

PHIL. REINH. VITRIARII,

Jurisconsulti & Antecessoris Ordinarii,

INSTITUTIONES

JURIS NATURÆ ET GENTIUM

in usum

SERENISSIMI PRINCIPIS

CHRISTIANI LUDOVICI

MARCHIONIS BRANDENBURGICI &c. &c.

ad methodum

HUGONIS GROTII

CONSCRIPTÆ

& auctæ à

JOHANNE JACOBO VITRIARIO.

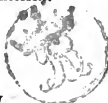
Accedit

JOHANNIS FRANCISCI BUDDEI

Historia Juris Naturalis, Synopsis Juris Naturalis & Gentium juxta disciplinam Ebræorum, ut & Specimen Jurisprudentiæ Historicæ.

LUGD. BATAVORUM,

Apud { SAMUELEM LUCHTMANS, *Academiæ Typographum.* } 1734

SERENISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO,

DOMINO

CHRISTIANO LUDOVICO,

MARCHIONI BRANDENBURGICO,
BORUSSIÆ, MAGDEBURGI,

CLIVIÆ, JULIACI, MONTIUM,
STETINI, POMERANIÆ,
CASSUBIORUM ET

VANDALORUM, UT ET IN SILESIA
CROSNÆ ET SCHWIBUSSII

DUCI,

BURGGRAVIO

NORIMBERGENSI,

PRINCIPI

HALBERSTADII,

MINDÆ & CAMINI,

COMITI

HOHENZOLLERÆ,

MARCÆ & RAVENSBERGÆ,

DOMINO

RAVENSTEINII & TERRITORIORUM
LEOBURGII & BUTOVII

&c. &c.

PRINCIPI ET DOMINO

MEO

CLEMENTISSIMO

omnem Salutem { Externam & Æternam.

SERE-

SERENISSIME

PRINCEPS,

I qua Lugdunenſis noſtræ Academiæ felicitas eſt prædicanda, ea certe nunquam non memorandis extollenda venit encomiis, quod SERENITAS TUA illuſtri ſua præſentia eam illuſtrare,

atque celsissimo suo nomine Brandenburgico, quod omnis gloriæ omnisque decoris amplitudinem mirabili compendio in se concludit, posteritati commendare clementissimè dignata fuerit. Unde Musæ nostræ Leidenses sibi merito gratulantur, & memoriam sui CHRISTIANI LUDOVICI BRANDENBURGICI in omne ævum sacram habebunt. Cumque ego singulari quadam fortuna delectus fuerim, ut studia SERENITATIS TUAE officiis meis humillimis qualitercunque adjuvarem, obsequii mei ac reverentiæ documentum quoddam dare volui publicum, ut SERENITAS TUA, quæ nunc discessum è nostris Musàrum campis parat, semper haberet,

beret, quod devotionis meæ memoriam & inter ipſos aliquando armorum ſtrepitus renovare poſſet. Neque vero hoc SERENITATI TUAE diſplicere poſſe confido, ſiquidem in ejuſmodi ſtudiorum argumento hactenus verſati ſumus, ad quorum exercitium glorioſiſſimi Tui Natales ſunt deſtinati. Auguſti enim ſanguinis feliciter in Te transfuſa indoles non niſi virtutis, gloriæ, ac omnis meriti exemplar æmulandum Tibi amplificandumque commendat. Et ſi licet auſpicia captare, SERENISSIME PRINCEPS, incomparabilis ille vigor in vultu, vis in oculis, gravitas in conſpectu, decor in geſtu actuque, graviorum aliquan-

do curarum pro Patria & Republica ſuſtinendarum vel certiſſimi nuntii vel potius ſponſores ſunt. Certe nulla pars eſt hactenus ætatis, quae non indubitato ſubinde documento pleniſſime hoc aſſeveraverit. A teneris annis ſincero de divinis ſenſu animum imbuere, omneſque Tuos conatus ad Deum referre voluiſti; & recte, nam qui religioni ac pietati ſtudet, proxime ad Deum accedit, & optatiſſima quæque conſequitur; imo principes pietate & juſtitia Dii fiunt. Et cum veram laudem in ſola virtute poſitam exiſtimes, neque Majorum Tuorum laudibus ac gloriæ, niſi in virtutem incumbas, Te reſpondere poſſe, perſuaſum habeas, faves

ves ingeniis, suffragaris artibus, & felici successu vividam istam capacissimi ingenii vim per omne sapientiæ genus, qua quidem instrui Principes decorum & necessum est, circumfers. Civitates, provincias, regna, imo universum orbem animo perlustrare hactenus Tibi voluptati fuit. Historiarum cognitionem, Principi viro & gerendis regendisque rebus olim destinato necessariam, ab ineunte ætate Tibi commendatam habuisti. Et cum turpe sit, ea non comprehendere scientia, usu doctrinaque percipere, in quibus patriæ res agitur, publica jura Imperii Romano-Germanici mira aviditate & audire & scire voluisti. Cumque præterea divina providentia & beni-

gnitate ex ea ſtirpe originem ducas, ex qua Deus Heroes format, ex qua tot prodeunt Heroes, quot ſurculi, Belli jura; & Pacis, raro ſed domeſtico Tibi exemplo, jungere debuiſti. Scilicet, SERENISSIME PRINCEPS, juſte non minus, quam fortiter gerunt bellum, qui à Brandenburgica ultimi Heroici ſanguinis ſtirpe procedunt, & quidem magna vi & effectu: victoria enim juſtæ cauſæ præcipue adſcribitur, & ad conciliandas quoque amicitias multum valet opinio de bello non temere, nec injuſte ſuſcepto, pieque geſto; nemo enim iis ſe facile adjungit, quibus jus, fas, fidem vilia eſſe putat. Hæc jura ut Tibi, SERENISSIME PRINCEPS, exponerem, cum

mi-

mihi in ſubſelliis doctorum verſanti clementiſſime injungere volueris, ſubjectiſſimi mei officii eſſe duxi, ita ea complecti, ut facili labore SERENITAS TUA perveniret, quo animum induxerat. Suſcipe igitur, CLEMENTISSIME DOMINE, hoc pignus obſequentiſſimi mei affectus, ſuſcipe illud gratioſa manu & clementiſſima Tua benevolentia illud complecti ne dedignare. Si TUA SERENITAS admiſerit pietatem meam, hominis, non niſi ſimplicis reverentiæ obſequia edocti, non eſt, quod aliorum hominum judicia vel timere vel placare contendam. Hoc tantum agam, ut precibus non deſinendis quotidie venerer Deum Ter Opt: Max: quò SERENITATEM TUAM Brandenburgi-

cæ Domus ſplendori ac incremento, Potentiſſimi FRATRIS gaudio ac commodo, totiuſque patriæ delicio ac decori quam diutiſſime ſervet.

SERENITATI TUAE

Dabam è Muſæo, Lugduni Batav. decimo quinto Natali die Principi ſacro d. 24. Maji 1692.

Devotiſſimus

PHILIPPUS REINHARDUS VITRIARIUS.

PRÆ-

PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

L. B. S.

Nisi Serenissimus Princeps tanta in honestam animorum culturam fuisset propensione, & veræ nobilitatis apicem virtutis sublimitate metiretur, forte nec desideraffet, ut has Institutiones Juris Naturæ & Gentium scriptis complecterer, nec ut prælo submitterem. Quorum utrumque cum pro innata sua & propria bonitate in omnes, quos virtutis & eruditionis amor commendat, voluerit fieri, (aliis enim necessarium futurum, quod sibi recto animi judicio utile putabat) hoc mandatum non minore animi voluptate, quam jucunditate exequendum suscepi. Nam licet Serenissimi Principis nomen omni scholastico conatu sublimius esset,

cre-

credere tamen debui, non minus spectari ex Academia devotum obsequiosumque animum, quam ex palæstra, non minus ex subselliis doctorum, quam è tabernaculis militum oblata clementi & benigno vultu suscipi. Videbam præterea, nullas hactenus Institutiones Juris Naturæ & Gentium ita fuisse conscriptas, ut totius legitimæ Jurisprudentiæ naturalis elementa exhiberent; id quod, si voto & animo conatus respondit, in his benevolus & æquus lector deprehendet. Secutus sum magni Hugonis Grotii divinum opus de Jure Belli & Pacis, libros, capita, paragraphos; attamen non servili vel cæca quadam subjectione, verum ut liber in libera rep., qualis est hæc nostra literarum, in qua unusquisque libere sentit, libere loquitur, dummodo linguæ absit impia & injuriosa licentia in Deum, in patriam, in proximum. Ubi ejus opinionem veram puto, quia hæ meæ Institutiones continent elementa eorum, quæ, ut ita loquar, sunt in ipsius Pandectis J. N. & Gentium; ipsa verba ubique retineo: ubi ab ipso dissentio, in margine notatur. Theologiam Theologis relinquo. In libro tertio, quia à capite decimo usque ad caput decimum septimum retro legit vestigia, conjunxi cum capite quarto caput decimum & undecimum, cum cap. V. cap. XII. cum cap. VI. cap. XIII.

cum

cum cap. VII. cap. XIV. cum cap. VIII. cap. XV. cum cap. IX. cap. XVI. & *cum celeberrimus* PUFENDORFIUS *ſit perpetuus in divinum noſtrum Scriptorem commentarius, quamvis alia methodo, ſemper ipſum comitem videbis. Diſſentientes, ſi cui forte quæſtiones maxime controverſas ſub examen revocare animus eſſet, adjeci. Et ne quid ad complementum mei compendii deeſſet, definitiones, diviſiones,* & *multa alia, ab aliis prætermiſſa, in ſingulis capitibus à me propoſita* & *explicata invenies. Cæterum cum Filius meus* JOH. JACOBUS VITRIARIUS *primum in Heidelbergenſi, jam vero in Ultrajectina Academia juris Publici* & *Privati Profeſſor Ordinarius, in ultima harum Inſtitutionum editione an.* 1704. *Indicem locupletiſſimum* & *plurimas quaeſtiones adjecerit, alias auxerit, ſummaria ſingulis Capitibus præmiſerit, ut* & *Eruditiſſimas duas Diſſertationes Viri Excellentiſſimi* JOH. FRANCISCI BUDDEI; *tunc temporis Phil. Moralis ac Civilis in Academia Fridericiana Prof. Publ. ordin. ex dictarum Inſtitutionum Editione Hallenſi in majus earum ornamentum,* & *ſtudioſorum commodum retinuerit, ea omnia hic quoque ſervata videbimus. Cumque nuperrime Vir Plurimum Reverendus* & *Celeberrimus* JOH. WOLFGANGUS JÆGERUS, *Primarius in Acad.*

cad. Tubingensi Theologiæ Professor, in Observationibus suis ad Hugonem Grotium de Jure Belli & Pacis, ex Collegio quodam MS. mihi opiniones aliquas affinxerit, & ut tales refutaverit, deceptus MS. cui Impostor aliquis nomen meum præposuerat, ut ipse Vir Excellentissimus in Literis humanissimis ad me datis 21. *Febr.* 1711. *agnoscit, superest B. L. ut Te moneam, ne vel huic, vel simili MS. fidem habeas, nec alias mihi opiniones tribuas, quam quas publice in hisce meis Institutionibus editas videbis. Hisce vale, benevole lector, & si quaedam occurrant, quæ non placent, amice ut dissentias, nostrisque studiis faveas, etiam atque etiam rogo.*

IN-

INDEX CAPITUM.

LIB. I.

CAP. I.

LIB. II.

** VII.

XXVI.

LIB. III.

INDEX CAPITUM.

PRO-

PROLEGOMENA.

I.

Status, in quo homo est creatus & natus, est ne status belli an pacis?

℞. Homo creatus & natus est ad pacem colendam cum omnibus, & in societate particulari & universali omnium gentium cum ipso viventibus. *Grot. l. 3. c. ult. §. 2. in fin. & seq. in Proleg. n. 16.*

II.

Unde hoc probatur?

℞. Ex appetitu societatis excellente & ipsius naturæ conveniente: in bello enim nulla est societas, sed summa dissociatio. *Grot. in Proleg. n. 7. & 8. l. 1. c. 1. §. 2. l. 3. c. 4. §. 8.*

III.

Verum homo non videtur ad societatem natus, sed ad bellum in omnes?

℞. Imo ad societatem natus est; 1. Quia homini congenita est facultas sciendi & agendi secundum generalia *Hobbes de Civ. c. 9. §. 3. Pufend. l. 2. c. 2. per tot. Grot. in Proleg. n. 7. & 8.*

 præ-

præcepta, ſc. ut honeſtè vivat, neminem lædat, & jus ſuum cuique tribuat: quorum extra ſocietatem nullus eſt uſus. 2. Quia ſolus inter animantes eſt inſtructus ſermone. 3. Quia extra ſocietatem nec naſcitur, nec conſervari, nec educari poteſt. Eſt enim 4. infirmus & multarum rerum ad vitam recte ducendam egens; imo nec ulla tam valida eſt civitas, quæ non aliquando aliorum extra ſe ope indigere poſſit, vel ad commercia, vel etiam ad arcendas multarum externarum gentium junctas inter ſe vires.

Grot. l. 2. c. 5. §. 8. c. 7. §. 4. in Proleg. n. 16. & 22.

IV.

Unde ergo eſt, quod plures homines & populi, eorumque Rectores, tam proni ſint in bellum?

℞. 1. Cauſa eſt malitia eorum. 2. effrenis augendæ propriæ potentiæ libido. 3. alienis inhians cupiditas, quibus 4. interdum accedit ſævitiæ voluptas.

Grot. l. 1. c. 1. §. 12. in med. l. 2. c. 22. §. 17. n. 2. dict. c. 22. §. 1.

V.

Quando licet bellare?

℞. Si juſta ſubſit cauſa.

Grot. l. 1. c. 2. c. 3. §. 2. & l. 2. c. 1. §. 2.

IN-

INSTITUTIONES JURIS NATURÆ ET GENTIUM.

CAP. I.

Quid Bellum, quid Jus?

I. *Quid sit bellum.*
II. *Quotuplex sit bellum.*
III. *An in bello jus observetur.*
IV. *Quotuplex sit significatio juris.*
V. *Quid sit injustum.*
VI. *Quotuplex sit justum.*
VII. *Unde justi divisio in rectorium & æquatorium probetur.*
VIII. *Quæ sit secunda juris significatio.*
IX. *An qualitas moralis personæ tantum competat.*
X. *Quotuplex sit hæc qualitas moralis.*
XI. *Quid sit facultas.*
XII. *Quæ sub ea contineantur.*
XIII. *Quotuplex sit.*
XIV. *Quid sit vulgaris.*
XV. *Quid eminens.*
XVI. *Cur facultas eminens dicatur superior vulgari.*
XVII. *Quid sit qualitas moralis minus perfecta.*
XVIII. *Quæ justitia in facultate respiciatur.*
XIX. *Quæ in aptitudine.*
XX. *Quæ sit tertia juris significatio.*
XXI. *Quomodo in hac tertia significatione dividatur.*
XXII. *Quid sit jus divinum.*
XXIII. *Quotuplex.*
XXIV. *Quid sit jus morale.*
XXV. *Quotuplex.*
XXVI. *Quid sit jus divinum positivum.*
XXVII. *Quid sit jus naturæ.*
XXVIII. *Quæ dicantur honesta.*
XXIX. *Quæ turpia.*
XXX. *Cur hæc determinentur ex natura societatis humanæ.*
XXXI. *Quid si quis negaret dari jus naturæ.*
XXXII. *Unde probetur dari jus naturæ.*
XXXIII. *Quotuplex sit jus naturæ.*
XXXIV. *An sit perpetuum.*
XXXV. *An mutari possit.*
XXXVI. *An bruta sint capacia juris naturæ.*
XXXVII. *Quomodo probetur aliquid esse juris naturæ.*
XXXVIII. *Quid tandem circa jus naturæ sit notandum.*

I. *Quid est Bellum?*

Grot. l. 1. c. 1. §. 2. c. 3. §. 2. l. 2. c. 23. §. 6. seq.

℞. ellum est status per vim certantium, quà tales sunt, i. e. quamdiu in tali statu vivunt, & jus suum alio modo consequi non possunt, quàm per bellum. Et sic est status subsidiarius.

II. *Quotuplex est bellum?*

℞. Bellum est vel privatum, vel publicum, vel mixtum. Privatum prius est: quia societates privatæ seu minores sunt priores societatibus publicis seu majoribus; & inter illas non minus, quàm in his & inter has justitia est administranda.

III. *An in bello jus observatur?*

Grot. l. 1. c. 1. princ.

℞. Jus naturæ & gentium, quia 1. hæc jura obligant omnes homines, & eos qui habent summum Imperium, & eos qui his obediunt. 2. Omni tempore, sc. tempore pacis & tempore belli:

Grot. in Proleg. §. 25. seq.

li: bella enim suscipi non debent, nisi ad juris consecutionem, nec suscepta geri, nisi intra juris & fidei modum.

IV. *Quotuplex est significatio juris?*

℞. Triplex, in prima, jus nihil aliud, quam quod justum est, significat, idque negante magis sensu, quam ajente, ut jus sit quod injustum non est. Grot. l. 1. c. 1. §. 3. n. 1.

V. *Quid est injustum?*

℞. Injustum est, quod naturæ societatis ratione utentium repugnat. Sic alteri detrahere commodi sui causa, contra naturam est, quia id si fiat, societas hominum & communitas evertatur necesse est. Grot. d. l.

VI. *Quotuplex est justum?*

℞. Aliud est ex æquo inter se viventium, quod æquatorium: aliud ejus qui regit & qui regitur, qua tales sunt, quod rectorium vocatur. Grot. l. 1. c. 1. §. 3. n. 2.

VII. *Unde hæc divisio justi probatur?*

℞. Quia societas alia est æqualis, ut inter fratres, cives, amicos, fœderatos; alia inæqualis, ut inter maritum & uxorem, patrem & liberos, dominum & servum, regem & subditos. Grot. l. 2. c. 5. §. 23. l. 1. c. 3. §. 21. junct. 2. c. 5. §. 17. l. 2. c. 15. §. 6. & seq. l. 2. c. 5. §. 8 & 1. & seqq. & §. 26. 27. & seqq. l. 1. c. 3. §. 7. & seqq.

VIII. *Quæ est secunda juris significatio?*

℞. In secunda significatione, jus est Grot. l. 1. c. 1. §. 4.

 qua-

qualitas moralis, personæ competens, ad aliquid juste habendum vel agendum.

IX. *An hæc qualitas moralis personæ tantum competit?*

Grot. d. l.

℞. Personæ tantum competit, etiamsi rem interdum sequatur, i. e. etiamsi propter rem competat, & ad quemcunque possessorem transeat. Sic servitutes prædiorum jura realia dicuntur, comparatione facta ad alia mere personalia: non quia non ipsa quoque personæ competant, sed quia non alii competunt, quam qui rem certam habeat.

§. 3. I. de servit. præd. pr. I. de usufr.

X. *Quotuplex est hæc qualitas moralis?*

Grot. d. l.

℞. Duplex. perfecta, quæ facultas; & minus perfecta, quæ aptitudo dicitur.

XI. *Quid est facultas?*

Grot. l. 1. c. 1. §. 5.

℞. Facultas, quam Jurisconsulti nomine sui appellant, est jus proprie & stricte dictum, quod actionem efficacem producit.

Grot. d. l. l. 1. c. 3. §. 12. l. 2. c 5. §. 1. & seqq. & §. 27. l. 10. 11. & 49. D. de verb. signif.

XII. *Quænam sub hac facultate, sive jure proprie dicto continentur?*

℞. Potestas tum in se, quæ libertas dicitur, tum in alios, ut patria, dominica: dominium plenum & minus plenum;

num; & creditum, cui ex adverso respondet debitum.

XIII. *Quotuplex est hæc facultas?*

℞. Vulgaris, & eminens. Grot. l. 1. c. 1. §. 6.

XIV. *Quid est vulgaris?*

℞. Quæ usus particularis causa comparata est. Grot. d. l.

XV. *Quid eminens?*

℞. Quæ superior est jure vulgari, utpote communitati competens in personas earumque res, boni communis causa. Grot. d. l.

XVI. *Cur dicitur hæc facultas eminens superior vulgari?*

℞. Quia vulgaris ab eminente dependet, quatenus regia potestas eminenter sub se habet maritalem, patriam, & dominicam potestatem; & in res singulorum majus est reip. dominium, ad bonum commune, quam dominorum singularium: sic reipublicæ quisque ad usus publicos magis obligatur, quam creditori. Plura de hac eminenti facultate vid. *l. 2. c. 2. quæst.* 10. 11. *& seq.* Grot. d. l.

XVII. *Quid est qualitas moralis minus perfecta?*

℞. Qualitas moralis minus perfecta sive aptitudo, est jus minus proprie dictum, quod jus habendi & petendi Grot. l. 1. c. 1. §. 7.

juxta alios producit.

XVIII. *Quæ justitia respicitur in facultate sive in jure stricte dicto?*

Grot. l. 1. c. 17. §. 1. n. 1. §. 3. ℞. Justitia expletrix, sive commutativa, qua unicuique tribuitur, quod ipsi tanquam uni ex singulis peculiariter debetur.

XIX. *Quæ in aptitudine sive in jure minus proprie dicto?*

℞. Justitia attributrix, sive distributiva, qua unicuique tribuitur, quod ipsi in civitate debetur ex rebus communibus, ideo quia civis est.

XX. *Quæ est tertia juris significatio?*

Grot. l. 1. c. 1. §. 9. ℞. In tertia significatione, jus idem valet quod lex, quoties vox legis largissime sumitur, ut sit regula actuum moralium obligans ad id, quod rectum est.

XXI. *Quotuplex est jus?*

℞. Est vel divinum, vel humanum.

XXII. *Quid est jus divinum?*

Seld. l. 1. c. 10. ℞. Jus divinum est jus, quod auctore Deo latum est.

XXIII. *Quotuplex est jus divinum?*

℞. Est vel morale, vel positivum.

XXIV. *Quid est jus morale?*

℞. Jus morale est jus, quod obligat omnes homines & omnes gentes.

XXV. *Jus morale quotuplex est?*

℞. Vel

℞. Vel est jus naturæ, vel jus gentium.

XXVI. *Quid est jus divinum positivum?*

℞. Jus divinum positivum est jus, quod obligat certam gentem, e. g. Judæos; & est vel forense vel ceremoniale.

XXVII. *Quid est jus naturæ?*

℞. Jus naturæ est jus, quod Deus per rectam rationem inter omnes homines constituit, propter honestatem & turpitudinem. *Grot. l. 1. c. 1. §. 10. n. 1.*

XXVIII. *Quæ dicuntur honesta?*

℞. Honesta dicuntur omnia, quæ cum natura societatis humanæ conveniunt, & omnino requiruntur ad ejus conservationem; ut amare Deum ex toto corde, & proximum ut seipsum. *Grot. l 1. c. 1. §. 10. n. 2. Puf. in spic. Controv. c. 5. §. 6. & 7. Grot. l 1. c. 1. §. 3. Boecl. in Proleg. p. 60.*

XXIX. *Quæ dicuntur turpia?*

℞. Quæ non conveniunt cum natura societatis humanæ, ordinem in ea tollunt, & omnino eam destruunt; ut negare Deum vel verbis vel factis, falsos Deos colere, inobedientia erga superiores, impietas in parentes, inhumanitas in proximum. *Grot. l 2. c. 20 §. 44. n. 3. 4. 5. 6. & §. 45. & §. 46. n. 4.*

XXX. *Cur hæc ita determinantur ex natura societatis humanæ?*

℞. Quia jus naturæ propter conser-

vationem societatis humanæ & ordinatæ est latum: ergo quæ cum ea conveniunt, eamque conservant, rectè dicuntur honesta, & quæ non conveniunt cum ea & eam destruunt, dicuntur turpia.

XXXI. *Quid, si quis negaret dari jus naturæ?*

Grot. in Proleg. n. 5. ℞. Carneades antiquus Philosophus id olim negavit, & putavit omnia jura utilitatis tantum gratia esse lata: adeoque jus naturæ vel nullum esse, vel esse stultitiam, quia vult, ut sibi quis noceat alienis commodis consulens. Quæ opinio falsa est. 1. Quia etiamsi nulla re indigeremus, jus naturæ futurum fuisset, latum cum ipsa humana natura, ut in societate ordinata tranquillè vitam transigere possemus. 2. Jus naturæ non vult, ut nobis noceamus & alienis commodis consulamus; sed ut amemus proximum ut nos ipsos, & nostram utilitatem conjungamus cum utilitate proximi nostri; seu non debemus tanti facere propriam utilitatem, ut propterea communia populorum jura negligamus: quod enim mihi licet in proximum, id ipsi licet in me. Sic populus jura naturæ & gentium violans, suæ tranquillitatis inposterum rescin-

Proleg n. 6. & l. 1. c. 2. §. 1. n. 6. c. 3. §. 3. n. 3.

In proleg. n. 18. Puf. l. 2. c. 3. §. 10. in med.

fcindit munimenta 3. Sapientiæ, non ftultitiæ eft eò ferri, ad quod à natura noftra nos duci fentimus.

XXXII. *Unde probatur dari jus naturæ?*

℞. 1. Quia inter homines naturales dantur focietates, ergo etiam naturale datur jus; nulla enim focietas fine jure confervari poteft, nec nuptialis, nec paterna, nec herilis &c. 2. Quia omnes homines, qui male quid egerunt, etiam illi, qui vel legem à Deo expreffe non acceperunt, vel quibus ab hominibus metus nullus impendet, vel quod Principes fint, vel quod occultiffimè gefta res fit, terrentur in confcientia, ut vocant, & metuunt pœnam, ergo propter tranfgreffionem legis, quæ non eft alia, quam illa, quæ nata eft cum ipfis, & per rectam rationem à Deo in cordibus ipforum lata. *Grot. in Proleg. n. 23 & 20. l. 3. c. 3. §. 2. n. 1.*

XXXIII. *Jus naturæ quotuplex?*

℞. Aliud eft jus naturæ abfolutum, quod omni tempore & omni loco hominem obligat; aliud eft hypotheticum, quod præfupponit factum humanum, quo pofito obligat, e. g. Deum colere, honeftè vivere, funt juris naturæ abfoluti: homines enim femper & omni in loco Deo cultum debent, omnis

Grot. l. 1. c. 1. §. 10. n. 4. omnis homo omni tempore & loco honeste vivat: furtum non facere, est juris naturæ hypothetici, quod præsupponit distinctionem dominiorum, quâ positâ, obligat; ante eam furtum non est.

XXXIV. *Jus naturæ estne perpetuum, an vero mutari potest?*

℟. Jus naturæ est immutabile, adeo ut ne a Deo quidem mutari queat: licet enim libere ab initio hominem creaverit, tamen dum ipsum animal sociale creavit, & propterea hoc jus ipsi concreavit, quamdiu hominis naturam non mutat, tamdiu jus naturæ mutare non potest: & Deus non potest velle, ut homo vivat in societate ordinata, & tamen tollere illud jus, quod ordinem constituit & conservat in societate. Dei enim potentia ad impossibilia se non extendit.

Grot. l. 1. c. 1. §. 10. n. 5. Puf. l. 2. c. 3. §. 5.

XXXV. *Objectum juris naturæ an Deus mutare potest?*

℟. Quia Deus est supremus Dominus & auctor vitæ & rerum nostrarum, de iis pro lubitu suo disponere potest: & si jubeat hominem occidi, non erit homicidium, quia exemit hunc hominem ex numero eorum objectorum, quæ comprehendebantur

sub

ſub iſto præcepto *non occidas*: ſi jubeat alicui auferri res ſuas, non erit furtum, quia objectum hujus præcepti *furtum non facias*, à Deo eſt mutatum. Et hæc mutatio objecti non eſt confundenda cum mutatione juris naturæ ipſius.

XXXVI. *An bruta ſunt capacia juris naturæ?*

℞. Non: juris enim capax non eſt, niſi natura præceptis utens generalibus. *Grot. l. 1. c. 1. §. 11. n. 1.*

XXXVII. *Quomodo probatur aliquid eſſe juris naturæ?*

℞. 1. Si oſtendatur alicujus rei convenientia aut diſconvenientia cum natura rationali ac ſociali. 2. Quicquid apud omnes gentes, quæ ratione ſua recte utuntur, i. e. ut ipſorum ratio conveniat cum natura, creditur eſſe juris naturæ: nam univerſalis effectus univerſalem requirit cauſam, talis autem exiſtimationis cauſa nulla alia videtur eſſe, præter ſenſum ipſum communem. *Grot. l. 1. c. 1. §. 12. n. 1. aliter Seld. l. 1. c. 4. & 5. Pufend. l. 2. c. 3. §. 7. Boecl. hic.*

XXXVIII. *Quid tandem notandum circa jus naturæ?*

℞. Quædam juris naturalis non proprie dicuntur, ſed, ut ſcholæ loqui amant, reductive, quibus jus naturale *Grot. l. 1. c. 1. §. 10. n. 3. l. 1. c. 4. §. 19. l. 3. c. 13. §. 4.*

non

non repugnat. interdum etiam per abusionem ea, quæ ratio honesta, aut oppositis meliora esse indicat, etsi non debita, solent dici juris naturalis.

XXXIX. *Quid est jus gentium?*

aliter Grot. l.1.c.1.§.14. aliter Boecl. c.1.§.14.p. 169. & Pufend. l. 2.c.3.§ fin. Grot. in Proleg. n. 17.

℞. Jus gentium est jus, quod Deus per rectam rationem inter omnes gentes, propter communem necessitatem & utilitatem constituit.

XL. *Cur Deus hoc jus constituit?*

℞. Quia in magna hac gentium civitate non requiruntur tantum jura, quæ ipsam constituunt & conservant: verum requiruntur & alia, quæ faciunt, ut beatudinem in ea & tranquillitatem consequamur majorem, & commodiorem.

XLI. *Quodnam ergo est fundamentum hujus juris?*

Str. Synt. Iur. Civ. Ex.1.th.55. Grot. l. 2. c. 5.§. 13.n.3.

℞. Communis inter omnes gentes utilitas & necessitas: sic apud omnes gentes utile ac necesse est, ut matrimonium inter fratres & sorores sit prohibitum, ut constituantur in unaquaque civitate certi magistratus, ut dominia distinguantur, ut sit libertas transeundi per territorium alterius, commercia exercendi, legatos mittendi, fœdera faciendi, ut certis ritibus & certo modo bellum geratur.

XLII.

XLII. *An ergo jus naturæ & gentium non est idem?*

℟. Non. 1. Jus naturæ est constitutum propter honestatem & turpitudinem; jus gentium propter communem necessitatem & utilitatem. 2. Jus naturæ omnino est immutabile; jus gentium mutari potest: vel potius non obligat, quando cessat ratio communis utilitatis & necessitatis; hinc tempore belli, quia nobis non est utile, ut hostis per territorium nostrum transeat, vel commercia in eo & per illud exerceat, hoc jus gentium nos non obligat.

XLIII. *Quomodo probatur aliquid esse juris gentium?*

℟. 1. Si contineat communem utilitatem vel necessitatem inter omnes gentes. 2. Si omnes gentes, quæ ratione sua rectè utuntur, i. e. quatenus illa convenit cum communi utilitate vel necessitate, aliquid dicunt esse juris gentium. *aliter Grot. l. 1. c. 1. §. 14. n. 1.*

XLIV. *Jus divinum positivum per Mosem datum, quemnam usum habet in hac de jure belli & similibus quæstionibus?*

℟. Lex Hebræa ostendit id, quod ea lege præcipitur, non esse contra jus na-

naturæ. Nam cum jus naturæ ſit perpetuum & immutabile, non potuit a Deo, qui injuſtus nunquam eſt, quicquam adverſus id jus præcipi.

XLV. *Quid eſt jus humanum?*

Grot. in Proleg. §. 17. & lib. 1. c. 1. §. 14.

℞. Jus humanum eſt jus, quod a poteſtate civili, ſeu ab eo, qui habet majeſtatem, in propriam ſuæ civitatis utilitatem & neceſſitatem eſt latum.

XLVI *Hoc jus an in decidendis quæſtionibus de jure belli adhibetur:*

Grot. in Proleg. §. 25. & 26. l. 1. c. 1. in pr. c. 3. §. 7. n. 1.

℞. Non. quia jus civile eos, qui habent majeſtatem, & inter quos bella geruntur, non obligat: ſed tantum ſubditos iſtius majeſtatis, quæ tulit jus civile.

CAPUT II.

An bellare unquam juſtum ſit.

I. *An bellare unquam juſtum eſt?*

Grot. l. 1. c. 2. §. 1. n. 1. 4. diſſent. Feld. hic. jung. Proleg. n. 29. aliter Oſiand. h. l. Grot. l. 1. c. 2. §. 1. n. 5. & 6.

℞. Affirmatur. 1. Quia prima naturæ a recta ratione diſpoſita & determinata hoc permittunt & volunt: finis enim belli eſt vitæ membrorumque conſervatio, & rerum ad vitiam utilium aut retentio, aut acquiſitio. 2. Quia recta ratio iſtam tantum vim

vim inhibet, quæ societati repugnat, i. e. quæ jus alienum tollit, qualis non est vis bellica, nisi sit injusta. 3. Quia S. Scriptura hoc permittit, & bella probat; non tantum quia Deus Israelitis bellare mandavit contra septem populos ab ipsis exscindendos, unde & hæc bella Dei bella in Sacris literis nominantur: verum etiam quia Deus de modo gerendi belli populo suo leges generales ac perpetuas præscripsit Deut. 20. v. 10. 15. 4. Quia omnes gentes hoc statuunt. 5. Quia communis necessitas & utilitas inter omnes gentes id exigit.

Grot. dict. loc. §. 1. n. 1. & 2. Seld. l. 6. c. 12.

dict. c. 2. §. 3. dict. c. §. 4. sed aliter.

II. *Quia diximus de primis naturæ, quid sunt prima naturæ?*

℞. Prima naturæ vocantur, quod simulatque natum est animal, ipsum sibi conciliatur & commendatur ad se conservandum, atque ad suum statum & ad ea, quæ conservantia sunt ejus status, diligenda; alienatur autem ab interitu iisque rebus, quæ interitum videntur afferre: hinc singulis animantibus vires sunt a natura attributæ, ut sibi tuendis juvandisque sufficiant:

Grot. l. 1. c. 2. §. 1. n. 1. & l. 2. c. 17. §. 2.

dict. cap. §. 1. n. 4.

Sentit enim vim quidque suam, qua possit abuti:
Cornua nota prius vitulo, quam frontibus extant.

B Il-

Illis iratus petit atque infensus in-urget.

III. *An hæc prima naturæ per se sufficiunt ad probandum jus naturæ?*

℟. Non, nisi conveniant cum ipsa ratione, quæ corpore est potior, atque hæc convenientia, in qua honestum sit propositum, pluris est facienda, quam ad quæ sola primum animi appetitio ferebatur; quia prima naturæ commendant nos rectæ rationi, quæ nobis carior esse debet, quam illa, a quibus ad eam venerimus.

Grot. l. 1. c. 2 §. 1. n. 2.

CAPUT III.

Belli partitio in publicum, privatum, & mixtum. Summi imperii explicatio.

I. *Quæ sit prima belli divisio.*
II. *Quid sit bellum publicum.*
III. *Quid privatum.*
IV. *Quid mixtum.*
V. *An post instituta judicia publica bellum privatum licite geri possit.*
VI. *Quando bellum privatum sit permissum.*
VII. *Quot modis & quando cesset judicium.*
VIII. *Quotuplex sit bellum publicum.*
IX. *Quid sit bellum solenne.*
X. *Quid minus solenne.*
XI. *Quando magistratus possit bellum gerere.*
XII. *An injuriam invasionis persequi & vindicare possit.*
XIII. *An non sufficiat conjectura voluntatis.*
XIV. *Quid si ipsi concedatur facultas belli incohandi.*
XV. *An ad tuendam plebem & exercendam jurisdictionem habeat jus belli.*
XVI *Quid sit Majestas.*
XVII. *Cur dicatur summa.*
XVIII. *An actus ejus a nemine possint reddi irriti.*

XIX.

I. *Quæ est belli prima & necessaria partitio?*

Grot. l. 1. c. 3. §. 1. n. 1. & §. 4. n. 3. ℞. Bellum aliud est privatum, aliud publicum, aliud mixtum.

II. *Quid est bellum publicum?*

℞. Bellum publicum est, quod geritur auctore eo, qui habet jurisdictionem, i. e. summum imperium, vel interdum imperium summô minus.

III. *Quid est privatum?*

dict. c. 3. §. 1. n. 1. c. 4. §. 1. n. 1. ℞. Bellum privatum est, quod geritur a privato in privatum, e. g. a viatore in latronem.

IV. *Quid est mixtum?*

dict. c. 4. §. 1. ℞. Quod ex una parte est publicum, ex altera privatum, e. g. quod privatus gerit in eum, qui summo utitur imperio, at non in se; aut quod summum imperium habens gerit in privatos sibi non subjectos.

V. *An post instituta judicia publica bel-*

bellum privatum licitè geri potest?

℞. Non potest, nisi certis in casibus: quia 1. frustra instituta esset judiciorum auctoritas. Et non est singulis concedendum, quod per magistratum publicè potest fieri, ne occasio sit majoris tumultus faciendi. 2. Quia legum nulla esset reverentia; ideo enim latæ sunt, ut nihil manu, nihil proprio ageretur impulsu: quid enim a bellica confusione pax tranquilla distat, si per vim litigia terminantur? Et vim vocant leges, quoties quis id, quod deberi sibi putat, non per judicem reposcit.

Grot. dict. c. 3 §. 1. n. 2. l. 2. c. 1. §. 14. in fin.

dict. l. 1. c. 3 §. 1. n. 2. in fin.

VI. *Qui sunt isti casus, ubi bellum licite inter privatos geri potest?*

dict. c. 3. § 2. n. 1. l. 2. c. 1. §. 2.

℞. Ubi judicia cessant: nam lex vetans sine judicio suum consequi, intelligi commode debet, ubi copia est judicii: nam ubi judicia deficiunt, incipit bellum.

VII. *Quot modis cessat judicium?*

℞. Duobus: momentanee, aut continue. Momentanee, quando eo ipso momento vel tempore, quo vi certatur, non potest judex exspectari sine certo periculo aut damno, e. g. in necessaria defensione suæ vitæ.

dict. c. 3. §. 2. l. 2. c. 1. §. 3. & 5.

Continue, quando non tantùm eo

Grot. l. 2. c. 20. §. 8. n. 5.

momento, quo vi decertatur, judicis copia haberi non potest, verum etiam tempore successivo: idque aut jure, aut facto; jure, si quis versetur in locis, ubi nulla est civitas, neque spes sit, adversam partem venturam in locum, ubi civitas est, ut si versemur in insulis vacuis, solitudine, mari, aut locis non occupatis. facto, ut si quidem versemur in loco, ubi judicis copia haberi potest, sed subditi non audiant judicem, & nullo jure recusent pati executionem fieri, vel si judex aperte dicat, se mihi non administraturum jus, aut malitiose de die in diem, de anno in annum protrahat.

Grot. l. 2. c. 3. §. 2. n. 1.

VIII. *Quotuplex est bellum publicum?*

℞. Duplex: solenne, & minus solenne.

Grot. d. l. 1. c. 3. §. 4. aliter Ziegl.

IX. *Quid est solenne?*

℞. Quod geritur auctore eo, qui summam potestatem habet in civitate, & cui ritus quidam adsunt, scilicet denunciatio.

Grot. dict. §. in fin. Grot. l. 3. c. 3. § 1. n. 2. §. 3. 4. & 5. Puf. l. 8. c. 6. §. 9.

X. *Quid minus solenne.*

℞. Quod ritibus illis carere potest, & geri in privatos, & auctorem habere magistratum.

Grot. dict. c. 3. §. 4. n. 2.

XI. *Quando magistratus potest bellum gerere?*

℞. Si

℞. Si ita præsens sit periculum, ut tempus non ferat eum consuli, qui supremum in civitate jus habet, necessitas facultatem se defendendi concedit. Sic proreges, præsides provinciarum, præfecti castrorum &c. in casu necessitatis contra aliorum invasionem jure se defendunt, & videtur summum imperium habens maluisse civitatem quacunque ratione salutem suam procurare, quam ab hostibus capi. *dict. c. 3. §. 4. n. 2. Conring de fin. Imp. c. 19.*

XII. *Si rex injuriam invasionis persequi negligat, an eam persequi & vindicare possunt?*

℞. Non, quia bellum offensivum tantum geritur auctore eo, qui habet summam potestatem. *Grot. dict. c. 3. §. 3. n. 3. in fin.*

XIII. *An hic non sufficit conjectura voluntatis, e. g. si occasio detur eas feliciter vindicandi?*

℞. Non. quia non sufficit videre, quid hoc rerum statu summam potestatem habenti, si consulatur, placiturum sit, sed videndum, quid ille, ubi res moram fert, aut dubiam habet deliberationem, se inconsulto cupiat fieri: & licet hoc tempore & tali rerum statu forte voluntas imperantis esset, ut bellum gereretur, tamen, quia si unusquisque magistratus hujus rei judicium ad *Grot. dict. c. 3 §. 5. n. 3 Puf. l. 8. c. 6. §. 11.*

se traheret, perpetuis periculis civitas exponeretur, quibus tamen ex natura & fine ejus est occurrendum, hoc permitti non debet. Imo, vel hoc summum imperium habenti displiceret, quod minister limites muneris sui excederet.

XIV. ***Sed si in imperio latè patente inferiores potestates belli inchoandi concessam habeant facultatem?***

Grot. dict. §. 3. §. 5. n. 2.

℞. Si hoc fiat, jam sane censendum erit, bellum geri ex vi summæ potestatis; nam quod faciendi quis jus alii dat, ejus ipse auctor censetur.

XV. ***An extra hos casus non habent potestatem gerendi bellum, scilicet ad tuendam plebem & exercendam jurisdictionem, si vis occurrat?***

Ziegl. ad Grot. l. 1. c. 3. §. 4. n. 1. Puf. l. 8. c. 6. §. 10. aliter Grot. l. 1. c. 3. §. 5. n. 2. & 3.

℞. Ad tuendam plebem & jurisdictionem exercendam non opus habent jure belli, sed modico imperio seu facultate ad coërcendos refractarios, quæ concessa est omnibus, qui habent jurisdictionem; & si eorum tantus sit numerus, ut iis compescendis lictores aut apparitores non sufficiant, rectè summæ potestatis judicium super tali negotio exspectant, hæc enim plebem tuetur, magistratus jurisdictionem exercet.

Ne-

Neque tamen propriè hæc vis coactiva, quam majestas rebellibus & refractariis opponit, bellum dici potest, quia hoc est inter pares, aut qui tales esse volunt. in Proleg. §. 25.

XVI. *Verum quia bellum geritur ab eo, qui habet summam potestatem seu majestatem, quid est majestas?*

℞. Majestas est summa potestas in civitate ubique, i. e. in personas & res.

XVII. *Cur dicitur hæc potestas summa?*

℞. Quia actus ejus alterius juri non subsunt, ita ut alterius voluntatis humanæ arbitrio irriti reddi possint. Grot. l. 1. c. 3. §. 7. n. 1.

XVIII. *An ergo actus ejus à nemine possunt reddi irriti?*

℞. Tantum ab eo, qui summam potestatem habet, cui voluntatem mutare licet, ut & successori, qui eodem jure utitur, ac proinde eandem habet potestatem. Grot. d. l.

XIX. *Subjectum majestatis quotuplex?*

℞. Est duplex: Commune seu essentiæ, & proprium seu existentiæ. Grot. dict. §. 7. n. 1. & 3.

XX. *Quid est commune?*

℞. Civitas, seu majestas non est, nisi in civitate; quæ est cœtus perfectus li- Lamp. de Rep. Rom. Germ. part. 1. §. 59. & seqq.

berorum hominum, juris fruendi & communis utilitatis causa sociatus: seu est societas magna ex pluribus minoribus composita, omnis pene sufficientiæ finem habens.

XXI. *Populi, qui concesserunt in alterius ditionem, habentne majestatem?*

Grot. dict. §.7.n.2.l.2. c.9.§.6. ℟. Non, quia non sunt civitas per se, aut cœtus perfectus liberorum hominum, sed membra minus digna perfectæ civitatis, in cujus ditionem concesserunt, ut sunt provinciæ Romanorum, & quasi incorporantur, ut dicunt, regno alterius.

XXII. *Si ergo plures sint populi, qui singuli perfectum cœtum constituunt & unum caput habent, an singuli retinent majestatem?*

dict. §.7. n. 2.l.2.c.9.§.9. ℟. Affirmatur. in morali enim corpore eadem persona potest esse caput plurium & distinctorum corporum diversa ratione considerata; secus ac in corpore naturali.

XXIII. *Unde hoc constat?*

Grot. d.c.3. §.7.n.2. ℟. Hujus rei certum indicium esse potest, si extincta domo regnatrice imperium ad quemcunque populum seorsim revertatur.

XXIV. *Ergone durante domo regnatrice*

trice civitas ipsa seu populus non habet majestatem?

℞. Qui agnoscunt duplicem majestatem, realem scilicet & personalem, affirmant quæstionem: ii, qui agnoscunt saltem unam in una civitate, negant; quorum opinio verior est, 1. quia omne primum & summum debet esse solum. 2. quia in democratia hæc pluralitas ostendi non potest. 3. quia jura majestatis realis a juribus majestatis personalis diversa non dantur: & simulac à civitate transit in personam imperantis, desinit esse realis: sicut dum desinit esse personalis, iterum fit realis; & à Deo, ad quem revertitur, tanquam suam causam efficientem proximam & solam, populo iterum confertur.

Limm. ad capit. Rudolph. II. art. 32. p. 533. Grot. dict. §. 7. n. 2. Boecl. Inst. Pol. l. 2. c. 1. p. 94. & seqq. Frid. Hor. 2. Pol. c. 1. §. 10. aliter Pufend. l. 7. c. 3. §. 3. & seqq.

XXV. *Civitates arctissimo fœdere junctæ an singulæ retinent majestatem?*

℞. Quia manent cœtus perfectus, retinent sua jura, leges & libertatem, etiam retinent majestatem.

Grot. dict. § 7. n. 2. in fin. l. 2. c. 9. §. 9.

XXVI. *Quod est subjectum majestatis existentiæ seu proprium?*

℞. Ipsi imperantes, in quibus majestas existit, & per quos omnia in civitate disponuntur & diriguntur proprio nomine; persona una, pluresve, pro cu-

Grot dict. §. 7. n. 3.

cujusque gentis legibus ac moribus.

XXVII. *Cur vocatur proprium?*

℞. Quia ab eo respp: denominantur, & per illud à se invicem differunt: scilicet, si unus habeat majestatem, vocatur monarchia; si plures, aristocratia; si omnes, democratia; si & unus & plures, vel unus & omnes, vel unus, plures & omnes, resp. mixta.

XXVIII. *Quot sunt jura majestatis?*

Frid.Horn. l.2.c.2.§.2. Grot.l.1.c.3.§.6.n.2. ℞. Quia majestas est potestas seu jus, tanquam res incorporalis, dividi non potest, sed est indivisa in se, & sic est unicum jus majestatis, quod à varietate objectorum varia accipit nomina, e. g. vocatur jus legislatorium, quando leges fert: jus constituendi magistratus, quando magistratus constituit &c. Hinc pro nostro concipiendi modo possunt constitui tria, ad quæ reliqua omnia reducuntur: imperium in personas, dominium in res, & regimen universi.

XXIX. *Diximus supra, quosdam admittere majestatem realem, in quem finem hoc statuunt?*

Limn. dict. capit. vid. quæst. 21. Grot.l.1.c.3.§.8.n.1. ℞. Ut ostendant, ubique & sine exceptione summam potestatem esse populi, ita ut ei reges, quoties imperio suo male utuntur, & coërcere & punire liceat: quæ sententia multis malis cau-

causam dedit & dare etiamnum potest, penitus animis recepta.

XXX. *Unde probatur, majestatem non semper esse populi?*

℞. 1. Per ea, quæ supra dicta sunt. 2. Quia populus nunquam concessit potestatem regi, quam nunquam habuit, sed solus Deus: & populus liber regem sibi eligendo, inter manus Dei, a quo proximè accepit, eam resignat, qui postquam à populo rex est electus, eam regi confert. 3. Quia rex est Dei vicarius, non populi, ergo a Deo, non a populo accipit suam potestatem. 4. Populus liber sibi potest eligere qualem vult gubernationis formam, ita ut regendi sui jus ita in alium velit transferri, ut nullam ejus juris partem sibi retineat: neque ex præstantia hujus vel illius formæ, sed ex voluntate jus metiendum est, e. g. si in tantum periculum adductus alia lege, qui se defendat, reperire non possit: neque ex incommodis, quæ hinc sequuntur, aut sequi possunt, judicandum; nam qualemcunque formam gubernationis animo finxeris, nunquam incommodis aut periculis carebis, aut hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his mittenda. 5. Quia jus regendi populum bello adquiri potest. 6. Quia tum sa-

Quæst. 24.

Frid. Horn. d. l. vid. quæst. 24. *in fin.*

Grot. l. 1. *c.* 3. §. 8. *n.* 1.

dict. §. 8. *n.* 3.

dict. §. 8. *n.* 1. *in fin.*

dict. §. 8. *n.* 6. *dict.* §. 8. *n.* 8.

cra,

cra, tum profana historia hoc testantur.

XXXI. *An hæc ita se habent tantum in monarchiis, an vero etiam in aliis rerumpp. formis?*

Grot. dict. §. 8. n. 6. & 7.

℞. Idem jus eademque ratio est procerum, qui plebe exclusa civitatem regunt; & populi, qui alios sub se populos habet.

XXXII. *At populus, quia regem constituit, ergo rege est superior?*

Grot. l. 1. c. 3. §. 8. n. 13. Ziegl. ad h. l. Puf. l. 7. c. 6. §. 6. in med.

℞. Constituens constituto est superior, quando constitutionis effectus perpetuo pendet a voluntate constituentis, ut si constituens non tantum constituat personam, verum etiam conferat potestatem; sic rex constituens magistratum eo est superior, quia non tantum magistratus personam constituit, verum etiam potestatem ei confert: secus quando constitutio quidem ab initio est voluntatis, sed postea effectum habet necessitatis, quomodo mulier virum constituit, cui parere semper necesse habet, quia potestatem maritalem ei non confert, sed Deus, qui est causa omnis ordinis inter imperantes & parentes in societatibus politicis. Quo accedit, quod non omnes reges, scilicet imperantes, constituantur a populo, quod exemplis

plis gentium bello devictarum satis intelligi potest.

XXXIII. *An non ideo populus rege est superior, quia omne regimen eorum causa, qui reguntur, non qui regunt, est comparatum?*

℞. Plures hoc affirmant ex finis nobilitate. Sed hoc universaliter verum non est, omne regimen ejus, qui regitur, causa esse comparatum; sic imperia, quæ victoriâ parta sunt, possunt esse comparata ad imperantium utilitatem; possunt quædam utilitatem respicere tam ejus qui regit, quam ejus qui regitur; ut cum populus impotens sibi tuendo regem potentem imponit. *Grot. d. §. 8. n. 14. Ziegl. hic; sed non bene.*
2. Non sequitur quod illi inferunt, propterea populum imperantibus esse superiorem, nam & tutela pupilli causa reperta est, & tamen tutela est potestas in pupillum. Verum quidem est, tutorem removeri posse, si rem pupilli male administret, non autem regem seu imperantes, quia tutor superiorem habet, non vero rex seu imperantes; horum enim peccata Deus sibi curæ peculiari esse testatur, qui ea aut vindicat, si ita opus judicet, aut tolerat in pœnam aut explorationem populi. Nec refert, quod populi interdum puniti

le-

Grot. d. §. 8. n. 16. Puf. l. 7. c. 6. §. 6. legantur ob regum peccata: non enim id eo evenit, quod populus regem aut non puniret aut non reprimeret, cum enim sit inferior, nec potest, nec tenetur ea prohibere aut punire, sed Deus summo dominio, quod in vitam necemque singulorum habet, uti potuit in pœnam regis, cujus supplicium est subditis orbari.

Grot. l. 2. c. 21. §. 7. 14. & 17.

XXXIV. *An non tunc demum populus universus subjicitur regi, dum bene imperat, & dum male imperat rex, populo subjicitur?*

Grot. l. 1. c. 3. §. 9. ℞. Si hoc diceretur, non facienda ob regis imperium mala, seu ea, quæ manifeste sunt iniqua, verum diceretur, quia Deo magis est obediendum, quam hominibus: sed inde non sequitur, ergo populus universus regem coërcere vel punire potest: & actuum bonitas vel malitia, quia concernunt virtutes vel particularia vitia, apta non sunt, ut partes imperii distinguant, seu ut populo communicent majestatem: & si populo alicui propositum fuisset partiri cum rege imperium, fines certe potestati utriusque assignari debuissent tales, qui cognosci facile possent ex locorum, personarum, aut negotiorum discrimine.

l. 2. c. 26. §. 3. Frider. Horn. l. 2. c. 12. §. 6. & 7.

Grot. d. §. 9. n. 1. in fin. & eod. c. §. 17.

XXXV.

XXXV. *An ex nomine & externa specie administrationis potest judicari de summa potestate?*

℞. Prima cautio hæc sit, ne decipiamur ambiguo nominis sono, aut rerum externarum specie: sic veteri Germaniæ reges erant, quos Tacitus præfuisse ait auctoritate suadendi, non potestate jubendi: contra Romani Imperatores, postquam palam & sine ulla dissimulatione regnum liberrimum tenuerunt, principes tamen vocabantur: sed & insignia regiæ majestatis in liberis quibusdam civitatibus tribui principibus solent. Item & comitia ordinum alibi sunt tantum majus regis consilium, alibi de majestate participant, alibi etiam jus habent de actis principis cognoscendi, atque etiam leges præscribendi, quibus princeps teneatur.

Grot. l. 1. c. 3. §. 10. d. §. 10. n. 2. & 3. Limn. Tom. 4. Addit. l. 2. c. 1. p. 200.

Grot. d. §. 10. n. 4. Boecl. in Comment. h. l.

XXXVI. *An discrimen summi imperii & summo minoris petendum ex imperii delatione per electionem aut successionem?*

℞. Negatur. successio enim non est titulus imperii, qui imperio formam assignet, sed veteris continuatio, jus enim ab electione familiæ cœptum succedendo continuatur; quare quantum

Grot. dict. §. 10. n. 5.

prima electio tribuit, tantum defert successio: seu electio & successio sunt tantum modi perveniendi ad imperium; seu modi, quibus designamus personas, quæ imperare debent, imperium autem ipsum non conferunt.

Frid. Horn. de civit. l. 2. c. 9. §. 1. fin.

XXXVII. ***An ergo imperium summum diverso modo haberi potest?***

Grot. l. 1. c. 3. §. 11.

℞. Altera cautio hæc esto, aliud esse de re quærere, aliud de habendi modo: sic alii habent summum imperium jure pleno proprietatis seu in patrimonio, ut qui justo bello id quæsiverunt, aut in quorum ditionem aliquis populus ita se dedidit, ut nihil de majestate retineret: alii non, seu regnum non habent in patrimonio, ut reges tam qui primi eliguntur, quam qui electis legitime succedunt: alii jure temporario.

XXXVIII. ***An datur monarcha temporarius?***

℞. Affirmatur, quia rerum moralium natura ex operationibus cognoscitur: quare quæ facultates eosdem effectus habent, eodem nomine nuncupandæ sunt. Sic si quis rogatus, ut, si alteri nascantur liberi, regnum iis restituat, ante eorum nativitatem majestatem habet, quia omnia in civitate inde-

aliter Grot. l. 1. c. 3. §. 11. n. 2. Boecl. in Pol. 2. c. 1. pag. 108. & comment. h. l.

independente ab hominibus poteſtate proprio nomine diſponit, neque ipſius actus ab ullo homine irriti reddi poſſunt, & dum regnum reſtituit, non vi ſuperiori ab homine coactus, ſed ad fidem quam defuncto dedit, exſolvendam hoc facit. Exempla Dictatoris Romani, curatorum qui regibus dantur dum, impuberes ſunt; aut furore aut captivitate impediuntur; nihil probant; quia Dictator Romanus & tales curatores magiſtratus ſunt; ab aliis hominibus dependent, & omnia non nomine *proprio*, ſed alieno agunt; imò interdum ipſorum actus poſſunt reddi irriti vel a populo, vel a rege, & ſic eos non exercent, ut rex optimo jure.

Grot. l. 1. c. 3. §. 12. n. 4. Puf. l. 7. c. 6. §. 15. in fin. Boecl. in Comment. h. l. aliter Grot. h. l. Fr. Horn. l. 2. c. 10. §. 3. Conring. de Regno §. 4. Ziegl. de jur. Majeſt. l. 1. c. 1. §. 43.

XXXIX. *Quomodo imperia poſſunt eſſe in patrimonio, cum liberi homines non ſint in commercio?*

℞. Natura quidem liberos homines conſtituit extra commercium: quia quicquid eſt in commercio, poteſt æſtimari certo pretio, & liberi homines certo pretio æſtimari non poſſunt; aut ſi æſtimentur, non amplius ſunt liberi, ſed ſunt ſervi: verum jus imperandi eſt in patrimonio & commercio.

Pufend. l. 5. c. 1. §. 5.

XL. *Atqui populus ſæpe alienatur, & quicquid alienatur ſeu vendi-*

tur, est in commercio & certo pretio æstimatur?

Grot. 1. c. 3. §. 12. n. 1. ℞. Proprie non ipsi homines alienantur, sed jus perpetuum eos regendi, qua populus sunt, seu potius, jus habendi majestatem alienatur.

XLI. *Imo hoc jus videtur esse in patrimonio populi, quia rex illud non sine civium sanguine ac sudore quæsivit?*

Grot. l. 1. c. 3. § 12. n. 3. Hottom. illustr. quæst. 1. Grot. l. 2. c. 6. §. 11. ℞. Fieri 1. potuit, ut rex ex sua privata substantia exercitum aluerit. 2. aut ex fructibus ejus patrimonii quod principatum sequitur, qui ipsius sunt, licet patrimonium sit populi, & sic evenire potest, ut rex in quosdam populos imperium habeat proprio jure, ita ut alienare etiam possit.

XLII. *Regna, quæ populi voluntate delata sunt, possuntne alienari?*

Grot. l. 1. c. 3. §. 13. n. 1. Alber. Gent. l. 3. c. 15. p. 608. Grot. l. 2. c. 7. §. 15. l. 2 c. 6. §. 9. in fin. l. 2. c. 6. §. 4. in fin. ℞. Non est præsumendum, eam fuisse populi voluntatem, ut alienatio imperii regi suo permitteretur; quia ideo hunc regem & interdum ipsius familiam elegit, ut exerceret summum imperium per se, non per quemvis alium, & sic hoc jus ex primæva voluntate, dum in societatem coiverunt, metiendum est.

XLIII. *Diximus, modum habendi summum*

mum imperium distinguendum ab imperio ipso, anne ergo summitas imperii potest distingui ab habendi plenitudine?

℞. Dicunt hoc adeo verum esse, ut non modo pleraque imperia summa non plene, i. e. non in patrimonio habeantur, sed & multa non summa habeantur plene, i. e. in patrimonio, ut marchionatus, comitatus, quæ propterea facilius quam regna vendi & testamento relinqui soleant. Nos distinguimus, si per vocabula, *plene habere*, intelligatur, ut quis non solus summum imperium, sed commune cum aliis habeat, bene dicitur; verum, si intelligatur, ut non habeat omnia jura majestatis, falsum est. Quia quicquid est summum, a nemine dependet, & quicquid a nemine dependet, nullos habet limites & plenum est, licet interdum commune & conjunctim cum aliis qui participant de summo imperio; sic Imperatoris nostri gloriosissimi imperium est summum & plenum, licet non solus habeat majestatem in Imperio R. G. sed conjunctim cum Statibus Imperii: marchionatus, comitatus &c. nec omnino summa sunt, nec plena, quia sunt feuda Imperatoris & Imperii,

Grot. l. 1. c. 3. §. 14.

Instit. jur. Publ. l. 1. tit. 7. in fin.

2. Feud. 10. & Bitschius ibi. Struv. Synt. I. F. c. 13. aph. 12. & 13.

& ſic imperium in iis eſt dependens & minus plenum, nec ita facile vendi & teſtamento alienari poſſunt.

XLIV. *Quorum eſt tutela, cum rex ætate aut morbo impeditur ſua fungi poteſtate?*

Grot. l. 1. c. 3. §. 15.

℞. In regnis non patrimonialibus tutela eorum eſt, quibus lex publica, aut ea deficiente, conſenſus populi eam mandat. In regnis patrimonialibus eorum, quos pater aut propinqui elegerint. Quamvis & in non patrimonialibus tutela teſtamentaria locum habeat, exempla vid. in A. B. tit. 7. in tutela Sereniſſimorum Electorum I. R. G.

Inſt. Jur. Publ. l. 3. tit. 11. §. 4. & 5.

XLV. *Imperium deſinitne eſſe ſummum, ſi imperaturus promittat aliqua aut Deo, aut ſubditis?*

℞. Si promittat Deo aut ſubditis de obſervatione juris divini vel naturalis & gentium, ad quam omnes reges tenentur, etiamſi nihil promiſerint, e. g. juſtitiam omnibus æqualiter adminiſtrare &c. ſummum imperium nec deſinit, nec commune fit cum aliis: verum ſi promittat de regulis quibuſdam exercendi ſummum imperium, ad quas ſine promiſſo non teneretur, videndum an promiſſio tantum cadat in exercitium actus, e. g. nolo gerere bellum

Boecl. in Comm. h. l. Puf. l. 3. c. 6. §. 1. aliter Grot. l. 1. c. 3. §. 16. n. 2.

lum sine communicato cum Statibus regni consilio, adhuc & summum manet imperium, & solus retinet: si promissio cadat etiam directè in ipsam facultatem, e. g. nec volo nec possum gerere bellum, nisi consensu Statuum, ***Wir sollen und wollen***, summum quidem manet imperium, sed solus non retinet, qui facultatem communicat cum Statibus regni. Hinc si contra prius promissum faciat, actus tantum erit injustus; si contra posterius, etiam erit nullus, propter defectum facultatis, quam solus non habet, non ex vi superiori.

XLVI. *Quid si addatur, si rex fidem fallat, ut tum regno cadat?*

℞. Si talis lex commissaria in delatione regni adjiciatur, desinit summum imperium habere, quia 1. se subjicit judicio populi vel Statuum regni. 2. quia pœna infligitur a superiore, propter transgressionem legis, quam præscripsit. *Boecl. h. l. aliter Grot. l. 1. c. 3. §. 16. n. 4 & 5. & l. 2. c. 20. §. 1. & 3.*

XLVII. *An summum imperium dividi potest?*

℞. Summum imperium unum quid est ac per se indivisum, quia est potestas seu jus, & sic res incorporalis, fieri tamen interdum potest, ut dividatur *Grot. l. 1. c. 3. § 17. n. 1.*

per partes, ut vocant, potentiales, seu objectum ejus dividi potest. e.g. in Imperio R. G. dignitates per universum Imperium conferuntur a solo Imperatore, leges universales feruntur ab Imperatore & omnibus Imperii Statibus in comitiis. Dividi etiam potest per partes subjectivas, seu ut subjectum existentiæ dividatur, e.g. in imperio R.G. subjectum existentiæ majestatis Imperator solus est in Reservatis suis; in juribus comitialibus Imperator & Status Imperii simul. Etiam ratione locorum, & ratione temporis, e.g. hic in oriente, ille in occidente, hic hoc tempore, illi alio tempore imperent.

Instr. Pac. Osn. art. 8. n. 2.

Boecl. in Comm. ad Grot. l. 1. c. 2. §. 17. n. 1. Puf. l. 7. c. 6. §. 15. in fin.

XLVIII. *An talis partitio instituitur, si quid populus adhuc liber futuro regi imperet per modum manentis præcepti, aut si quid sit additum, quo intelligatur, regem cogi aut puniri posse?*

℞. Non, sed populus solus habet summum imperium, rex tantum titulum; quia is, cui præcipimus, inferior est, ut & is qui puniri potest: par enim in parem non habet imperium, sed superior in inferiorem, & coactio moralis seu civilis semper fit a superiore, secus quam physica, ibi enim cogit qui for-

Vid. quæst. 45. aliter Grot. l. 1. c. 3. §. 3. n. 1.

Grot. l. 2. c. 20. §. 17. n. 2.

fortior est, non qui superior dignitate aut potestate.

XLIX. *Quando talis partitio instituitur, ut ante diximus, qualis est respublica?*

℞. Est resp. mixta, quia ubi subjecta majestatis existentiæ miscentur, ibi fit resp. mixta; a subjecto enim existentiæ resp. denominatur. Si unus imperet, est monarchia &c. vid. quæst. 27.

Boecl. Inst. Pol. l. 2. c. 1. in Com. b. l. aliter Bodinus l. 20. 1. Gassend. in Phil. Mor. p. 1466. Fr. Horn. l. 3. c un § 3. Puf. l. 7. c. 4. §. 13.

L. *Sed talis status biceps multa incommoda defert in civitatem?*

℞. In civilibus nihil est, quod omni ex parte incommodis careat, & jus non ex eo, quod optimum huic aut illi videtur, sed ex voluntate eorum, qui in civitatem coëunt, metiendum.

Grot. l. 1. c. 3 §. 17. n. 2.

LI. *Si reges acta quædam sua nolint esse rata, nisi a senatu aut alio cœtu aliquo probentur, eritne partitio & resp. mixta?*

℞. Non, sed est tantum simulacrum reip. mixtæ: quia facultas imperandi sic non communicatur cum senatu, aut alio coetu aliquo, sed tantum modus administrandi; & quæ acta eum in modum rescinduntur, intelligi debent rescindi regis ipsius imperio, qui eo modo sibi cavere voluit, ne quid fallaciter

Grot. l. 1. c. 3. §. 18. Boecl. in Com. b. l.

impetratum pro vera ipſius voluntate haberetur. Simile quid eſt, ſi rex non ſubſcribere velit, niſi prius ſubſcriptum videat a ſuo cancellario, cujus fidem in omnibus perſpectam habet.

LII. *An inæqualiter fœderatus ſummum imperium habere poteſt?*

℞. Aut fœdus conjunctum eſt cum imminutione ſummi imperii: ut ſi facultas imperandi vel plane transferatur in confœderatum, vel communicetur, e. g. ne cui bellum faciat confœderatus injuſſu alterius, facultas imperandi in ipſum eſt tranſlata: qui enim me jubet, me ſuperior eſt. Aut eſt ſine imminutione imperii, ut ſi quis promittat confœderato, ſe certis locis arces non ædificaturum, ſe non navigaturum certo loco &c. facultas enim caſtra exſtruendi & munimenta, navigandi &c. facultas penes ipſum manet, licet exercitium ex pacto reſtringatur, ut ubique hoc non poſſit. Huc refer fœdera protectionis & advocatiæ. Item, dum populus populo reverentiam & honoris ſigna quædam exhibere promittit.

Grot. l. 1. c. 15 §. 7. n. 1. & 2.

Grot. l. 1. c. 3. §. 21. n. 1.

LIII. *At ſæpe, qui ſuperior eſt in fœdere, ſi is potentia multum antecellat, ſummum imperium uſurpat?*

Grot. l. 1. c. 3. §. 21. n. 10.

℞. Verum eſt, præſertim ſi fœdus ſit

ſit perpetuum, & cum jure præſidia inducendi in oppida. Hinc ad prudentiam civilem pertinet in tractandis conſiliis circa iſtiuſmodi fœdera & clientelas cautè incedere: non enim inepte vulgo dicitur, clientelam primum ad ſervitutem eſſe gradum. *Puf. l. 8. c. 9. §. 4. in fin. Bodin. de Rep. l. 5. c. 6.*

LIV. *An ſummum imperium habent, qui certum quid penſitant, aut ad redimendas vexas, aut ad tutelam comparandam?*

℟. Quo minus ſummum imperium habere poſſint, nullam dubitandi cauſam video, cum de imperandi facultate plane nihil decedat, quamquam infirmitatis confeſſio de dignitate aliquid delibat. *Grot. l. 1. c. 3. §. 23. Alber. Gent. l. 3. c. 4. Seld. l. 6. c. 17.*

LV. *An qui nexu feudali vinciuntur, habent ſummum imperium?*

℟. Non: quia dominus feudi retinet dominium directum ſeu ſuperius, & vaſallus tantum dominium utile ſeu inferius, & regalia conſequitur. Imo ob crimina feudalia puniri & feudum amittere poteſt. *Aliter Grot. l. 1. c. 3. §. 23. n. 1. & 2. & l. 2. c. 6. §. 9.*

LVI. *An ex modo adminiſtrandi ſummum imperium ſemper judicandum de formâ imperii aut ſummo imperio ipſo?*

℟. Negatur, aliud enim eſt jus, aliud uſus *Grot. l. 1. c. 3. §. ult.*

alter Lim. l. 1. c. 10. §. 24. & in tom. addit. ad h. lib.

usus juris. sive, modus administrandi summum imperium potest esse diversus a summo imperio. sic modus administrandi potest esse aristocraticus, imperium autem monarchicum, e. g. dum rex infans est, furiosus, captivus &c. jus seu summum imperium habet, sed exercere non potest, verum sæpe exercetur per senatores regni, & sic modus administrandi est aristocraticus, imperio monarchico existente.

LVII. *Unde hoc cognoscitur?*

℞. Si salvis imperii legibus fundamentalibus hic modus administrandi a summum imperium habente mutari possit, diversus est ab imperio ipso, seu a forma ipsius reip. & si salvis imperii legibus fundamentalibus mutari non possit modus administrandi, hic & imperium ipsum, seu forma reip. conveniunt, & non sunt diversa, ut in Imperio R. G. & modus administrandi & forma ipsa reip. sunt mixta.

CAPUT IV.

De bello subditorum in superiores.

I. *An subditi adversus imperantes licitè arma sumant.*

II. *Unde probetur, eos id non posse.*

III. *An 1 Sam. 8. v. 11 describatur verum jus regium.*

IV. *An magistratus inferior non possit contra imperantem arma sumere.*

V. *An lex de non resistendo*

I. *An subditi adversus summam potestatem, aut inferiores agentes, quod agunt, summæ potestatis auctoritate, licite arma sumunt?* Grot. l. 1. c. 4. §. 1. n. 2. & 3.

℞. Si quid imperent naturali juri aut divinis præceptis contrarium, non est faciendum quod jubent: quia Deo magis, quam hominibus obediendum; at, si qua ex tali causa, aut alio- Grot. l. 1. c. 26. §. 3.
qui, quia summum imperium habenti ita li-

libet, injuria nobis inferatur, quamdiu non est tyrannus, & vinculum inter imperantes & parentes non solvit, toleranda est potius, quam vi resistendum.

II. *Unde hoc probatur?*

Grot. dict. c. 4. §. 2. n. 1. ℟. Probatur 1. quia alias civitas, quæ jus majus in nos & nostra consequitur, quam ipsi habemus, finem suum, qui est, ut quiete & tranquille vivamus, non posset consequi. Unde enim sanitas ægrotantibus, si non per omnia medicis pareant? quid tuti navigantibus, si plebs nautica gubernantium jussa contemnat. 2. Non est civitas, sed dissociata multitudo & confusa turba, nemo ubi audit neminem. 3. Frustra majestas sive populi, sive unius, qui summo fungitur imperio, tot legibus & tot pœnis defenditur, si maneat resistendi licentia. 4. In lege Hebræa mortis supplicio damnatur, qui inobediens fuerit aut summo Pontifici, aut qui extra ordinem rector populi a Deo est constitutus. Deut. XVII. v. 14. 1 Sam. VIII. v. 11.

Grot. dict. §. 2. n. 3.

dict. c. 4. §. 3.

III. *An 1 Sam. 8. v. 11. describitur verum jus regium?*

Frid. Horn. l. 2. c. 4. §. 8. Boecl. Inst. Pol. 2. c. 2. & in Comment. Osiand. h. l. aliter Grot. dict. §. 3.

℟. Aff. 1. quia populus regem petiit, & Deus promisit regem talem, qua-

qualem alii populi habebant. 2. Quia omnes actus ibi designati per se vitium nullum continent. 3. Posita necessitate reip. necessario a quocunque rege, si salvam velit remp. suscipiuntur. 4. Recensentur ibi jura regis ordinaria & extraordinaria seu eminentis dominii: instruit enim Samuel populum, eique regis potestatem & imperii amplitudinem exponit, secus quam Moses, qui regis officium describit. *Puf. l. 7. c. 8. §. 3. & 6.*

IV. ***An hæc tantum locum habent in privatis, an vero etiam in magistratibus inferioribus?***

℞. Inventi sunt nostro sæculo viri, eruditi quidem illi, sed temporibus & locis nimium servientes, qui putabant, hæc tantum locum habere in privatis, non etiam in magistratibus inferioribus, quibus jus esse putant resistendi injuriis ejus, cujus summum est imperium; imo & peccare eos, ni id faciant. Quæ opinio admittenda non est: quia quidem magistratus illi, inferiorum ratione habita, sunt publicæ personæ, sed ad superiores si considerentur, privati sunt. Nam omnis facultas gubernandi, quæ est in magistratibus, summæ potestati ita subjicitur, ut quicquid contra voluntatem summi imperan- *Grot. dict. c. 4. §. 6. n. 1.*

ran-

rantis faciant, id defectum sit ea facultate, ac proinde pro actu privato habendum; & quicquid imperii censentur habere, id omne debent principi, qui si detrahat manum & reposcat potestatem, nudi adstabunt, nihil pristinæ dignitatis retinentes. Quo accedit, quod in populo Hebræo, ubi tot fuere reges divini humanique juris contemptores, nunquam inferiores magistratus, in quibus plurimi fuere viri pii & fortes, id sibi juris sumserunt, nisi si qui a Deo, cujus in reges summum jus est, mandatum speciale acceperant.

dict. c. 4. §. 6. n. 3.

V. *An lex de non resistendo nos obligat in gravissimo & certissimo discrimine?*

dict. c. 4. §. 7. n. 1.

℟. Leges etiam Dei quædam, quanquam generaliter prolatæ, tacitam habent exceptionem summæ necessitatis, ut lex de sabbatho sanctificando, & non edendis panibus propositionis: non quod Deo jus non sit ad certam mortem subeundam nos obstringere, sed quod leges quædam ejus sint argumenti, ut non credibile sit, datas ex tam rigida voluntate. An autem lex de non resistendo regi talis sit? plures dubitant: quia natura turpe est summo resistere imperio, & quemadmodum jus na-

naturæ, ita & hoc præceptum de non resistendo regi immutabile est. Verum non videntur damnandi vel singuli, aut pars populi minor, si ita utantur ultimo necessitatis præsidio, ut interim communis boni respectum non deserant, & in tali periculo personæ regis vel principis semper parcant.

Ziegl. O-siand. h. l. dict. §. 7. n. 4. 6. & 7.

VI. *Cur persona regis excipitur?*

℞. Quia 1. est sancta, propter majestatem, quæ eandem personam inhabitat, quæ impias nobis infert manus, eamque semper comitatur, ita ut ejus reverentiam nunquam nobis deponere liceat, & nec voce lædendus sit, multo minus manu. Nam cum summum imperium non possit non multorum odiis patere, securitas fungentis peculiariter a Deo est munita, & regium nomen gentes, quæ sub regibus sunt, pro Deo colunt. 2 Quia multis est utilis; nisi enim rectores civitatum essent, feriorem feris viveremus vitam, non mordentes tantum, sed & vorantes alios alii.

dict. c. 4 §. 7. n 6. Horn. de Civ l. 2. c. 12. §. 11. & 13.

Grot. d. l. & l. 2. c. 1. §. 9. Pufend. l. 2. c. 5. §. 2.

VII. *At utile non est pati injurias?*

℞. Hæc injuria interventu meliorum pensatur, tranquillitate scilicet publica, in qua & singulorum comprehenditur; & si quando nimia iracundia aliisve

dict. c. 4. §. 4. n. 2. & 3.

affectibus transversi agantur rectores, quo minus rectam ineant viam, quæ ad tranquillitatem ducit, id inter minus frequentia habendum est; vel si non utile videatur huic, qui patitur injuriam, ejus tamen patientia utilis est universitati, ad cujus conservationem est natus, etiam cum amissione vitæ, si aliter fieri non possit.

Becl. in Inst. Pol. l. 1. c. 6. p. 84.

VIII. *An idem dicendum de ministris quos adhibet?*

℞. Si ministros adhibeat, ut iniqui mandati executores, hos malitia regis non præstabit sacro-sanctos, & ab imperio injusti regis & tyranni nullam facultatem injuste agendi consequuntur; sed absistere debent ab executione præcepti iniqui, ministerium enim est crimen; & si quis aut patri, aut magistratui, aut domino turpia aut iniqua facta imperanti, non paret, is nec inobediens est, nec injuriam facit, nec peccat. Et hinc si malitiam malitiæ conjungant, inque executione pergant, quin a læsis omnes, tanquam latrones trucidari possint, non dubitamus.

Grot. l. 2. c. 26. §. 1. n. 1. in fin. & n. 2.

Horn. l. 2. c. 12. §. 11. med.

IX. *An igitur nullo in casu datur jus belli adversus regem aut principem?*

℞. Qui principes sub populo sunt, sive ab initio talem acceperunt potestatem,

dict. c. 4. §. 8.

tem, sive postea ita convenit, si peccent in leges reip. non tantum vi repelli possunt, sed si opus sit, puniri morte. Confer tamen supra c. 3. q. 45. ubi ostendimus, tales principes majestatem non habere.

X. *An jus belli datur in eum, qui abdicavit imperium, aut habet pro derelicto?*

℞. Affirmatur; quia post id tempus habetur pro privato, & omnia in eum licent, quæ in privatum. dict. c. 4. §. 9.

XI. *Quando habetur imperium pro derelicto?*

℞. Pro derelicto habet imperium, qui sciens volensque patitur illud perire, aut in summum discrimen adduci, nec in salutem ejus quicquam movet dignum memoratu. Qui illud per fugam manifeste derelinquit, qui è regno ejectus illud ab alio præscribi patitur, nec armis, nec protestatione interposita sibi consulit, cum invasore paciscitur, nulla juris sui mentione facta, ipsum regem vel principem illius regionis nominando, titulo & insignibus regiis abstinendo. Nec enim ita se gerit circa rem, quam pro sua vindicat vir bonus, aut prudens. Minime autem pro derelicto habere imperium censendus est, Conring. de fin. Imp. c. 19. §. 5. Boecl. in Comment. ad Grot. l. 1. c. 4. §. 9.

qui id tractat negligentius.

XII. *Quid si rex regnum alienet, aut alii subjiciat?*

dict. c. 4. §. 10. ℞. Amitti ab eo regnum existimat Barclajus. verum sine ratione; nam talis actus, si regnum electione aut successoria lege deferatur, nullus est, propter defectum facultatis; quæ autem nulla sunt, nullum habent juris effectum.

XIII. *Si tamen id etiam tradere aut subjicere moliatur?*

Grot. d. c. 4. §. 10. in fin. l. 2. c. 7. §. 27. n. 1. in fin. ℞. Quin ei resisti possit, non est dubitandum. Modus enim habendi imperium ne mutetur, obstare potest populus; id enim sub imperio comprehensum non est, sed ex primæva in civitatem coëuntium voluntate metiendum est, ubi nullum fuit imperium. Et si sibi ipsi defendendo sufficiat, separatam potest instituere civitatem: parendum enim in omnibus patri, in eo autem non est parendum, quo efficitur, ne pater sit.

XIV. *An bellum in eum est licitum, qui vere hostili animo in totius populi exitium fertur?*

dict. c. 4. §. 11. ℞. Affirmatur. consistere enim simul non possunt voluntas imperandi & voluntas perdendi. Quare qui se hostem po-

populi totius profitetur, is eo ipso abdicat regnum. Sed vix videtur id accidere posse in rege mentis compote, qui uni populo imperat: si enim pluribus imperet, accidere potest, ut unius populi in gratiam alterum velit perditum.

XV. *Quis judicabit, an sit hostis?*

℟. 1. Multæ hic se ingerunt difficultates, nec enim hoc simpliciter populi judicio permittendum, qui forte rerum præsentium pertæsus facile regem hostem pronunciaret. 2. Notæ sæpe tales sunt, ut non statim hostem, sed pessime imperantem ostendant. Hinc subditi necessitate obsequii tamdiu non sunt liberati, quamdiu reip. essentia non est intercisa, & constat ejus compages. Et si pluribus populis imperet, & alterum velit perditum, videndum, an hoc faciat ex causa pœnali, an odio tyrannico.

Boecl. in Comment. l. 1. c. 4. §. 11. Lampad. de Rep. R. G. part. 1. §. 11. 12. 13.

XVI. *An in eum bellum est licitum, qui Regnum committit ex felonia, aut ex clausula in imperii delatione apposita, quâ subditi obedientiæ vinculo solvuntur, si rex hoc aut illud fecerit?*

℟. Affirmatur; quia tunc recidit in privatam personam: vel potius, quia nun-

Grot. d. c. 4. §. 12. & 14. Com

ring. in thes. Rerump. part. 1. p. 180. & 181.

nunquam majestatem habuit. vid. supra c. 3. q. 45.

XVII. *An si rex partem habeat summi imperii, partem alteram populus aut senatus, regi in partem non suam involanti vis justa opponi poterit?*

dict. c. 4. §. 13.

℞. Affirmatur, quia eatenus imperium non habet.

XVIII. *Quid si belli potestas penes regem esset?*

dict. c. 4. §. 13. Boecl. in Comment. h. l. Conring. ad Lamp. part. 1. §. 11. conf. Grot. l. 2. c. 16. §. 14. & l. 3. c. 3. §. 4.

℞. Si belli potestas est penes regem, intelligendum est de bello externo, non de bello in coimperantes, qui non possunt non jus habere partem suam tuendi, adeô ut & rex suam imperii partem belli jure amittere possit: in mixta enim rep. ille justam bellandi causam habet, qui suam partem defendit.

XIX. *Quid licet in invasorem imperii?*

Horn. l. 2. c. 9. §. 2. 3. 4.

℞. Quamdiu durat causa invadendi, seu quamdiu imperium non est plane arreptum, videtur manere belli jus, ac proinde in eum licere, quod in hostem licet, qui à quolibet etiam privato potest interfici: si autem imperium omnino sit acquisitum, vel quia pactio est secuta, aut fides illi data, aut victoria in populum obtenta, adeò ut cogatur arma omnino ponere, nullum in ejus per-

personam jus superest populo. Ad imperium enim nihil attinet, quocunque modo sit adquisitum, semper enim & ubique sibi respondens postulat obsequium, quod à Deo majestati conjunctum est; & simul ac invadenti victoriam concessit, è populo in invasorem omne imperium, citra ullam istius pactionem, transtulisse dicendum est. Imperia enim armis quæruntur, victoriis propagantur, neque voluntas Dei, qui reges imponit & deponit, ex belli causa æstimanda est. Grot. l. 3. c. 8. §. 1. & 4.

XX. *An ergo talem tyrannum occidere non licet, si diserta auctoritas accedat ejus, qui verum jus imperandi habet, sive is rex sit, sive senatus, sive populus?*

℟. Licet, si nulla pactio intercessit, & victoria nondum omninò est obtenta; alias non licet, quia summum imperium non ampliùs est penes eum, qui fuit rex. Grot l. 1. c. 4. §. 18. aliter.

XXI. *Quid si ante invasionem lex exstiterit, ut unusquisque invasorem occidere possit?*

℟. Quamdiu in actu occupandi & invadendi constitutus est, licet; non autem postquam occupavit. Grot. l. 1. c. 4. §. 17. aliter.

XXII. *Quid si aliquis etiam ab initio legitimus rex degeneraret in tyran-*

num, seu fieret tyrannus exercitio?

Boecl. in Com. ad §. 14.

℞. Quid sit tyrannus, non satis est definitum; nec hîc Philosophi auctoritate abuti debemus, & descriptiones quasdam pro veris definitionibus arripere; nec ex notis tyrannicis 5. Pol. 11. eam exstruere, sunt enim quædam 1. nec bonæ nec malæ per se. 2. quædam ita comparatæ, ut optimo cuique principi competere possint. Nec statim ad mores patrios confugere & illum tyrannum dicere licet, qui facit contra mores patrios, quos interdum populus ementitur, & titulo legis adornat, vel qui jam aliquot sæculis in usu non fuerunt; contra primævas enim leges reip. tempus multa innovat. Et hinc sicut in definiendo tyranno, ita & in eo, quid in illum liceat, non ita faciles simus oportet.

XXIII. *An ergo definiri non potest?*

℞. Fortè non male describitur tyrannus, quod sit is, qui nec eo, quo decet, ordine & modo imperat, sed omni honestatis, virtutis, juris ratione, inprimis patrii, insuper habitâ, in tractanda rep. libidinem animi pro lege habet. Requiritur ergo hîc regni cujusque solida cognitio.

XXIV.

XXIV. *Si hæc omnia certa sint, quid in ipsum licet?*

℞. In remediis adversus tyrannum conquirendis nullus temeritati & festinationi locus est. Quia tamen sic omnino dissolvitur vinculum inter imperantes & parentes, quin in tali necessitatis casu, quando reip. aliter consuli non potest, deponi possit, non dubitamus. *Frid. Horn. l. 1. c. 9. §. 3. & 4. aliter.*

XXV. *Si dubium sit ad quem imperandi jus pertineat?*

℞. In re controversa judicium sibi privatus sumere non debet, sed possessionem sequi. Sic tributum solvi Cæsari Christus jubebat, quia ejus imaginem nummus præferebat, i. e. quia in possessione erat imperii. *Grot. l. 1. c. 4. §. 20. conf. hic Becman. in not.*

CAPUT V.

Qui bellum licite gerant.

I. *Quæ est causa principalis effectrix in bello?*

℞ Is, cujus res agitur; in privato privatus; in publico potestas publica, maximè summa. *Grot. l. 1. c. 5. §. 1.*

II. *An & pro aliis bellum movere possumus?*

Grot. d. c. §. 2. n. 1. ℞. Alteri prodesse, non licitum modo, sed & honestum est.

III. *Quæ sunt hominum inter se vincula, quæ ad mutuam opem invitant?*

Grot. d. c. §. 2. n. 1. & 2. in fin. ℞. Diversa sunt: nam & cognati ad opem ferendam coëunt, & vicini inclamantur, & qui ejusdem sunt civitatis participes. Et hisce vinculis deficientibus, sufficit humanæ naturæ communio. Deus enim præter cætera, homini dedit hunc pietatis affectum, ut homo hominem tueatur, diligat, foveat, contraque omnia pericula & accipiat & præstet auxilium.

IV. *Quæ est causa instrumentalis?*

Grot. d. c. §. 3. ℞. Filius patri est instrumentum, pars quippe ejus naturaliter; servus domino; subditus imperanti; qui ita agunt sua voluntate, ut ea ab altero pendeat.

V. *An omnes subditi naturaliter bello possunt adhiberi?*

Grot. d. c. §. 4. l. 2. c. 25. §. 1. c. 26. §. 5. ℞. Dubium non est, propter summum imperium in ipsorum personas: & quia sunt quasi pars rectoris; hinc etiam in casu necessitatis cogi possunt.

IN-

INSTITUTIONUM JURIS NATURÆ ET GENTIUM

LIBER II.

CAPUT I.

De belli causis, & primum de defensione sui & rerum.

I. *Quid est causa belli?*

Grot. l. 2. c. 1. §. 1. c. 22. §. 1. n. 1. & 2.

℞. Causa belli, quæ & principium vocatur, licet inter se diversa sint, est, propter quod quis bellum gerit.

II. *Quotuplex est causa belli?*

Grot. dict. loc. Boecl. ad 1. Annal. Tac. c. 10. Puf. l. 8. c. 6. §. 4. & 5.

℞. Duplex: justifica, quæ movet sub ratione justi, & bellum justum reddit; & suasoria, quæ sub ratione utilis movet. Illæ dicuntur etiam prætextus, quia plerumque in publicum edi solent: hæc in pectore bellantium latent, ut gloriæ cupido, metus vicinæ potentiæ, odia &c. causæ justificæ propriè nostri sunt argumenti.

III. *An in omni bello causa justifica requiritur?*

Grot. d. §. 1. n. 3.

℞. Non minus de bello publico, quam privato verum est. Licet enim bella

bella publicâ auctoritate suscepta habeant aliquos effectus juris quos bella privata non habent, non tamen vacant peccato, nisi justa causa subsit, & qui ea gerunt, vocantur latrones, prædones, dicuntur alios fraude latronum ac scelere regnis spoliare &c.

IV. *Quæ est causa justifica?*

℞. Nulla esse alia potest, nisi injuria, aut facta, aut non facta. Propter injuriam factam, aut reparamus quod nostrum est vel fuit, aut punimus. Propter injuriam nondum factam defendimus aut corpus, aut rem. Hinc plerique tres bellorum causas justas statuunt, defensionem, recuperationem rerum, & punitionem. *Grot. d. §. 1. n. 4. & §. 2.* *Grot. d. §. 2. n. 2.*

V. *Qui ergo injuriam passus non est, vel eam non certè metuit, an habet justam causam?*

℞. Non, & ab omni jure abhorret perperam sic dicta Ratio belli, *raison de Guerre*, quà putant omne esse licitum, quod status belli felicius perficiendi deposcere videtur, posthabito omni æquitatis respectu; quo referuntur populationes in territorio amico vel neutrali, militum excursiones, deprædationes, hospitationes &c. an etiam castri occupatio in solo neutrali, *Text. in Syn. J. G. c. 17. §. 2.*

ne

ne hostis illud occupet? videbimus in cap. 2. ad §. 10.

Feld. ad Grot. l. 2. c. 1. § 2. n. 2. Boecl. in Com. h. l. Grot. in Proleg. §. 25.

VI. *Cur diximus, plerique admittunt tres justas causas?*

℞. Quia plures bellum pœnale non agnoscunt, & quidem recte: pœna enim exigitur ab inferiore, bella suscipiuntur inter æquales.

VII. *Quæ est prima justi belli causa?*

Grot. d. l. 2. cap. 1. §. 2. n. 3. in fin. aliter Text. in Syn. J.G. c. 17. §. 9. Grot. d. c. §. 3. Ziegl. ad l. 1. c 3. §. 3. Puf. l. 2. c. 5. §. 5.

℞. Injuria nondum facta, quæ petit aut corpus aut rem.

VIII. *Si corpus impetatur vi præsente cum periculo vitæ non aliter evitabili, an bellum est licitum?*

℞. Licitum est, etiam cum interfectione periculum inferentis: imo jure naturæ præceptum, ita ut nec lege civili tolli possit, & is, qui se non defendit, se ipsum occidisse videatur.

IX. *Quid si is, qui me invadit, peccato careat?*

Grot. d. l. & Puf.

℞. Etiamsi peccato careat, puta quod bonâ fide militet, aut alium me putet quam sim, aut quod insaniâ aut insomniis agitetur, non eo tolletur jus se tuendi, cum natura quemque sibi commendet, & sufficiat, quod ego non tenear id, quod ille intentat, pati, non magis quam si bestia aliena periculum in-

intentaret. Imo propter naturalem amorem sui ipsius homo in pari cum altero periculo constitutus sibi potius, quam alteri consulere & potest & debet: quia alias non esset caritas in proximum, sed crudelitas in se ipsum. Grot. l. 1. c. 3. §. 3. n. 3.

X. *Quid si innocentes interpositi, infantes scilicet, claudi &c. defensionem aut fugam, sine qua evadi mors non potest, impediant?*

℟. Impelli & prosterni possunt, etiamsi mors inde sequatur: ad jus enim agendi multa consequi possunt indirectè & extra agentis propositum, ad quæ per se jus non esset. hi enim non occiduntur ex intentione, quum illa mors non eligatur ut quiddam primario intentum, sicut in punitione judiciali, sed ut unicum quod eo tempore suppetit. Sic navis piratis plena, aut domus latronibus, tormentis peti potest, etiamsi intra eandem navem aut domum sint pauci infantes, mulieres, aut alioqui innocentes, quibus inde creetur periculum. Grot. l. 3. c. 1. §. 4. aliter l. 2. c. 1. §. 4. n. 2. Boecl. in Comment. l. 2. c. 1. §. 4. & Ziegl. aliter Puf. l. 2. c. 6. §. 4.

XI. *Quale periculum hîc requiritur ut alium occidere possimus?*

℟. Præsens & quasi in puncto. Grot. l. 2. c. 1. §. 5. n. 1.

XII. *An quis cogitur exspectare primum ictum?*

℟. Si

Grot. d. l. Alber. Gent. l. 1. c. 13.

℞. Si insultator arma arripiat, & quidem ita, ut appareat eum id facere occidendi animo, occupari potest facinus; & melius est prævenire, quam præveniri; in moralibus enim non invenitur punctum sine aliqua latitudine. multum autem falluntur & fallunt, qui metum qualemcunque ad jus occupandæ interfectionis admittunt, talis enim requiritur, de quo moraliter certi simus, & qui in virum constantem cadere possit.

XIII. *Quid si quis vim non jam præsentem intentet, sed conjurasse aut insidiari compertus sit, si venenum struere, si falsum testimonium, iniquum judicium moliri?*

aliter Grot. l. 2. c. 1. §. 5. n. 2. & Ziegl. b. l.

℞. Si aliter periculum evadi non potest, conjuratos, insidiatores, aut venenum struentes occidi posse verius est: quia ex signis externis animus occidendi omnino apparet, propter quem facinus occupari potest. In falsa accusatione, falso testimonio, iniquo judicio res aliter se habet: aliis enim remediis corrigi hæc possunt, & sic periculum evitari.

XIV. *Quid dicemus de periculo mutilationis membri?*

℞. Si

℞. Si membrum sit è præcipuis, & vitæ quasi æquiparabile, cujus abscissio periculum mortis post se trahit, si aliter vitari nequeat, intentantem periculum occidi posse putem: mutilatio enim talis membri non minoris æstimatur, quàm si vita adimatur. l. 4. §. 2. D. ad leg. Corn. de sicar.

Grot. l. 2. c. 1. §. 6. Boecl. ibi. Puf. l. 2. c. 5. §. 10. aliter Feld. h. l.

XV. *An pro pudicitia conservanda?*

℞. Pudicitia quidem semel ablata naturaliter seu physice restitui non potest: verum quia inter offensionem & defensionem debet esse æqualitas, vitæ vero nullum periculum imminet, & moraliter seu civiliter pudicitia potest restitui, vita autem semel amissa restitui non potest, interfectionem illicitam quidem, sed si injuriæ atrocitate commotà violentum stupratorem occidat, eam excusandam esse putamus: appetitus enim declinandi mali maximè est naturalis, ideoque inter appetitus honestissimus; unde quæ mortis, carceris, doloris aut summæ egestatis vitandæ causa, aut ad pudicitiam conservandam injustè fiunt, maximè excusabilia videri solent.

Ziegl. ad Grot. l. 2. c. 1. §. 7. aliter Grot. d. l. & l. 1. c. 2. §. 5. n. 7. l. 2. c. 17. §. 15. l. 8. §. 2. D. quod metus causa.

Grot. l. 2. c. 20. §. 29. n. 1.

XVI. *An non interdum præceptum est, occidi potius, quam occidere?*

℞. Si invasor sit rex, aut princeps, qui similem habet potestatem, sine pecca-

Grot. l. 1. c. 4. §. 7. n. 6. & 7. & l. 2. c. 1. §. 9. n. 1.

to occidi non poteſt: 1. quia eſt perſona ſancta, vid. ſupra c. 4. q. 6. (2.) quia multis utilis.

XVII. *An non vero rex innocentem inſultans ipſo facto rex eſſe deſinit?*

Grot. l. 2. c. 1. §. 9. n. 2. c. 8. §. 20. aliter Puf. l. 2. c. 5. §. 14 in fin.

℞ Sicut dominia, ita & imperia non amittuntur delinquendo, niſi lex id ſtatuat: delictum enim eſt factum improbum a lege puniendum. Talis autem lex, quæ hoc de imperiis ſtatueret, ut delicto in privatum (ſi enim ſit in ipſam remp. rex ſit hoſtis & deſinit eſſe rex) amitterentur, nuſquam reperta eſt, nec repertum iri credo; ſummam enim rerum confuſionem induceret, & ex imperantibus parentes & inferiores efficeret.

XVIII. *Atqui unuſquiſque reip. & regis incolumitatem deſiderat propter propriam ſuam ſalutem, & hinc eam anteponere debet & ſaluti reip. & regis?*

Grot. d. §. 9. n. 2. in fin. l. 1. c. 4. §. 4. n. 5.

℞. Noſtri quidem cauſa remp. ſalvam eſſe volumus, ſed non tantum noſtri, verum & aliorum, vid. ſupra cap. 4. q. 7.

XIX. *Si cui periculum immineat accipiendæ alapæ, aut mali ſimilis, e. g. ictus fuſtis?*

Feld. ad Grot. l. 2.

℞. Defenſio modum accipit ab offenſione,

ſione, & vero inæqualia ſunt mors & alapa; hæc civiliter reparari poteſt, contra mortem vero nulla remedia ſuperſunt. Si tamen ab alapâ inflicta ſtatim ferrum ſtringatur ab utroque, & quis invaſorem occidat, non ſine ratione mitius puniri debet. c. 1. §. 10. n. 1. aliter Grot. d. l. jung. Puf. l. 2. c. 5. §. 12.

XX. *At vero qui fert talem injuriam, auget ſuum honorem, quia ſe excellenter patientem oſtendit?*

℞. Grotius ſic exiſtimat; verum ejus philoſophiam mos vitæ civilis non fert, neque propterea excellenter patiens cenſendus eſt: nam quævis ferre & a quovis, virtus non eſt, ſed ignavia. l. 2. c. 1. §. 10. n. 1. Feld. h. l.

XXI. *An in periculo vitæ conſtitutus fugere cogitur?*

℞. Si in fugâ periculum non ſit, fugiendum, quia fuga eſt modus ſe & ſuum proximum conſervandi. Grot. d. §. 10. n. 3.

XXII. *At fuga ignominioſa eſt, præſertim nobili homini?*

℞. Eſt falſa quædam ignominiæ opinio, aſpernanda ab omnibus iis, qui virtutem & ſapientiam ſectantur: quia non ſuſcipitur ex ignaviâ aut neglectu officii; ſed quia ratio hic nullam fortitudinis materiam invenit. Grot. d. §. 10. n. 3. Puf. l. 2. c. 5. §. 16. in med.

XXIII. *An occidi poteſt is, qui male de nobis loquitur & talia dicit, quæ credita*

dita nostram existimationem apud bonos delibarent?

Grot dict. §. 10. n. 3. in fin. l. 5. §. 1. D. de extr. cogn.

℞. Non. quia interfectio ista non est modus aptus ad tuendam existimationem; sed studium virtutis, & alia remedia jure nobis concessa.

XXIV. *An ad res nostras conservandas raptor potest occidi?*

aliter Grot. l. 2. c. 1. §. 11. & 13. jung. l. 1. c. 2. §. 8. n. 4. in fin. Puf. l. 2. c. 5. §. 16. Boecl. in Comment.

℞. Si sit talis res, ex quâ vita nostra & familiæ nostræ pendeat, quæque judicio recuperari non possit, fortè quia fur est ignotus & in fugâ constitutus, occidi potest. Alter enim non plus juris ad res meas, quàm ad vitam eripiendam habet, & cum citra res vita non possit conservari, hanc quoque consequenter impugnat, qui illis me spoliare nititur. Quo accedit, securitatem & tranquillitatem societatis civilis ac generis humani non posse subsistere, si rerum raptores occidere non liceret, imprimis judiciis sublatis. Imo pleraque bella geruntur, non ut aliis vita, sed res eripiantur.

XXV. *An fur interdum occidi potest?*

Grot. l. 2. c. 1. §. 12. Puf. l. 2. c. 5. §. 18.

℞. Occidi potest, inprimis si ipse in periculum vitæ adducar: nec obstat mihi, quod me in id discrimen adduxerim, dum rem meam cupio retinere, aut occupatam extorquere, aut furem ca-

capere; nam in his omnibus mihi nihil poteſt imputari, qui verſor in actu licito, nec cuiquam injuriam facio, cum utar meo jure.

XXVI. *An lex civilis, interfici aliquem permittens, jus dat, an ſolam impunitatem?*

℞. Interdum jus dat, interdum tantum impunitatem. Grot. l. 1. c. 1. §. 14. c. 20. § 17. junct. Puf. l. 8. c. 3. §. 23.

XXVII. *Quando ergo ſingularis dimicatio eſt permiſſa?*

℞. Quando invaſor alteri concedit licentiam dimicandi, alioquin eum occiſurus ſine dimicatione. vid. quæſt. 8. Grot. l. 2. c. 1. §. 15.

XXVIII. *An etiam ſi magiſtratus duos mortem meritos inter ſe committat?*

℞. Affirmatur; & tunc unicuique licet arripere ſpem ſalutis, vel alter alterum occidere poteſt. At, qui id juſſit, forte minus recte officio functus videbitur, cum ſatius fuiſſet, ſi unius ſupplicium ſufficere videbatur, forte eligi moriturum, ut fieri ſolet in decumatione, cujus uſus frequens eſt in bello. Grot. d. c. §. 15.

XXIX. *An præter hunc caſum, magiſtratus duella poteſt concedere, ad vindicandas privatas injurias?*

℞. Negatur. quia hoc eſt tentare Deum, Boecl. in Comment. ad Grot. h.

Deum, & incerto eventui rem minime incertis rationibus definiendam permittere. Quod tamen Germanis ante Christianismum in more positum, nunc autem optima ratione mutatum.

Grot. l. 2. c. 20. §. 8. n. 5.

XXX. ***An quæ hactenus dicta sunt de jure se & sua tuendi, ad bellum privatum tantum pertinent, an vero etiam ad publicum aptari possunt?***

Grot. l. 2. c. 1. §. 16.

℞. Aptari possunt, habita aliqua ratione diversitatis, nam in privato bello jus bellandi cessat, simul ac est judicii copia; publicum, quia non oritur, nisi ubi aut non sunt, aut cessant judicia, tractum habet & perpetuo fovetur, accedentibus novis damnis & injuriis. In bello privato fermè defensio mera consideratur: in publico, præter defensionem, etiam injuriæ vindicta intenditur, & si fieri potest, ut vires hosti adimantur, ne inposterum nocere nobis possit.

Grot. l. 2. c. 20. §. 8.

XXXI. ***An ergo arma rectè sumuntur ad imminuendam potentiam crescentem, quæ nimium aucta nocere potest?***

Grot. l. 2. c. 1. §. 17.

℞. Licet hoc in consultationem venire possit, vim tamen pati posse, jus non tribuit ad eam inferendam; & ita vita

vita humana eſt, ut plena ſecuritas nunquam nobis conſtet. Adverſus incertos metus à divina providentia & ab innoxia cautione, ut exercitum conſcribendo, caſtella muniendo &c. non à vi, præſidium eſt petendum. *Alber-Gent. l. 1. c. 13.*

XXXII. *Quid ſi non tantum de potentia, ſed & de animo nocendi conſtet, & quidem ita, ut certum id ſit ea certitudine, quæ in morali materia locum habet?*

℞. Occupari poteſt bellum: imò ſi magnæ adſint metus conjecturæ, metuens poterit exigere cautionem, ut ſuſpectus ſe contineat intra ſuam regionem, qui ſi hoc recuſet, manifeſtum ſuæ hoſtilitatis argumentum edit, & ille alter quocunque modo defenſionem adornare poteſt. *Scharrock. de off. c. 3. n. 9. & 10.*

XXXIII. *An juſte defenduntur bellum promeriti?*

R. Non. ſed qui bellum promeritus eſt, primum offerre debet ſatisfactionem ei, quem læſit, viri boni arbitratu: quâ rejectâ, pia demum erunt arma. *Grot. l. 2. c. 1. §. 18.*

XXXIV. *An, ſi uterque jam in bello conſtitutus ſit, ſatisfactio oblata acceptari debet?*

℞. Plures negant; quia ei qui pium bellum gerit, injuriæ vindicta permiſſa eſt. *Ziegl. b. l. Puf. l. 2. c. 5. §. 17.*

est. Alii affirmant; quæ opinio æquior videtur, pœnitenti enim parcendum, & iniquum est, hostem non audire, ubi nocere adhuc potest, sed non vult.

CAPUT II.

De his, quæ hominibus communiter competunt.

XXVIII.

I. *Quæ est altera belli causa?*

℞. Altera belli causa est injuria facta adversus id, quod nostrum est. Grot. l. 2. c. 2. §. 1.

II. *Quot modis aliquid nostrum est?*

℞. Nostrum aliud est communi hominum jure, aliud jure singulari. Jus illud commune directe est in rem cor- Grot. d. c. §. 1.

poralem, aut ad actus aliquos. Res corporales aut vacuæ sunt à proprietate, aut jam aliquorum sunt propriæ.

III. *Quotuplices sunt res à proprietate vacuæ?*

℞. Aut tales sunt, ut in totum seu integræ propriæ fieri nequeant, aut ut possint.

IV. *Quale ergo est exordium dominii seu proprietatis?*

Grot. Proleg. n. 16. l. 1. c. 2. §. 1. n. 1. l. 2. c. 5. §. 5. in fin. l. 3. c. 1. §. 2. n. 1.

℞. Deus creavit hominem infirmum & multarum rerum indigum, & simul ipsum sibi commendavit ad se conservandum, adeoque ipsi concessit jus in omnia ea, quæ ad ipsius conservationem erant vel necessaria vel utilia.

V. *An homo accepit statim ipsarum rerum dominium, an vero jus seu facultatem res vacuas occupandi?*

Ziegl. ad Grot. l. 2. c. 2. §. 2. n. 1. & seq. aliter.

℞. Dominium præsupponit factum humanum & plures homines, ideoque Deus concessit saltem jus seu facultatem res vacuas occupandi, & post multiplicatum genus humanum eas dividendi.

VI. *Antequam ergo fuerunt plures homines, an non fuit dominium?*

Puf. 4. c. 4. §. 3. Grot. l. 2. c. 2. §. 2. n. 1. &

℞. Antequam plures fuerunt homines, nihil proprium vel commune fuit: quia communio involvit socium pos-

sessio-

ſeſſionis & dominii; proprietas autem notat excluſionem alterius à jure ad iſtam rem quam ſolus ut propriam habeo; ſic ut utraque non poſſit intelligi, niſi poſtquam plures uno homines eſſe cœperunt. *ſeq. aliter Text. in Syn. J. G. c. 8. §. 7. & 8.*

VII. *Poſtquam genus humanum eſt multiplicatum, quomodo dominium eſt introductum?*

℞. Res, quæ immediate ſui uſum hominibus præbent, vel ad nutrimentum, vel quæ corpori tegendo inſerviunt, primum in proprietatem venerunt, & quod quisque ſic arripuerat, id ei alter niſi per injuriam eripere non poterat: cumque plurima labore & induſtria opus habebant, inconveniens fuiſſet, ſi æquale jus ad ea habuiſſet, qui nihil operæ contulerat ad eorum productionem, ideoque producenti cedebant. Deinde res immobiles, quæ immediate uſum nobis præſtant, uti ſunt domus, & tandem res per naturam citra induſtriam humanam productæ, ut ſunt agri, ex uſu & neceſſitate uniuscujusque occupatæ ſunt: reliquæ vero vacuæ manſerunt, ut eas inpoſterum occupare potuerint, quibus id viſum erat. Unde videtur factum, ut qui agri alicui eſſent aſſignati, *Puf. l. 4. c. 4. §. 6.*

ti, aut quibus cæteri tacite cessissent, quod unum solum istis frui quietè paterentur, ii ad eum solum pertinerent; & qui reliqui essent, illis cederent, qui deinceps eos occupaturi essent.

VIII. *An in primo statu etiam labore & industriâ opus fuisset?*

Ostand. l. 2. c. 2. obs. 2. Grot. l. 2. c. 2. §. 2. n. 4. aliter.

℞. Non admittendum, primos homines terram non coluisse, & citra artium exercitionem & usum exegisse vitam, aut in sylvas excurrisse instar brutorum, ut vescerentur tantum sponte natis & antra habitarent; eadem enim tunc fuit artium necessitas & utilitas, ut & judicium humanum & industria, quibus inventæ sunt, quæ nunc est; & ut scriptura sacra loquitur, Adamus non debuit tantum hortum Paradisi inhabitare, sed & colere, ut ex cultura viveret. Gen. 2. v. 15.

IX. *Post introductam proprietatem quid est dominium?*

℞. Dominium est jus de rebus pro arbitrio proprio nomine disponendi, & eas à quocunque alio possessore vindicandi.

X. *Quotuplex est dominium?*

Grot. l. 1. c. 1. §. 5. & 6. Boecl. ibi. Fr. Horn. l. 2. c. 4.

℞. Duplex. vulgare seu commune, quod privatis; & dominium eminens, quod reip. competit in res privatorum,

ad

ad reip. utilitatem & necessitatem.

XI. *Unde probatur majestatem habenti in res privatorum competere dominium eminens?*

℞. Probatur 1. quia Deus majestati, quæ est vicaria ejus potestas, illud jus tribuit, quod ex creatione in personas & res est consecutus. 2. Majestas de rebus privatorum pro utilitate & necessitate reip. proprio nomine & pro arbitrio disponere potest. 3. Majestas producit effectus dominii in rebus privatorum, eas optimo jure alienando, dum negligentibus aufert, vel indignis, ut in usucapionibus, confiscationibus; iis, qui vel abutuntur vel administrare non possunt, curatores constituit, in prodigis, minoribus &c. 4. Sacra scriptura hoc testatur 1 Sam. 8. vs. 10 & seqq. Matth. 22. vs. 20. & 21. ubi dicitur, reddite Cæsari, quæ sunt Cæsaris, quando tributum erat solvendum. *Fr. Hor. l. 2. c. 4.*

XII. *At vero, si majestas haberet dominium in rebus privatorum, ipsi daretur facultas in iis grassandi; vel etiam unius rei duo essent domini, & à privatis Rex nihil acquirere posset, quia quod meum est, amplius meum fieri non potest?*

℞.

℞. Hoc dominium Rex non exercet, nisi ubi reip. utilitas & necessitas id exigit. 2. Majestas habet dominium summum & eminens, privati subalternum, & sic sunt domini diverso modo. 3. Acquirere potest à privatis hoc dominium subalternum; non autem acquirit eminens, quod jam ejus est.

XIII. *Quæ res non possunt fieri propriæ in totum seu integræ?*

Grot. l. 2. c. 2. §. 3. n. 1. & 2.

℞. Res, quarum tanta est magnitudo, ut ad usum omnibus populis sufficiant, v.g. mare, ad aquam hauriendam, ad navigationem: idem dicendum de aëre, si quis ejus usus esse posset, ad quem terræ usus non esset necessarius, ut est ad aucupia: nec aliud censendum de Syrtibus, ubi nihil est, quod cultum ferat, & usus unicus petendarum inde arenarum exhauriri nequit.

XIV. *An ergo mare non potest esse in dominio?*

Puf. l. 4. c. 5. §. 9. & 10. Boecl. ad Grot. d. c. 2. §. 3.

℞. Vastus oceanus, magnis continentibus Europæ, Asiæ, Africæ, Americæ, terræ Australi & incognitæ interjectus, uni soli in universum, aut paucis, exclusis reliquis, acquiri non potest: quia ab ejus promiscuo usu alios arcere moraliter impossibile est, imò illicitum; neque enim Deus uni vel alteri,

sed

ſed univerſo hominum generi terrarum orbem conceſſit, ſimulque naturaliter homines æquales eſſe voluit; unde gravis eſſet injuria & dura ſervitus, ſi quis dominium maris univerſale ſibi ſoli vindicaret.

XV. *Mare, in quibus partibus poteſt occupari & in domino eſſe?*

R. Diſtinguendus eſt uſus maris in iis, ubi exhauſtus eſſe poteſt, ut in certis piſcium generibus, gemmis, & ſi quæ ſint alia, & in his occupari & in dominio eſſe poteſt; & ubi eſt inexhauſtus ſeu exhauriri non poteſt, & omnibus innoxius eſt, ut in navigatione, commerciis exercendis, in quibus in proprietatem unius venire non poteſt. *Puf. d. l. 5. §. 7.*

XVI. *Cur hoc ita?*

℞. Quia illud demum eſt in dominio, quod 1. uſum aliquem mediatum vel immediatum hominibus præbere, & 2. cuſtodiri poteſt; quod ultimum in priori uſu, non autem in poſteriori obtinet.

XVII. *An ergo ex ſe mare non eſt incapax dominii?*

℞. Non. cuſtodiri quidem univerſum ab uno populo non poteſt, tamen magnitudo ejus in omnibus non obſtat, quo minus in quibuſdam alii poſ- *Becman. in hiſt. orb. part. 2. c. 4. §. 2.*

ſint

ſint ab uſu ejus arceri, vel ex terra, ubi per anguſtum fretum in noſtras terras ſinus maris infunditur, vel per naves armatas. Quo accedit, quod conceſſioni divinæ, qua hominibus in terram capeſſere imperium permittitur, etiam mare jungatur. Æque enim dicitur, dominamini piſcibus maris, quam animalibus terreſtribus; in animalia autem imperium non competit, niſi ſimul jus in illud elementum, quod inhabitant, concedatur.

Oſiand. l. 2. c. 2. §. 3.

XVIII. *Quæ ſunt res, quæ in totum ſeu integræ propriæ fieri poſſunt, ſed nondum factæ ſunt?*

Grot. l. 2. c. 2. §. 4.

℞. Sunt loca multa inculta adhuc, inſulæ in mari, feræ, piſces, aves. Vide tamen quæſt. 20.

XIX. *Quoniam, ut diximus, propriæ fiunt res per occupationem, quotuplex eſt occupatio?*

Grot. d. c. 2. §. 4.

℞. Occupatio eſt duplex: alia per universitatem, quæ fit per populum aut eum, qui populo imperat; & per hanc occupationem omnia ſibi acquirit, quæ in ſingulos dominos deſcripta non ſunt, ut flumina, lacus, ſtagna, ſylvæ, montes aſperi: alia per ſingulos, quando à populo ſingulis vel expreſſe aſſignatur, quantum debeant occupare,

ſte, vel tacitè, dum permittit, ut unusquisque occupet, quantum excolere poteſt.

XX. *Feræ, piſces & aves, annon videntur per univerſitatem occupatæ?*

℞. Verius eſt, per occupationem, quæ facta eſt per univerſitatem in elementis, quæ inhabitant, etiam dominium earum beſtiarum eſſe acquiſitum populo, vel ei, qui habet jus in populum; adeo ut ſi quis contra legem ipſorum eas capiat, furtum committat. Et ſic lex civilis non tantum dominium ipſarum naturaliter acquirendum antevertit, ſed per univerſalem occupationem jam adquiſitum defendit & tuetur.

Fr. Horn. l. 2. c. 3. §. 5. aliter Ziegl. ad Grot. l. 2. c. 2. §. 5. & Puf. l. 5, c. 6. §. 11.

Grot. d. c. 2. §. 5. in fin.

XXI. *At, ſi princeps haberet dominium ferarum, eas poſſet vindicare, ſi ex uno territorio in aliud aufugerent?*

℞. Dominium eſt reſtrictum ad territorium principis, ergo ſimul ac tranſeunt in alud territorium, deſinunt eſſe principis, & cedunt occupanti ſeu domino iſtius territorii; ſicut quando fera beſtia evadit cuſtodiam privatorum.

aliter Ziegl.

XXII. *Quando lex civilis lata eſt de venatione, an etiam obligat exteros?*

℞. Aff. quia ad gubernationem populi

Grot. l. 2. c. 2. §. 5. c. 11. §. 5. n. 2.

puli moraliter necessarium est, ut qui ei vel ad tempus se admiscent, quod fit intrando territorium, ii conformes se reddant ejus populi institutis, tanquam subditi temporarii.

XXIII. *An hominibus jure communi seu jure naturæ competit aliquod jus in res eas, quæ jam factæ sunt propriæ?*

Grot. d.c.2. §.6.aliter. ℞. Quia jus naturæ præcipit, ut proximum diligamus, uti nos ipsos, eumque juvemus, in gravissima necessitate habet jus in meas res, perinde ac si à me occupatæ non essent.

XXIV. *An ergo me invito eas mihi potest auferre?*

Grot. d.c.2. §.7. Seld. d. I.N. & G. l.6.c.6. in fin. ℞. Non semper. primo enim omni modo tentandum est, an alia ratione necessitas possit evadi; puta magistratum adeundo, aut etiam tentando, an rei usus à domino possit precibus obtineri, inprimis laborando; subveniendum enim necessitati, non instruenda est pigritia. *Grot. d.c.2. §.8. & ibi Boecl. sed aliter.* 2. Requiritur, ut si rem ipsi concedam, postea non tenear pari necessitate; melior enim est causa suum non tradentis, quàm poscentis alienum; & prima causa est sui ipsius, secunda proximi.

XXV. *Si mihi invito hoc in casu rem* au-

auferat, an committit furtum?

℞. Non, quia dominus negando officium humanitatis, suo dominio ipso jure excidit, & sic res, ut vacua, occupatur. Puf. l. 2. c. 6. §. 8.

XXVI. *Si cessante necessitate possit fieri restitutio, debetne fieri?*

℞. Verius est, jus hic non fuisse absolutum, sed restrictum ad onus restituendi, ubi necessitas cessat: tale enim jus sufficit ad juvandum proximum, & ad servandam naturalem aequitatem, quae vult, ut alius cum meo damno non fiat locupletior. Grot. d. c. 2. §. 9. & c. 10 §. 2. Ziegl. h. l. aliter.

XXVII. *An is, qui bellum pium gerit, potest locum occupare, qui situs est in solo pacato, si certum sit periculum, ne hostis eum locum invadat, & inde irreparabilia damna det?*

℞. Si omnino periculum sit certum, & aliter hostis impediri non possit, necessitas jus facit; alias adversus incertos metus à divina providentia & innoxia cautione, non â vi praesidium petendum: inprimis cum sic transferatur bellum in ejus territorium, qui hostis non est, & nec laesit, nec laedere voluit. Grot. d. c. 2. §. 10. Boecl. in Com. h. l. Feld.

XXVIII. *Quando talis locus occupatur, quid sumitur?*

 ℞. Ni-

Grot. d. c. 2. §. 10. ℞. Nihil quod ad cautionem non est necessarium; puta nuda loci custodia, relicto domino vero jurisdictione & fructibus, & cessante necessitate redditur custodia.

XXIX. *An præter casum extremæ necessitatis, homines habent aliquod jus in res, quæ aliis facta sunt propriæ, jure naturæ?*

Grot. d. c. 2. §. 11. ℞. Affirmatur, scilicet jus innoxiæ utilitatis: neque enim societatis debitum quis exhauserit, qui infesto aliquo facto me à se non protelavit, sed qui etiam aliquid proficui mihi præstitit. l. 3. *D. de justitia & jure.* Natura enim necessitudinem & cognationem quandam inter homines constituit mutuis officiis exercendam. Hinc neque alimenta nostra perdere fas est, ubi ipsi plus satis habemus, neque fontem, postquam inde, quantum libet, potaverimus, obturare aut occultare, neque signa navigationis aut itineris abolere, quæ nobis usui fuerunt.

XXX. *An flumen est in proprietate?*

Grot. l. 2. c. 2. §. 4. in fin. §. 12. ℞. Flumen, qua flumen dicitur, per occupationem, quæ fit per universitatem, factum est ejus populi, intra cujus fines fluit, vel ejus, cujus in ditione est populus, atque ei licet molem in flumen injicere; quæ in flumi-

ne

ne nascuntur, ejus sunt. At idem flumen, qua aqua profluens vocatur, commune mansit, nimirum ut bibi hauririque possit.

XXXI. *Si terræ & flumina, & si quæ pars maris in proprietatem alicujus populi venerit, an alii homines in ea adhuc jus habent?*

℞. Quia ex lege humanitatis & jure societatis universalis alter alteri debet præstare usum rei suæ innoxium, ergo transitus patere debet his, qui eo opus habent ad justas causas, qui, ubi necessitas adigit, etiam vi possunt vindicare eum, si quidem ex inani diffidentia aut animi malignitate denegetur. Quamvis de hac re aliter disputent philosophi, & aliter sentiant populi gentesque in ipso usu vitæ humanæ; nemo enim dubitat, quin liceat sibi armatorum transitum impedire, si possit, sicut omnes ex diverso credunt, licere sibi, si possint, transitum vi aperire, adeò ut hodie non tàm juris controversia, quam transactionis esse videatur. Grot. d. c. 2. §. 13. Puf. l. 3. c. 3. §. 5. Boecl. in Comment. l. 2. c. 2. §. 13.

XXXII. *Si ergo quis quod suum est, justo bello petat, an ipsi transitus patere non debet?*

℞. Quamvis justum bellum alteri inferri possit, tamen hoc non statim fieri Puf. l. 3. c. 3. §. 5. in med. alter

Grot. d. c. 2. §. 13. debet per meum territorium: transitus enim mihi debet esse innoxius, & vero sic facile sedes belli in meum territorium transferri potest; idem enim jus transitus hosti tuo ex altera parte competit, qui tibi, & sic in meo territorio tibi occurrere & resistere potest.

XXXIII. *An non sic jus meum metu tuo tollitur?*

Feld. b. l. Text. de J. G. c. 26. §. 36. & seqq. instantia Ziegl. b. l. non concludit. ℞. Multitudo transeuntium est justa metus causa, inprimis armatorum: tutum enim non est tot hospites in ædes suas admittere, ut ab ipsis quis ejici possit. Hinc tibi jus quæsitum nullum est, ubi transitus mihi potest esse noxius, vel quia ipse subjugari possum; vel quia hostem tuum mihi hostem facio, & bello me implico.

XXXIV. *At vero sunt rationes cavendi contra hunc metum, ut si divisis manibus transmittantur copiæ, si inermes, si impensâ transeuntis præsidia idonea conducantur?*

Puf. d. l. aliter Grot. d. c. 2. §. 13. n. 4. ℞. Cautiones de hoste intermi transmittendo, & ut præsidia idonea conducantur, non sunt tales, quæ facile impetrari possunt: altera enim à viro militari, ut arma ponat, vix exigi debet, altera nimis sumptuosa est; ut verô agminibus divisis transeant, facillimum

qui-

quidem & tutissimum est, sed tamen hostis tuus adhuc in solo meo tibi occurrere, & iter impedire potest.

XXXV. *Estne justa transeundi causa, si commercia velim exercere cum gente seposita, an & mercibus debetur transitus?*

℞. Etsi prohibere non possim, si nullum pactum cum tali gente, scilicet, ut solus cum ea commercia colam, intercessit, quominus commercia cum ea exerceas, tamen si utilitas reip. propriæ hoc suadeat, prohibere possum, ne ista per meum territorium exerceantur: nec interest, quod forte aliter exerceri non possint, propter tuum enim commodum jus in meo meum mihi non tollitur. Quo accedit, quod nullo jure humanitatis cogar concedere transitum aliis mercibus, quam quæ ad vitam aliorum omnino sunt necessariæ; si autem ad luxum faciant, aut ad exuberans lucrum, ut sint potentiæ nimis crescentis instrumenta, prohibere possum. Et licet propriè nullo afficiar damno, dum lucrum speratum & incertum mihi intervertitur, tamen cum mihi semper propriæ reip. salus potior sit, merces in meo territorio mihi sistendi jus est; id quod hodie vocamus

Grot. d.c. §.13.n.5. & §.ult.

Puf. d. l.

jus ſtapulæ, ut à meis civibus poſtea divehantur in loca remotiora.

XXXVI. *An ita tranſeuntibus mercibus terra, aut amne, aut parte maris, vectigalia imponi poſſunt ab eo, qui in terra imperium habet?*

Grot. d.c 2. §.14.n.1.& 2.c.3.§.14.

℟. Quæcunque onera ad illas merces nullum habent reſpectum, ea mercibus iſtis imponi, nulla æquitas patitur, ut capitatio civibus impoſita ad ſuſtentanda reip. onera; ſi autem pertineant ad præſtandam ſecuritatem mercibus, aut ad onera ſuſtinenda, e. g. ubi ſigna brevium, aut portus, aut naves ſtationariæ in excubitu ſunt, vel ſi ripæ arcibus, munimentis, præſidiis &c. adverſus piratica auſa inſtruendæ, ad ea compenſanda vectigal aliquod imponi mercibus poteſt, dum modus cauſæ non excedatur: inde enim pendet juſtitia ut tributi, ita & vectigalis.

XXXVII. *Quis eſt modus exigendi vectigalis?*

Grot. d.c.2. § 14. n. 3. Boecl. h. l.

℟. Adeo facile æſtimari non poteſt, quis ſit æquus modus vectigalis exigendi: & qui æſtimant, non ſolas expenſas conſiderare debent, ſed tempora reip. naturam mercium, emendi vendendique facultatem, pecuniarum copiam

piam inopiamve &c. Hinc eſt, ut, qui jus habet vectigal exigendi de mercibus, habeat etiam jus, ſi natura mercium hoc admittat, & commerciorum libertas non impediatur, reſignandi, refringendi, aperiendique vaſa, inſpectionis cauſa.

XXXVIII. *An prætervehentes aut tranſeuntes aliquantisper poſſunt morari valetudinis aut alia qua juſta de cauſa?*

℞. Prius conſtare oportet, quam faciem ipſa claſſis præ ſe ferat, hoſtes an amicos vehat? an à contagioſis morbis immunis ſit? & his omnibus obſervatis & aliis, quæ requiruntur ad utilitatem innoxiam, humanitatis eſt, ut non ſolùm exſcendere, ſed & ut in littore tuguriolum momentaneum exſtruere poſſint, modo littus non reddatur deterius. Æquitas tamen vult, ut hoc non ſemper fiat gratis, ſicut enim afflicto afflictio non eſt addenda, ſi ex naufragio appellat, aut alia cauſa miſeratione digna, forte quia propter religionem pulſus aufugit; ita ſi lucri ſui gratia in littore noſtro exſcendat, durum eſſet, ſi pro compenſatione impenſarum vel præſtitæ ſecuritatis, nihil ſolveret: hinc eſt, ut in locis quibuſdam

Puf. l. 3. c. 3. § 8.

Grot. d. c. 2. § 15. n. 1. & 2.

Boecl. h. l.

Seld. de mar. cl. p. 319.

dam pro jactis anchoris aliquid sit præstandum.

XXXIX. *Exteris, qui sedibus suis pulsi receptum quærunt, concedendane perpetua est habitatio?*

Feld. ad Grot. h. l.

℟. Quoslibet recipere peregrinos in civitatem, non modo periculosum est, sed nec civitatis cujusque status id admittit; finis enim ejus est civium beatitudo, quæ impeditur promiscua omnium receptione & barbarorum morum introductione. Hinc misericordia ita est temperanda, ut nos ipsi aliis non fiamus miserabiles; & probe considerari debet, an ea sit agri nostri fertilitas, ut commodè eos alere possit, solers an ignava turba, quæ recipi debet, an advenæ ita distribui possint & locari, ut hinc civitati periculum nullum immineat &c.

Puf. l. 3. c. 3. §. 10.

XL. *An, si quid intra territorium populi sit deserti soli, postulantibus id concedendum est?*

Boecl. ad Grot. l. 2. c. 2. §. 17. aliter Grot. d. l.

℟. Contenti debent esse iis, quæ istis assignamus, & fortuna ejusmodi exulum non statim dat ipsis jus à quocunque populo, & ubi placuerit, expostulandi sedes, sed circumferendæ preces, ad extremum non futuræ ubique inefficaces, si vel religionis causa, vel

alio

alio infortunio expellantur: conjurati enim & desperati latrones merito nobis sunt suspecti.

XLI. *Jure naturæ omnes homines etiam habent facultatem ad actus aliquos exercendos apud nos, quotuplex est ista facultas?*

℞. Duplex, secundum quosdam: alia est simplex seu absoluta, quæ ipsis semper competit; alia ex suppositione, quæ ipsis competit, si eam etiam aliis concedamus. Grot d.c.2. §.18.

XLII. *Quæ est simplex seu absoluta?*

℞. Simpliciter & semper habent facultatem ad actus tales, quibus comparantur ea, sine quibus vita duci nequit, puta alimenta, vestimenta, medicamenta. Hinc aut lege lata, aut conspiratione hoc impedire non licet: est enim tale impedimentum naturæ societatis contrarium. Grot. d. §. 18.

XLIII. *Quid si ipsi ejus rei indigeamus?*

℞. Impediri possunt; & in summa penuria frumenti venditio recte prohibetur. Hinc si urbem aliquam tanta multitudo peregrinorum impleverit, ut sustinere eos nequeat, si salva esse velit, peregrini semel admissi recte ejiciuntur; alias enim indigenæ essent ejiciendi, cum tamen propriæ civita- Grot d.c.2. §.11.aliter. Boecl. h.l.

tis

tis cura potior esse debeat.

XLIV. *An exteri ad sua vendenda apud nos eandem habent facultatem?*

Grot. d. c. 2. §. 20.

℞. Negatur. cuilibet enim liberum est statuere, quid velit acquirere, aut non: & si domesticis copiis quis sit contentus, qua fronte aliquis alienas merces ipsi invito obtruserit, inprimis si damnum aliquod civitati inde oriri posset, forte si subditorum nostrorum industria impediretur, aut opes ipsorum ad exteros transportarentur.

XLV. *Si populus aliquis, undique alterius territorio circumdatus, mercee aliqua abundaret, rebus autem aliis ad vitam ducendam necessariis indigeret, an non ipso invito eas in ejus territorio vendere posset?*

Boecl. ad Grot. l. 2. c. 2. §. 20.

℞. Ad minimum facultas ipsi esset concedenda vendendi eas aliis per territorium; alias justam adversus me haberet bellandi causam.

XLVI. *An ad hoc jus libertas matrimonia ambiendi & contrahendi refertur?*

Grot. d. c. 2. §. 21. & Boecl. ibi. Alber. Gent. l. 1. c. 17. aliter Osiand. h. l. Puf. l. 3. c. 3. §. 13.

℞. Si cætera paria sint, si eandem religionem profiteantur, iisdem sint moribus, scelestum vitæ genus non sequantur &c. iis facultas comparandi uxores adimi non debet, aut si conspiratio-

ratione quadam ad excidium civitatis hoc fiat; populus enim virorum eſt unius tantum ætatis. Hinc ſi aliunde copia mulierum, quam ab iis, à quibus petitæ ſunt, haberi non poſſit, neceſſarium propterea bellum inferre permiſſum eſſe videtur, & leges civiles aliquorum populorum, quæ connubia exteris negant, non de quibuſvis connubiis agunt, ſed de iis tantum, quæ ſpeciales quoſdam effectus juris civilis producunt.

XLVII. *Quomodo jus habemus ex ſuppoſitione ad actus aliquos?*

℞. Si aliquis populus promiſcue permittat externis aliquos actus in ſuo territorio, e. g. venari, piſcari, aucupari, margaritas legere, ex teſtamento capere, res vendere, conjugia contrahere &c. alii populo, niſi delictum præceſſerit, ſine injuria, ſecundum aliquos, denegare eosdem non poteſt. Verum merito de hoc dubitaveris: aut enim conceſſio facta eſt expreſſe, idque vel precario, vel per modum pacti, aut promiſſionis perfectæ; & impudens eſſet, ſi quis ignotus hæc tanquam jure ſibi debita prætenderet: aut iſta notis & ignotis precario & per diſſimulationem conceſſimus, tunc mutatis

Grot. d. c. 2. §. 22.

Boecl. l. 1. & Feld. ſed aliter.

tis noſtris rationibus, aut propter immodeſtiam utentium, aut neceſſitatem noſtræ reip. revocari & prohiberi merito poſſunt. Reip. enim propria ſalus prima eſt.

XLVIII. *Licetne alicui populo cum alio paciſci, ut is ſibi ſoli vendat certos fructus, qui alibi non naſcuntur?*

Grot. l. 2. c. 12. §. 16 & c. 2. §. 24. Ziegl. h. l. ſed aliter, contra quem diſputat Puf. l. 3. c. 3. §. 6.

℞. Sicut privata monopolia interdum ab iniquo pravoque conſilio liberantur, ita & in hoc publici monopolii genere non eodem ſemper modo erit judicandum; poteſt enim vitium ex tempore, locorum conditione, populorum utentium neceſſitate &c. accedere, quod tamen regulam non ſubvertit: talia enim pacta per ſe juri naturæ non repugnant, ſi is, qui emit, paratus ſit aliis vendere æquo pretio: nam aliarum gentium non intereſt, à quo emant, quod ad deſideria naturæ attinet; & ſic impedimentum nullum fit naturæ ſocietatis humanæ, inprimis ſi populus, qui id ſtipulatus eſt, alterum populum in ſuam tutelam receperit, ſumtuſque eo nomine faciendos habeat.

CA-

CAPUT III.

De acquisitione originaria rerum, ubi de mari & fluminibus.

I. *Quot modis aliquid nostrum fit jure singulari?*

℞. Acquisitione originaria vel derivata. Grot. l. 2. c. 3. §. 1.

II. *Quot modis res originariè nobis acquiruntur?*

℞. Jure singulari res originarie seu primum à nobis acquiruntur, quando Grot. l. 2. c. 3. §. 2.
alii

alii homines, extra casum extremæ necessitatis, & innoxiæ utilitatis, nullum amplius jus commune nobiscum habent in res: idque duobus modis, scil. occupatione & divisione.

III. *At verò originaria acquisitio per divisionem fieri potuit tantum, quando genus humanum coivit in civitates?*

ditt. l. 2. c. 3. §. 1.

℞. Hodie adhuc acquisitio primum à nobis potest fieri per divisionem, quando scilicet novæ occupantur terræ à populo, & singulis privatis per divisionem assignantur: tunc enim respectu dominii privati, divisio est modus acquirendi illud originarius.

Ziegl ad Grot. l. 2. c. 3. §. 1.

IV. *Annon concessione servitutis, & constitutione pignoris, originarie acquiritur?*

Grot. l. 2. c. 3. §. 2.

℞. Non. hæc enim jura nova non sunt, nisi modo, & virtute ipsa jam inerant in dominio domini.

V. *An specificatio est modus acquirendi originarius?*

Grot. l. 2. c. 3. §. 3.

℞. Cum naturaliter nihil fiat, nisi ex materia prius existente, specificatio ad originarium acquirendi modum referri non potest, nisi materia; ex qua nova species facta fuit, nullius fuerit, tunc enim ad occupationis genus hæc ac-

acquisitio pertinebit; sin nostra fuerit, continuabitur dominium specie introducta.

VI. *Quaenam possunt occupari?*

℞. In iis, quae nullius sunt, duo sunt occupabilia, imperium seu jus imperandi, & dominium, quatenus ab hoc jure imperandi distinguitur. Grot. dict. l. 2. cap. 3. §. 4.

VII. *Quae sunt materiae subjacentes imperio?*

℞. Primaria sunt personae, quae materia sola interdum sufficit; ut in exercitu virorum, mulierum, puerorum, quaerente novas sedes, seu uno verbo, coloniae: secundaria locus, qui territorium dicitur. Sic jure belli in victos originarie acquirimus & jus imperandi seu imperium, & dominium: ea enim, quae hostium sunt, à nobis habentur ut res nullius; quia quae ex jure societatis fluunt, seu ex jure naturae, in quantum faciunt ad finem in bello obtinendum, non debemus hostibus, qui per belli denunciationem societati ejusque juribus renunciarunt. dict. loc. l. 3. c. 6. §. 8. inf. Puf. l. 4. c. 2. §. 8. in fin.

VIII. *Possumusne retinere imperium, & dominium assignare aliis?*

℞. Quanquam plerumque uno actu quaeri solent imperium & dominium, sunt tamen distincta, ideoque domi- Grot. l. 2. c. 3. §. 4. n. 2.

nium non in cives tantum, ſed & in extraneos tranſit, manente, penes quem fuit, imperio; ſic advenis poſſumus aſſignare dominium in agris & retinere imperium.

IX. *In loco, cujus imperium jam occupatum eſt, anne jus occupandi res mobiles, ut metalla, aurum, argentum, feras beſtias &c. anteverti poteſt lege civili?*

Grot. l. 2. c. 3. §. 5. aliter Puf. l. 4. c. 6. §. 7. ℞. Non tantum jus occupandi has res anteverti poteſt lege civili, ſeu non tantum prohiberi poteſt lege privatis, ne has res occupent, etiam in proprio ſolo; ſed & per univerſitatem jam à populo, ſeu ab eo, qui jus in populum habet, occupatæ videntur, & ſunt in ejus dominio. vid. ſupra c. 2. q. 20.

X. *At ſi viderentur jam occupatæ, vel a populo, vel ab eo, qui jus habet in populum, quid opus eſſet nova prohibitione?*

Grot. l. 2. c. 8. §. 7. ℞. Quia primis temporibus, & hodie adhuc plurimis in locis, occupatio harum rerum privatis tacite permittitur à populo, vel ab eo, qui jus habet in populum, ideo, ut de contraria voluntate & animo has res ſibi retinendi omnibus conſtet, prohibitiones & interdicta fieri ſolent: non autem ideo, quod non vi-

videantur occupatæ aut in dominio esse.

XI. *Quid requiritur in eo, qui dominium vult acquirere?*

℟. Usus rationis: opus enim est intentione acquirendi, quod rem istam inposterum velit habere pro sua; & intellectu, ut sciat istum actum aptum esse, ut ipsi inde jus nascatur. *Grot. l. 2. c. 3. §. 6.*

XII. *An ergo infantes, furiosi &c. dominium non possunt acquirere?*

℟. Jus gentium ob utilitatem communem constituit, ut & infantes & furiosi dominia accipere & retinere possint, personam illorum interim quasi sustinente humano genere: nec interest, an ab alio jam acquisitum accipiant, an originarie acquirant: si enim jus & legislator, propter eorum utilitatem & præsumtum consensum, quo scilicet non præsumuntur respuere id, quod ipsis expedit, ipsorum personam hic sustinet, cur non etiam in dominio noviter acquirendo, si e. g. novæ terræ occuparentur, & ipsis forte à legislatore aliqua portio, citra ipsorum occupationem, assignaretur; & sicut jus & legislator ipsis possunt acquirere per tutores, cur non immediate sine tutoribus iidem acquirerent? *Grot. l. 2. c. 3. §. 6.* *aliter Puf. l. 4. c. 4. §. 15.*

XIII. *An dominio per se uti possunt?*

 ℟. Non,

Grot. d. l. ℞. Non. dominium enim eorum ſtat intra actum primum, nec ad actum ſecundum pertingit, id eſt, ad habendi, non ad per ſe utendi jus pertinet, & alienatio, quæque huic ſunt ſimilia, in ipſa ſui natura includunt actum voluntatis ratione utentis, quæ in talibus non exiſtit.

XIV. *Flumina & maria poſſuntne occupari?*

Grot. l. 2. c. 3. §. 7. & 8. ℞. Affirmatur; quia 1. natura & fluminum & marium dominii capax eſt. 2. utilitatem nobis præſtare, & cuſtodiri poſſunt. vid. ſupra cap. præced. q. 16.

XV. *An mare internum tantum poteſt occupari?*

Grot. d. l. ſed aliter. ℞. Non tantum incluſum ad populum adjacentem, ſed & omne mare alluens ad dominum continentis pertinet: & quidem quivis populus maritimus, & cui ullus navigandi uſus eſt, præſumitur dominium maris littoribus ſuis prætenſi occupaſſe, quouſque illud munimenti rationem habere cenſetur: inprimis autem portus, & ubi alias commoda in terram exſcenſio fieri poteſt, ſinus quoque maris, freta, lacus &c. ad populum pertinent, qui territorium ibi occupat: & ſi ſint diverſi ab utroque ha-

Puf. l. 4. c. 5. §. 8. in fin. Alber. Gent. c. 8. & 14. Seld. in mar. cl. l. 2. c. 20. 21. & 22. jung. Ziegl. h. l.

latere, pro latitudine terrarum, ad medium usque ad eos spectant: nisi vel per conventionem indivisim imperium contra exteros exercere, & promiscuè inter se isto æquore uti placuerit, vel uni soli in totum cedat, acquisitum ex pacto expresso vel tacito, jure victoriæ, aut quia is prior ad maria sedes fixerit, illudque solus statim occupaverit, & contra alios actus imperii exercuerit.

XVI. *An solo animi actu mare occupari potest?*

℟. Dum quis territorium occupat, statim intelligitur mare occupasse, in quantum hoc ad territorii sui utilitatem & necessitatem, ut quæst. præced. dictum, requiritur; ad exemplum occupationis rerum immobilium, in quibus non est opus, ut quis singulas glebas terræ circumambulet, sed dum quis fundum intrat animo eum occupandi, statim totum occupasse intelligitur. *Grot. l. 2. c. 3. §. 11. sed aliter.*

XVII. *Quot modis imperium in portionem maris acquiri potest?*

℟. Acquiri potest & ratione personarum, & ratione territorii: ratione personarum, si classis, qui maritimus est exercitus, aliquo in loco maris se habeat eo tempore, quo de maris impe- *Grot. d. c. 3. §. 13. n. 2. Boecl. & Ziegl. h. l.*

 rio

rio vindicando agitur, & ista classis perpetuo ibi subsistat: ratione territorii, quatenus ex terra cogi possunt, qui in proxima maris parte versantur, nec minus, quam si in ipsa terra reperirentur.

XVIII. *Quando populus alteri populo se obstringit, ne ultra certum terminum naviget, an hoc docet maris occupationem, aut juris navigandi?*

Grot. d.c.3. §. 15. n. 1. & 2. aliter Ziegl. h. l.

℞. Negatur. populi enim pactis decedere possunt de jure, quod sibi competit, & quod cum omnibus habent commune, in gratiam ejus, cujus interest. Imo, si occupatum fuisset ab altero populo, talis pactio non requireretur.

XIX. *Cum flumen mutat cursum, an simul imperii terminus mutatur, & quæ flumen adjecit, an ea cedunt iis, quibus adjecta sunt?*

Grot. d c.3. §. 16. Text. in Syn. J.G. c. 8. §. 36.

℞. Si territorium ad flumen se extendat, cursu fluminis paulatim mutato, mutantur & fines territorii: & quicquid alteri parti adjectum est, sub ejus est imperio, cui adjectum est: quia eo animo populus imperium occupasse primitus creditur, ut flumen sua medietate dirimeret eos, tanquam naturalis

ralis terminus, quia imperiis distinguendis nihil est aptius, quàm quod non facile transitur, ut sunt flumina & montes.

XX. *An idem dicendum, si alveum mutaverit amnis?*

℞. Non. nam flumen, etiam qua imperia determinat, non consideratur nude, qua aqua est, sed qua aqua alveo tali fluens ripisque talibus inclusa: at si alveo veteri deserto alià irruperit flumen, non idem erit, quod fuit ante, secus quâm quando paulatim cursum mutat, sed novum vetere extincto, & sicut, si exaruisset flumen, imperii terminus maneret medietas alvei, qui proxime fuisset, ita mutato alveo idem observandum. Hæc enim mens populorum fuisse censenda est, ut flumine quidem naturaliter dirimi vellent, attamen si flumen esse desiisset, ut tum teneret quisque quod tenuisset. *Grot. d. c. 3. §. 17. & ibi Boecl.*

XXI. *An totum flumen uni populo potest accedere?*

℞. Aff. si alterius imperium in ripam serius & occupato jam flumine cœperit, aut eum in modum res pactionibus definita sit. *Grot. d. c. 3. §. 19.*

XXII. *Si quædam dominum habuerunt, sed habere desierunt, aut quia*

derelicta ſunt, aut quia defecerunt domini, an hæc originarie poſſunt acquiri?

d. §. 19. n. 3. ℞. Privati ea originariè acquirere poſſunt, ſi populus ſeu univerſitas, aut dominus ſuperior, à cujus dominio generali pendent, eorum occupationem privatis aut concedat, aut ea privatis aſſignet; alias enim, ſi quid domino particulari carere incipiat, non fit occupantis, ſed ad univerſitatem, aut ad dominum ſuperiorem redit.

CAPUT IV.

De derelictione præſumta, & eam ſecuta occupatione: & quid ab uſucapione & præſcriptione differat.

I. *Quæ res dicantur derelictæ.*

II. *Quomodo alicui de alterius animo conſtare poſſit.*

III. *Quæ ſint ſigna ejus externa.*

IV. *Quomodo factis aliquid habeatur pro derelicto.*

V. *An ſub factis comprehendantur non facta.*

VI. *Quæ in ſilentio requirantur, ut id valeat ad præſumendam derelictionem.*

VII. *An conjectura, ſcire aliquem & velle quid, ex tempore poſſit deſumi.*

VIII. *An tantum temporis inter præſentes, quantum inter abſentes, requiratur.*

IX. *Quot anni faciant tempus memoriam excedens.*

X. *An actus negativi ad conjecturam præſumtæ derelictionis ſufficiant.*

XI. *An idem obtineat in imperiis.*

XII. *Quomodo res pro derelicta habita acquiratur*

XIII. *Quid ſit uſucapio ſeu præſcriptio.*

XIV. *An obtineat in regnis.*

XV. *An ad reges pertineat, cum ſit juris civilis.*

XVI. *An reges ea opus habeant, cum omnia acquirant aut jure belli, aut titulo pacifico.*

XVII. *An nondum natis*

jus

I. *Quæ res dicuntur derelictæ?*

℟. Res derelictæ dicuntur, quas quis non amplius vult habere in numero rerum suarum. Grot. l. 2. c. 3. §. 19.

II. *At vero hoc pendet ab alterius animo, quomodo mihi de isto constare potest?*

℟. Non quidem congruum est naturæ humanæ, nudis animi actibus efficientiam juris tribuere; quia animus cognosci non potest, nisi ex signis externis: tamen natura humanæ societatis, quæ vult, ut officiorum inter nos & rerum fiat commutatio, etiam non patitur, ut actibus animi sufficienter indicatis nulla sit efficacia, quia alias nullum esset medium hæc negotia expediendi inter homines. Grot. l. 2. c. 4. §. 3. c. 2. §. 2. n. 5.

III. *Quæ sunt signa externa, ex quibus mihi constat de alterius animo?*

℟. Verba vel facta: & quidem de ver- d. c. 4. §. 3. in fin.

 bis

c. 6. §. 2. c. 11. §. 11. bis rem abdicantis expedita res est, dummodo non sint vaga, ambigua, obscura, & rem non satis exprimentia.

IV. *Quomodo factis aliquid habetur pro derelicto?*

d. c. 4. §. 4. n. 1. & 2. ℞. Quod abjicitur aut deseritur; nisi ea sit rei circumstantia, ut temporis causa & requirendi animo aut repetendi sit abjectum aut desertum; ut si quis navis levandæ gratia aliquid abjiciat, aut fundum deserat ob metum hostium. Et hoc non tantum inter privatos, verum & inter reges locum habet & populos liberos; venit enim ex jure naturali, quo quisque suum potest abdicare; & ex naturali præsumtione, qua voluisse quis creditur, quod sufficienter significavit.

V. *An sub factis comprehenduntur non facta?*

d. c. 4. §. 5. Ziegl. h. l. ℞. Moraliter sub factis veniunt & non facta, considerata cum debitis circumstantiis: sic qui sciens & præsens tacet, quando agitur de ejus commodo, videtur consentire: quando autem agitur de ipsius præjudicio vel obligatione, tum demum, si actum impedire potuit, & non fecit: sæpe enim circumstantiæ ostendunt, metu aliquem vel alio casu impediri, quo minus loquatur. Sic à

po-

populo poteſt ſubito introduci conſuetudo ex eo, quod ab imperium habente toleratur per tempus, quantum ſatis eſt ad ſignificandum conſenſum,

VI. *Quæ requiruntur in ſilentio, ut valeat ad præſumendam derelictionem?*

℞. Duo. 1. ut ſit ſilentium ſcientis, nam ſilentium neſcientis jure naturæ caret effectu 2. ut ſit libere volentis: ſi enim alia cauſa appareat, ceſſat conjectura voluntatis. vid. quæſt. 4. d.c.4. §.5. n.3.

VII. *Hæc conjectura, ſcilicet ut aliquis præſumatur ſcire & velle, poteſtne etiam ſumi ex tempore?*

℞. In utrumque temporis magna vis eſt: nam primum fieri vix poteſt, ut multo tempore res ad aliquem pertinens non aliqua via ad ejus notitiam perveniat, cum multas ejus occaſiones ſubminiſtret tempus: deinde incuſſus ſemel metus durare quidem nonnihil creditur, ſed non perpetuo, cum tempus longum multas occaſiones adverſus metum ſibi conſulendi per ſe, vel per alios ſuppeditet, etiam exeundo fines ejus, qui metuitur, ſaltem ut proteſtatio de jure fiat, aut quod potius eſt, ut ad judices aut arbitros provocetur. d.c.4. §.6. Puf.l.4.c.12.§.8. in fin.

VIII.

VIII. *An tantum temporis requiritur inter præsentes, quantum requiritur inter absentes?*

℞. Non. etiam jure naturæ inter præ-
§. 6. Puf. d. l. sentes minus temporis spatium ad hanc conjecturam sufficit, quam inter absentes: in omnibus autem tempus memoriam excedens, quasi moraliter infinitum, ad rei derelictæ conjecturam semper sufficere videtur, nisi validissimæ sint in contrarium rationes; ut si quis propter impotentiam jus suum sibi vindicare non potens, protestatione illud conservet.

IX. *Quot anni faciunt tempus memoriam excedens?*

℞. Anni centum non longe abeunt à
d. c. 4. §. 7. tempore memoriam excedente, quia communem humanæ vitæ terminum constituunt: quamvis non sint plane idem, propter interventum famæ &
Becl. b. l. pag. 118. & 119. auditionis à parentibus & avis. Monumenta scripta hic non attenduntur, quia alias nullum esset tempus memoriam excedens.

X. *Cum non sit credendum, homines jactare quod suum est, ideoque ad conjecturam præsumtæ derelictionis actus negativi non videantur sufficere, etiam cum magno tempori:*

poris ſpatio conjuncti, quid ergò?

℞. Cum homines ſe ſuaque ament, non quidem præſumuntur id facile quod ſuum eſt jactare, verum tamen credibile etiam non eſt, quemquam ejus quod vult, longo tempore nullam plane edere ſignificationem idoneam.

d. c. 4. §. 8. n. 4.

XI. *An idem obtinet in imperiis?*

℞. Affirmatur. quanquam enim hæc magni fieri ſoleant, ſcire tamen debemus, ea magna eſſe onera, & diligentem atque perpetuam requirere adminiſtrationem; quæ ſi deficiat, facit, ut qui rex fuit, deſinat eſſe rex.

d. c. 4. §. 8. n. 2. l. 1. c. 4. quæſt. 13.

XII. *Si itaque interveniat actus negativus, ſeu ſi aliquis nihil faciat circa ſuam rem, eamque alius interea poſſideat, quomodo eam acquirit?*

℞. Hæc præſumta derelictio facit, ut eam uſucapiat aut præſcribat.

XIII. *Quid eſt uſucapio ſeu præſcriptio?*

℞. Uſucapio ſeu præſcriptio eſt modus, quo propter prioris domini negligentiam, & præſumtam derelictionem, poſſeſſori per tempus idoneum res acquiritur.

XIV. *An ea obtinet in regnis?*

℞. Affirmatur; quia 1. derelinqui poſ-

Grot. l. 2. c. 4. §. 9. l. 2. c. 4. §. 8. n. 3.

de re derelicta, de voluntate idoneis signis declarata, de societate non perturbanda: est juris gentium, ratione definiti certo modo temporis & perpetuæ possessionis: & juris civilis, propter specialem formam, quæ pro conditione variarum rerumpp. varie descripta est.

aliter Feld. ad Grot. d. c. 4. §. 1. Cujac. ad l. 1. de usucap. aliter Conring. de fin. Imp. c. 19.

XVI. *Quamvis sit juris naturæ, tamen non videtur pertinere ad reges, quia quicquid hi possident, id acquisiverunt aut jure belli, aut titulo pacifico, & nullo casu opus est præscriptione?*

Puf. l. 4. c. 12. §. ult.

℞. Verum est, quod quando jure belli & victoriæ acquirunt, non opus est præscriptione; sed quando titulo pacifico aliquid nacti sunt, facile accidere potest, ut vel detentor, sæpe etiam verus possessor, jus ad regnum in alium transferat, vel venditionis vel alio titulo, in præjudicium agnatotum suorum, qui si per tempus idoneum ad præsumtam derelictionem sileant, præscriptioni sine dubio locum faciunt: vel si pax fiat, & de locis quibusdam restituendis tractatus differantur in aliud tempus, e. g. in viginti annos, quibus elapsis tractatus reassumi debeant; si hoc non fiat, & isti, quibus possessio est ademta, inter idoneum tempus eam non

Thuanus. l. 59. p. 43.

non repetant, per præscriptionem dominium & imperandi jus recte amisisse dicuntur.

XVII. *An nondum natis jus suum tacite tali derelictione potest decedere?*

Grot. d.c.4. §.10. Puf. l.4.c.12. §.10. Boecl. h.l. ℟. Ejus qui nondum conceptus & natus est, nullum est jus; quare, si populus, à cujus voluntate jus habendi imperium proficiscitur, voluntatem mutet, accedente consensu parentum, è quibus nasci possunt, qui jus suo tempore essent habituri, sive expresse, sive tacite & per præsumtam derelictionem hoc fiat, nullam facit injuriam iis, qui nondum nati sunt, ut quibus jus quæsitum nondum est: licet jure civili, ut aliæ fictiones, ita & hæc introduci possit, ut eorum, qui nondum sunt, personam lex interim sustineat, atque ita impediat, ne quid adversus eos possit occupari: quod tamen leges velle non temere censendæ sunt, quia ista privata utilitas publicæ valde repugnat, & facit, ut aliquo modo imperia sint in incerto & non extra controversiæ aleam.

XVIII. *Si lex de usucapione aut præscriptione sit condita ab eo, qui habet summum imperium, pertinetne ad ipsum jus imperii & ejus partes necessarias?* ℟. Ne-

℞. Negatur 1. quia is se non potest obligare per modum legis, quæ fertur à superiore; nemo autem se ipso superior est. 2. Nec præsumitur velle; quia legum auctores non censentur se velle comprehendere sub lege, nisi ubi & materia & ratio legis ipsis sunt communes cum subditis suis, ut cum hominibus, e.g. in æstimandis rerum pretiis, seu quando aliquid emunt, oportet, ut æque solvant pretium justum, ac si subditi emant; natura enim æqualitatem imperat inter contrahentes: jus autem imperandi non est paris rationis cum aliis rebus, imo nobilitate sua res alias multum excedit, & imperantibus proprium est. Unde sequitur, neque tempus lege definitum sufficere ad acquirendum summum imperium, aut partem ejus necessariam, si desint conjecturæ naturales, neque tantum temporis spatium requiri, si intra id tempus eæ conjecturæ, quantum satis est, adsint. Grot. l. 1. c. 3. §. 7. n. 1. l. 2. c. 4. §. 12. Grot. l. 2. c. 12. §. 8. d. l. c. 4. §. 12. n. 8.

XIX. *At vero æquitas naturalis vult, ut pars se componat ad rationem integri, & ut quicquid juris est in integro, illud etiam observetur in parte, inprimis cum integrum seu totum habeat jus in partem?*

 ℞. Rex

Grot. l. 1. c. 3. §. 8. & 9. d. c. 4. §. 12. n. 2.

℞. Rex quidem pars est integri, seu est pars civitatis, in qua rex est, sed talis pars, in quam tota civitas voluit jus suum transferri, ita ut nullum amplius, nec in se, nec in ipsum regem, retineret; ideoque sua lege, ne quidem ut pars integri seu civitatis, Rex obligari potest; nam integrum, seu civitas, ipso non est superior.

XX. *Sed annon in delatione imperii populus suam voluntatem exprimere potest, quo modo ac tempore imperium non utendo amitti velit?*

Grot. d. c. 4. §. 12. n. 2. in fin. c. 7. §. 27. in fin. l. 1 c. 3. §. 16. n. 1. & 2.

℞. Affirmatur; & hæc voluntas haud dubie sequenda est, nec infringi potest à rege, etiam summum imperium habente, quia ad hoc in imperii acceptatione pacto se obstrinxit, & præterea pertinet ad modum habendi imperium, qui pendet ex primæva voluntate, quando in civitatem coiverunt; nec comprehenditur sub imperio; quia tunc adhuc nullum fuit.

XXI. *Ea, quæ non sunt de natura summi imperii, nec ut proprietates ad eam pertinent, sed separari ab ea naturaliter possunt, aut cum aliis communicari, an legibus populi de usucapione latis subjacent?*

℞. Sub-

℞. Subjacent, quia comprehenduntur sub summo imperio, & ab eo dependent, út sunt omnia jura, quæ in feudum conceduntur, & alias vocantur regalia; sic videmus, subditos sse qui præscriptione acquisiverint, ut appellari ab iis non possit. *d.c.4 §.13. aliter Struv. in Synt. J. F. c. 14. §. 6. aliter Ziegl. b. l. Vasq. l. 2. c. 82. n. 3.*

XXII. *An semper licet subditis, si possint, se in libertatem, quæ est populi, qui nulli subjicitur, vindicare?*

℞. Non: quia post constitutum imperium regi à Deo tale jus confertur, quod inposterum à voluntate populi non dependet; & si vi partum sit imperium, olim pro libertate pugnare honestum erat, at qui victi semel sunt, & longo tempore paruerunt, si jugum excutiant, faciunt quod desperatorum hominum est, non quod libertatem amantium. Imo contraria sententia juri divino, naturæ & gentium est adversa, & omnibus rebuspp. evertendis idonea, ideoque impia & non toleranda. *d.c.4.§.14. Conring. de fin. Imp. c. 19. §. 7.*

XXIII. *An actus meræ facultatis, præscribi possunt?*

℞. Jura, quæ non habent quotidianum exercitium, non amittuntur, nisi ex quo tempore intercessit prohibitio *d.c.4. §. ult.*

 aut

aut coactio, eique paritum est, cum sufficienti consensus significatione. Sic si quis per centum annos cum uno duntaxat vicino societatem habuerit; etiam cum aliis eam habere poterit; id quod obtinet quoque in omnibus aliis meræ facultatis actibus.

CAPUT V.

De acquisitione originaria juris in personas: ubi de jure parentum: de matrimoniis: de collegiis: de jure in subditos: servos.

I. *Quomodo jus originarie acquiratur in personas.*
II. *Cui Deus conferat jus propter generationem.*
III. *Quid si imperia patris & matris inter se contendant.*
IV. *Quid sit patria potestas.*
V. *Quomodo patria potestas differat ab imperio paterno.*
VI. *An patria potestas recte distinguatur per certa temporis intervalla.*
VII. *Quibus temporibus jus coërcendi competat.*
VIII. *An pater filium oppignorare, vendere, aut alteri in adoptionem dare possit.*
IX. *An habeat jus interficiendi liberos.*
X. *Hoc jure patri denegato, an non delicta manerent impunita.*
XI. *Quomodo propter consensum Deus jus conferat in personas.*
XII. *Quomodo differat consociatio à subjectione.*
XIII. *Quæ sit consociatio maxime naturalis.*
XIV. *Cui competat imperium in societate maritali.*
XV. *Quid sit conjugium.*
XVI. *An permissa sit polygamia.*
XVII. *An divortia jure naturæ sint licita.*
XVIII. *Consensus parentum, an absolute sit necessarius.*
XIX. *Nuptiæ an sint permissæ cum eo vel ea, qui jam in matrimonio vivit.*

XX.

I. *Vidimus, quomodo jus originarie acquiratur in res; quomodo originarie acquiritur in personas?*

Frid. Horn. l. 1. c. 2. §. 1. aliter Grot. l. 2. c. 5. §. 1.

℞. Deus, qui est unica causa efficiens potestatis & ordinis necessarii in societatibus inter imperantes & parentes, eam confert, vel propter intercedentem generationem, vel consensum, vel ob delictum.

II. *Cui confert jus propter generationem?*

Grot. l. 1. c. 1. §. 3. n. 2. aliter Hobbes. de Cive, c. 9. aliter Pufend. l. 6. c. 2. §. 4.

℞. Quamvis liberi parentibus sint æquales naturâ, non tamen iis sunt æquales potestate, sed sunt sub parentum imperio; liberi enim cum parentibus vivunt in societate inæquali, quæ rectoria dicitur; & Deus & natura, quia parentibus præcipiunt educationem, simul iis concedunt imperium in liberos, hisque injungunt obedientiam & reverentiam erga parentes.

III. *Quid si imperia patris & matris inter se contendant?*

Grot. d. c. 5. §. 1. Frid. Horn. d. l. 1. c. 2. §. 6. sed aliter.

℞. Patris imperium præfertur, quia propter sexus præstantiam, Deus præter imperium paternum, quod ipsi commune est cum matre, in eum solum contulit patriam potestatem.

IV. *Quid est patria potestas?*

℞. Pa-

℟. Patria poteſtas eſt poteſtas, quam pater in liberos habet & in bona eorum, ad communem familiæ utilitatem.

V. *Quomodo patria poteſtas differt ab imperio paterno?*

℟. Patria poteſtas 1. eſt in perſonas & bona, imperium eſt tantum in perſonas. 2. Imperium patri & matri eſt commune, & manet patria poteſtate ſoluta, adeo ut ſi filius reverentiam debitam exhibere recuſet, durioribus mediis ad hoc cogi poſſit. 3. Poſita patria poteſtate, hæc ſocietas eſt perfecta; poſito autem imperio tantum, vel quia liberi exiverunt familiâ, vel quia pater mortuus eſt, hæc ſocietas eſt imperfecta, ad eum modum, quo mortuo domino, domina ſocietatem herilem, ratione effectus, conſervat & continuat.

Grot. d. c. 5. §. 3. & 6.

VI. *Poſſumusne patriam poteſtatem & imperium paternum diſtinguere per certa temporis intervalla?*

℟. Diſtinguenda ſunt tria tempora: primum eſt tempus imperfecti judicii, & in hoc omnium liberorum actiones ſunt ſub parentum dominio; æquum enim eſt, ut qui ſe regere non poteſt, regatur aliunde, & vero naturaliter alius inveniri non poteſt, cui regimen com-

Grot. d. c. 5. §. 2. & ſeqq. aliter Ziegl. h. l. & Feld. hunc refutat Boecl. h. l. illum Puf. l. 6. c. 2. §. 7.

Horn. d. c. 2 §. 6. Grot. d. c. 5. §. 2. n. 2. c. 3. §. 6. competat, quam parentes, quorum pars liberi esse censentur: tamen & in hoc tempore jus sustinet eorum personam, ut si aliunde ipsis aliquid obveniat, ejus dominium sibi acquirant, licet exercitium impediatur, ob judicii imperfectionem. Secundum est tem-
d. c. 5. §. 3. pus perfecti judicii, & in hoc tempore subsunt parentum imperiis non aliæ actiones, quam quæ ad familiæ paternæ aut maternæ statum aliquid momenti habent, seu eæ actiones, quæ non concernunt causas publicas: æquum enim est [quia manent pars fa-
d. c. 5. §. 3. & c. 4. §. 12. miliæ] ut pars conveniat cum ratione integri, eique subjiciatur, & ut ejus conservationem quærat & promoveat; in cæteris actionibus, quæ non pertinent ad familiam, facultatem moralem agendi quidem habent liberi, tenentur tamen in illis quoque studere semper, ut placeant parentibus, ne contra pietatis, observantiæ & gratiæ rependendæ of-
d. c. 5. §. 6. ficium peccent. Tertium tempus est, in quo liberi non tantum sunt perfecti judicii, sed & in omnibus sui juris, & non sunt amplius pars familiæ, quia ex ea omnino exiverunt, & sic actus eorum non possunt reddi irriti eo nomine, quod parentes habeant: semper tamen ma-

manet & in hoc tempore pietatis & obſervantiæ debitum, quia cauſa, propter quam Deus eam exigit, eſt generatio, quæ perpetua eſt & tolli non poteſt.

VII. *Si liberi non velint facere ea quæ ſunt officii?*

℟. In duobus prioribus temporibus, jus regendi etiam jus coërcendi complectitur, quatenus nempe vel cogendi ſunt ad officium & obedientiam, vel emendandi: imo etiam in tertio tempore, ſi pietatis & obſervantiæ debitum negent, propter imperium paternum, quod nullo tempore tollitur, neceſſitate exigente, durioribus mediis uti licebit. *d.c.5.§.4.*

VIII. *Quoniam imperium paternum nunquam poteſt avelli à perſona parentum & in alium transferri, anne pater filium oppignorare &, ſi neceſſe ſit, vendere aut in adoptionem dare poteſt?*

℟. Ubi alia ratio eum alendi non ſuppetit, poteſt eum oppignorare & vendere, non quidem, ut detrudatur in perfectam ſervitutem, ſed ut alteri conſtituatur jus aliquod ſimile dominico, utendi ſcilicet ſervitio filii: hinc multo magis ipſum alii in adoptionem dare *d.c.5.§5. Puf. l.6. c.2.§.9.* *aliter Boecl. & Feld.b.l.*

 li-

licet, quia ſic efficitur filius alterius; cenſetur quippe ipſa natura jus dare ad id omne, ſine quo obtineri non poteſt id, quod ipſa imperat.

Grot. d. c. 5. §. 5. in fin.

IX. *An pater habet jus interficiendi liberos?*

℞. In ſocietatibus ſimplicibus patri tanta poteſtas à Deo non eſt conceſſa, quia ad finem in iis obtinendum ea non opus eſt: ſicut enim de omni ſummo imperio ac civili id vere dicitur, quia alias ſecuritas & ordinata tranquillitas in civitate obtineri non poſſet, ſed potius eſſet diſſociata multitudo, ſcilicet, quod ei inſit jus vitæ & necis; ita fallit in imperiis privatis, qualia ſunt maritale, patrium & dominicum.

d. c. 5. §. 4. 7. 28. & Boecl. h. l. Diſſ. Horn. l. 1. c. 2. Bodin. de Rep. l. 1. c. 4. jung. Boecl. Inſt. Pol. l. 1. c. 3.

X. *At vero ſic delicta manerent impunita?*

℞. Si ſint familiæ ſegreges & extra civitatem, Deus hoc in caſu iſtiuſmodi delictis puniendis non minus ſufficit, quam ſi paterfamilias delictum capitale commiſiſſet: ſi ſint in civitate, ratio rerumpp. vult, ut pœnarum capitalium poteſtas non aliunde, quam ab imperantibus dependeat; ſingulis enim concedendum non eſt id, quod publica debet fieri auctoritate, majoris tumultus evitandi cauſa.

Grot. l. 1. c. 3. §. 1. & l. 2. c. 2. §. 14. in fin.

XI.

XI. *Quomodo propter consensum Deus jus confert in personas?*

℞. Hoc confert aut propter consociationem, aut propter subjectionem. Grot. d.c. 5. §. 8.

XII. *Quomodo differt consociatio à subjectione?*

℞. 1. Omnis subjectio includit consociationem, sed non omnis consociatio est subjectio: nam 2. societas potest esse inter æquales, e. g. inter fratres, amicos, fœderatos, & plures patresfamilias in civitatem coëuntes, antequam imperii formam elegerunt; subjectio nunquam est inter æquales, e. g. inter regem & subditos, patrem & liberos, dominum & servum. 3. in consociatione aliquis participat de jure imperandi, secus quam in subjectione. Grot. l. 1. c. 1. §. 3. n. 2. c. 3. §. 12. n. 1. pr. & d. c. 5. §. 31.

XIII. *Quæ est consociato maxime naturalis?*

℞. Consociatio maxime naturalis in conjugio apparet; quia ad id natura nos ducit. d. c. 5. §. 8.

XIV. *Cui competit imperium in hac consociatione?*

℞. Soli marito in uxorem; marito cum uxore in familiam, habita tamen ratione prærogativæ marito competentis, ob sexus differentiam. Hinc maritus uxoris caput est in rebus conjugii d. c. 5. §. 8. n. 1. aliter Horn. l. 1. c. 1. §. 6. & Puf. l. 6. c. 1. §. 12.

&

& in rebus familiæ, sicut & de domicilio constituere jus est marito.

XV. *Quid est conjugium?*

aliter Grot. d. c. 5. §. 8. n. 3. ℞. Conjugium est viri & mulieris conjunctio, individuam vitæ consuetudinem continens.

XVI. *An unus vir potest ducere plures uxores, aut una uxor nubere pluribus viris?*

℞. Matrimonio soluto potest; quia alterius conjugis facultas seu jus in alterius personam non nisi constante matrimonio durat, seu, ut loquuntur, polygamia successiva utrique conjugum est permissa: durante matrimonio non potest, seu polygamia simultanea est prohibita; quia Deus per conjugium conjugi in alterius conjugis corpus facultatem seu jus dat, quod ne quidem mutuo consensu, durante matrimonio, tolli potest. Nam hoc jus non pendet à consensu mutuo, sed à Deo & jure naturæ, quod vult, ut amor conjugalis sit æqualis, reciprocus & individuus, sine quo societas honesta & decora inter homines consistere non potest; jus enim naturæ æquale est in omnibus hominibus in universo mundo, & sic in pauperibus æque ac in divitibus, quibus omnibus si conceda-

aliter Grot. d. c. 5. §. 9. n. 1. Pufend. l. 6. c. 1. §. 18. & 19. in fin. Ild. b. l. & Boecl. in Inst. Pol. l. 1. c. 2. p. 23. Meyer de Ux. Christiana, Sect. II. & III.

tur

tur jus habendi plures uxores, evertatur societas necesse est: scilicet per liberorum nimiam multitudinem nobiles familiæ ad egestatem, modicæ ad mendicitatem redigerentur, ac tandem tenui plebecula civitates repletæ, ubi commode evacuari nequeunt, mole sua subverterentur. Quo accedit, quod polygamia sit contra primævam matrimonii institutionem, & quod fides, quæ est vinculum omnis societatis, tali concubitu violetur, quia continet adulterium, quod committitur, quoties fides conjugalis, quæ ex Dei & naturæ instituto, tacite & necessario inest omni vero conjugio, per concubitum violatur. *Puf. l. 6. c. 1. §. 19. in fin.*

XVII. *An divortia jure naturæ sunt licita?*

℞. Non, ne quidem mutuo consensu; quia jus, quod propter matrimonium conjugi in conjugem competit, à Deo & natura confertur, non à consensu contrahentium: & hoc jus individuam vitæ consuetudinem continet, quamdiu capita primaria & essentialia conjugii, seu matrimonii, ab altero non sunt violata. Scilicet initur matrimonium sobolis procreandæ causa, cui fini necessaria est mutua corporum præbitio: *aliter Grot. d. c. 5. §. 9. n. 2. Job. Milt. de divort. Puf. l. 6. c. 1. §. 24.* *Puf. d. l. 6. c. 1. §. 20.*

bitio: quæ si vel per malitiosam desertionem, vel pertinacem & spontaneam debiti conjugalis denegationem, fieri prohibeatur, justam divortii causam innocenti præbet. Deinde conjugium initur, ut suam quisque prolem suscipiat, non adulterinam, aut supposititiam. Imo etiam extra procreationem sobolis, honesti suam sibi seorsim volunt & debent habere uxorem, & gravem ducunt injuriam; si alteri corporis sui usuram sponte concedat: unde & hæc & aliæ similes, quibus per concubitum fides conjugii violatur, erunt justæ divortii causæ; quæ & matrimonii essentiam destruunt, & obligationem inde ortam omnino tollunt.

XVIII. *An consensus parentum requiritur ad validitatem conjugii jure naturæ?*

Grot. d. c. 5. §. 10. ℞. Non; quia qui uxorem ducit, & maturæ debet esse ætatis, & extra familiam abit, ita ut habeat facultatem moralem, & hac in re regimini familiari non subjiciatur: quamvis officio filiorum conveniens sit, ut parentum consensum impetrent; nisi manifeste iniqua sit eorum voluntas. Nam si in omnibus rebus filii reverentiam parentibus debent, certe præcipue eam debent

bent in eo negotio, quod ad gentem totam pertinet, quale sunt nuptiæ. Hinc & in sacris literis videmus viros pios, multoque magis mulieres, in contrahendis nuptiis secutos auctoritatem parentum: sed non tamen irritum pronunciatur Esavi conjugium, aut ejus liberi illegitimi, quia sine tali auctoritate nuptias contraxerat; non enim statim irritum est jure naturæ, quod isti juri repugnat, sed id demum, in quo deest principium dans validitatem actui, aut in quo vitium durat in effectu. d. §. 10. n. 3.

XIX. *Nuptiæ suntne permissæ cum eo vel ea, qui jam in matrimonio vivit?*

℞. Non; quia & facultas moralis deest, sublata per prius matrimonium, & omnis effectus est vitiosus: singuli enim actus contrectationem habent rei alienæ; sive vir sit, sive fœmina, nam jure naturæ Deus utrique æquale jus in alterius corpus concedit. aliter Grot. d. c. 5. §. 11. vid. Feld. h. l.

XX. *An omnes jure naturæ inter se nuptias contrahere possunt, an vero quidam prohibentur, propter cognationem vel affinitatem?*

℞. Matrimonia parentum cujuscunque gradus cum liberis, jure naturæ sunt prohibita, 1. quia in hominum affecti- Grot. d. c. 5. §. 12. n. 5. Veltbuiz. de princip.

Justi & decori, p. 52. aliter Puf. l. 6. c. 1. §. 31. Grot. d. c. 5. §. 12. n. 2.

fectibus, quorum ratio non est corrupta, insita est fuga quædam commixtionis cum parentibus & ex se natis: seu naturalis verecundia non finit, ortus auctores cum sua sobole misceri. 2. quia nec maritus, qui superior est lege matrimonii, eam reverentiam potest præstare matri; quam natura exigit, nec patri filia; quia, quanquam hæc inferior est in matrimonio, ipsum tamen matrimonium talem inducit societatem, quæ illius necessitudinis reverentiam excludit.

XXI. *Quid dicendum de gradibus affinitatis & de gradibus cognationis ex transverso limite, inter istas personas, quæ vel parentum & liberorum, vel fratrum & sororum loco sunt?*

B. c. 5. §. 13. n. 2. Meyer de grad. prob. diff. 2. c. 5. p. 51.

℞. Præcepto divinæ voluntatis, per rectam rationem, propter communem necessitatem & utilitatem, apud omnes gentes, quæ sana utuntur ratione, in vetitum iverunt: harum enim personarum convictus, nimis quotidianus atque inobservatus, stupris & adulteriis occasionem daret, si amores tales nuptiis possent conglutinari. Quo accedit reverentia erga sanguinem & nomen paternum, quam in his personis de-

deprehendimus, & quasi propterea, si non præcipit, certe suadet, nuptiis eorum esse abstinendum.

XXII. *Concubinatus estne verum ac ratum conjugium?*

℞. Non est, 1. quia contrahitur tantum libidinis explendæ causa. 2. est consuetudo diuturna, non perpetua ac individua. 3. est sine affectu maritali: licet matrimonia quædam concubinatus vocentur.

Osiand. ad Grot. l. 2. c. 5. obs. 15. Grot. d. c. 5. §. 15.

XXIII. *An inter civem & peregrinam, senatorem & libertam, liberum & servam, servum & ancillam &c. est verum & ratum conjugium?*

℞. Affirmatur; quia in his nihil deest ad ipsam conjugii naturam, licet effectibus quibusdam juris civilis propriis privetur, aut etiam effectus quosdam naturales, impedimento legis civilis, amittat.

h. l. aliter Feld. §. 15. d. c. 5.

XXIV. *Si lex humana conjugia inter certas personas contrahi prohibeat, an erunt irrita, si re ipsa contrahantur?*

℞. Non semper id, quod vetitum est, lege humana irritum est, nisi & hoc lex specialiter addiderit aut significaverit. Diversa enim sunt prohibere & irritum quid facere, & prohibitio

d. c. 5. §. 16.

vim suam exserere potest per pœnam vel expressam vel arbitrariam.

XXV. *Quid dicendum de matrimonio personarum disparis qualitatis, quod nos vocamus matrimonium ad morganaticam?*

Puf. l. 6. c. 1. §. 36. Rhet. Inst. Jur. Publ. l. 1. tit. 21. p. 303. Grot. d. c. 5. §. 15. n. 1. in med.

℞. Etiam hoc est verum & ratum conjugium; licet ob civiles rationes talem uxorem non adsciscamus in justæ matrisfamilias dignationem, nec ejus proli idem jus sit, quod aliis filiisfamilias competit.

XXVI. *Quæ sunt istæ rationes civiles?*

℞. Potissimum hoc fit ob conservationem illustrium familiarum, aut in favorem priorum liberorum, vel denique ob melius ferendos sumtus, qui ex moribus civitatis alias in justas uxores erant faciendi. Ex quibus sequitur, injuriam fieri istiusmodi uxoribus, si vile concubinarum nomen iis imponatur, quæ à meretricibus gradu tantum differunt: nec ab hoc censu eximuntur, si vel maxime aliqua paciscatur, quod ad certum tempus uni soli se velit sociare; nam in fide conjugali longe sanctius quid est, quam solius mercedis, aut libidinis intuitu alicui soli corpus servare.

Puf. l. 6. c. 1. §. 36. Bitsch. ad 2. Feud. 29.

XXVII. *Præter hanc consociationem natu-*

naturalem, quæ sunt aliæ consociationes?

℞. Sunt vel privatæ, vel publicæ; & hæ quidem aut in populum, quando plures patresfamilias coëunt in unam civitatem, & populum constituunt: vel ex populis, ut in fœdere. Grot. d. c. 5. § 17. & 23. §. 25. in fin.

XXVIII. *Hæ consociationes habentne aliquid commune, seu quod obtineat in omni consociatione?*

℞. Habent hoc commune, quod in iis rebus, ob quas consociatio quæque instituta est, universitas & ejus pars major nomine universitatis obligat singulos, qui sunt in societate. Omnino enim ea credenda est fuisse voluntas in societatem coëuntium, ut ratio aliqua esset commoda [quæ nihil difficultatis, aut obscuræ disceptationis haberet] expediendi negotia: quare naturaliter, seclusis pactis aut legibus, quæ interdum unanimem consensum, interdum duas tertias partes requirunt, pars major jus habet integri. Hinc juri naturæ non repugnat, ut sententia imprudentior plurium sententiæ prudentiori pauciorum præferatur: in decidendis enim negotiis sententiæ numerantur, non ponderantur. Imo sæpe multitudo adstipulantium erroris indi-

d. c. 5. §. 17. Boecl. h. l.

Puf. l. 7. c. 2. §. 16. Bod. de Rep. l. 3. c. 4.

indicium habetur, & vulgo placere, est sapientibus displicere. Verum in concilio aliquo, cujus membra æquali jure gaudent, hæc non procedunt. Quis enim hic judicium feret, utra sententia sit prudentior? non sane ipsæ partes diffidentes; quotusquisque enim est, cui non sua prudentia magis, quam aliena placet? imo plures optimam sententiam vel ideo non sequuntur, quod ipsi non sint auctores.

XXIX. *Si pares sint sententiæ?*

Grot, d. c. 5. §. 18. ℞. Nihil agitur; quia non satis momenti est ad mutationem.

XXX. *Sententiæ annon interdum conjunguntur, licet diversæ appareant?*

d. c. 5. §. 19. ℞. Si pactio aut lex aliud non præcipiat, illæ sunt conjungendæ, quarum altera partem alterius continet, scilicet in eo, in quo conveniunt: sic qui in viginti damnant, & qui in decem, conjunguntur in illo decem, quia decem continentur in viginti, & qui in viginti damnat, damnat etiam in decem; & sic obtinebit eorum sententia, si plures sint contra absolventes. At qui morte reum puniunt, & qui relegant, non conjunguntur, quia in morte non continetur relegatio, sed sunt

plane

plane duæ diversæ pœnæ: si quidam relegent, quidam absolvant, etiam non conjungentur, quia qui relegat, non vult reum absolvi, sed puniri, licet non ultimo supplicio.

XXXI. *Si socius absit, aut alias impediatur jure suo uti, e. g. morbo, necessaria peregrinatione, quid obtinet?*

℞. Nisi pacta vel lex obstent, jus absentis præsentibus accrescit: nam alias societates, ob medii negotia expediendi defectum, facile frustrarentur suo fine. Sic in Imperio R. G. Imperatorem eligunt Electores præsentes, nulla habita absentium ratione.

Grot. d. c. 5. §. 20. A. B. tit. 2. §. debet autem unusquisque Princeps. & ibi Limn. Inst. Jur. Publ. p. 67.

XXXII. *Quis est ordo naturalis inter socios?*

℞. Prout quisque in societatem venit. Sic inter fratres is servatur ordo, ut qui primus natus est, reliquos præcedat, atque ita deinceps: rejectis omnibus aliis qualitatibus, ut si forte secundo genitus esset consiliarius principis &c. dummodo agatur de rebus in collegio societatis: extra hæc enim qualitates aliæ supervenientes considerantur. Sic in eodem collegio cætera debent esse paria, e. g. si collegii membra lecta sunt partim ex nobilibus, par-

Grot. d. c. 5. §. 21.

Jac. Gothofr. de Praeced. c. 3. §. 18. p. 79.

tim ex istis, qui nobiles nati non sunt, & nobilibus præ cæteris locus sit assignatus, tunc novus collega nobilis nobilibus in eodem collegio posteriorem, aliis autem, qui nobiles nati non sunt, priorem locum tenet. An idem obtinere debeat in conciliis ad rem Christianam pertinentibus, ut reges, duces &c. qui primi Christianismum professi sunt, reliquos præcedere debeant, plures affirmant.

Grot. d. c. 5. §. 21. in fin. aliter Boecl. ibi.

XXXIII. *Ubi societas fundamentum habet in re, quam non æqualiter omnes participant, quomodo sententiæ sunt ferendæ?*

℞. Seclusis pactis & legibus, ordo sumendus est ex modo participationis, & sententiæ etiam ad eum modum sunt ferendæ. Sic qui prior participat de re & plures partes in ea habet, prior dicit sententiam & plures, & ad eundem modum onera fert, e.g. in Imperio R. G. iis, qui plures principatus possident, plura interdum suffragia in comitiis conceduntur, & ii plura onera ferunt.

Grot. d. c. 5. §. 22.

Lamp. part. 3. c. 5. §. 5. in fin. & Conring. ibi.

XXXIV. *Quomodo jus propter consensum oritur, quando plures patresfam. in unum populum*

& civitatem coëunt?

℞. Quando plures patresfam. in unum populum ac civitatem coëunt, & libertatem civilem retinere cupiunt, seu cum eligunt formam regiminis democraticam, Deus, quia hæc est perfectissima societas, maximum dat jus corpori in partes, ita ut nulla sit actio hominis externa, quæ non ad hanc societatem aut per se spectet, aut ex circumstantiis spectare possit, scilicet ad finem hujus perfectissimæ societatis obtinendum, qui est vita beata & tranquilla. Grot. d. c. c. 5. § 23. l. 1. c. 3. §. 8. n. 2. c. 4. §. 2. n. 1.

XXXV. *Datne Deus ipsi par jus regibus?*

℞. Affirmatur, 1. quia populus liber habet summam potestatem in civitate ubique, i. e. in personas & res. 2. Jus, quod Deus populo libero concedit, producit eosdem effectus; & vero facultates morales, quæ producunt eosdem effectus, eædem sunt, eodemque nomine nuncupandæ. Uno verbo, populus liber parem habet majestatem cum regibus. Grot. l. 1. c. 1. §. 1. c. 3. §. 7. & 11. n. 2. aliter Fr. Horn. l. 3. c. un. §. 2.

XXXVI. *An civibus de civitate abscedere licet?*

℞. Natura quidem nos ad societatem ineundam ducit & invitat, non tamen huic Grot. in Prol. n. 6. & d. c. 5. §. 24. n. 1. & 2.

huic vel illi civitati, quam deinde relinquere nequeamus, nos addicit, sed ut cives eorumque posteri adstringantur, pactis, quique vim illorum accipiunt, moribus opus est. Ex consociationis ergo natura hoc constat, magis esse, ut licentiam pro arbitrio migrandi liber homo sibi reservasse intelligatur. Qui enim civitati se adjungit, in sui suarumque rerum conservationem hoc fecisse intelligitur; & cum contingere possit, ut publicum regimen vel alia in ista civitate privatis alicujus rationibus parum expediant, ut alibi commodius easdem possit prosequi, neque tamen conveniat postulare, ut ad unius aut paucorum libitum hæc mutentur, proximum erit, ut alicui sit concessum per migrationem sibi consulere. Sic in Imperio R. G. subditi, qui diversæ à domino territorii sunt religionis, emigrare & bona sua vel vendere, vel per alios administrare possunt.

l. 1. c. 2. §. 1. n. 5. c. 4. §. 4. l. 2. c. 1. §. 9. n. 2. & 3.

Brandes de jure emigr. th. 4. apud Fritsch. tom. 2. diss. 4. Puf. l. 8. c. 11. §. 2.

XXXVII. *Potestne edicto prohiberi, ne cives migrent sub gravi pœna, e. g. confiscatione bonorum?*

℟. Quia pactis & legibus fundamentalibus hæc migrandi facultas civibus potest adimi, cur propter utilitatem &

Grot. d. c. §. 6. 24. n. 1. ... de ...it.

& necessitatem civitatis, majestas tale edictum promulgare non possit, non videmus? sunt enim hæc, ut loquuntur, juris naturæ permissivi: subditus autem in omnibus, quæ non sunt contra jus divinum & naturæ, majestati obedientiam debet.

perf. l. 3. c. 12. n. 11. aliter Myler. ab Ehrenbach de Stat. Imp. part. 2. c. 63. n. 5.

XXXVIII. *At majestas sæpe mandat ea, quæ sunt contra jus divinum, & subditos invitos detinet?*

℟. Civem emigrare volentem nullo jure hoc in casu detinet, & si fuga sibi prospiciat, non peccabit: lex enim ad impossibilia & turpia neminem obligat.

Boecl. in Inst. Pol. l. 1. c. 6. p. 75.

XXXIX. *An gregatim possunt discedere?*

℟. Si commodum ipsis hoc sit, & conservari non possint in tali civitate, inviti detineri non possunt: nam propter sui conservationem cum aliis in civitatem coiverunt. Si propriæ salutis ratio non obstet, cum & civitatis commodum promovere, eamque & corpore & bonis incolumem servare cogantur, detineri possunt; modo ipsis, ut diximus, nihil contra jus naturæ & divinum injungatur.

Puf. l. 8. c. 11. §. 4. aliter Grot. d. c. 5. §. 24. n. 2. Osiand. h. l.

aliter Puf. d. l.

XL. *An hæc renunciatio potest fieri quocunque tempore?*

Orat. d.c. 5.§.24.n. 2. in fin. ℞. Renunciatio non debet fieri intempestive, seu tali tempore, quo societatis civilis intereſt civem non abire, e. g. ſi magnum contractum ſit æs alienum; niſi paratus ſit civis in præſens partem ſuam exſolvere: item ſi fiducia multitudinis bellum ſit ſuſceptum, præſertim ſi obſidio immineat; niſi paratus ſit civis ille alium æque idoneum ſubſtituere, qui remp. defendat.

XLI. *An idem jus civitas habet in eos, quos in exilium expulit?*

d.c.5.§.25. ℞. Non; quia ad illos civitas non amplius pertinet, qui ex ea ejecti ſunt.

XLII. *Diximus, oriri etiam jus propter conſenſum ex ſubjectione, quotuplex eſt ſubjectio?*

d.c.5.§.26. ℞. Subjectio ex conſenſu aut privata eſt, aut publica.

XLIII. *Quotuplex eſt ſubjectio privata?*

d.§.26. ℞. Poteſt eſſe multiplex, ſicut ſunt multiplicia regiminum genera. Nobiliſſima ſpecies eſt arrogatio, qua quis ſe ita dat in familiam alterius, ut ei ſubſit ad eum modum, quo filius, qui maturæ eſt ætatis, ſubeſt patri.

XLIV. *Quæ eſt ignobiliſſima ſubjectionis ſpecies?*

℞. Qua

℟. Qua quis se dat in servitutem perfectam. Est autem servitus perfecta, quæ perpetuas operas debet, pro alimentis & aliis, quæ vitæ necessitas exigit. *d.c.5.§.27.*

XLV. ***Annon est iniquum, ut homo hominem recipiat in perpetuam & perfectam servitutem, cum natura omnes æquales simus?***

℟. Non est iniquum, 1. quia natura quidem omnes sumus æquales ratione humanitatis, non ratione potestatis: & Deus & natura marito statim jus in uxorem, parentibus in liberos concedunt. 2. quia postquam â prima vivendi simplicitate homines discesserunt, vitamque operosius excolere, ac rei augendæ incumbere cœperunt, hebetiores & tenuiores sponte sua operas solertioribus & locupletioribus locarunt, sub promissione alimentorum & aliorum, quæ ad vitam sunt necessaria, & sic est ex consensu. Quo accedit 3. cum Deus & natura velint, hominem ab homine juvari, quod cum hæc servitus naturalis contineat utriusque utilitatem, domini scilicet & servi, vel maxime conveniens sit naturæ humanæ, ut tenuiores locupletioribus operas, & hi illis alimenta præstent; quo- *d.c.5.§.27.n.2. Puf. l.6.c.3.§.4 aliter Horn. l.1.c.3.§.1.* *Puf.l.6.c.3.§.9.*

quorum certitudine, quam ſæpe non habent, qui diurnas operas locant, vel propter defectum conductorum, vel propter ſocordiam ipſorum, non niſi fuſtibus expellendam, ſervitiorum perpetuitatem compenſamus.

XLVI. *Jus, quod dominus in ſervos conſequitur, quouſque ſe extendit?*

Grot. d. c. 5. §. 28. Puf. d. §. 4. aliter Horn. d. l.

℞. In moralibus media modum accipiunt à fine; & ſic dominus poteſt tali ſervo operas injungere, quaſcunque velit, etiam ſordidas, habita tamen ratione virium & dexteritatis ipſius. Poteſt quoque negligentiam & ſocordiam ſervi aſperioribus remediis coercere, & ſi opus ſit, ex familia expellere, & ſocordiæ ſuæ relinquere. Jus autem vitæ & necis locum non habet in hac ſervitute naturali, nam hoc non requiritur ad finem obtinendum in hac, ut & in omnibus ſocietatibus minoribus.

XLVII. *Unde naſcitur jus dominorum in prolem ſervilem?*

Grot. d. c. 5. §. 29. n. 2. Puf. d. c. 3. §. 9. aliter Ziegl.

℞. Ex ipſa alimentorum & eorum, quæ vitæ neceſſaria ſunt, præbitione: diu enim alendi ſunt è ſervis nati, antequam opera eorum domino utilis eſſe poſſit, & ſequentes operæ ſui temporis alimentis reſpondent. Hinc tamdiu

diu serviunt, quamdiu non reddunt quantum satis est pro alimentis.

XLVIII. *An servis aufugere licet?*

℞. Si sit immanis domini sævitia, vel si alimenta deneget, etiam illi, qui ipsi se in servitutem dederunt, aufugere possunt. Grot. d. §. 29. n. 2. in med. jung. Osiand. h. l. Grot. l. 3. c. 7. §. 6.

XLIX. *Quid est subjectio publica?* Grot. d. c.

℞. Publica subjectio est, qua se populus seu plures patresfam. qui in unam civitatem coëunt, homini alicui seu regi, vel pluribus hominibus, i. e. optimatibus, seu etiam populo alteri, qui liber est, & sibi elegit regimen democraticum, in ditionem dat. 5. §. 31.

L. *Quomodo jus oritur ex delicto?*

℞. Propter delictum jus oritur, quoties qui meruit libertatem amittere, ab eo, cui pœnæ exigendæ jus est, in potestatem vi redigitur; sic Romæ libera fœmina, quæ se servo alieno junxerat, fiebat serva. Populus etiam, si in alium delinquat, interdum jure victoriæ, propter hoc delictum, libertate sua civili potest privari, & in servitutem redigi civilem. d. c. 5. §. 32. l. 1. c. 3. §. 8. n. 3. l. 3. c. 8. §. 2.

CA-

CAPUT VI.

De acquisitione derivativa facto hominis, ubi de alienatione imperii, & rerum imperii.

I. *Quomodo aliquid nostrum fit aquisitione derivativa? seu quomodo acquirimus rem, quæ alicujus vel est, vel fuit?*

Grot. l. 2. c. 6. §. 1. n. 1. ℞. Acquirimus eam aut facto hominis, aut legis.

II.

II. *Quomodo facto hominis?*

℞. Quando homines rerum domini, qui liberam habent administrationem, dominium aut totum, aut ex parte, in nos transferunt: inest enim hoc in ipsa dominii natura, & post introductum dominium, nihil tam naturale est, quam ut domini voluntas, rem in alium transferre volentis, rata sit.

d. c. 6. §. 1. n. 1.

l. 1. c. 1. §. 10. n. 4. L. 2. c. 2. §. 2. n. 5.

III. *Ut dominium sic transferatur, quid requiritur in dante?*

℞. Non sufficit actus internus voluntatis: nam hic non est congruens naturæ societatis humanæ, quæ officiorum & rerum commutationem desiderat; & vero nemo mentem alterius introspicere potest, sed simul requiruntur aut verba, aut alia signa externa, quibus hunc animum nostrum rationi convenientem indicemus.

d. c. 6. §. 1. n. 1. in fin. & c. 4. §. 3.

d. c. 6. §. 1. n. 2. in fin.

IV. *Quid requiritur in accipiente?*

℞. Seposita lege civili, requiritur naturaliter voluntas accipiendi, cum suo signo, seu signo externo, certo, claro, & extra omnem suspicionem aut querelam incertæ voluntatis posito, indicata. Quæ voluntas ordinarie sequitur dationem; sed potest quoque præcedere; puta si quis quid dari, aut concedi sibi petierat, & dans postea consentiat: cense-

d. c. 6. §. 2. 11. & 14. Bood. b. l.

ſetur enim durare voluntas, niſi mutatio appareat, & contrahentes digreſſi ſint ad alia negotia.

V. *Imperia an, ut aliæ res, alienari poſſunt?*

d. c. 6. §. 3. ℞. Imperia, ſi ſint in patrimonio, poſſunt alienari ab eo, cujus ſunt in patrimonio, e. g. à rege; ſi non ſint in patrimonio & electione, aut ſucceſſione deferantur; à rege, tanquam capite populi, accedente populi conſenſu; quia & hic jus aliquod habet, quando agitur de modo habendi imperium: hic enim modus pendet à primæva voluntate, & non comprehenditur ſub imperio. Cæterum totus hic tractatus fere regitur moribus & legibus populorum, & notitia ejus non ubivis in obvio poſita eſt: neque enim leges, quas vulgo vocamus fundamentales, ubique præſcriptæ, aut ad totam reip. rationem ſufficienter deſcriptæ extant.

Grot. d. l. aliter.

l. 1. c. 7. §. 27. Boecl. b. l. Conring. de fin. Imp. c. 19.

VI. *Si pars ſit alienanda, e. g. civitas, provincia, an & ejus partis conſenſus requiritur?*

d. c. 6. §. 4. *Puf. l. 8. c. 5. §. 9. aliter. Conring. dict.* ℞. Pars, de qua alienanda agitur, conſentire debet: nam qui in civitatem coëunt, contrahunt ſocietatem quandam perpetuam & immortalem, ita ut velint

velint regi eodem imperio, & intra ejusdem imperii fines degere. Et quemadmodum singuli jus acquisiverunt, ut non possint inviti è civitate ejici, aut alterius sub imperium tradi, nisi in pœnæ vicem, ita & universis idem jus est quæsitum, ut inviti à corpore abscindi, & alii in ditionem tradi non possint. Et si rex necessitate adactus cum hoste validiore pacem hac lege fecerit, ut ipsi certam civitatem, certam regionem concedat, quæ tamen isti cessioni contradicit: rex quidem ex eadem sua præsidia deducere potest, & victori permittere, ut, si possit, ejus possessionem apprehendat: civitas tamen illa, vel regio, nulla obligatione impeditur, quo minus, si viribus suis confidat, se occupare volenti resistat, aut peculiarem deinceps civitatem constituat. Si autem necessitati cogatur cedere, & sic communis sit necessitas & utilitas & corporis & partis, facile ex silentio consensus intervenisse videtur.

c. 19. Ziegl. b. l. Osiand. aliter Textor, c. 30. §. 31.

Puf. d. l.

Grot. d. c. 6. §. 8.

VII. ***At membrum corporis humani potest abscindi, in conservationem totius corporis, ergo & membrum corporis hujus moralis?***

Grot. l. 2. c. 21. §. 11. n. 1. in fin.

K ℞: Par-

4.c.6.§.4. ℞. Partes corporis moralis non ita ſunt ſub ſuo corpore, ut partes corporis naturalis: nam hæ ſine corporis vita vivere non poſſunt, atque ideo in uſum corporis recte abſcinduntur; illæ ſine ſuo corpore vivere interdum poſſunt, & eſt corpus voluntate contractum, ac propterea jus ejus in partes ex primæva voluntate metiendum eſt.

VIII. *An parti jus eſt à corpore pro lubitu recedere?*

d.c.6.§.5. l.1.c.4.§.7.Puf.l.8. c.5.§.9. ℞. Non; niſi evidenter ſe aliter ſervare non poſſit. Nam in omnibus conventionibus excepta videtur ſumma neceſſitas, quæ facultatem dat ſalutem ſuam quovis modo expediendi. Hinc nemo jure urbes reprehenderit, quæ, ubi pro virili hoſtibus reſtiterunt, dedere ſe tandem maluerunt, quam excidium pati.

IX. *An corpus idem jus habet ad partem tuendam, quod habet pars ipſa ad ſe tuendam?*

℞. Partis jus ad ſe tuendam eſt majus, d.c.6.§.6. quam corporis in partem, quia corpus demum jus conſequitur in partem, c.5.§.23. c.17.§.2. aliter Ziegl. l.2. c.6.§.6. propter conſenſum ejus in conſociationem: partis autem ad ſe tuendam jus eſt antiquius, eique ante initam conſocationem à Deo & natura ad ſui con-

conſervationem conceſſum, quod invitæ auferri non poteſt.

X. *At imperium eſt in corpore ſeu tota civitate, & ſic etiam in hac parte, ac propterea, ut dominium à domino, ita ab imperium habente imperium in hanc partem alienari poteſt?*

℞. Imperium eſt in toto corpore, ſeu tota civitate, & ſic etiam in hac parte, ſed non diviſibiliter in plures partes, verum indiviſibiliter, & quamdiu pars manet pars, & in eadem civitate; civitas enim tunc majus jus conſequitur in partem, ita ut omnes actiones ad eam referri debeant: verum quando pars ſeparatur, primævum ſuum jus conſequitur ad ſe ipſam defendendam, ex ſua voluntate metiendum. d. c. 6. §. 6. c. 5. §. 23. d. c. 6. §. 4. in fin.

XI. *Imo neceſſitas & utilitas publica interdum exigunt, ut pars alienetur?*

℞. In extrema neceſſitate & innoxia utilitate habemus quidem jus etiam in res, quæ ſunt in alterius dominio; ſed hæc neceſſitas & utilitas, quæ rem ad jus naturæ reducit, comprehendit tantum uſum rei alterius, & detentionem, quæ nobis communiter debentur in rebus aliorum, & naturalia ſunt; d. c. 6. §. 6. Puf. l. 8. c. 5. §. 9. aliter Boecl. & Ziegl. h. l.

non autem jus alienandi, quod facto humano, scilicet post dominia distincta; introductum est, atque ideo inde seu ex voluntate mensuram accipit.

d. c. 6. §. 1. n. 1.

XII. *An imperium in locum, i. e. partem territorii, puta non habitatam aut desertam, alienari potest?*

d. c. 6. §. 7.

℞. Alienari potest à populo libero, aut etiam à rege, accedente populi consensu, nam territorium & totum & ejus partes sunt communia populi pro indiviso, ac proinde sub arbitrio populi: secus quam pars populi, quæ quia liberam habet voluntatem, jus quoque contradicendi habet & populo & regi, in cujus patrimonio non est jus imperandi.

XIII. *Potestne rex, sine populi consensu, regnum suum alii offerre in feudum, & ab eo recognoscere, sub onere commissi ex felonia, aut ut deficiente familia jus imperandi ad eum devolvatur, cui id in feudum obtulit, ut ad seniorem?*

d. c. 6. §. 9. & l. 1. c. 3. §. 23. Puf. l. 8. c. 5. §. 10.

℞. Non; quia & talis infeudatio est species alienationis, quare videmus à pluribus populis irritas habitas, ut alienationes, ita & infeudationes regnorum, quas populis inconsultis reges fecerant.

XIV.

XIV. *An pignori dari potest pars populi & imperii in populum?*

℞. Non potest sine consensu populi & ejus partis, quae oppignoratur, ita ut ejus administratio & naturalis possessio tantisper sit penes creditorem: non ea tantum ex causa, quod ex pignoris datione sequi alienatio soleat, sed quia populus regem ultro constituens, ab ipso voluit gubernari, non à quovis alio, nec in multas particulas discerpi; sed praesumitur velle, ut in sua integritate conservetur, cujus rei gratia in societatem civilem coitum est. d. c. 6. §. 9. & Puf. d. l. Cap. Leop. art. 11.

XV. *An functiones summo imp. minores, ut ducatus, marchionatus, landgraviatus, comitatus &c. rex sine populi consensu potest concedere jure haereditario?* Grot. l. 1. c. 3. §. 14.

℞. Inconsulto populo rex id non potest, si maneamus intra terminos naturales: quia sicut ipsius imperium morte finitur, ita & concessiones ab ipso factae; nec successor obligatur ad eas servandas, quippe qui jus suum imperandi seu jus habendi imperium à populo, non ab antecessore accipit. Populi autem consensus ut expressus, ita tacitus consuetudine introductus, id jus regibus d. c. 6. §. 10. Boecl. h. l. sed aliter.

Inst. Jur. Publ. l. 1. tit. 14. & 16. p. 166. 1. F. 1.

tribuere potest. Sic videmus, oppida & totas regiones perpetuo jure tenendas, ab Imperatoribus esse donatas.

XVI. ***Patrimonium populi potestne alienari à rege, sine populi consensu?***

Grot. d. c. 6. §. 11. Renat. Choppin. de Doman. l. 3. c. 18. Molinæus de usuris, q 58. p. 519. Crag. 1. dieg. 14. p. 910.

℞. Patrimonium populi, seu bona domanialia, quæ regi sunt concessa ad sustentanda reip. aut regiæ dignitatis onera, à rege sine consensu populi, nec in totum, nec in partem alienari possunt. Ne quidem si res modicum valeat, quia quod meum non est, ejus nec exiguam partem alienare mihi jus est; licet in rebus modicis ex scientia & silentio facilius consensus præsumatur. Deficiente autem consensu expresso vel præsumto, alienatio est ipso jure nulla, ob defectum facultatis. Patrimonium enim imperii causa est constitutum, & quamvis rex sibi forte ad vitam suam satis prospectum judicet, tamen post ipsum alius rex præficiendus est, qui & ipse pro dignitate sustentari debet.

Puf. l. 8. c. 5. §. 11.

XVII. ***An idem dicendum de fructibus, quos ex patrimonio Rex percipit?***

d. c. 6. §. 12.

℞. Fructus sunt in regis patrimonio & dominio, & sic de iis pro lubitu, & ultima voluntate & inter vivos, habet disponendi facultatem: sic jus alluvionum

num in patrimonio esse solet, ipsæ res, quas fecit alluvio, in fructu: jus vectigalia exigendi in patrimonio, pecunia ex vectigalibus procedens in fructu: jus confiscandi in patrimonio, fundi confiscati in fructu.

XVIII. *An partes patrimonii possunt pignori opponi à rege, sine consensu populi?*

℞. Pars imperii non potest, ut diximus, pars patrimonii oppignorari potest, inconsulto populo, modo rex solus habeat jus nova tributa imponendi: hæc enim luitio pignoris est species quædam tributi; perinde enim est, an cives pecuniam contribuant propter publicas necessitates, an pecunia post collata talem partem oppignoratam redimant. Imo si rex ex proprio suo patrimonio in usum reip. quædam erogaverit, merito patrimonium publicum eo nomine hypothecæ loco eidem judicabitur obstrictum, ex præsumta populi voluntate, quæ est, ut rex habeat, unde reip. onera ferat, quousque a populo debitum illud dissolvatur. Hæc autem hactenus dicta ita locum habent, nisi lex imperio addita aut regis, aut populi potestatem magis aut auxerit aut contraxerit.

d.c.6.§ 13. Puf. d.l. Ziegl.h. l. aliter.

aliter Ziegl. d.l.

d.c.6.§.13. in fin. Puf. d.l.

XIX. *An alienatio potest fieri per Testamentum?*

Grot. d.c.6. §. ult. sed aliter. jung. Ziegl. h. l.

℞. Affirmatur; quia testamentum est voluntatis nostræ sententia, de eo, quod post mortem nostram fieri volumus. Et ea est dominii vis, ut non tantum inter vivos, verum etiam in casum mortis, illud in alium transferre possimus; licet, ut actus alii, formam certam à jure civili accipere possit, quod testamenti factionem aliquando plane tollit, vel solis civibus concedit, exclusis exteris.

Tacit. de mor. Germ. c. 20. Grot. d. c. §. ult. n. 2.

CAPUT VII.

De acquisitione derivativa, quæ fit per legem: ubi de successionibus ab intestato.

XVIII.

XVIII. *An in tam teneram ætatem, cui alimenta debentur, tale delictum cadere possit.*
XIX. *Quid si non satis constet, hunc illo esse genitum.*
XX. *An pater certus esse possit de liberis suis.*
XXI. *Quis sit pater.*
XXII. *An omnes liberi æqualiter succedant in bona parentum.*
XXIII. *Quid sit matrimonium ad morganaticam.*
XXIV. *An sit licitum.*
XXV. *Quæ rationes tale matrimonium suadeant.*
XXVI. *An injustum matrimonium mutari possit.*
XXVII. *Quibus, deficientibus liberis, successio deferatur.*
XXVIII. *Quibus, deficientibus parentibus.*
XXIX. *Quid si supersint fratres consanguinei & uterini.*
XXX. *His deficientibus, qui succedant.*
XXXI. *An cognati defunctis semper sint carissimi.*
XXXII. *An hæ successiones, quæ ex conjectura naturali deferuntur, mutari non possint.*
XXXIII. *Quid si expressa voluntatis indicia circa successionem non exstent.*
XXXIV. *An hæc etiam obtineant in iis, qui habent summum imperium.*
XXXV. *An successio regum per omnia sit æqualis successionibus privatorum.*
XXXVI. *Quot modis regna deferantur.*
XXXVII. *Quæ regna deferantur ex liberrima voluntate regnantis.*
XXXVIII. *Qui heredes in talibus regnis institui possint.*
XXXIX. *Quid si dictum sit, ne regnum dividatur.*
XL. *An secundogeniti non succedant.*
XLI. *Regna, libero populi consensu facta hæreditaria, quomodo deferantur.*
XLII. *An debeant esse individua.*
XLIII. *Qui in his succedant.*
XLIV. *Regum liberi an omnes sint legitimi.*
XLV. *An adoptivi succedant.*
XLVI. *Mares an præferendi fœminis.*
XLVII. *An majores natu præferantur.*
XLVIII. *Cur.*
XLIX. *Quid, si primogenitus sit incapax.*
L. *An regnum hoc modo delatum sit pars hereditatis.*
LI. *Qualis lex successionis sequenda sit in regno feudali.*
LII. *Quid sit successio linealis cognatica.*
LIII. *Quid si lege fundamentali hæc successio non sit determinata.*
LIV. *Quid sit majoratus.*
LV. *Quid linealis successio agnatica.*

I. *Acquisitio, quæ fit lege, quotuplex est?*

Grot. l. 2. c. 7. §. 1. ℞. Est triplex: aut fit lege naturæ, aut gentium, aut civili, de qua tamen hic non agitur, id enim infinitum foret, & præcipuæ de bellis controversiæ ex lege civili non definiuntur. Tantum notandum est, leges quasdam civiles esse plane injustas, ut quæ bona naufragorum fisco addicunt.

II. *Quotupliciter fit alienatio lege naturæ, quæ ex ipsa dominii natura ac vi sequitur?*

d. c. 7. §. 2. ℞. Dupliciter; expletione juris, & successione.

III. *Quomodo fit expletione juris?*

d. §. 2. ℞. Quoties id, quod meum nondum est, sed mihi dari debet, aut loco rei meæ, aut mihi debitæ, cum eam ipsam consequi non possum, aliud tantundem valens accipio ab eo, qui rem meam

meam detinet, vel mihi debet. Nam justitia expletrix, quoties ad idem non potest pertingere, fertur ad tantundem, quod est morali æstimatione idem. Quum autem mei juris explementum alias consequi non possim, quam si dominus fiam, & sola rei detentio non sufficiat, dominium hoc modo transferri, probatur à fine, quæ in moralibus optima est probatio.

IV. *An ipse propria auctoritate, invito debitori rem auferre possum, eam ne expectare debeo à judice?*

℟. Ubi judicia vigent, jure est experiundum, quia alias frustra esset instituta judiciorum auctoritas, tumultus in civitate oriri facile possent, & ordo turbari: ubi judicia cessant vel momentanee, puta si alioqui nunquam tuum recuperare possis, aufugiente forte debitore; aut continue, ut in locis, ubi non est civitas, unusquisque propria auctoritate rem invito debitori auferre potest. d.c.7.§.2. n.2. l.1.c.3.§.2.

V. *Si jus quidem certum sit, judicia etiam vigeant, sed simul moraliter certum, per judicem juris explementum obtineri non posse; puta quia probatio deficiat, an sibi ipsi quis potest jus dicere?*

℟. Non;

Ziegl. h. c. 7. §. 2. n. 2. aliter Grot. h. l. ℞. Non; quia alias magna daretur injuriis faciendis licentia, & facile sub prætextu juris alter alteri vim esset illaturus, civitates furtis ac rapinis implerentur: quo accedit, quod hæc ablatio non sit habitura diuturnum effectum, si enim is, cui vis facta est, adeat judicem, & in sua probatione non deficiat, res erit restituenda, imo pluribus in locis jus crediti amittit, qui id facit.

VI. *Quomodo alienatio fit successione?*

d. c. 7. §. 3. ℞. Quia dominii ea vis erat, ut domini voluntate in alium transferri posset, etiam mortis causa, si quis voluntatis suæ nullam edidisset testationem, cum tamen credibile non esset, ejus eum mentis fuisse, ut post mortem suam bona cuivis occupanti cederent, ex conjectura voluntatis, præsumitur bona sua voluisse pervenire ad eum, ad quem ea pervenire æquum atque honestum erat.

VII. *At si alienatio, quæ fit successione, fit ex conjectura voluntatis, nulla est ex jure naturæ?*

Feld. ad Grot. h. l. sed aliter. ℞. Conjungi debent jus naturæ & præsumta voluntas, non sibi opponi; ideo enim quis præsumitur velle, quia jus naturæ hoc vult. Et hæc successio,

cum

cum sit ex ordinata & hominis sani præsumta voluntate, si quis inique liberos facto forte testamento exhæredet, jus naturæ etiam contra ejus voluntatem dat successionem, quæ erat inordinata, scil. hominis, qui sua ratione non recte usus est: adeo ut licet hoc in casu successio sit contra voluntatem inordinatam, non tamen sit contra præsumtam voluntatem, si ordinata fuisset. *pr. Inst. de inoff. test.*

VIII. *Ad quem bona pervenire æquum atque honestum est?*

℟. Prima causa est liberorum; quia ea liberis debemus. *d. c. 7. §. 3. in fin.*

IX. *At liberis ne quidem alimenta debemus, sed naturali rationi tantum consentaneum est, ut liberi à parentibus alantur, ergo multo minus reliqua nostra bona?*

℟. Liberis debentur alimenta ex necessitate & præcepto juris naturæ, quia alias societas humana ultra hominis ætatem subsistere non posset, imo nulla unquam futura fuisset. Et qui dat formam, dare debet quæ ad formam sunt necessaria; quare qui causa est, ut homo existat, is, quantum necesse est, prospicere ei debet de his, quæ ad vitam humanam, id est, *Grot. d. c. 7. §. 4. n. 13 aliter.*

na-

naturalem ac socialem [ad hanc enim natus est] secundum suæ dignitatis statum sunt necessaria. Adeo ut impia sit sententia eorum, qui statuunt integrum esse matri, an infantem recens natum exponere velit, an educare; hi brutis animantibus sunt pejores, nam & bruta proli suæ, quantum necesse est, alimenta suppeditant. Optima quippe magistra natura est, cunctis animantibus, non tantum ad sui, sed & ad prolis suæ conservationem, ut cognata hac caritate continua successio ad æternitatis circulum perveniat.

Hobbes c.9. Grot. d. c.7. §.3. n.2. Boecl. b. l. Puf. l.6. c.2. §.12.

X. *An omnibus liberis debentur alimenta?*

d. c.7. §.4. n.3. Puf. l.4. c.11. §.6.

℞. Quia naturale est hoc debitum, ideo etiam alimenta debentur naturalibus liberis, & vulgo quæsitis, imo ex damnato coitu natis. Nec aliter capiendum, quod dici solet, legitimam humanis legibus tolli non posse, quatenus scilicet in legitima insunt alimenta necessaria. Nam quod supra est, tolli potest, non repugnante natura.

XI. *An alimenta nullo casu possunt denegari?*

d. c.7. §.7.

℞. Hoc debitum alimentorum & successionis in bona est juris naturæ hypothe-

thetici, quod præsupponit liberorum in parentes pietatem; si enim sint ingrati, ex familia expelli & abdicari poterunt.

XII. *Alimenta an debentur parentibus?*

℞. Affirmatur; quia 1. parentum beneficia id merentur. 2. bona ut plurimum a parentibus sunt profecta, aut saltem semina eorundem, quæ liberi postea auxerunt. 3. in quibusdam parentibus debilitas & egestas senii accedunt. d.c.7.§.5. Puf.l. 4.c. 11.Boecl. b.l.Seld.de J.N.& G. l. 7.c.2.

XIII. *An hoc liberorum debitum in parentes æque ordinarium est, ac illud parentum in liberos?*

℞. Non; nam liberi cum nascuntur, nihil secum afferunt, unde vivant: adde, quod vivendum diutius habent, quam parentes: atque ideo, sicut honor & obsequium parentibus debentur, non liberis, ita educatio liberis magis, quam parentibus. Et cum parentibus debeantur, inprimis propter beneficia educationis, hinc si hæc beneficia cessent, forte quia partum dolo exposuerunt, etiam debitum alimentorum cessat. d.c.7.§.5. n.1.

XIV. *An avi aviæque tenentur ad danda alimenta?*

℞. Ubi

d. c. 7. § 4. n. 4. & § 6. Feld. h. l.

℟. Ubi parentes defecerunt, æquum est, ut avus aviaque, pro mortuo filio filiaque, curam suscipiant nepotum & neptium; quod & in parentibus longius remotis pari ratione procedit, & ad eos etiam nepotes extenditur, qui per mulieres ex nobis veniunt, i. e. ad nepotes ex filiabus nostris, si aliunde ali non possint: natura enim trahit parentes ad amorem ejus, quod ex se procreatum norunt, & quod mediantibus liberis ab iis provenit. Atque hinc ortum traxit jus illud, ut nepos filii loco succedat; quam vicariam successionem, quæ per stirpes fit, repræsentationem vocant.

XV. *An & reliqua bona liberis debemus?*

d. c. 7. § 5. n. 2.

℟. Prima bonorum successio liberis defertur: quia creduntur parentes illis, ut corporis sui partibus, non tantum de necessariis, sed & de his, quæ ad vitam suavius honestiusque transigendam pertinent, quam uberrime voluisse prospectum, ab eo maxime tempore, quo ipsi rebus suis frui non possunt: partim ob præcisum debitum naturale, partim ex conjectura naturali, qua parentes creduntur id velle, ut liberis quam optime prospectum sit.

XVI.

XVI. *Quid si in diversum adsint indicia voluntatis paternæ?*

℞. Si in diversum suppetant indicia, haec voluntatis conjectura cessat, ut si filius ex justa causa abdicetur vel exhæredetur. *d. c. 7. §. 7.*

XVII. *Quæ sunt justæ exhæredationis causæ?*

℞. Justæ exheredationis causæ sunt omnes, quæ naturalis necessitudinis aut caritatis vincula aut laxare aut impedire possunt, e. g. si patri injurias manus inferat filius, si vitæ ejus insidias struat &c. & hoc in casu ne quidem alimenta debentur, quia est delictum, quod mortem meretur. *N. 115. c. 3. Boecl. ad c. 7. §. 7.*

XVIII. *At in tam teneram ætatem, cui alimenta debentur, tale delictum non videtur cadere posse?* *Puf. l. 4. c. 11. §. 11.*

℞. Alimenta debentur liberis, quamdiu se ipsos honeste exhibere non possunt, & comprehendunt sumtus in studia & peregrinationes, qua sæpe in plures annos protrahuntur, ita ut in tales liberos tale delictum facile cadere possit. Imo etsi tale delictum non esset, ad alimenta deneganda sufficeret ingratitudo erga parentes, & delictum quod vinculum caritatis naturalis dissolvit. *Arnis. Relect. Pol. l. 1. c. 4. sect. 4. Gassend. Philos. Mor. p. 1457. Puf. l. 4. c. 11. § 5.*

XIX. *Si non satis constet, hunc illo esse genitum?*

d.c.7.§.8. ℞. Et hæc exceptio regulæ est addonda: scilicet natura nos ducit ad partum alendum ex nobis, non autem si ex adulterio sit conceptus.

XX. *Verum de factis nulla est certa perceptio, & generis nemo sibi conscius ipse est, & mater scit suos esse liberos, pater autumat?*

l.1.§.10. D.de inspic.ventre. d.c.7.§.8. n.1.in med. ℞. Ea, quæ solent in hominum conspectu fieri, sui generis certitudinem habent ex testimonio: quo sensu mater certa esse dicitur, quia inveniuntur, qui quæve partui & educationi adsuerunt; at de patre hujus gradus certitudo haberi non potest.

XXI. *Quis est pater?*

Puf.l.4.c.11.§.10. Limn.tom.4.addit.l.2.c.1.p.202.in fin. ℞. Probabiliter pater est, quem nuptiæ demonstrant, vel qui pro tali habetur matris indicio; saltem tali certitudine, qua res facti probari solent, cum mater plures mares potuerit admittere.

XXII. *An omnes liberi æqualiter succedunt in bona parentum?*

Puf.d.l.4.c.11.§.8.&9.Boecl.Inst.Pol.l.2.c.3.p.53. ℞. Non est necesse (1.) ut bona æqualiter inter filios dividantur, sed uni atque alteri præ cæteris eximii quid assignare potest pater, vel ob singularia merita, aut præclaram spem, vel etiam

ob

ob peculiarem affectum, inprimis erga familiam ejusque splendorem & conservationem, quæ sæpius detrimentum patitur divisione bonorum æquali. 2. Non tantum leges civiles, verum & jus naturæ, propter discrimen inter nuptias & alios concubitus, constitutum, magis favet liberis legitimis, quam naturalibus, licet hi tantundem trahant ex sanguine paterno, quam illi. Grot. c. 7. §. 8. n. 2. aliter.

XXIII. *Quomodo vocatur matrimonium, quando ex pactione quidam liberi excluduntur à præcipua hæreditate, & jubentur certa portione, vel alimentis esse contenti?*

℞. Matrimonium ad morganaticam, quod est legitima conjunctio, inprimis viri illustris cum fœmina inferioris conditionis, hac lege, ut liberi isto matrimonio nascituri certa portione assignata sint contenti, & à reliqua hæreditate & dignitate paterna excludantur. 2. F. 29. & ibi Bitsch. Grot. d. c. 7. §. 8. n. 3. Puf. l. 6. c. 1. §. ult.

XXIV. *An hoc matrimonium est licitum?*

℞. Affirmatur; quia continet individuam vitæ consuetudinem, sobolis procreandæ gratia, licet sinistra manu jungi soleat talis uxor. Mylerus in Gamol. Princip. c. 6. supra, c. 5. q. 25.

XXV. *Quæ sunt rationes, propter quas tale matrimonium*

contrahi solet?

Puf. d. l. & Bitsch. 2. F. 29. supra, c. 5. 9. 26.

℞. Ut 1. conserventur familiæ, in primis illustres, quibus divisione bonorum & imminutione tantum decedit de dignitate, quantum splendoris ipsis accedit ex nativitate: & hinc 2. est favor liberorum prioris matrimonii. 3. ne tales viri cogantur vivere in peccato seu concubinatu.

XXVI. *An hoc pactum constante matrimonio à patre illustri & matre mutari potest?*

Rhet. Inst. Jur. Publ. l. 1. tit. 21. p. 304. Grot. l. 2. c. 14. §. 7.

℞. Nihil tam naturale est, quam ut unumquodque eo modo dissolvatur, quo fuit colligatum, dummodo tertio, e. g. cognato, in cujus favorem id forte etiam factum est, ex tali pacto non sit jus quæsitum: nam hoc ipsi invito, ne quidem à principe, nisi in pœnam, vel propter eminens dominium, auferri non potest.

XXVII. *Ubi desunt liberi, quibus naturaliter defertur successio?*

d. c. 7. §. 5. n. 2. Puf. l. 4. c. 11. §. 13.

℞. Parentibus, non tamen eo modo, ut liberis. Parentes ad bona liberorum ratio miserationis admittit, liberos naturæ simul & parentum commune votum; scilicet optarent quidem parentes, bona sua in liberos devolvi, eosque habere superstites, ubi tamen ordo naturæ

turæ versus fuerit, lamentabili illo solatio hæreditatis eos utcunque demulceri par erat. Et cum nullum sit officium referenda gratia magis necessarium, nemo præsumitur voluisse perdere occasionem beneficii reddendi & referendæ gratiæ. vid. quæst. 12. *d. c. 7. §. 9. n. 2.*

XXVIII. *Parentibus mortuis, ad quos devolvitur hæreditas?*

℞. Ad eos, qui proxime nobiscum descendunt ex parentibus, & si quidam præmortui fuerint, ad liberos eorum superstites, qui eos repræsentant: uno verbo, ad fratres & sorores germanos eorumque liberos. Nam & sic gratiam referimus parentibus nostris, in eorum scil. liberis, qui naturaliter sunt pars parentum, & quibus, si viverent, parentes maxime vellent benefieri. Quo accedit, quod commendationi naturæ, quia ex iisdem parentibus genus nobiscum ducunt, satisfaciamus. *d. c. 7. §. 9. n. 2. in fin. & n. 4.*

XXIX. *Quid si supersint fratres consanguinei tantum & uterini?*

℞. Simul hic respicitur, ex quo velut fonte bona ista in defunctum fuerint devoluta; ita ut paterna paternis, i. e. consanguineis, materna maternis, i. e. uterinis, cedant: bona autem noviter quæsita æqualiter dividantur. *d. c. 7. §. 9. n. 1. Puf. l. 4. c. 11. §. 14.*

XXX. *His deficientibus, qui succedunt?*

d.c.7.§.10. Boecl. h. l. aliter Feld. ℞. Reliqui cognati, qui defuncto cariſſimi fuerunt, ſcilicet, qui defunctum gradu cognationis proxime attingunt.

XXXI. *At vero ſæpius tales diſſident à defuncto, & ipſi cariſſimi non ſunt?*

Puf. l. 4. c. 11. §. 15. ℞. Licet forte cognati proximi non ſint cariſſimi defuncto, tamen cognatio, quæ in ipſis eſt, & ad cujus conſervationem & ſplendorem augendum natura & communi voto omnes feruntur, eſt cariſſima; & hinc convenientiſſimum eſt, ut bona noſtra intrà familiam maneant.

XXXII. *An hæc, quæ dicta ſunt de naturali conjectura, ita neceſſaria ſunt jure naturæ, ut mutari non poſſint?*

d.c.7.§.11. ℞. Dummodo liberis & parentibus legitima relinquatur, reliqua jure naturæ abſolutam neceſſitatem nullam habent, ac proinde ex diverſis cauſis, voluntatem humanam moventibus, variari ſolent, pactis, legibus, moribus, qui ſubitionem in locum interdum admittunt, interdum non; alibi diſtinguunt, unde bona veniant, alibi id inſuper habent.

bent. Eſt ubi primogeniti poſtgenitis plus ferunt, ut apud Hebræos: eſt ubi inter ſe æquantur. Eſt ubi agnatorum habetur ratio; eſt ubi cognati quilibet cum agnatis tantundem ferunt. Etiam ſexus alicubi momentum habet, & alibi cognationis ratio habetur, intra propiores gradus: alibi longius extenditur &c.

XXXIII. *Quid ſi non ſint expreſſa voluntatis indicia circa ſucceſſionem in bona poſt mortem?*

℞. Credendum quemque id de ſua ſucceſſione ſtatuiſſe, quod ſtatuit lex, aut quod mos habet populi, non tantum ex vi imperii, quod vult, ut omnes inferiorum actus ſint legibus conformes; ſed & ex conjectura, qua unuſquiſque præſumitur legibus ſe ſuaque ſubjicere. d. c. 7. §. 11. n. 2. l. 2. c. 2. §. 5. c. 4. §. 12. c. 11. §. 5. n. 2.

XXXIV. *An hæc conjectura valet etiam in eos, quorum in manu ſummum eſt imperium?*

℞. Affirmatur; nam & hi probabiliter creduntur in rebus ſuis æquiſſimum judicaſſe, quod aut legibus ſanxerunt ipſi, aut moribus probant, in iis dico rebus, in quibus de nullo ipſorum damno agitur, & in quibus materia & ratio legis ipſis eſt communis cum ſubditis. d. c. 7. §. 11. n. 2. c. 4. §. 12.

XXXV. *An ergo Rex in omnibus præsumitur velle leges suas valere in successione sua?*

Boecl. ad c. 7. §. 12. n. 2. ℞. Successio regum non per omnia se habet aut exigi potest ad regulas privatæ successionis; quia successio regnorum non æstimatur ex utilitate privatorum, sed ex utilitate publica, & Conring. de Reg. & Tyr. th. 9. hinc ea, quæ in jure civili, aut privatorum successionibus, naturalem habent rationem aut æquitatem, huc, in quantum fieri potest, trahuntur & applicantur.

XXXVI. *Quot modis regna deferuntur?*

d. c. 7. §. 12. & 14. ℞. Regna deferuntur vel ex liberrima voluntate regnantis, eaque vel expressa, vel præsumta; vel ex voluntate populi.

XXXVII. *Quæ sunt regna, quæ deferuntur ex liberrima voluntate regnantis?*

d. §. 12. ℞. Regna 1. armis subacta, 2. dedita sine conditione. Utrobique populus videtur consensisse per modum invitæ actionis, ad voluntariæ tamen æstimationem redigendæ, quia coacta voluntas etiam est voluntas: & victor omne imperium per victoriam, ut exercen- l. 3. c. 8. §. 1. & 2. dum, ita & subjectum imperii existen- tiæ

tiæ constituendum, est consecutus.

XXXVIII. *Quosnam hæredes quis instituere potest in tali regno?*

℞. Non tantum liberos legitimos, mares & fœminas, verum & naturales, adoptivos, imo & extraneos & diversæ religionis præficere, & regnum dividere potest. Imo etiam ad eos proximos ultimi possessoris regnum perveniet, qui primum regem sanguine non attingunt, si talis successio in iis locis recepta sit. *d.c.7.§.12. Boecl. b.l. aliter.*

XXXIX. *Si dictum sit ne regnum dividatur?*

℞. Regnum habebit natu maximus, sive omnes sint filii, sive filiæ: si filii & filiæ concurrant, habetur ratio sexus, ita ut filius natu minor, seu secundogenitus, præferatur filiæ primogenitæ: sexus enim prærogativa est perpetua, ætatis autem temporaria. *d.c.7.§.13. aliter. d.c.7.§.18.*

XL. *Secundogeniti an plane non succedunt?*

℞. Primogenitus erga eos se clementem & pium exhibeat, & pro ipsorum partibus, si non rependat æstimationem, assignet ipsis, ut honeste, secundum status sui dignitatem, vivere possint, ne tenuitate provisionis vitæ inquinatæ & dissolutæ occasio præbeatur. *d.c.7.§.13. in fin. Dieter. ad A.B. tit. 24. Inst Jur. Pub. p.618.*

XLI. *Regna libero populi consensu facta hæreditaria quomodo deferuntur?*

d. c. 7. §. 14. ℟. Ex præsumta populi voluntate, quæ videtur fuisse, ut observetur id, quod maxime expedit.

XLII. *Quid videtur maxime expedire?*

d. c. 7. §. 14. Puf. l. 7. c. 2. §. 11. & 12. Boecl. h. l. ℟. Ni aliud lex aut mos ferat, quinque res hæ videntur expedire: 1. ut regnum sit individuum, quia id ad tuendum regnum, & civium concordiam, maxime valet. Imo etiam votum primi electi regis est, ut maneat eadem regni forma; & cum regnum, non regna acceperit, etiam ex regno non præsumitur voluisse plura regna efficere per divisionem, vel ex regno aristocratiam, ut nimirum plures fratres pro indiviso, pari inter se potestate regnum administrarent; talis enim mutatio nullo unquam ævo periculis caruit.

XLIII. *Quid præterea expedit?*

d. c. 7. §. 15. & 16. ℟. Alterum est, ut successio stet intra eos, qui descendunt à primo rege: ea enim familia ob nobilitatem electa censetur, eaque finita regnum redit ad populum. Tertio, ut ne succedant, nisi qui nati sunt secundum patriæ leges: non naturales tantum, quia ad con-

contemtum patent, quorum matrem pater justo conjugio dignatus non est; & præterea quia minus certi habentur, propter deficientem fidem conjugalem: at in regnis expedit populo habere maximam certitudinem, quæ haberi potest, ad vitandas controversias.

XLIV. *At regum liberi omnes sunt legitimi, quia discrimen inter legitimos & naturales est ex lege civili, & vero reges legibus civilibus sunt soluti?* Horn. l. 2. c. 9. §. 17.

℟. Quamvis dispar sit conditio regum & subjectorum, quantum ad leges civiles, tamen nepotes, liberi, propinqui, familia, genus &c. semper communiter apud omnes populos, qui ratione sua recte utuntur, respectu matrimonii dicuntur: discrimen inter legitimos & naturales est à jure naturæ, à quo est discrimen inter nuptias & concubinatum, seu ii demum sunt legitimi apud omnes populos, qui ex individua vitæ consuetudine nascuntur. Et si quis aliter explicaret, stylum omnibus seculis toto orbe receptum abnegaret, quod non est privati vel unius hominis; oportet enim, ut prius ostendatur, vel nullum esse, vel omni tempore nullum fuisse discrimen inter prin-

principum uxores, pellices & amicas.

XLV. *An adoptivi succedunt?*

d.c.7.§.16. Boecl.b.l. Puf.l.7. c.7.§.12. in med.

℞. Non; quia populus in naturalem regis stirpem regnum contulit, qua deficiente, ad se voluit redire facultatem de successore disponendi, quæ facultas, admissa adoptione, quæ quidem ad regnum jus daret, in perpetuum eluderetur; quo accedit, quod nobilitas generis vere regii magis reverendos efficit reges, majorque de eis spes concipitur. Hinc nec ascendentes primi regis, fratres, vel collaterales, multo minus affines, admittuntur, citra novam populi electionem.

XLVI. *Quodnam est quartum quod expedit?*

d.c.7.§.17. Boecl.b.l.

℞. Quartum est, ut inter eos, qui pariter ad hæreditatem admittuntur, sive quia unius sunt gradus, sive quia in parentum suorum locum succedunt, præferantur mares fæminis: ideo quod mares tum ad bella, tum ad alias imperii partes, magis idonei fœminis censentur, & rarum & extraordinarium est illud Poëtæ: *Vos etenim juvenes animum geritis muliebrem, illaque virgo viri.*

XLVII. *Quintum quod est?*

℞. Quin-

℞. Quintum eſt, ut inter mares aut foeminas, ubi mares deficiunt, praeferatur natu maximus; ita tamen, ut ubi foeminae & mares concurrunt, ſexus praerogativa, quae perpetua, potior ſit praerogativa aetatis. d. c. 7. §. 18.

XLVIII. *Cur natu maximus praefertur?*

℞. Variant hic opiniones: alii ad jus naturae, ſanguinis, aut haereditatis provocant: alii ad jus divinum & gentium: alii ad populi electionem, quorum opinio verior eſt: ſcilicet in omni ſucceſſione latet populi electio, ſeu tacita, ſeu expreſſa; jus enim ab electione familiae coeptum ſuccedendo continuatur. Quare quantum prima electio tribuit, tantum defert ſucceſſio. *Hom. l. 2. c. 9. §. 8. & ſeqq.* *Grot. l. 1. c. 3. §. 10. n. 5.*

XLIX. *Quid ſi primogenitus ſit incapax?*

℞. Quia populus ipſum elegit, cum praeſumatur is judicio eſſe perfectior, aut futurus, ſi propter mentis aut corporis vitium imperare non poſſit, non ſuccedit, ſed reliqui: ſalva tamen ſemper ſexus primum, deinde aetatis praerogativa inter capaces. Nam qualitas & ſexus & aetatis, quatenus in hac re a populo conſideratur, ita perſonae adhaeret, ut avelli inde nequeat. *d. c. 7. §. 18. n. 2. A. B. tit. 25. & ibi Limn.*

L. *An*

L. *An regnum, ubi in hunc modum defertur, pars est hæreditatis?*

d.c.7 § 19. Boecl. h.l. & ad §.18 Puf. l.7 c.7. §. 12. Horn. l.2. c 9. §. 13. aliter. l.2.c. 14. §. 10. & 11.

℞ Est hæreditas quædam, quia est legitima in locum alterius defuncti successio, & successor principis non male vocatur hæres regni, folii, sceptri; sed separata est ab aliorum bonorum hæreditate, ita ut in his non cogatur simul succedere, & eorum onera ferre. Nec ab illa successione excluditur quis ob omnes caussas, ob quas ab his excluditur, sed ut aliquid committat contra patriam, vel ut propter defectum imperare non possit, requiritur. Præsumta enim voluntas populi semper intelligenda est cum relatione ad commodum reip. & regnum voluisse creditur is quam optimo jure deferri; nec quicquam ejus refert, hæreditas aliorum bonorum à rege adeatur, nec ne, cum hæreditarium ordinem non ob hoc elegerit, sed ut certi quid esset, & reverentia conciliaretur ex sanguine, simulque ex genere & educatione spes esset præclaræ virtutis, & regni possessor regnum magis curaret, animosiusque defenderet, si id ipsum iis esset relicturus, quos ipse ob caritatem maximi faceret.

d.c.7 §.19. in fin Mylerus in Arctol. c. 11. §.6.

LI. *Si regnum primitus datum sit in feudum ab eo, qui plene dominus erat,*

rat, qualis lex est sequenda in successione?

℞. Sequenda erit lex successionis feudalis, non semper Longobardica illa, quam perscriptam habemus, sed quæ in gente quaque recepta fuit, quo tempore data est prima investitura: nam aliæ gentes leges aut mores de feudis non minus, quam Longobardi habuerunt. idem dic de regno, quod ex non feudali factum est feudale, quia ejus natura est mutata. *d.c.7. §.20. Ziegl. h. l. Struv. Synt. J. F. c.9. §.1. & seqq. Frantz. de orig. Feud. Birsch. in proœm.*

LII. *Estne in regnis adhuc alia quædam successio non hæreditaria?*

℞. Affirmatur; scilicet successio, quæ linealis dicitur, eaque vel cognatica, vel agnatica. Cum enim favor repræsentationis, propter jus, quod defunctus in viventis bonis habet, & quod ad eos, qui ex ipso superstites sunt, transmittit, tantum in descendentibus obtineat in infinitum, in collateralibus autem evanescat, apud multas gentes linealis successio est introducta, cujus fundamentum, ut & hæreditariæ, est spes populorum de optima educatione eorum, qui spem regni habent justissimam. Hæc autem linealis successio in eo consistit, ut omnes, qui ab auctore stirpis regnatricis descendunt, *d.c.7. §.22. Puf. l.7.c. 7. §.13.*

vel-

velut lineam quandam perpendicularem constituant, ita ut eorum quilibet regno propior sit, prout quisque in eodem gradu sexus, deinde & ætatis prærogativa, potior est. Nec prius ad aliam lineam regnum devolvitur, quam omnes ex eadem linea defecerint, & prout quisque nascitur, ita lex, ex spe ad regnum suo ordine habendum, jus verum ipsi excitat; quod jus quisque ad omnes ex se natos pari ordine demittit, licet ipse regnum non obtinuerit. Hoc modo primo loco semper vocantur liberi ultimi possessoris, sed ita, ut & mortuorum ratio habeatur, si quidem ipsis proles supersit qualiscunque gradus; & si mortui istius linea potior fuit, vel ratione sexus, vel ratione ætatis, ejusdem proles reliquos omnes excludit: & sic mortui transmittunt suum jus in vivos, & vivi seu ultimi possessores, in mortuos, salva tamen semper in pari gradu ejusdem lineæ prærogativa & sexus & ætatis. Si ultimo possessori desint liberi, ab ipso incipiendo, non recurrendo ad auctorem stirpis, itur ad lineam proximam, & sic deinceps, ita ut ob sexum aut ætatem nunquam transeatur de linea in lineam. Cui consequens est, ut si ultimo possessori sit filius & filia, filius con-

contracto matrimonio moriatur, relicta filia, hæc præferatur filio, qui natus est ex filia ultimi possessoris seu avi, & filius majoris fratris præmortui fratri minori. Hæc linealis successio vocatur cognatica, quia cognati, seu fœminæ & ex iis nati natæve, non minus admittuntur, quam agnati, licet postponantur in eadem linea. Vocatur etiam successio regni Castellæ, ad cujus exemplum etiam majoratus jura in eo regno constituta.

LIII. *Quid si lege fundamentali hæc successio non sit determinata?*

℞. Si lex & exempla desint, ea sumi poterit ex ordine, qui in publicis cœtibus servatur. Nam si in eo ratio habeatur linearum, id signum erit, spem à lege in jus esse animatam, ita ut à morientibus in superstites transeat, & si linea primogeniti præcedat lineam secundo geniti, populus præsumatur velle, idem observari in successione. *Grot. d. c. 7. §. 22. n. 2.*

LIV. *Quid est majoratus?*

℞. Majoratus est jus, quo ad successionem vocatur, qui in familia post mortem possessoris major natu reperitur. Hoc jus eo præcipue fine est introductum, ut tutelæ non sit locus, sed regnum semper proprios dominos habeat. *d. c. 7. §. 22. n. 1. in fin. Besold. de success. & elect. reg. 1. dissert. 4. n. 13.*

LV. *Quæ est alia linealis successio?*

d. c. 7. §. 23. Ziegl. b. l. Limn. 2. J. P. c. 2. §. 24.

℞. Est successio linealis agnatica, duntaxat marium ex maribus; quæ vulgo vocatur successio juris Francici, seu regni Galliæ. Hæc maxime introducta est, ne per fœminarum matrimonia ad peregrinum sanguinem imperium deveniat. In hac tamen successione, deficientibus agnatis, substituuntur interdum cognati, non jure successionis aut cognationis, sed liberæ electionis, ne regnum ad exteros deferarur. In utraque lineali successione in infinitum admittuntur etiam ii, qui ab ultimo possessore remotissimo gradu distant, dum à primo rege descendant.

LVI. *Possuntne alii successionum modi introduci?*

d. c. 7. §. 24.

Limn. l. 4. c. 8. §. 126. & seqq. Inst. Jur. Publ. p. 623.

℞. Affirmatur; aut ex populi voluntate, aut etiam ejus, qui regnum ita in patrimonio habet, ut alienare possit. Imo, si sint regna non patrimonialia, interdum hoc est permissum; sic in Imperio Romano-Germanico inter illustres recepta sunt pacta confraternitatis; quo etiam referri possunt pacta ganerbinatus. Sic constituere licet, ut qui vel ultimo possessori, vel primo acquirenti, quoque tempore futu-

futuri sunt proximi, succedant.

LVII. *An filius potest à patre exhæredari, ne in regnum succedat?*

℞. In regnis patrimonialibus seu alienabilibus omnino potest, ita tamen, ut & in his regnum à reliqua hæreditate paterna distinguendum sit; & hinc licet aliquem à regno excludat, non statim videtur eum à reliqua hæreditate exclusisse, nisi voluntatem suam expresse declaraverit: & contra potest aliquem ab hæreditate excludere, ut tamen ipsum non excludat à regno; eo ipso enim dum bona alia opponit regno, non præsumitur voluisse ipsum excludere à regno. Nec tacite aliquis habetur pro exhæredato, si grave aliquid in patrem commiserit, & nulla exstent condonatæ culpæ indicia expressa. Eo ipso enim dum pater judicium suum non declaravit, non videtur voluisse eum exhæredare, sed spectavit forte aliam castigationem, & pro peccato magno minus exhæredatione supplicium optavit. d.c.7.§.25. Boecl. h.l. Ziegl. Horn.l.2. c.9.§.15. in fin. Grot.d.c. 7.§.25.4. liter.

LVIII. *An potest exhæredari quis in regnis non patrimonialibus, seu in iis, quæ per successionem deferuntur?*

℞. Et in his regnis præsumtus consen- Boecl.d.l. Horn.d.l. Grot.d.c.7. §.25.in fin. aliter.

sensus populi in successione ab intestato restrictus est ad casum publicæ utilitatis, adeo ut si forte filius in tali regno contra salutem regis vel regni aliquid moliatur, à successione excludi possit. Primogenito enim populus confert successionis sortem, si prodesse publico studeat; sin desciscat, & periculum tyrannidis subsit, negligere putanda est civitas publicæ salutis eversorem. Alias autem non procedet exheredatio, quia populus quidem elegit vam hæreditariam, sed hæreditariam ab intestato. multo minus ead. procedet in lineali successione, ubi nulla imitatione hæreditatis, ex dono populi pervenit ad singulos præscripto ordine.

LIX. *An abdicari potest regnum seu jus succedendi in regnum?*

Grot. l. 2. c. 5. §. 24. ℞. Quin pro se quisque possit abdicare regnum, seu jus succedendi in regnum, jure naturæ & gentium, sive sit electitium, sive successivum, dubium non est: nam civitas est species societatis, in qua nemo cogitur invitus manere, & in qua imperantes sunt caput. Quo accedit, quod derelinqui imperia possint. Verum cum imperiorium primordia, quod ad subjecta exi-

existentiæ majestatis attinet, ad consensum mutuum sint referenda, is qui regimini præest, non magis se subtrahere potest subjectis, sine justa causa, quam hi sine causa sceptrum aversari. Et hinc licet in regno successivo permissa sit abdicatio, tamen injuria in remp. non carebit factum, si rex solo quietis amore, ætate & viribus minime defectus, abdicatione sua regnum transferret in filium minorennem, præsertim bellis incumbentibus; nisi populi consensum impetraverit, eique in rep. & ætate successoris adversus periculum munienda, aliquas consilii partes reliquerit: tunc enim demta intelligitur, quæ subest injuria. *Limn. ad Cap. Ferd. I. art. 1. p. 451.* *Textor. c. 30. Boecl. b. l.*

LX. *An & pro liberis abdicari potest?*

℞. Hoc magis controversum est: in regnis hæreditariis patrimonialibus, ubi arbitrium successionis in voluntate unius est positum, pater sua abdicatione liberis nocere potest; in hæreditariis, ex præsumta populi voluntate, pater pro se & liberis renuncians, liberis obesse non potest, inprimis in lineali successione, quia simul atque existere cœperunt, jus proprium eis quæsitum est ex lege; sed nec nascituris, *d. c. 7. §. 26*

quia pater impedire non poteſt, quin ad illos ſuo tempore jus pertineat, niſi populi conſenſus accedat; tunc enim, quia jus quæſitum ipſis nondum eſt, id quod accepturi fuiſſent, ſi naſcerentur, parentis & populi conſenſu auferri poteſt.

c.4.§.10.n. 2.

LXI. *Quando eſt controverſia de ſucceſſione regni, quis poteſt judicare, an rex, qui nunc regnat, an populus per ſe, an judices dati?*

d.c.7.§.27. ℞. Neque rex, neque populus judicare poteſt, judicio juriſdictionis, quæ non eſt, niſi apud ſuperiorem; ſive judicet de alicujus perſona, ſive de cauſa. Cauſa autem ſucceſſionis, ſeu controverſiæ de ſucceſſione, non comprehenduntur ſub jure imperii, ſeu ſub majeſtate, quia reſpiciunt modum perveniendi ad imperium, qui ex primæva patrumfamilias voluntate, quando in civitatem coiverunt, & ubi nulla adhuc regiminis forma fuit conſtituta, eſt æſtimandus, ſeu qui manſit in ſtatu naturali, quo nulla erat juriſdictio. Populus non poteſt, quia omnem juriſdictionem in regem & regiam familiam tranſtulit, nec ea durante, ſi ſit verum regnum, ullas ejus habet reliquias. Hinc recte & pie facient,

l. 1. c.3.§.8. n.2. l.2.c.5. §.23.

d c.7.§.27. n.2 l.1.c.3. §.7.n.2.l.2. c.23.§.8. Puf. l. 7. c. 7. § 15.l.2. c. 9. §. 3.

cient, qui jus vindicant, si de arbitris inter se conveniant, qui, si de primæva populi voluntate quæstio incidat, populi qui nunc est, quique idem cum eo qui olim fuit, censetur, sensum exquirunt, eumque sequuntur; nisi satis certo constet, olim aliam fuisse populi voluntatem, & ex ea jus quæsitum.

LXII. *An filius, ante adeptionem regni natus, in regno individuo præferendus est ei, qui in regia fortuna est natus?*

℞. Præferendus est in quavis successionis specie. 1. quia populus regnum regi & suæ familiæ detulit, sub qua sine dubio talis filius intelligitur, & in lineali successione simul atque regnum quæsitum est, spes aliqua parta est liberis ante natis, & in hoc successionis genere spes semel parta jus facit, nec ex post facto cessat, nisi quod, ex sexus privilegio, suspenditur in cognatica successione. 2. si solus superesset, nullo alio relicto filio, succederet; ergo nativitas secundo geniti ipsi non potest auferre id, quod populi dono & consensu sui patris est consecutus. 3. succedit etiam in aliis bonis, in quibus non distinguitur, quo tempore sint

d. c. 7. §. 18. Boecl. b. l. Horn. l. 2. c. 9. §. 16.

sint quæsita; quæ ratio est dubia. Præterea notandum est, lege & expressa populi voluntate aliter constitui posse.

LXIII. *An nepos ex filio priori præfertur filio posteriori.*

d. c. 7. §. 30. n. 1. & 2. Horn. l. 2. c. 9. §. 16. aliter,

℞. In lineali successione difficultatem nullam hoc habet: ibi enim mortui pro vivis habentur in hoc, ut in liberos jus transmittant. In hæreditariis dividuis, ubi subitio in locum, seu jus repræsentationis obtinet, in partes concurrent: at in hæreditariis individuis nepos, ex præsumta populi & regis voluntate, præfertur, & si ætate impediatur administrare regnum, tutores constituendi, qui periculis, quæ alias ab ætate timentur, facile prævenire possunt.

Grot. d. c. 7. §. 31. 32. & seqq.

Pari distinctione respondendum est ad quæstionem inter fratrem superstitem ultimi regis, & fratris majoris filium; an defuncti fratris filius aut filia patruo regis, an ex filio nepos filiæ, an minor nepos ex filio, nepoti majori ex filia præferatur.

CAPUT VIII.

De acquisitionibus derivativis, quæ à JCtis vocantur juris gentium.

I. ***Quot modis acquirimus dominium jure gentium?***

℞. Quatuor modis; occupatione, accessione, specificatione, & traditione.

II. ***At vero occupatio est modus acquirendi originarius & naturalis?***

℞. Est modus acquirendi originarius & naturalis in primo rerum statu, ubi omnia vacua adhuc fuerunt, & omnium occupationi patuerunt: est modus acquirendi juris gentium & derivativus, postquam res, quæ occupantur, desierunt esse in dominio vel principis, vel privatorum, & permissu principis, apud omnes gentes, propter communem necessitatem & utilitatem, *l. 2. c. 1. §. 1. in fin.*

d. c. 3. §. 3. iterum cedunt occupanti, quæ alias propter occupationem, quæ fit per universitatem, ad principem redirent. Ita ut respectu prioris dominii, quod fuit vel principis vel privatorum, possit vocari modus acquirendi derivativus, licet proprie loquendo, quia censentur esse res nullius, & primum ab occupante acquiruntur, sit modus acquirendi originarius. Quo accedit, quod JCti sub modis dominium acquirendi juris gentium, comprehendant naturales.

d. c. 3. §. 19. n. 2. & 3.

III. *Quot modis acquiritur occupatione, jure gentium?*

℞. Tribus; venatione, inventione, & captivitate in bello.

IV. *Quomodo venatione?*

℞. Post introducta dominia & imperia constituta, feræ quidem bestiæ per occupationem, quæ fit per universitatem, principi vel ei, qui jus summum in civitate habet, fuerunt acquisitæ, verum propter simplicius vivendi genus, inter omnes gentes jus venandi privatis fuit concessum, ita ut quod quisque cepisset, suum esset: à quo simpliciori vivendi genere cum gentes discesserint, principes, prout cujuscunque necessitas & utilitas exigebat,

Horn. l. 2. c. 3. §. 5. Puf. l. 4. c. 6. §. 4. aliter. Ziegl. h. l. Textor c. 8. §. 18.

bat, hoc jus venandi promiscuum privatis iterum ademerunt, & ferarum bestiarum dominium fere ubique locorum sibi repetierunt.

V. *Feræ bestiæ à nobis occupatæ, quamdiu censentur esse nostræ?*

℞. Quamdiu sunt in nostra custodia, & in naturalem libertatem se non receperunt; simulac enim custodiam nostram evaserunt, tunc difficilis est earum persecutio, vel potius nulla: præsertim cum internosci, quæ nostræ fuerint, ab aliis non possint, ex probabili conjectura derelictionis, desinunt esse *Grot. d. c. 8. §. 3.* nostræ, & ubi hodie princeps permittit, iterum cedunt occupanti.

VI. *An nostræ manent, si addita sint signa, unde dignosci possit, cujus fuerint?*

℞. Affirmatur; quia tunc videtur *d. c. 8. §. 3. Kulpis in exercit.* cessare præsumta derelicto, & hinc ab aliis occupatæ & agnitæ dominis sunt *Grot. h. l. Puf. l. 4. c. 6. §. 12.* reddendæ: nisi ex aliis circumstantiis constet, vel signa non fuisse addita ad retinendum dominium, vel dominum domini animum non retinuisse.

VII. *Ut fera alicujus fiat, quid requiritur?*

℞. Requiritur corporalis quædam *d. c. 8. §. 3. in fin. & §. 4.*
pos-

possessio, quæ acquiritur vel manibus nostris, vel instrumentis aliis, ut decipulis, retibus, laqueis &c. dum modo duo adsint, primum ut ipsa instrumenta sint in nostra potestate, deinde ut fera ita sit inclusa, ut exire inde nequeat. Unde sequitur, quod si quis feram lethaliter vulneraverit, & eam persequatur, vel si à canibus ejus capta sit, alius eam capere vel eximere non possit.

VIII. *Quid dicendum de feris in sylva circumsepta, & de piscibus in stagno & piscina?*

l. 3. §. 14. D. de acquir. vel. amit. poss. Grot. d. c. 8. §. 2. aliter.

℞. Feræ bestiæ vivariis inclusæ, & pisces in piscinas conjecti, à nobis possidentur, secus quam quæ versantur in sylva circumsepta, vel in stagno, quæ antequam occupatæ fuerint, in libertate naturali manent.

IX. *Quomodo acquirimus inventione?*

d. c. 8. §. 6. Ziegl. h. l. aliter Puf. l. 4. c. 9. §. 13. Horn. l. 2. c. 3. §. 8. in fin.

℞. Idem dicendum de inventione, quod diximus de venatione: scilicet lapillos, gemmas in littore maris, res pro derelicto habitas, & thesauros, ut olim apud omnes gentes, ita hodie adhuc, ubi princeps id permittit, nostra facimus occupando.

X. *Hæc occupatio per inventionem potestne fieri oculis?*

d. c. 8. §. 6.

℞. Non; quia possessionis initium est

eſt corporis ad corpus adjunctio, qualis circa res mobiles maxime fit manibus, circa res ſoli pedibus: & ſcire, ubi res eſt, non eſt reperire.

XI. *Quomodo captivitate in bello acquirimus?*

℞. Apud omnes gentes res hoſtium habentur pro rebus nullius, & ſic fiunt capientium, tam eorum, qui per alios, quam qui per ſe capiunt. *l.3.c.6.§.8. in fin. & 9. in pr.*

XII. *Quid acquiritur per acceſſionem?*

℞. Acceſſorium cedit ſuo principali, ſine quo eſſe non poteſt. Sic inſula pertinet ad flumen, in quo nata eſt; ſi flumen ſit privatum, ad privatos, ſi ſit publicum, ad populum, aut ad eos, quibus populus illud dedit, quales ſunt iſti, qui prope flumen habent agros illimitatos: cum enim multa ſæpe incommoda patiantur per inundationes, & vero hæc incrementa fluviatilia, inprimis ſi fiant per alluvionem, reditibus publicis parum momenti adferant, conſtitutum eſt, ut concedantur iis, quorum fundis accedunt, ita tamen, ut ex propria cujuſque civitatis utilitate & neceſſitate hæc privatis iterum denegari & publico tribui poſſint, ceu in venatione & inventione dictum. *d.c.8.§.8. in fin.* *Puf.l.4. c.7.§.8. & ſeqq.*

XIII. *Qui agri dicuntur illimitati?*

℞.

d.c.8.§.12. ℞. Qui nullum alium finem habent, quam flumen, dicuntur illimitati; & qui alium finem habent, quam flumen, seu qui se non extendunt ad flumen, sunt limitati: quales in dubio præsumuntur agri privatorum; quia hoc privatarum possessionum naturæ est congruentius, sicut contra in dubio imperia ad flumen credenda sunt illimitata, quia id territorii naturæ maxime convenit, ad arcendos hostes; nam flumina & alii termini naturales, ut montes, non ita facile transiri possunt.

d §.12. c.3. §.17. n. 2.

XIV. *Si feudum constituatur, an simul censentur concessa incrementa fluviatilia?*

Grot. d, c. 8. §. 15. ℞. Negatur; nec sub imperii sola concessione statim fluviatilia incrementa continentur; licet aliquando cum illo definito imperio agrorum universitatem accipiant: quo casu dubium non est, quin vasalli jus habeant, quod populi aut principis fuit. idem dic, si flumen ipsum in feudum acceperint, vel agrum arcifinium seu illimitatum; tunc enim ex agri qualitate, fluviatilia incrementa ad eos pertinebunt: secus est, si sit limitatus, si in investitura nihil de eo comprehensum fue-

fuerit, nec regionis mos, aut longi satis temporis possessio, jus ipsis peperit.

XV. *Fœtus animantium nostrorum ad quem pertinet?*

℞. Quicquid ex animali meo natum est, meum est. Et si pater pertineat ad alium, & ad alium mater, partus ventrem sequitur, 1. quia aliquando fuit pars matris, 2. quia plerumque pater ignoratur. d.c.8.§.18. Ziegl. h.l.

XVI. *Quid si de patre constet?*

℞. Quia pater leviter opera sua defungitur, sic ut ipsius domino parum aut nihil decedat, mater autem, dum uterum gerit, ad alia fere est inutilis, & solicite alenda, adhuc ad dominum matris pertinet; ita tamen, ut domino patris interdum aliquid sit solvendum. Idem dicendum, quando planta alterius vel arbor in meo fundo radices egit, vel aliquis ex sua materia in meo fundo ædificavit. Cum enim apud omnes gentes communio pariat lites, judex qui uni rem debet adjudicare, & alterum alteri in certam pecuniæ summam interdum condemnare, ut indemnis servetur, semper pronunciabit pro eo, ad quem pertinet res principalis: nisi interdum ac- Puf. l.4.c. 7.§.4.

accessorii pretium, vel ars aliud suadeat, ut si planta aliena, sed rara, omnino in fundum meum radices egerit, & dominus fundi eam repetat; vel pictura præstans & artificiosa tabulæ meæ imponatur.

XVII. *Quomodo acquirimus specificatione?*

℞. Quando vel ex aliena, vel partim nostra, partim aliena materia, novam speciem efficimus, regulariter, si hæc species uni sit adjudicanda (quia, ut dictum, apud omnes gentes ex communione oriuntur lites) illi species est adjudicanda in judiciis, qui eam fecit: ut tamen dominus materiæ pretium ejus recipiat; vel interdum, ubi species reduci potest ad materiam, domino materiæ adjudicetur, & opera solvatur.

d. c. 8. §. 19. aliter.

Kulpis d. l.

XVIII. *Quid si quis mala fide ex aliena materia novam speciem confecerit?*

Puf. l. 4. c. 7. §. 10. in fin.

℞. Dubitatur, an jure naturæ eam sibi acquirat: licet enim species pluris sit, quam materia, & materia prior desiisse videatur, aut ipse vehementer re indigeat, hoc tamen ad dominium ejus rei acquirendum non sufficiet, sed probabilem aliquam causam accedere opor-

oportet, ne dominus per malam fidem alterius, rei suæ dominio, invitus plerumque, carere cogatur.

XIX. *Quomodo traditione?*

℞. Quamvis ad dominii translationem naturaliter & absolute non requiratur, ut fiat traditio, verum etiam ipso jure, citra traditionem, illud in nos transferri possit, tamen inter omnes gentes receptum est, ut si quid ab aliquo, animo dominium transferendi, mihi tradatur, & res à me ita acceptetur, dominium ejus in me transferatur, ita ut recte traditio dicatur modus acquirendi dominium ex jure gentium.

d. c. 8. §. 25. c. 6. §. 1. n. 2. Puf. l. 4 c. 7. §. 7. aliter.

CAPUT IX.

Quando imperia vel dominia desinant.

I. *Quot modis dominia & imperia desinant.*
II. *Quid si moriatur is, qui dominium vel imperium habuit, nullo successore relicto.*
III. *An totus populus interire possit.*
IV. *Quot modis.*
V. *Corpus quomodo intereat.*
VI. *Quomodo species sive spiritus, vel vinculum inter imperantes & parentes.*
VII. *Quid si ex populo tam pauci supersint, ut populum facere nequeant.*
VIII. *An migratione populus intereat.*
IX. *An mutata regiminis forma.*
X. *An per hanc regiminis mutationem civitatis debita exstinguantur.*
XI. *Quid si populus armis devictus sit.*
XII. *Si civitas alteri uniatur, an eadem maneat.*
XIII. *An dividi possit.*
XIV. *Populus Romanus an hodie idem sit, qui olim fuit.*
XV. *An persona hæredis eadem censeatur cum persona defuncti.*

N I. *Quot*

I. *Quot modis desinunt dominia & imperia?*

Grot. l. 2. c. 9. §. 1. in pr. c. 3. §. 6.

℞. Desinere ac interire dominia & imperia variis modis possunt, imprimis derelictione, quia voluntate cessante non manet dominium; & sublato subjecto, in quo est imperium vel dominium, scilicet ante alienationem vel expressam (sive inter vivos, sive ultima voluntate) vel tacitam, qualis est in successionibus ab intestato, ex præsumta defuncti voluntate.

l. 1. c. 3. §. 7. l. 2. c. 7. §. 3. & §. 10. n. 2.

II. *Si persona, in qua fuit dominium aut imperium, moriatur, nulla edita voluntatis significatione, nullo consanguineo relicto, vel alia persona, cui jus succedendi ex pacto vel alio modo competit &c. ad quem pertinet dominium aut imperium?*

l. 2. c. 7. §. 27. Limn. l. 4. c. 8. §. 172. Myler. de Stat. Imp. part. 1. c. 25. Grot. l. 2. c. 3. §. 19. n. 3. l. 2. c. 9. §. 1.

℞. Dominium & imperium redeunt in eum statum, in quo fuerunt ante acquisitionem à defuncto factam. Si sit privatus, dominium ejus ad universitatem, aut ad dominum superiorem redit, à cujus dominio generali & eminenti illud pendet: si sit rex, qui populum, seu potius jus imperandi populo, habuit in patrimonio, populus fiet sui juris, nisi suam libertatem ultro deferat, & alii se in ditionem det: aliæ res,

res, in alterius territorio sitæ, redeunt ad dominum territorii; quæ verò sitæ in ipsius defuncti sunt territorio, fiunt occupantis; & quidem, si populus libertatem suam civilem retinere velit, eæ res per occupationem, quæ fit per universitatem, sunt populi, aliàs cedunt primo occupanti. Si sit rex, cui ex populi voluntate regnum delatum sit, sive per electionem, sive per successionem quamcunque, redit imperium ad Deum, qui quoniam in tali populo ordinem vult, statim illud in eum transtulisse præsumitur, usquedum populus aliud subjectum majestatis existentiæ sibi eligat. Si sint Optimates, & omnes intereant, idem dicendum. Si sit populus liber, idem erit, & si talis populus interiret, alii populi, qui forte fuerunt in ipsius ditione, fiunt sui juris.

l. 1. c. 3. §. 12. l. 2. c. 2. §. 4.

l. 1. c. 3. §. 8. n. 1. Text. J. G. c. 30. §. 4 & 5. d. c. 3. §. 8. n. 7. l. 2. c. 9. §. 3.

III. ***At civitates dicuntur immortales, quomodo totus populus interire potest?***

℞. Civitates possunt esse immortales, scilicet quamdiu spiritus, sive vitæ civilis consociatio, plena atque perfecta, vinculo imperandi (cum summo imperio) & parendi constans, subsistit. Hinc ortus mos loquendi, ut populum qui nunc est, alloquentes, ei tribuamus

d. c. 9. §. 3. n. 1. & 2. in fin. c. 12. §. 8. n. 1. Kulpis. h. l. Puf. l. 8. c. 12. §. 7. Boecl. de eo quod civitas egit. p. 33.

mus quæ eidem populo ante multa ſecula acciderunt. Hoc autem vinculo ſublato, interit & tollitur civitas.

IV. *Quot modis hoc accidit?*

d.c.9.§.3. n.3.in fin. ℞. Duobus modis; aut interitu corporis, aut interitu ſpeciei, ſive ſpiritus, quem dixi.

V. *Corpus quomodo interit?*

d.c.9.§.4. ℞. Corpus interit, vel ſublatis ſimul partibus, ſine quibus corpus ſubſiſtere nequit, ut ſi populus mari abripiatur, aut terræ motu, aut chaſmate penitus hauriatur; aut ſponte internecioni ſe det: vel ſublata corporis ratione, ut

d.c.9.§.4. ſi cives aut ſponte, ob peſtilentiam vel ſeditionem, à ſocietate diſcedant, aut vi ita diſtrahantur, ut coire non poſſint, quod bellis accidit interdum.

VI. *Species, ſive ſpiritus, vel vinculum inter imperantes & parentes, quomodo interit?*

d.c.9.§.6. ℞. Interit hoc vinculum, ſublata aut omni aut perfecta juris communitate, ſive ſinguli libertatem perſonalem amittant & ſervi fiant, ſive libertate

l.3.c.8.§.1. n.1.& 2. c.15.§.7. perſonali retenta, imperio exuantur, ut corpus civitatis nullum ſit, nec magiſtratus, ſed ſine concilio publico, ſine imperio multitudo, cui præfectus

d.c.9.§.6. in fin. ab alio mittitur, ut jus reddat. Tales ſunt

ſunt etiam populi in provinciæ formam redacti: item hi, qui alterius populi ditionem ſubierunt.

VII. *Quid ſi ex aliquo populo tam pauci ſuperſint, qui populum facere nequeant?*

℞. Definitum non eſt, quot homines requirantur ad conſtituendum populum, quare ſi hi pauci ſe defendere poſſint contra vim hoſtilem exterorum, poterunt ſibi vindicare imperium, uſque dum iterum in juſtum numerum populi, allectis aliis, ſeſe ſuppleverint: nam jura collegiorum poſſunt etiam conſervari in uno.

Puf. l. 8. c. 12. §. 8. Ziegl. c. 9. §. 4. Grot. c. 9. §. 4. in fin. aliter.

VIII. *Quid ſi populus de loco migraverit, ſive ſponte, ob inediam aut alia mala, ſive coactus?*

℞. Poteſt fieri, ut eadem civitas contrahatur, aut amplificetur, aut disjungatur intervallis. Sic civitas eſt Hiſpanica, quicquid diſtantibus longe lateque locis Hiſpanici eſt juris; ſic Germanica eſt civitas, quicquid Germanici eſt juris. Ut autem civitas, pluribus nationibus conſtans, urbibus, pagis, locum totum ſuo arbitrio auſpicioque mutaverit, putant exemplis non probari, niſi quatenus ſedes imperii pro tota civitate nominatur. Cæterum

Conring. de fin. Imp. c. 1. & 2. Boecl. ad Grot. de eo quod civitas egit. p. 32. & ſeqq.

terum talis populus, si maneat species, quam diximus, populus esse non desinit; licet, si sedes imperii transferatur, sæpe non omen modo, sed via esse possit ad ulteriorem mutationem, ut in Imperio Romano accidit, sede imperii Roma Constantinopolim translata.

IX. *Si forma regiminis mutetur, & ex regno fiat aristocratia, aut democratia, aut resp. mixta, manetne eadem civitas?*

d. c. 9. §. 8. n. 1. Lamp. de Rep. Rom. Germ. c. 1. §. 60. & 61. ibique Conring. Boecl. dict. diss. de eo quod civitas egit. p. 5. & seqq.

℞. Affirmatur; ut enim civitas eadem dicatur, hoc non debetur formæ accidentali, ut loquuntur, quæ sumitur à subjecto existentiæ, & sæpe mutari potest, sed formæ essentiali, sive ordini imperandi & parendi in genere, qui sive sit in uno, vel pluribus, vel omnibus, semper manet eadem civitas & idem populus. Sic idem est populus Romanus sub regibus, consulibus, imperatoribus. Imo etiamsi plenissimo jure regeretur, populus idem erit, qui antea erat, cum sui juris esset, dum rex ei præsit, ut caput istius populi, non ut caput alterius populi. Nam imperium quod in rege est, ut in capite, in populo manet, ut in toto, cujus pars est caput: atque ideo rege,

si

si electus est, aut regis familia extincta, jus imperandi ad populum redit, ut diximus quæst. 2. Licet interdum, mutata civitatis forma, quædam per se coincidant necesse sit, non quod alia jam sit civitas, sed quia quædam huic vel isti regiminis formæ erant propria, e. g. modus leges ferendi in monarchia, coincidit, si fiat transitus in democratiam. Quo vero loco in conventibus sedere debeat is qui summum imperium in populum ante liberum accepit, vel populus, si ex monarchia facta fuerit aristocratia, vel democratia, an sc. rex occupare debeat locum populi antea liberi, vel optimates vel populus locum prioris regis, dubitatur.

l. 2. c. 16. §. 16. n. 1. in fin.

Grot. d. c. 9. §. 8. n. 3. aliter.

X. ***Si forma regiminis mutetur, an debita civitatis extinguuntur?***

R. Non desinit debere pecuniam populus, rege sibi imposito, quam liber debebat: est enim idem populus & dominium retinet eorum, quæ populi fuerunt, imo & imperium, quanquam jam non exercendum à corpore, sed à capite, & licet in aliud subjectum existentiæ sit translatum, non tamen est translatum in alium populum, & hoc subjecto extincto, non redit ad alium,

d. c. 9. §. 8. n. 3. Hottom. in quæst. illustr. 7. Boecl. d. dissert. p. 4. & seqq.

quàm ad hunc populum.

XI. *Quid si populus armis devictus sit?*

Grot. l. 3. c. 8. § 4. n. 3. c. 15. § 10. Puf. l. 8. c. 12. § 2. & 3. Boecl. d. dissert. p. 51. ℞. Aut victor reliquit ipsi imperium & dominium, quanquam dependens, tunc dubio caret, quin populus adhuc pecuniam debeat; aut victor eidem nec imperium nec dominium reliquit, sed omnia sibi tribuit, & victis ademit omnia, ærarium, agros publicos &c. tunc victor, si laudem justitiæ amet, & pecunia debeatur iis, qui non sunt hostes, non intercedere debet juri, quod æquitas dictat; sicut l. 3. c. 6. § 6. enim alia bona, quæ hostium non sunt, si apud hostes reperiantur, non acquiruntur victori, sed sunt restituenda, ita & hæc bona incorporalia seu debita, quæ videntur eum sequi, & ab eo debere solvi, qui bona debitoris occupavit.

XII. *Si una civitas alteri uniatur, an manent eædem?*

℞. Si uniantur per modum arctioris fœderis, manet quælibet id quod antè fuit, & retinet imperium & dominium, licet interdum exercendum per unum: nam in morali corpore eadem persona, diversa ratione considerata, caput esse potest plurium ac distinctorum

rum corporum, seu populorum, qui perfectum cœtum singuli constituunt: cujus rei certum indicium est, quando extincta domo regnatrice, imperium ad quemcunque populum seorsim revertitur. Si alio modo uniantur, seu si una alteri incorporetur, ut loqui amant, favor sæpe populi talis quæritur in nominis sono, cum res ipsa discrepet, fiatque ut in dignioris accessionem veniat id quod minus dignum est, & pars unita majoris illius appendix fiat. Interdum utriusque forma accidentalis interit, & nova constituitur, ut si duo democratici diversi populi, abolito pristino regimine, in unum populum regnumque coalescant, aut si duo regna, sublatis utriusque legibus fundamentalibus, remotisque familiis antiquis regnatricibus, novum regnum condant.

l. 1. c. 3 §. 7. n. 2.

Puf. d. l. 8. c. 12. §. 6. Boecl. d. diss. p. 34. Grot. d. c. 6. §. 9. aliter.

XIII. *Civitas, quæ una fuit, potestne interdum dividi?*

Rℇ. Evenit interdum, ut quæ una civitas fuerat, dividatur, aut consensu mutuo, aut vi bellica. Quod cum fit, plura pro uno existunt summa imperia, cum suo jure in partes singulas. Si quid autem commune fuerit, id aut communiter est administrandum, aut pro ra-

Puf. l. 8. c. 12. §. 5. & Boecl. d. l. p. 38. Grot. d. c. 9. §. 10.

tis portionibus dividendum. Huc interdum etiam referenda est discessio, quæ ex consensu fit in colonias. Nam sic quoque novus populus sui juris nascitur, & tales coloniæ non sunt partes suæ originis; secus quam illæ, quæ vel ob militares usus, vel alias ob causas deducuntur, ut maneant pars civitatis matris, sive majoris patriæ, ut sunt Hispanorum, Anglorum, Belgarum, Gallorum, in Americanis insulis.

Conring. d. I. G. R. c. 10. de fin. Imp. c. 9. & 10. Limn. tom. 5. addit. l. 1. c. 4. §. 24. Boecl. in not. imp. l. 1. c. 5. & l. 2 c. 3. & 4. Gronov. ad Grot. d. c. 9. §. 11. Grot. d. l. sed aliter. d. c. 9. §. 12. c. 21. §. 19.

XIV. *An Imperium Romanum semper apud populum Romanum permansit, seu an populus Romanus adhuc hodie idem est, qui fuit olim?*

℞. Non, quia imperium in populum Romanum non amplius est in ipso populo Romano, sed est translatum in Germanos.

XV. *An persona hæredis eadem censetur cum persona defuncti?*

℞. Certi juris est, pro eadem censeri cum defuncta persona, quod ad dominii, tam publici, quam privati, continuationem attinet.

CAPUT X.

De obligatione, quæ ex domino oritur.

I. *Obligatio reddendæ domino rei suæ, quotuplex sit.* | II. *Quomodo hæc obligatio nascatur ex rebus exstantibus.*

I. *Quot modis obligatio nascitur adversus nos ex eo jure quod competit in res?*

℞. Duobus modis adversus nos nascitur obligatio; aut è rebus exstantibus, aut è non exstantibus. *Grot. l. 2. c. 10. §. 1. n. 1.*

II. *Quomodo obligatio nascitur adversum nos è rebus exstantibus?*

℞. Eo ipso, dum jus naturæ vult, ut æqualitas observetur inter homines, & in *d. c. 10. §. 1. n. 2. Puf. l. 2. c. 12. §. 5. & c. 13.*

§. 2. Osi-and. h. l. Kulpis. h. l. aliter.

in contractibus & in dominio, idem jus præcipit, ut unicuique ſuum tribuamus, ita ut non abſtrahatur ab ullius juſtiore petitione, & præſumit, dum homines dominia diſtinxerunt, eos inter ſe conveniſſe & ſe obligaſſe ad rei alienæ reſtitutionem; ſcilicet, quantum eſt in poteſtate poſſeſſoris, ut res ad dominum ſuum redeat.

III. *An reſtituere rem alienam debet poſſeſſor, etiamſi dominus eam non repetat?*

d. c. 10. §. 1. n. 2. in fin.

℞. Affirmatur; quia ſi dominii ea tantum vis fuiſſet, ut poſcenti domino res redderetur, nimis debile futurum fuiſſet dominium & nimis ſumptuoſa cuſtodia: vel potius, quia jus naturæ, quod vult, ut unicuique ſuum tribuatur, rem pro domino repetit, & ex quaſi contractu poſſeſſores ad hoc obſtricti eſſe videntur.

IV *At vero in Decalogo nullum eſt præceptum de re reſtituenda, ſed ſaltem de furto non faciendo?*

Os. l. 2. c. 10. §. 1 obſ. 1. §. ult. Inſt. de R. D.

℞. Jure naturæ & ex Decalogo furtum eſt, quoties invito domino rem, ejus lucri faciendi gratia, retineo, ſive is repetat rem, ſive non.

V. *An ſuis impenſis poſſeſſor rem reſtituere debet?*

℞. Non;

℟. Non; obligatur enim possessor tantum, quantum in se, ut dominus rem recipiat: hinc indicare tenetur, ut alter recipere suum possit; nec ubi impossible fuerit rem restituere, tenetur. Nec interest, utrum quis ab initio occupationis sciverit, rem esse alienam, sive post occupationem. Seu, non interest, an sit malæ, an bonæ fidei possessor.

d. c. 10. §. 1. n. 2. Ziegl. b. l. Feld. aliter.

VI. ***Si alius rem alienam apud me deponat, & verus dominus superveniat, eamque repetat, cui res est restituenda, an domino, an deponenti?***

℟. Quia obligatio, qua domino teneor rem restituere, est antiquior, utpote ex priori contractu, posteriores contractus exceptionem inde accipiunt, nisi posterior contrahens, seu deponens, jus habeat, propter quod domino præferri debeat. Sic si creditor apud me deponat pignus, quamvis jus creditoris, quod habet in re, sit posterius jure dominii, tamen creditori deponenti, non autem debitori & domino, eam restituere debet, quia creditor jus habet in re, propter quod domino præfertur: secus est, si fur aut latro rem apud me deponat; vel si fiscus

d. c. 10. §. 1. n. 4. l. 31. D. Depos. l. 1. §. pen. D. naut. caupon. stab. & ibi Brun.

Puf. l. 4. c. 13. §. 5. Bosold. in thes. pract. voc. Grund-rubr-Recht.

cus rem furtivam, aut navis levandæ causa, è navi ejectam, vindicare velit, ubi constat de domino.

VII. *An nulla est differentia inter res ex gentium jure acquisitas & ex jure civili?*

d. c. 10, §. 1. n. 5. c. 14. §. 8.

℞. Non; nam ad dominii naturam nihil refert, ex gentium, an ex civili jure oriatur: semper enim secum habet, quæ sibi sunt naturalia, inter quæ est obligatio cujusvis possessoris, ad rem scil. domino restituendam, cum fructibus, deductis tamen impensis in fructus & in rem factis; ita ut, si quis rem alienam invenerit, præmium inventionis petere non possit, nisi fuerit promissum.

d. c. 10. §. 1. n. 5. in fin.

VIII. *An bonæ fidei possessor tenetur ipse suum jus in dubium vocare, & publice significare, talem rem à se possideri, ut si forte ad alium pertinuerit, hic eam vindicare queat?*

Puf. l. 4. c. 13. §. 2. in fin. l. 2. c. 4. §. 6. & 8. Lud. Molina de Just. & Jur. tr. 2. disp. 61.

℞. Negatur; quia bona fides & justus titulus eum ab omni crimine liberant, & faciunt, ut habeatur pro domino. Imo, si post usucapionem completam resciverit, rem esse alienam, restituere eam non tenetur, quia prior dominus excidit suo dominio.

IX. *Quomodo obligatio nascitur e rebus*

bus non exstantibus adversus nos?

℞. Ille, qui ex re aliena factus est locupletior, tenetur in tantum, in quantum factus est locupletior, modo res aliunde non sit pensata domino. Nam si v. g. tibi res furto sit subtracta, quam ego bona fide acquisivi & consumsi, & tu à fure ejus æstimationem sis consecutus, à me nihil amplius petere potes, licet factus sim locupletior, quia non amplius tuum esse videtur, quod ex re est: nec bona fides patitur, ut idem bis consequaris; hæc enim obligatio ad restitutionem, in quantum quis factus est locupletior ex re aliena, fluit non tantum exinde, quod dominia sint introducta ad servandam æqualitatem, in eo scilicet, ut unusquisque suum haberet, verum etiam hinc, quod res, cujus dominium neque consensu meo, neque delicto, neque jure belli amisi, adhuc ad me videatur pertinere, vel re consumtà, quicquid ex eadem ad te pervenerit: & est hujus dicti tanta æquitas, ut multa hinc definiant JCti, extra legum præscripta, semper ad ipsam æquitatem, ut evidentissimam, provocantes.

d. c. 10. §. 2. n. 1. Puf. l. 1. c. 13. §. 6. Kulpis h. l.

X. *Si res apud bonæ fidei possessorem perie-*

perierit, an obligatur?

d.c. 10. §. 3. ℞. Non tenetur ad ullam restitutionem, si res perierit; quia nec res ipsa apud eum est, nec lucrum ex re.

XI. *Re consumta, obligaturne fructus exstantes restituere?*

Puf. l. 4. *c.* 13. §. 8. *l.* 22. *C. de rei vindic.* & *l.* 48. *D. de acq. rer. dom. Grot. d.c.* 10. §. 4. *aliter. Ziegl. h. l.*

℞. Omnes fructus, industriales & naturales, domino sunt restituendi, quia quicquid est ex re mea, meum est, licet industria tua intervenerit, quæ alio modo erit compensanda, non autem fructuum lucro; detrahendo sc. omnes impensas in rem factas, ut & mercedem industriæ tuæ.

XII. *Si fructus sint consumti?*

Grot. d. c. 10. § 5. & 6. ℞. Tenetur ad restitutionem, si modo aliàs quoque tantundem erat consumturus; nam in hoc locupletior censetur. Unde sequitur, eum non teneri de percipiendis fructibus, seu quos neglexit percipere; quia nec rem habet, nec quid aliud, quod rei loco succedit.

XIII. *Si talis possessor rem sibi donatam alii donaverit?*

d. c. 10. §. 7. ℞. Non tenetur, nisi omninò etiam sine hac re, donaturus tantundem fuisset: tunc enim lucrum erit, rei suæ pepercisse.

XIV. *At vero, propter beneficium,*

acci-

accipientem dans ad remunerandum sibi obligat, & sic semper videtur locupletior fieri, etiamsi ex mera liberalitate, & citra necessitatem donet?

℞. Quamvis accipientem ad remunerandum naturaliter obligatum habeat, tamen remuneratio necessario non sequitur, sed sufficit beneficium grato animo reputare, & hinc, quamdiu remuneratio non est secuta, non videtur locupletior factus. l. 25. §. 11. *D. de petit. hared.* Grot. l. 2, c. 11. §. 3.

XV. *Si rem alienam talis possessor vendiderit?*

℞. Si eam bona fide ipse emerit, aliique retro vendiderit, obligatur, in quantum plus pretii accepit, quam ille dedit, habita tamen ratione laboris & expensarum circa rem vendendam: si donatam vendiderit, totum pretium restituet, quia tunc ex re sua, propter meam, nihil ipsi abest. Quæ sententia vel maxime æqua est, si dominus rei non possit possessorem convenire, & rem ipsam vindicare. Nisi forte prodegerit pretium, aliàs non prodacturus. d. c. 10. §. 8.

XVI. *An res aliena, bona fide emta, restituenda est, sine repetitione pretii erogati?*

℞. Affirmatur; nisi quatenus domi-

d. c. 10. §. 9. Frantz. 2. resol. q. n. 47. & seqq.

nus rei suæ possessionem probabiliter non potuit recipere, sine aliquo impendio, ut puta, si res apud piratas fuerit, tunc enim deduci poterit, quantum dominus impensurus libenter fuerat: ipsa enim possessio, præsertim recuperatu difficilis, est aliquid æstimabile, & in hoc dominus, post rem amissam, censetur factus locupletior. Hinc si possessionem facile recipere possit dominus auctoritate judicis, emtor non potest pretium repetere, etiamsi eo animo emerit, ut domino restitueret: debuit enim tunc domino saltem rem indicare, qui eam sine omni pretio à possessore vindicasset.

l. 2. C. de furt

XVII. *At nemini officium suum debet esse damnosum?*

l. 11. §. 2. D. de act. emt.

℞. Nullum hic fuit domino periculum rei non recipiendæ, ergo sibi imputet, quod rem emerit. Præterea recurrere potest ad venditorem, & evictionem petere.

XVIII. *Si quis bona fide rem alienam emat, & post emtionem audiat, rem esse alienam, poteritne rem venditori restituere, ut pretium servet?*

d. c. 10. §. 9. & 10.

℞. Si venditor sit ignotus, vel fur, latro, aut pirata, qui forte, re restituta, abiturus est, ita ut possessio recupe-

peratu ſit difficilis, rem ipſi reſtituere non poteſt, quia, ex quo res fuit in ejus poteſtate, cœpit obligatio reſtituendi, quantum in ipſo fuit, quod non præſtaret, ſi rem reſtitueret venditori: ſi periculum nullum ſit amittendæ plane rei, reſtituere poteſt, & domino indicare poſſeſſorem, cujus nihil intereſt, an à poſſeſſore vindicet, an ab emtore, cum multum interſit tum emtoris, ut pretium recipiat, tum venditoris, ne propter exceptiones, ſi quas habet, poſſeſſionis beneficium amittat. Et videtur emtor feciſſe, quantum in ſe eſt, ut res perveniret ad dominum, non enim hoc tenetur facere ſuis expenſis. *Puf. l. 4. c. 13. §. 14. Ziegl. l. 2. c. 10. §. 10.*

XIX. *Qui rem habet, cujus dominus ignoratur, an naturaliter eam pauperibus dare tenetur?*

℞. Quanquam hoc valde pium ſit, non tamen præciſe ad hoc quis obligatur naturaliter, quia ex dominio nemo jus habet, præter dominum. Non eſſe autem & non apparere, tantundem valent quoad eum, cui non apparet; modo faciat, quantum in ſe eſt, ut veniat in domini notitiam, e. g. ſi curet rem in locis publicis proclamari. *d. c. 10. §. 11.*

XX. *Si quis rem accipiat ex cauſa*

turpi, aut etiam ex causa honesta, ad quam quis vi officii obligatur, an eam restituere debet?

Feld. ad Grot. l. 2. c. 10. § 12. Ziegl. h. l. Grot. h. l. aliter. Puf. l. 4. c. 13. §. 16. aliter.

℞. Restituenda, quia turpiter accipere est contra honestatem accipere, & sic non nisi turpiter retineri potest. Nec sufficit hic domini & dantis voluntas, sed requiritur etiam, ut accipiens habeat facultatem accipiendi, & ut finis sit licitus, & modus rem dandi & accipiendi.

XXI. *An rerum fungibilium dominium in nos transfertur sine consensu domini?*

Grot. d. c. §. 13.

℞. Negatur; nam res ejus generis functionem quidem recipere dicuntur, id est, restitui posse per id, quod genere idem est, sed ita demum, si consensus præcesserit, aut ex lege aut more præcessisse intelligatur, ut in mutuo; aut etiam, si res, utpote consumpta, exhiberi nequeat.

CAPUT XI.

De Promissis.

IV. *Quis est alter gradus?*

℟. Pollicitatio, cum voluntas se ipsam pro futuro tempore determinat, cum signo sufficiente ad indicandam perseverandi necessitatem. Ideo etiam obligat promittentem vel absolute, vel sub conditione interdum, alteri tamen jus proprium non dat, vi cujus promittentem cogere possit. Multis enim casibus evenit, ut obligatio sit in nobis, nullum jus in alio ad exigendum, e. g. propter beneficium acceptum obligamur ad gratiam reponendam, quam tamen plerumque is, qui beneficium in nos contulit, exigere non potest. Huc referendæ sunt pollicitationes virorum potentum aut gratiosorum, quibus alicui non per verba honoris, sed serio suam commendationem, intercessionem, aut suffragium spondent, quæ tamen non volunt jure aliquo abs sese exigi, sed in solidum suæ humanitati ac veracitati cupiunt imputari; nisi forte aliquid ipsis detur, ut suffragium dent.

d. c. 11. §. 3. Puf. l. 3. c. 5. §. 6.

l. un. C. de Suffr. Struv. Syntag. Ex. 25. th. 35.

V. *Quis est tertius gradus?*

℟. Est promissio perfecta, ubi ad talem determinationem accedit signum volendi jus proprium alteri conferre, ut rem promissam plene exigere possit:

d. c. 11. § 4. n. 1. Puf. l. 3. c. 5. §. 7. Feld. h. l. aliter.

sive sit promissio dandi, sive promissio faciendi, in qua est alienatio particulae cujusdam libertatis nostrae.

VI. *Quid requiritur ad perfectam promissionem?*

d. c. 11. §. 5. n. 1. ℞. Primum requiritur usus rationis, ut scil. promittens intelligat praesens negotium, & videat, an conveniens sit, ut se obliget ad dandum vel faciendum, an non. Hinc furiosi, quamdiu furor durat, amentes & infantes promittere nihil possunt, nec ex promisso obligari: foeminae possunt, uti & minores; licet hi non satis firmum judicium habere credantur, & si propterea laesi sint, restituantur in statum, in quo fuerunt ante promissionem. l. 1. D. de min.

VII. *Quid dicendum de ebriis?*

c. 14. X. de vita & hon. cler. ℞. Cum ebrietas rationem exulare faciat, non possunt obligari ex contractu seu promisso, si ebrietas eo usque processerit, ut ratio plane sit obruta vino. Si enim paulo largius quis tantum biberit ad hilaritatem, obligatio contrahenda ex promisso non impeditur, praesertim ubi à sobriis renovatur. Sic antiqui Germani de omnibus fere rebus, pace & bello, in conviviis consultabant; quia nullo tempore,

Puf. l. 3. c. 6. §. 4.

Tacit. de mor. Germ. c. 22.

re, etiam ad ſimplices cogitationes, magis patet animus, aut ad magnas magis incaleſcit; & poſtero die repebant.

VIII. *An ebrii obligantur ex delicto?*

℞. In delicto obligatio ipſorum non venit ex conſenſu, ſed ex re, i. e. ex facto improbo, quod contra legis prohibitionem admittunt. Et eadem opera, quia interdictum eſt delinquere, omnia cenſentur interdicta, quæ ad delinquendum pertrahere poſſunt. Sic ſi quis per vinolentiam vaſa, feneſtras &c. confringat, merito præſtat illud damnum, quod ſua culpa dat, imo interdum & pœnam luit. In obligatione ex promiſſo ſecus eſt, hoc enim pendet ex arbitrio noſtro, & requirit conſenſum; ſi ergo adhibeamus ea, quæ impediunt conſenſum, non videmur velle, quæ inde veniunt. *Puf. l. 3. c. 6. §. 4.*

IX. *Quando puer ratione uti incipit?*

℞. Hoc certo definiri non poteſt, ſed ex quotidianis actibus, aut etiam ex eo, quod communiter in quaque regione accidit, ſumendum eſt. Quin natura hic multum faciat, & cura educationis, nulli dubitamus. Cæſaribus virtus contingit ante diem: & ea ſunt *l. 1. c. 3. §. 11. n. 2. d. c. 11. §. 5. n. 2. Limn. ad A. B. c. 7. obſ. 28. Mornac. ad l. 31. ff. de LL.*

perierit, an obligatur?

d.c. 10. §. 3.

℟. Non tenetur ad ullam restitutionem, si res perierit; quia nec res ipsa apud eum est, nec lucrum ex re.

XI. *Re consumta, obligaturne fructus exstantes restituere?*

Puf. l. 4. c. 13. §. 8. l. 22. C. de rei vindic. & l. 48. D. de acq. rer. dom. Grot. d. c. 10. §. 4. aliter. Ziegl. h. l.

℟. Omnes fructus, industriales & naturales, domino sunt restituendi, quia quicquid est ex re mea, meum est, licet industria tua intervenerit, quæ alio modo erit compensanda, non autem fructuum lucro; detrahendo sc. omnes impensas in rem factas, ut & mercedem industriæ tuæ.

XII. *Si fructus sint consumti?*

Grot. d. c. 10. § 5. & 6.

℟. Tenetur ad restitutionem, si modo aliàs quoque tantundem erat consumturus; nam in hoc locupletior censetur. Unde sequitur, eum non teneri de percipiendis fructibus, seu quos neglexit percipere; quia nec rem habet, nec quid aliud, quod rei loco succedit.

XIII. *Si talis possessor rem sibi donatam alii donaverit?*

d. c. 10. §. 7.

℟. Non tenetur, nisi omninò etiam sine hac re, donaturus tantundem fuisset: tunc enim lucrum erit, rei suæ pepercisse.

XIV. *At vero, propter beneficium, acci-*

accipientem dans ad remunerandum sibi obligat, & sic semper videtur locupletior fieri, etiamsi ex mera liberalitate, & citra necessitatem donet?

℞. Quamvis accipientem ad remunerandum naturaliter obligatum habeat, tamen remuneratio necessario non sequitur, sed sufficit beneficium grato animo reputare, & hinc, quamdiu remuneratio non est secuta, non videtur locupletior factus. l. 25. §. 11. D. de petit. hæred. Grot. l. 2. c. 11. §. 3.

XV. *Si rem alienam talis possessor vendiderit?*

℞. Si eam bona fide ipse emerit, aliique retro vendiderit, obligatur, in quantum plus pretii accepit, quam ille dedit, habita tamen ratione laboris & expensarum circa rem vendendam: si donatam vendiderit, totum pretium restituet, quia tunc ex re sua, propter meam, nihil ipsi abest. Quæ sententia vel maxime æqua est, si dominus rei non possit possessorem convenire, & rem ipsam vindicare. Nisi forte prodegerit pretium, aliàs non prodacturus. d. c. 10. §. 8.

XVI. *An res aliena, bona fide emta, restituenda est, sine repetitione pretii erogati?*

℞. Affirmatur; nisi quatenus domi-

O nus

d. c. 10. §. 9. *Frantz.* 2. *resol.* 9. *n.* 47. & *seqq.* nus rei suæ possessionem probabiliter non potuit recipere, sine aliquo impendio, ut puta, si res apud piratas fuerit, tunc enim deduci poterit, quantum dominus impensurus libenter fuerat: ipsa enim possessio, præsertim recuperatu difficilis, est aliquid æstimabile, & in hoc dominus, post rem amissam, censetur factus locupletior. Hinc si possessionem facile recipere possit dominus auctoritate judicis, emtor non potest pretium repetere, etiamsi eo animo emerit, ut domino restitueret: debuit enim tunc domino saltem rem indicare, qui eam sine omni pretio à possessore vindicasset.

l. 2. *C. de furt*

XVII. *At nemini officium suum debet esse damnosum?*

l. 11. §. 2. *D. de act. emt.* ℞. Nullum hic fuit domino periculum rei non recipiendæ, ergo sibi imputet, quod rem emerit. Præterea recurrere potest ad venditorem, & evictionem petere.

XVIII. *Si quis bona fide rem alienam emat, & post emtionem audiat, rem esse alienam, poteritne rem venditori restituere, ut pretium servet?*

d. c. 10. §. 9. & 10. ℞. Si venditor sit ignotus, vel fur, latro, aut pirata, qui forte, re restituta, abiturus est, ita ut possessio recupe-

peratu sit difficilis, rem ipsi restituere non potest, quia, ex quo res fuit in ejus potestate, cœpit obligatio restituendi, quantum in ipso fuit, quod non præstaret, si rem restitueret venditori: si periculum nullum sit amittendæ plane rei, restituere potest, & domino indicare possessorem, cujus nihil interest, an à possessore vindicet, an ab emtore, cum multum intersit tum emtoris, ut pretium recipiat, tum venditoris, ne propter exceptiones, si quas habet, possessionis beneficium amittat. Et videtur emtor fecisse, quantum in se est, ut res perveniret ad dominum, non enim hoc tenetur facere suis expensis. Puf. l. 4. c. 13. §. 14. Ziegl. l. 2. c. 10. §. 10.

XIX. *Qui rem habet, cujus dominus ignoratur, an naturaliter eam pauperibus dare tenetur?*

℞. Quanquam hoc valde pium sit, non tamen præcise ad hoc quis obligatur naturaliter, quia ex dominio nemo jus habet, præter dominum. Non esse autem & non apparere, tantundem valent quoad eum, cui non apparet; modo faciat, quantum in se est, ut veniat in domini notitiam, e. g. si curet rem in locis publicis proclamari. d. c. 10. §. 11.

XX. *Si quis rem accipiat ex causa*

turpi, aut etiam ex causâ honesta, ad quam quis vi officii obligatur, an eam restituere debet?

Feld. ad Grot. l. 2. c. 10. § 12. Ziegl. h. l. Grot. h. l. aliter. Puf. l. 4. c. 13. §. 16. aliter.

R. Restituenda, quia turpiter accipere est contra honestatem accipere, & sic non nisi turpiter retineri potest. Nec sufficit hic domini & dantis voluntas, sed requiritur etiam, ut accipiens habeat facultatem accipiendi, & ut finis sit licitus, & modus rem dandi & accipiendi.

XXI. *An rerum fungibilium dominium in nos transfertur sine consensu domini?*

Grot. d. c. §. 13.

R. Negatur; nam res ejus generis functionem quidem recipere dicuntur, id est, restitui posse per id, quod genere idem est, sed ita demum, si consensus præcesserit, aut ex lege aut more præcessisse intelligatur, ut in mutuo; aut etiam, si res, utpote consumpta, exhiberi nequeat.

CAPUT XI.

De Promissis.

I. An ex promissis naturaliter jus oriatur.
II. Quot sint gradus loquendi de rebus futuris, quæ nostræ sunt potestatis, aut fore putantur: & quid sit assertio.
III. Quid requiratur ad assertionem.
IV. Quid sit Pollicitatio.
V. Quid promissio perfecta.
VI. Quid ad eam requiratur.
VII. An ebrius ex promisso obligetur.
VIII. An ex delicto.
IX. Quando puer ratione uti inci-

IV. *Quis est alter gradus?*

℞. Pollicitatio, cum voluntas se ipsam pro futuro tempore determinat, cum signo sufficiente ad indicandam perseverandi necessitatem. Ideo etiam obligat promittentem vel absolute, vel sub conditione interdum, alteri tamen jus proprium non dat, vi cujus promittentem cogere possit. Multis enim casibus evenit, ut obligatio sit in nobis, nullum jus in alio ad exigendum, e. g. propter beneficium acceptum obligamur ad gratiam reponendam, quam tamen plerumque is, qui beneficium in nos contulit, exigere non potest. Huc referendae sunt pollicitationes virorum potentum aut gratiosorum, quibus alicui non per verba honoris, sed serio suam commendationem, intercessionem, aut suffragium spondent, quae tamen non volunt jure aliquo abs sese exigi, sed in solidum suae humanitati ac veracitati cupiunt imputari; nisi forte aliquid ipsis detur, ut suffragium dent.

d. c. 11. §. 3. Puf. l. 3. c. 5. §. 6.

l. un. C. de Suffr. Struv. Syntag. Ex. 25. th. 35.

V. *Quis est tertius gradus?*

℞. Est promissio perfecta, ubi ad talem determinationem accedit signum volendi jus proprium alteri conferre, ut rem promissam plene exigere possit:

d. c. 11. §. 4. n. 1. Puf. l. 3. c. 5. §. 7. Feld. b. l. aliter.

 five

five fit promiſſio dandi, five promiſſio faciendi, in qua eſt alienatio particulæ cujuſdam libertatis noſtræ.

VI. *Quid requiritur ad perfectam promiſſionem?*

d. c. 11. §. 5. n. 1. ℞. Primum requiritur uſus rationis, ut ſcil. promittens intelligat præſens negotium, & videat, an conveniens ſit, ut ſe obliget ad dandum vel faciendum, an non. Hinc furioſi, quamdiu furor durat, amentes & infantes promittere nihil poſſunt, nec ex promiſſo obligari: fœminæ poſſunt, uti & minores; licet hi non ſatis firmum judicium habere credantur, & ſi propterea læſi ſint, reſtituantur in ſtatum, in quo fuerunt ante promiſſionem.

l. 1. D. de min.

VII. *Quid dicendum de ebriis?*

c. 14. X. de vita & bon. cler. ℞. Cum ebrietas rationem exulare faciat, non poſſunt obligari ex contractu ſeu promiſſo, ſi ebrietas eo uſque proceſſerit, ut ratio plane ſit obruta vino. Si enim paulo largius quis tantum biberit ad hilaritatem, obligatio contrahenda ex promiſſo non impeditur, præſertim ubi à ſobriis renovatur. Sic antiqui Germani de omnibus fere rebus, pace & bello, in conviviis conſultabant, quia nullo tempore,

Puf. l. 3. c. 6. §. 4.

Tacit. de mor. Germ. c. 22.

re, etiam ad ſimplices cogitationes, magis patet animus, aut ad magnas magis incaleſcit; & poſtero die repebant.

VIII. *An ebrii obligantur ex delicto?*

℞. In delicto obligatio ipſorum non venit ex conſenſu, ſed ex re, i. e. ex facto improbo, quod contra legis prohibitionem admittunt. Et eadem opera, quia interdictum eſt delinquere, omnia cenſentur interdicta, quæ ad delinquendum pertrahere poſſunt. Sic ſi quis per vinolentiam vaſa, feneſtras &c. confringat, merito præſtat illud damnum, quod ſua culpa dat, imo interdum & pœnam luit. In obligatione ex promiſſo ſecus eſt, hoc enim pendet ex arbitrio noſtro, & requirit conſenſum; ſi ergo adhibeamus ea, quæ impediunt conſenſum, non videmur velle, quæ inde veniunt. *Puf. l. 3. c. 6. §. 4.*

IX. *Quando puer ratione uti incipit?*

℞. Hoc certo definiri non poteſt, ſed ex quotidianis actibus, aut etiam ex eo, quod communiter in quaque regione accidit, ſumendum eſt. Quin natura hic multum faciat, & cura educationis, nulli dubitamus. Cæſaribus virtus contingit ante diem: & ea ſunt re- *l. 1. c. 3. §. 11. n. 2. d. c. 11. §. 5. n. 2. Limn. ad A. B. c. 7. obſ. 28. Mornac. ad l. 31. ff. de LL.*

regnantium emissa coelitus praecipua, aut potius privilegia, ut aureis capitalibusque ante annos ingeniis emineant, cum plumbea in caeteris adeo esse soleant, ut vires nisi cum annis accipiant, sensimque per longa tempora colligant.

X. *Quando minores restituuntur in integrum, quae leges observari debent?*

d. c. 11. §. 5. n. 2. ℞. Leges istius loci, ubi domicilium minor habet & contraxit: etiamsi cum peregrino pacifcatur, quia qui in lo-
c. 14. §. 5. co aliquo contrahit, tanquam subditus temporarius, legibus loci subjicitur; & quia civitas actionem denegare solet ex illis negotiis, quae isto loco
l. 6. D. de evict. sunt celebrata & legibus non sunt conformia.

XI. *Si pactio fiat in mari, vel insulis vacuis?*

Puf. l. 3. c. 6. §. 5. in fin. Grot. d. c. 11. §. 5. n. 3. aliter. ℞. Si fiat inter duos, qui eidem civitati subjiciuntur, leges civitatis observare debent; si sint diversarum civitatum, ipsorum pacta solo jure naturae reguntur: nisi forte in foro alterutrius actio sit instituenda, tunc enim & leges istius loci videntur considerandae.
Grot. aliter d. l. c. 7. §. 11. n. 2. in fin. Idem dicendum, si per literas inter absentes negotium contrahatur. Si summum

mum habentes imperium cum subditis contrahant, id solent facere secundum leges suas, quibus licet sint soluti, iis tamen vivunt.

XII. *Quid juris, si error interveniat?* d. c. 11. §. 6. n. 2.

℞. Si promissio fundata sit in præsumtione facti, quod non ita se habet, vel præsupponat aliquam qualitatem, citra cujus intuitum promissurus non fueram, naturaliter promissionis nulla erit vis, siquidem circumstantiæ ostendant, promissorem unice ex illo facto & præsupposita qualitate, tanquam ex conditione consensum suspendisse; ut, si falso rumore persuasus, te utiliter negotia mea gessisse, tibi promiserim, promissio non valebit; vel si ex errore hæredem institutum mortuum putaverim, alium hæredem scriberem, prior tamen hæres hæreditatem obtinebit. *l. fin. D. de her. Inst. l. 28. D. de inoff. test.*

XIII. *At ex tali inani promisso alter sæpe damnum incurrit?*

℞. Si promissor negligens fuerit in re exploranda, aut in sensu suo exprimendo, & damnum inde alter passus sit, tenebitur id resarcire promissor, non ex vi promissionis, sed ex damno per culpam dato. Præterea, si adfuerit quidem error, sed in quo fundata non fuerit promissio, ratus erit actus, ut- d. c. 11. §. 6. n. 3.

po-

pote non deficiente consensu. Et si promissio pro parte fundata sit in errore, valebit pro reliqua parte.

d. c. 11. §. 6. n. 3. Puf. l. 3. c. 6. §. 6. & 7.

XIV. *Quid si dolus alterius huic errori causam dederit?*

℞. Si ipsius dolus, cum quo contraxi, causam dederit huic errori, non obligor, propter deficientem consensum, qui in his non est, qui dolo decipiuntur, & quia cum decipiente non idem intelligunt & volunt. Si sit tertius, qui dolo nos ad contrahendum inducit, contractus valebit, propter consensum in eandem rem, & idem placitum, licet propter damnum, quod inde oritur, ille nobis teneatur. Sic si dolus fuerit incidens, aut in ipsam rem, aut qualitatem rei, hactenus contractus erit vitiosus, ut decepto liberum sit, aut ab illo discedere, eumque dissolvere, aut læsionis pensationem exigere.

XV. *An obligatur metu aliquid promittens?*

Puf. l. 3. c. 6. & 10. §. 11. Grot. d. c. 11. §. 7. aliter.

℞. Si is, cui promittitur, mihi intulit metum injustum, obligationem naturaliter sibi non acquirit; quia in eo non est jus, cujus vi exigere queat obligationem: nam ad hanc generandam non sufficit consensus, sed in utroque re-

requiruntur principia ad jus quærendum idonea, qualia non sunt in eo, qui metum injustum infert. Cum enim lex naturæ jubeat præstare id, ad quod alteri jus est, absurdum videtur, per injuriam i. e. factum legi naturali contrarium, id jus produci; inserviret enim ad sui ipsius destructionem. Sane lex, quæ prohibet metum injustum, inter modos acquirendi justos eum referre non potest. Hinc si tertius aliquis metum intulerit, obligor mecum contrahenti, quia præter consensum qui adest, in ipso etiam cessat vitium, quod aliàs obligationem impedit. Sic cessat vitium, si quis habeat jus metum inferendi, ut si princeps cogat milites, quos alteri in subsidium mittit, ut huic etiam fidem dent. Vel si quis in bello captus, aliquid promittat. Item cessat vitium, si metus sit reverentialis, ut si pater filiæ invitæ sponsum det. l. 2. c. 17. §. 18. & 19.

XVI. ***An idem obtinet, si tertius aliquis cum latrone contrahat, ut in ipsius gratiam aliquem incolumem dimittat?***

℞. Vitium non cessat, nam latro non plus juris habet obligandi hunc tertium, quam istum, pro quo hic se obligavit, & turpe est, pretio accepto abstinere Puf. d. l. & liter.

à vi & injuria inferenda, quam jus naturæ alteri inferre prohibet. Quanquam non negemus, huic tertio vim non esse illatam, eumque se obligasse proprio nomine. Item, dignam esse rem, ut aliquid præstemus pro conservatione vitæ alterius, esse etiam laudem humanitatis insignem; hæc tamen isti, qui metum intulit injustum, jus exigendi nullum tribuunt.

XVII. *Quid si aliàs cum latrone paciscar, quando nullum metum mihi infert?*

℞. Pactum est servandum, quia non ut latro, sed ut homo, mecum paciscitur: & licet communis sit hostis omnium hominum, non tamen ideo omnia jura hominum amisit, ubi humano modo agit, & quemadmodum status hostilis in justo hoste non obstat, quo minus fides hosti data sit servanda, sic nec communis illa latronis hostilitas impedit, quo minus pacta cum ipso inita valeant, præsertim cum actus hostilitatis, dum paciscitur, nullos exerceat; licet in modum pœnæ à magistratu jus exigendi, quod ex pacto ipsi debetur, auferri possit.

Grot. l. 3. c. 19. §. 1. & 2.

l. 2. c. 14. §. 7.

XVIII. *Qualis requiritur materia ut promissum valeat?*

℞. Ut

℟. Ut promissum sit efficax, oportet materiam esse, aut esse posse, in jure promittentis, nec enim promissum ultrà extenditur. Quare non valent promissa facti per se illiciti, quia ad illa nemo jus habet, nec potest habere. *d. c. 11. §. 8.*

XIX. *Si res nunc non sit in potestate promittentis, sed esse aliquando possit, an valet promissio?*

℟. In pendenti erit efficacia, quia promissio facta censeri debet sub conditione, si res in potestatem venerit; & tenebitur promissor facere quicquid moraliter æquum est, ut ea impleatur. *d. c. 11. §. 8. n. 2.*

XX. *Quid juris, si de facto impossibilia promittantur?*

℟. Si uterque, tam promissor, quam cui promittitur, rem noverint impossibilem, lusisse tantum & nihil egisse censentur. At vero si promissor duntaxat sciverit, e. g. equum meum hodie tibi commodare promisi, qui Romæ est, tenebitur ad id, quod interest ejus, cui promissio est facta, ne ita sibi illuderetur. *Puf. l. 3. c. 8. §. 5.* *§. 5. I. de V. O.*

XXI. *Si eo tempore, quo promissio facta est, res fuit possibilis, posteà autem impossibilis fiat, an promissor obligatur?*

℟. Si

℞. Si casu fortuito, & citra culpam vel dolum promissoris, fiat impossibilis, promissor liberatur à sua obligatione; dummodo id, quod ab altera parte accepit, restituat, vel si hoc non possit facere, summum conatum adhibeat, ne alter detrimenti quid capiat, quia quæ ultra hunc sunt, pro impossibilibus habentur, Sic mercatores, qui casu fortuito facultatibus labuntur, citra culpam vel dolum, creditoribus suis summum solvendi conatum debent; si dolus ipsorum interveniat, malo aliquo, seu pœna coerceri possunt, & in eos valet tritum illud, qui non habet in ære, luat in corpore.

Puf. l. 3. c. 7. §. 3.

XXII. *An promissio facta ob causam naturaliter vitiosam ipsa natura valet, ut si quid promittatur homicidii perpetrandi causa?*

℞. Non; quia causa, jure naturali turpis & vitiosa, non potest non producere effectum turpem & vitiosum; sicut promissio est turpis, quia est illex mali; ita etiam impletio promissionis erit turpis, quia est pensatio sceleris, & ad plura committenda invitat. Quid prodest prohibuisse furtum, si furto facto, res furtiva possit retineri? Nec sufficit consensus utriusque, si non sit circa

Ziegl. ad Grot. l. 2. c. 11. §. 9. Puf. l. 3. c. 7. §. 8. in med.

circa rem licitam, aliàs enim facile omnes leges subverterentur inito pacto super iis violandis, & sic jus naturæ inserviret ad sui destructionem. Hinc Judæ promissio Thamari facta, quam meretricem putabat, erat nulla, & factum ejus in omnibus vitiosum. Vitiosa fuit fornicatio, vitiosa promissio, annuli signatorii traditio, hædi missio &c. Licet eo tempore ex errore creditum fuerit, permissum esse innuptæ & liberæ fœminæ corporis sui usum alteri concedere, sine consensu conjugali, vel gratis, vel pro mercede. Os. ad Grot. l.2.c.11.§.9. Grot. d. l. aliter. Seld. l.5. c.4. Brun. ad l.4. D. de condict. ob turp. caus.

XXIII. *Si quid promittatur ob causam ante debitam, e.g. si quis rem meam deperditam invenerit, quam vi dominii restituere debet, & ego inventori promittam præmium?*

℞. Promissio valet, licet, si nihil sponte promiserim, à me inventionis præmium, ut rem restituat, exigere non possit; obligatus enim est ad restitutionem, propter dominium meæ rei, quæ penes ipsum est. Grot. l. 2. c.11.§.10. & c.10.§.1. n.5.

XXIV. *An promissio sine causa valet?*

℞. Quamvis ejus, cui fit promissio, meritum, vel alia aliqua causa, non præcedat, tamen sine omni causa, ex mera liberalitate, mea promissio valet. d.c.11.§.12. Feld. b. l. aliter & §.14.

XXV. *Quis est promittendi modus?*

℞. Modus promittendi requirit actum externum, i. e. signum sufficiens voluntatis nostræ declarandæ, quale
d. c. 11. §. 11. Puf. l. 3. c. 6. §. 16. interdum potest esse nutus, inprimis inter illos, quorum alter linguam alterius non intelligit, & inter mutos & surdos, frequentius autem vox aut literæ: etiam homo, si constet de voluntate nostra, qua illum elegerimus, ut instrumentum nostrum, ad hoc speciatim, aut sub generali notione. Ita nomine principalium in publicis promittunt legati, in privatis institores & magistri navium.

XXVI. *An talis homo nos obligare potest contra voluntatem nostram?*

Grot. d. l. 2. c. 11. §. 12. Puf. l. 3. c. 9. §. 2. l. 35. & 45. l. 60. §. 3. & 4. D. mand. ℞. Si generaliter aliquis constituatur, ut nomine nostro aliquid agat, semper ex bona fide agere debet illud, quod natura negotii vult: bonam enim fidem tacite supposuisse videmur; hinc si chartas puras, seu (ut vocantur) blancas, alicui demus, nomine nostro subscriptas, non potest aliquid à natura negotii commissi alienum inscribere, neque præsumimur in illud consensisse. Si tamen duplicia mandata dederimus; aliud manifestum & forte generale, quod exhibet illi, quocum est

est contrahendum, aliud arcanum & speciale, quod internuncium duntaxat instruit, & quousque progredi debeat, præscribit; si hoc arcanum mandatum transgreditur, nobis tenetur ad id quod interest, à mandato nostro non fuisse discessum, tertio tamen obligamur ad id, quod ab illo fuit actum. Nam alias nullum esset medium per internuncios negotia expediendi, & sub prætextu, limites mandati non fuisse observatos, facile omnia conclusa subverterentur.

XXVII. *Si plures navem exerceant & magistrum præponant, ut nomine ipsorum contrahat, an ex contractu magistri singuli obligantur pro portione, quam in navi habent, an in solidum?* *l. 1. pr. & §. ult. l. 2. C. de instit. & exercit. act.*

℟. In solidum singuli exercitores teneantur: æquitas enim vult, si damnum aliquod sit ferendum, ut ille ferat, qui magistrum præponit, & socium parum idoneum sibi adjungit, non autem ille, qui cum magistro contrahit, & facultates exercitorum excutere non debet, nec potest. Licet leges civiles, propter suæ civitatis rationes, aliter statuere possint. Jus enim civile non in totum inservit juri naturæ. *l. 3. & 4. D. de exerc. act. Ziegl. ad Grot. l. 2. c. 11. §. 13. Feld. h. l. Grot. aliter.*

XXVIII. *Ut promissio jus transferat, ex parte promissarii, quid requiritur?*

Grot. l. 2. c. 11. §. 14. ℞. Requiritur acceptatio, ut in dominii translatione, neque enim invito rem meam obtrudere, neque eam pro derelicta habere volo. Si tamen rogatio antecessit, e. g. visne, ut decem dem pro hac vel illa re, censetur ea durare, nisi expresse fuerit revocata; & eo casu in antecessum acceptatio facta intelligitur. Puf. l. 3. c. 6. §. 15. Ita tamen, ut rogationi conveniat responsio, nam si quis de majori summa respondeat, quam alius rogavit, requiritur expressa acceptatio.

Grot. d. c. 11. §. 14. XXIX. *At in pollicitatione, quando civitati aliquid promittitur, sufficit actus promittentis & acceptatio non requiritur?*

Feld. d. §. 14. Ziegl. ℞. Propter beneficia in nos à civitate collata, semper hæc præsumitur acceptare, quæ ab aliis offeruntur.

XXX. *Si acceptatio fuerit facta, an requiritur, ut innotescat promissori?*

℞. Promissio potest concipi duplici l. 2. c. 11. §. 15. Puf. l. 3. c. 6. §. 15. in fin. modo, nempe vel sic, volo ut valeat, si acceptetur; vel sic, volo ut valeat, si acceptatum intellexero. In dubio, utrum sensum ob oculos habuerit promissor, ex negotii natura videndum.

Si

Si promiſſio fiat ex mera liberalitate, prior ſenſus præſumitur, niſi aliud impediat; ſi non ſit ex mera liberalitate, & ad mutuam obligationem pertineat, poſterior.

XXXI. *An promiſſum licite revocatur ante acceptationem?*

℟. Cum ante acceptationem jus nondum ſit tranſlatum, revocari promiſſum poteſt ſine injuſtitia, imo & ſine inconſtantia, ſi revera eo animo factum ſit, ut ab acceptatione demum valere incipiat. Revocari etiam poteſt, mortuo ante acceptationem eo, cui forte per literas aut nuncium aliquid offerimus, ita ut ejus hæredes acceptare non poſſint, quia acceptatio videtur collata in ejus arbitrium, qui mortuus eſt, non in hæredum: aliud enim eſt, velle dare huicjus, quod ad hæredes tranſmittere poteſt, aliud velle dare hæredibus immediate; multum enim refert, in quem beneficium conferatur.

Grot. l. 2. c. 11. §. 16. Puf. l. 3. c. 9. §. 6.

l. 191. D. de R. J.

XXXII. *An promiſſum revocari poteſt eo mortuo, qui lectus erat voluntatis noſtræ internuncius?*

℟. Affirmatur; quia in illius verbis poſita fuerat obligatio. Unde licet hic internuncius tertio alicui indicarit, quale negotium in mandatis habeat,

d. l. 2. c. 11. §. 17. Puf. l. 3. c. 9. §. 3.

& per hunc isti, ad quem destinabatur, innotuerit, tamen non obligor, quia ex ipsius verbis non volo obligari, neque videtur meæ voluntatis satis exactam habere notitiam, ad eam confirmandam alteri. Aliud est in tabellario, qui non est instrumentum obligationis, sed perlator instrumenti obligatorii. Itaque literæ, consensus indices, per quemvis perferri poterunt.

XXXIII. *An promissum revocari potest, si internuncius seu minister non sit mortuus?*

Grot. d. l. & Puf. d. c. 9. §. 4. aliter.

℞. Affirmatur; sive lectus sit tantum, ut perlator sententiæ nostræ, sive ut ipse promittat. Utroque casu vim suam habebit revocatio, etiamsi ministro ea non innotuerit, dummodo ille, ad quem mittitur, de ea certior factus fuerit. Habet enim animus humanus non tantum naturalem potentiam mutandi consilium, sed & jus, quamdiu alii non obligatur.

Grot. d. c. 11. §. 2.

XXXIV. *Si dubium sit, an mandatum sit revocatum?*

d. c. 11. §. 17. n. 2.

℞. In dubio mandantis voluntas censetur fuisse, ut impleatur mandatum, nisi magna mutatio inciderit, qualis est mors; aut si apertissime appareat, statum rerum præsentem unicam missionis

fionis caufam fuiffe, & hic ftatus fuerit mutatus. Hinc legati à fufcepto itinere domum redire folent, deferta legatione, fi res ita mutatas intelligant, ut tota legationis materia vel caufa ceffet. l. 2. c. 16. §. 25. n. 2.

XXXV. *An tertius poteft promiffionem alteri factam acceptare?*

℟. Si is qui acceptat, mandatum habeat acceptandi, plane ex tali acceptatione promiffio perficitur; quia confenfus poteft & per miniftrum interponi & fignificari, & velle cenfemur, quod in alterius voluntate pofuimus, fi & ille velit. Si acceptans mandatum non habeat, aut promiffio fit facta acceptanti, ut rem alteri det, e. g. ego Sejo dabo, fi tibi placuerit; hîc in acceptantis arbitrio videtur effe, aut derivare hoc promiffum in Sejum, aut recufando id impedire, quo minus ad ipfum veniat, & acceptans mihi pœnitendi adimit facultatem, & fi Sejo etiam placuerit, promiffum jure naturali ad præftandum obligat: aut promiffio eft collata in ipfius nomen, cui res eft danda, altero tantum tefte, e. g. affevero feu promitto, te tefte, me Sejo daturum, tunc etfi his verbis annuas, tamen neque tibi jus quæfivifti, d. c. 11. §. 18, n. 2. Puf. l. 3. c. 9. §. 5.

neque Sejo, quia in personam tuam promissio non fuit collata; neque Sejo, quia cum tibi non dederit mandatum acceptandi, tuam actionem pro sua non agnoscit. Hinc promissor, quia per acceptationem Sejo jus non est quæsitum, revocare promissum potest citra injuriam, etsi non semper citra violationem constantiæ & veracitatis.

XXXVI. *An promissioni perfectæ onus aliquod adjici potest?*

l. c. 11. §. 19. ℞. Ante acceptationem conditiones adjicere potest, quas vult promissor, e. g. dabo centum, si velis Romam ire: si enim ante acceptationem liceat totum revocare, licebit etiam onus adjicere; post acceptationem non potest, quia jus acceptanti est quæsitum.

XXXVII. *Potestne onus adjici in commodum tertii?*

l. c. 11. §. 19. ℞. Affirmatur; dummodo tertius ille acceptaverit, e. g. dabo tibi centum, si Sejo sumptus studiorum per annum suppedites: si enim tertius conditionem nondum acceptaverit, à promissore revocari potest, quia huic tertio ante acceptationem nullum jus competere potest.

XXXVIII. *Si error promissioni causam*

sam dederit, vel metus, potestne promissio convalescere, si cognito errore vel metu, promissor stare velit promisso?

℞. Convalescere potest, dummodo interveniat actus externus, ex quo constare possit de animo promittentis, non quidem præcise verba, cum retentio rei promissæ, ex parte ejus cui promissa est, & relictio ejus, ex parte promittentis, aut simile aliquid, sufficere possit ad significandum consensum. Nam quæ ab initio vitiosa sunt, ex post facto convalescere possunt, si res à vitio purgetur & nova causa superveniat. *Grot. l. 2. c. 4. §. 11. d. c. 11. §. 20. Feld. h. l. aliter.*

XXXIX. *An promissiones semper requirunt causam expressam ut valeant?*

℞. Non; tacita enim causa subesse potest, nam si quis promittat, se daturum esse quod scit se non debere, videtur donare. *d. c. 11. §. 11.*

XL. *Si quis promittat factum alienum, seu ejus, qui non est sub ipsius potestate, ad quid obligatur?*

℞. Quia in factum alienum nullam facultatem habemus, facta aliena promittere non possumus, & ex tali promissione non obligamur, si stricte in- *d. c. 11. §. 22. Puf. l. 3. c. 6. §. 10.*

hæreamus verbis promiſſionis. Quia tamen inconveniens eſt, actus alicujus ſerio ſuſcepti nullum eſſe effectum, promiſſionem ſic interpretamur, ut promittens obligetur ad curandum, ut factum præſtetur. Quod eo magis valet, ſi quis expreſſe dixerit, ſe operam daturum, ut tertius aliquid faciat; tunc enim omni modo moraliter poſſibili, quantum honeſte ab eo poſtulari poteſt, efficere debet, ut alius faciat: qui ſi abnuat facere, promittens ad intereſſe non obligatur, niſi & hoc in omnem eventum promiſerit.

CAPUT XII.

De Contractibus.

I. *Quid ſit contractus.*

II. *Quomodo differat à pacto.*

III. *Quotuplex ſit. Quid ſit verus, quid quaſi contractus.*

IV. *Verus contractus quotuplex ſit. Quid nominatus, quid innominatus.*

V. *Quotuplex ſit contractus nominatus, quid realis, quid conſenſualis. An verbalis & chirographarius ſint juris naturæ.*

VI. *Quot ſint contractus innominati.*

VII. *Quomodo præterea contractus dividantur. Quid bilaterales & unilaterales: oneroſi & benefici: bonæ fidei & ſtricti juris.*

VIII. *An in contractibus æqualitas ſit obſervanda.*

IX. *An in contractibus beneficis.*

X. *Quomodo hæc æqualitas inveniatur.*

XI. *Quomodo ex actibus, contractum præcedentibus, æqualitas æſtimetur.*

XII. *An etiam ex aliis, quæ, licet ad rei æſtimationem faciant, rem tamen non contingunt.*

XIII. *An vitia, ipſi emtori nota, indicanda ſint.*

XIV. *An etiam requiratur æqua-*

I. Quid

I. *Quid est contractus?*

℞. Contractus est conventio, vel nomen proprium, vel causam habens: vel quæ propter certum & determinatum contrahendi modum, vel propter datum factumve, quod subest, obligat ad dandum vel faciendum, vel ad præstandum. vide quæst. seq. in fin.

II. *Quomodo differunt contractus & pactum?*

Str. Ex. 6. th. 9. 30. & 31. Schilt. Ex. 8. th. 8. & 52. Puf. l. 5. c. 2. §. 4. aliter.

℞. 1. In contractu est consensus præsens; in pacto plerumque futurus. 2. In contractu est consensus determinatus, & ratione rei in contractum deductæ, & ratione modi & formæ contrahendi; in pacto est consensus nudus. 3. In contractu, præter consensum, requiritur interdum ad perfectionem rei traditio, ut in realibus; interdum determinatio, ut modo dictum, ut in consensualibus; in pactis hæc non requiruntur. 4. In contractu semper subest causa, i. e. vel certus & determinatus contrahendi modus, vel datum aut factum; in pactis secus.

III. *Quotuplex est contractus?*

Grot. l. 2. c. 12. §. 1. & 2. aliter. jung. Feld. h. l.

℞. Contractus est vel verus, vel quasi-contractus. Verus contractus est vera conventio, propter proprium nomen vel causam, quæ subest, obligationem pro-

producens. Quasi-contractus est quasi-conventio, quando scilicet jus ex facto, quod intercedit, inducit consensum & obligationem, e. g. dum quis gerit absque mandato negotia aliena, in utilitatem vel absentis, vel ignorantis. Jus ex hoc facto inducit consensum inter eum, qui negotia gerit, & eum, cujus negotia geruntur; scilicet, ille videtur se obligasse ad diligentem administrationem, & ad rationum redditionem, finito negotio, hic autem ad præstationem indemnitatis, si negotiorum gestor impensas quasdam fecerit, vel damnum sentiat ocasione negotii, natura enim iniquum est, ut officium alicui sit damnosum.

IV. *Veri contractus quomodo subdividuntur?*

℞. Veri contractus alii sunt, qui non retinent illud nomen generale conventionis, sed propter proprium & determinatum objectum, & propriam & determinatam contrahendi formam, accipiunt nomen proprium, quod producit propriam actionem, quæ ex aliis contractibus non datur; e. g. quando pro re constituitur certum pretium in pecunia numerata, hæc conventio non retinet generale conventionis nomen, seu non dicitur tantum conventio, verum

l. 7. D. de pact.

Grot. l. 2. c. 12. §. 3. n. 2. aliter. Puf. l. 5. c. 2. §. 7. aliter.

rum ob proprium suum & determinatum objectum, quod diversum est à pretio, & ob propriam & determinatam contrahendi formam, quæ est, ut pretium sit certum, & consistat in pecunia numerata, ut sit verum & justum, &c. accipit nomen proprium, quod aliis conventionibus tribui non potest: & actio, quæ inde oritur, etiam est propria, quæ ex hoc, & nullo alio contractu datur, scilicet actio emti venditi; & hi contractus à Doctoribus solent vocari contractus nominati. Alii sunt contractus, qui quidem non habent proprium nomen, neque proprium & determinatum objectum, sed admittunt omnis generis res: neque propriam & determinatam contrahendi formam; verum illam partium arbitrio & voluntati relinquunt, & hinc producunt actionem generalem, quæ communis est pluribus contractibus; & à forma, quæ ab ipsorum præscriptione pendet, dicitur actio præscriptis verbis, actio in factum &c. Hi contractus solent vocari contractus innominati, e. g. do tibi rem, ut mihi des aliam; sæpe rem ejusdem speciei, v. g. si imperialem tibi dem, ut alium similem imperialem mihi des; vel do tibi frumentum, ut mihi des cerevisiam,

Str. Ex. 25. th. 2. & 23.

ſiam, vel vinum, vel aliud quid, prout contrahentibus viſum fuerit.

V. *Contractus, qui nominati dicuntur, quomodo dividuntur?*

℞. Contractus, qui dicuntur nominati; alii ſunt reales, qui perficiuntur rei traditione, ut eſt mutuum, commodatum, depoſitum & pignus; alii conſenſuales, qui modo & determinato conſenſu, abſque rei traditione, perficiuntur, ut emtio venditio, locatio conductio, ſocietas, & mandatum. Contractus verbalis, ſeu ſtipulatio, quatenus certis & ſolennibus interrogandi & reſpondendi formulis conſtat, juri naturæ eſt ignotus. Item contractus chirographarius, quatenus quis ex ſola ſcriptura, licet rem non acceperit, obligatur.

§. ult. Inſt. de Oblig. & tot. tit. ff. quibus mod. re contr. obl. §. 1. Inſt. de oblig. ex conſ.

Puf. l. 5. c. 2. §. 6. in med.

VI. *Contractus qui innominati dicuntur, quot ſunt?*

℞. Plures, ex quibus tamen præcipui ſunt do ut des, do ut facias, facio ut des, facio ut facias. Qui omnes re perficiuntur, ſeu cauſa conſtant, & antequam aliquid eſt datum vel factum, non eſt contractus, ſed pactum de contrahendo.

Str. Ex. 25. th. 2. 10 11. 15. Puf. d. l. 5. c. 2. §. 9. Grot. l. 2. c. 12. §. 3. n. 1. & 2. aliter.

VII. *Suntne adhuc aliæ contractuum nominatorum & quaſi-contractuum diviſiones?*

℞.

Puf. l. 5. c. 2. §. 5. & 8.

℞. Affirmatur: contractus enim nominati & quasi contractus alii sunt bilaterales, in quibus uterque obligatur, ut emtio venditio, locatio conductio, negotiorum gestio &c. alii unilaterales, ubi unus tantum obligatur, ut mutuum, solutio indebiti &c. Alii sunt onerosi, qui obligant utramque partem ad onus, ut emtio venditio, locatio conductio; alii benefici, in quibus alteri parti gratis aliquid præstatur, ut commodatum, depositum, mandatum, negotiorum gestio. Alii sunt bonæ fidei, in quibus ex bono & æquo alter alteri obligatur, & verbis omissa pro expressis habentur, ut emtio venditio, negotiorum gestio &c. alii stricti juris in quibus obligamur ex iis, quæ expressa sunt, & quæ expressa non sunt, habentur pro omissis, ut mutuum, solutio indebiti.

Kulpis Ex. 6. ad lib. 2. c. 12. aliter. Textor. c. 13. §. 50. aliter. Frantz. Ex. 13. q. 7.

VIII. *An in contractibus æqualitas est observanda?*

Puf. l. 5. c. 3. §. 1.

℞. Affirmatur; quia enim contractus inter homines ineuntur, ut pro re vel opera aliquid æquipollens recipiant, quod ob certas causas expetunt possidere potius, quam rem suam retinere, aut opera supersedere, jus naturæ, ut & in dominio semel introducto, æqua-

Grot. l. 2. c. 10. §. 2. c. 12. §. 8.

æqualitatem imperat, ita ut ex inæqualitate jus oriatur minus habenti.

IX. *Quid si contractus sint benefici, ut mandatum, depositum?*

℟. In contractibus beneficis non quidem omnimoda æqualitas spectatur; si enim e. g. in mandato operæ merces respondeat, non amplius est contractus beneficus, sed transit in aliud negotii genus: attamen ex suppositione ejus quod agitur, ne quis scilicet ex beneficio damnum sentiat, is qui beneficum negotium in se suscipit, indemnis servari debet, tum propter impensas, quas in negotium fecit, tum propter damnum, quod propter negotium susceptum incurrit.

Grot. l. 2. c. 12. §. 13. Puf. l. 3. c. 3. §. 7. & l. 5. c. 3. §. 7. Feld. ad l. 2. c. 12. §. 8. aliter.

X. *Quomodo ista æqualitas invenitur & determinatur?*

℟. Hæc æqualitas invenitur & determinatur partim ex actibus, qui vel præcedunt contractum, vel qui interveniunt in ipso contractu principali; partim ex eo, de quo agitur.

Grot. l. 2. c. 12. §. 8.

XI. *Quomodo ex actibus, qui præcedunt contractum, hanc æqualitatem invenimus & æstimamus?*

℟. Is qui cum aliquo contrahit, vitia sibi nota rei, de qua agitur, significare debet; quia alias justum pretium statui

Feld. ad Grot. l. 2. c. 12. §. 9. Puf. l. 5. c. 3. §. 3. Grot. l. 2. c. 12. §. 9. aliter.

Q

ſtatui nequit; nam qui ſciens prò re vitioſa pretium ſumit, dum alter eam æſtimat non vitioſam, plus conſequitur, dum alter minus habet.

XII. *An & alia, quæ extra rei ſubſtantiam poſita ſunt, & tamen ad æſtimationem ejus faciunt, indicari debent?*

Grot. l. 2. c. 12. §. 9. n. 2.

℞. Non; quia hoc non venit ex natura contractus, ſed extrinſecus contingit: ut, ſi quis frumentum vendat majori pretio, & ſciat multas naves in curſu eſſe, quæ frumentum advehunt, non cogitur hoc indicare, vel frumentum ſuum minori pretio vendere; frumenti enim bonitas apparet, & tunc, quando contractus initur, revera tanti eſt, quanti venditur, etſi paulo poſt minoris ſit futurum, propter aliarum navium adventum, adeo ut, cum quilibet ſibi ipſi ſit proximus, ne quidem contra humanitatis officium faciat, ſi non indicet. Nam non ſemper quicquid tibi audire utile eſt, idem mihi dicere neceſſe eſt: niſi de iis agatur, quæ rem ſubjectam per ſe contingunt, ut ſi domus ſit peſtilens, ſi à magiſtratu dejici juſſa &c.

Puf. l. 5. c. 3. §. 4. Grot. d. c. 12. §. 9. n. 2. aliter.

XIII. *Quid juris, ſi vitia rei emtori jam nota ſint?*

℞.

℞. Non necesse est, ut indicentur, scientia enim utrinque par pares facit contrahentes; & sicut, ob vitia ab emtore indicata, emtio non potest rescindi, ita nec ob nota, vel ob ea, de quibus ex inspectione facile constare potuit; in hæc enim emtor consensisse videtur, & sic nulla ipsi fit injuria. *Grot. d. c. 12. §. 9. n. 3. l. 55. D. de Ædil. edict. l. 15. §. 1. & 43. D. de contrah. emt.*

XIV. ***Requiriturne, ut & contrahentium inter se voluntas sit æqualis?***

℞. Et in voluntatis usu requiritur æqualitas in contractibus, ita ut, ne quis metus incutiatur contrahendi causa, aut si injuste incussus sit, ut dematur. Nam metum injustum incutiens ex suo delicto facit, ut in contractu oriatur inæqualitas, & ut ille plus, alter minus habere censeatur. Si metus juste incussus antecesserit, ut si magistratus sub poena mandet subditis, aut perpetuis, aut temporariis, ut vel emant vel vendant, necessitate exigente, aut ut operas suas, vehicula vel naves locent, talis metus demi non debet; hic enim contractui videtur extrinsecus, & magistratus, vi eminentis dominii, hæc omnia ante contractum celebrandum optimo jure mandare potuit. *Grot. d. c. 12. §. 10. Feld. d. l. aliter. Puf. l. 5. c. 3. §. 6. in fin. Grot. l. 1. c. 1. §. 6.*

XV. ***Quomodo æqualitatem inveni-***

mus & æstimamus ex iis quæ interveniunt in ipso contractu principali?

Grot. l. 2. c. 12. § 11. Puf. l. 5. c. 3. §. 8.

℟. Si in ipso contractu non plus exigatur, quam par est. Id quod in onerosis contractibus adeo est observandum, ut id, quod pars altera amplius promittit, ne quidem tanquam donatum retineri possit. Nam animus ejus generis contractus ineuntium non censetur esse talis, nec præsumitur, nisi manifeste appareat: quod enim promittunt aut dant, credendi sunt promittere aut dare, tanquam æquale ei, quod accepturi sunt, & ut jus æqualitatis ratione debitum.

XVI. *Quomodo ex eo de quo agitur?*

Grot. d. c. 12. §. 12. n. 1.

℟. Licet nec celatum quicquam sit, quod dictum oportuit, nec plus exactum, quam deberi putabatur, si tamen in re deprehendatur inæqualitas, sine culpa contrahentium, puta quod vitium latebat, aut quia de pretio errabatur, ea tamen resarcienda est, & demendum ei qui plus habet, reddendumque minus habenti: quia in contractu id utrinque propositum aut fuit, aut esse debuit, ut uterque tantundem haberet. Quanta autem hic debeat esse læsio, judex æstimabit, vel vir bonus,

nus, ex ipsa pretii magnitudine & rei valore, secundum id, quod æquum esse ipsis recta ratio dictat. Ut autem tunc demum rescindatur, quando quis læsus est ultra dimidium veri pretii, hoc est ex jure civili, & constitui potest, ne nimium multiplicarentur lites, si ob quamcunque læsionem, contractus rescinderentur. *l. 2. & 8. C. de resc. vend.*

XVII. *Quid est pretium?*

℞. Pretium est valor rerum & actionum in commercium venientium, secundum quem illæ invicem comparari solent. *Puf. l. 5. c. 1. §. 2. in fin. Grot. l. 2. c. 12. §. 14.*

XVIII. *Quotuplex est?*

℞. Pretium est vel vulgare, vel eminens. Illud est, quod deprehenditur in rebus & actionibus, seu operis in commercium venientibus, quatenus necessariæ sunt vel utiles, vel delectationem hominibus adferunt. Hoc est nummus, & quicquid ejus vicem gerit, quatenus omnium rerum & operarum pretia virtualiter continet, & communem earundem mensuram præbere intelligitur. *Grot. & Puf. d. l. §. 3.* *Ren. Budel. de monet. l. 1. c. 3. l. 1. D. de contrab. emt.*

XIX. *Quot modis determinatur pretium?*

℞. In statu naturali, extra civitatem, quarumvis rerum pretia ex conventio- *Grot. d. c. 12. §. 14. in fin.*

ne contrahentium determinantur. In civitatibus duplici modo: uno per legem, & vocatur pretium legitimum, quod regulariter cum justitia & æquitate congruere præsumitur, ita ut in puncto consistat, nec latitudinem habeat, sed quantulocunque excessu injustitia committatur. Quare, quando in gratiam emtorum, illud taxatur, venditori non licet ultrà exigere: quamvis si velit, & lex non prohibeat [id quod plerumque fit in gratiam aliorum mercatorum] possit minus accipere; altero autem modo pretium determinatur per communem hominum æstimationem & judicium, accedente consensu eorum, qui inter se contrahunt: & hoc vocatur Pretium commune, seu naturale, quod habet aliquam latitudinem, intra quam plus minusve potest exigi & dari, seu res tanti æstimatur, quantum pro ea communiter offerri aut dari solet. Ita ut pretium vulgare commodè subdividatur in legitimum & commune, cui adjicitur pretium affectionis, si propter peculiarem affectum, res supra commune pretium ematur vel vendatur.

Puf. l. 5. c. 1 §. 8. in fin. & §. 9.

Puf. l. 5. c. 1. §. 7.

XX. *Quæ est mensura seu fundamentum pretii?*

℞. Men-

℟. Mensura, seu fundamentum pretii, in se, est aptitudo rei vel actionis, qua aliquid, mediatè aut immediatè, conferre potest ad vitæ humanæ necessitates, aut ad eandem commodiorem & jucundiorem reddendam. Unde res inutiles vocantur nullius pretii, sicut & homines interdum inutilia terræ pondera, seu nullius pretii, vocare solemus. Puf. l. 5. c. 1. §. 4. Grot. l. 2. c. 12. §. 14. aliter.

XXI. *At vero non omnibus rebus, quæ vitæ humanæ sunt utiles, pretium impositum est.*

℟. Quædam res & actiones sunt constitutæ extra commercium hominum, & extra eorum dominium, & eo ipso pretium iis est detractum, licet utilissimæ sint in vita humana & necessariæ, ut partes aëris superioris, æther, cœlestia corpora, vastus oceanus &c. sic jure gentium res sacræ, sanctæ & religiosæ; item liber homo, quia non est in commercio, & similia, pretium nullum habent; sic actiones sacræ, exhibitio Sacramentorum &c. pretio comparari non debent. Item actiones, quæ animo perficiuntur, ut docere &c. licet, ut pro opera, quæ in his præstatur, honorarium interveniat, æquum sit. Quædam res separatim teneri neque- Puf. d. c. 1. §. 5. l. 1. §. 5. D. de extra-ord. cogn.

unt, & ſic pretium non habent, niſi aliis rebus accedant, e. g. apricum lumen ſolis, liquidus & purus aër, amœna facies terræ, umbra & ſimiles res, quibus homines ſine uſu terræ frui non poſſunt, & hinc ſeorſim non habent pretium; at ſi jungantur cum regionibus, fundis ac prædiis, multum momenti adferunt ad augendum pretium.

XXII. *Quæ ſunt rationes, cur pretium mox augeatur, mox minuatur?*

Grot. l. 2. c. 12. §. 14. Boecl. in diſſ. de menſ. pret. p. 59. 62. 68. 70. Puf. l. 5. c. 1. §. 6.

℞. Variæ ſunt rationes; ad intenſionem pretii inprimis facit raritas; & ambitio mortalium præcipuè æſtimat ea, quæ quis cum paucis habet communia, & contrà vile eſt, quicquid intra cujuſvis ſuppellectilem cernitur. Res quotidiani uſus, & quæ potiſſimum ſpectant victum, amictum, & arma, præcipuam pretii ſui intenſionem nanciſcuntur, quando raritas conjungitur cum neceſſitate, ut fieri ſolet in annonæ caritate, in obſidionibus & ſimilibus (præter raritatem) neceſſitatibus. Pretia rerum artificialium intendi ſolent ex ſubtilitate & elegantia artis, ex fama artificis, interdum propter prioris poſſeſſoris præſtantiam &c. Operarum & actionum pretia intendit earundum difficultas, dexteritas, utilitas,

litas, necessitas, agentium raritas. Operæ quædam nobiliores sunt, quia iis præstantur ea, quæ æstimari non possunt. Sic emis à medico rem inæstimabilem, vitam ac valetudinem bonam; à bonarum artium præceptore, studia liberalia & animi cultum. Itaque his non rei, sed operæ pretium solvitur, quod à rebus suis avocati nobis vacant, honorarium (non meriti sui, sed occupationis suæ) ferunt. Pretium animantium brutorum intenditur interdum, propter affectum peculiarem, ex quadam quasi familiaritate, aut quia genio nostro sese aliquo modo applicare norunt, aut quia ope eorum magnum olim malum effugimus, aut quia insignis eventûs monumentum sunt, dexteritas etiam multum confert, raritas & necessitas. Præterea in communi pretio solet haberi ratio laborum & expensarum, quas communiter mercatores faciunt; extraordinariæ huc non pertinent, quando forte mercator in advehendis rebus morbo correptus, multum impendit in medicos &c. sed superflua non æstimantur. tempus, cogitationes & curæ, quas mercatores mercibus conquirendis, asservandis, aut distrahendis,

Senec. de benef. l. 6. c. 15.

Puf. d. l. §. 7.

Grot. d. c. 12. §. 14. n. 2.

Puf. d. l. §. 10.

impendunt; nec minus operæ famulorum, quos conducere necesse habent, considerandæ. Item longitudo ac periculum itineris, diversus pecuniæ & mercium valor in diversis locis. Qui vendunt merces minutatim, plus possunt exigere, quam qui in magna copia. Paucitas ementium & pecuniæ, mercium autem abundantia, & quando merx quærit emtorem, pretium minuunt: contrà ementium & pecuniæ copia & mercium raritas pretium augent. Habetur etiam ratio lucri cessantis, quod ex pretii solutione dilata aut anticipata nascitur.

XXIII. *Materia pretii eminentis quod alias res æstimat, seu nummi, qualis esse debet?*

Grot. l. 2. c. 12. §. 17. ℞. Quia nummus debet esse mensura rerum aliarum, materia (1.) talis esse debet, ut per se minime, aut saltem difficulter flecti possit, ita ut usu & contrectatione perpetua non consumatur. (2.) ut sit è numero utilium & æstimabilium, talis nempe, in qua propter nobilitatem & raritatem, multarum rerum pretia contineantur, ita ut hæc materia bonitate & quantitate rebus cæteris respondeat. Si enim nummi materia inutilis esset, nemo pro rebus suis eam acciperet, puta, si ex papyro, corio,

corio, &c. nummi fierent; (3.) debet esse tractabilis, i. e. debet facile posse circumferri, condi, liquari, cogi, duci, cudi, figurari & versari, durare tamen in his omnibus minimò sui detrimento. Hinc plerisque gentibus commodissimum fuit visum, adhibere metalla nobiliora & non ita frequentia, aurum scilicet, argentum & æs, habita tamen ratione præstantiæ unius præ alio, quæ non in sola hominum opinione, sed in modò dictis consistit.

Ziegl. de jur. Maj. l. 1. c. 49. §. 15.

Arnis. de jur. Maj. l. 2. c. 7. n. 7. aliter.

XXIV. *At sæpe populi utuntur stanno, ferro, plumbo, etiam corio, cortice, papyro?*

℞. Verum quidem est, exempla passim prostant, & patrum nostrorum & nostra memoria id usu venisse scimus; tamen nummi isti veri nummi non sunt, sed tantum vice nummorum, veluti subsidiarii quidam sponsores, habentur. Nec ad materias tales confugere licet, nisi urgente summa necessitate, nec alia intentione, quam ut, cessante necessitate, eæ cum veris nummis iterum permutentur, & damnum communitati illatum resarciatur.

Ren. Budel. de monet. l. 1. 4. 1. n. 27. seqq. jung. l. 9. §. 2. D. ad L. Corn. de fals. & Gothofr. in not. Budæus ad l. 1. D. de contrab. emt. Puf. l. 5. c. 1. §. 13.

XXV. *An valor nummorum, pro lubitus ejus, qui summum imperium habet, potest augeri & minui, & an*

an tantum alieni metalli auro vel argento admiscere poterit, quantum vult?

Ziegl. d. jr. l. 1. c. 49. §. 21. 22. & seqq. Puf. l. 5. c. 1. §. 14. & 15. Molinæus de usur. n. 797.

℞. Non; cum enim nummus sit mensura pretii aliarum rerum, & receptus ad commodius exercenda commercia, non solum inter cives, sed & inter hos atque exteros, rector civitatis, si nummis suis enorme pretium posuerit, eos ad commercia suorum civium cum exteris reddit inutiles; & cum electa sit materia, cujus publica ac perpetua est æstimatio inter gentes, quatenus functionem recipit in comparandis rebus aut omnibus, aut maxime necessariis, si alieni metalli quantitatem & bonitatem non rite temperet, saltem ut exterorum, quibuscum nobis commercium est, monetà non sint inferiores, ferè, præter permutationem mercium, cum exteris, civibus suis nihil reliquum facit.

XXVI. *Generali tractatione de contractibus absoluta, quæritur, quando in emtione & venditione dominium transferatur?*

Kulpis ad Grot. l. 2. c. 12. Ex. 6. §. 4. Grot. l. 2. c. 12. §. 15. Puf.

℞. Quia ex contractu nascitur tantum obligatio ad rem habendam, ante traditionem emtor non potest fieri dominus, vel consequi jus, quod venditor

ditor in re habuit: non enim præcise obligatur ad dandum, seu ad dominium transferendum, sed sufficit interdum emtori præstitisse, ut habere rem liceat quandocunque velit: quod translatione possessionis & facultatis usucapiendi absolvitur. l. 5. c. 5. §. 3. in fin. aliter.

XXVII. *At periculum statim, perfecta emtione, pertinet ad emtorem, & res perit suo domino?*

℞. Quamvis periculum statim pertineat ad emtorem, tamen inde non probatur, ante traditionem ipsum esse dominum; verum ideo hoc receptum est, quia ab emtoris voluntate pendet, rem venditam statim vel per se, vel per alium accipiendi, ita ut res penes ipsum, non autem penes venditorem periisset: quare etiam oportet ut solvat pretium, licet rem nunquam sit consecutus. Quo accedit, quod cum omnia commoda ad ipsum pertineant ante factam traditionem, naturale est, ut ferat quoque incommoda, & ut periculum sustineat. Tertia ratio, scilicet debitorem speciei liberari à sua obligatione, per rei interitum, probat quidem, venditorem non cogi posse, ut rem tradat, sed tamen ei exigendi pretium jus non tribuit. Grot. d. l. aliter. Puf. d. l. aliter. Ziegl. h. l.

XXVIII.

XXVIII. *Si res bis ſit vendita, quæ venditio valebit?*

Grot. d. c. 12. §. 15. n. 2.

℞. Ex duabus venditionibus ea valebit, quæ in ſe continuit præſentem dominii translationem: per hanc enim facultas moralis in rem abiit à venditore; quod non fit per ſolam promiſſionem.

XXIX. *An monopolia pugnant cum jure naturæ?*

Grot. l. 2. c. 2. §. ult. c. 12. §. 16.

℞. Monopolia non pugnant cum jure naturæ, quando is qui ſolus omnia coëmit, paratus eſt aliis vendere æquo pretio; tunc enim, licet alii non poſſint libere emere, à quocunque velint, tamen hoc impedimentum naturæ ſocietatis contrarium non eſt, cum ipſorum non interſit, à quo emant, quod ad deſideria naturæ attinet. Hinc etiam à ſumma poteſtate, juſta de cauſa, & pretio conſtituto, Monopolia permitti poſſunt. Privatis autem, citra privilegium, hoc non licet, i. e. ii prohibere non poſſunt, ne alii quoque cives certum genus mercium tractent: licet de compacto id interdum agant, ut res ſupra pretium, quod ſummum nunc eſt, in communi pretio vendantur, aut vi aut fraude impediant, ne major copia importetur, aut ideo merces coë-

Puf. l. 5. c. 5. §. 7.

l. un. C. de monop. Cap. Leop. art. 20. Joſeph. art. 19. Grot. d. l.

coëmant, ut ſic raritate earundem procurata, iniquo illas pretio vendant. Huc non referuntur iſti, qui ex ſolertia negotiativa plures merces coëmunt, ut data occaſione pluris, pro temporis tamen ratione pretio non iniquo, vendant.

XXX. *In locatione & conductione cujus damno ſunt ſterilitas & alii caſus uſum impedientes?*

℞. Venditioni & emtioni proxima quidem eſt locatio conductio, eiſdemque regulis conſiſtit. Reſpondet enim pretium penſioni ſive mercedi, & merci uſus rerum vel operarum; differunt tamen in caſus præſtatione: nam in emtione caſus pertinet ad emtorem, in conductione ad locatorem; quia eſt contra æquitatem naturalem, ut quis mercedem ſolvat pro uſu, quem citra dolum & culpam non percepit. Quare ſi nullus ſit uſus, nulla debetur merces, ſi aliquis ſit uſus, aliqua debetur merces; ita ut ex boni viri arbitrio, pro circumſtantiarum diverſitate, judicium ferri debeat de mercedis remiſſione.

pr. I. de loc. & cond.

l. 15. §. 2. D. loc. cond. Ziegl. ad Grot. l. 2. c. 12. §. 18. Feld. d. l. Puf. l. 5. c. 6. §. 2. & 3. Grot. l. 2. c. 12. §. 18. aliter.

XXXI. *Si mea opera pluribus poſſit eſſe utilis, ut tamen mihi non exiſtat laborioſior, quam ſi uni duntaxat adhibeatur, an à ſingulis ſolidam*

dam mercedem, vel honorarium petere possum?

Puf. l. 5. c. 6. §. 4. Grot. l. 2. c. 12. §. 19. aliter. Feld. h. l.

℞. Si sint operæ artificiales, quæ pluribus communicatæ vilescunt, à singulis solidam mercedem stipulari licet: si non vilescant, & si unus solus tantum promiserit, quantum plures solverent, isto invito plures admitti non possunt, quia per contractum facultas usum locandi eo tempore mihi est ademta; & si me consentiente plures admittat, æquum est, ut reliqui contribuant conductori. Idem dicendum de operis, quæ animo perficiuntur, & pretio nummario æstimari non solent. Idem de operis vulgaribus, e. g. si quis solus navem conduxisset.

l. 2. §. 6. D. ad L. Rhod. de jact. Str. Ex. 20. th. 28.

XXXII. *Circa mutuum quæritur an usuræ sint vetitæ jure naturali?*

Os. ad Grot. l. 2. c. 12. §. 20. Molinæus de Usur. q. 2. n. 86. Seld. l. 6. c. 10. & 11.

℞. Non; quia enim in mutuo dominium transfertur in accipientem, æquum est, ut dum re nostra caremus, ille autem commodum & lucrum inde percipit, nobis aliquid pro usu rei nostræ solvatur. Quo accedit, quod Deus voluerit, Judæos fœnerare extraneis, non Cananæis duntaxat, sed quibusvis aliis gentibus: & verò Deus non præsumitur expresse indulgere violationem & transgressionem juris natu-

naturæ erga quoſcunque alios populos.

XXXIII. *At pecunia eſt res ſterilis, & vero iniquum videtur, ut pro uſu talis rei aliquid ſolvatur, inprimis cum uſus rei à re ipſa, qu tandem in eodem genere eſt reſtituenda, non poſſit diſtingui, ita ut videatur & res & uſus rei reddi?*

℞. Induſtria humana res ſua natura infœcundas, e. g. domos, & ſic pecuniam quoque, in quam pretium eminens eſt collatum, fructuoſas facere poteſt. Et licet uſus rei, ſeu pecuniæ, conſiſtat in abuſu, nec ſeparari poſſit ab ipſa re, ſeu pecunia, quæ aliquando in genere reſtituitur, tamen quia poſt certum tempus demum ea redditur, & interea accipiens re utitur, hoc æſtimabile eſt, & propterea aliquid ſolvendum. Hinc admittuntur alii contractus, qui in effectu cum uſuris coincidunt, ut ſunt cenſus annui, montes pietatis &c.

Grot. d. c. 12. §. 10. n. 1 & 2. Feld. b. l. Puf. l. 5. c. 7. §. 10. R. I. 1548. tit. 17. & Policey-Ordnung. zu Franckf. 1577. tit. 17. Frantz. Ex. 9. q. 4. Puf. l. 5. c. 1. §. 11. & 12. Grot. d. c. 12. §. 21.

XXXIV. *Quomodo æſtimari debet pretium periculi, quod ſuſtinetur in contractu aſſecurationis?*

℞. Æſtimatio pretii, pro magnitudine periculi, intendi poteſt aut remitti, ita ut major ſit, ſi præter tempeſtates, etiam

Grot. l. 2. c. 12. & 23. in fin. Kulpis. Ex. 6. ad Grot. l. 2. c. 12. § 6. Puf. l. 5. c. 9. §. 8.

etiam piratæ aut hostes metuantur, major etiam tempore hyberno, quam æstivo.

XXXV. *Ut hic contractus subsistat, quid requiritur?*

Grot. d. c. 12. §. 23. Marq. de Jur. Merc. l. 2. c. 13.

℞. Hic contractus avertendi periculi, quem assecurationem vocant, omnino nullus erit, si contrahentium alter rem, de qua agitur, aut salvam, quo destinabatur, pervenisse, aut periisse, sciverit.

XXXVI. *In societate negotiatoria quomodo partes in damno & lucro dicuntur æquales & inæquales?*

Grot. l. 2. c. 12. §. 24.

℞. Quando paria sunt quæ conferuntur, sive sit pecunia, sive sint operæ, partes sunt æquales in lucro & damno; si non sint paria, partes sunt inæquales, propter exactum respectum, quem partes lucri & damni habent ad sortem.

XXXVII. *Potestne sociorum aliquis particeps esse lucri, ut immunis sit damni?*

Grot. d. §. 24. n. 3. l. 29. §. 1. D. pro soc.

℞. Hoc pactum quidem est præter naturam societatis, quæ vult, ut lucrum & damnum, pro rata sortis, sint communia: potest tamen sine injuria ita conveniri, modò tanto plus lucri

ferat,

ferat, quam alioqui laturus fuerat is, qui in se damnum recepit.

XXXVIII. *An quis damnum sentire potest sine lucro?*

℟. Iniquissimum est genus societatis, ex qua quis damnum, non etiam lucrum, percipit: nam ita naturalis est societati utilitatum communio, ut sine ea nequeat societas consistere. Grot. d. §. 24. n. 3. & d. l. 29.

XXXIX. *An haec aequalitas etiam ita observatur in societate universorum bonorum?*

℟. Quia incertae spei & eventui ab initio se committunt socii, & aequale jus habent, tum circa lucrum futurum, tum circa impensas, quilibet sociorum, pro conditione sua, quantum leges frugalis & honestae oeconomiae ferunt, ex societate sumere potest ea, quae ad sui suorumque sustentationem requiruntur; & societate soluta, partes fiunt aequales, non habita ratione, an quis plus, an minus contulerit. Grot. d. §. 24. n. 3. in fin. Str. 22. th. 23. & seqq.

XL. *Quando societas solvitur, ad quem pertinet periculum rerum, quae collatae sunt?*

℟. Si plures pecuniam conferant, quilibet fert periculum suae sortis, sicut & eam, soluta societate, praeci- Grot. d. §. 24. n. 2. Puf. l. 5. c. 8. §. 2.

puam habet: si alter conferat pecuniam, alter autem operam, tunc aut (1.) opera confertur cum solo pecuniæ usu, eoque casu periculum pertinet ad solum dominum: & si pecunia salva sit, domino salva est; aut (2.) opera confertur cum dominio pecuniæ: quo casu opera habetur quasi pretium sorti adjectum, & si pecunia pereat, damnum erit commune, quemadmodum si societas solvatur, is qui operam tantum impendit, particeps fit sortis.

XLI. *Quæ est communis utilitas in societate navali, seu admiralitate?*

Grot. l. 2. c. 12. §. 25. Marq. de jur. merc. l. 2. c. 11. p. 305.

℞. Hæc societas navalis, seu Admiralitas, spectat ad communem diversorum mercatorum defensionem adversus piratas & hostes: hinc & præda communis est, & damna communiter feruntur, in quibus numerantur & vulneratorum impendia. Ut autem constet de quota parte damni ferendi, æstimantur naves, & quæ in navi sunt, & summa ex his conficitur, ut scilicet damnum resarciatur à dominis navium, pro ea parte, quam quisque habet in tali summa.

XLII. *An quæ hactenus dicta sunt de æqualitate observanda in contra-*

tractibus, semper à contrahentibus observantur?

℞. Non, sed apud omnes gentes, ad præcidendas controversias infinitas, & ob incerta rerum pretia, naturaliter contrahentes se circumvenire possunt; i. e. natura negotiorum & commerciorum hoc requirit, ut interdum unus plus, alter minus accipiat. *Frantz. ex. 11. q. 3. l. 8. C. de resc. vend. Grot. l. 2. c. 12. § 26. aliter. & Puf. l. 5. c. 3. §. 10.*

CAPUT XIII.

De Jurejurando.

I. *Quomodo pollicitationes, promissa, contractus &c. confirmari soleant.*
II. *Cur inprimis jurejurando soleant confirmari.*
III. *Quid sit jusjurandum.*
IV. *Quotuplex.*
V. *Quæ ad Juramentum requirantur.*
VI. *Qui jurare non possint.*
VII. *An sit juramentum, si quis non putans se jurare, proferat verba jurantia.*
VIII. *An teneatur jurans, si in mente sua reservet, quod non velit obligari.*
IX. *An is, qui verba jurantia deliberatò profert, animo tamen non jurandi.*
X. *Quid, si jusjurandum dolo sit elicitum.*
XI. *Quid, si metu injusto.*
XII. *An ex talibus juramentis Deo acquiratur obligatio.*
XIII. *Cur Deus perjuros puniat.*
XIV. *An juramentum de re illicita obliget.*
XV. *Quid si jusjur. non quidem sit de re omninò illicita, sed tamen impediat majus bonum morale.*
XVI. *Quid si de re naturaliter impossibili juramentum præstetur, & res tantum pro tempore, aut ex suppositione, sit impossibilis.*
XVII. *Quæ sit forma jurisjurandi.*
XVIII. *An rectè juretur per creaturas.*
XIX. *An per falsos Deos.*
XX. *An Christianus tale juramentum à gentilibus rectè exigat.*
XXI. *Quis sit effectus juramenti.*
XXII. *An obligetur is qui aliquid jurato promittit latroni.*

I. *Quomodo pollicitationes, promissa, contractus &c. confirmari solent?*

Grot. l. 2. c. 13. §. 1. Puf. l. 4. c. 2. §. 1. ℞. Variis modis; pignoribus, fidejussoribus, sed inprimis jurejurando.

II. *Cur inprimis jurejurando solent confirmari?*

Feld. b. l. ℞. Quia dum hæc negotia jurejurando confirmantur, homines censentur esse maxime securi; nam juramentum præstatur sub amissione maximi boni, gratiæ nimirum Numinis æterni, quam nemo præsumitur velle amittere, quia Grot. d. l. ea amissa, salvus esse non potest. Hinc omnes populi, & ab omni ævo, nullum vinculum ad adstringendam fidem jurejurandô arctius existimarunt, & gravis pœna perjuris imminere nunquam

quam non credita est, ita ut & posteritas majorum delicta lueret, secundum illud Poëtæ.

At juramento quædam est sine nomine proles,
Trunca manus & trunca pedes: tamen impete magno
Advenit, atque omnem vastat stirpemque domumque.

III. *Quid est jusjurandum?*

℞. Jusjurandum est religiosa affirmatio, per invocationem Dei in testem, sub amissione ipsius gratiæ facta. Grot. l. 2. c. 13. §. 1. n. 3.

IV. *Quotuplex est jusjurandum?*

℞. Est vel Promissorium, vel assertorium. Illud est vel promissorium in specie, quando jurejurando aliquid promittimus, vel confirmatorium, quando actum præcedentem seu negotium præcedens jurejurando confirmamus. Hoc, scilicet assertorium, est illud, quod præstatur ad rem controversam decidendam. Puf. l. 4. c. 2. §. 18. 19. 20. 21. 22.

V. *Quæ requiruntur ad juramentum?*

℞. Requiritur (1.) animus rationis compos & deliberatus, (2.) ut res, quæ promittitur, & (3.) modus seu forma, sit licita, (4.) finisque licitus & bonus. Grot. d. c. c. 13. §. 2. 6. & 10.

Grot. d. c. 13 §. 2 c. 11. § 5. Textor. c. 27. n. 23. & 24. aliter. Kulpis 7. th. 3. in fin. Grot. l. 2. c. 20. §. 46. n. 4.

VI. *Qui ergo non possunt jurare?*

℞. Furiosi, mente capti, impuberes, qui non intelligunt quod agunt, ut in cap. de promissis dictum; item athei, quia Deum esse negant.

VII. *Si quis non putans se jurare, proferat verba jurantia, eritne juramentum?*

Grot. d. c. 13. §. 2. Puf. l. 4. c. 2. §. 3.

℞. Non; quia mens est, quæ jurat, non lingua, juxta illud Poëtæ:

Jurata lingua est: mente juravi nihil.

Sic, si quis juramentum recitat, vel etiam verba concepta alteri prælegit, talis non jurat.

VIII. *Quid si quis volens jurare, protulerit quidem verba jurantia, sed tamen in sua mente sibi reservet, quod non velit obligari, an ex tali promisso jurato obligabitur?*

Frantz. 2. resol. 2. §. 8. & seqq. Puf. l. 4. c. 2. §. 5. Grot. d. c. 13. § 3. paulò aliter. junge l. 2. c. 1. § 3. c. 11. § 4. n. 1. & 3.

℞. Affirmatur; quia quoties signis externis animum nostrum alteri indicavimus, & is eum acceptavit, non potest non sequi obligatio; nam aliàs omnis ratio intervenientibus signis sese obligandi ex humana vita tolleretur, si quis tacita sua intentione posset impedire, ne effectus ille actum aliquem sequatur, cui producendo est institutus.

IX.

IX. *An obligatur verba jurantia deliberatò proferens, animo tamen non jurandi?*

℞. Affirmatur: quia enim is actus ex animo deliberato processit, & alter in eum sensum rem accepit, effectum, qui ex eo sequitur, obligationem scilicet, intentione sua impedire non potest; nisi qui jurat sciat, aut probabiliter credat, ab eo, quîcum negotium est, verba aliter accipi: nam dictis testem adhibens Deum, debet dicta facere vera, quomodo putat intelligi. Quamvis tamen & sic male faciat, dum nomen Dei assumit in vanum.

Grot. d. l. 2. c. 13. §. 3. n 1. & 2. Os. b. l.

X. *An, quando jusjurandum dolo est elicitum, jurans obligatur?*

℞. Negatur; quia dolus excludit animum deliberatum, qui consistit in eo, ut idem intelligamus & idem velimus; & quando dolo inducimur ad jurandum, præsupponimus factum ita se habere, prout ab altero fuit propositum, quod tamen revera ita se non habet: & sic non idem intelligimus & volumus. At si dubium sit, an non etiam sine eo fuisset juraturus, an standum sit verbis [quia simplicitas quam maxima juramento convenit] dubitatur.

Grot. l. 2. c. 13. §. 4. Seld. c. 16. in princ.

XI. *Quid si juramentum metu injusto sit extortum?*

Puf. l. 4. c. 2. §. 8. Grot. d. c. 13. §. 14. aliter. ℞. Et hoc in casu jurans non obligatur, quia metus injustus impedit consensum deliberatum & liberum, & metum injustum mihi inferens non habet jus exigendi à me juramentum.

XII. *Sed annon hoc in casu Deo acquiritur obligatio?*

Feld. ad Grot. l. 2. c. 13. §. 14. Puf. l. 4. c. 2. § 9. Grot. l. 2. c. 13. §. 14. aliter. ℞. Negatur; quia jusjurandum est testimonium aliquod Dei, testis autem ex testimonio suo non acquirit obligationem, sed eam, vel factum aliquod, de quo testatur, præsupponit.

XIII. *At vero Deus non puniret perjuros, nisi jurans obligatus fuisset Deo?*

Puf. l. 4. c. 2. §. 2. aliter. ℞. Deus punit perjuros, non quia ex juramento nova obligatio oritur, sed quia delictum cum juramento concurrit, si quis pejeret, & nomen Dei in vanum assumat. Puf. d. l. 4. c. 2. §. 6. Hinc etiam apparet, frustrà non adjici juramentum negotiis antè validis; acerbius enim punitur, qui iram Dei expresse provocavit; & quantum in se fuit, ad ipsius misericordiam sibi viam præclusit, quàm is qui nude promisit, & promissa non servat.

XIV. *Si præstetur jusjurandum de re*

re illicita, quid juris?

℞. Juramentum de re illicita aut naturaliter, aut divina interdictione, vel etiam humana, non obligat; quia est de re impossibili, & propter legis interdictionem, facultas illud adimplendi nobis est ademta. l. 14. & 15. D. de condit. Inst. Feld. h. c. §. 6. Puf. l. 4. c. 2. §. 9.

XV. *Quid si quidem res non sit omnino illicita, sed tamen impediatur majus bonum morale, seu si per id prohibeamur obire aliquod officium humanitatis & pietatis?*

℞. Jurans non obligatur, quia profectum in bono & officiis humanitatis, Deo & proximo debemus. Nam Deus vult, ut pro virili enitamur, ista aliis præstare: adeo ut ejus libertatem eripere nobis ipsis non valeamus. Huc pertinent isti, qui tam duro atque insociabili ingenio, morum feritatem jurejurando obfirmant, scilicet, ut ne hunc habeant mensæ aut lecti socium, ne illi bene unquam faciant &c. vel qui alios obstringunt, ne honestam aliquam, & humano generi utilem artem cum altero communicent &c. Grot. hoc c. 13. §. 7. c. 2. §. 11. & seqq.

XVI. *Quid, si juramentum præstetur de re naturaliter omnino impossibili?*

℞. Quia juramentum non mutat natu- Feld. h. c. 13. §. 3.

turam pacti aut promissi, cui illud accedit, satis manifestum est, ad omninò impossibile neminem obligari; etsi graviter peccet, qui ita temere jurando, nomine divino abutitur. Si tantum pro tempore, aut ex suppositione, sit impossibile id quod juratur, ut si filiusfam. inscio patre, matrimonium jurato promittat fœminæ, quod istam, soluta patria potestate, velit ducere, in pendenti est obligatio, & existente tempore quod supposuit, tenetur verum facere id, quod juravit.

Grot. l. 2. c. 13. §. 8. & 9. t. 5. §. 10.

XVII. *Quæ est forma jurisjurandi?*

℞. Forma jurisjurandi est, ut fiat per religiosam invocationem nominis divini & devotionem sui ipsius, sive utrumque simul verbis exprimatur, sive alterutrum tantum, puta hoc modo: Deus testis sit & vindex, si sciens fefellero; vel ita; Deus testis sit, aut Deus sit vindex; quæ duo in idem recidunt. Nam cum superior, puniendi jus habens, testis advocatur, simul ab eo perfidiæ ultio poscitur: & qui scit omnia, ultor est, ideo quia testis est.

Grot. d. c. 13. §. 10. Str. Ex. 17. th. 9.

XVIII. *Licetne jurare per creaturas?*

℞. Non; quia (1.) religiosa invocatio ipsis non debetur; (2.) quia solus Deus est

Str. Ex. 17. th. 7. Ziegl. b.

est omniscius ac omnipotens, ideoque solus dignus, qui in conscientiæ nostræ testem & perfidiæ ultorem invocetur. Sic ergo non licet jurare per Angelos, nec per principem, per solem, terram, cœlum &c. Neque execrationes, quibus rem nobis charissimam devovemus, ut liberos, patriam, principem &c. quo de sinceritate nostra proximus certus sit: neque obtestationes, veluti cum res, quas magni facimus, deducimus in comparationem cum re jurata, ut sic testemur, non minus id, quod asserimus, nobis cordi esse, (ideoque verum nos dicere) quàm eas res, quas obtestati sumus, confundi debent cum juramentis. c. §. 10. & 11. Grot. h. c. §. 11. aliter. Puf. l. 4. c. 2. §. 3 aliter.

XIX. *Si quis juret per falso Deos, an obligatur?*

℟. Affirmatur, quia ex errore putat se jurare per verum Deum; seu quia sub falsis notis, generali tamen complexione. numen intuetur: ideò verus Deus, si perjeratum sit, in suam injuriam id factum interpretatur. Grot. h. c. §. 12. Feld. h l. Puf. l. 4. c. 2. §. 4. Ziegl. h. c. §. 12. & Osiand. aliter.

XX. *An Christiano licet à gentilibus, quibuscum negotium est, tale juramentum exigere?*

℟. Christiani quidem non debent sub tali forma gentilibus deferre juramen- Grot. h. c. §. 12. Os. d. c. §. 12. Str. Ex. 17. Feld. h. l.

mentum, multo minus ipsi ita jurare, quia idololatricum est; si tamen adduci non possint, ut aliter jurent, ipsi quidem jurabunt, ut oportet, à gentilibus autem accipiant juramentum, quale habere possunt.

XXI. *Quis est effectus juramenti?*

Grot. d. c. 13. §. 13. Feld. b. l. aliter.

℞. Sicut intendimus per juramentum, ut aut aliquid liciti promittatur, aut ut confirmetur, aut ut controversiæ finis imponatur: ita etiam effectus juramenti varius est; præcipuus tamen est præcidere controversias. Nam omnis disputationis finis est juramentum rem sanciens.

XXII. *An quis obligatur juramento aliquid promittens latroni?*

Puf. l. 4. c. 2. §. 8. Grot. l. 2. c. 13. §. 14. aliter. & cum eo Os. b. l. Ziegl. Frantz. 2. Resol. 3. Kulpis. & plures alii. Grot. l. 3. c. 19. §. 1. c. 21. §. 26. & seqq.

℞. Non, quia vitium est in latrone, scilicet dum metum injustum mihi infert, non potest acceptare promissum, & sic si de facto aliquid promisi, nulla ex promisso oritur obligatio, ne quidem respectu Dei; nam Deo nihil promisi, neque dixi in honorem & gloriam divini nominis latroni dabo. Idem dicendum, si quid piratæ, qua tali, promittatur. Secus est, si hosti publico, quia metus quem infert, justus est.

XXIII. *An cogitur quis fidem juratam*

tam isti servare, qui eam anteà fregit?

℞. Si jurata promissio respectum habeat ad alterius promissionem, ita ut ei quasi conditio insit, cum alter promissionem non implet, non fit perjurus, si vicissim non præstet id quod juravit, ob defectum conditionis: à parte scil. ejus cui juravit; conditione autem deficiente, deficit promissio & nulla est: eventus enim ostendit, nullam esse obligationem, utpote quæ non nisi sub conditione contracta erat. Si verò diversi generis sint promissa, & respectum mutuum non habeant, omninò juramentum erit servandum. Licet enim alter contra jus naturæ egerit, quod vult pacta esse servanda, mihi tamen delinquendi impunitatem concedere nequit.

Grot. l. 2. c. 13. §. 16.

Grot. l. 3. c. 19. §. 14.

XXIV. *Si quis juramento confirmet contractum, in quo enormiter est læsus, potestne actus rescindi?*

℞. Affirmatur, quia juramentum non mutat naturam contractus, cui accedit. Si ergo contractus, propter inæqualitatem intervenientem, potest rescindi, etiam juramentum potest rescindi, quod eam præsupponit æqualita-

Puf. l. 4. c. 2 §. 11. Grot. d. c. 13. § 16. n. 2. aliter. Mornac. ad l. 1. C. si adverf. vend. Str. Ex. 8. th. 54.

litatem, quam contractus jure naturæ postulat.

XXV. *An hæres obligatur ex juramento defuncti?*

Grot. d. c. 13. §. 17. Puf. l. 4. c. 2. §. 17.

℞. Si ex promisso jurato perfectum jus tertio sit acquisitum, hæres obligatur, quia hoc onus bonis adhæret, in quæ succedit, & in quibus defunctum repræsentat. Si nemini fuerit jus quæsitum, & ipsa obligatio consistat tantum in pietate, fide, constantia &c. hæres non obligatur, quia hæc ad hæredem non transeunt, sed finiuntur cum persona jurantis. Imo priori in casu, si hæres non præstet factum defuncti, non fiet perjurus [quia juramentum continet devotionem sui ipsius, & verò hæres se ipsum non devovit] sed tantum perfidus. Sic, si populus juraverit, illi tantum cives, qui jurarunt, si juratum non præstetur, fient perjuri, non autem reliqui, qui juramento non consenserunt, & in quorum animam non est juratum: sicut nec successores, sed tantum fiunt perfidi.

Grot. l. 2. c. 21. §. 8. & 19.

XXVI. *Possumusne jurare in alterius animam?*

c. 6. de test. in 6. Ziegl. ad Jus Can.

℞. Ita; si procurator meus, mandato speciali instructus, nomine meo juret, ipse

ipse fecisse videor, quod per alium feci, & si non servem, quod jurato promisi, perjurus sum. Sic possumus jurare per literas, nihil enim refert, sive verbis ore prolatis, sive scriptis, Deum invocemus in testem. 3. tit. 1. n. 13 Frantz. 2. Resol. 1. § 47. Schilt. Ex. 23. th. 32. & seqq.

XXVII. *Si jus, quod tertio ex juramento est quæsitum, remittatur ab ipso, an perjurus fio, si promissum non præstem?*

℞. Non; quia remissio ipsius facit, ut juramentum habeatur pro præstito. Sic etiam aliquis non amplius tenetur ex suo juramento, si qualitas, sub qua alicui juravit, cesset, ut si magistratus desinat esse magistratus, si subditus discedat à civitate &c. Nec opus est speciali remissione jurisjurandi. Grot. d. c. 13 § 18. Puf. l. 4. c. 2. § 11.

XXVIII. *An quod contra juramentum fit, illicitum tantum est, an etiam irritum?*

℞. Judicandum hoc est ex natura actûs. Aut enim juramentum continet plenam abdicationem potestatis ad actum, ut si quis juret, se nec posse, nec velle fœdus facere cum aliis; si contra faciat, non erit tantum perjurus, sed & fœdus erit irritum, propter defectum facultatis, quam abdicavit: aut sola fides tantum adstringi- Grot. l. 2 c. 3. § 16. l. 2. c. 15. § 7.

Arr. Ex. 32. th. 38. Fach. 4. contr. cap. 8.

tur jurejurando, e. g. si quis hæredi instituto juret, se non mutaturum testamentum, & postea mutet, erit perjurus tantum, sed testamenti mutatio valebit, quia facultatem mutandi testamentum retinuit. Sic, si rex regi juret, se certo in loco non exstructurum munimenta, & postea exstruat, fiet perjurus, exstructio tamen valebit, quia facultatem retinuit munimenta exstruendi.

XXIX. *Quale jus superiores habent in juramenta inferiorum?*

Grot. d. c. 13 §. 20. Feld. h. l. Seld. l. 6. c. 1. p. 703. & c. 7.

℞. Quia actus inferiorum non sunt plene in potestate ipsorum, sed à superioribus dependent, ideo duplex potest esse actus superiorum circa id quod juratur: alter directus in personam jurantis, alter in personam cui juratur. In personam jurantis dirigi potest, aut antequam juretur, irritum nempe reddendo juramentum: quatenus jus inferioris sub potestate superioris continetur, & sic facultatem ad actum ipsis auferendo, ut si superior prohibeat inferioribus, ne vendant frumentum exteris, venditio contra prohibitionem facta, etiam jurato, erit nulla; aut postquam juratum est, scil. ne impleatur, idque propter summum imperium, quod su-

ſuperior in actiones inferiorum habet: aut ut non valeat, niſi certo reſpectu, ut ſi, forte propter imbecillitatem judicii, aliquis minor renunciaret beneficio ſibi competenti, hoc non valeat, niſi à majorenni approbetur; aut contrà, ut valeat, ſi confirmetur juramento. Grot. d. c. 13. §. 20. n. 4.

XXX. *An ergò is, qui ſummum in civitate habet imperium, aliquem poteſt abſolvere à juramento?*

℞. Ita; quia enim ſummam habet poteſtatem in ejus perſonam, habet etiam in ejus verba & promiſſiones; ſive obligationem, ex jurata promiſſione ortam, totam tollat, ſive aliquem tantum abſolvat à juramento, ad effectum agendi, i.e. ut ſine metu perjurii agere poſſit. Grot. d. c. 13. §. 20. n. 2. in fin. Inſt. Jur. Publ. p. 278. Brand. Myl. ad Jur. Can. voce: Relaxatio juram. Ziegl. de jur. Maj. l. 1. c. 21. p. 355.

XXXI. *Quid juris quando actus ſuperioris eſt directus in perſonam ejus cui juratur?*

℞. Poteſt tollere ab eo jus, quod ex jurata promiſſione partum eſt, aut etiam vetare, ne quid ex tali juramento accipiat: idque duobus modis, ſive in pœnam, ſive ob utilitatem publicam, ex vi ſupereminentis dominii. Grot. d. c. 13. §. 20. n. 3. c. 11. §. 7.

Imò, ſi poſt juratam promiſſionem, vel etiam antè, ſubſit mutuum debitum, Ziegl. h. l. Text. c. 27. §. 76. & 77. aliter.

ipse jurans potest compensare id quod is, cui juratum est, ipsi debet, cum eo quod jurato promisit.

XXXII. *Quænam sunt affinia juramentis, seu quæ habentur pro juramentis?*

Grot. l. 2. c. 13. §. 22. Text. c. 27. n. 41. & 42.

℟. Multis in locis receptum est vice jurisjurandi, ut fides datis dextris, aut alio quodam signo obstringatur, ea vi, ut, ni impleatur promissio, promissor non minus detestabilis habeatur, quam si pejerasset. Præcipue de regibus, virisque principibus dictum est usitatissimum, fidem eorum pro jurejurando valere; talis est formula apud Germanos, *bey Furstlichen, Græfflichen, Adelichen, Treuen und Ehren.* Hinc tales personæ debent esse bonæ fidei, & vitam potius ponere, quam fidem, quò pertinet illud Guntheri Ligurini:

Gail. 2. obs. 59.

——*Unde jus & reverentia verbo*
Regis inesse solet, quovis juramine major.

CAPUT XIV.

De eorum, qui summum imperium habent, promissis & contractibus, & juramentis.

I. *An hactenus dicta de promissis, contractibus & juramentis, etiam apud reges obtineant.*

II. Quæ

II. *Quæ quæstiones peculiares circa eorum promissa, contractus & juramenta, sint consideranda.*
III. *An rex se ipsum in integrum restituere possit, & contractum suum irritum facere.*
IV. *An in integrum restitutiones ex jure civili veniant, & ad reges pertineant.*
V. *An non potius in integrum restituendi sint ab eo, cui Monarchia universalis competit.*
VI. *An pacta cum extraneis, per tutores inita, Rex sub obtentu minorennitatis, revocare possit.*
VII. *An exceptio metus, doli, læsionis &c. valeat contra capitulationes regibus præscriptas.*
VIII. *An Rex juramentum suum rescindere possit.*
IX. *An obligetur in iis, quæ sine causa promisit.*
X. *An emere & vendere sine certo pretio, locare & conducere sine certa mercede possit.*
XI. *Rex, cum subditis contrahens, an naturaliter obligetur, an Civiliter.*
XII. *An ipsis jus quæsitum auferre possit.*
XIII. *An res exterorum supereminenti alterius dominio subsint.*
XIV. *An contractus regum leges sint.*
XV. *An ex regum contractibus teneantur successores, vel ipse populus.*
XVI. *Quousque hæc facultas populum obligandi se extendat.*
XVII. *Cur hæc potestas populum obligandi non judicetur ex eventu.*
XVIII. *Si contractus incipiat vergere ad publicam perniciem, an rescindi possit.*
XIX. *Quid si Rex alienare vellet partem regni aut regalis patrimonii.*
XX. *Beneficia principum an semper revocari possint.*
XXI. *An populi teneantur contractibus invasorum imperii.*
XXII. *Modus iste perveniendi ad imperium an non sit illegitimus.*

I. *An ea, quæ dicta sunt de promissis, contractibus & juramentis, etiam locum habent apud Reges, & eos qui par jus regibus obtinent?*

℞. Affirmatur, quia sunt juris naturæ & gentium, quibus juribus *Grot. in Prol. in pr. l. 2. c. 11. §. 5. n. 3.*

ribus reges non minus obligantur, quàm privati quicunque.

II. *Sed annon peculiares quædam sunt quæstiones circa promissa, contractus & juramenta regum?*

Grot. l. 2. c. 14 §. 1. n. 1.

℞. Ita, scil. tum de eo, quod ipsis in actus suos licet, tum de eo, quod in subditos, tum de eo, quod in successores suos licet.

III. *An Rex potest se ipsum restituere in integrum, & suum contractum irritum facere?*

Bod. l. 1. c. 8. Grot. d. c. 14. §. 1. n. 2. aliter. Grot. h. c. §. 11. n. 2. Boecl. de eo quod civit. p. 43. in fin. Kulpis. h. c. arg. l. 41. D. de her. Inst. Gothofred. in C. ne quis in sua causa. & Morn. ibi. Conr. de fin. Imp. c. 19. §. 3.

℞. Affirmatur, si scilicet sit evidens æquitas; hæc enim uti omnibus hominibus hoc beneficium tribuit, ut æqualitas inter contrahentes observetur, ita & regibus, sive actus sint regii, sive actus eorum privati, i. e. sive contrahant, e. g. ut Leopoldus, Josephus &c. Nam quamvis actus regii perinde sint, ac si ipsa Communitas fecisset, & communitas se ipsa non sit superior, tamen non requiritur, ut restitutio in integrum semper fiat à superiori; nam ii qui sunt Reges, aut parem ipsis potestatem habent, sicuti isti, qui copiam judicis habere non possunt, sibi ipsis possunt jus dicere, & se ipsos in integrum restituere.

IV. *At vero restitutio in integrum* ve-

venit ex jure civili, quod ad reges, quà tales sunt, non pertinet?

℞. Restitutio in integrum non venit ex jure civili, sed ipsa æquitas naturalis vult, ut metu injusto coactus, dolo circumventus, vel ætatis lubrico lapsus, absentia vel alia justa causa læsus in integrum restituatur, vel ut actus irritus declaretur: & in hac restitutione tempus, intra quod fieri debet, non est definitum, sed definiri debet ex eo, ex quo potuit aliquis eam petere & impetrare, adeo, ut si quis istud tempus effluere patiatur, jus suum vel rem pro derelicto habeat. Grot. d. c. 14. §. 1. n. 2. aliter. Corring. d. l. Puf. l. 8. c. 10. §. 2. Ziegl. h. c. §. 1. Bod. d. 1. c. 8.

V. *Annon videtur dicendum, si restitui debeat, hoc non fieri debere ab ipsis Regibus qui læsi sunt, sed ab eo, cui jure naturæ competit universalis Monarchia?*

℞. Non, (1.) quia Monarchia universalis non datur. (2.) Si Monarcha universalis læderetur, se ipsum deberet in integrum restituere. Quanquam autem hæc sententia non sit admittenda, tamen si res dubia sit, eorum opinio non videtur spernenda, qui volunt opus esse, ut fiat restitutio per arbitros compromissarios; hi enim interdum Grot. l. 2. c. 22. §. 13. n. 2. in fin. Conring. de fin. Imp. c. 19. §. 8. in fin. Feld. h. c. §. 1. Grot. l. 2. c. 23. §. 8. l. 2. c. 20. §. 46.

S 4 ju-

judices inter Reges sunt.

VI. *An pacta, cum extraneis per tutores legitime inita, Rex sub obtentu minorennitatis, potest revocare?*

l. 47. D. de min. Ser. Ex. 8. ib. 46. Puf. l. 8. c. 10. §. 3. aliter.

R. Affirmatur, si æquitas & læsio sit evidens. Prætextus enim minorennitatis solus non sufficit; & qui cum ipsis contraxerunt, si securi non sint, sibi imputent, quod in suo contractu non observaverint æqualitatem, quæ inter contrahentes observari debet: non enim sufficit, si legitime contrahatur, i. e. secundum formam & solennitates juris, verum etiam omnis læsio abesse debet.

VII. *An exceptio metus, doli, læsionis &c. valet contra Capitulationes, quæ regibus limitatis præscribi solent?*

Grot. l. 2. c. 5. §. 6. & 10. c. 11. §. 5. Limn. in proœm. ad Capit. Imper. & Reg. sect. 2. n. 1. & seqq. Puf. l. 5. c. 10. §. 2.

R. Non, (1.) quia reges qui jurant in Capitulationes, semper sunt perfectæ ætatis. (2.) Si leges istæ nimis duræ videbantur, nemo erat qui regnum suscipere cogebat. (3.) Populus non præsumitur adeo imprudens esse, ut regem suum ejusmodi legibus velit adstringere, quæ summum imperium reddant mancum, aut velut mobile.

VIII. *An ea, quæ hactenus dicta sunt,* ob-

obtinent etiam in juramentis regum?

℞. Affirmatur, quia juramentum judicatur ex natura actus, cui accedit; si æquitas velit, ut iste actus rescindatur, juramentum, quod huic actui accessit, rescindi potest, sive antecedenter hoc fiat, sive consequenter. Nec magis hic requiruntur distinctæ personæ, quam in restitutione in integrum, ubi rex seipsum, vel per arbitros restituit: nec præsupponitur in relaxatione juramenti, illud præstitum esse ab inferiori, sed præsupponitur justam subesse causam, ex qua fit relaxatio.

Bodin. l. 1. c. 8. Grot. aliter. h. c. §. 3. & Ziegl. h. l. Kulpis. h. c. §. 2. in fin. Jung. Rhet. Inst. Jur. publ. l. 3. tit. 6. §. 5. p. 540.

IX. *An Rex obligatur in iis, quæ sine causa antecedente promisit?*

℞. Ita: Nam non minus ad reges, quam ad alios pertinet, quod promissa plena, absoluta & acceptata jus transferant in acceptantem. vid. c. 11. §. 4.

Grot. h. c. §. 4. c. 11. §. 10.

X. *An valent à Regibus facta emtio & venditio sine certo pretio, locatio & conductio sine certa mercede?*

℞. Non; quia determinatio pretii in emtione, & expressio mercedis in locatione, non sunt à jure civili, sed à jure gentium, ex natura ipsorum horum contra-

Ziegl. h. l. Grot. h. c. §. 5. paulo aliter, contra Vasq. 2.

Controv. Illustr. c. 51. n. 34. §. ult. Inst. Mand. Pichard. ad ad §. 1. Inst. de emt. vend.

contractuum; adeo ut si pretium in emtione non sit determinatum, non sit emtio, & si merces non sit determinata in conductione, non sit conductio, sed transeat in aliud genus contractus.

XI. *Quando Rex cum subditis contrahit, an obligatur tantum naturaliter, an verò etiam civiliter?*

Grot. h. t. §. 6. n. 2. Feld. h. c. §. 6.

℞. Si per obligationem civilem intelligamus talem, quæ juri naturæ est conveniens, & quæ approbatur vel comprobatur à jure civili, civiliter obligatur: sin per obligationem civilem intelligamus obligationem, quæ à lege civili vim coactivam accipit, Rex non obligatur civiliter, ne quidem tanquam membrum cœtus; quia licet sit membrum cœtus, seu civitatis, tamen est tale membrum, in quod translatum est jus integri, seu omnia jura reliquorum membrorum, adeo ut à reliquis, tanquam universis, obligari non possit, nec à se ipso, quia se ipso superior non est. Obligatur ergò Rex tantum naturaliter: ut tamen ex hac naturali obligatione nascatur actio, scilicet, ut contrahens petere possit, & si Rex facere velit id quod conscientia, honestas & æquitas dictant, etiam cum effectu.

Grot. l. 2. c. 4. §. 12. h. c. §. 5. sed aliter.

fectu. Et hinc est, cur Reges soleant permittere, ut conveniantur in propriis tribunalibus, ut jus creditoris declaretur, licet exactio sequi non possit, si sponte sententiæ satisfacere non velint; nam subditis cogere eum, cui sunt subditi, non licet. *A. B. Cap. 5. & ibi Limnaus.*

XII. *An Rex subditis jus quæsitum auferre potest?*

℞. Affirmatur; & quidem duplici modo ipsis jus quæsitum auferre potest, aut in pœnam, aut ex vi supereminentis dominii: neque necesse est stricto jure, ut fiat compensatio, quia Rex jure suo utitur. Vi enim eminentis dominii, de rebus privatorum, in utilitatem publicam, disponere potest eo modo, quo paterfamilias de iis disponit in utilitatem suæ familiæ. Licet æquitas suadeat, ut damnum, quod omnium causa quis sustinuit, ab omnibus, in quorum commodum cessit id quod est impensum, resarciatur. Neque interest, utrum jus quæsitum sit ex jure naturali, an ex jure civili, nam in utrumvis par jus est regis, nec hoc magis, quam illud, sine causa tolli potest, aut si sine causa hoc Rex faciat, haud dubie tenetur reparare damnum datum; facit enim contra *Grot. d. c. 14. §. 7. Fr. Horn. l. 2. c. 4. §. 20. Grot. d. l. aliter. Grot. c. 14. §. 8. Ziegl. h. l. & de jur. Maj. l. 1. c. 4. p. 99.*

tra

tra verum jus subditi & contra jus naturæ, quod non patitur, ut alicui jus, legitimo modo partum, sine causa & facto suo auferatur.

Grot. l. 2. c. 14. §. 8. in fin.

XIII. *An exterorum bona, quæ tempore necessitatis apud nos deprehenduntur, dominis ipsorum alibi existentibus, vi supereminentis dominii, detineri possunt?*

Grot. l. 2. c. 2. §. 10. Boecl. in com. d. c. 2. §. 10. Horn. l. 2. c. 4 §. 19. Conring. de Fin. Imp. c. 19. §. 6.

℞. Verior est affirmantium opinio, quia extrema necessitas aliàs ex jure humanitatis facit, ut alterius rem occupare possim, quæ non est in meo territoriuo; multo magis ergo, si talis res inveniatur in meo territorio, & intra meam jurisdictionem. Quo accedunt exempla populorum ita sentientium.

XIV. *An contractus Regum sunt leges?*

Grot. d. c. 14. §. 9. Feld. h. l. aliter.

℞. Non, quia ex promissis & contractibus jus nascitur adversus regem, non ex legibus; & si has revocet, nemini facit injuriam. Quædam tamen ex legibus & contractibus mixta esse possunt, ut contractus cum vicino Rege, aut cum publicano factus, qui simul pro lege publicatur, quatenus ei insunt, quæ subditis observanda sunt.

XV. *An ex Regum contractibus*

te-

tenentur successores?

℞. Si sint successores omnium bonorum, & simul regni hæredes; ut in regno patrimoniali, quin promissis & contractibus teneantur, dubitandum non est; pro debitis enim, etiam personalibus, bona defuncti, respectu quorum dicimur creditores vel debitores, ut obligata sint, ipsi rerum dominio coævum est: si verò sint successores tantum in jus regni, ut in regno non patrimoniali, vel electitio, vel successivo, directè quidem & immediatè hi successores, quà tales, non obligantur, quia jus non accipiunt ab eo, qui proxime decessit, sed à populo: obligantur tamen per interpositam civitatem, quatenus imperium transferendo, civitas facultatem quoque regi concessisse videtur se obligandi, tanquam capiti suo. Nam in moralibus qui dat finem, dat ea, quæ ad finem perducunt; sine enim hac facultate obligandi populum, regi nullum est medium expediendi negotia, sive in ipsa civitate, sive cum exteris: si sunt successores partim in bona, in jus verò regni in solidum, promissa & contractus respectu ipsorum bonorum, in quæ successerunt, omnino servare debent:

Grot. d. c. 14. §. 10. & c. 21. §. 19.

l. 2. c. 5. §. 17. Boecl. de eo quod. civ. egit. p. 42. usque ad 48.

bent: quæ vero promiſſa & contractus iſta bona non reſpiciunt, in iis obſervanda moda dicta diſtinctio, ſcilicet quod per interpoſitam civitatem obligentur.

XVI. *Quouſque hæc poteſtas populum obligandi ſe extendit?*

Grot. d. c. 14. §. 12. & c. 9. §. 8. n. 1. & 2. Carpz. de leg. reg. c. 13. ſect. 2. n. 13. in fin. ℞. Hæc poteſtas populum obligandi non abit in infinitum; neque enim obligandi infinita poteſtas ad imperium recte exercendum neceſſaria eſt, ſed requiritur, ut rex habeat probabilem rationem: quod in dubio, ob regentium auctoritatem, præſumi debet, ſive poſtmodum exitus reſpondeat conſilio & rationi regis, ſive non reſpondeat. Non enim exitus in hac re, ſed probabilis ratio rei gerendæ, ſpectanda eſt, quæ ſi adſit, & populus ipſe obligatur, ſi quo caſu ſui juris eſſe cœperit, & ſucceſſores, ut populi capita. Sicut &, ſi quid populus liber contraxiſſet, obligaretur is, qui poſtea regnum pleniſſimo jure à populo acciperet. An verò, ſi talem populum bello Rex ſubegiſſet, idem obtinere debeat, vid. cap. 9.

Ziegl. h. c. §. 12.

XVII. *Cur hæc poteſtas populum obligandi non judicatur ex eventu?*

Grot. d. c. 14. §. 12. n. 1. ℞. Reip. non expedit, imò periculo-

culosum esset, ad tales angustias reipublicæ imperantem velle adigere. Facile enim inde oriri posset confusio, dum actum utiliter modò gestum assererent, modò negarent, ut sic nulla contrahentibus esset securitas.

XVIII. *An si contractus incipiat vergere ad publicam perniciem, declarari potest nullus, quasi factus sub conditione, sine qua juste fieri non potest?*

℟. Difficilis & periculosa est hæc declaratio, ubi cum exteris agitur, qui bona fide contraxerunt, & nullo jure casus Reip. ferre coguntur; imò, si talis conditio subintelligeretur, quis unquam exterorum certus esset de suo contractu, & quis cum alio rege vel populo contracturus esset? Grot. d. c. 14. §. 12. n. 4. aliter.

XIX. *An contractus valent, si pertineant ad alienationem regni, ejusve partis aut regalis patrimonii, quatenus id regi non est permissum?*

℟. Non, quia facti sunt de re aliena. Tantundem erit in regnis restrictis, si quam materiam aut actuum genus populus à potestate regia exceperit. Nam, ut tales actus valeant, populi per se, aut per eos, qui populum legitime refe- Grot. c. 14. §. 12. n. 6.

ferunt, consensus requiritur, ut supra dictum, cap. 6.

XX. *An beneficia principum, quæ liberaliter sunt concessa, semper possunt revocari?*

Grot. d. c. 14. §. 13. Tabor. de oblig. success. in off. c. 5. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 12 p. 237. Inst. Jur. Publ. p. 484. & seqq.

℞. Donationes, beneficia & privilegia, si probabilem habeant rationem, sine justa causa, nec à concedente, nec à successore, revocari possunt, nisi adsit precarii clausula, quia imperantes hoc in casu habent facultatem concedendi, & alii habent jus seu facultatem acquirendi, ita ut jus semel acquisitum sine justa causa iis citra injuriam auferri non possit. Privilegia tamen, quæ vinculum duntaxat legis demunt, sine ullo contractu, [ut si quem Princeps eximeret ex numero eorum, qui necessarias collectas solvunt] revocabilia sunt, quia hîc nullum jus quæsitum est adversus legis auctorem, & lex sublata reponi potest.

XXI. *An populi tenentur contractibus eorum, qui imperium invaserunt?*

Grot. d. c. 14. aliter. & Kulpis h. l.

℞. Decisio omnino difficilis est: nobis videtur dicendum, quod, si (simulac invaserunt imperium, & populus resistendi animum deposuit) majestatem statim consequantur, citra omne pactum expressum, & quod, si ipsis solis

solis insit jus integri, populum efficaciter obligare possint; modus enim acquirendi jus non potest mutare ipsum jus acquisitum, seu rem ipsam.

XXII. *At modus est illegitimus?*

℞. Postquam populus deposuit resistendi animum, rex est legitimus, à Deo tali modo constitutus, qui respectu hominum illegitimus est, respectu Dei verò legitimus: solus enim Deus reges imponit & deponit iis modis, quibus ipsi visum fuerit. Minùs dubitamus, si aliquis invasor justam bellandi causam habuerit; hujus enim contractus, si probabilem causam habeant, æque erunt servandi, ac si is per successionem vel electionem ad regnum pervenisset.

Boecl. de quod civit. egit. p. 9. & seqq. Text. c. 23. n. 10. conf. l. 1. c. 4. §. 15. & seqq.

CAPUT XV.

De fœderibus & sponsionibus.

I. *Quid sint conventiones publicæ.*
II. *Quotuplices.*
III. *Quid sit fœdus.*
IV. *Qui jus faciendi fœderis habeant.*
V. *An tyrannus.*
VI. *An rex regno pulsus.*
VII. *Fœdera quomodo dividantur.*
VIII. *Quotuplicia sint fœdera, quæ juri naturæ aliquid addunt, quid æqualia, quid inæqualia. Æqualia quotuplicia sint.*
IX. *Quotuplicia sint inæqualia.*
X. *An fœdera cum his, qui à vera religione alieni sunt, licita sint.*
XI. *An cum atheis.*
XII. *Si plures fœderatorum bella gerant, cui potius auxilium sit ferendum.*
XIII. *An fœdus tacite renovatum censeatur.*

I. *Quid sunt conventiones publicæ?*

Grot. l. 2. c. 15. §. 1. Publicæ conventiones sunt, quæ nisi jure imperii majoris aut minoris, fieri nequeunt. qua nota non tantum à contractibus privatorum differunt; sed & â contractibus regum circa negotia privata.

II. *Quotuplices sunt?*

Grot. d. c. 15. §. 2. ℞. Sunt vel fœdera, vel sponsiones, vel pactiones aliæ.

III. *Quid est fœdus?*

Grot. l. 2. c. 15. §. 1. & 9. n. 2. ℞. Fœdus est conventio publica, ab iis qui majestatem habent, in communem vel alterius utilitatem, facta.

IV. *Quinam habent jus faciendi fœdus?*

d. c. 15. §. 3. n. 1. in fin. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 38. p. 684. Instr. Pac. art. 8. n. 2. Cap. Leop. & Joseph. art. 10. Instr. Pac. d. art. n. 2. in fin. Inst. Jur. Publ. p. ℞. In regnis regum est facere fœdus, in aliis civitatibus eorum, penes quos est majestas, vel exercitium hujus juris; leges enim fundamentales, ut in aliis, ita & in hoc jure, semper sunt inspiciendæ. Sic in Imperio Romano-Germanico, secundum dispositionem Instrumenti Pacis, fœdera nomine Imperii in comitiis fieri debent: sed juxta Capitulationem Leopoldi & Josephi,

phi, in casu necessitatis, Electores cum Imperatore de facto hoc jus sibi solis fecerunt commune. Status Imperii fœdera faciunt ratione suorum territoriorum, etiam inconsulto Imperatore. 450. *in fin. Kulpis.add. Monz.p.* 2. *c.* 5. §. 8 *in* 87. *in fin.*

V. *Quid dicendum de tyranno, an fœdus facere potest?*

℞. Si majestatem habeat, potest, si non habeat, non potest. Vide cap. præced. quæst. ult.

VI. *Quid de rege regno pulso?*

℞. Si jus regni penes ipsum maneat, potest, utcunque possessionem amiserit: si jus regni penes ipsum non maneat, non potest. *Grot. l.* 1. *c.* 4. §. 15. & 16.

VII. *Quotuplicia sunt fœdera?*

℞. Alia (1.) idem constituunt, quod juris est naturalis, ut de simplici humanitate invicem exercenda, vel de non inferenda noxa. Hæc fœdera omnino sunt necessaria & utilia; quia quamvis natura cognationem inter omnes homines constituerit, & nefas sit, alterum ab altero lædi, tamen apud plures homines, imò apud integros populos, malis moribus hæc jura sunt obliterata, ita ut latrocinari & prædas agere in extraneos, nullo bello indicto, pro licito habeatur. De cæ- *Grot. l.* 2. *c.* 16. §. 17. *Boecl. de eo. quod civit. egit, p.* 10. & 11. *Grot. d. c.* 15. §. 5. *n.* 1. & *l.* 3. *c.* 3. §. 2. *n.* 3. *d. c.* 15. §. 5. *n.* 1. *in fin. l.* 1. *D.* 46

cond. ob turp. cauſ. Puf. l. 8. c. 4. §. 2. in med. vid. tamen l. 50. D. de pact. Obrecht. de ſponſ. pac. c. 1. §. 3.

tero pudere propemodum debet homines cultos, pactum inire, cujus capita nihil aliud continent, quam ne ſimpliciter & directe jus naturæ violetur. Huc tamen non ſemper referri debet, ut utrinque jus hoſpitii aut jus commercii ſit; quamvis enim hæc debeantur ex humanitate, tamen non ita ſunt definita, ut nunquam ulteriori determinatione, quæ pactis & fœderibus fieri debet, opus habeant. vid. lib. 2. c. 2. Alia (2.) juri naturæ aliquid adjiciunt.

VIII. *Quotuplicia ſunt fœdera, quæ juri naturæ aliquid adjiciunt?*

℞. Alia ſunt æqualia, quæ utrinque eodem modo ſe habent; alia inæqualia, quæ ſe habent modo inæquali. Utriuſque modi fœdera pacis aut ſocietatis alicujus gratia fiunt. Æqualia fœdera pacis ſunt ea, quæ v. g. de reſtituendis captivis, rebus captis &c. pacis & ſecuritatis gratia conveniri ſolent. Æqualia ſocietatis aut ad commercia pertinent, aut ad belli communitatem, aut ad res alias. Æquales de commerciis pactiones variæ eſſe poſſunt, puta ne utrinque vectigal ullum ſolvatur, aut ne majus ſolvatur, quam in præſens, aut ad certam quantitatem. Sic in bellica ſocietate,

d. c. 15. §. 6. n. 1. & 2.

tate, ut auxilia præſtentur paria equitum, peditum, navium, ſive ad omne bellum, ſive ad certum, aut contra incertos hoſtes, aut in omnes quidem, ſed exceptis ſociis. Ad alias res pertinent, ut ne in confinio alterius alter arces habeat, ne iter alterius hoſti præbeat &c.

IX. *Quotuplicia ſunt inæqualia?*

℞. In fœderibus inæqualia promittuntur aut ex parte digniore, aut ex parte minus digna. Ex parte digniore, ut ſi quis auxilia promittat, nec reſtipuletur, aut ſi majora promittat: ex parte indigniore inæqualia ſunt aut cum imminutione ſummi imperii, aut ſine ejus imminutione. Cum imminutione ſummi imperii ſunt iſta, quæ & facultatem & voluntatem, proprio arbitrio hoc vel illud in ſuo territorio faciendi communicant aut adimunt, e. g. ne quis bellum gerat injuſſu alterius. Quicunque enim mihi præcipere & me jubere poteſt, me eſt ſuperior, omniſque mea agendi & voluntas & facultas ex ipſius arbitrio pendet. Sine imminutione ſummi imperii, cum facultas quidem retinetur, ſed voluntas certo modo determinatur ex alterius voluntate, e. g. ſi quis promittat, ſe

d.c.15. §.7.

l. 1. c. 3. §. 16. n. 2.

Grot. l. 1. c. 3. §. 21. n. 1. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 1. p. 35.

ſe alterius majeſtatem comiter cultu-rum; retinet enim & tunc ipſe maje-ſtatem, licet exercitium certo modo à promiſſione ſua, non autem à vi ſu-perioris determinetur. Item, ut ho-ſtes vel amici habeantur illi, quos ve-lit partium altera: utraque enim pars retinet majeſtatem circa bellum & pa-cem; licet ex mutua promiſſione vo-luntas majeſtatem exercendi ſit deter-minata. Item, quod quis in certis lo-cis non velit conſcribere militem, ar-cem exſtruere &c. Retinet enim jus conſcribendi militem, arcem exſtruen-di &c. licet exercitium ad certum lo-cum reſtringatur. Poſſunt autem ta-lia fœdera contrahi, non tantum inter victores & victos, ſed & inter poten-tiores & impotentiores, etiam ta-les, qui bello inter ſe experti non ſunt.

d. c. 15. §. §. 7. n. 4.

X. *Licetne fœdus inire cum iis, qui à vera religione alieni ſunt?*

Grot. d. c. 15. §. 8. & 9. n. 1. c. 2. §. 11. n. 1. & 2. Limn. ad Cap. Car. V. p. 191. Tex-tor. c. 23. §. 12 & 14.

℞. Licet; quia cum omni eo, cum quo eſt juris naturæ communio, ſicut alias conventiones, ita & fœdera inire licet, & jus naturæ ita omnibus hominibus commune eſt, ut religio-nis diſcrimen non admittat. Imo ipſi Hebræi talia fœdera inierunt; ipſi Im-

pera-

peratores nostri & summi Pontifices. Volunt tamen Doctores, sequentia observari: (1.) ut sit casus summæ necessitatis, (2.) ne id fiat contra fideles & Christianam religionem, (3.) cavendum, ne profanæ opes inde magnum incrementum accipiant.

Os. b. l. Reink. de Reg. Sec. & Eccl. l. 2. cl. 3. c. 3. p. 1030. aliter. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 38. p. 652. aliter.

XI. *An cum atheis?*

℞. Cum athei retineant communionem juris naturæ, non videmus, cur non possint fœdera contrahere; imo licet jurare non possint, quia Deum nolunt credere (tametsi conscientia aliud dictet) tamen cum in fœderibus necessario juramenta non requirantur, ab hoc jure Athei excludendi non sunt. Utrum autem consultum sit, nec ne, fœdus cum ipsis facere, est quæstio prudentiæ civilis: & fortè non magis consultum est, fœdus cum Atheis contrahere, quàm cum perfidis, quia hi quamvis jus naturæ habeant, tamen ea, quæ sunt juris naturæ, non faciunt, & sic ipsorum promissiones non sunt securæ.

Ziegl. b. aliter. Textor. c. 27. §. 73. & 74. Grot. l. 2, c. 20. §. 46. n. 4. conf. Gisbert. Voet. de Atheismo.

XII. *Si quis fœderatus sit pluribus, qui bellum gerunt, cuinam auxilium ferre debet?*

℞. Ad injusta bella nulla est obligatio, quare qui fœderatorum justam ha-

d. c. 15. §. 13. n. 1. Alber. Gent. l. 3. c. 10. p. 637.

habet belli caufam, præferendus eft cæteris, fi cum extraneo res fit: imò etiamfi fit cum alio fœderato; nifi convenerit, ne adverfus eum auxilia mittere liceat. Quod fi fœderati inter fe committantur, ex caufis utrinque injuftis, utraque parte abftinendum erit. Si in alios bellent, jufta quifque de caufa, & utrique auxilia mitti poffint, puta in milite, aut in pecunia, mittenda erunt. At fi ipfius, qui promifit, præfentia requiratur, quæ individua eft, tunc præferendus eft is, cum quo eft antiquius fœdus; modò pofterius fœdus non contineat quafi imperii translationem, puta fubiectionis aliquid, feu deditionis. Nam & fimili modo dicimus in venditione priorem præferri, nifi in pofteriorem emtorem dominium fit tranflatum.

Grot. d. c. 15. §. 15. n. 4. & l. 1. c. 3. §. 8. n. 3. l. 2. c. 12. §. 15. n. 2.

XIII. ***An finito tempore fœdus tacite renovatum cenfetur?***

℟. Finito tempore fœderi adjecto, hoc ipfum quoque finitur, quod tacite renovatum non intelligitur. Nemo enim præfumitur, ad novum onus fefe voluiffe adftringere, vel nimium coarctare libertatem agendi quæ vult; nifi fint tales actus, qui nullam aliam interpretationem recipiunt, e. g. fi quis tem-

Grot. d. c. 15. §. 14. c. 16. §. 14. in fin. & §. 16. n. 3. in fin. Puf. l. 8. c. 9. §. 11. Text. c. 15. §. 17. Kulpis h. c. §. 4. Ziegl. de Jur. Maj.

tempore fœderis præterlapſo, efflagitet auxilium ex fœdere, & fœderatus non ignarus, tempus jam effluxiſſe, illud præſtet, videtur tacite renovaſſe fœdus, quia hic actus non videtur aliam interpretationem recipere, quàm renovati fœderis, quamdiu id durat. Nam ultra id tempus ne quidem tacite videntur ſe obligaſſe; imó priori tempore videtur hic actus potiùs eſſe ſignum benevolentiæ & amicitiæ (quæ etiam finito tempore durat) quàm renovati fœderis; vel ſi fœdus renovatum dicamus, hæc renovatio complectitur ſub ſe omnia capitula fœderis prioris, & qui hoc vel illud capitulum non comprehendi dicit, contra ipſum eſt præſumtio in contrarium. l.1.c.38.§.10.p.654 in fin. & in comment. h.c.§.14 Text. d.c. 25.§.18.

XIV. *Si pars una fœdus violaverit, an alteri licet à fœdere diſcedere?*

℞. Affirmatur; nam ſingula fœderis capita vim habent tacitæ conditionis: niſi expreſſè aliter convenerit; quod fieri interdum ſolet, ne ob quaſvis offenſas diſcedere liceat à fœdere, ſed ut priùs provocetur ad arbitros, aut pœna adjecta præſtetur; vel etiam hoc in caſu altera pars non tenetur præſtare id quod capiti ab una parte neglecto reſpondet. Grot. d. c. 15.§.15.l.3.c.20.§.35.l.1.c.3.§.16.n.5. in fin. Inſt. Pac. art.17 §.5. & 6. Pac. Neom. art. ult.

XV. *Quid est sponsio?*

Grot. d. c. 15. §. 3. ℞. Sponsio est conventio publica, quæ à ministro summæ potestatis, circa negotium ad eandem spectans, sine ipsius mandato initur.

XVI. *Quotuplex est sponsio?*

d. c. 15. §. 16. ℞. Sponsionum species tot possunt esse, quot sunt fœderum, & distant à fœderibus personarum facientium potestate.

XVII. *Si improbetur à rege aut civitate sponsio quid juris?*

Grot. d. c. 15. §. 16. n. 1. & 4. ℞. Sive sponsio purè sit facta, citra adjectam conditionem ratihabitionis faciendæ à summa potestate, sive non purè, populus nullam in partem obligatur: sed priori casu sponsorum bona primum obligantur ad id quod interest, sponsionem ratam haberi; & si ea non sufficiant, sponsor est dedendus, ut is cui debetur, videat, quomodo capienda sit satisfactio ab eo, qui ipsum inanibus pactis decepit.

XVIII. *An sponsio obligat summam potestatem ex notitia & silentio?*

Grot. d. c. 15. §. 17. n. 1. Ziegl. h. l. ℞. Præter notitiam & silentium, res aliqua accedere debet, seu signum externum, ex quo ratihabitio inducatur, e. g. verba vel factum ad impletionem sponsionis tendens; nam sine signo ex-

externo, aut facto aliquo, silentium non satis probabilem voluntatis conjecturam suppeditat.

CAPUT XVI.

De interpretatione.

I. *Cum interni actus per se spectabiles non sint, quomodo promissa exterius obligent.*
II. *Quid sit interpretatio.*
III. *Quotuplex.*
IV. *Quæ sit mensura rectæ interpretationis.*
V. *Quotuplicia sint signa, ex quibus mens colligitur.*
VI. *Verba quomodo sint intelligenda.*
VII. *Quando conjecturis opus sit.*
VIII. *Ex quibus locis conjecturæ voluntatis depromantur.*
IX. *Conjuncta quotuplicia sint.*
X. *Quotuplicia sint ea quæ promittuntur. Quid favorabilia: quid odiosa: quid mixta.*
XI. *Quomodo verba sint explicanda in non odiosis.*
XII. *Quomodo in favorabilibus.*
XIII. *Quomodo in odiosis.*
XIV. *An sociorum nomine tantum intelliguntur præsentes, aut etiam futuri.*
XV. *An ergo novus socius contra primum fœderatum defendi vel adjuvari possit.*
XVI. *Si convenerit, ne alter fœderatorum, alterius injussu, bellum gerere possit, quale bellum intelligatur.*
XVII. *Præmium promissum illi qui primus aliquid fecerit, si plures simul faciant, cui debeatur.*
XVIII. *Quomodo pacta & fœdera realia distinguantur à personalibus.*
XIX. *An persona fœderi adjecta semper faciat fœdus personale. In dubio, qualia censeantur esse fœdera, an personalia, an realia.*
XX. *An omnes societates morte finiantur, & an fœdera ad Regum successores transeant, cum juramenti vis personam non exeat.*
XXI. *An fœdus, cum Rege initum, extendatur ad Regem regno pulsum.*
XXII. *An ad regni invasorem.*
XXIII. *Quodnam sit aliud interpretandi genus, ex conjecturis scilicet, extra verborum significationem.*
XXIV. *An extendens interpretatio facile procedat.*

I. *Cum interni actus per se spectabiles non sint, quomodo statuetur aliquid certi, ne nulla sit obligatio ex promissis & contractibus, si quisque possit se liberare, sensum sibi affingendo, quem vellet?*

Grot. l. 2. c. 16. § 1. Puf. l. 5. c. 12. § 2.

Grot. c. 12. § 8.

℞. Ipsa dictante naturali ratione, jus est ei, cui quid promissum est, promissorem cogere ad id, quod recta interpretatio suggerit. Quia enim leges, promissiones, & pacta inter homines sunt recepta, ut ordo in societate rationali, & æqualitas inter homines conservetur, legislator, promitten-

tentes, atque paciscentes, mentem suam aperire debent signis externis inter homines receptis, & ad id constitutis; actus enim interni non apti sunt ad societatem, & mente sic aperta, alteri jus perfectum acquiritur, alias enim, cum homo sit animal fallax, si semper aliam atque aliam mentem verbis affingere posset, res nunquam exitum haberet, quod in moralibus pro impossibili habetur.

II. *Quid est interpretatio?*

℞. Interpretatio est signorum externorum, quibus mentem nostram indicamus, æqua & commoda ad eandem accommodatio.

III. *Quotuplex est interpretatio?* Grot. d. c.

℞. Est triplex; declarativa seu simplex, extensiva & restrictiva. 16. §. 2. & 20.

IV. *Quæ est mensura rectæ interpretationis?*

℞. Collectio mentis ex signis maximè probabilibus. Grot. d. c. 16. §. 1. n. 2. Feld. b. c. §. 1. n. 2.

V. *Quotuplicia ea sunt?*

℞. Sunt duplicia, verba scilicet & conjecturæ aliæ, quæ seorsim considerantur, aut conjunctim.

VI. *Quomodo sunt intelligenda verba?*

℞. Si nulla sit conjectura, quæ ducat aliò, verba intelligenda sunt ex proprie- Grot. d. c. 16. §. 2. & 3. l. 3. c. 1. §. 8. n. 1.

cond. ob turp. cauf. Puf. l. 8. c. 4. §. 2. in med. vid. tamen l. 50. D. de pact. Obrecht. de sponf. pac. c. 1. §. 3.

tero pudere propemodum debet homines cultos, pactum inire, cujus capita nihil aliud continent, quam ne simpliciter & directe jus naturæ violetur. Huc tamen non semper referri debet, ut utrinque jus hospitii aut jus commercii sit; quamvis enim hæc debeantur ex humanitate, tamen non ita sunt definita, ut nunquam ulteriori determinatione, quæ pactis & fœderibus fieri debet, opus habeant. vid. lib. 2. c. 2. Alia (2.) juri naturæ aliquid adjiciunt.

VIII. *Quotuplicia sunt fœdera, quæ juri naturæ aliquid adjiciunt?*

℞. Alia sunt æqualia, quæ utrinque eodem modo se habent; alia inæqualia, quæ se habent modo inæquali. Utriusque modi fœdera pacis aut societatis alicujus gratia fiunt. Æqualia fœdera pacis sunt ea, quæ v. g. de restituendis captivis, rebus captis &c. pacis & securitatis gratia conveniri solent. Æqualia societatis aut ad commercia pertinent, aut ad belli communitatem, aut ad res alias. Æquales de commerciis pactiones variæ esse possunt, puta ne utrinque vectigal ullum solvatur, aut ne majus solvatur, quam in præsens, aut ad certam quantitatem. Sic in bellica societate,

d. c. 15. §. 6. n. 1. & 2.

tate, ut auxilia præſtentur paria equitum, peditum, navium, ſive ad omne bellum, ſive ad certum, aut contra incertos hoſtes, aut in omnes quidem, ſed exceptis ſociis. Ad alias res pertinent, ut ne in confinio alterius alter arces habeat, ne iter alterius hoſti præbeat &c.

IX. *Quotuplicia ſunt inæqualia?*

℞. In fœderibus inæqualia promittuntur aut ex parte digniore, aut ex parte minus digna. Ex parte digniore, ut ſi quis auxilia promittat, nec reſtipuletur, aut ſi majora promittat: ex parte indigniore inæqualia ſunt aut cum imminutione ſummi imperii, aut ſine ejus imminutione. Cum imminutione ſummi imperii ſunt iſta, quæ & facultatem & voluntatem, proprio arbitrio hoc vel illud in ſuo territorio faciendi communicant aut adimunt, e. g. ne quis bellum gerat injuſſu alterius. Quicunque enim mihi præcipere & me jubere poteſt, me eſt ſuperior, omniſque mea agendi & voluntas & facultas ex ipſius arbitrio pendet. Sine immihutione ſummi imperii, cum facultas quidem retinetur, ſed voluntas certo modo determinatur ex alterius voluntate, e. g. ſi quis promittat, ſe

d.c.15. §.7.

l.1.c.3. §. 16. n. 2.

Grot. l. 1. c. 3. §. 21. n. 1. Ziegl. de jur. maj. l.1.c.1.p.35.

se alterius majestatem comiter culturum; retinet enim & tunc ipse majestatem, licet exercitium certo modo à promissione sua, non autem à vi superioris determinetur. Item, ut hostes vel amici habeantur illi, quos velit partium altera: utraque enim pars retinet majestatem circa bellum & pacem; licet ex mutua promissione voluntas majestatem exercendi sit determinata. Item, quod quis in certis locis non velit conscribere militem, arcem exstruere &c. Retinet enim jus conscribendi militem, arcem exstruendi &c. licet exercitium ad certum locum restringatur. Possunt autem talia fœdera contrahi, non tantum inter victores & victos, sed & inter potentiores & impotentiores, etiam tales, qui bello inter se experti non sunt.

d. c. 15. §. 5. 7. n. 4.

X. *Licetne fœdus inire cum iis, qui à vera religione alieni sunt?*

Grot. d. c. 15. §. 8, & 9. n. 1. c. 2. §. 11. n. 1. & 2. Limn. ad Cap. Car. V. p. 101. Tixtor. c. 23. §. 13. & 14.

R. Licet; quia cum omni eo, cum quo est juris naturæ communio, sicut alias conventiones, ita & fœdera inire licet, & jus naturæ ita omnibus hominibus commune est, ut religionis discrimen non admittat. Imo ipsi Hebræi talia fœdera inierunt; ipsi Impera-

peratores nostri & summi Pontifices. Volunt tamen Doctores, sequentia observari: (1.) ut sit casus summæ necessitatis, (2.) ne id fiat contra fideles & Christianam religionem, (3.) cavendum, ne profanæ opes inde magnum incrementum accipiant.

Os. b. l. Reink. de Reg. Sec. & Eccl. l. 2. cl. 3. c. 3. p. 1030. aliter. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 38. p. 652. aliter.

XI. *An cum atheis?*

℞. Cum athei retineant communionem juris naturæ, non videmus, cur non possint fœdera contrahere; imo licet jurare non possint, quia Deum nolunt credere (tametsi conscientia aliud dictet) tamen cum in fœderibus necessario juramenta non requirantur, ab hoc jure Athei excludendi non sunt. Utrum autem consultum sit, nec ne, fœdus cum ipsis facere, est quæstio prudentiæ civilis: & fortè non magis consultum est, fœdus cum Atheis contrahere, quàm cum perfidis, quia hi quamvis jus naturæ habeant, tamen ea, quæ sunt juris naturæ, non faciunt, & sic ipsorum promissiones non sunt securæ.

Ziegl. b. aliter. Textor. c. 27. §. 73. & 74. Grot. l. 2. c. 20. §. 46. n. 4. conf. Gisbert. Voet. de Atheismo.

XII. *Si quis fœderatus sit pluribus, qui bellum gerunt, cuinam auxilium ferre debet?*

℞. Ad injusta bella nulla est obligatio, quare qui fœderatorum justam ha-

d. c. 15. §. 13. n. 1. Alber. Gent. l. 3 c. 10. p. 637.

habet belli causam, præferendus est cæteris, si cum extraneo res sit: imò etiamsi sit cum alio fœderato; nisi convenerit, ne adversus eum auxilia mittere liceat. Quod si fœderati inter se committantur, ex causis utrinque injustis, utraque parte abstinendum erit. Si in alios bellent, justa quisque de causa, & utrique auxilia mitti possint, puta in milite, aut in pecunia, mittenda erunt. At si ipsius, qui promisit, præsentia requiratur, quæ individua est, tunc præferendus est is, cum quo est antiquius fœdus; modò posterius fœdus non contineat quasi imperii translationem, puta subiectionis aliquid, seu deditionis. Nam & simili modo dicimus in venditione priorem præferri, nisi in posteriorem emtorem dominium sit translatum.

Grot. d. c. 15. §. 15. n. 4. & l. 1. c. 3. §. 8. n. 3. l. 2. c. 12. §. 15. n. 2.

XIII. *An finito tempore fœdus tacite renovatum censetur?*

Grot. d. c. 15. §. 14. c. 16. §. 14. in fin. & §. 16. n. 3. in fin. Puf. l. 8. c. 9. §. 11. Text. c. 25. §. 17. Kulpis h. c. §. 4. Ziegl. [illegible]

℞. Finito tempore fœderi adjecto, hoc ipsum quoque finitur, quod tacite renovatum non intelligitur. Nemo enim præsumitur, ad novum onus sese voluisse adstringere, vel nimium coarctare libertatem agendi quæ vult; nisi sint tales actus, qui nullam aliam interpretationem recipiunt, e. g. si quis tem-

tempore fœderis præterlapso, efflagitet auxilium ex fœdere, & fœderatus non ignarus, tempus jam effluxisse, illud præstet, videtur tacite renovasse fœdus, quia hic actus non videtur aliam interpretationem recipere, quàm renovati fœderis, quamdiu id durat. Nam ultra id tempus ne quidem tacite videntur se obligasse; imó priori tempore videtur hic actus potiùs esse signum benevolentiæ & amicitiæ (quæ etiam finito tempore durat) quàm renovati fœderis; vel si fœdus renovatum dicamus, hæc renovatio complectitur sub se omnia capitula fœderis prioris, & qui hoc vel illud capitulum non comprehendi dicit, contra ipsum est præsumtio in contrarium.

l.1.c.38.§.10.p.654 in fin. & in comment. h.c.§.14.

Text.d.c.25.§.18.

XIV. *Si pars una fœdus violaverit, an alteri licet à fœdere discedere?*

℞. Affirmatur; nam singula fœderis capita vim habent tacitæ conditionis: nisi expressè aliter convenerit; quod fieri interdum solet, ne ob quasvis offensas discedere liceat à fœdere, sed ut priùs provocetur ad arbitros, aut pœna adjecta præstetur; vel etiam hoc in casu altera pars non tenetur præstare id quod capiti ab una parte neglecto respondet.

Grot.d.c.15.§.15.l.3.c.20.§.35.l.1.c.3.§.16.n.5.in fin. Inst. Pac. art.17.§.5.& 6. Pac. Neom. art. ult.

XV. *Quid est sponsio?*

Grot. d. c. 15. §. 3.

℞. Sponsio est conventio publica, quæ à ministro summæ potestatis, circa negotium ad eandem spectans, sine ipsius mandato initur.

XVI. *Quotuplex est sponsio?*

l. c. 15. §. 16.

℞. Sponsionum species tot possunt esse, quot sunt fœderum, & distant à fœderibus personarum facientium potestate.

XVII. *Si improbetur à rege aut civitate sponsio quid juris?*

Grot. d. c. 15. §. 16. n. 1. & 4.

℞. Sive sponsio purè sit facta, citra adjectam conditionem ratihabitionis faciendæ à summa potestate, sive non purè, populus nullam in partem obligatur: sed priori casu sponsorum bona primum obligantur ad id quod interest, sponsionem ratam haberi; & si ea non sufficiant, sponsor est dedendus, ut is cui debetur, videat, quomodo capienda sit satisfactio ab eo, qui ipsum inanibus pactis decepit.

XVIII. *An sponsio obligat summam potestatem ex notitia & silentio?*

Grot. d. c. 15. §. 17. n. 1. Ziegl. h. l.

℞. Præter notitiam & silentium, res aliqua accedere debet, seu signum externum, ex quo ratihabitio inducatur, e. g. verba vel factum ad impletionem sponsionis tendens; nam sine signo ex-

externo, aut facto aliquo, silentium non satis probabilem voluntatis conjecturam suppeditat.

CAPUT XVI.

De interpretatione.

I. *Cum interni actus per se spectabiles non sint, quomodo statuetur aliquid certi, ne nulla sit obligatio ex promissis & contractibus, si quisque possit se liberare, sensum sibi affingendo, quem vellet?*

Grot. l. 2. c. 16. § 1. Puf. l. 5. c. 12. § 2. Grot. c. 12. § 8.

℞. Ipsa dictante naturali ratione, jus est ei, cui quid promissum est, promissorem cogere ad id, quod recta interpretatio suggerit. Quia enim leges, promissiones, & pacta inter homines sunt recepta, ut ordo in societate rationali, & æqualitas inter homines conservetur, legislator, promitten-

tentes, atque paciſcentes, mentem ſuam aperire debent ſignis externis inter homines receptis, & ad id conſtitutis; actus enim interni non apti ſunt ad ſocietatem, & mente ſic aperta, alteri jus perfectum acquiritur, alias enim, cum homo ſit animal fallax, ſi ſemper aliam atque aliam mentem verbis affingere poſſet, res nunquam exitum haberet, quod in moralibus pro impoſſibili habetur.

II. *Quid eſt interpretatio?*

℞. Interpretatio eſt ſignorum externorum, quibus mentem noſtram indicamus, æqua & commoda ad eandem accommodatio.

III. *Quotuplex eſt interpretatio?*

℞. Eſt triplex; declarativa ſeu ſimplex, extenſiva & reſtrictiva. Grot. d. c. 16. §. 2. & 20.

IV. *Quæ eſt menſura rectæ interpretationis?*

℞. Collectio mentis ex ſignis maximè probabilibus. Grot. d. c. 16. §. 1. n. 2. Feld. h. c. §. 1. n. 2.

V. *Quotuplicia ea ſunt?*

℞. Sunt duplicia, verba ſcilicet & conjecturæ aliæ, quæ ſeorſim conſiderantur, aut conjunctim.

VI. *Quomodo ſunt intelligenda verba?*

℞. Si nulla ſit conjectura, quæ ducat aliò, verba intelligenda ſunt ex proprie- Grot. d. c. 16. §. 2. & 3. l. 3. c. 1. §. 8. n. 1.

prietate, non Grammatica, quæ est ex origine, sed populari ex usu, seu tali quem usus communis ipsis imposuit,

Quem penes arbitrium est, & jus & norma loquendi.

Sic, si quis juret, se pactis staturum, quamdiu hanc terram insistat, terram calceamentis fortè injectam non intelligimus. In artium vocabulis, quæ populus vix capit, adhibenda erit artis cujusque prudentum definitio; e. g. si in fœdere aliquo cautum sit, ne quis cum exercitu alterius fines transeat, videndum, quanta manus & quot copiæ apud prudentes, respectu habito tum ad vires hostium, tum ad proprias, exercitum constituant. Et si artium vocabula à diversis diversimode definiantur, expedit ad præscindendas lites, ut popularibus verbis exprimatur, in quonam significatu ista vox eo loco capiatur.

Puf. l. 5. c. 12. § 4. in pr. & fin.

VII. *Quando opus est conjecturis assumtis?*

d. c. 16. § 4.

R. (1.) Cum verba aut verborum complexio plures recipiunt significationes, & (2.) quoties in pactis est species quædam repugnantiæ. Si enim certa sit pugna, tunc id, quod posteriùs inter contrahentes placuit, derogabit prio-

priori: quia uno tempore nemo contraria potuit voluisse, & ea natura est actuum, qui à voluntate pendent, ut novo actu voluntatis discedi inde possit.

VIII. *Ex quibus locis depromuntur conjecturæ voluntatis?*

℞. Quamvis conjecturæ interdum ita sint evidentes, ut sponte se ingerant, etiam contra receptiorem verborum significationem: plerumque tamen voluntatem conjicimus vel (1.) ex materia, ut scil. res pro materia substrata intelligatur. Sic, si convenerit, ne alter alteri arma inferat, intelligimus milites & exercitum; si autem convenerit, in deditione præsidii, de tradendis armis, militibus discedendi facultas conceditur, instrumentis bellicis relictis. Vel (2.) ex effectu. Nam ne significatio post se trahat effectum à ratione alienum vel absurdum, à receptiore sensu paulisper erit deflectendum, ut evitetur nullitas aut obscuritas. Ex. gr. si statutum esset, ut quicunque in platea alteri sanguinem elicuerit, gravissimas pænas daret, ex hac lege chirurgus, qui alicui venam in platea secat, conveniri non potest. Sic, si quis hæredem aliquem scribat, ad-

Grot. d. c. 16. § 4. n. 2. & § 5.

Puf. l. 5. c. 12. § 8. in med.

Puf. d. c. 12. §. 5. in fin. addita clausula, ut tertio alicui det ea quæ ipse velit, non cogitur totam hæreditatem huic tertio restituere. Vel (3.) ex conjunctis.

IX. *Conjuncta quotuplicia sunt?*

Grot. d. c. 16. §. 7. ℞. Conjuncta sunt aut (1.) origine, quando ejusdem auctoris sententia ex alio quodam Tractatu præcedente explicatur, ut si quis uno in loco clare mentem suam circa rem quampiam expresserit, alio quoque loco & tempore sibi constare præsumitur: nisi mutatio expresse appareat; nam in dubio voluntas sibi creditur consentiens. Sic, l. 115. in pr. de V. O si quis promittat alicui triticum vel vinum, sine expressione quantitatis vel qualitatis, promissio non valet, nisi ex tractatu prius habito appareat, de certo genere certaque quantitate tritici vel vini cogitatum & actum esse. Aut etiam (2.) loco, cum scil. ex ejusdem loci antecedentibus & consequentibus interpretatio desumitur; ut, si in aliqua lege exemplum exprimatur, definitio autem generalis vel antecedat, vel sequatur, lex non tantum de exemplo expresso, verum de omnibus aliis, quæ sub tali definitione comprehenduntur, est intelligenda. Ad ea, quæ loco conjuncta sunt, potissi-

l. 9. §. 5. vers. & l. cet. D. de jur. & fact. ign. Suarez. de leg. l. 6. c. 5. & seqq.

tissimum refertur ratio legis, (quam cum mente multi confundunt, cum tamen ea sit ex indiciis, quibus mentem venamur) quæ si unica subsit, ad voluntatem movendam, cessante tali ratione, cessat voluntas. Sic leges, quæ loquuntur de donatione propter nuptias, semper intelligendæ sunt sub conditione, si nuptiæ sequantur. Si verò sint plures rationes, non statim, cessante una tota quoque lex cessat. Grot. d. c. 16. §. 8.

X. *Ea quæ promittuntur, quotuplicia sunt?*

℟. Alia sunt favorabilia, alia odiosa, alia mixta, sive media. Favorabilia sunt, quæ æqualitatem in se habent, quæque communem utilitatem spectant, societatem & quoslibet actus & jura conservant. Quæ utilitas quo major est, & quo latiùs patet, eo major est promissi favor. Sic, eorum quæ ad pacem faciunt, major est favor, quàm quæ ad bellum; & belli defensivi major, quàm offensivi. Odiosa contrà sunt, quæ unam tantum partem, aut unam magis, quàm alteram gravant, ut quæ societatis destructionem, pœnam, juris sui remissionem &c. continent, vel quæ actus quosdam faciunt irritos, aut de prioribus aliquid immutant. Grot. d. c. 16. §. 10.

Quod si autem aliquid sit mixtum, puta tale, per quod priora quidem immutantur (dummodo id fiat pacis causa) id pro magnitudine boni aut mutationis, modò odiosum, modò favorabile censebitur: ita tamen, ut cæteris paribus favor censeatur prior & potior.

XI. *Quæ regulæ sunt tenendæ circa interpretationem & significationem promissorum, in non odiosis?*

Grot. d. c. 16. §. 11. ℞. In non odiosis sumenda sunt verba secundum totam proprietatem usûs popularis: & si plures ejusdem vocis sint significationes in populari usu, illa est sumenda, quæ est latissima. Sic, Jung. d. c. 16. §. 9. masculinum sumitur pro genere communi, seu sub se comprehendit fœmininum. Sic, si convenerit, ut alter in alterius territorio quaslibet feras Puf. l. 5. c. 12. §. 13. venari possit, ut tamen cervi excipiantur, etiam cervæ intelliguntur. Indefinita locutio pro universali habetur. Sic si convenerit, ut utrinque captivi restituantur, intelligendum hoc erit de omnibus & singulis Captivis.

XII. *Quomodo verba sumenda sunt in favorabilibus?*

℞. Laxiùs verba sunt sumenda, ut

etiam

etiam includant significationem artis, aut quam lex dedit, si loquens utatur consilio eorum qui jus intelligunt. Ad significationes vocis plane improprias non est recurrendum, nisi alioquin absurdum, aut inutilitas pacti legisve sequeretur: quia natura talium negotiorum requirit, ut clare & perspicue sensa animi exprimantur, & regulariter quilibet hoc præsumitur facere. Contrà, verba etiam strictiùs, quàm aliàs ipsorum proprietas requirit, erunt intelligenda, si quidem id necessarium fuerit ad vitandam iniquitatem aut absurditatem. Si hoc non sit necessarium, verba intra proprietatem sumenda sunt, ita tamen, ut si utilitas sit in restrictione, subsistendum sit inter arctissimos terminos propriæ significationis; nisi circumstantiæ aliud suadeant. Grot. d. c. 16. §. 12. n. 2. Puf. d. c. 12. §. 13. In medi

XIII. *Quomodo in odiosis?*

℞. In odiosis etiam sermo figuratus aliquantulum potest admitti, ut onus vitetur. Inde in donatione & juris sui cessione verba, quantumvis generalia, restringi solent ad ea, de quibus verosimile est fuisse cogitatum. Sic auxilia, promissa ab una tantum parte, intelliguntur impendiis ejus deberi, qui postulabit. Sic fœdus initum pro de- Grot. d. c. 16. §. 12. n. 3. Puf. d. §. 13.

fensione ditionis, domino in possessione existente, non extenditur ad eandem recuperandam, postquam iste fuit ejectus.

XIV. *Si convenerit in fœdere, ut utriusque populi socii ab utroque populo tuti sint, an tantum socii, qui fuerunt tempore fœderis, an & futuri intelliguntur?*

Grot. c. 16. §. 13. n. 1. l. 3. c. 20. §. 33. Ziegl. h. l.

℞. Verbum *Socii*, & strictam illam de iis, qui erant fœderis tempore, & ampliorem alteram significationem, quæ ad futuros quoque socios porrigitur, recipere potest salva ratione recti sermonis. In hoc fœdere, secundum regulas antè traditas, futuri non intelliguntur socii, quia agitur de fœdere rumpendo; quæ odiosa est materia.

XV. *Si ergo alios socios alteruter postea assumat, & hi primum fœderatum injuria afficiant, potestne salvo fœdere, primus fœderatus his posterioribus bellum inferre, & alter eos defendere?*

Grot. & Ziegl. d. l. Feld. aliter.

℞. Affirmatur: adsciscere eos potest, & defendere, ex jure naturali, quod primo fœdere non erat abdicatum; sicut & primus fœderatus bellum ipsis inferre potest; nam apud utrosque eo

loco

loco sunt, quasi nihil de iis convenisset. Nec pugnat cum fœdere, ut quos alii offendent, hi defendantur ab aliis, manente de cætero pace. Grot. d. §. 13. n. 3.

XVI. *Si convenerit, ne alter fœderatorum bellum gerat alterius injussu, quale bellum hic intelligendum?*

℞. Belli gerendi nomen ad omne bellum, offensivum & defensivum, pertinere potest: hîc arctiorem significatum sumimus, & intelligimus tantum bellum, quod infertur; non autem quod repellitur, ne nimium coarctetur libertas naturalis, qua contra vim sibi illatam defensionem sui licet suscipere. Grot. d. c. 16. §. 14. c. 15. §. 7. n. 1. & 2. Puf. d. c. 12. §. 15.

XVII. *Si præmium promissum sit ei, qui primus ad metam pervenisset, debeturne utrique, si simul pervenerint, an neutri?*

℞. Vox *primus*, ambigua est, nam aut eum significat, qui omnes antecedit, aut quem nemo; licet quandoque pares gradu habere possit. Hîc, quia præmia virtutis favorabilia sunt, verius est, concursuros esse ad præmium, si res possit dividi, aut si non possit dividi, sorte decidendum, vel novo cursu certandum; quanquam liberalius faciant ii, Grot. d. c. 16. §. 19. Puf. d. c. 12. §. 14. Ziegl. h. c. §. 19.

qui præmium promiserunt, si utrique solidum solvant.

XVIII. *Quomodo pacta & fœdera realia distinguenda sunt à personalibus?*

Grot. d. c. 16. §. 16. Boecl. de eo quod civit. egit. p. 51. Str. Ex. 6. th. 48. & 49. Scbilt. Ex. 8. th. 15. & seqq.

R. Pacta & fœdera realia transeunt ad successores, & eos obligant, personalia non item. Et si quidem cum populo libero actum sit, dubium non est, quin quod ei promittitur, sui natura reale sit, quia subjectum est res permanens, & propter perpetuam substitutionem non moritur. Imo etiamsi status civitatis in regnum mutetur, manebit fœdus, quia manet idem corpus, & rex præest ut caput hujus, non ut caput alterius corporis; nisi appareat, causam fuisse propriam isti statui, ut si liberæ civitates, libertatis civilis tutandæ causa, fœdus cotrahant, & sponte posteà istum statum mutent in regnum.

XIX. *Si fœdus cum rege contractum sit, an propterea, quia persona pacto inseritur, fœdus est personale?*

Grot. d. c. 16. §. 16. n. [illegible] §. 8. [illegible]ring. ad [illegible] part. [illegible] &

R. Non; plerumque enim persona pacto inseritur, non ut personale pactum fiat, sed ut demonstretur, cum quo pactum est. Hinc, si fœderi adje-

jectum, ut perpetuum sit, aut factum in bonum regni, aut cum ipso rege & successoribus, aut ad tempus definitum, jam satis apparet, reale foedus esse. In dubio favorabilia, ut pacis aut commerciorum causa facta foedera, realia sunt: odiosa verò, e. g. quæ fiunt propter bellum offensivum (quia magis ad onera accedunt) sunt personalia; inprimis, quod in foedere ad bellum quodvis præsumitur ratio habita prudentiæ & pietatis ejus, quocum agitur, ut qui non modo non injuste, sed nec temere bellum suscepturus videtur. *Grot. d. c. 16. §. 16. n. 3.*

XX. *At vero societates morte finiuntur, & praeterea fœdera jurejurando confirmantur, quod ad hæredes non transit?*

℞. Cum societates ex amicitia oriantur, & ex consideratione singularis industriæ, quæ ad heredem non transeunt, natura societatum exigit, ut morte finiantur: verum in tali fœdere rex, ut caput populi, contraxit, populus autem non moritur; hinc mirum non est, si successores obligentur, qui sunt caput hujus, ut modò dictum, non alterius populi. Et licet fœdera plerumque juramentis confirmentur, *Feld. ad Grot. h. c. §. 16. n. 4. Grot. d. c. 16. §. 16. n. 4. aliter. Grot. d. c. 16. §. 16. n. 5. c. 13. §. 17.*

tamen cum in ipsa promissione, cui majoris religionis causa jusjurandum adjicitur, satis sit efficaciæ, hæc obligatio ex promissione ad hæredes transit.

XXI. *An fœdus, cum Rege initum, extenditur ad Regem regno pulsum?*

Grot. d. c. 16. §. 17. junge supra l. 1. c. 4. q. 24 & c. præc. q. 6.

℞. Cum jus regni penes ipsum maneat, si injuste possessionem amiserit, cum Rege initum fœdus manet, etiamsi Rex ipse, aut successor, regno à subditis sit pulsus.

XXII. *An ad regni invasorem extenditur?*

Grot. d. c. 16. §. 18. plura vid. suprà l. 1. c. 4. q. 19. & c. præc. q. 5.

℞. Negatur, nisi vel per pactionem secutam, vel per victoriam plenissimus istius regni dominus fuerit constitutus.

XXIII. *Quodnam est aliud interpretandi genus ex conjecturis, extra verborum significationem?*

Grot. d. c. 16. §. 20. Puf. l. 5. c. 12. §. 17.

℞. Verborum quidem unicus est usus, scil. animi sensa exprimere: & hinc non improbabile est, illum verborum sensum animo loquentis fuisse obversatum, qui ab usu communi non penitus abhorret, sive istam conjecturam sumamus ex materia, sive ex effectu, sive ex conjunctis origine aut loco; tamen

Conf. qu. 8. & 9. h.

men cum mens loquentis interdum alia ſit, quam verba præ ſe ferunt, aliis conjecturis opus eſt, & quidem certiſſimis, quæ mentem evincant. Id quod fit duobus modis, vel per interpretationem extendentem ſeu extenſivam, ut loquuntur, vel coarctantem ſeu reſtrictivam.

XXIV. *An utraque æque facile procedit?*

℞. Non; quæ extendit interpretatio difficilius procedit, faciliùs quæ arctat. Nam ſicut in rebus omnibus, ut effectus non ſequatur, ſatis eſt, unam deeſſe cauſam, ut vero naſcantur, omnes convenire oportet, ita & in obligatione conjectura extendens obligationem non temere admittenda eſt; quia extra verba promittentis hîc conjecturam quærimus. Nec ſimilis ratio ſemper ſufficit, nec eadem, quia ſæpe voluntas eſt cauſa per ſe ſufficiens, etiam ſine ratione illa, ut in omnibus privilegiis, quæ non extenduntur, neque propter ſimilem rationem, neque propter eandem.

Grot. & Puf. d. l. Suarez. de LL. l. 6. c. c. 4. n. 6. & ſeqq.

§. 6. l. de I. N. G. &c.

XXV. *Quando ergo locum habet hæc Interpretatio?*

℞. Interdum propter ſimilitudinem rationis, ut in favorabilibus; ut plurimum

Grot. d. c. 16. §. 20. & Puf. d. c. 12. §. 17.

mum autem, & (ut recte fiat) propter eandem rationem: & quidem opus est, ut constet, rationem, sub qua venit casus, quem volumus comprehendere, esse causam unicam & efficacem, quæ legislatorem vel promittentem moverit, eamque rationem ab eo consideratam in sua generalitate, ita ut eandem ad præsentem quoque casum voluisset applicare, si quidem eum prævidisset: idque ideo, quia alioquin lex aut promissio futura fuisset iniqua aut inutilis; e. g. pactio, ne quis locus muris cingatur, facta est eo tempore, cum non aliud esset muniendi genus: is locus ne aggere quidem aut vallo cingi poterit, si satis constet, prohibendi muros unicam fuisse causam, ne iste locus muniretur, & ad vim depellendam fieret idoneus. Huc pertinent ea, quæ à JCtis traduntur de his, quæ fiunt in fraudem legis.

l. 26. & 30. D. de LL. Ziegl. ad Grot. h. c. §. 20.

XXVI. ***An mandatum impleri potest, non per idem quod mandator præscripsit, sed per aliud æque utile, aut utilius?***

Grot. d. c. 16. § 12. in fin. Boecl. in dissert. de relig. mand. Puf.

℞. Distinguendum inter mandatum imperantis, seu quod per imperium superioris injungitur, & mandatum committentis, seu quod ex contractu ultro-

ultroneo suscipitur. In hoc aliquando mandatum potest impleri per æquipollens, seu per utilius vel commodius, scilicet, quando mandatum non erat præscriptum sub speciali sua forma, sed sub consideratione generaliori, quæ aliter quoque obtineri possit; tunc enim non verba, sed mentem respicimus; e. g. mandavi tibi, ut fidejuberes pro Titio apud Sempronium, tu non fidejussisti, sed mandasti Sempronio, ut crederet Titio: si jam aliquid eo nomine Sempronius præstitit, me convenire poteris, quia obtinui finem meum, qui erat, ut crederetur pecunia Titio à Sempronio. In illo (scil. mandato imperantis) regulariter id fieri non potest, quia superior non nisi meram executionem injunxisse censetur: nam alias dissolveretur officium imperantis, si quis ad id, quod facere jussus est, non responderet debito obsequio & consilio non desiderato; & sæpe resp. in casum daretur, si proprio ausu minister partes imperanti proprias sibi vindicare vellet. Interdum tamen, per expressam clausulam, in mandato licentiam accipiunt ministri & legati, ut supplere aut immutare in eo aliquid possint, si ratio & tempus id postulent.

l. 5. 4. § 5. l. ult. D. mand. & ibi Glossa.

Ziegl. ad Lanc. 3. tit. 1. § 18.

Paschal. de legat. c. 56. & seq. Limn. A. B. cap. 19.

XXVII.

XXVII. *Unde petitur interpretatio restringens, extra significationem verborum, quæ promissionem continent?*

Grot. c. 16. §. 12. Puf. d. l. 5. c. 12. §. 19.

℞. Petitur vel (1.) ex defectu originario voluntatis, vel (2.) ex casûs emergentis repugnantia cum voluntate. Defectus originarius intelligitur ex absurdo, quod aliàs sequeretur; nemo enim credendus est velle absurda, e. g. præceptor convenit cum discipulo, ne honorarium ipsi solvatur, si discipulus causam non obtinuerit. Absolutis studiis, discipulus negat honorarium: præceptor ad judicem eum vocat, qui eum condemnat ad solvendam honorarium; nam discipulus se non potest tueri exceptione pacti, quippe cum in eo ineundo de hoc cogitatum non fuerit, & absurdus foret, qui suo pacto efficeret, quominus obtineret, quod ex eodem pacto ipsi debetur. Vel (3.) ex cessatione rationis, quæ voluntatem unicè movet, e. g. negotiatores, qui annonam urbis adjuvant, item navicularii, qui annonæ urbis serviunt, immunitatem à muneribus publicis domesticis consequuntur, quia iis peregrè cum labore & periculo funguntur; hæc immunitas cessat, si non amplius sint

l. 5. §. 3. D. de jur. immun. jung. l. 5. §. 3. D. de capt. & postl. revers.

ſint in ejuſmodi actu. Vel (4.) ex materiæ defectu, nam ea ſemper intelligenda eſt obverſari animo loquentis, etiamſi verba latiùs pateant, e. g. aliquis acquirit feudum pro ſe & hæredibus ſuis; per hos intelliguntur tantum deſcendentes maſculi, ſeu hæredes feudales.

Struv. Synt. J. F. c. 4. aph. 12. n. 6.

XXVIII. *Si res comprehendatur ſub ratione, ſecundum potentiam moraliter conſideratam, quid juris?*

℞. Reſtrictio facienda non eſt. Sic, ſi cautum ſit, ne exercitus aut claſſis aliquò ducatur, non poterit duci, etiam animo non nocendi: quia in pactione non certum damnum, ſed periculum qualecunque ſpectatum eſt, quod moraliter à tali exercitu aut claſſe timeri poteſt, ſi in tali loco verſetur.

Grot. d. c. 16. §. 25. Puf. l. 5. c. 12. §. 20.

XXIX. *An promiſſa in ſe habent hanc tacitam conditionem, ſi res maneant eo quo ſunt loco?*

℞. In genere negatur; quia cum hæc conditio promiſſum reddat irritum, eſt odioſa, & ſic non præſumitur, ſed expreſſe addi debet. Interdum tamen tacitam iſtam conditionem in ſe habent, ſcilicet quando apertiſſime patet, ſtatum illum præſentem in unica illa (quam modo diximus) ratione incluſum

Grot. d. c. 16. §. 25. n. 2.

Ziegl. h. c. §. 25. Puf. d. l. 5. c. 12. §. 20. in fin.

clusum esse. Sic passim in historiis legimus, legatos à suscepto itinere domum rediisse, quod res ita mutatas intelligerent, ut tota legationis materia aut causa cessaret.

XXX. *Quot modis potest dijudicari, utrum casus, qui posteà emergit, pugnet cum voluntate, nec ne?*

Grot. d. c. 16. §. 26. Puf. d. c. 12. §. 21. Frantz. in Dig. de LL. §. 78. & seqq.

℟. Repugnantia casûs emergentis cum voluntate potest dijudicari dupliciter modo: nam aut voluntas colligitur ex naturali ratione, aut ex alio signo. Ex naturali ratione subsidio æqui-prudentiæ in intellectu, & æquitatis in voluntate; quæ æquitas est correctio ejus, in quo lex (suo modo & ad testamenta & ad pacta hæc referri possunt) deficit, ob universalitatem: seu est æqua & commoda legis interpretatio, qua ex naturali ratione ostenditur, casum quendam peculiarem sub lege universali non comprehendi, & ipsum legislatorem excepturum eum fuisse, si tempore latæ legis casum istum prævidisset. Id quod fit, quando casus repugnat juri naturæ aut divino, ad quod legislator subditos obligare non potest, e. g. si fur rem furtivam deponat, lex quæ vult, ut deponenti res restituatur, non obligat, si verus

verus dominus superveniat & rem repetat.

XXXI. *Estne adhuc aliud indicium, legislatorem vel promittentem non voluisse casum comprehendere?*

℟. Secundum indicium est, si verba sequi non quidem per se & omnino illicitum sit, sed æque & humaniter rem æstimanti nimis grave atque intolerabile: sive (1.) absolute spectata humana conditione (quædam enim omnibus hominibus intolerabilia videntur, e. g. fames; sit ergo lex de certis panibus vel cibis non comedendis, ea in casu extremæ necessitatis non obligabit) sive (2.) comparando personam & rem, de qua agitur, cum ipso fine actûs, ita ut tunc huic personæ hoc grave videatur & incommodum. Sic, qui rem ad dies aliquot commodavit, intra eos dies repetere eam poterit, si ipse re valde egeat, quia actus tam benefici ea est natura, ut non credendus sit quisquam, ad magnum suum incommodum sese voluisse obligare. Sic qui auxilium fœderato promisit, excusabitur, quamdiu ipse domi periclitatur, in quantum copiis opus habet; prima enim defensionis causa est subdito-

Grot. d. c. 16. §. 27. Puf. l. 5. c. 12. §. 22. & l. 3. c. 7. §. 5.

c. 25. §. 1. n. 2. & l. 1. c. 5. §. 3. in fin.

ditorum, qui sunt pars imperantium.

XXXII. *An servanda sunt promissa, quæ iis, quibus promisisti, sunt inutilia, aut si tibi plus noceant, quàm illis prosint?*

Grot. d. c. 16 §. 27. n. 2. Puf. l. 5. c. 12. §. 12. in fin.

℞. Non quidem promissorum semper est judicare, an res utilis sit futura istis, quibus promissa est, nec ne, tamen si promissor sit superior, & cura eorum, quibus promissum est, ipsi incumbat, de eo judicare potest, & non semper cogitur illud servare; vel si superveniat aliquid, cur natura prohibeat promissum præstare, ut furenti gladium depositum reddere. Nec etiam quodlibet nocumentum liberat promissorem à sua obligatione; nam omnis gratuita promissio videtur conjuncta cum aliquo onere; sed tale oportet sit, quod pro natura actûs credi debeat exceptum. Sic qui operas vicino ad dies aliquot promisit, non tenebitur, si morbus sonticus patris aut filii ipsum detineat.

XXXIII. *Quænam sunt alia signa, quæ ostendunt, certum casum à lege vel pacto, universaliter concepto, esse exceptum?*

Grot. d. c. 16. §. 28.

℞. Quando verba alio loco posita cum præsenti lege aut pacto non quidem

dem directè pugnant, sed tamen, per incidentem singularem casum, inter se ita committuntur, ut licet diverso tempore servari & impleri potuissent, non tamen possint eodem & hoc tempore, quo incidit hic singularis casus. Hic ergo tenendæ sequentes regulæ: (1.) Illud, quod tantum permittitur, cedit ei, quod jubetur; nam permissioni tantum inest libertas faciendi vel omittendi, jussus autem involvit necessitatem faciendi & omittendi, atque in præsenti casu libertatem tollit, e. g. si lege permittatur, ut omnis civis Romanus possit habere concubinam, tempore belli autem constituatur mulierem in castris miles non habeto, prior lex cedit huic posteriori. (2.) Quod faciendum est certo tempore, seu ubi obligatio concurrit, cui saltem potest satisfieri hoc præsenti tempore, id præfertur ei, quod quovis tempore potest fieri, seu illi obligationi, quæ impleri potest quovis tempore, e. g. promisi operam annuam, quæ potest impleri quovis tempore & quavis hora diei; sed eandem operam promisi alteri, quæ potest tantum præstari certo tempore, seu certa hora in die; hæc posterior obligatio præfertur priori. Hinc tamen apparet, non posse uni & eidem

Ziegl. h. l. §. 23.

vel injungi, vel ab eo promitti, quod simul expediri nequit, & quorum neutrum fert dilationem. (3). Affirmativum præceptum cedit negativo, scilicet si impleri non possit, nisi per violationem præcepti negativi; præcepta enim negativa semper obligant, & ad semper, seu nunquam licet malum facere; affirmativa verò semper, sed non ad semper, scil. tunc demum, quando adest occasio agendi. Sic corium non debemus furari, ut pauperibus eleemosyna detur, vel ut ipsis gratis fiant calcei. (4.) Inter conventiones legesque qualitatibus pares præfertur quod magis est peculiare, & ad rem propiùs accedit: nam specialia solent esse efficaciora generalibus; e. g. sit lex, ut Imperator in negotiis magni momenti adhibeat consensum Electorum, etiam omnium Statuum interdum. Sit alia lex, quando Electoratus vacat, Imperator de ipso debet & potest providere, tanquam de re ad se & Imperium legitimè devoluta. Hic sequimur legem specialiorem, & Imperator providebit non adhibito Electorum vel Statuum consensu. (5.) Si sint duæ leges prohibitivæ, & casus emergat, ut uni ex duabus prohibitio-

Ziegl. d. l.

l. 80. de R. J. & ibi Jac. Gothof.

Capit. Leop. art. 39.

A. B. tit. 7. Inst. Jur. Publ. p. 375.

tionibus sit contraveniendum, illa tunc videtur permissa, quam violari minoris interest; e. g. sit lex, nullus ex subditis nostris huic vel isti regi militet; sit altera, nullus ex subditis nostris eidem regi pecuniam vel quicquam aliud contribuat. Huic posteriori potiùs, quam priori contraveniendum, si casus emergat, ut aut militet, aut pecuniam solvat. (6.) Si sint duæ leges vel præstationes, quæ in certo articulo collidunt, quarum una habet causas magis honestas vel utiles, quàm altera, hæc cedit priori; e. g. promisi operas bellicas primo fœderato, easdem promitto fœderato posteriori, sub cujus protectione, forte etiam sumptibus cujus vivo: casus autem emergit, ut uterque fœderatus opus habeat operâ bellicâ; promissio posterior præfertur, quia habet causas magis honestas & utiles, propter fortiorem obligationem. (7.) Propter eandem rationem, quando duo pacta, juratum & injuratum, simul nequeunt impleri, certo eventu præferendum erit id, cui adest jurisjurandi religio. (8.) Obligationi perfectæ mutuæ, homines utrinque respicienti, cedit obligatio imperfecte mutua. Sic quæ

Puf. l. 5. c. 12. §. 23.

Grot. l. 2. c. 15. §. 13. n. 4.

Puf. d. l. 5. c. 12. §. 23.

ex contractu debentur, potiùs solvenda sunt, qvàm quæ ex promisso gratuito. (9.) Lex beneficentiæ cedit legi gratitudinis, cæteris paribus, quia favorabilius est debitum grati animi, quàm beneficentiæ; in illo enim reddimus, quod debemus, in hoc vero damus aliquid gratis. (10.) Inter leges, quæ à potestatibus subordinatis proficiscuntur, lex inferioris cedit legi superioris, ubi utrique simul satisfieri nequit; sic Deo magis, quàm hominibus est obediendum.

Grot. l. 1. c. 4. §. 6. n. 3. l. 2. c. 26. §. 3.

XXXIV. *Contractus, an in dubio censetur esse perfectus, antequam scriptura confecta est & tradita?*

Grot. d. c. 16. §. 30. l. 1. C. de fide instr. Str. 28. th. 34. Grot. l. 2. c. 15. §. 16. l. 3. c. 22. §. 12.

Nisi aliud convenerit, in dubio credendum, scripturam adhiberi ut monumentum contractus, non ut substantiæ ejus partem. Alioquin exprimi id solet, ut interdum in induciis, in pace, in fœderibus, quæ rata non sunt ante conscriptas conditiones, nec ante mutuam superiorum ratihabitionem, & instrumentorum traditionem.

XXXV. *An contractus regum, & eorum, qui summam habent potestatem, sunt interpretandi ex jure Romano?*

℞. Non,

℞. Non, quia hoc jus est civile, quod summas potestates non obligat; nisi forte appareat, inter quosdam populos jus istud in his, quæ sunt juris gentium, etiam receptum esse: quod tamen temere non est præsumendum, quia obligationem inducit. Grot. l. 2. c. 11. §. 5. n. 3. c. 16. §. 31.

XXXVI. *An debemus magis attendere verba conditionem offerentis, an accipientis?*

℞. Attendi debent verba ejus, cujus favorem conditio continet. Si contineat offerentis favorem, & verba non sint clara, contra ipsum ea interpretamur; sin contineat favorem accipientis, & verba non sint clara, contra ipsum ea interpretamur; nam hic clariùs debuit exprimere ea, quæ voluit in sui favorem esse adjecta. l. 39. D. de pact. l. 21. & 34. in pr. de contr. emt. Grot. d. c. 16. §. 32. aliter.

XXXVII. *Si conditio nondum sit acceptata, an is tenetur, qui obtulit, an verò eum pœnitere potest?*

℞. Non tenetur, qui obtulit, quia nullum adhuc jus quæsitum est ei, qui acceptare debuit, & oblatio conditionis minus est promissione. Grot. l. 2. c. 11. §. 14. c. 16. §. 32. in fin.

CAPUT XVII.

De damno per injuriam dato, & obligatione, quæ inde oritur.

I. *Quid est damnum injuria datum?*

§. 3. I. de I. A. l. 44. D. eod. Grot. l. 2. c. 17. §. 2. n. 2.

℞. Damnum injuria datum est maleficium seu delictum, quo dolo vel culpa res alterius læditur. Seu in genere, cum quis minus habet suo.

II. *Qualis oritur obligatio ex damno dato?*

℞. Na-

℞. Naturaliter oritur inde obligatio, ut id resarciatur. Nam natura unicuique indidit tam tenerum sui & eorum, quæ ad ipsum pertinent, amorem, ut omnibus modis nitatur repellere eum, qui damnum ipsi infert, adeo ut, nisi desistat, & damnum datum reparet, justam videatur habere bellandi causam; cumque præterea velit natura, ut in societate civili ordinata & rectæ rationi convenienti tranquille vivamus, necessarium fuit præceptum de tribuendo unicuique, quod suum est, de nemine lædendo, aut si quis fuerit læsus, etiam culpa, de damno isto resarciendo.

d. c. 17. §. 1. Puf. l. 3. c. 1. §. 1. aliter.

Grot. l. 1. c. 2. §. 1. n. 1.

III. *Quot modis aliquid nostrum esse dicitur?*

℞. Nostrum est, quod nobis competit, sive ex mera natura, sive accedente facto humano, puta dominio, aut pacto, sive ex lege. Natura ad nos pertinet vita, non quidem ad perdendum, sed ad custodiendum, corpus, membra, fama, honor, actiones propriæ. De dominio & pactis suprà dictum. Ex lege jus nobis oritur, quia idem aut plus lex potest in nos & nostra, quam singuli in se & sua. Sic pupillus jus habet, exactam diligentiam

d. c. 17. §. 2. n. 1.

Grot. l. 1. c. 1. §. 6. d. c. 17. n. 1. in fin.

quandam exigendi à tutore, respublica à magistratu, imò & cives singuli, quoties lex id expressè, aut per sufficientem consequentiam, significat.

IV. *An etiam ex sola aptitudine jus perfectum acquirimus, ut inde oriatur restitutionis obligatio, si occasione ejus damnum aliquod patiamur?*

Grot. l. 1. c. 1. §. 7. d. c. 17. §. 2. n. 2. Ziegl. h. l.

℞. Sola aptitudo verum & perfectum jus seu dominium non tribuit, quia id, ad quod apti sumus, non statim nostrum est; & sic eo interverso, super damno accepto queri non possumus.

V. *Sed annon ex hac aptitudine jus verum habeo petendi juxta alios?*

Grot. d. c. 17. §. 3. Puf. l. 3. c. 1. §. 3. in med. l. un. D. &C. ad L. Jul. de ambitu. & ibi Brun.

℞. Quamvis civis, etiam non indignus, adversus civitatem non habeat jus proprium ad officium aliquod, habet tamen verum jus petendi juxta alios, in quo si per vim aut fraudem ab alio impediatur, exigere potest æstimationem, non quidem totius rei expetitæ, sed incerti istius damni, seu spei incertæ obtinendi munus petitum.

VI. *Quando resp. alicui mandat collationem magistratus, an contra eum habet jus verum?*

℞. Resp.

℟. Resp. adversus talem mandatarium habet jus proprium & verum, ita ut, si ex indigni electione damnum fecerit, ille hoc resarcire teneatur. d. c. 17. §. 3.

VII. *An tantum æstimatur damnum, quod datum est in ipsa re nostra?*

℟. Damnum aliquis fecisse intelligitur, non in ipsa re tantum, sed & in fructibus, sive illi percepti sint, sive non: si tamen ipse eos percepturus erat: deductis quoque impensis in fructus factis, & in rem necessariis & utilibus; idque ex regula, quæ nos vetat locupletiores fieri cum aliena jactura. Sic & spes lucri ex nostro æstimabitur secundum propinquitatem ad actum, ut in semente spes messis, prout hæc vel instat, vel remota est. d. c. 17. §. 4. Ziegl. h. l. d. c. 17. §. 5.

VIII. *Suntne alii, quàm ille ipse, qui immediate dat damnum, qui tenentur?*

℟. Affirmatur, & quidem interdum alii tenentur, qui momentum attulerunt, aut ad totum damnum, aut ad partem, vel faciendo vel non faciendo, idque vel primariò vel secundario. Et primariò quidem is, qui jubet, qui consensum requisitum adhibet, qui adjuvat, qui receptum præstat, aut qui alio modo in ipso crimi- d. c. 17. §. 6. seqq. & Ziegl. ibi.

ne participat; item, qui vetare debet præcepto, aut opem ferre ei, cui fit injuria, & id non facit. Secundariò tenetur, qui consilium dat, laudat, assentatur: item qui non dissuadet, cum debeat, aut factum reticet, quod notum facere debet; sive hoc debitum oriatur ex lege (sic vasallus vel subditus revelare debet domino vel seniori, consilia contra ipsum suscepta) sive ex officio; sic quilibet magistratus, vel officialis, suo superiori tenetur ad omne damnum, quod ex silentio circa ea, quæ concernunt officium, in ipsum redundat.

2. Feud. 6. & 7.

IX. *Sed quid juris, si ille, qui damnum dedit, certus fuerit, id ipsum dare, etiamsi alii non concurrissent?*

Ziegl. h. c. §. 10. Frantz. Ex. 12. quæst. 5. Grot. d. c. 17. §. 10. aliter.

℞. Tamen hi laudatores sunt puniendi, quia laudando augent malitiam; licet non semper teneantur ad damni reparationem. Sic & illi tenentur, qui suaserunt vel juverunt ideo, quia si ipsi hoc non fecissent, alii defuturi non fuissent, qui suaderent aut juvarent: nam sicut hi obligarentur ex delicto, si fecissent, ita & illi, quia fecerunt.

X. *Quonam ordine conveniuntur?*

℞. Uter-

℞. Uterque quidem hîc obligatur, & mandans & mandatarius; verum quia patrator facinoris immediate dedit damnum, & ſcire debuit, rei turpis mandatum non obligare, primus convenitur, & poſt eum cæteri, qui mandarunt, vel alio modo damnum dederunt.

Ziegl. h. c. §. 11. Grot. d. l. §. 11. aliter. Kulpis Ex. Grot. 8. h. c.

XI. *Quid ſi plures delictum commiſerint?*

℞. Aut (1.) actus eſt individuus, ad quem multi concurrunt, ſed ita, ut ex unius opera integer actus potuerit ſequi, neque ſingulis certa pars poſſit aſſignari, ut eſt incendium, aggerum perfoſſio, & ſimiles actus, tunc ſinguli tenentur in ſolidum: ita tamen, ut ſi omnes ſimul deprehendantur, æquales damni partes ſinguli ſarcire debeant; & ubi, reliquis elapſis, unus tantum deprehenditur, ab ipſo ſolidum, ſcil. non tantum damnum quod dederunt, ſed & omnia quæ ex actus vi ſequuntur, exigi poſſint. Item, ſi ex deprehenſis aliqui non ſint ſolvendo, hoc onerat reliquos. Et in hoc differt reparatio damni ab exactione pœnæ, quod ibi, uno ſolvente, reliqui liberantur (cum idem damnum bis reparari, æquum non ſit) hîc ſolida pœna ſingu-

Puf. l. 3. c. 1. § 5. Grot. d. c. 17. §. 11. Str. Ex. 14. th. 47. Ex. 49. th. 50.

ſingulis, qui ad idem facinus concurrerunt, infligitur; juſtum enim eſt, ut qui malum fecit, malum ferat. Aut (2.) actus eſt dividuus, ubi nempe ſingulis certa velut pars aſſignari poteſt: ut ſi plures fuſtibus alium invadant, quorum unus capiti vulnus infligit, alter brachium rumpit, tertius oculum excutit &c. tunc ſinguli non de tota læſione, ſed quiſque de eo, quod fecit, tenetur. Etſi per modum pœnæ, ſi reliqui elabantur, & unus deprehendatur, interdum deprehenſus pro omnibus ſolvat.

Grot. l. 3. c. 10. §. 4.

XII. *Quibus exemplis hæc illuſtrantur?*

℞. Homicida injuſtus tenetur ſolvere impenſas, ſi quæ factæ ſint in medicos, & iis ſatisfacere, quos occiſus alere ex officio ſolebat, puta parentibus, uxori, liberis, ſcilic. dare tantum, quantum illa ſpes alimentorum, ratione habita ætatis occiſi, valebat: non autem lucrum ſperatum & incertum, quod occiſus facere potuiſſet, ſi diutiùs vixiſſet. Nam tale lucrum non eſt inter bona noſtra, & futurum tempus æque ad damna, quam ad lucra patet. Sic qui mutilavit, tenetur ad impenſas, & ad æſtimationem ejus, quod

Grot. d. c. 17. § 13.

Puf. l. 3. c. 1. §. 7. Ziegl. h. c. §. 13. ſed aliter.

quod jam is qui mutilatus est, minus poterit lucrari. Ita & cicatrices interdum æstimantur, ut si puellæ innuptæ facies deformetur, quæ nubere non potest, nisi ampliore dote constituta, nam oris gratia sæpe est dotis instar. Sic adulter & adultera tenentur non tantum maritum indemnem præstare ab alenda prole: nam ad pullos suppositi tios pro suis alendos nemo tenetur; sed & legitimis liberis, qui jure naturæ in successione bonorum parentum præferuntur illegitimis, rependere, si quod damnum patiantur, ex concursu ita susceptæ prolis ad hæreditatem. Qui virginem imminuit vi aut fraude, tenetur ei resarcire, quanti minoris ipsi valet spes nuptiarum: imò & ducere tenetur, si ea promissione corporis usuram impetraverit; jure enim naturæ inter pactum matrimonii, ejusque executionem, nullum requiritur intervallum: & cum solus consensus nuptias faciat, non erit turpis conditio, eris mihi uxor, si statim, tanquam uxor, corpus tuum mihi præbueris. Fur & raptor tenentur rem subtractam reddere, cum suo incremento naturali, & cum sequente damno, aut cessante lucro, & si res perierit, summam æstimatio-

Grot. d. c. 17. §. 14. Boecl. l. 2. c. 1. §. 6. Puf. l. 3. c. 1. §. 8. in fin. Brun. ad l. 13. D. ad L. A.

Grot. d. c. 17. §. 15. Puf. §. 9. ibid. Ziegl. h. c. §. 15. sed aliter.

Grot. d. c. 17. §. 15.

Puf. d. c. 1. §. 10.

Ziegl. h. c. §. 16. Puf. d. l. §. 11. Grot. d. c. 17. §. 16. aliter.

mationem; si enim, ubi invitus rem vendo, ex affectione illam æstimare possum, cur furi, qui invito mihi aufert aliquid, remittere hoc deberem? Et si fur sit suspensus, hæredes ejus ad idem mihi obligantur, quia sicut aliud æs alienum, ita & hoc solvere debent: nec pœna huic persecutioni præjudicare potest. In hac classe ponendi sunt, qui legitima vectigalia fraudant, item qui judicio injusto, accusatione injusta testimonio injusto, damnum dederunt.

Brun. l. fin. D. de furt. Str. Ex. 4. 8. th. 22. Carpz. prax. crim. q. 80. n. 10.

XIII. *Ad quid tenetur, qui contractui aut promissioni causam dedit dolo, vi, aut metu injusto?*

℞. Tenetur eum, quîcum actum est, in integrum restituere, si quid ab eo acceperit; quia ille jus habuit, tum ne deciperetur, tum ne cogeretur. Illud ex natura contractus, quæ æqualitatem exigit; hoc ex naturali etiam libertate, quæ non admittit, ut alter alteri vim injustam inferat, sed vult, ut à mutua læsione abstineamus. His annumerandi sunt, qui id quod ex officio facere tenebantur, facere noluerunt, nisi pecunia accepta.

Grot. d. t. 17. §. 17. & c. 12. §. 8.

Str. Ex. 49. th. 73.

XIV. *Si quis causam dedit, cur vim pati aut metu cogi debeat, ut si bellum alteri denunciet?*

℞. Huic

℞. Huic juri suo, scil. ne ab alio lædatur, renunciare quis potest, vel (1.) tacite, ut si quis sine justa causa alium invadat, hic omni modo vi ipsum repellere potest: nam manus propterea homini datæ sunt; vel (2.) expresse, cum scil. bellum alteri denunciat; belli enim lex est, ut cuique liceat, quantum potest, hostem suum lædere & in persona & in rebus. Sibi ergò imputet, si lædatur, & involuntarium ex voluntario ortum, moraliter habetur pro voluntario. Grot. d. c. 17. §. 18. Puf. l. 3. c. 1. §. 7. in med. Grot. l. 1. c. 5. §. 1. Grot. l. 3. c. 4. §. 7. n. 2. & 3.

XV. *Quid si reges & magistratus non inhibeant latrocinia aut piraticam?*

℞. Tenentur ex neglectu, si non adhibeant, quæ debent ac possunt adhibere remedia, ad impedienda latrocinia ac piraticam. Contrà, si legibus prohibeant, ne amicis noceatur, si parati etiam sint, noxios, si reperiri possunt, aut punire aut dedere, præterea si jus in bona raptorum reddant, ipsis imputari nihil potest. Grot. d. c. 17. §. 20. c. 21. §. 3. & 4.

XVI. *Si milites, aut terrestres, aut classiarii, contra imperium, amicis noceant?*

℞. Reges non tenentur, nisi forte in culpa sint, ut si forte militibus non Grot. d. c. 17. §. 20. n. 2. l. 3. c. 17. §. 2. n. 6.

bene

bene solvant stipendia; tunc enim non tantùm militibus tenentur de damnis inde secutis, sed & iis, quos milites inedia coacti male habuerunt.

XVII. *An, si mancipium alicujus aut animal mihi damnum dedit, aut pauperiem, dominus mihi obligatur?*

Gabr. Vasq. controv. illustr. c. 2. §. 2. Grot. d. c. 17. §. 21. aliter.

℞. Affirmatur; cum enim ante divisionem jus habuerim, ab animali, quod mihi damnum dederit, reparationem istius quocunque modo quærendi, per divisionem hoc jus mihi sublatum non est. Quare cum ipsum animalis corpus mihi sit obnoxium, si dominus illud retinere velit, oportet ut retineat cum juribus, quæ corpus istud sequuntur, i. e. ut aut æstimationem damni solvat, aut animal noxæ dedat.

XVIII. *Potestne damnum dari adversus honorem & famam?*

Grot. d. c. 17. §. 22. Ziegl. h. l.

℞. Dari potest verberibus, contumeliis, maledictis, calumniis, irrisu, aliisque similibus modis: & damni reparatio hîc fit culpæ confessione, exhibitione honoris, testimonio innocentiæ, & per ea, quæ his similia sunt; quamquam & pecuniâ tale damnum rependi poterit, si læsus velit, quia pecunia communis est rerum utilium mensura.

CA-

CAPUT XVIII.

De legationum jure.

I. *Quid est legatus?*

℞. Legatus est minister publicus, à summa potestate ad aliam similem potestatem missus, ut negotium sibi demandatum nomine mittentis proponat & tractet.

II. *Quotuplex est legatus?*

℞. Omnibus legatis debetur quidem eadem fides, & propter personam mittentis omnes sunt sancti & inviolabiles, sed cum non omnes eadem solennitate & iisd. ceremoniis recipiantur, factum est ut dividantur in legatos cum charactere repræsentativo, & eos, qui principalem suum ratione honoris & præcedentiæ non repræsentant. Et hinc alii sunt legati primi ordinis, in specie dicti *Gesandten*, alii sunt legati secundi ordinis, ablegati communiter dicti, *Abgesandten*, gallice *Envoyez*, licet hæc vocabula sæpe confundantur. Hæc distinctio usum habet ratione præcedentiæ; legatus primi ordinis præfertur legato secundi ordinis, quanquam posterioris principalis præcedentiam prætendat. Sic Rex Galliæ Viennam mittit legatos secundi ordinis, quia legatus Regis Hispaniæ in Imperatoris aula ipsi præfertur.

Kirchn. l. 1. de legat. c. 1. n. 22. Limn. ad A. B. c. 1. §. 1. Obs. 8. Rhet. Inst. Jur. Publ. l. 2. c. 23. p. 456. Kulpis. de legat. stat. Imp. c. 2. & 21.

III. *Ex quo jure est jus mittendi legatos?*

℞. Jus mittendi legatos est ex eo jure, ex quo est negotium, propter quod mittuntur; si mittantur vel ad pacem faciendam, vel ad eam per fœdera & pacta magis confirmandam, jus

Grot. l. 2. c. 18. §. 1. aliter. Puf. l. 2. c. 3. §. 22. in fin. aliter Text. c. 14. n. 2.

jus naturæ, quod vult ut in pace vivamus, eorum admissionem præcipit cum effectu, & sic specialem ipsis præstat securitatem. Si mittantur propter commercia, aut similia negotia, quæ communem necessitatem & utilitatem inter omnes gentes continent, jus gentium eos & admitti & sanctos vult haberi. Si mittantur vel ex civilitate, vel ex singulari amicitia ad congratulandum, e. g. propter matrimonium, nativitatem principis, obtentam victoriam &c. jus civile, seu potius voluntas ejus, ad quem mittuntur, eorum admissionem, & sanctitatem specialem, quam jure gentium habent, confirmat. Sic juris civilis, seu voluntariæ tantum sunt ceremoniæ, solennitates, obviationes, hospitii jura specialia, i. e. ut legati vivant sumtibus & expensis ejus, ad quem mittuntur &c.

Kulpis. Ex. Grot. l. 2. c. 18. alii-ter.

IV. *Quibus competit jus mittendi legatos?*

℞. Iis hoc jus competit, qui summi imperii sunt compotes inter se, quia hi soli jus habent tractandi de iis negotiis, propter quæ legati mittuntur, & ab ipsorum persona tantum sanctitas & securitas legatorum derivari possunt

Grot. d. c. 18. §. 2. n. 1. Boecl. dissert. Pol. 11.

ac debent. Legati provinciales, municipales, seu qui mittuntur à Pro-Regibus, præsidibus, vel ducibus belli, non fruuntur juribus legatorum specialibus, seu iis quæ Legatis jure gentium competunt, sed jure civili reguntur, vel potiùs gaudent tantum iis juribus, quæ hæc vel ista majestas istis tribuit. Principes Imperii Romano-Germanici, quia ipsorum potestas est majestati analoga, & quia jura belli, fœderum &c. ipsis conceduntur, legatos mittere possunt, etiam cum charactere. Quo accedit, quod alii reges legatos ad ipsos mittant, & ipsorum legatos agnoscant: licet forte solennitates solitæ in regum legatis in receptione ipsorum non adhibeantur. Hæc enim, ut modo diximus, non sunt juris naturæ vel gentium, sed pendent à voluntate istius, ad quem mittuntur.

Horn. l. 2. c. 8. §. 1. Kirchn. l. 1. de legat. c. 3.

Instr. Pac. art. 8. n. 2. in fin. Myl. ab Ehrenb. de Stat. Imp. part. 1. c. 17. §. 15. Rhet. d. l. Text. c. 14. §. 8. Inst. Jur. Publ. l. 3. tit. 2. §. 71. & seqq. & tit. 19. §. 153.

V. ***Quid dicendum de iis, qui impari fœdere juncti sunt?***

℞. Si fœdus non contineat imminutionem majestatis, legatos mittere possunt. Idem dicendum de iis, qui ex parte subditi sunt, ex parte non sunt, pro ea scil. parte, qua subditi non sunt, hoc jure gaudent. At reges, qui bello solenni victi, regnoque exuti sunt, cum

Grot. d. c. 18. §. 2. n. 2. c. 15. §. 7. n. 1.

cum aliis regni bonis & jus legandi perdiderunt. Item, qui regnum dereliquerunt; item qui pulsi sunt regno, ita ut nullum jus retinuerint; item qui abdicarunt regnum. d. l. §. 2. n. 2.

VI. *Quid si civitas scindatur in partes æquales, quarum utraque summum affectat imperium, ut dijudicari vix possit, utri istud competat, & quæ superior haberi debeat?*

℞. Necessitas huic juri locum facit, & hoc eventu gens una pro tempore quasi duæ gentes habetur. Imo fieri potest, ut nunquam deinceps in unum populum redeant & coalescant, sed pro una gente duæ posthac semper maneant, quarum unaquæque absoluto imperio & regimine summo utatur. Idem dicendum, quando jure admodum controverso de regni successione decertant. *Grot. d. c. 18. §. 2. n. 3. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 32. §. 9.*

VII. *An rebelles habent jus mittendi legatos?*

℞. Non; & hinc eorum legati plerumque in carcerem conjiciuntur: at ne media reconciliationis & excusationis ipsis adimantur, eorum deputati repelli non debent, præsertim si de innocentia sua docere velint. Sic piratæ, latrones, proscripti, quia civita- *Kirchn. l. 1. c. 13. n. 38. Alber. Gent. de legat. l. 2. c. 2.* *Grot. d. c. 18. §. 2. n. 3. in med.*

 tem

tem non faciunt, jure gentium niti non possunt, sed interdum tales qui sunt, jus legationis nanciscuntur fide data.

VIII. *Quænam in hac materia de legatis ad jus naturæ & gentium referri solent?*

Grot. d. c. 18. §. 3. n. 1. ℞. Duo sunt: prius, ut admittantur; quamvis & hoc interdum pendeat à voluntate ejus, ad quem mittuntur, vid. q. 3. in fin. deinde, ne violentur.

IX. *An jus naturæ & gentium omnes legatos admitti præcipit?*

Grot. d. c. 18. §. 3. n. 1. Feld. b. l. Horn. c. 8. §. 2. n. 3. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 32. §. 11. Text. c. 14. §. 28. aliter. ℞. Non, sed vetat sine causa rejici: secus, quam quando admissio pendet tantum à voluntate ejus, ad quem mittuntur; licet sic peccetur in civilitatem vel amicitiam singularem.

X. *Quot sunt causæ rejectionis?*

℞. Causa potest esse (1.) ex eo, qui mittit, ut si ille qui mittit, alterius Populi, ad quem mittuntur, legatos antehac rejecit ipse: aut si callida legationis simulatione sæpe antehac alterum decepit, & nunc simile deceptionis metuatur artificium; quod autem veniat ab hoste armato, id non videtur semper esse justa repudii causa. (2.) Ex eo, qui mittitur; ut, si odiosa fuerit legati persona, si crimine in admit-

Grot. d. c. 18. §. 3. n. 2. Ziegl. d. c. §. 11.

ten-

tentis territorio commiſſo notata, ſi perfida in principem fuerit, ad quem mittitur, ſi contumeliis antehac eum proſciderit &c. Huc non refertur, ſi legatus veniat ab hoſte, & antè fuerit ſubditus ejus, ad quem mittitur. (3.) Ex eo, ob quod mittitur, ut ſi aperte conſtet, legatum non venire, ut agat id, quod palam profitetur, ſed ut ſeditiones moveat, concitet populum; aut ſi non ex dignitate aut temporibus conveniens ſit legatio; ut, ſi plures, arcto fœdere uniti, pacem non ſint facturi, antequam hoſtem ſuperbum & perfidum intra juſtos limites ad reſtitutionem inique ablatorum coëgerint, vireſque nocendi ita ademerint, ut juſta ultione poſthac ſecuritati ſuæ conſultum eſſe appareat, & ille malo ſuo delinquere dedoceatur. An autem juſta ſit rejectionis cauſa, ſi legatio debeat eſſe perpetua, ſeu an jure rejicere poſſimus legatos perpetuos, qui Reſidentes vocari ſolent? dubitatur. Cæterum, ſi ſine juſta cauſa aliquis rejiciat legatos, non tantum peccat contra officium, ſed & contra jus humanitatis, ita ut, cæteris paribus, hæc poſſit eſſe juſta belli gerendi cauſa.

Kulpis. d. Ex. 8. c. 18. §. 2. in fin. Grot. b. c. §. 3. n. 2. in fin. & Ziegl. b. l. aliter.

XI. *Cur legati jure naturæ & gentium sunt inviolabiles?*

Horn. d. c. 8. §. 8. Ziegl. §. 13. Grot. b. c. §. 4. n. 5. aliter.

℞. Quia legatus subit principis vices, qui cum majestate gaudeat, æqualis censendus erit principi, ad quem missus est, & sic neutiquam cogendus, ut discrimen judicii subeat. Et quemadmodum princeps, alterius territorium ingrediens volente domino, quamdiu se hostem peregrinæ reip. non profitetur, eo honore eaque reverentia colendus est, ac si apud suos ageret, ita & legatus, qui principem repræsentat. Hinc est, cur non fiant subditi temporarii ejus, in cujus territorio subsistunt, & cur jure civili populi, apud quem vivunt, non teneantur: & si delictum committant, tale quidem, quod contemni posse videatur, id aut dissimulandum erit, aut è finibus jubendus excedere legatus: si scilicet per tale delictum ita vilescat persona legati, ut turpe sibi ducat princeps, cum tali homine tractare; aut si tale non sit, remittendus erit legatus ad eum, qui misit, cum postulato, ut eum puniat, aut dedat.

XII. *Si legatus moliatur aliquid in statum reip. si in caput regis conspiret, populum concitet &c.?*

℞. Pro

℞. Pro ratione delicti commissi, occidi poterit, non per modum pœnæ, sed per modum naturalis defensionis, tanquam hostis: modò crimen adeo manifestum sit, ut vel negare id nequeat, vel apertis convinci testimoniis possit. Non hic suspicionibus agendum, quæ temerariæ plerumque sunt, & ut in virum bonum non cadunt, ita non sufficiunt, ut viri magni, quales sunt legati, ex iis sortiantur judicium.

Grot. d. c. 18. §. 4. n. 7. Horn. §. 10. Text. c. 14. §. 44. aliter.

XIII. *At legati principem repræsentant, & vero princeps præter Deum non agnoscit superiorem?*

℞. Potest princeps hostilia moliri, & contra hostem arma sumere licet, & victus captusque, si ita res ferat, trucidari potest. Princeps ergo, quamdiu princeps manet, majestatem retinet, & sic sanctus est & inviolabilis: ubi verò in hostem degenerat, in victoris manum & potestatem redigitur, exspirat pristinum imperii axioma, subjicitur alterius arbitrio, & judicium subit, qui anteà nullum patiebatur judicem. In hoste nemo quæsiverit, princeps sit, nec ne. Hostilia molientem hostilia manent. Censeatur eo-

Ziegl. d. l. §. 18. Horn. d. l.

dem jure legatus; dum pacem colit, & ipse colatur, dum hostis fit, hostili jure puniendus.

XIV. *An lex de legatis non violandis etiam obligat eum, per cujus territorium transit legatus?*

Horn. d. c. 8. Feld. h. l. Grot d. c. 18. §. 5. n. 1. aliter.

℞. Affirmatur; quia principem suum repræsentat, qui est instructus imperio ac majestate, quocunque loco fuerit, & divinitatis quendam characterem sibi impressum circumfert, & universæ reip. instar est. Neque admissio demum ipsum reddit sanctum & inviolabilem, sed securum tantum reddit, nullam esse rejectionis caussam; & hæc etiam ratio est, cur legationes soleant denunciari, & cur literæ salvi conductus dentur. Sicut autem in territorio istius, ad quem mittuntur, non sunt sancti, si hostilia moliantur, ita nec in territorio illius, ubi transeunt, si certum sit, hostem esse legatum, qui ad amicum aut confœderatum missus est, ut istum sollicitet, & in hunc tertium concitet.

XV. *An jure talionis interfici, aut male tractari legatus potest, ab eo veniens, qui tale quid patravit?*

℞. Sunt quidem ultionis talis exempla

pla in historiis satis multa; sed nimirum historiæ non tantum ea quæ juste, sed & quæ inique, iracunde, impotenter facta sunt, commemorant. Jus naturæ & gentium non tantum mittentis cavet dignitati, sed & ejus, qui mittitur, securitati. Imo videtur quis facere contra fidem, quam legatum admittendo dedit; nisi (1.) contingat, talem mitti, qui anteà auctor exstitit injuriæ alterius legato inferendæ; quanquam & hoc casu videatur dicendum, per admissionem remissam esse injuriam, & plenam securitatem promissam. (2.) Nisi levius aliquod contumeliæ genus fuerit, legati corpus non affligens; ista enim ignominia non legato, sed principi, qui similia primus commisit, aspersa censebitur.

Grot. d. c. 18. §. 7. Horn. l. 2. c. 8. §. 11.

Horn. d. c. 8. §. 11.

Feld. ad Grot. h. c. §. 7.

XVI. *Legati comites, ministri, famuli, & vasa habentne sanctimoniam?*

℞. Habent sui generis sanctimoniam; scilicet, sancta sunt accessorie, & à nemine lædi possunt. Itaque, si quid comites gravius deliquerint, postulari à legato poterunt, ut eos dedat (vi enim abstrahendi non sunt) aut puniat; quod si dedere nolit, eadem facienda erunt, quæ supra de legato diximus.

Grot. d. c. 18. §. 8. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 32. §. 21.

XVII.

l.§.8.n.2. XVII. *At legatus eos punire non potest, quia nullam in suos comites habet jurisdictionem, verum ea tantum exercetur à territorii domino?*

Horn. d.c. §.5. ℞. Legatus principem refert, qui nunquam est sine imperio. Hinc quemadmodum dominus territorii non posset in ipsius principis mittentis comites, si præsens esset, animadvertere, ita nec in comites legati, qui tantam videtur consecutus jurisdictionem in suos comites, quanta requiritur ad eos regendos, & ad legationis finem obtinendum; in moralibus enim qui dat jus ad finem, dat jus ad media.

Ziegl. h. l.

XVIII. *Estne jus asyli in domo legati pro quibusvis eò confugientibus?*

Grot. d.c. 18.§.1.n. 2. Kulpis. Ex.Grot. h.l. aliter. ℞. Hoc pendet ex voluntate ejus, ad quem missus est; si hic concedat, habebit, secus, si non concedat. Nam jure naturæ & gentium ea censentur saltem competere jura legato, quæ ad legationem obeundam sunt necessaria. Adde, quod is quis deliquit, est subditus domino territorii, & locus, in quem fugit, est in & de territorio, cui talis securitas annexa non est: nam ea quæ manant à persona legati, ad ipsum

ipsum legatum, comites, & vasa pertinent, non ad alios, vel ad hunc locum.

XIX. ***An legati bona mobilia, pignoris causa, aut ad solutionem debiti, capi possunt?***

℞. Non, nec per judiciorum ordinem, nec manu regia. Nam omnis coactio abesse à legato debet, tam quæ res ejus necessarias, quam quæ personam tangit, quo plena ei sit securitas; & cum publico nomine adsit, omnia quæ cum ipso sunt, eo jure censeri debent. Hinc, si quid debiti contraxit, & ut fit, res soli eo loco nullas possideat, ipse compellandus erit amicè, & si detrectet, is qui misit; si ille justitiam nobis deneget, vel malitiose protrahat, ad postremum ea usurpare possumus, quæ adversus debitores, extra territorium positos, usurpari solent, scilic. Repressalias. *Grot. d. c. 18. §. 9. Horn. c. 8. §. 4. n. 7. Textor. c. 14. n. 25. aliter. Feld. h. l. aliter. Grot. l. 3. c. 2. § 4.*

XX. ***At hac ratione nemo invenietur, qui cum legato contrahere velit?***

℞. Hoc non est metuendum; nam & Regibus qui cogi nequeunt, non desunt creditores: & qui cum ipsis contrahunt, aut curent, ut pariter impleatur contractus, aut si fide nuda contenti sint, sibi imputent, quod delusi sint. *Grot. d. c. 18. §. 10.*

XXI.

XXI. *Si violetur legatus, quid juris?*

Grot. d. t. 18. §. 11.

℞. Nascitur parti læsæ jus belli. Sane bellorum, quæ ob male habitos legatos suscepta sunt, plenæ sunt profanæ historiæ. Extat in sacris libris memoria belli, quod eo nomine David gessit adversus Ammonitas.

CAPUT XIX.

De jure sepulturæ.

I. *Quid est sepultura hominum demortuorum?*

℞. Sepultura hominum demortuorum est officium, quod hominibus post mortem debemus ad cadavera ipsorum reponenda, ut perpetuò ab injuria quasi tuta sint, & ne ex ipsorum fœtore aër inficiatur.

II. *Quotuplex est sepultura?*

℞. Se-

℞. Sepultura alia est honesta, cui ceremoniæ atque ritus certi, pro cujusque gentis & loci consuetudine, adhibentur; alia inhonesta seu ignominiosa, quæ absque ceremoniis atque receptis ritibus fieri debet: seu ubi hæ ceremoniæ atque ritus adhiberi non possunt, propter legis prohibitionem. Ad hanc referimus asininam sive caninam sepulturam, quando cadaver humanum, extra locum consuetum, in bivio vel trivio, aut sub patibulo, aut ubi brutorum cadavera abscondi solent, à carnifice terra obtegitur. Grot. l. 2. c. 19. §. 2. n. 4. Carpz. in Jurisp. Consist. 2. p. 382. Ziegl. ad Lanc. 2. tit. 24 §. 9. p. 580. in fin.

III. *Ex quo jure oritur sepultura?*

℞. Juri naturæ conveniens est, ut cadaveri humano humus porrigatur; at proteri ac laniari corpus humanum, alienum merito videtur ab istius naturæ dignitate. Hinc Jus gentium hoc inter omnes gentes, quæ ratione sua recte utuntur, constituit, ut cum homo cæteris animantibus præstet, cadaver ejus in talem locum reponatur, ubi ab omni quasi injuria inferenda liberum sit, & ne fœtore ipsius aër inficiatur. Grot. d. c. 19. §. 1. n. 1. & 4. & §. 2. n. 4. & 5. h. l. & Ziegl. Osiand. Puf. l. 2. c. 3. §. 22. in fin. aliter.

IV. *An omnes homines sepeliendi?*

℞. Omnes, etiam inimici & hostes, quia hoc officium non tam homini, i. e. Grot. d. c. 19. §. 2. n. 6. & §. 3. n. 1. Seld. l. 6. c. 16. p. 783.

e. personæ, quàm humanitati, i.e. naturæ humanæ, præstari dicitur. Nullum cum victis certamen & æthere cassis; nam quod malorum est extremum, illis jam accidit. Si inter viventes fuerat certamen, odia mors aliena compescat; jam tacet, cum quo antè litigabas.

V. *At exempla extant in contrarium, & hostibus sepultura est denegata?*

Grot. d. c. 19. §. 3. n. 4. & Osiand. ibi. ℞. Verum est; sed hæc exempla communi judicio sunt damnata: & ferinum est, bellum gerere cum mortuis, qui ejusdem naturæ fuerunt. Præterea extant exempla eorum, qui eos vel sepeliendos curarunt, vel tradiderunt.

VI. *An etiam debetur sepultura insigniter facinorosis?*

Feld. h. c. Grot. d. c. 19. §. 4. Osiand. h. l. & Gisbert. Voet. ibi alleg. ℞. Affirmatur, nisi ultra mortem quid meriti sint; scilicet ad hoc, ut omnem tandem humanitatem exuamus erga mortuum, requiritur tale facinus, quod in hominem non cadit, sed à feritate quadam proficiscitur. Quorum enim cadavera sine sepultura projiciuntur, feris æquantur.

VII. *Quinam sunt isti?*

Grot. d. c. 19. §. 5. n. 1. ℞. Qui deliberato animo ipsis sibi mor-

mortem consciverunt; nam in hos, qui mortem pro supplicio non habent, aliud supplicium constitui non potest.

VIII. *At vero mortui nihil sentiunt, nec damno nec pudore affici possunt?*

℞. Verum est, nihil sentiunt, tamen post mortem fama vivit, quæ damno & pudore quasi afficitur: & satis est, id quod mortuis accidit, metui à vivis, ut hoc pacto à peccato retrahantur.

Grot. d. c. 19. § 5. n. 1. in fin.

IX. *An ergo homo se ipsum interficere non potest?*

℞. Non, quia homo nullum jus habet in suam vitam, ad eam destruendam, sed tantum ad eam conservandam: nec injussu ejus, à quo animus nobis datus est, ex hac vita demigrandum. Imo quia proximum suum occidere non potest, multo minus se ipsum; quilibet enim sibi ipsi proximus est, & se ipsum ad minimum debet amare, ut proximum. Adde, quod natura vitam ponit in bonis, mortem in malis, ut eo ipso ab occisione sui ipsius deterreat hominem.

Grot. d. c. 19. §. 5. n. 2. Molina tom. 4. tr. 3. disp. 9. Franc. à Vict. relect. de Homic. 10. n. 2. p. 430. Matth. de crim. ad l. 48. tit. 5. c. 1. §. 9.

X. *Quid si quis videat, se deinceps victurum in probrum ipsius Dei, an non ex præsumta Dei voluntate,*

te, aliquis se ipsum interficere potest?

Osiand. ad d.c. 19. § 5. n. 4. Ziegl. h. l. Grot. d. l. aliter. ℞. Non, (1.) quia ita certò hoc non potest prævideri, Deo enim singulis momentis varii sunt modi illud probrum impediendi, talem hominem vindicandi, & gloriam suam manifestandi. (2.) Quamvis sic, vitam sibi tollendo, impediat probrum, quod in Deum redundaret, tamen non sequitur, quod hic actus sit bonus & licitus, quia ad hoc requiritur etiam medium licitum. (3.) Voluntas Dei non potest præsumi, cum opposita voluntas de non interficiendo se ipso, sit revelata. Idem dicendum, si quis se ipsum interficiat, ne tormentis adactus Christi religionem ejuret.

XI. *An virgo se occidere potest, ne pudicitiam amittat?*

Matth. d. l. ℞. Non, quia quæ vi stupratur, mente virgo est: mens enim peccat, non corpus, & ubi consilium abest, ibi crimen abest. Quid gravius pati potest, quæ alienæ libidini corpus suum substernere constanter recusat, quàm mortem? ea igitur exspectanda, non occupanda; nam mori velle, ne moriare, furor est. Idem dicimus de iis, qui se vel interficiunt, vel mandant hoc

hoc aliis, ne in hostis manus perveniant, à quo metuunt cruciatus & mortem ignominiosam. Quamvis tamen omnibus his in casibus, si quis humanæ imbecillitati cedat, & de facto se ipsum occidat, eum excusandum potius æstimemus, quàm istum qui, citra necessitatem, sciens atque volens se occidit. Idem statuendum, si quis citra mandatum pulvere nitrato accendat navim, ne in hostium forte manus veniat, & ne hostis navi, cum publico damno, potiatur. Item, si quis ab hoste captus examinatusque, ad evitanda tormenta, quibus se parem fore desperat, se interimat, ne arcana reip. ei concredita, cum evidenti malo suorum concivium, prodere cogatur.

Puf. d. l. 2. c. 4. §. 5. jung. Grot. l. 2. c. 20. §. 29. n. 1.

Less. de J. & J. l. 2. c. 9. dub. 6. n. 34 aliter.

XII. *An sepeliri debent proditores patriæ?*

℟. Apud plures gentes his denegatur sepultura, propter criminis enormitatem, ut exemplum statuatur. Hinc etiam fluit, cur in aliis delictis, si opus sit exemplo, damnatorum corpora diu in publico conspectu relinquantur. Et sicut propter exemplum statuendum, ipsis omnino sepulturam possumus negare, ita propter publicam uti-

Grot. d. c. 19. §. 5. n. 5.

Grot. d. c. 19. §. 4. n. 8. aliter.

Matth. Steph. de jurisdict. l. 1. c. 6. n.

332. *Limn. l. 8. c. 4. n. 32.*

utilitatem, magiſtratus eorum corpora diſſecanda tradere poteſt.

XIII. *An ob negatam ſepulturam bellum juſte ſuſcipi poteſt?*

Grot. d. c. 19. §. 5. n. 5. & Kulpis. ibi. Ziegl. Oſiand. h. l. aliter.

℞. Affirmatur, ſi ſcilicet ex denegata ſepultura, magna injuria ſeu contumelia redundet in ipſam remp. e. g. ſi alicujus populi Rex, in bello occiſus, à victore ex patibulo ſuſpendatur, vel in alio loco ignominioſo diu aliorum conſpectui exponatur. Si enim juſta ſuſcipiantur bella propter violatos legatos, cur non, ſi per eum, qui fuit reip. caput, injuria reſp. afficiatur?

CAPUT XX.

De Pœnis.

I. *Conſideratis factis, ut poſſint reparari, quomodo ea porrò conſideranda ſint.*

II. *Quid ſit pœna.*

III. *Quid ſit malum paſſionis.*

IV. *An incommoda ex morbis recte pœnarum nomine veniant.*

V. *An delinquentem punire, licitum tantum ſit, an verò præceptum.*

VI. *Pœna an ad juſtitiam aſſignatricem, an ad expletricem pertineat.*

VII. *Jus puniendi an competat ſoli ſuperiori.*

VIII. *An quis male agendo & delinquendo, aliis non delinquentibus ſe ſubjiciat.*

IX. *Superior æque nocens an alium punire poſſit.*

X. *An pœna utilitatis alicujus cauſa exigi debeat.*

XI. *Quæ ſint utilitates pœnæ, & quotuplex ſit ejus finis.*

XII. *Quæ pœna reſpiciat primum finem.*

XIII. *Cui delinquentis emendatio competat; an ſuperiori; an hoc pœnæ genus ad mortem pertingere poſſit.*

XIV.

Christi legem pro vera quidem habent, sed circa ejus interpretationem hallucinantur.

I. *Consideratis factis, ut possunt reparari, quomodo ea porrò considerantur?*

Grot. l. 2. c. 20. §. 1. n. 1.

R. Ut punienda.

II. *Quid est pœna?*

Grot. d. c. 20. §. 1. n. 1. l. 131. de V. S.

R. Pœna est malum passionis, quod infligitur ob malum actionis: seu pœna est noxæ vindicta, & delictorum coërcitio.

III. *Quid est malum passionis?*

Grot. d. c. 20. §. 1. n. 1. Puf. l. 8. c. 3. §. 4. Kulpis. h. c. Ziegl. aliter.

R. Passionis malum est omne id, quod per modum coactionis & pro imperio alicui imponitur, propter malum actionis, seu propter delictum præcedens: sive in agendo, sive in omittendo consistat; omissio enim comprehenditur hîc sub actione. Huc referuntur operæ, quæ alicui pro pœna injunguntur, ut si quis condemnetur ad metallum, ad ergastulum, extruendum vallum &c. si scilicet tantum considerentur ut molestæ, & ut passiones, propter præcedens delictum; si enim considerentur ut debitæ vi summi imperii, etiam invito possunt injungi, sed pœnæ non sunt.

IV. *Quid dicendum de incommodis, quæ patiuntur aliqui ob morbum con-*

contagiosum, aut corpus mutilum, aut ob alias impuritates?

℞. Quamvis respectu Dei pœnæ possint vocari, & etiam ita appellari soleant, tamen hominum respectu pœnæ non sunt; quia hæ requirunt & præcedens delictum & superioris sententiam. Hinc etiam, ante sententiam latam, carcer pro pœna haberi non potest, sed tantum pro custodia.

Grot. d. c. 20. §. 1. n. 3. Puf. l. 8. c. 3. §. 4. circa fin. Ant. Matth. de crimin. tit. quibus modis crimen extingu. c. 5. n. 3.

V. *An aliquem pœnâ licet afficere?*

℞. Jure naturæ non tantum æquum est, ut qui malum fecit, malum ferat, verum etiam præcipitur, ut delinquentes puniantur; nam eâdem operâ, qua Jus illud prohibet delicta, præcipit quoque pœnam; & lex, nisi sit imperfecta, sanctione non caret.

Ziegl. h. c. §. 1. n. 2. & de jur. maj. l. 1. c. 8. n. 10 & 11. Puf. l. 8. c. 3. §. 1. in med. Grot. h. c. §. 1. n. 2. aliter.

VI. *Pœna an pertinet ad justitiam assignatricem seu distributivam, an ad expletricem seu commutativam?*

℞. Pertinet ad expletricem seu commutativam, quia est tantùm collatio rei cum re, seu tantùm confertur pœna cum delicto: si hoc sit magnum vel parvum, etiam pœna est magna vel parva. Sicut in emtione est collatio mercis ad nummos, quanquam alibi merx eadem plus, alibi minus valet,

Grot. c. 20. §. 2. n. 3. & §. 33. Feld. §. 2. & Kulpis paulò aliter. Str. Ex. 1. th. 29. Puf. l. 8. c. 3. §. 5. in fin. aliter.

itemque nummi. Hinc quoque est, cur ad hanc æqualitatem & proportionem observandam, pœnæ magnitudo non tantum nude spectetur, sed & cum respectu ad patientem; nam mulcta eadem pauperem onerabit, secus quam divitem: & vili ignominia leve erit malum, honorato grave.

Ziegl. h. c. §. 3. de jur. maj. l. 1. c. 8. §. 11. Puf. l. 8. c. 3. §. 7. Grot. c. 20. §. 3. n. 1. aliter.

VII. *Cui competit jus puniendi?*

℞. Recta ratio dictat, hoc jus competere superiori, seu illi, qui in civitate habet majestatem; infligitur enim pœna propter legis transgressionem, post cognitionem factam & sententiam latam: quod jus tantum competit ei, qui habet summum imperium, vi cujus leges fert, & transgressores punit. Hinc omnia mala, quibus quis in bello subjicitur, huc non pertinent, licet inferantur propter præcedens delictum.

Grot. c. 20. §. 3. n. 1.

VIII. *At eo ipso, dum alius peccat, me superiorem & se inferiorem facit, & quasi ex hominum censu se detrudit in bestiarum numerum, quæ homini subjacent?*

Grot. l. 2. c. 1. §. 9. n. 2. c. 8. §. 2c. Puf. l. 8. c. 3. §. 7. in med. vid.

℞. Delictum imperium nec confert, nec adimit, nec superiorem nec inferiorem facit: aliàs uxor maritum, filius patrem, servus dominum, subditus

tus regem punire naturaliter posset. Sed si in naturali libertate degam, & alius contra me delinquat, reparationem damni & cautionem per modum belli exigere licet. *tamen Grot. l. 2. c. 14. §. 6. n. 2. in fin.*

IX. *Quid si superior æque nocens sit?*

℞. Officio judicis nihil decedit: licet sit indecorum & legum reverentiam valde minuat, si exactor justitiæ iisdem vitiis maculatus sit, quæ in aliis vindicat; videtur enim non vitiis irasci, sed eorum dulcedinem aliis invidere. *Ziegl. h. c. §. 3. n. 2. Puf. l. 8. c. 3. §. 7. in med. Grot. h. c. §. 3. n. 2. aliter.*

X. *An homo potest ab homine puniri, tantùm puniendi causa, seu ut tantum voluptatem capiat ex pœna?*

℞. Non; nam homo ita alteri ipsa consanguinitate alligatur, ut nocere ei non debeat, nisi boni alicujus consequendi causa: & ad vindictam veniendum, non quasi dulce sit vindicare, sed quasi utile. Dictat enim ratio homini, nihil agendum, quo noceatur homini alteri, nisi id bonum aliquod habeat propositum. In solo autem inimici dolore ita nude spectato nullum est bonum, nisi falsum & imaginarium; ut in divitiis supervacuis, multisque aliis rebus ejusmodi. Et quo hominum quisque minus valet rationis usu, eo *Grot. c. 20. §. 4. n. 2. §. 5. n. 1. 2. & 3.*

ad vindictam est pronior, juxta illud Juvenalis:

—— —— —— quippe minuti
Semper & infirmi est animi exiguique voluptas
Ultio; continuò sic collige, quod vindicta
Nemo magis gaudet, quam fœmina.

XI. *Quæ ergo utilitates rectam faciunt pœnam?*

Kulpis.h.c. §. 6. Grot. c. 20. §. 6. n. 2. Struv. Ex. 1. th. 33.

℟. Quæ sumuntur ex fine pœnarum. Finis pœnæ alius est internus, qui est satisfactio justitiæ, & hunc etiam Deus in omni pœna intendit; alius externus, qui præterea aliud utile atque bonum erga societatem civilem respicit, aut utilitatem ejus qui peccavit, aut ejus cujus intererat, aut indistinctè quorumlibet.

XII. *Quæ pœna respicit primum finem?*

Grot. c. 20. §. 7. n. 1.

℟. Quæ constituitur in emendationem, peccantem reddens meliorem medendi modo, qui est per contraria. Nam quia omnis actio, præsertim deliberata ac frequens, quandam gignit sui proclivitatem, quæ adulta habitus dicitur, ideò vitiis, quam primum fieri potest, adimenda est illecebra, quod

fieri

fieri rectiùs nequit, quam si dolore quodam subsequente saporem dulcedinis amittat.

XIII. *Quibus hæc punitio competit naturaliter?*

℞. Istis quibus naturaliter competit imperium; in familia patrifamilias, ita ut pro natura negotii, aliquid asperioris disciplinæ adhibere possit, ut diximus h. l. cap. 5. qu. 7. Parem fere potestatem obtinent ii, quibus loco parentum, juventus gubernanda est commissa, ut sunt tutores, præceptores, magistri, qui citra modicam coërcitionem officio suo vix satisfacere possunt; quamvis hæ correctiones proprie pœnæ non sint, verum vi imperii paterni vel similis, alicui competant. In civitate magistratui: ita tamen, ut hoc genus pœnæ ad mortem usque procedere non possit, cum absurdum videatur, aliquem emendationis causa in eum statum redigere, ut emendationis specimen exhibere non possit, nisi eo modo, quem reductivum vocant, in quantum ingeniis insanabilibus melius est, i. e. minus malum, emori, quàm vivere, quando certum est, vivendo pejores evasuros. Castigatio, quæ fit verbis, magis

Puf. l. 8. c. 3. §. 10. Ziegl. h. c. §. 7. n. 2. Kulpis. Ex. 9. §. 3. Grot. c. 20. §. 7. n. 2. aliter.

gis consilium & admonitio videtur, quam pœna: & si fiat vehementioribus verbis, non tam communi aliquo jure est concessa, quam vel jure imperii, vel amicitiæ lege.

XIV. *Quæ pœna respicit finem secundum?*

Grot. c. 20. §. 8. Puf. l. 8. c. 3. §. 11.

R. Hunc, ne scil. ille, cujus intererat, non peccatum esse, posthac tale quid patiatur ab eodem, aut ab aliis. Illud tribus modis curari potest: primum, si tollatur is qui deliquit; deinde si vires nocendi ei adimantur; postremò, si malo suo dedoceatur delinquere. Hoc, scilicet, ne ab aliis lædatur, qui læsus est, punitione non quavis, sed aperta atque conspicua, quæ ad exemplum pertinet, obtinetur.

Puf. d. c. 3. §. 11. Os. b. c. §. 8.

Unde est, quod fere pœnæ infligi soleant in locis celebribus, & cum terribili apparatu, ut horror vulgi animis incutiatur.

XV. *Cui competit jus exigendi hanc pœnam?*

Grot. c. 20. §. 8. n. 2. aliter. Boecler. ad Grot. l. 2. c. 1. §. 15. Frantzk. Ex. 12. q. 6. Bocer. de

R. Isti soli, penes quem est summum imperium; etsi in nonnullis civitatibus legislatores etiam privatis hoc jus permittere soleant. Sic Germanicis nationibus, ante Christianismum, usitata erant certamina singularia, quæ alicubi

licubi nec dum satis desueta sunt: alicubi autem, ubi officio suo recte & cum immortali laude funguntur imperantes, hodie sub pœna capitis prohibita sunt.

bel.& duel. l. 2.c.2.§.4. & seqq. Thomasius de duell. var. gen. mor. c. 1. §. 25. & seqq. Const. Ser. El. Brandenb. de duellis.

XVI. ***Quid si quis versetur in locis, ubi copiam judicis habere non potest, vel in statu naturali extra civitatem?***

℞. Adversus eum, qui me insultat, defendere me possum, interdum etiam jure belli ipsum occidere; si desistat, injuriam illatam vindicare, citra auctoritatem publicam, non licet. Jus enim naturæ vult, ut me non amplius lædentem amem, propter cognationem, quam natura inter nos constituit, non autem ut eum lædam.

Grot. d. c 20. §. 8. n. 5. Ziegl. b. c. §. 8.

XVII. ***Quæ utilitas respicit tertium finem?***

℞. Utilitas indistincte quorumlibet; qui finis easdem habet partes, quas ille, qui ad læsum pertinet. Nam aut hoc agitur, ne qui uni nocuit, aliis noceat: quod fit eum tollendo, aut debilitando, e. g. arma ipsi auferendo aut constringendo, ita ut nocere nequeat, aut emendando: aut ne alii, impunitate illecti, aliis quibusvis molesti sint; quod ex suppliciis conspicuis obtine-

Grot. c. 20. §. 9. Puf. l. 8. c. 3. §. 12

tinetur seu exemplis, quæ ideo adhibentur, ut unius pœna metus sit multorum, utque pœnæ genere cæteri deterreri possint.

XVIII. *Cui competit jus exigendi hanc pœnam?*

Puf. d. c. 3. § 13. Ziegl. h. c. § 9. Osiand. h. c. § 9. Grot. c. 20. § 9. n. 2. aliter.

℞. Isti qui summum imperium habet, & cui à summo imperio hoc est concessum. Sic quando apud quosdam populos, & patribus in liberos, & dominis in servos, conceditur jus puniendi plenum, etiam ad mortem usque, hæc est particula quædam imperii publici, auctoritate publica exercendi. Si quid perpetratur in illis locis, atque inter illas personas, quæ certis judiciis non subsunt, puta in piratas, id ad jus belli pertinet, quod à potestate pœnas exigendi diversum est. In piratas enim ac prædones cum omnium hostes sint, quilibet homo miles est.

XIX. ***An leges humanæ, quæ interfectionem quorundam hominum permittunt, interfectoribus jus verum præstant, etiam apud Deum, an tantum inter homines impunitatem?***

Ziegl. h. c. § 17. Puf. l. 8. c. 3. § 24.

℞. Leges humanæ verum jus præstant, etiam apud Deum, quando naturæ & divinis legibus non sunt contrariæ: id quod ex finium connexione con-

constare debet, nam prout fines obtineri possunt, vel non, ita & pœnæ possunt remitti vel intendi. Interim hæc regula tenenda: Ubi lex dolori indulget, pœnam humanam tollit, non vitium, ut in marito, qui adulteram uxorem aut adulterum occidit; si verò periculum respiciat futuri mali ex dilatione pœnæ, censenda est jus ac potestatem publicam privato concedere, ita ut jam privatus non sit. Sic qui hostili animo venit ad delendam patriam, fures nocturni, latrones, & populatores agrorum nocturni recte occiduntur, quoniam serum est legis auxilium exspectare.

Grot. c. 20. §. 17.

Ant. Matth. de crim. l. 48. tit. 5. c. 2. §. 6. & 7.

XX. *An omnes actus vitiosi puniri ab hominibus possunt?*

℞. Pro certo habendum est, non omnes esse tales. Primùm enim actus mere interni, ut cogitatio de peccato aliquo, cupiditas, desiderium, quia civilis societas his non læditur, non sunt puniendi, etiamsi casu aliquo, puta per confessionem subsecutam, ad notitiam aliorum perveniant: modò in externos non influant; tunc enim veniunt in æstimationem, quia ad qualitatem & quantitatem meriti seu delicti maximum momentum adferunt, & mul-

Grot. c. 20. §. 19. n. 1. & 2. Puf. l. 8. c. 3. §. 14.

multum intereſt, an dolo, an verò culpa quis delinquat; item, an cogitet ſaltem quis v. g. de ſtupranda virgine, an verò etiam eam proſternat, tametſi perficere non potuerit. Secundò, puniendæ non ſunt culpæ minores & quaſi quotidianæ; nam ab omni omninò peccato & ſemper abſtinere, ſupra humanam eſt conditionem, ut ea nunc eſt, & cognatum homini eſt peccare: tamen qui ob corporis concretionem in animum tranſeuntem (ut, in quibus bilis prævalet, iracundi ſunt, in quibus ſanguis, ad venerem proni) aut ex adulta conſuetudine peccant, puniri ſolent ob culpam præcedentem, quia aut neglecta ſunt remedia, aut ultrò attracti in animum morbi. Tertiò, quædam peccata interdum ideò non puniuntur, quia citra convulſionem civitatis tolli nequeunt, ut lupanaria in quibuſdam civitatibus. Quartò, illa vitia humana, quæ ex corruptione mortalium communi reſultant, quamdiu in enormes actus non erumpunt, non ſunt punienda, ut avaritia, ambitio, inhumanitas, ingratus animus, & in genere talia vitia, quibus opponuntur virtutes, quarum natura coactionem repudiat.

Ziegl. h. c. §. 19.

Puf. l. 8. c. 3. §. 14. in fin

Grot. h. c. §. 20. n. 1. in fin. & n. 2.

Seld. de J. N. & G. l. 6. c. 6. p. 728. & ſeqq. Boecl. diſſert. ad Grot. l. 3. p. 100.

XXI.

XXI. *An ignoscere aut veniam dare licet interdum?*

℞. Licet, sive pœna penitùs tollatur, ut fit in dispensatione, sive minuatur, ut fit in mitigatione; & non solum ante, sed & post legem pœnalem latam. Si enim majestas totam legem tollere potest, etiam vinculum ejus circa personam aut factum singulare, manente de cætero lege. *Grot. c. 20. §. 21. 22. & 24. n. 2. Ant. Matth. de crim. l. 48. tit. 19. c. 5. n. 1.*

XXII. *At legislator aliquo modo legibus suis obligatur, & sic post legem latam, quæ pœnalis dicitur, non videtur posse dispensare circa pœnam, vel eam mitigare?*

℞. Post legem pœnalem major quidem videtur difficultas, & quatenus legis auctor ut pars civitatis spectatur, lege sua interdum obligatur, non verò quà civitatis ipsius personam atque auctoritatem sustinet. Nam quà talis est, potest legem etiam totam tollere, quia legis humanæ natura est, ut à voluntate humana pendeat, non in origine tantùm, sed & induratione. Non debet tamen legis auctor legem tollere, nisi probabili de causa, peccaturus alioqui in regulas justitiæ gubernatricis. Ante legem pœnalem, ubi jus scriptum non est, & pœnæ sunt arbitrariæ, *Grot. c. 20. §. 24. Puf. l. 8. c. 3. §. 16. Ziegl. d. c. §. 22. & Osiand. aliter. Grot. d. c. 20. §. 22.*

dispensatio faciliùs obtinet, quia quamvis naturaliter is qui deliquit, in eo statu sit, ut puniri possit, non tamen semper necessariò punitur, sed hoc pendet ex connexione finium, ob quos pœna instituta est, cum ipsa pœna. Quare si (1.) fines illi per se morali æstimatione necessarii non sint, ut si sit peccatum paucissimis cognitum, cujus proinde publica traductio non necessaria sit, aut damnosa etiam: aut si (2.) alii fines ex opposito occurrant non minus utiles aut necessarii, ut in eo, qui bene merita, aut sua, aut parentum, repensari digna, culpæ opponit; aut (3.) si fines pœnæ propositi alia via obtineri possint, ut in eo, qui verbis emendatus est, aut læso verbis satisfecit, ita ut ad eos fines pœnâ jam opus non sit. Interdum tamen hæc tria occurrere possunt, aut (1.) ut pœna omninò sit exigenda, ut in pessimi exempli sceleribus; aut (2.) ut omninò ea non sit exigenda, ut si bonum publicum omitti eam exigat; aut (3.) ut liceat utrumvis. Utroque tamen casu, scilicet & post & ante legem pœnalem, hoc non est faciendum, nisi causa subsit probabilis, & delictum tale sit, ut aggratiatio (ut loquuntur) possit locum habere; quò homi-

Grot. d. c. 20. §. 23.

Matth. de crim. l. 48. tit. 19. c. 5. n. 2. jung. tamen Ziegl. de jur. maj. l 1. c. 8. §. 3. & 8. ad Grot. h. c. §. 22. Puf. l 8. c. 3. § 26.

homicidium referri non poteſt, vel delicta, quæ lex divina, aut recta ratio, gentiumque conſenſus capitis ſupplicio puniri jubet. Quæ autem ſint cauſæ probabiles, licet hoc præciſe definiri non poſſit, tenendum tamen eſt, majores eſſe debere poſt legem, quam quæ ante legem ſpectabantur, quia legis auctoritas, quam ſervari utile eſt, ad cauſas puniendi acceſſit.

XXIII. *Quotuplices ſunt cauſæ liberandi aliquem à pœna legis?*

℞. Cauſæ ſolent eſſe aut intrinſecæ aut extrinſecæ. Intrinſeca, cum ſi non injuſta, dura tamen eſt pœna ad factum comparata; quamvis proprie loquendo, quando certæ circumſtantiæ occurrunt, quæ delicti atrocitatem, qualem lex præſupponit, minuunt, ex æquitate potiùs pœna mitigetur, etiam ab inferiore magiſtratu, quàm diſpenſetur. Aliud enim eſt æqua legis interpretatio, aliud diſpenſatio. *Grot. c. 20. §. 25. Ferd. Vaſq. Contr. illuſt. l. 1. c. 36. aliter.*

XXIV. *Quæ ſunt cauſæ extrinſecæ?*

℞. Aut meritum aliquod antecedens ipſius delinquentis, aut majorum ejus; aut alia res, quæ ipſum commendat, ut inſigne artificium, vel ſi delinquens omninò ſit neceſſarius ad conſervationem Statûs; aut ſpes magna ſit, fore *Grot. c. 20. §. 22. n. 1. & §. 26. Puf. l. 8. c. 3. §. 16. in med.*

ut peccatum insignibus factis eluatur; aut intercessio magnatum interveniat; aut si ratio legis saltem particulariter cesset in hoc facto, de quo agitur. Nam quanquam, ad sustinendam legis efficaciam, satis sit ratio universalis, sine repugnantia contrariæ rationis, tamen cessatio rationis, etiam quæ particularis est, efficit, ut lex faciliùs, & minori cum damno auctoritatis, solvi possit: ut si sint leges sumptuariæ, quarum ratio generalis est voluntas legislatoris, particularis autem, ne inutilibus & immodicis sumtibus privati exhauriantur, dives tamen aliquis, qui has leges transgreditur (quia in eo cessat hæc ratio legis particularis) facile dispensationi locum faciet. Sic est justa dispensandi causa, si delictum per ignorantiam, quamvis omni culpa non carentem, aut per animi infirmitatem superabilem quidem, sed difficulter superabilem, committitur. Interdum multitudo delinquentium gratiæ locum facit, ne pœna, quæ servandæ societati inventa est, ad civitatem evertendam valeat.

XXV. *Ut ergò rectè æstimemus pœnam, quotuam sunt consideranda?*

℟. Duo: id (1.) ob quod pœna in-

infligitur, & (2.) cujus ergò. Ob quod, est meritum; cujus ergò, est utilitas ex pœna. Puniendus nemo est ultra meritum, & intra meriti modum magis aut minùs peccata puniuntur, pro utilitate. Grot. c. 20, §. 28.

XXVI. *In merito seu delicto quotnam veniunt examinanda?*

R. Examinanda veniunt (1.) causa, quæ impulit, (2.) causa, quæ retrahere debuit, & (3.) personæ idoneitas ad utrumque. Vix quisquam gratis malus est, aut si quem malitia propter se ipsam delectat, is ultra modum humanum processit. Pars maxima ad peccandum ducitur affectibus, quorum aliqui impetu quodam impellunt ad declinandum malum, qui maxime naturales sunt, ideoque inter appetitus honestissimi, & quæ mortis, carceris, doloris, aut summæ egestatis vitandæ causa, injuste fiunt, maxime excusabilia videri solent. Cæteri appetitus ad bonum aliquod tendunt, aut verum, aut imaginabile. Vera bona, extra virtutes & earum actiones, quæ ad peccatum non ducunt, sunt aut (1.) delectantia, aut (2.) delectantium causa, quæ utilia vocantur, ut possessionum abundantia; licet interdum præbeant occasionem peccandi. Imagina-

Grot. c. 20. §. 29. Puf. l. 8. c. 3. §. 19. Osiand. h. c. §. 29. aliter.

Puf. l. 2. c. 4. §. ult. in med. Grot. l. 2. c. 1. §. 7. & ibi. Boecl.

nabilia, non autem verè bona sunt, excellentia supra alios, quatenus à virtute & utilitate sejungitur, & interdum à sola nativitate desumitur, vel à munere, cui quis præfectus est: item vindicta, quæ ex inimici dolore voluptatem capit &c. quæ quo magis à natura abeunt, eo sunt fœdiora, & delicta propterea commissa, minùs excusabilia.

XXVII. *Causa, quæ à delinquendo abstrahere debuit, quotuplex?*

Grot. c. 20. §. 30. Puf. l. 8. c. 3. §. 20. Str. Ex. 48. th. 4. & seqq.

℞. Alia (1.) generalis, scilicet injustitia, quæ eo major est, quo majus alteri damnum infertur. Ideo primum locum obtinent delicta consummata, postremum, quæ ad actus aliquos, sed non ad ultimum, processerunt: in quibus tanto quidque est gravius, quo ulteriùs processit. In utrovis genere ea injustitia eminet, quæ communem ordinem perturbat, ut est crimen læsæ majestatis, ac proinde plurimis nocet. Sequitur ea, quæ singulos tangit. Maxima hic est, quæ vitam, proxima, quæ familiam, cujus fundamentum est matrimonium; postrema, quæ res singulas expetibiles spectat, sive directè subtrahendo, sive dolo malo causam dando damni, quod secuturum pro-

probabile eſt; ſic in incendio & perfoſſo aggere multorum ſummæ calamitates & mortes ſpectandæ ſunt. Alia (2.) eſt ſpecialis. Interdum enim ad injuſtitiam generalem aliud accedit vitium, puta impietas in parentes, inhumanitas in propinquos, ut in parricidio, ingratus animus in beneficos; gravius quippe afficit ab amico, quam ab hoſte, illata injuria. Non parum quoque refert, quo in loco aut tempore delictum fuerit perpetratum. Sic fœdius eſt in templo ſtuprum committere, quàm in caupona. Sic in conſeſſu judicum pulſari gravius eſt, quam intra privatos parietes. Sic graviùs delinquit, qui ſe inebriat die precibus ſingulariter deſtinato, quam qui alio die &c. d. §. 30. n. 3.

XXVIII. *An etiam vita anterior ſimul cum delicto in æſtimationem venit?*

℟. Affirmatur, apparet enim major pravitas, ſi quis ſæpiùs deliquit; quia habitus mali actibus ſunt pejores. Et hinc iſti, quibus, alioqui non malis, fortè aliorum exemplo aut data occaſione ſeductis, ſubitò aliqua peccandi dulcedo ſubrepſit, mitiùs puniuntur, quàm iſti, qui peccandi habitum con- Grot. c. 20. §. 30. n. 3. & Ziegl. ibi.

traxerunt, & totum vitæ genus immutarunt; nisi sit delictum atrocius.

XXIX. *Personæ aptitudo, quidnam confert ad æstimandum meritum seu delictum?*

Grot. c. 20. §. 31.

R. Personæ aptitudo, aut ad considerandas causas avertentes, aut ad suscipiendos affectus incitantes, considerari solet in corporis mixtura, ætate, sexu, educatione, circumstantiis actûs. Nam pueri & fœminæ, & crassi ingenii homines, maléque educati, justi & injusti, liciti & illiciti discrimina minùs habent cognita: & in quibus bilis prævalet, iracundi sunt, in quibus sanguis, ad venerem proni; tum verò huc juventus, illuc senectus inclinat. Hæc tamen non ita simpliciter accipienda erunt: verum in pueris distinguendum, an doli sint capaces, nec ne; inter fœminas, utrum simpliciores sint, an verò nequitiâ sexum superent; quoad crassi ingenii homines videndum, an inter moratiores versati sint, an non; item utrum delictum juri naturæ, an juri positivo repugnet; in iracundis, an habuerint justam iræ causam, an non &c. Interim ex ira & metu delicta commissa minus odiosa sunt, quam quæ ex voluptatis

Ziegl. h. c. §. 31.

Grot. c. 20. §. 31. n. 1. & 2.

ptatis nascuntur desiderio, quod & minus efficaciter movet, & differri & aliam sibi materiam sine injuria quærere faciliùs potest. Hinc omninò illud tenendum est: Quo animi eligentis judicium magis impeditur, quoque magis naturalibus causis, eò id quod delinquitur, minoris esse.

XXX. *At vero in pœnis requiritur passio, quæ par sit delicto (seu talio) ergò nec plus, nec minus, debet pati is, qui punitur, quàm is, in quem delictum commissum est, & sic hæ cautiones sunt superfluæ?*

℞. Quando par passio requiritur in pœnis, id non ita accipi debet, quasi qui alteri nocuit deliberatò, & sine causis culpam valdè minuentibus, tantundem nocumenti, nec amplius, ferre debeat; nam sic par esset periculum innocentis & nocentis, nec satis caveretur hominum securitati, si malis non immineret major metus à legibus, quàm bonis à malorum petulantia. Atque hoc inde quoque æstimari potest, quod interdum delicta quædam non consummata puniantur, ut consummata, ut si quis, hominis occidendi causa, cum telo ambulaverit. Quò accedit, quod talio absoluta & stricta in plurimis de- Grot. c. 20. §. 32. n. 1. Puf. l. 8. c. 3. §. 17.

lictis non possit habere locum, e. g. in adulterio, in stupro, fœdo concubitu, crimine læsæ majestatis &c. Imò ea ne quidem in injuriis, quæ corpori inferuntur, commode potest locum habere. Sic, si rusticus rustico colaphum impegerit, & percussus alteri reponere debeat, quomodo æquilibrium accurate servari poterit, & quomodo constabit, qualiter libratus prior colaphus fuerit? Unde sequitur, istos, qui talionem requirunt, tantum innuere velle, pœnas delictis proportionatas esse debere, ne scuticâ dignum horribili flagello sectemur, aut secures meritum scuticâ soleâve cædamus. Ideoque consummatis criminibus major debet pœna respondere: sed quia morte nihil est gravius, eaque iterari non potest, intra eam necessario consistitur, additis tamen interdum pro merito cruciatibus.

Bod. de Rep. l. 6. c. ult. Habn. ad Wesenb. de just. & jur. n. 13.

Grot. c. 20. §. 32. in fin.

XXXI. *Quomodo ergò spectatur magnitudo pœnæ?*

Grot. c. 20. §. 31. Puf. l. 8. c. 3. §. 25. Str. Ex. 1. th. 32.

℞. Cum respectu ad patientem. Nam quia pœna est læsio, quæ pro diversitate objecti, quod læditur, est magna vel parva, consideranda omninò persona, quæ est punienda: aliàs uni eidemque delicto mox major, mox minor

nor pœna imponeretur. Nam mulcta eadem pauperem onerabit, divitem non onerabit: & vili ignominia leve erit malum, honorato grave. Et hæc est intrinseca taxatio pœnæ, cui interdum accedit causa extrinseca, quæ est ingens periculum ab eo, qui deliquit, plerumque autem necessitas exempli, quæ nasci solet ex generalibus invitamentis ad peccandum, quæ reprimi, nisi acrioribus remediis, nequeunt. Grot. c. 20. §. 34.

XXXII. *Quæ sunt ista invitamenta?*

℞. Invitamenta præcipua sunt consuetudo & facilitas. Sic ob facilitatem furtum de pascuo graviùs punitur, quam furtum de domo: & apud quasdam gentes, furtum à domestico commissum severiùs, quàm ab extraneo. Consuetudo facti, seu ubi aliquod vitium in publicos mores abiit, etsi aliquid detrahit de culpa in judiciis, tamen ubi leges sunt ferendæ, efficit, ut eidem reprimendæ pœna sit intendenda, seu pœnæ acrimoniam ex aliqua parte flagitat, ut in duellis coërcendis. Grot. c. 20. §. 35. Puf. d. l. 8. c. 3. §. 23. circa fin. Const. Elect. Brand. de duellis.

XXXIII. *Altera pars juris aggratiandi, in quo consistit?*

℞. Ubi pœna est arbitraria, potiùs ad Grot. c. 20. §. 36.

Ziegl. h. l. l. 16. D. de pœn.

ad minuendam eam debemus esse promti, quam ad augendam, & faciliores ad absolvendum, si fieri possit, quam ad condemnandum; seu judex pænam, si tutò poterit, condonet, sin minùs, temperet.

XXXIV. *An pœnæ causa bellum suscipi potest?*

Grot. c. 20. §. 38. & l. 2. c. 1. §. 2. aliter.

℞. Bellum pœnale nullum est, ut suprà diximus, quia pœna exigitur propter transgressionem legis, quæ à superiori inferioribus, seu subditis tantum, præscribitur; & bellum inter pares, seu qui tales se credunt, geritur.

XXXV. *An ergò Reges & qui par jus Regibus obtinent, non habent jus pœnas poscendi in quibusvis personis, jus naturæ & gentium immaniter violantibus?*

Osiand. ad Grot. c. 20. §. 40. Grot. d. c. 20 §. 40. aliter. Kulpis Ex. ad Grot. 9. §. 7. in fin. & 8. aliter.

℞. Non, quia punitio requirit subjectionem ejus, qui punitur, seu est effectus imperii & judicii, quod non exercetur, nisi in subditos. Et quemadmodum Rex Hispaniarum non potest punire peccata, quæ in Gallia committuntur, ita nec peccata Barbarorum, qui barbarè vivunt, & quorum peccata cedunt in offensam Dei, & in peccantium perniciem: nisi ipsi subjician-

ciantur. Quò accedit, quod par ſit ratio peccatorum, quæ contra jus naturæ committuntur, ſi non cedant in alterius regis injuriam; & ſic barbaros punire deberent propter fornicationem, furtum, ebrietatem &c. quod eſt abſurdum.

XXXVI. *Daturne bellum pœnale propter delicta in Deum commiſſa?*

℞. Non (1.) quia non datur bellum pœnale, propter delicta in jus naturæ commiſſa, ut modò diximus; (2.) quia omnes gentes, è perſuaſione ſuæ religionis, ita damnarent alias gentes; & ſic in toto mundo eſſet bellum univerſale in univerſas gentes; (3.) quia quamvis Deum offendant, tamen ſuarum poſſeſſionum habent dominium, quod ipſis invitis, ſine facto ipſorum, ne quidem à rege ipſorum, auferri poteſt, multò minus ab alio rege per bellum, quod non eſt juſtum, ſine injuria ſive inferenda, ſive illata.

Oſiand. ad Grot. c. 20. §. 44. Grot. d. c. 20. §. 44. n. 1. aliter. Kulpis. d. Ex. §. 9. aliter.

XXXVII. *An ergò Religio Chriſtiana bello non poteſt propagari?*

℞. Non, nam falſa perſuaſio de Deo eſt morbus menti inhærens, ad quem proinde curandum non iis, quæ in corpus tantùm penetrant, ſed doctrinâ & ſedulâ inſtitutione, quæ in animum

Thuan. ad Henr. IV. in præf. hiſt. tom. 1. Grot. c. 20. §. 48. Oſiand. b. l. jung. A-

dam Piasetzki à Kranichfeld, in tract. de relig. vi, carcere, tormentis non propag.

mum leniter instillata descendit, opus est; & alia omnia pro arbitrio civilis magistratus sanciuntur; sola religio non imperatur, sed ex percepta veritatis opinione, accedente divini numinis gratiâ, benè præparatis mentibus infunditur. Quo accedit, quod ubi quis religione ducitur, in eo nullum habent momentum vexatio & dolor. Stet illic licet carnifex, licet tortor ferrum & flammam admoveat, non quid passurus, sed quid facturus sit, cogitabit.

XXXVIII. *An arma possunt sumi in Christianos, ideò quia Christiani sunt?*

Grot. d. c. 20. §. 49.

℞. Non; quia in disciplina Christiana nihil est, quod humanæ societati noceat, imo nihil, quod non prosit; & eorum conventus non sunt bacchanalia, aut cœtus turbandæ paci, sed virtutum scholæ. Hinc qui in tales sæviunt, ipsi in ea causa sunt, ut puniri justè possint, imò à Deo puniendi. Multo magis ii qui Christiani sunt, & in eos sæviunt, qui Christi legem pro vera habent, sed de quibusdam, quæ aut extra legem sunt, aut in lege sensum videntur habere ambiguum, & ab antiquis Christianis non eundem in mo-

Grot. c. 20. §. 50. n. 1. Boecl 2. Inst. Pol. Pol. c. 4. p. 144. Disp. pol. 12. p. 377.

modum ſunt expoſita, dubitant aut errrant. Nam ſi in tales ſuppliciis graſſantur, perinique faciunt. Nec admittendæ ſunt excuſationes quorundam, ſcil. nova omnia eſſe metuenda, præſertim cœtus; nam neque metuenda ſunt dogmata, quamvis nova, ſi modò ad honeſta omnia, atque ad exhibendam ſuperioribus obedientiam ducant; nec ſuſpecti eſſe debent cœtus proborum hominum, & qui latere non quærunt, niſi cogantur.

CAPUT XXI.

De Pœnarum communicatione.

I. *Quid ſit pœnarum communicatio.*
II. *Quotuplex.*
III. *Quibus modis rectores teneantur ex ſubditorum delicto.*
IV. *Quomodo ex patientia.*
V. *Unde ſcientia in imperantibus præſumatur.*
VI. *Quomodo teneantur ex receptu.*
VII. *An delinquentem dedere teneantur.*
VIII. *An dediti nec recepti cives maneant.*
IX. *Quid, ſi delinquens in locum aſyli confugiat.*
X. *Quid ſint aſyla.*
XI. *Ex quo jure puniendus ſit delinquens, qui non quidem deditur, ſed à populo, apud quem eſt, punitur.*
XII. *Quomodo ſubditi teneantur ex delicto impeperantium.*
XIII. *An ſubditi, in superiorum delicta non conſentientes, puniantur.*
XIV. *Quomodo pœna univerſitatis, & pœna ſingulorum differant.*
XV. *Pœnæ jus in univerſitatem an ſemper, & quamdiu duret.*
XVI. *An exemplum Dei, delicta parentum in liberis poſt tres generationes punientis, homines imitari poſſint.*
XVII. *An pœnæ, ut honores & præmia, ad poſteros tranſeant.*
XVIII. *An & quatenus, ſine*

I. *Quid est pænarum communicatio?*

Grot. l. 2. c. 21. §. 9. ℞. Pœnarum communicatio est, qua alius quàm qui deliquit, occasione delicti, propter factum suum præcedens, pœnæ fit particeps: & punitur hic non tam ex alieno, quàm ex suo delicto.

II. *Quotuplex est?*

Grot. c. 21. §. 2. & 7. Puf. l. 8. c. 3. §. 28. ℞. Duplex, aut civitas tenetur ex facto singulorum, aut singuli tenentur ex facto civitatis.

III. *Quibus modis rectores aliorum in crimen veniunt?*

d. c. 21. §. 2. n. 2. ℞. Duobus modis, patientia & receptu.

IV. *Quid juris circa patientiam?*

d. c. 21. § 2. n. 2. 3. 4. 5. Ziegl. b. l. ℞. Rectores aliorum, si sciant subditos delinquere, si etiam hoc prohibere possint, sicut debent, & tamen non

non prohibeant, ipsi delinquunt. Sic pater, qui scit filium suum delinquere, & prohibere potest, non tamen hoc facit (modò filius ipsum audiat) ipse delinquit; sic quoque dominus, ephori & omnes, quorum officium est, ut alios regant, eodem modo veniunt in communionem delicti & pœnæ. Idem ad subditos pari ratione referri debet; venit enim hoc ex naturali æquitate. Sic qui patiuntur, ut subditi exerceant piraticam, & non prohibent, tenentur. Pariter autem concurrere debent facultas prohibendi, scientia, & non-prohibitio, ut quis ex facto alieno teneatur. Grot. l. 2. c. 17. §. 20.

V. *Unde præsumuntur Imperantes scire?*

℞. Facile præsumuntur scire, quæ conspicua sunt & frequentia: id enim, quod à multis fit, necesse est à nemine ignorari. d. c. 21. §. 2. n. 6.

VI. *Quid juris de receptu adversus pœnas?*

℞. Civitas, apud quam degit delinquens, horum alterum facere debet, aut (1.) ut ipsa interpellata pro merito puniat nocentem, aut (2.) ut eum permittat arbitrio interpellantis; sive rei sint subditi perpetui, sive post c. 21. §. 4. n. 1. Horn. l. 2. c. 2. §. 18. Grot. c. 21. §. 4. n. 8. c. 11. §. 5. n. 2. in fin.

crimen commissum, ab aliis ad alios confugiant, & fiant subditi temporarii.

VII. *An ergo Rex vel populus non stricte tenetur ad dedendum?*

d.c. 21. §. 4. n. 3. ℟. Non, nam quia talis delinquens, dum apud nos reperitur, subditus noster est, in eum habemus imperium, non alius: & sic nos ipsum (non alius) punire possumus, quamdiu apud nos est. Ne autem delictum ipsius videamur probare, & sic nos participes facere, eum aut dedere, aut punire debemus; quamvis sontes deposcentibus interdum optio detur, quo cumulatiùs satisfiat. Imò jus hoc deposcendi ad pœnas eos, qui extra territorium profugerunt, apud plerosque Europæ populos circa ea demum crimina usurpatur, quæ Statum publicum tangunt, aut quæ eximiam habent facinoris atrocitatem. Minora verò mutua dissimulatione transmitti invaluit: nisi fœderis legibus propius quiddam convenerit. Grot. c. 21. §. 5. n. 5.

VIII. *An isti, qui à civitate sunt dediti & non recepti ab aliis, cives manent?*

Grot. c. 21. §. 4. n. 7. Alber. Gent. l. 3. c. 17. p. 628. ℟. Si alter populus concesso jure non utatur, erit is qui deditus est, eo loco, ut à suo populo possit puniri aut non puniri: ut multa sunt delicta, in quibus

bus utrumvis fieri poteſt. Nam hæc deditio, quæ nihil aliud eſt, quam civem alterius populi poteſtati permittere, ita ut de eo ſtatuat quod voluerit, jus nullum dat aut adimit, quia tantum eſt factum; quod executionis tollit impedimentum; ſed decreto aliquo, aut judicio (niſi lex aliqua factum velit haberi pro re judicata) opus eſt, & ſic jus civitatis, ut & jura & bona alia non amittuntur, niſi interventu vel decreti, vel judicii, vel legis: & ſic manebunt ejus, cujus fuerant. Si deditio accepta ſit, & poſtea caſu aliquo reverſus ſit is, qui fuerat deditus, hic civis non erit, niſi ex novo beneficio.

IX. *Quid, ſi delinquens in locum aſyli confugiat?*

℞. Aſyla proſunt illis, qui immerito odio laborant, i. e. qui caſu aliquo vel latâ culpâ deliquerunt, non autem qui commiſerunt tale, quod ſocietati humanæ aut hominibus aliis ſit injurioſum. Nam qui initio jura iſta conſtituerunt, infelicibus quidem miſericordiam, at his, qui malo animo injuriam intulerunt, pœnam expectandam voluerunt. Et ſi quis deliberato animo hominem occidit, vel civitatis

Grot. c. 21. §. 5. n. 1. Seld. l. 4. c. 2. Ant. Matth. de crim. l. 48. tit. 18. c. 5. n. 17. Kulpis. Ex. Grot. h. c. §. 1. in fin. Inſt. Jur. Publ. p. 489.

ſtatum turbat, vel aliud crimen committit, huic ne ipſum ſanctiſſimum Dei altare patrocinatur, ſed aut puniendus, aut certè amovendus eſt.

X. *Quid ergo ſunt aſyla?*

Grot. c. 21. §. 6. Oſiand. b. l. Ziegl. ℞. Sunt loca, publica auctoritate, ad innocentiæ auxilium & præſidium, conſtituta, ut interim cauſæ juſtitia cognoſcatur.

XI. *Quando delinquentem ipſi punimus & non dedimus, ſecundum quæ jura eſt puniendus, an ſecundum jura loci, ubi deliquit, an ſecundum noſtræ civitatis jura?*

Grot. c. 21. §. 6. n. 2. ℞. Quod ſi id, cujus accuſatur delinquens, non ſit vetitum jure naturæ aut gentium, res dijudicanda erit ex jure civili populi, unde venit: ſi ſecus, ſecundum noſtræ civitatis jura; jus enim naturæ & gentium pœnas non determinat.

XII. *Quomodo à ſumma poteſtate culpa tranſit ad ſubditos?*

Grot. c. 21. §. 7. n. 1. Puf. l. 8. c. 3. §. 28. ℞. Si conſenſerint in crimen, aut conſenſu ac ſuaſu ſummæ poteſtatis aliquid fecerint, quod facere non licebat.

XIII. *An ergò ii qui non conſenſerunt, non puniuntur?*

℞. Quanquam regulariter decreta, in

in quæ major pars consensit, habeantur pro decretis universitatis, sic ut etiam pauci dissentientes teneantur ea observare & exequi; tamen in delicto aliter se res habet, & ad eos non pertinet, qui aut non consenserunt, aut aliorum sententiis victi sunt. Ita tamen, ut interdum civitati adimi soleant ea, quæ habet communia, ut sunt muri, navalia, naves bellicæ, arma, ærarium, agri publici &c. & sic illi etiam damnum aliquod sentiant. At ut singuli, ob delictum universitatis, citra consensum suum, ea amittant, quæ ipsorum sunt propria, injustum est.

Grot. d. c. 21. §. 7. n. 2. Puf. d. l. Horn. l. 2. c. 7. §. 11. Ziegl. h. l.

XIV. *An ergò pœna universitatis & pœna singulorum differunt?*

R. Affirmatur. Sicut enim singulorum pœna interdum est mors, ita mors civitatis est, si evertatur aut dissolvatur; singuli in servitutem pœnæ nomine rediguntur, civitas vero servitutem civilem subit in provinciam redacta; singuli bona sua amittunt confiscatione, & civitati adimi solent, quæ habet communia, ut modò diximus.

Grot. c. 21. §. 7. n. 2. & 3. Puf. d. l.

XV. *An pœna, ob delictum universitatis semper, etiam ante duas vel*

tres generationes admissum, exigi potest?

Grot. c. 21. §. 8. n. 1. Puf. l. 8. c. 3 §. 29. ℞. Quamdiu isti non sunt extincti, per quos ad universitatem meritum deducebatur, ipsum quoque meritum, ac proinde pœnæ debitum, quod sine merito pœnæ non potest subsistere, non extinguitur, & sic pœna exigi potest: iis autem extinctis, exigi non potest. Licet enim universitas duret, quia idem corpus manet, quanquam particulis succedentibus, quædam tamen de universitate, primò ac per se, & sic semper dicuntur, quamdiu universitas durat, ut habere ærarium, leges & similia; quædam non nisi derivatione à singulis, seu propter singulos; sic doctam dicimus universitatem & fortem, quæ plurimos habet tales cives & hæc tamdiu dicuntur, quamdiu hi singuli vivunt. Ex hujus genere est meritum seu delictum, quod singulis, ut animum habentibus, quem universitas per se non habet, competit.

XVI. *At Deus etiam delicta parentum in liberis post tres generationes punire potest.*

Grot. c. 21. § 8 n. 5. & §. 14. n. 1. Osiand. b. l. ℞. Aliud est jus Dei, aliud hominum; Deus jus dominii plenissimum habet, ut

ut in res nostras, ita in vitam nostram, quod sine ulla causa & quovis tempore auferre cuivis, quando vult, potest. Hinc si liberos alicujus præmatura aut violenta morte Deus abripiat, in ipsos jure dominii, non pœnæ utitur. Secus quàm homines, qui jus in vitam subditorum limitatum &, non nisi propter meritum seu delictum præcedens, auferendam acceperunt.

XVII. *An honores & præmia ad posteros transeunt?*

℟. Honores & præmia accipere ob bene merita majorum possumus, quia beneficii ea est materia, ut in quemvis, etiam in immeritum, & gratis conferri possit; pœnæ non item. *Grot. c. 21. §. 8. n. 5. in fin. Puf. d. l.*

XVIII. *An autem ob delictum alterius, de quo nullo modo participamus, nullum plane damnum sentire possumus?*

℟. Damnum directè datum, quo aufertur alicui id, ad quod quis jus proprium habet, non sentimus propter delictum alterius, citra factum nostrum præcedens; damnum autem per consequentiam (quo fit, ut quis non habeat, quod alioqui habiturus fuisset, si alius non deliquisset) sentire possumus, citra factum nostrum. Sic paren- *Grot. c. 21. §. 10.*

tum bonis confiscatis, liberi sentiunt quidem incommodum seu damnum per consequentiam, quia bona illa illorum futura erant, si à parentibus ipsorum delictum non fuisset commissum, & si ad ultimum spiritum ea fuissent conservata, sed proprie pœna non est, nec damnum directè illatum. Hinc etiam ea, quæ liberi à natura habent, ut vita, corpus, membra &c. aut quæ ipsis aliunde tribuuntur, iisdem incolumia manent. Sic cum ex delicto majoris partis, quæ personam universitatis sustinet, universitas in culpa est, eoque nomine amittit communia, libertatem civilem, muros, & alia commoda, sentiunt quidem damnum & singuli innocentes, sed ea in re, quæ ad ipsos directè non pertinebat, scil. per consequentiam tantùm, seu per universitatem.

Grot. l. 2. c. 17. § 2. l. 2. c. 21. §. 10. n. 2. 1. F. 24. fin. & ibi Bitsch.

XIX. *An non, occasione peccati alterius, interdum aliquid mali quis patitur?*

Grot. c. 21. §. 11. Puf. l. 8. c. 3. §. 32.

℞. Affirmatur, verùm peccatum alterius non est causa proxima hujus mali, sed propria commissio. Sic quando quis pro delinquente fidejubet, non ex delicto, sed ex sua sponsione tenetur. Atque hinc fit, quod malum illi fe-

ferendum mensuram accipiat, non ex delicto alterius, sed ex potestate, quam in promittendo habuit.

XX. *An ex fidejussione aliquis occidi potest?*

℞. Non, quia nemo jus tale habet ad vitam, ut eam sibi adimere, aut adimendam obligare possit, ut suprà diximus. Idem intelligi debet de membris; nam & in illa jus homini datum non est, nisi corporis servandi causa. Grot. c. 21. §. 11. n. 2. & l. 2. c. 19. §. 5.

XXI. *An fidejussor se potest obligare ad exilium?*

℞. Quamvis aliàs liberis patribusfamiliàs liceat, de sua civitate statuere, quid velint, ut diximus, fidejussor tamen non rectè se obligat ad exilium, tum quia illud pœnæ rationem non videtur obtinere posse, nam delinquens hac ratione non punitur: tum quia non interest civitatis, ejusmodi civem, qui non deliquit, ex civitate exire. Exinde sequitur, quod tantùm se possit obligare, quando pœna est pecuniaria, vel in aliis delictis, de reo sistendo, sub certa pecuniæ summa, si non sistatur. Puf. l. 8. c. 2. §. 32. in fin. Str. Ex. 47. th. 39. Grot. c. 21. §. 11. n. 3. aliter. & Ziegl. h. l.

XXII. *An civitas liberis auferre potest, occasione delicti paterni, ea*

quæ habituri erant à civitate?

Grot. c. 21. §. 11. n. 3. in fin. & §. 16. & c. 17. §. 3.

℞. Affirmatur, si hoc jus pendeat à voluntate civitatis: sic proditorum & perduellium liberi sæpe honoribus excluduntur: id quod parentibus in pœnam redundat, dum sciunt, liberos ipsorum inglorios vivere, sed in liberis pœna non est; civitas enim de his pro arbitrio disponere potest.

XXIII. *An ergò nemo, qui delicti est immunis, ob alienum delictum puniri potest?*

Grot. c. 21. §. 12. Puf. 4. c. §. 33. Ziegl. h. c. §. 12.

℞. Nemo potest puniri ex delicto alieno, si proprium factum nullum præcedat: aptitudo enim ad pœnam ex merito oritur; meritum autem est personale, quippe ex voluntate ortum habens, qua nihil est magis nobis proprium. Et neque virtutes, neque vitia parentum liberis sunt imputanda.

XXIV. *Quid ergò dicendum de legibus, quæ liberos vel propinquos capite puniunt, propter crimen paternum vel cognati?*

Grot. c. 21. § 14. & 15. Matth. de crimin. l. 48. tit 2. c. 3. §. 10.

℞. Istæ leges sunt injustæ, nam unusquisque ex suo admisso sorti subjicitur, nec alieni criminis successor constituitur. Hinc prægnans mulier mortis supplicio affici non potest. Quamvis

vis autem liberi non possint puniri propter delicta parentum, tamen ea ipsis possunt denegari, de quibus modò dictum.

XXV. *Ea, quæ de liberis dicta sunt, possuntne applicari ad populum verè subditum?*

℞. Affirmatur; nam contractus, qui ex natura consociationis oritur, seu ejus corporis, cujus caput est rex, membra cæteri, vi cujus totum corpus, seu major ejus pars, vel ille, in quem jus totius corporis seu integri est translatum, reliqua membra obligare potest, non pertinet ad delicta, sed ad negotia licita ex probabili causa suscepta. Hinc etiam isti, quorum consensus non accessit, vel factum aliud, quod per se sit pœna dignum, non obligantur, licet interdum damnum inde sentiant. *Grot. c. 21. §. 17. n. 1. l. 2. c. 5. §. 17. c. 14. §. 11. n. 2. l. 3. c. 2. §. 2. Ziegl. h. c. §. 17. aliter.*

XXVI. *At Deus, ob Davidis peccatum, populum pestilentia confecit, & quidem, ut David censet, innocentem?*

℞. Deus, qui in vitam ipsorum habebat jus plenissimum, non populum, sed Davidem sic punivit; Regis enim supplicium est, subditis orbari. Ac perinde est, ac si quis manu pec- *Grot. c. 21. §. 17. n. 2. Ziegl. & Osiand. h. l. & §. 14. aliter. l. 1. c. 3. §. 8. n. 16.*

cavit,

cavit, in tergo feriatur.

XXVII. *An hæres delinquentis de pœna tenetur?*

Grot. c. 21. §. 19. ℞. Hæres de cæteris debitis tenetur, non de pœna; quia hæres personam defuncti refert, non in meritis, quæ sunt mere personalia, & propter quæ pœna imponitur, sed in bonis, quibus ut cohærerent ea, quæ alicui l. 2. c. 10. §. 2. debentur ex ipsa rerum inæqualitate, id simul cum dominio fuit introductum. l. 26. D. de O. & A. Hinc si ultra meritum, nova quædam l. 3. §. 11. de pecul. causa obligationis exstiterit, contractus vel quasi contractus, qui præsumi- Grot. c. 21. §. 20. tur ex litis contestatione, pœna pecuniaria ab hærede debetur.

CAPUT XXII.

De Causis injustis.

XII.

XII. *An bello ex justa causa suscepto, interdum vitium ex animo agentis accidere possit.*

I. *Quid est causa belli injusta?*

℞. Causa belli injusta est, quando quis, citra præcedentem injuriam, vel inferendam, vel illatam, alii bellum infert. Grot. l. 2. c. 1. §. 2.

II. *Quotuplices sunt?*

℞. Sunt variæ, interdum plane nulla, nec justifica, nec suasoria; & hoc vitium humanum excedit modum, & non crudelis tantùm, sed ferus est, cui sævitia est voluptati, imò insanus est. Nam sine causa in bella ac pugnas ferri, mera est insania, malum sibi quærens. Plerique suasorias habent, & justificas planè non curant. Tales sunt isti, quibus pro fœdere proque justitia est ensis. Alii causas quasi justificas adferunt, quæ tamen expensæ ad rectam rationem injustæ reperiuntur. Grot. c. 22. §. 1. n. 1. & §. 2. c. 20. §. 5. n. 3. c. 22. §. 3. d. c. §. 4. A. B tit. 17. & ibi Limn.

III. *Quænam sunt istæ?*

℞. Ex justis causis injustæ cognosci possunt; rectum enim obliqui est index. Summa genera sunt metus ex vicina potentia, ut si vicinus, nulla pactione impeditus, in suo arcem facit, aut munitionem aliam, quæ damnum aliquando dare posset; nam adversus tales metus contrariæ in suo munitiones, Grot. c. 22. §. 4. in fin. d. c. §. 5. n. 1. & 2.

nes, & si qua sunt similia remedia quærenda sunt, non vis bellica. Nec utilitas (e. g. si quis locus omninò commodus & conveniens esset ad territorium alicujus muniendum vel firmandum) par jus facit cum necessitate. Nec ubi laxa est matrimoniorum copia, negatum matrimonium. Nec amor mutandæ sedis, de quibus omnibus suprà diximus.

d.c.§.6.

d.c.§.7. & 8.l.2.c. 2.§.20.& seqq.

IV. *An titulo inventionis nobis possumus vindicare ea, quæ ab aliis possidentur?*

Grot c. 22. §.9.& de mari libero c.2. Osiand.b.c. §.9.

℟. Æquè improbum hoc est; etiamsi is qui tenet, sit improbus, de Deo male sentiens; aut hebetis ingenii. Nam inventio est rerum, quæ nullius sunt: & licet possessores de Deo malè sentiant, nihilominus publicè atque privatim rerum possessionumque suarum dominium habent, quod illis sine justa causa eripi non potest. Et fides non tollit jus naturale & gentium, ex quo dominia profecta sunt: neque ad dominium requiritur aut virtus moralis, aut religiosa, aut intellectûs perfectio.

V. *An justa belli causa est libertatis desiderium in populo subdito?*

℟.

℞. Non; nam quamvis libertas natura competere dicatur, tamen hoc intelligendum est de jure naturæ præcedente factum omne humanum. Quare qui legitima causa in servitutem, sive personalem, sive civilem, devenerunt, contenti sua conditione esse debent; nam olim honestum erat pro libertate pugnare; at qui victi semel sunt, & longo tempore paruerunt, si jugum posteà excutiant, faciunt quod desperatorum hominum est, non quod libertatem amantium, ut suprà diximus.

Grot. l. 2. c. 22. §. 11. c. 4. §. 14. l. 1. c. 3. §. 8. n. 12.

VI. *An voluntas alios regendi, quasi naturaliter servos & dignos qui serviant, & quia ipsis utile, est justa bellandi causa?*

℞. Non; quamvis enim alicui aliquid sit utile, tamen mihi non licet id ei per vim imponere. Nam his, qui rationis habent usum, libera esse debet utilium & inutilium electio, nisi alteri jus quoddam in iis quæsitum sit. Quò accedit, quod nullum sit naturale imperium, nec naturale servitium, & aptitudo ad parendum alteri non tribuit imperium: aliàs interdum pater filii, dominus servi, rex subditi &c. servus esset.

Grot. c. 22. §. 12.

Horn. l. 1. c. 3. §. 1. Puf. l. 6. c. 3 §. 4.

VII.

VII. *An titulus universalis imperii, quem quidam tribuunt Imperatori Romano?*

Grot. c. 22. §. 13. Jac. Gothofr. ad l. 9. de L. Rhod. de jactu. Limn. l. 2. c. 8.

℞. Stultum est credere, quasi Imperator Romanus in remotissimos & incognitos hactenus populos jus imperandi habeat; hoc enim à nemine & nullo jure unquam ipsi est tributum, & habent alii populi, & semper habuerunt suos Imperantes, suas leges, sua jura, quæ ipsis invitis, citra ipsorum factum, nemo jure auferre unquam poterit.

VIII. *An ergò Monarchia universalis non datur?*

Grot. c. 22. §. 13. n. 1. in fin. Henr. Kipping. in not. & animad. in axiom. Gall. Auberii de prætens. Regis Gall. super imperium. Osiand. ad Grot. h. c. §. 13. Ziegl. h. c. aliter, Thom. Campanel. de

℞. Non; ut enim navis aliqua ad eam magnitudinem pervenire potest, ut regi nequeat, sic & hominum numerus & locorum distantia tanta esse potest, ut unum regimen non ferat; ita ut sit ea res humanis consiliis altior, & morali æstimatione impossibilis. Imò videtur esse contra Dei arbitrium & providentiam, qui orbem terrarum non uni vel alteri concessit, sed cum tam dispares limites posuerit orbis partibus, & tam diversa populorum ingenia condiderit, videtur omnino voluisse, ut essent diversa regna & diversa imperia. Præterea omnium seculo-

culorum historia de imperiorum regnorumque discretione hoc testatur. monarch. Hisp. Auberius dict. lib. aliter.

IX. *An Ecclesia habet jus in populos ignotæ hactenus partis terrarum?*

℞. Negatur, quia Christus ipse, à quo omnis potestas Ecclesiastica fluxit, & cujus vita exemplar Ecclesiæ, quà talis, est propositum, negavit regnum suum esse de hoc mundo. Grot. c. 22. §. 14. de mari lib. c. 6. Becm. in hist. geog. & civ. part. 2. c. 1. §. 7. Osiand. ad

X. *An spes concepta ex divinorum vaticiniorum explicatione justa est belli causa?* Grot. h. c. §. 14. Ziegl. de jur. maj.

℞. Non; nam præterquam, quod quæ nondum impleta sunt oracula, interpretari certò vix contingit sine prophetico spiritu, etiam rerum certarum latere nos possunt tempora. Ac postremò prædictio, nisi expressum adsit Dei mandatum, jus nullum dat, cum Deus quæ prædixit, sæpè per improbos homines, aut per pravas actiones, ad exitum ire permittat. l. 1. c. 33. §. 52. Grot. c. 22. §. 13. & Osiand. h. l. Grot. l. 1. c. 2. §. 2.

XI. *Si quis mihi quid ex liberalitate, gratia sive gratitudine, misericordia aut virtute simili, non ex propria justitia, debeat, an si sponte id non velit præstare, armis hoc consequi licet?*

℞. Sicut in foro hoc exigi non potest, ita nec armis deposci. Nam qui be- Grot. c. 22. §. 16. c. 20. §. 20. Boecl. de

a&. ingrat. 139. Ziegl. h. c. §. 16. beneficium dedit, nullum habet jus (idem dicendum de aliis similibus virtutibus) ad reposcendam gratiam, alioquin contractus esset, non beneficium. Et non convenit, beneficia fœnerari, aut in calendario scribere. Cumque res honesta sit, referre gratiam, desinit honesta esse, si necessaria est: neque gloriosa res est gratum esse, nisi tutum est, ingratum fuisse.

XII. *An bello ex causa justa potest accidere vitium ex animo agentis?*

Grot. c. 22. §. 17. Ziegl. h. c. §. 17. aliter. ℞. Affirmatur, ut si causæ justæ accidat gaudium acquiescentis in malo alieno, sine boni respectu, vel profunda cupido imperii & divitiarum; & hæc, ubi causa justifica non deest, peccatum quidem arguunt, ipsum tamen bellum proprie injustum non faciunt: unde nec ex tali bello restitutio debetur.

CAPUT XXIII.

De causis dubiis.

I. *Quid sunt causæ belli dubiæ?*

℞. Sunt causæ, de quibus non semper certò constat, justæ an injustæ sint.

II. *Quæ est causa hujus incertitudinis?*

℞. Quamvis nostra disciplina, quæ in actionibus humanis considerat, quid justum, quid injustum sit, ejusmodi fundamentis nitatur, ut exinde genuinæ demonstrationes, quæ solidam scientiam parere sunt aptæ, deduci queant, æquè certa sit, ac disciplinæ mathematicæ: tamen, quia applicatio fieri debet ad facta, quæ sæpè obscuram & dubiam habent interpretationem, in illa major videtur esse latitudo, quàm in

Puf. l. 1. c. 2. §. 4. in fin. & §. 9. Boecl. in præf. ad Grot. p. 36.

Grot. c. 23. §. 1. aliter.

in disciplinis mathematicis. Sic potest in bello dubium oriri de facto, ob quod bellum movetur, justum an injustum sit, tamen hoc principium, Ubi præcedit injuria, ibi bellum est justum, propterea non est dubium vel incertum; & si constet, cum facto injuriam esse conjunctam, certa & indubitata ratione concludo, bellum propterea susceptum esse justum.

III. *Quid ergò faciendum, si quis erret, & factum injustum putet, quod reipsa justum est?*

Grot. c. 23. §. 2. c. 26. §. 3. Ziegl. c. 23. §. 2. Puf. l. 1. c. 3. §. 13. in fin.

℞. Abstinendum omnino à tali actu, quia vitiosus est, propter errorem; putat enim, eum esse contra legem, & sic legem aspernatur, dum facit, quod ex conscientia erronea putat, non esse faciendum, & ea lege prohibitum esse.

IV. *Quid, si hæsitet?*

Grot. d. c. 23. § 2. n. 2. Ziegl. b. l. Puf. l. 1. c. 3. §. 8. in pr.

℞. Et hìc abstinendum, quia qui dubitat, an factum justum vel injustum sit, & tamen facit, sciens & volens se periculo peccandi exponit, & legem contemnit: tamen si faciendum omninò fuerit, eligere debet dubitans id, quod tutissimum ipse judicaverit; e. g. subditus dubitat, an bellum sit justum, princeps mandat, ut se in bellum sequatur, sequi ergo potiùs debet prin-

principem, quàm refractarius esse; quia credere potest, principem non esse tam imprudentem & impium, ut bellum injustum suscipiat.

V. *Quid, si quidam in alterutram partem inclinet, sed tamen cum formidine injusti, propter rationem non penitùs certam?*

℞. Qui non habent, ut activum judicium rectè conforment, tenentur audire sapientum consilia. Nam probabilia sunt, quæ omnibus videntur, aut plurimis, aut certè sapientibus: hisque rursum aut omnibus, aut pluribus, aut præstantioribus. Et hac via judicandi maxime utuntur reges, quibus artium momenta ediscere aut expendere vix vacat, juxta illud: Grot. c. 23. §. 4. Puf. l. 1. c. 3. §. 5. & 6.

Dat sapere regi turba sapientum comes

Sic Imperatores Christiani vix, nisi auditis Episcopis, bella suscipiebant, ut si quid esset, quod religionem posset injicere, ejus monerentur. Mylr. Archolog. c. 12. Inst. Jur. Publ. p. 148.

VI. *Quid, si ab utraque parte se ostendant argumenta probabilia, sive intrinseca, nimir. ex natura ipsius facti, sive extrinseca, seu ab aliorum auctoritate petita?*

℞. Id cum accidit, si res mediocres Grot. c. 23. §. 5.

 sunt,

ſunt, de quibus agitur, videtur vitio carere poſſe electio, in utramvis partem ceciderit. At ſi de re magni momenti, ut de ſupplicio hominis capitali, agitur, jam propter magnum diſcrimen, quod eſt inter eligenda, præferenda eſt pars tutior, & ſic ſatius eſt, nocentem abſolvere, quam innocentem condemnare.

VII. *Quid, ſi ſententiæ ſunt alternantes circa pacem & bellum?*

Grot. c. 23. §. 6. ℞. Quia bellum eſt maximi momenti, ut ex quo mala plurima, etiam in innocentes, ſequi ſoleant, ideò inter ſententias alternantes vergendum eſt ad pacem.

VIII. *Quibus & quot modis vitare poſſumus, ne controverſiæ in bellum erumpant?*

Grot. c. 23. §. 7. l. 3. c. 20. §. 46. ℞. Tribus, quorum primus eſt colloquium, ſecundus compromiſſum, tertium ſors.

IX. *Quomodo per colloquium evitamus bellum?*

Grot. d. l. Puf. l. 5. c. 13. §. 3. Alber. Gent. l. 2. c. 1. ℞. Quando partes inter ſe congrediuntur, vel ipſæ, vel ipſarum mandatarii, & per amicam diſceptationem litem componunt. Nam cum hic modus proprius ſit hominis, omnia priùs verbis experiri ſapientem decet, quàm armis,

armis, ad quem modum confugiendum, si non licet uti priori.

X. *An utile est, ut partes per se congrediantur, an verò potiùs hoc fieri debet per legatos?*

℞. Optima prudentiæ pars est, colloquia ipsarum partium neque suaderi, neque suscipi debere, nisi provisis deliberatisque rationibus, quibus pericula declinentur & successus promoveantur: Hæc enim colloquia in propria persona (ut loquuntur) interdum periculis sunt exposita, & minùs tutum est, alienæ potestati se permittere, ex quo religio fidei in ludum verti cœpit.

Boecl. de congress. & coll. prin. §. 23. & seqq.

Comin. l. 3. hist. Lud. XI. Rhet. de pac c. 4. §. 6. & 7.

XI. *Quomodo per compromissum?*

℞. Quando per amicam disceptationem res componi non potest, forte quia quælibet pars se solidis rationibus niti putat, proximum est, ut ad arbitrum eatur, qui hîc ab iis, qui non habent communem judicem, eligitur, ut instar judicis litem arbitrio suo decidat.

Grot. c. 23. §. 8. l. 3. c. 20. §. 46.

XII. *An partes ergò coguntur, stare ejus sententiæ?*

℞. Partes se invicem pactô adstringunt, quod velint tali sententiæ stare; nam sine hoc effectu finis arbitri sumti

Puf. l. 5. c. 13. §. 4. Ziegl. ad Grot. c. 23. §. 8. aliter.

redditur irritus, & fit progressus in infinitum.

XIII. *Quomodo per sortem?*

Grot. c. 23. §. 9. & l. 3. c. 20. §. 42. Prov. 18. v. 18. Ziegl. & Osiand. h. l.

℞. Ubi natura negotii & partium facilitas fert, sorte facillime liti finis imponi potest, & sortem Salomon commendat. Sorti affine quid est certamen singulare, cujus usus non videtur omninò repudiandus, si duo, quorum controversiæ alioqui totos populos gravissimis malis sint implicituræ, inter se parati sint armis decernere. Videtur enim id, si non ab ipsis recte fieri, certè à civitatibus posse acceptari, ut minus malum. Et inter cæteros Francorum mores, hunc quidam impensè laudant.

Grot. c. 23. §. 10. n. 2. Lehm. Chron. Spir. l. 2. c. 30. p. 118. & seqq.

XIV. *Cujus est quærere conditiones, ut bellum vitetur?*

Grot. c. 23. §. 11. l. 2. c. 1. §. ult.

℞. Magis is tenetur, qui petit, quàm qui possidet. Ut enim in pari causa melior sit conditio possidentis, non civili tantùm, sed & naturali jure convenit. Atque hîc & illud addendum est, ab eo, qui justam causam habere se scit, sed documenta non habet sufficientia, quibus possessorem de injustitia suæ possessionis convincat, bellum licitè non sumi; quia non habet jus cogendi alterum, ut de possessione de-

Grot. c. 23. §. 11. in fin. jung. l. 2. c. 7. §. 2. n. 2. in fin.

decedat, ut suprà diximus.

XV. *Quid, si jus sit ambiguum, & neuter possideat, aut ex æquo uterque?*

℞. Iniquus censendus erit, qui oblatam rei controversæ divisionem repudiat. Grot. c. 23. §. 12. Osiand. h. l. Str. Ex. 2. th. 53.

XVI. *An bellum ratione habita eorum, qui principales belli motores sunt, utrinque justum esse potest?*

℞. Justitia causæ penes unam tantum partem esse potest, ut in lite, ita in bello: quia facultas moralis ad contraria, puta ad agendum, ut nempe quis cum effectu agere possit, & ad impediendum, seu ut exceptio opponatur cum effectu, non datur per rei ipsius naturam. At ut neuter bellantium injuste agat, fieri sane potest: injuste enim agit nemo, nisi qui & scit se rem injustam agere; multi autem id nesciunt. Sic justè, i. e. bona fide, potest litigari utrinque. Multa enim, & in jure & in facto, unde jus oritur, fugere homines solent. Quanquam in bello vix est, ut temeritas saltem omnis absit, ob negotii gravitatem, quæ omninò talis est, ut, caussis probabilibus non contenta, quàm maximè evidentes requirat. Justum, si sumatur pro solenni, ut & ratione effectuum, qui Grot. c. 23. §. 13. n. 2. Ziegl. h. l. Grot. c. 23. §. 13. n. 4. §. 16. §. 4. n. 5.

inde pendent, bellum utrinque justum esse potest.

CAPUT XXIV.

Monita de non temerè, etiam ex justis causis, suscipiendo bello.

I. *Ubi jus satis certum est, an statim bellum sit suscipiendum, an potiùs remittendum.*
II. *Quid, si Rex ob causas leves bellum suscipiat.*
III. *Quid regi sit faciendum, ut bellum periculosum vitet.*
IV. *Quid in tali deliberatione sit observandum.*
V. *Si res ita sit æstimata, quid porro sit faciendum.*

I. ***Ubi jus satis compertum est, an statim oportet bellum suscipi, aut an etiam semper licet?***

Grot. l. 2. c. 24. §. 4. n. 1. & §. 7.

℟. Sæpè nobis ipsis nostrisque præstandum habemus, ne ad arma veniatur. Nam non tantum prudentia vult, ut bello periculoso abstineamus, sed sæpe etiam justitia rectoria, quæ ex ipsa regiminis natura superiorem non minus ad curam pro inferioribus, quam inferiores ad obedientiam obligat.

II. ***Quid ergò juris est, si Rex ob causas leves, & magnum secum periculum trahentes, bellum suscipiat?***

Grot. d. c. 24. §. 7. n. 1.

℟. Tenetur subditis ad reparationem damnorum, quæ inde oriuntur. Nam

Nam etsi non in hostes, in suos tamen veram committit injuriam is, qui talibus de causis tam gravi malo eos implicat.

III. *Ut Rex tale bellum non suscipiat, quid ipsi faciendum?*

℞. Si quis rex cum rege altero bello certandum habeat, primò sedeat expensurus apud se, an ipse, qui decem millia militum habet, hosti ducenti bis totidem par esse possit? quod si videat, se imparem esse, antequam ille intra fines adsit, mittat legatos cum mandatis, pacis causa. *d. c. 24. §. 4. n. 1.*

IV. *In hac deliberatione quid prætereа est observandum?*

℞. Qui deliberant, partim de finibus, non quidem ultimis, sed interjectis deliberant: partim de iis, quæ eò ducunt. Finis semper est bonum aliquod, aut certè mali declinatio, quæ vicem boni obtinere possit. Quæ verò huc aut illuc ducunt, per se non expetuntur, sed quatenus ducunt. Quare in deliberationibus comparandi sunt & fines inter se, & eorum quæ ad finem ducunt, facultas effectiva ad finem producendum. *Grot. d. c. 24. §. 5.*

V. *Si res ita sit æstimata, quid porrò faciendum?*

℞. Si

Grot. c. 24. §. 9. ℞. Si à jure simul stent vires, tunc si major emolumenti spes, quàm damni metus ostendatur, bellum suscipiendum. Et hoc vel maxime locum habebit, cum spes est, terrore ac famâ (nullo aut exiguo periculo) rem confici posse. Unde, quia sæva res bellum est, cumulumque secum trahit injuriarum & insolentiæ, Reges magis in pacem, quam in bellum inclinent: nihil enim magis est regium, quàm consulere omnium saluti, quæ pace continetur.

d. c. 24. §. 10. n. 1. & 2. in fin. Forst. n. 2. Ann. Tac. 21. Kulpis. h. c. §. 2. in fin.

CAPUT XXV.

De Causis belli pro aliis suscipiendi.

I. *Quæ sint justæ causæ belli pro aliis suscipiendi.*
II. *Quæ sit prima & maxime necessaria causa.*
III. *An civis innocens, qui ab hoste ad exitium deposcitur, deseri possit.*
IV. *An tradi, ut vitetur imminens alioqui civitatis exidium.*
V. *Quinam subditos sequantur.*
VI. *An socii, contra spem boni exitus, sint defendendi.*
VII. *Quæ sit tertia causa.*
VIII. *Quæ latissima & postrema causa.*
IX. *An justa sit belli causa pro subditis alienis, ut ab eis injuria imperantis arceatur.*
X. *An mercenaria militia, sine causæ discrimine, justa sit.*

I. *Quæ sunt justæ belli causæ pro aliis suscipiendi?*

Grot. l. 2. c. 25. §. 1. & c. 1. §. ℞. Quæ causæ justæ sunt ipsi, cujus res agitur, eædem justæ sunt

ſunt iis, qui aliis opem ferunt.

II. *Quæ eſt prima & maximè neceſſaria?*

℞. Cura pro ſubditis, ſive qui familiari, ſive qui civili ſubſunt imperio; ſunt enim quaſi pars rectoris: ſed tamen non ſemper ſingulorum, niſi ubi id ſine omnium aut plurium ſubditorum incommodo fieri poteſt. Rectoris enim officium magis circa totum, quam circa partes verſatur, & quo pars eſt major, eo ad totius naturam propiùs accedit.

2. b. lib. Schutz. vol. 2. Ex. 10. th. 4. lit. f. d. c. 25. §. 1. n. 2. & c. 1. §. 8. b. lib. & l. 1. c. 5. §. 3. d. c 25. §. 2. l. 1. c. 4. §. 7. n. 4. Oſiand. ad c. 25. §. 3. in med. aliter.

III. *An civis innocens deſeri poteſt, qui ab hoſte depoſcitur ad exitium?*

℞. Si appareat, civitatem hoſtium viribus multò eſſe imparem, non tenetur iſtiuſmodi hominem cum exitio ſuo defendere; ſic enim & ipſa peribit, & innocens ille haudquaquam ſervabitur. Neque ille poſtulare poteſt, vi tacitæ conventionis civium inter ſe & cum capite (qua ſcilicet placuit ab initio, dum coiret ſocietas civilis, ut una eſſet ſalus omnium, unum & commune periculum) ut pro ſe & ſecum tota civitas pereat; contractus enim ultra contrahentium mentem non eſt extendendus, quæ non videtur fuiſſe, ut ſe totam obligaret pro vita unius. Ergò

Grot. c. 23. §. 3. Puf. l. 8. c. 2. §. 5. diſſ. Ziegl. b. l. Oſiand. & Frid. Horn. l. 2. c. 2. §. 14.

gò hoc relinquitur misero, ut quantum poteſt, ſibi ipſi conſulat fugà, aut auſu quodam, quamvis periculoſo.

IV. *An verò tradi in manus hoſtium civis innocens poteſt, ut vitetur imminens alioqui civitatis excidium?*

Horn. l. 2. c. 2. §. 20.

℞. Videndum, ad quid petatur talis civis; ſi certò conſtet, nec ad cædem poſtulari, nec ad ſcelus aliquod, puta ſi vir rerum civilium peritus, aut ſi eximius artifex petatur, & civitati poſt traditionem nihil amplius ſit metuendum, tradi poteſt; quia hîc eadem eſt ratio neceſſitatis conſervandæ partis, quæ eſt totius, & unuſquiſque ſubditus civitatem & corpore & bonis conſervare cogitur, propter imperium, quod civitati in caput ejus competit. Sin petatur aut ad præſentem mortem, aut ad ſcelus perpetrandum, e. g. formoſus adoleſcens, vel virgo, ad libidinem tyranni implendam, tradi non poteſt, quia quidem imperans ſubditi caput periculis objicere poteſt, ſed cum facultate pugnandi, & ſubdito quidem mandare poteſt, ſed non quod eſt contra jus naturæ aut divinum. Et ſi imperans eum tradat de facto, id citra participationem peccati fieri non poteſt.

Grot. l. 2. c. 6. §. 5. & 8 & c. 25. §. 3. n. 3. & 4. Kulpis. h. c. §. 1. in fin. Boecl. ad Grot. l. 1. c. 1. §. 6. Oſiand. h. c. §. 3.

est. De cætero, majoris debet esse civitati vita suorum civium, quam ut eam, declinando periculo incerto, aut acquirendo aliquo bono parum necessario, prodigere velit; neque in tales usus vitam suam civis offerre tenetur. Puf. l. 8. c. 2. §. 5. in fin.

V. *Quinam subditos sequuntur?*

℞. Subditis, ut defendi debeant, proximi sunt socii, in quorum fœdere comprehensum id est, sive in tutelam sese & fidem aliorum dederint, sive mutua auxilia pacti sint. Pactiones autem tales ad bella, quibus justa causa non subest, porrigi haud possunt. Grot. d. c. 25. §. 4. l. 1. c. 3. §. 21. n. 1. & 10. Grot. l. 2. c. 15. §. 13.

VI. *Quid, si nulla sit spes boni exitus?*

℞. Si meus socius videat, se hosti parem non esse, etiam adjunctis meis viribus, & tamen perseveret in certam perniciem ruere, cum liceat tolerabilibus conditionibus transigere, stolidus forem, si alieno furori me comitem adjungerem; & nemo ad certum exitium præsumitur se velle obligare, imò nemo potest. Si hoc moraliter certum non sit, sub prætextu, quod non sit spes boni exitûs, socius se excusare non potest, quia aliàs facile omne fœdus deseri posset, & socius omni tem- Grot. c. 25. §. 4. in fin. Puf. l. 8. c. 6. §. 14. in med. Ziegl. h. c. §. 4.

tempore diceret, sibi nullam esse spem boni exitûs.

VII. *Quæ est tertia causa?*

Grot. c. 25. § 5. ℞. Tertia causa est amicorum, quibus auxilium promissum quidem non est, sed tamen amicitiæ quadam ratione debetur, si facilè & sine incommodo exhiberi possit.

VIII. *Quæ est latissima & postrema causa?*

Grot. d. c. 25 §. 6. & 7. n. 1. Puf. l. 8. c. 6. §. 14. in fin. Schutz. Vol. 2. Ex. 10. th. 4. Osiand. ad Grot. c. 25. obs. 7. in fin. Grot. d. c. 25. §. 7. n. 2. aliter. ℞. Hominum inter se conjunctio, quæ vel sola ad opem ferendam sufficit, & fortitudo, quæ defendit infirmos, plena justitiâ est: præsertim cum nostra quoque facillimè interesse possit, ne alium populum sine justa causa alius invadat. Sic homo hominem defendere cogitur ab injuria alterius: imò, si oppressus nisi morte invasoris eripi possit, observâto moderamine inculpatæ tutelæ, & iis quæ supra diximus, hic occidi poterit; luit enim, quod meruit, & satius est, servare innocentem, quàm opprimentem, si uterque servari non possit. Grot. c. 25. §. 7. n. 1. Puf. l. 2. c. 6. §. 4. Osiand. h. c. §. 7. circa fin. aliter. Hoc tamen casu, si manifestum sit periculum, vitam & res suas alienis præferre quis potest, quia prima cura est sui ipsius & rerum suarum.

IX. *An ergò justa est belli causa pro sub-*

ſubditis alienis, ut ab eis injuria imperantis arceatur?

℟. Quo caſu ipſi recte arma ſumunt contra ſuos imperantes, eo caſu etiam eos recte defendimus: aliàs non licet. Nam ex quo civiles ſocietates inſtitutæ ſunt, certum eſt, rectoribus cujuſque ſpeciale quoddam jus in ſuos ſanctum, inviolabile & tutum, cum à ſubditis, tùm ab aliis, à Deo conceſſum eſſe; & huc illud pertinet:

*Pu*f*. l. 8. c. 6. §. 14. in fin. vid. ſupra l. 1. c. 4. §. 8. & ſeqq. Oſiand. h. c. §. 8. Ziegl. Horn. l. 2. c. 11. §. 10. Grot. c. 25. §. 8. n. 3. aliter.*

Spartam, quæ tibi contigit, orna,
Nobis fuerint cura Mycenæ.

Et impedimentum, quod hìc eſt, non tantum eſt perſonale, ſeu ex perſonæ qualitate, quæ in alios non tranſit, ſed ex re, ſeu ex ipſo ſummo imperio, quod æquale habet cum altero, & in quod alteri non læſo nihil juris competit. Ideoque hoc in ſtatu ſubditis nihil reliquum eſt, præter libellos ſupplices, deprecationes, preces ſerias ad Deum, qui non patitur tentari ultra vires, ſed aut mutat talis tyranni animum, aut vitam tollit.

Schutz. d. Vol. 1. Ex. 10. th. 4. lit. I. in fin.

X. *Quid de iis dicendum, qui ſine cauſæ reſpectu, mercede conducti militant?*

℟. Nullum vitæ genus eſt improbius, quam eorum, qui ſine cauſæ reſpe-

Grot. c. 25. §. 9. Oſiand. h. c. §. 9. & 10.

ſpectu, mercede conducti militant, & quibus

—— *ibi fas, ubi plurima merces.*

Et parum eſt, quod ſuam vendunt necem, niſi & aliorum ſæpe innocentium venderent: tanto carnifice deteſtabiliores, quantò pejus eſt, ſine cauſa, quam ex cauſa occidere. Et bellum non debet eſſe inter artificia; nam militare non quidem eſt delictum, ſed propter prædam militare, peccatum eſt; imò & propter ſtipendium, ſi id unice aut præcipuè ſpectetur: cum alioqui ſtipendium accipere, ſit omninò licitum. Huc referuntur præfecti, qui die ſtipendii ſolvendi, aut luſtrationis ſuſcipiendæ, alios conducunt, vel etiam ſuam familiam numerant, imò & defunctos quandoque, in ſuum commodum interpretantes illud Imperatoris, quod illi qui pro rep. ceciderunt, in perpetuum per gloriam vivere intelligantur.

Grot. c. 25. §. 10. Ziegl. b. c. §. 10. de jur. maj. 1. c. 33. §. 17.

l. de excuſat. tut. in fin. pr.

CAPUT XXVI.

De cauſis juſtis, ut bellum geratur ab his, qui ſub alieno imperio ſunt.

I. *Quomodo agendum circa causas belli ab illis, qui in conditione parendi positi sunt, ut filiis. servi, subditi, etiam cives singuli, si cum civitatis suæ corpore comparentur?*

℞. Si aut ad deliberationem adhibeantur, aut libera ipsis optio detur militandi aut quiescendi, easdem regulas sequi debent, quas illi, qui suopte arbitrio pro se aut aliis bella suscipiunt. *Grot. l. 2. c. 26. §. 2.*

II. *Quid, si edicatur ipsis, ut militent, ubi constat, ipsis injustam esse causam?*

℞. Abstinere omninò debent, & Deo potiùs, quàm hominibus, qui à Deo suam potestatem habent, eamque contra Dei voluntatem exercere non possunt, est obediendum; & patri est parendum, & Regi, si quidem intra jura, recte: sin ultra honestum, non convenit. Tantundem erit, si quis per- *d. c. 26. §. 3. n. 1. & 2. in fin. Puf. l. 8. c. 1. §. ult & l. 1. c. 3. per tot.*

suasus sit, id quod imperatur, injustum esse: nam huic tantisper ea res pro illicita est, quamdiu eam opinionem non potest deponere.

III. *Quid, si dubitent, res licita sit, nec ne, eritne quiescendum, an parendum?*

Grot. d. c. §. 4. n. 1. Ziegl. h. c. §. 4. aliter. Horn. l. 2. c. 12. §. 5.

℞. Parendum plerique censent, contra laudatum illud *quod dubites, ne feceris*; quia qui contemplative dubitat, potest activo judicio non dubitare; credere enim potest, in re dubia obsequendum superiori. Quæ distinctio judicii duplicis, licet in multis actionibus locum habeat, verior tamen

d. c. 26. §. 4. n. 4.

est contraria sententia, quia qui dubitat contemplative, debet judicio activo eligere partem tutiorem, quæ est abstinere à bello: nam cum utrumque incertum sit, caret peccato, quod ex duobus minus est, inobedientia autem

d. c. 26. §. 4. n. 5.

in ejusmodi rebus suapte natura minus malum est, quam homicidium, præsertim multorum innocentium. Imò proprie inobedientia non est; ubi enim imperii est defectus, ibi nulla est inobedientia.

IV. *At hac ratione perire posset resp., quia plerumque non expedit, rationes consiliorum edi populo?*

℞. Ne-

℞. Negatur consequentia. Ut enim hoc verum sit de causis suasoriis belli, de justificis verum non est, quas oportet claras esse & evidentes, & proinde tales, quæ palam exponi possint & debeant. Et sane denunciationes palàm fieri solebant & expressâ causâ, ut totum quasi genus humanum de justitia causæ posset cognoscere. Scilicet, prudentia virtus est imperantis propria: justitia verò hominis, quà homo est. Adde tamen, si dubium sit omninò illiquidum, fides superiori data non est negligenda, propter præsumtionem justitiæ, quæ jussa superiorum videtur comitari. Grot. d. c. 26. §. 4. n. 5. d. c. 26 §. 4. n. 7. Puf. l. 8. c. 1. §. 6.

V. *Quid, si subditorum animis per causæ expositionem satis nequeat fieri?*

℞. Omninò officium erit boni magistratus, tributa ipsis potiùs extraordinaria imperare, quam operam militarem: præsertim ubi non defuturi sunt alii, qui militent; quorum voluntate, non tantum bona, sed & mala, uti potest Rex justus, quomodo Deus & Diaboli & impiorum paratà operà utitur. Grot. c. 26. §. 5. n. 1.

VI. *Si de causa belli dubitari non possit, an subditi inviti cogi possunt?*

 ℞. Af-

Puf. l. 8. c. 2. §. 1. Horn. l. 2. c. 2. §. 17. Grot. c. 26. §. 5. n. 2. aliter.

℞. Affirmatur, quia aliàs summi imperii, quod habet in personas civium, ad civitatem conservandam, nullus daretur effectus. Et si subditi tenentur, ex officii præscripto, strenua manu ultrò consulere publico, multò magis, si summi imperii jussus accedat. Imò, nisi imperantibus hæc potestas in capita subditorum competeret, qua hosti eosdem possent opponere, in præsentissimo versaretur discrimine omnium salus.

VII. *Quid, si captivus ab hoste detentus, ut dimitteretur, promiserit, quod contra ipsum arma deinceps non sit gesturus, an iste postea à civitate sua recte potest obligari, ut contra promissum suum in talem hostem militet?*

Grot. l. 3. c. 23. §. 7. Puf. l. 8. c. 2. §. 2.

℞. Quia tali pacto civitatis conditio non fit deterior, quippe cui is, qui captus est, si non liberetur, jam habetur pro mortuo, videtur eum hac lege recepisse, ut illi relinquat facultatem servandi promissum hosti: nisi in summa necessitate, ita ut civitas in periculo versetur, si ille arma non capiat; hoc enim in casu non videtur se potuisse obligare, ne alterius vim injustam, ad perniciem ipsius & suorum

con-

concivium tendentem, repellere queat. Ideoque hoc pactum tantum de offensivo, non autem de defensivo bello, interpretandum erit, ne nimium constringatur libertas naturalis. Grot. l. 2. c. 26. §. ult.

VIII. *An in bello manifeste injusto potest esse aliqua justa subditorum defensio?*

℞. Affirmatur, si certò constet, hostem venire eo animo, ut hostilium subditorum vitæ parcere cum possit, omninò nolit, etiamsi innocentes sint. Jus enim naturæ defensionem hoc in casu concedit; quod gentium jure ademtum illis non est. Subditos enim innocentes, & à belli culpa remotos, interficiendi jus verum & internum hostis, justum quamvis bellum gerens, non habet, nisi aut ad necessariam defensionem, aut per consequentiam, & extra propositum. Grot. l. 2. c. 26. §. ult.

IX. *An ergò hoc modo bellum, quod ab una parte est injustum, utrimque justum fieri potest?*

℞. Negatur: non enim de bello, sed de certa ac definita actione quæritur; illa autem actio, quamvis à jus ad bellum habente procedat, injusta est, & proinde justè repellitur. d. c. 26. §. ult. n. 2.

LIBER III.

CAPUT I.

Quantum in bello liceat, regulæ generales ex jure naturæ: ubi & de dolis & mendacio.

I. *Quid quantumque liceat in bello, & quibus modis.*

II. *An in bello naturaliter liceant ea, quæ ad finem sunt necessaria.*

III. *An jus nostrum spectetur ex solo belli principio, an etiam ex causis in bello subnascentibus.*

IV. *An quædam consequenter licita sint, quæ non licerent ex proposito.*

V. *Quid liceat in eos, qui quidem hostes non sunt, sed hostibus res subministrant.*

VI. *Quid, si non ad hostem, sed ad amicum vicinum, mittantur merces.*

VII. *Quis sit modus gerendi bellum, & an dolo uti liceat. Quid sit dolus in actu negativo.*

VIII. *Quomodo vocetur dolus in actu positivo.*

IX. *An inter voces & res aliqua intercedat differentia. Quid, si sint actus ex conventione significantes.*

X. *An verba natura sua, citra hominum voluntatem, aliquid significent.*

XI. *Qua ratione verbis significatio imposita fuerit, an per hominum conventionem.*

XII. *Quotuplex ea conventio sit.*

XIII. *In quo consistat veritas.*

XIV. *In quo natura mendacii consistat.*

XV. *An dolus in mendacio requiratur.*

XVI. *Quid, si verbum plures habeat significationes.*

XVII. *Quando sermone ambiguo uti non liceat.*

XVIII. *Quid dicendum sit de reservationibus mentalibus.*

XIX. *An mendacium sit, si alterius jus non lædatur.*

XX. *Quibus ergò non mentiamur.*

XXI. *An semper, & quando, falso sermone apud hostem uti liceat.*

XXII. *An & cur plurimæ gentes fraudes natura iter in hostem licitas repudiaverint.*

XXIII. *An liceat aliquem ad id impellere, quod ipsi non licet.*

XXIV. *An ergò hostis interfectio non semper & omni modo licita sit.*

I. *Quid*

I. *Quid licet in bello, quot & quibus modis?*

℞. Id quod in bello licet, aut nudè spectatur, aut ex promisso antecedente. Nudè, ex naturæ primum, deinde ex gentium jure. *Grot. l. 3. c. 1. §. 1.*

II. *Quid ergò naturâ licet?*

℞. Ad ea, quæ ad finem juris mei consequendi sunt nessaria, necessitate sumta, non secundum physicam subtilitatem, sed moraliter & jure naturæ, facultatem habeo: modò nullam contineant turpitudinem: ea enim, quæ ad finem ducunt in morali materia, æstimationem suam intrinsecam accipiunt ab ipso fine. Sic, si vitam aliter servare non possim, licet mihi vi qualicunque arcere eum, qui eam impetit, etiamsi forte is peccato vacet: quia jus hoc non proprie ex peccato alterius oritur, sed ex jure, quod mihi pro me natura concedit. Sic, ubi justum est bellum, omnis vis justa est, sine qua jus nostrum obtinere & ad pacem pervenire non possumus: ut rerum corruptio per incendium, aut aliter, intra justum scilicet modum.

d. l. 3. c. 1. §. 2. l. 2. c. 5. §. 5. in fin. c. 14. §. 11. Feld. h. c. & Osiand. aliter.

Grot. l. 2. c. 2. §. 10.

III. *An jus nostrum spectatur ex solo belli principio?*

℞. Non, sed etiam ex causis subna-

Grot. l. 3. c. 1. §. 3. Str. Ex. 47. th. 51. & 52. a. 2. §. 9. scentibus, sicut in judiciis, post litem contestatam, jus sæpè parti novum paritur. Sic, qui se aggregant me impetenti, sive socii sive subditi, in se quoque jus tuendi me mihi porrigunt. Sic, qui bello se miscent, quod injustum est, præsertim si ipsi id injustum esse scire possunt ac debent, obligant se c. 10. §. 3. 4. & 5. ad sumtus & damna resarcienda, Imò, quia satisfactione facta pro sumtibus belli & damnis, ab initio belli, seu tempore suscepti belli datis, inposterum tamen mihi adhuc eadem facilitate, nocere possunt tam is, qui est belli auctor, quam ii qui se ipsi junxerunt, nisi vires eis adimantur: petere potest Text. c. 18. §. 6. 7. 8. 9. victor, ut aut loca illa, ex quibus noceri potest, cedantur, aut alia præstetur cautio, arbitriô victoris, ex bono & æquo sufficiens, scil. de non offendendo subsequenti tempore. Debent enim, secundum supervenientem statum, & circumstantias præmissas, satisfacere victori, si justitiam armorum velint interrumpere.

IV. *Licitane quædam sunt consequenter, quæ non licerent ex proposito?*

Grot. l. 3. c. 1. §. 4. n. 1. Puf. l. 2. c. 6. §. 4. ℞. Ad jus agendi multa consequuntur indirecte & extra agentis propositum, ad quæ per se jus non esset. Sic navis

navis piratis plena, aut domus latronibus, tormentis peti poteſt, etiamſi intra eandem navim aut domum ſint pauci infantes, mulieres, aut alioqui innocentes, quibus inde creetur periculum. Idem dicendum de obſidionibus fortalitiorum, quæ globulis ignitis petuntur; quamvis enim, præter intentionem jaculantium, unus vel alter interficiatur innocens, tamen cùm hoc fiat extra propoſitum eorum, & majus bonum ex occupatione talis fortalitii ſperetur, quàm eſt malum, quod hic innocens patitur, jure feciſſe videntur, & innocens hoc infortunii loco ducere debet, quod Rex vel reſp. indicendo vel ſuſcipiendo bellum, omnes ſuos cives vel ſubditos poſuerit in ſtatum hoſtilitatis, ut licitè ab hoſte offendi & violari poſſint. Non tamen ſemper uti ſummo jure permittit proximi caritas. Quare etiam ea, quæ extra propoſitum accidunt, & accidere poſſe prævidentur, cavenda erunt: niſi multò majus ſit bonum, quò noſtra actio tendit, quàm malum quod metuitur, aut niſi in pari bono & malo multò major ſit ſpes boni, quàm mali metûs; quod prudentiæ arbitrandum relinquitur. *Text. d. c. 18. §. 10.*

V.

V. *Quid licet in eos, qui hostes non sunt, aut dici nolunt, sed hostibus res aliquas subministrant?*

Grot. l. 3. c. 1. §. 5. n. 2. Bod. de rep. l. 1. c. 4. Aug. Thuan. l. 69. p. 309.

℞. Distinguendum inter res ipsas. Sunt enim, quæ in bello tantùm usum habent, ut arma & cætera hujus generis, quæ hostem valdè contra me juvant, & vulgò dicuntur *contrebande*, tales si quis hosti advehat, hostis habetur; in hostium enim habetur partibus, qui ad bellum necessaria hosti subministrat, nec hoc est colere cum utrisque amicitiam, si alios lædas, juves alios. Et quomodo securitate gaudere poterunt, qui securitatem publicam suis commerciis illicitis turbant, & quantum in ipsis est, juvando & validiorem reddendo hostem, evertunt. Sunt alia quæ in bello nullum habent usum, sed voluptati tantùm inserviunt, ut sunt vestes pretiosæ, odoramenta &c. quæcunque animùm hostis ad delicias & luxum inclinant, fortitudinem exuunt; & hæc querelam non habent. Sunt etiam talia, quæ & in bello & extra bellum usum habent, ut pecuniæ, commeatus, naves, & quæ navibus adsunt; & in his distinguendus erit belli status. Nam, si tueri me non possim, nisi quæ mittuntur intercipiam, ne-

Job. Maquard. de jur. mercat. l. 1. c. 16. §. 29. & seqq.

Grot. l. 3. c. 1. §. 5. n. 3. Job. Marq. de jur. mercat. l. 1. c. 16. & seqq. Ziegl. ad Grot. h. c.

neceſſitas jus dabit, ſed ſub onere reſtitutionis: niſi cauſa alia accedat. Quod ſi juris mei executionem rerum ſubvectio impedierit, idque ſcire potuerit qui advexit, ut ſi oppidum obſeſſum tenebam, ſi portus clauſos, & jam deditio aut pax expectabatur, tenebitur ille mihi de damno culpa dato, & ad damni dati modum res quoque ejus capi, & dominium earum, debiti conſequendi cauſa, quæri poterit. Imò, pro hoſte talis videtur habendus, & ut hoſtis excipiendus, ſaltem quod hunc actum concernit, ſive mercator hoc faciat privato nomine, ſive publico. Si damnum nondum dederit, ſed dare voluerit, jus erit, rerum retentione eum cogere, ut de futuro caveat obſidibus, pignoribus, aut alio modo. *§. 5. & de jur. maj. l. 1. c. 41. n. 29. aliter.*

VI. ***Quid juris, ſi non ad hoſtem, ſed ad amicum vicinum mittat merces prohibitas, anne tunc ab una belligerantium parte, metu ne ab illo loco ad hoſtem res transferantur, commercium impediri poteſt?***

℟. Non, quia ſic nimium conſtringeretur commerciorum libertas; niſi conſtet de animo utriuſque, tam ejus, qui mittit, quam ejus, ad quem mittitur, & quem ita merces intercipiendo *Marq. d. l. §. 36.*

do impedire non possumus, quo minus eas ad hostem nostrum mittat, eumque juvet. Hinc in pactionibus, quæ plerumque intercedunt inter bellum gerentes, & eos, qui sunt neutrarum partium, hæ res semper excipi solent.

vid. Grot. in not. & Marq. d. l.

VII. *Quis est modus gerendi bellum?*

Grot. l. 3 c. 1. §. 6. n. 1. & 2. §. 7. Osiand. b. c. aliter.

℞. Vis ac terror maxime quidem propria sunt bellorum, interim tamen cum justum suscipitur bellum, vi aperta pugnet quis, an ex insidiis, nihil ad justitiam refert, & maxime laudantur duces, qui fraude, scilicet bona, dolo bono seu stratagematibus, victoriam quærunt: qui dolus dicitur consistere in actu negativo, & ad eum refertur, quando quis per dissimulationem tuetur sua vel aliena. Nam cum nec quæ scias, nec quæ velis, aperire aliis tenearis, dissimulare quædam apud quosdam, id est, tegere ac occultare fas est. Imò necessaria omninò atque inevitabilis est dissimulatio, his præsertim, quibus resp. commissa est.

VIII. *Quomodo dolus, qui in actu positivo consistit, vocari solet?*

Grot. l. 3. c. 1. §. 8.

℞. Vocatur in rebus simulatio, in verbis mendacium.

IX. *Interceditne hic inter verba & res*

res

res aliqua differentia?

℟. Verba, nutus, & notæ illæ, quæ significant res ipsas, ut hieroglyphicæ, vel quæ ex mero arbitratu significant, ut apud Sinenses, quibus integri conceptus & sententiæ exprimuntur, reperta sunt ad significandum cum mutua obligatione, ita ut iis aliter uti non liceat, quam eo quo convenit modo inter homines; res aliæ non item. Hinc fit, ut rebus aliis uti liceat, etiamsi prævideamus futurum, ut alter inde falsam concipiat opinionem, e. g. ficta fuga ex instituto nihil significat, quanquam hostis eam accipiat, ut signum pavoris: quod alter cavere non tenetur, utens sua libertate huc vel illuc eundi, & magis minusve celeriter, & hoc vel illo gestu habituve. Huc referuntur eorum actus, qui hostium armis, signis, vestibus, velis, utuntur. Et hæ res sunt ejus generis, ut à quovis pro arbitrio, contra consuetudinem, usurpari possint: excipe res quæ ex conventione, vel certos apud homines, vel apud plerosque aut universos, valere videntur. Huc pertinent ignes nocturni, dirigendo navium cursui accensi; item alia signa, quibus diurnus navium cursus regitur, breviaque & sco-

Grot. l. 3. c. 1. §. 8.

Osiand. b. c. obs. 8.

Puf. l. 4. c. 1. §. 2. in med.

ſcopuli indicantur; item, ſigna itinerum terreſtrium, hermæ, protenſæ manus, & ſimilia. Apud quoſdam populos in uſu ſunt ignes, per montium cacumina incenſi, quibus certæ res per totum regnum breviſſimo ſpatio nunciantur. In bello huc referuntur tubarum ſonitus, tympanorum pulſus, vexilli propoſitio, &c. quibus omnibus pro lubitu uti non licet.

X. *At verba naturâ ſignificant?*

Grot. d. c. 1. §. 8. n. 1. l. 2. c. 16. §. 2. Ziegl. h. c. §. 8. Guil. Poſtel. de omn. ling. orig. Geſner. Mithrid. Becman. in hiſt. orb. geogr. & civ. part. 1. 9. Hobbes Leviathan. c. 4.

℞. Imò ex mero hominum arbitrio atque inſtituto; aliàs nulla poſſet ratio reddi, quare eandem rem in diverſis linguis diverſa notarent vocabula. Id quod etiam de apicibus & figuris literarum verum eſt. Sicuti & de pleriſque linguis conſtat, illas ab initio valde fuiſſe pauperes atque ſimplices, poſteà autem ab hominibus locupletatas, & in concinniorem formam redactas. Quamvis & hoc verum ſit, hominis præ cæteris animantibus, hanc eſſe naturam, ut conceptus animi verbis ſignificare aliis poſſit, ita ut non conſiſtat in alieni repetitione, ut pſittacorum garritus.

XI. *Qua ratione iſta impoſitio ab hominibus eſt facta?*

℞. Aut per tacitam quandam conven-

ven-

ventionem, aut per expressam, cujus vi necessum est, ad hanc & non aliam rem notandam, verba & alia signa, ut modò diximus, adhibere. Nam sine tali obligatione inane fuisset tale repertum, etiamsi statuamus, primævas linguas hominibus fuisse infusas: cum enim quilibet homo suam loquendi facultatem seorsim obtineat, eademque libere uti possit, quælibet verba quibuslibet rebus pro lubitu applicando, opus fuit tali conventione, ut quisque eodem modo verbis uteretur, easdemque res iisdem vocabulis exprimeret; ita ut quis serio voluisse præsumatur, quod signis istis expressit, licet forte intrinseca voluntatis destinatio à signis discrepet. Et hinc est, cur ab altero quis postulare possit, quod signis istis expressit & promisit.

Grot. d. c. 1. §. 11. n. 1. Puf. l. 4. c. 1. §. 5.

XII. *Quomodo subviditur hæc conventio?*

℞. In generalem & specialem. Illa intervenisse intelligitur inter homines eadem lingua utentes, ut certas res, inprimis in frequenti commercio atque usu versantes, certis vocabulis exprimant, quæ communis usus ejusdem temporis adprobat. Nam penes hunc arbitrium est, & jus & norma loquendi;

Puf. l. 4. c. 1. §. 6.

Grot. l. 3. c. 1. §. 8. & 11.

dî; & eo volente, multa renaſcuntur, quæ jam cecidere, cadentque quæ nunc ſunt in honore vocabula. Hæc eſt, qua vocabula quædam vel peculiarem à communi uſu ſignificationem induunt, vel qua communis uſus quædam vocabula ignorat; quò pertinent vocabula artificum ſeu termini artis, & peculiaria vocabula aut notæ, quæ finguntur à quibuſdam, ut à ſe invicem, non autem ab aliis intelligantur; huc etiam referuntur teſſeræ militares.

Geſner. in fin. Mitbridatis ſui.

XIII. *In quo ergò conſiſtit veritas?*

Puf. l. 4. c. 1. §. 8.

℞. Veritas conſiſtit in eo, ut ſigna, ac inprimis verba, commodè animi noſtri ſenſa repræſentent alteri, cui eadem intelligendi jus eſt, quæque ut ipſi aperiamus, nobis obligatio perfecta aut imperfecta incumbit, ut vel commodum aliquod inde conſequatur, vel ne damno præter meritum afficiatur. Unde veritas proprie eſt, quando ſigna animi noſtri ſenſa alii, cui eadem intelligendi jus eſt, rectè repræſentant.

XIV. *In quo conſiſtit natura mendacii?*

Puf. d. l.

℞. Ubi ſcientes & volentes facimus, ut ſigna aut verba aliam præ ſe ferant ſententiam animi noſtri, quàm quæ re-

revera erat, cum tamen hanc ipſam is, ad quem ſigna illa diriguntur, intelligendi & judicandi jus habeat, & nobis obligatio incumbat faciendi, ut ille noſtram ſententiam intelligat. Ex quo mendacium definitur, quod ſit, quando ſigna dolô non conveniunt cum ſententia animi noſtri, contra jus alterius, ad quem diriguntur.

XV. *Cur additur dolô?*

℟. Quia, ubi dolus non intervenit, mendacium non eſt, ſed falſiloquium. Hinc aliud eſt mentiri, aliud mendacium dicere. Nam qui rem falſam dicit, quam veram exiſtimat, non mentitur, & qui rem veram quidem dicit, quam tamen falſam putat, mentitur. *Grot. l. 3. c. 1. §. 10. n. 1.*

XVI. *Quid, ſi verbum habeat plures ſignificationes?*

℟. Ut quis excuſetur à mendacio, ſufficit, ſi animi conceptus uni iſtarum ſignificationum congruat: id quod fieri ſolet interdum cum iis, qui curæ noſtræ ad erudiendum ſunt traditi, ut exploremus vires ingenii & eruditionem, vel ut interdum iniquam evitemus interrogationem, vel ut noſtrum aliquod commodum quæramus, ſine damno alterius. *Grot. l. 3. c. 1. §. 10. n. 1. in fin. Puf. l. 4. c. 1. §. 13. Oſiand. h. c. §. 10. aliter.*

XVII. *An non interdum fas non eſt*

 uti

uti istiusmodi sermone ambiguo?

Grot. d. c. l. §. 10. n. 3. ℞. Interdum non modo illaudabile hoc est, sed & improbum: ita ut nihil intersit, sive simplex quis mendacium dicat, sive ambiguo sermone alterum decipiat; puta cum Dei honos, aut amor proximo debitus, aut reverentia adversus superiorem, aut rei, de qua agitur, natura exigunt, ut quod animo cogitatur, omninò patefiat; sicut in contractibus id aperiendum, quod natura contractus intelligitur exigere.

XVIII. *Quid dicendum de reservationibus mentalibus?*

Grot. d. c. l. §. 17. n. 3. l. 2. c. 16. §. 2. Osiand. obs. 9. ℞. His reservationibus corrumpitur omnis sermonis usus, & nemo certus esse potest, in quam partem alterius verba debeat accipere. Et nihil obstat, quo minus qui quid affirmat, id id ipsum negare, qui negat, affirmare dicatur, e. g. cum dicunt *nescio*, subintelligi posse *nescio, ut dicam.* Item *non habeo*, sub intelligi posse *ut tibi dem*; & id genus alia, quæ sensus communis repudiat. Ita & eorum commentum non probatur, qui quasi vocem, Grot. d. §. 17. n 4. non rem, exhorrescant, joca vocant ea, quæ vultu ac pronunciatione maxime seria proferuntur; ut plerum-

que

que isti se excusant, qui nova confingunt.

XIX. *Cur additur in definitione mendacii, Contra jus alterius?*

℞. Quia, nisi alius jus quæsitum habeat (vel ex peculiari pacto, vel ex communi præcepto legis naturalis, vel ex præsentis negotii natura, cui contrahendo sermo vel similia signa adhibentur) ut animi mei sensum ipsi aperiam, mendacium proprie non est, si verba mea non conveniant menti meæ: ita ut hoc in casu non tantum dissimulare liceat, verum etiam, si jus alterius non lædatur, mea autem vel alterius utilitas aliter procurari, aut salus servari nequeat, licebit mihi ita adhibere signa, ut diversam planè animi mei sententiam, quàm revera est, exprimant. At posita obligatione sensa animi alteri indicandi, vocabulis propter conventionem, ut modò diximus, ita uti debeo, ut sententia animi mei ab altero possit intelligi; nam sine hoc nullus sermonis foret usus.

Puf. §. 10. *in med. Grot. h. c.* §. 11. *n.* 1. *aliter.*

XX. *Quibus ergò non mentimur?*

℞. Omnibus istis, qui nullum jus quæsitum habent, vel quia prædiximus, nos falsa dicturos, & alter permisit,

Puf. l. 4. *c.* 1. §. 11. *Grot. d. c.* 1. §. 12. *& seqq.*

aliter. Os. hic diss. omninò & Ziegl.

misit, vel quia status & conditio ejus, ad quem sermo dirigitur, impedit jus, propter quod verba menti convenire debent. Sic, regulariter infanti aut amenti non mentimur, nec tertio, ad quem sermo non dirigitur, licet inde falsam hauriat persuasionem (quò referuntur isti, qui obiter aliquid audiunt) non enim cum eo agitur, ideoque nulla est ad illum obligatio, imò, si ipse sibi opinionem informet de eo, quod non ipsi, sed alteri dicitur, habet quod sibi, non alteri, rem imputet. Nec ægroto mentitur medicus, aut si quis ægrotantem amicum persuasione non vera soletur, aut in prælio periclitanti ex falso nuntio animum addat, quo incitatus victoriam & salutem sibi pariat. Certum enim est, eum, ad quem sermo est, hoc ægre non laturum, imò gratias habiturum, ob commodum aliquod, quod inde assequitur. Nec subditis princeps mentitur, si utilitas & necessitas publica hoc exigat: nimirum propter eminens dominium in omnia jura alterius. Nec mentimur istis, qui ab improbi facinoris perfectione aliter averti non possunt; ut, si iratus alium occisurus, fictis sermonibus ab hoc facinore abducatur & placetur: vita enim

nim innocentis aut par aliquid sæpè aliter servari nequit; sic apud hostem falso sermone uti licet.

XXI. *Hæc, quæ de hoste dicuntur, ad quem sermonem pertinent?*

℞. Ad asserentem, non ad promittentem. Nam ex promissione jus speciale ac novum confertur ei, cui fit promissio: idque inter hostes etiam locum habere, sine ulla hostilitatis jam existentis exceptione, certum est, neque tantum in promissis expressis, sed & tacitis, ut in colloquii postulatione. *Grot. d. c. 1. §. 18. & c. 19. b. lib. Osiand. b. c. §. 18.*

XXII. *An principes eo jure, quod naturaliter concessum diximus, semper uti solent?*

℞. Sæpius non utuntur, ob eximiam quandam animi celsitudinem, interdum & ob virium fiduciam. Magnanimus enim verum & liberè loqui amat. Generosus animus hostibus furtim necem inferre nescit. *Grot. d. c. 1. §. 20.*

XXIII. *An, quod alicui facere non licet, ad id alium impellere aut sollicitare licet?*

℞. Plures negant, quia qui alteri causam peccandi dat, peccat & ipse. Sic regem suum occidere subdito non licet, nec oppida sine consilio publico dedere, nec spoliare cives; ad hæc er- *Grot. d. c. 1. §. 21. jung. tamen Puf. l. 8. c. 0. §. 18.*

go subditum, qui talis maneat, permovere non licet.

XXIV. *At hostis interfectio est licita?*

Grot. d. §. 21. in fin. & §. 22. Ziegl. b. c. §. 22. aliter.

R. Est quidem licita, sed non eo modo: secus, si quis opera sponte & suo impulsu peccantis ad rem sibi licitam utatur; sic contra jus belli non est, ut eum admittamus, qui deserta hostium parte nostram eligit.

CAPUT II.

Quomodo jure gentium bona subditorum pro debito imperantium obligentur: ubi de repressaliis.

I. *Id quod in bello ex jure gentium licet, an ad omne bellum pertineat, & ad omnes belli species.*
II. *Quid hic sit violenta executio*
III. *Quotuplex sit.*
IV. *Quid sit hominum prehensio.*
V. *Quid sint repressaliæ.*
VI. *Quid ad eas requiratur.*
VII. *Quando justitia dicatur negata, vel malitiosè protracta.*
VIII. *An & cur repressaliæ tantùm locum habeant, ubi nullum aliud superest remedium*
IX. *An juste quis ita ex facto alieno teneatur.*
X. *Quænam in tali casu capiantur.*
XI. *An & vita subditorum ex tali causa obligari possit.*
XII. *Quales subditi & quorum bona capi possint.*
XIII. *An legati & eorum bona.*
XIV. *Quis concedat repressalias: an & quomodo repressaliæ à pignorationibus differant.*
XV. *Quis sit effectus repressaliarum.*
XVI. *Ad quid teneantur illi qui vel non solvendo quod debebant, vel jus non reddendo, causam dederunt repressaliis, & qua actione conveniantur.*

I. *Id*

I. *Id quod in bello licet jure gentium, ad quodnam bellum pertinet?*

℞. Id quod licet in bello, vel pertinet ad quodvis bellum, vel ad certam belli speciem; ad quam referuntur violentæ executiones. Grot. l. 3. c. 2. §. 1. in pr.

II. *Quid hic est violenta executio?*

℞. Violenta executio hic est, quando ob denegatam populo, vel malitiose protractam justitiam, alius populus vi quidem, sed non bellica aperta, sibi ipsi jus reddit. Grot. l. 3. c. 2. §. 5. n. 1. in pr.

III. *Quotuplex est?*

℞. Est duplex: hominum prehensio, & repressaliæ. Grot. d. c. 2. §. 3. & 4.

IV. *Quid est hominum prehensio?*

℞. Hominum prehensio est jus capiendi homines aliquos ex civitate aliqua, propter v. g. homicidam nec deditum, nec punitum; & apud Græcos vocabatur androlepsia. Hahn. de repress. memb. 3. aliter. Grot. d c. 2. §. 3. n. 4.

V. *Quid sunt repressaliæ?*

℞. Repressaliæ sunt remedium extraordinarium, quo ob denegatam, vel malitiose protractam justitiam, à magistratu alterius reip., in re non modica, & causa liquida, læsi magistratus, si ejus præcedens monitum alter magistratus negligat, detinet istius loci civem quemlibet, seu res, usquedum læ- Grot. d. c. 2. §. 4. & 5. n. 1. & c. 3. §. 6. n. 2. Str. Ex. 9. th. 8. Hahn. de rep. memb. 2. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 34 §. 6.

ſo ab altero magiſtratu ſatisfiat.

VI. *Quænam requiruntur, ut repreſſaliæ concedi poſſint?*

Grot. d. c. 2. §. 4. Inſt. Jur. publ. p. 314.

℞. Requiſita ex definitione facile colligi poſſunt; primarium eſt, ut juſtitia ſit denegata, vel malitioſe protracta, & ut nullum aliud detur remedium.

VII. *Quando juſtitia dicitur denegata, vel malitioſe protracta?*

Grot. d. c. 2. §. 2. n. 1. in fin. §. 5. n. 1. Blum. ad proceſſ. Cameral. tit. 37. n. 2. Ziegl. d. l. 1. c. 34. §. 10. & ſeqq.

℞. Juſtitia dicitur denegari, ſi judex preces ſupplicantis vel plane audire nolit, ſed eum, limen judicii adeuntem, vel litem proſequentem, apertè repellat, vel ſi aliquem injuſte condemnet, & ſententiam latam non velit revocare, nec læſum ſiſtere indemnem. Protrahi autem dicitur juſtitia, quando intra præfixum tempus, in loco judicii, (ſolennia enim, in judicio recepta, etiam à peregrinis obſervari debent) judex aut non inchoat litem, aut non finit, ſed ſe malitioſe negligentem in cognoſcendo vel exequendo præbet.

VIII. *Cur dicitur, & nullum aliud ſuperſit remedium?*

Grot. l. 3. c. 3. §. 6. n. 2. Habn. d. l. Limn. l. 4. J. P. c. 8. n. 311. & ſeqq.

℞. Quia quamdiu datur remedium ordinarium, non pervenitur ad extraordinarium, imprimis violentum hoc, quod continet ſpeciem belli. Hinc non

non datur, si possit suum quis consequi per compensationem; item si subalternus magistratus justitiam vel denegaverit, vel protraxerit, interdum revisio petenda, interdum supplicatio adhibenda. Imò, magistratus sive princeps, cui justitia est denegata, debet petitionis suæ fundamenta transmittere, & per legatos aut amicos, sive intermedios alios, petere satisfactionem: & si tunc, his omnibus adhibitis, nihil obtineat, quia alter constituitur in culpa, ex qua aut damnum dare censetur, aut & ipse delinquere, sicut justum potest geri bellum, ita & repressaliæ justæ erunt.

IX. *At verò est injustum ex facto alieno teneri?*

℟. Verum est, quod jure naturæ nemo tenetur ex facto alieno, nisi qui bonorum successor est; ut enim cum oneribus bona transirent, simul cum dominiis rerum introductum est. At verò hîc intervenit factum proprium, non quidem immediate, sed mediate; unusquisque enim, qui in aliquam societatem civilem intrat, tanquam membrum se tacite obliget & corpore & bonis, pro factis illius civitatis: & juri naturali conveniens est, ut consensu

suo

Grot. l. 3. c. 2. §. 1. l. 2. c. 21. §. 19.

Grot. l. 2. c. 2. §. 2. c. 14. §. 1. n. 2. & §. 12.

ſuo ex facto alieno quis obligari poſſit, exemplo fidejuſſorum. * Accedit neceſſitas & utilitas mutua inter gentes, quæ hoc jus extorſit; nam alias magna daretur injuriis faciendis licentia: cum enim magiſtratus illius, qui mihi obligatus eſt, juſtitiam deneget, facit, ut modo extraordinario meus magiſtratus mihi jus dicere debeat. Et licet forte hoc remedio nunc aliquis gravetur, alio tempore tamen & ipſe per idem ſublevari poteſt: nam caſu exiſtente, talis reſp. contra nos eodem jure utitur. Præterea iſti, qui vel ipſi, vel quorum res detinentur, facilè ſuæ indemnitati per ſuum magiſtratum conſulere poſſunt: nam ubique ferè locorum major habetur ratio civium, quam exterorum, qui plerumque rudiùs & duriùs excipiuntur.

Grot. l. 3. c. 2. §. 2. n. 1. & 2. Hahn. de repreſſ. membr. 6. Puf. l. 8. c. 6. §. 13. Ziegl. d. l. 1. c. 34. §. 29.

X. *Quænam in tali caſu capiuntur?*

℞. Aut corpora, aut res mobiles ſubditorum ejus, qui jus non reddit, capiuntur. Corpora ſeu perſonæ tunc, ſi etiam noſtri ſubditi apud iſtos, contra quos utimur repreſſaliis, detineantur: bona autem, ſi circa bona ſubditorum noſtrorum iniquitas ſit commiſſa. Licet & hoc in caſu, ſi bona haberi non poſſint, rectè videantur perſonæ

Grot. l. 3. c. 2. § 5. n. 2. Ziegl de jur. maj. l. 1. c. 34. §. 17.

ſonæ detineri, uſquedum juſtitia admi-niſtretur.

XI. *An & vita ſubditorum ex tali cauſa poteſt obligari?*

℞. Creditum hoc fuit apud aliquos populos, ideò nimirum, quod crederent, unicuique hominum jus plenum eſſe in ſe, idemque jus ad remp. poſſe transferri: quod minime eſt probabile, ut ſuprà diximus. Fieri tamen poterit, non ex intentione, ſed ex accidenti, ut occidantur, qui juris executionem, fortè capere ſe aut bona volentibus reſiſtendo, per vim volunt impedire.

Grot. d. c. 2. §. 6. & l. 2. c. 21. §. 11. n. 2.

Ant. Matth. de crim. tit. de ſicar. c. 2. n. 10.

XII. *Quales ſubditi capi poſſunt, & quorum bona?*

℞. Diſtinguenda omninò ſunt ea, quæ juris gentium ſunt proprie, & ea, quæ jure civili aut pactis populorum conſtituuntur. Jure gentium capi poſſunt ii qui tales ſunt ex cauſa permanente, ſive indigenæ, ſive advenæ: non qui tranſeundi, aut moræ exiguæ cauſa alicubi ſunt. Introductæ enim ſunt pignorationes ad exemplum onerum, quæ pro exſolvendis debitis publicis indicuntur, quorum immunes ſunt ii qui tantùm pro tempore loci legibus ſubſunt. At jure civili populorum

Grot. l. 3. c. 2. §. 7. n. 2. Hahn. de repreſſ. memb. 12.

rum ſæpè excipi ſolent perſonæ mulierum & infantium, ut & res eorum, qui literis operam dant.

XIII. *Quid dicendum de legatis?*

Grot. d. c. 2. §. 7. n. 2. in fin. Ziegl d. l. 1. c. 34. §. 16. Rutg. Rulant. l. 7. c. 9. aliter.

℟. A numero eorum, qui capi poſſunt, eximuntur Legati & eorum bona, quia aliàs legationis finis impediri facilè poſſet. Huc non videntur referri poſſe Commiſſarii, ſicuti nec tabellarii, apparitores, nuncii & ſimiles; hi enim inter alias gentes hoc privilegio non gaudent.

XIV. *Quiſnam concedit repreſſalias?*

Habn. d. tr. memb. 7. Inſt. Jur. publ. p. 313. in fin. Grot. l. 3. c. 2. §. 7. n. 3. aliter. & Kulpis ibi. Schutz. vol. 2. Ex. 5. th. 2. Roding. in Pand. Camer. 1. tit. 10.

℟. Is, cui competit jus belli, ideoque hoc judicandum eſt ex cujuſque gentis legibus fundamentalibus. Et in hoc etiam repreſſaliæ differunt à prehenſione hominum, quæ apud Græcos in uſu fuit, & à pignorationibus proprie ſic dictis. Quamvis enim in genere repreſſaliæ poſſint comprehendi ſub pignorationibus, ſtrictè tamen conſideratæ repreſſaliæ pignorationes non ſunt. Nam (1.) pignorationes poſſunt fieri propria auctoritate, ſecùs quàm repreſſaliæ. (2.) Pignorationes locum habent inter concives, quoties alter alterum turbat in re ſua, aut in quaſi poſſeſſione ſui juris, quod ad ſe pertinere putat; repreſſaliæ non item.

XV.

XV. *Quis est effectus repressaliarum?*

℞. Personæ captæ non perinde habendæ sunt, atque si in bello captæ essent, nec etiam servi nostri per talem apprehensionem fiunt; cum nec hostes quidem illicò sint, adversus quos repressaliæ exercentur. Quocirca pœna corporali affici non possunt, vel corporis cruciatu, sed tamdiu tantùm detineri, usquedum vel ipsi, vel ipsorum amici, satisfactionem impetraverint: aut si planè impetrari non possit, videntur habendi esse instar obsidum. In rebus captis creditor consequitur jus retentionis, & hinc confici debet rerum captarum inventarium, eæque diligenter sunt custodiendæ; si post aliquod tempus creditori nec per judicem, nec per debitorem satisfiat, tunc res captæ creditori vel in solutum dari, vel justo pretio vendi possunt, & solutio fieri, deductisque impensis, pretium quod superest, isti erit restituendum, cujus bona capta sunt.

Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 34. §. 25. & 28.

Ziegl. d. l. §. 27. Grot. l. 3. c. 2. §. 7. n. 3. in med. aliter. Grot. d. c. 2. §. 7. n. 2. in med.

XVI. *An isti, qui ita pro alio captus fuit, aut ejus bona, datur recursus adversus debitorem vel civitatem?*

℞. Iste qui causam dedit pignoratio-

Grot. l. 3. c. 2. § 7. n. 4. Ziegl. in comment. h. c. § ult. & d. tr. § 39. & seqq.

tioni, naturali jure tenetur ad resarcienda damna alii, cui eam ob caufam aliquid decedit. Quanam autem actione hoc peti possit, inter se non conveniunt Doctores; nos condictionem ex æquitate concedendam putamus, ex qua illa oritur.

CAPUT III.

De bello justo sive solenni jure gentium, ubi de indictione.

I. *Quodnam bellum hîc justum dicitur?*

Grot. l. 3. c. 3. § 1.

JUstum bellum hîc dicitur, quod est solenne, & geritur ab eo, qui majestatem habet, præcedente de-

denunciatione: poſt quam is *hoſtis* dicitur.

II. *Quis & hoſtis?*

℞. Hoſtis hîc eſt, qui habet ſummum imperium, & bellum publice alicui decrevit. d. c. 3. §. 1. n. 1. Puf. l. 8. c. 6. §. 9. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 33. §. 25. & in comment. b. c. §. 1.

III. *Quid intelligimus per eos, qui habent ſummum imperium?*

℞. Omnes qui remp. habent, quamvis admittant aliquod injuſtum, etiam communiter: licet enim delicta committant, tamen juris fruendi cauſa ſociati ſunt, & exteris jus reddunt, ſi non per omnia ſecundum jus naturæ, (quod multos apud populos ex parte quaſi obliteratum eſt) certè ſecundum pacta cum ipſis inita, aut ſecundum mores. Corpus morbidum corpus tamen eſt, & civitas, quanquam graviter ægrota, civitas dicitur, quamdiu manent leges, judicia, & quæ alia neceſſaria ſunt, ut ibi exteri jus conſequi poſſint, non minùs, quàm privati inter ſe. Cœtus autem piratarum aut latronum civitas non eſt, quia criminis cauſa ſociantur: hinc, licet tanquam milites atque imperatores ſe gerant, non pro hoſtibus habendi ſunt; niſi fortè mutatio incidat, non in ſingulis tantum, velut quando ex prædone dux Grot. d. c. 3. §. 2. n. 1. & 2. Grot. d. c. 3. §. 3. Rhet. de pace c. 2. §. 11.

justus sit, sed etiam in cœtibus, ut qui prædones tantùm fuerunt, aliud vitæ genus amplexi civitas fiant. Etiam isti habent summum imperium, qui illud pro parte habent, & pro ea parte justum bellum gerunt; item ii, qui inæquali fœdere juncti sunt.

d.c.3.§.4. & l.1.c.4. §.13.& 21.

IV. *Quid, præter summum imperium, requiritur ad bellum solenne?*

Grot. d. c. 3. §. 5.

℞. Requiritur, ut publice decretum sit, ita ut ejus significatio ab altera partium alteri facta sit; unde promulgata prælia dicuntur.

V. *An in omni bello requiritur denunciatio?*

d.c.3.§ 6. n. 1. in pr. Hugo de Roy de eo quod just. l. 1. tit. 7. n. 3. Rhet. de pace c. 2. §. 9. Schutz. vol. 2. Ex. 10. th. 6. lit. a.

℞. In bello defensivo, & ubi vis illata arcetur, non requiritur denunciatio, quia tale bellum à natura censetur indictum; vim enim vi repellere naturaliter licet. In bello offensivo, etiam quando dominus rei suæ manum injicere vult, requiritur, ut post denunciationem constare possit, an alter ipse, & sine vi, satisfacere velit, nec ne. Sic, quoties pro re una res alia, multòque magis, si res eorum qui debitori subditi sunt, occupare, vel summam potestatem habentem impetere, ex debito aut delicto subditi, quis velit, interpellationem oportet intercedere,

quæ

quæ illum in culpa constituat.

VI. *Quid est belli indictio?*

℞. Belli indictio est actus, quo ejus, quem bello invadere decrevimus, amicitiæ & societati renunciamus, ipsumque nihil sibi nisi hostile à nobis expectandum, certiorem reddimus.

VII. *Quotuplex est belli indicto?*

℞. Alia (1.) est conditionata, quæ cum rerum repetitione conjungitur, e. g. eam se injuriam, nisi ab ipsis qui fecerint, dematur, se ipsum omni vi depulsurum esse. Nec necesse est, ut hanc conditionatam pura subsequatur, licet aliquando fiat ex superabundanti. Alia (2.) pura, quæ denunciatio in specie *indictio* vocari solet, & est, qua simpliciter alterius amicitiæ & societati renunciamus, eumque hostem nostrum declaramus. Hoc plerumque fit, ubi bellum jam alter intulit, sæpe etiam ubi quis ipse ea deliquit, quæ bellum merentur. Grot. d. c. 3. §. 7.

VIII. *An requiritur, ut utrinque bellum indicatur?*

℞. Sufficit, eam fieri ab altera partium: licet sæpè utrinque indici soleat, ut de animo & jure nostro reliqui fiant certiores. Et hoc fine in regni vel provinciæ limitibus, & aliis con- Grot. d. c. 3. §. 7. n. 3. Schutz. d. Ex. 10. th. 6. lit. b.

suetis locis, ad tubarum clangorem; bellum proclamatur & publicatur, *Wird mit Ausblasung der trompetten und öffentlicher Ausruffung an gewöhnlichen orthen angekündigt.* Qui modus promulgandi ex moribus populorum varius est, & non ex jure gentium.

Grot. d. c. 3. §. 8.

IX. *An bellum geri potest, simul atque indictum?*

Bellin. de re milit. part. 1. tit. 8 n. 8. Ziegl. h. c. §. 13. Text. c. 17. §. 32. Grot. l. 3. c 3. §. 8. in fin. & §. 13. aliter.

℞. Non, sed concedi debet tantum temporis spatium, quantum requiritur ad deliberationem & inde concipiendam responsionem, an spontè alter satisfacere, an verò belli eventum expectare velit; sicut in judiciis citato datur tempus ad deliberandum, an contendere, an concedere velit: & si contendere velit, ut instructus veniat ad respondendum.

X. *Quando bellum est indictum, cui censetur esse indictum?*

Grot. d. c. 3. §. 9. & 10.

℞. Indictum bellum ei, qui imperium in populo summum habet, simul indictum censetur omnibus ejus, non subditis tantùm, sed & qui se socios ei adjuncturi sunt, ut qui accessio sunt ipsius, & hoc est, quod ajunt *diffidato principe, diffidatos ejus adhærentes.* At eo bello absoluto, si ob auxilia suppe-

peditata populus aut rex alter bello impetendi sint, nova opus erit indictione, quia novum est bellum. & jam non ut accessio spectatur, sed ut principale aliquod.

XI. *Cur gentes ad bellum justum denunciationem requirunt?*

℞. Ut adhuc ultima vice alter de satisfactione moneatur, & si non satisfaciat, ut bellum certum expectet. *Ziegl. h.c. §. 11. Feld. ad Grot. h. c. §. 11. & Kulpis. cum ipso aliter.*

XII. *Si jus legationum sit violatum, an opus est denunciatione?*

℞. Affirmatur, non enim necessariò denunciatio fit per legatos; nam ad violatores legatorum contemtoresque juris eorum sanctissimi, legati non mittuntur, sed per literas & aliis modis, quibus id tutò fieri potest. *Grot. d.c. 1. §. 14. Alber. Gent. l. 2. c. 1. p. 212. aliter.*

CAPUT IV.

De jure interficiendi hostes in bello solenni, & alia vi in corpus.

CAPUT X.

Monita de his, quæ fiunt in bello injusto.

CAPUT XI.

Temperamentum circa jus interficiendi in bello justo.

I. *Quinam ſunt belli effectus?*

Grot. l. 3. c. 4. §. 3. ℞. Ut liceat hoſtem lædere, & in perſona, & in rebus.

II. *Quid hoc eſt, licet?*

ibid. c. 4. §. 2. n. 1 & 2. l. 1. c. 1. §. 3. 9. & 17. & ibid. Eccl.

℞. Licere interdum dicitur id, quod rectum & ex omni parte pium eſt, ut amare Deum & proximum: interdum licere aliquod dicitur, non quod ſalva pietate & officiorum regulis fieri poteſt, ſed quod apud homines pœnæ non ſubjacet. Sic apud multos populos ſcortati licet; ſic regibus dicuntur omnia

mnia licere, quia ſunt exemti à pœnis humanis.

III. *Quomodo ergò licet lædere hoſtem?*

℞. Hoſti hoſtem licet lædere in perſona & rebus, i. e. non ei tantum, qui ex juſta cauſa bellum gerit, quique lædit intra eum modum, qui naturaliter conceſſus eſt, ſed ex utraque parte & indiſtinctè, ita ut eam ob cauſam nec puniri poſſit, in alieno territorio deprehenſus, tanquam homicida, aut fur, nec bellum ipſi ab alio, talis facti nomine, inferri. *d.c.4.§.3.*

IV. *Quæ eſt cauſa, cur hoc gentibus ita placuerit?*

℞. Quia inter duos populos de jure belli pronunciare velle, periculoſum fuerat aliis populis, qui ea ratione bello alieno implicarentur. Deinde, quia etiam in bello juſto vix ſatis cognoſci poteſt ex indiciis externis, quis juſtus ſit ſe tuendi & ſua recupererandi modus, ita ut omnino præſtiterit hæc religioni bellantium exigenda relinquere, quam ad aliena arbitria vocare. *Grot. d.c. 4.§.4. Puf. l. 3. c. 1. §. 7. in med.*

V. *Qui comprehenduntur ſub hac licentia lædendi?*

℞. Omnes, qui intra præſidia hoſtium ſunt, non tantum qui actu ipſo ar- *d. c. 4. §. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 14.*

arma gerunt, aut qui bellum moventis subditi sunt, sed etiam peregrini, qui ante bellum eò iverunt, & post modicum tempus, intra quod discedere potuerant, ibi manserunt, & qui, commisso cognitoque bello, intra fines hostilicos veniunt. Referuntur huc infantes, fœminæ, senes, captivi quibus vita non est promissa, supplices, deditі sine conditione, obsides; in omnes hos competit potestas occidendi, quamdiu injuria ipsis non est remissa.

Pf. l. 8. c. 2. §. 6.

VI. *Quo in loco subditi hostium possunt occidi?*

℞. Qui sunt subditi ex causa permanente, eos offendere ubique locorum licet, in solo proprio, in solo hostili, in solo nullius, in mari. In territorio autem pacato eos interficere non licet, propter jus ejus, qui ibi imperium habet, & quod hoc modo violaretur.

Grot. d. c. 4. §. 8. n. 2. Boecl. in diss. Quies in turo. p. 210.

VII. *An causa interfectorum captivorum, aut supplicum, referri potest ad talionem?*

℞. Non, quia talio proprie exercenda est in eandem personam, quæ deliquit. Contra vero ex bello plerumque id, quod talio dicitur, in malum redundat eorum, quorum in eo, ob quod accusantur, nulla est culpa, quales

Grot. d. c. 4. § 13. & ibi Ziegl.

les sæpe sunt captivi & supplices.

VIII. ***An propter pertinax studium in partes, & ob strenuam defensionem, quis occidi posteà potest, quando captus est?***

℞. Nemo est, qui talem supplicio dignum judicet, maxime cum partes illæ aut à natura assignatæ sunt, ut inter imperantes & parentes, aut honesta ratione electæ, ut qui aliis auxilium ferunt in justo bello. Imò, tantum abest, ut in eo crimen sit, ut pro crimine habeatur, si quis præsidio intempestivè decesserit: interim tamen, ut hostes occidi impune possint.

d. c. 4. § 13. n. 2. & c. 11. §. 16. Obrecht. de ret. bell. c. 2. §. 8. Kulpis. h. c. §. 6. immed.

IX. ***An licet hostem tollere veneno?***

℞. Jure naturæ licet: nam quem interficere licet, eum gladio, an veneno interimas, nihil interest; licet generosius sit, ita occidere, ut is qui occiditur, sui defendendi habeat copiam: quod tamen huic non debetur, qui mori meruit. Jure autem gentium, quia communis est necessitas, ne pericula in bellis nimium intendantur, hoc non videtur esse permissum. Et credibile est, à regibus id esse profectum, quorum vita, quæ ab armis ante alios defenditur, à veneno minus,

Grot. d. c. 4. § 16. Alib Grot. l. 2. c. 6. p. 250. Osiand. h. c. §. 16. aliter. jung. Zentgraf. diss. de armis in bello prohibitis.

quam aliorum tuta esset, nisi defendantur ii juris aliqua religione & metu infamiæ. Sic & videtur esse contra jus gentium, spicula, fontes, & aquas veneno inficere; quæ talia prohibuerunt, ut minuantur pericula in bello.

X. *Sed an licet aquas corrumpere, ut bibi nequeant?*

Grot. d.c. 4. §. 17. Alber. Gent. aliter. p. 256.

℞. Affirmatur, id enim perinde habetur, ac si flumen avertatur, aut fontis venæ intercipiantur.

XI. *Licetne hostem interficere immisso percussore?*

Grot. d.c 4. §. 18 jung. c. 1. §. 21. & ibi not. Alber. Gent. p. 275. junge tamen Puf. l. 8. c. 6. §. 18.

℞. Per eos, qui fidem expressam vel tacitam violant, ut sunt subditi, vasalli, milites, recepti ut supplices, advenæ, transfugæ, id non videtur permissum, ne nimium intendantur pericula eorum, qui maxime eminent. Per alios verò id videtur licere: nimirum hostem occidere ubivis licet; nec refert, quot sint, qui faciant.

XII. *At tales percussores deprehensi exquisitis suppliciis affici solent?*

Grot. d. c. 4. §. 18. n. 3.

℞. Hoc non ideo venit, quod in jus gentium deliquerint: sed quia eodem jure in hostem quidvis licet: gravius autem aut levius malum statuit quisque, pro sua utilitate. Nam sic & explo-

Grot. d. c. 4. §. 19.

ploratores deprehensi pessime tractari solent: quos tamen mittere jure gentium haud dubie licet. *Alb. Gent. p. 421. Kulpis. b. c. §. 7. in fin.*

XIII. *An stupra & adulteria in bello sunt permissa?*

℞. Non, quia per denunciationem belli renunciavimus tantum istis juribus, quæ ad securitatem nostram faciunt; & hostis noster habet tantum jus ad ea media, quæ ad bellum gerendum, & ad finem in eo obtinendum sunt necessaria: qualia non sunt stupra & adulteria, sed tantum sunt actus efferatæ libidinis, qui non minus in bello, quam in pace puniendi sunt. *Osiand. ad Grot. b. c. §. 19.*

XIV. *Si belli causa sit injusta, bellum autem solenniter sit susceptum, an effectus belli justitiâ intrinsecâ justi esse possunt?*

℞. Si belli causa injusta sit, etiamsi bellum solenni modo sit susceptum, injusti sunt (internâ injustitia) omnes actus, qui inde nascuntur: ita ut qui scientes tales actus operantur, habendi sint in eorum numero, qui ad regnum coeleste sine poenitentia pervenire non possunt. Vera autem poenitentia, si tempus & copia suppetat, omninò requirit, ut is, qui damnum dedit, sive interficiendo, sive res corrumpendo, sive *Grot. l. 3. c. 10. §. 3. Osiand. l. b. c. §. 3.*

l. 2. c. 17. §. 13. & 14. five prædas agendo, id ipſum reſarciat ipſis, quorum intereſt.

XV. *Quinam ergò ſunt iſti, qui hæc reſarcire debent?*

d. c. 10. §. 4. l. 2. c. 21. §. 4 & 7. l. 3. c. 1. §. 3. ℞. Ad reſtitutionem tenentur belli auctores, ſive poteſtatis jure, ſive conſilio damnum dederint, etiamſi inſolitum ſit damnum; dummodò bellum ſequatur, ſi etiam tale quid juſſerint aut ſuaſerint, quod impedire potuerunt & non impediverunt. l. 2. c. 17. §. 11. Sic duces tenentur de his, quæ ſuo ductu facta ſunt: & milites in ſolidum omnes, qui ad actum aliquem communem & individuum, puta urbis incendium, concurrerunt; in actibus autem dividuis quiſque pro eo damno tenetur, cujus ipſe cauſa unica, aut certe inter cauſas fuit. Referuntur etiam huc illi, qui aliis operam navarunt, & in culpa ſunt. Item, qui rem bello injuſto captam penes ſe habent, tenentur domiGrot. l. 3. c. 10. § 6. l. 2. c. 10. §. 9. nis eam reſtituere, ut tamen, ſi quid ſumtus aut operæ impenderint, deducere tantum poſſint, quantum domino valebat adipiſci deſperatam poſſeſſionem, & ſi rem emerint, pretium reſtituendum. Sin autem rei poſſeſſor culpæ exſors eam conſumſerit, aut alienaverit, non tenebitur, niſi in quantum

tum

tum censeri potest locupletior factus.

XVI. *Si bellum sit justum ratione causæ suæ, an omnes justitiâ internâ occidi possunt, quos enarravimus?*

℟. Non, justè seu ex justitia interna nemo interfici potest, nisi aut in pœnam justam, aut quatenus absque eo vitam & res nostras tueri non possumus; licet interdum accidat, ut citra propositum nostrum etiam innocentem occidamus. *Grot. c. 11. §. 2.*

XVII. *Quid ergò dicendum de infantibus, fœminis, senibus &c?*

℟. Ex rigore belli, quia sunt partes istius corporis seu civitatis, cui bellum indiximus, occidi possunt; sed ex temperamento juris naturæ, quod respicit circumstantias, & an vita nostra & res ab iis non sint tutæ, non possunt. Infantes quidem excusat ætas, fœminas sexus, nisi virilia & arma tractent, aut aliàs in bello juvent; senes defectus virium, nisi consilio vel aliàs noceant; sacerdotes, item eos, qui literis operam dant, vitæ genus, nisi & hi servitia militaria præstent. Item agricolæ, mercatores, opifices, artifices, modò ad bellum nihil contribuant, sive negotiando in rebus ad militiam per- *Grot. c. 11. §. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. & 18. Ziegl. h. c. & Fell. Alb. Gent. l. 2. c. 21. & 22 Seld. l. 6. c. 15. in fin.*

pertinentibus, five arma fabricando, pulverem pyrium &c. faciendo. Captivis parcendum, quia arma posuerunt, item deditis fine conditione, ita ut nec talio, nec pertinax ſtudium ſufficiens fit cauſa eos occidendi, niſi forte ſævitia hoſtis in captivos exerceri ſolita, aliter non poſſit coërceri, quàm ſimili ſævitia. Sic & obſides non ſunt occidendi, niſi & ipſi aliquid commiſerint morte dignum. Adde tandem omnes commiſſiones, quæ ad jus conſequendum, aut ad bellum finiendum nullius ſunt uſus, ſed meram habent virium oſtentationem propoſitam, & cum officio Chriſtiani hominis, ipſaque cum humanitate pugnant.

CAPUT V.

De rebus vaſtandis eripiendiſque.

CAPUT XII.

Temperamentum circa vaſtationem, & ſimilia.

I. *An res hoſtium corrumpi & rapi poſſint.*
II. *An etiam res ſacrae.*
III. *An hæ ſint in Chriſti patrimonio.*
IV. *Quid, ſi quis ex errore credat, ſimulacro numen aliquod ineſſe, an ſibi jure belli violare poſſit.*
V. *An res religioſae violari poſſint.*
VI. *An res hoſtiles vi tantum eripi poſſint, an etiam dolo*
VII. *An citra modum rapi aut corrumpi poſſint.*
VIII. *Quid, ſi populatio ho-*

hostem brevi ad pacem faciendam adigat.
IX. *Quae res non videantur vastandae.*
X. *Quae rationes & utilitates, praeter aequitatem & humanitatem, moderationem suadeant.*

I. *Possumusne res hostium vastare, easque iis eripere?*

℞. Affirmatur; nam contra naturam non est, spoliare eum, quem honestum est necare: & jure belli eripi aut corrumpi possunt munitiones hostium, portus, urbes, viri, naves, fructus, & si qua sunt similia. *Grot. l. 3. c. 5. §. 1. Puf. l. 8. c. 6. §. 18. in fin. Osiand. h. c. Obs. 1.*

II. *An & res sacrae?*

℞. Quia res sacrae sunt ejus, qui summum imperium in populo obtinet, meritò & hae res cedunt victori. *d. c. 5. §. 2. n. 1.*

III. *At res sacrae sunt in Christi patrimonio?*

℞. Christi patrimonium non est de hoc mundo; hinc cum sacra sint publica, quando populus alteri populo aut regi se dedit, tum etiam ea dedit, quae divina dicuntur, juxta illud:

deduntque se, divina humanaque omnia.

Et ideò jus publicum in sacris consistere dicitur: & populus ipse, mutata voluntate, propter utilitatem & necessitatem publicam, ex sacro profanum potest facere: certo indicio, haec bo- *Grot. d. c. 5. §. 2. n. 1. & 2. Conring. ad B. Innocent. X. c. 6. Maurit. de secularis. bon. eccles. c. 5. Kulpis h. c. §. 1. in fin. Osiand. h. c. §. 2. cum pluribus aliis, aliter.*

Grot. d. c. 5. §. 2. n. 4. Osiand. ibi & Ziegl. Nov. 37. Zepper. de Polit. Eccles. l. 2. c. 26. & de leg. Mosaic. l. 4. c. 10. Hortled. de caus. bell. Germ. tom. 1. l. 5 & 6.

bona quidem ex privatorum dominio & potestate exivisse, & sacra dici à fine, cui destinata sunt, non autem ex illo, quod summæ potestati in omnia reip. bona competit, & dominium eminens vocatur. Propter quod etiam procedunt ab imperantibus constitutiones de sacris rebus non alienandis vel oppignorandis, nisi certis in casibus.

IV. *Quid si quis ex errore credat, in simulacro numen aliquod inesse?*

ibidem.

℞. Id violari aut corrumpi, nefas est ab iis, qui in ea persuasione conveniunt, ex talis opinionis positione, seu quia conscientia erronea obligat æquè ac recta. Aliud est, si hostes non idem sentiant; ab his enim recte talia simulacra seu idola abolentur, & bona sacra, in cultum idololatricum destinata, in alios pios usus & verum cultum convertuntur.

V. *Quid dicendum de rebus religiosis?*

Grot. d. c. 5. §. 3.

℞. Idem & de religiosis intelligi debet. Nam hæc quoque non mortuorum sunt, sed viventium, sive populi alicujus, sive familiæ. Quare sicut sacra loca ab hostibus capta, ita & religiosa talia esse desinunt: dummodo ipsa mortuorum corpora non male tractentur, quia id contra jus est hominum sepeliendorum.

l. 2. c. 19. §. 1. & 6.

VI.

VI. *An res hostium tantùm vi possunt eripi, an etiam dolo?* Grot. d. c. 5. §. 4.

℞. Non vi sola res hostium hostibus eripi possunt, sed & doli, qui perfidia carent, permissi censentur.

VII. *An citra modum res hostium possunt corrumpi, aut iis eripi?* Grot. l. 3. c. 12. §. 1. Francisc. à Vict. de jure bell. n. 56.

℞. Non, sed desistendum est, vel quando id acquisivimus, quod par est illi, quod nobis debetur, vel quando tantum damni datum fuit, quantum vindictæ modum non excedit, vel quantum requiritur, ut pericula futura, ne scilicet de novo nobis inferatur bellum, & sic bellum ex bello nascatur, evitare possimus. Quare, ut propter pecora abacta, aut domos aliquas incensas, totum regnum vastetur, æquitas non fert. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 33. §. 72.

VIII. *Quid, si populatio hostem brevi ad pacem faciendam subigat?*

℞. Stultum est, nullo suo bono nocere alteri, sed si vastatio ad pacem adigat hostem, non est ratio parcendi. Quamvis, si rem rectè expendas, plerumque admittantur talia, ex odio magis, quam prudenti ratione. Grot. d. c. 12. §. 1. n. 2. & 3. Alber. Gent. l. 2. c. 23. p. 448.

IX. *Quæ ergò res non videntur vastandæ?*

℞. In quibus cessat ratio vel necessita- Grot. l. 3. c. 5. §. 2. n. 3.

tatis vel utilitatis; ſic, poſt plenam victoriam, horrificum, nefarium & omni odio dicitur imbutum bellum, quod parietibus, tectis, columnis, poſtibus fit. Sic, ſi magna ſpes ſit celeris victoriæ, cujus præmium & ager & fructus futuri ſint, his parcendum. Nam jam res hoſtiles non diripies, utpote quae non amplius ad iſtum pertinent, ſed tuæ ſunt, tuas res perdes. Si hoſtes aliunde, quo ſe ſuſtentent, habeant, puta mare, ſi fines alii pateant, agricultura etiam in ipſo collimitio tuta maneat, & potius tributum exigatur. Et hinc non tantum agricolæ, ſed & animalia, quibus arant, & ſemina, quæ ad agrum portant, extra belli periculum poni debent. Sic rebus, quæ ad bellum faciendum aut ducendum nihil momenti habent, ut ſunt templa, etiam durante bello parcendum: & quidem in templis ſpecialis ratio accedit, quod ſacris uſibus dicata ſunt, & ſi nullum inde ſit periculum, talia ædificia, & quæ eis accedunt, conſervari ſuadet rerum divinarum reverentia, inter eos maxime, qui eundem Deum ex eadem lege colunt, etiamſi fortè ſententiis quibuſdam aut ritibus diſſideant. Conſuetudo tamen fere eſt qua-

d. c. 11. §. 3. jung. Fuß-Knechts-Beſtall. de an. 1570. art. 53. & Kulpis. b. c. §. 3. lit. I.

d. c. 12. §. 6.

Ziegl. in com. b. c.

quarundam gentium, ut campanæ rebus sacris destinatæ, certa pecuniæ summa redimantur. Idem dicendum de religiosis & illis, quæ in honorem mortuorum structa sunt; nam & hæc, nisi contemta humanitate, violari non possunt. Grot. d. c. 12. §. 7. Text. c. 18. n. 37.

X. *Præter rationem æquitatis & humanitatis, suntne adhuc aliæ rationes quæ hoc suadent?*

℞. Affirmatur, talis enim moderatio hosti magnum telum eripit, desperationem scilic. & præ se fert speciem magnæ de victoria fiduciæ; clementia per se est apta frangendis & conciliandis animis. Inprimis autem summarum potestatum & ducum, qui Christiani & à Deo & ab hominibus haberi volunt, officium est, violentis urbium direptionibus, & si quid his simile est, intercedere, ut quæ abire non possint, sine gravissimo multorum innocentium malo, & sæpe ad belli summam parum proficiant: ita, ut bonitas Christiana ferè semper, ipsa quoque justitia plerumque ab istis abhorreat. d. c. 12. §. 8. n. 1. 2. & 4.

CAPUT VI.

De jure acquirendi bello capta.

CAPUT XIII.

Temperamentum circa res captas.

I. *Capta in bello cuinam cedunt?*

Grot. l. 3. c. 6. §. 1. n. 1. ℞. Bello justo ea nobis jure naturæ acquiruntur, quæ aut paria sunt ei; quod cum nobis sit debitum, aliter consequi non possumus, aut etiam quæ nocenti damnum inferunt, intra æquum vindictæ modum; id quod & Deus

Deus probat in lege à Mose data. Jure gentium non tantum is, qui ex justa causa bellum gerit, sed & quivis in bello solenni, & sine fine modoque, dominus fit eorum, quæ hosti eripit, eo sensu, ut à gentibus omnibus & ipse, & qui ab eo titulum habent, in possessione rerum talium tuendi sint: quod *dominium quoad effectus externos* (in quantum non habetur pro fure, & proprio nomine pro lubitu de hac re disponere potest) licet appellare.

Kulpis. h. c. §. 1. Deut. 20. vers. 14.

Grot. d. c. 6. §. 2.

II. *Quando res censentur captæ?*

Res mobilis capta dicitur, ubi intra fines, i. e. præsidia hostium perducta fuerit; eodem enim modo res amittitur, quo postliminio redit, redit autem, ubi intra fines imperii esse cœpit, sive intra præsidia. Et quamvis res captæ statim dicantur fieri capientium, tamen hoc cum conditione aliqua, continuandæ scilicet eousque possessionis, intelligi debet. Cui consequens esse videtur, ut in mari naves, & aliæ res captæ censeantur tum demum, cum in navalia aut portus, aut ad eum locum, ubi tota classis se tenet, perductæ sunt. Hæc tamen apud quasdam gentes aliter determinari pos-

Grot. d. c. 6. §. 3. n. 2.

Groeneweg. de LL. abrog. ad tit. de capt. & postl. revers. Ziegl. h. c. §. 3. Grot. d. c. 6. §. 4. n. 1.

 sunt,

sunt. Res immobiles captæ intelliguntur, quæ mansuris munitionibus ita includuntur, ut non nisi iis expugnatis, parti alteri palàm aditus non sit: seu in quibus non est momentanea, sed firma possessio.

III. *Quid, si res capta non sit hostium?*

Grot. d. c. 6. §. 5. ℞. Ut res aliqua belli jure nostra fiat, requiritur, ut ea hostium fuerit: nam quæ res apud hostes quidem sunt, puta in oppidis eorum, aut intra præsidia, sed quarum domini nec hostium sint subditi, nec hostilis animi, eæ bello acquiri non possunt: Ziegl. d. §. 5. aliter. nam & ratio deficit; non enim habentur pro rebus nullius, & jus hoc mutandi dominii odiosius est, quàm ut produci debeat; & à rebus exterorum non metuitur damnum, quomodo ab exteris ipsis, qui tempore indicti belli apud hostes deprehenduntur, & intra modicum tempus non discedunt. Si tamen eo consilio sint missæ ad hostem, ut eum juvent, meritò habentur pro hostilibus.

IV. *Quid ergò juris, si res exterorum inveniantur in navi hostili?*

Grot. l. 3. c. 6. §. 6. ℞. Censentur esse hostiles, usquedum hæc præsumtio validis in contrarium pro-

probationibus elidatur.

V. *An, quæ hostibus erepta sunt, possunt vindicari ab his, qui ante hostes nostros ea possederunt & bello amiserunt?*

℞. Non, quia jus gentium hostes primùm dominos fecit dominio externo, deinde nos. d.c.7.§.1. Puf.l.8. c.6. §.20. Frantz.2. resol.9.§. 47. & 53. Ziegl.h.c. §.7.

VI. *Cuinam acquiruntur res hostiles in bello publico ac solenni, an populo, vel isti, cujus auspiciis bellum geritur, an singulis, qui de populo aut in populo sunt?*

℞. Res quæ sunt nullius, quales sunt res hostium (quia non ulteriùs nobiscum in societate vivunt, & ipsis non ampliùs debemus jura, quæ ex societate fluunt, quale etiam est jus dominii) fiunt capientium, sed tam eorum, qui per alios, quàm qui per se capiunt: naturaliter enim homo hominis alterius volens volentis instrumentum est. Ita non servi tantum, aut filii, sed & liberi homines, qui in piscando, aucupando, venando, margaritas legendo &c. operam suam addixerunt aliis, statim id quod acceperunt, acquirunt ipsis, quibus operam navant, & sic quoque milites istis, qui sunt principales belli auctores. Perinde enim est, Grot.d.c. 6.§.8.& 9. Puf.l.8. c.6.§.21.

per se quis faciat aliquid, an per alium.

VII. *An ergò singuli nihil sibi acquirunt?*

Grot. d. c. 6. §. 10. Puf. l. 8. c. 6. §. 21. in fin. Kulpis. h. c.

℞. Distinguendum inter actus vere publicos belli, & inter actus privatos, qui fiunt occasione publici: per hos actus privatis res quæritur primò ac directè, per illos actus populo.

VIII. *At verò singuli seu privati nihil possunt facere, nisi in ministerio publico.*

Ziegl. h. c. & de jur. maj. l. 1. c. 33. §. 77. Text. c. 18. n. 67.

℞. Singuli seu privati, qui in bello aliquid faciunt, semper quidem sunt in ministerio publico, sed non omnia faciunt, quia sunt in ministerio publico, e. g. quæ in liberis seu injussis excursibus, vel etiam contra expressas prohibitiones capiunt.

IX. *Quales sunt res, quas singuli sic sibi acquirunt?*

Grot. d. c. 6. §. 11. & 12.

℞. Res soli, quia nisi publico actu, inducto exercitu, impositis præsidiis, capi non solent, populi fiunt: res mobiles & se moventes, si capiant in ministerio publico, primò ac directè populo acquirunt, & ab hujus concessione est, quicquid ex his rebus sibi vel retinent, ut in direptionibus, aut populationibus militibus concessis, vel quic-

Cujac. l. 19. obs. 7. aliter. Text. d. l. & alii.

quicquid ex præda ipsis tribuitur: vel extra ministerium publicum, ut modo diximus, & sibi primò & directè acquirunt; nisi & in his rebus lex civilis dominium singulorum antevertat. Sic lege introduci potest, ut quæ apud nos reperiuntur hostium res, publicæ fiant. *d. c. 6. §. 13.*

X. *Præda quot modis tribui solet?*

℞. Sicut res aliæ, ita præda potest à populo aliis concedi, non tantum post acquisitionem, sed & ante eam, ita ut, subsecutâ capturâ, conjungantur actiones brevi manu: nec tantum ea concessio nominatim fieri potest, sed & in genere, ut viduis, senibus & egentibus pupillis pars prædæ dari potest. *d. c. 6. §. 22. n. 1. Seld. l. 6. c. 16. Str. Ex. 41. th. 18. & 19.*

XI. *An hæc juris translatio semper est mera donatio?*

℞. Non, sed interdum contractus, interdum aut solutio ejus, quod debetur, aut remuneratio, ob damna, quæ quis passus est, aut ob id, quod ipse bello impendit, sive sumtu, sive opera, ut cum socii aut subditi nullo stipendio militant, aut non tali, quod operæ respondeat. Nam ex his caussis prædam aut omnem, aut ejus partem concedi solitam videmus. Et *Grot. d. c. 6. §. 22. n. 2. Text. d. c. 18. n. 67.*

hinc receptum, ut sua faciant, quæ capiunt aut socii aut subditi, qui sine stipendio & suo sumtu suoque periculo bellum gerunt.

XII. *Quæ est ratio in sociis?*

Grot. l. 3. c. 6. §. 23.

℞. In sociis ratio est manifesta, quia naturaliter socius socio tenetur ad reparationem damnorum, quæ ob negotium commune aut publicum eveniunt. Adde, quod opera quoque gratis præstari vix soleat. Credibile ergo est, nisi causa alia appareat, puta beneficentia mera, aut contractus antecedens, spem ex hostibus lucrandi spectatam esse in damni & operæ compensationem.

XIII. *Quæ est ratio in subditis?*

d. c. 6. §. 24. *Puf.* l. 7. c. 4. §. 5. *Horn.* l. 2. c. 2. §. 17.

℞. In subditis id non æque evidenter procedit, quia hi operam civitati suæ debent: sed contrà occurrit, quod ubi non omnes, sed aliqui militant, his ipsis à corpore civitatis retributio debetur ejus, quod plus cæteris operæ aut sumtus impendunt, multoque magis damnorum, in cujus retributionis certæ locum, spes prædæ totius, aut partis incertæ, facile nec sine ratione conceditur. Cæterum hodie passim usurpatur, ut in direptionibus oppidorum, & in præliis, suum quisque

Grot. d. c. 6. §. 24. n. 8 & Kulpis. ibi.

ra-

faciat, quod cepit: in excursibus verò capta communia fiant eorum, qui in comitatu sunt, inter ipsos pro dignitatis ratione partienda.

XIV. *Si apud populum bello non permixtum controversia oriatur de re bello capta, pro quo judicabit?*

℞. Addicenda ei, cui faveant leges aut mores populi, à cujus partibus res capta est: quod si ejus nihil probetur, ex jure gentium res ipsi populo erit adjudicanda: si modò ea res in actu bellico capta sit. *d. c. 6. §. 25.*

XV. *An extra territorium utriusque partis bellum gerentis capta fiunt capientium?*

℞. Sicut & hostem ubique licet interficere, ita & in rebus locum non consideramus. In loco tamen pacato is, qui imperium habet, potest lege sua prohibere, ne id fiat, & si contra legem factum sit, de eo tanquam de delicto poscere potest, ut sibi satisfiat. *d. c. 6. §. 26. n. 2. & c. 4. § 8. n. 2. b. l. & ibi not.*

XVI. *An hoc jus externum acquirendi res bello captas, ita proprium est belli solennis, ut in aliis bellis locum non habeat?*

℞. Si sint talia bella inter populos utrinque majestate pollentes gesta, et- *Ziegl. b. t. §. 7. Grot. b. l. aliter.*

iam

iam locum habet: sin autem sint inter cives, sive magna ea, sive parva sint, nulla fit dominii mutatio, nisi auctoritate judicis. Sic etiam in repressaliis aliter non obtinet.

XVII. *Quæ in bello justo capta sunt ultra debitum modum, an retineri possunt?*

Grot. l. 3. c. 13. §. 1. n. 1.

℞. Non ultrà licitum est capere aut habere, quam causa subest debendi in hoste, excepto, quod etiam extra eam, ad securitatem necessariam, res possunt detineri, sed restitui debent cessante periculo, in se, aut in pretio; nam quod in re pacatorum liceret, multò magis in re hostium licet.

XVIII. *An res subditorum capi & acquiri possunt, ad consecutionem debiti primarii tantùm, unde ortum est bellum, an & subnascentis?*

d. c. 13. §. 3.

℞. Res subditorum non tantùm capi possunt & acquiri, ad consecutionem debiti primarii, unde ortum est bellum, sed & subnascentis, ita ut & impensæ in bellum factæ, & damna inde orta, præstari debeant.

XIX. *Quid si isti, quorum res capiuntur, sint extra culpam?*

d. c. 13. §. 3. n. 2. & 3. & c. 2.

℞. Æquitas vult, ut cum tantùm quasi fidejussorio nomine sint obstricti,

ipsis

ipſis relinquántur res iſtæ, quibus nos faciliùs, quam ipſi careamus, præſertim verò, ſi ſatis appareat, illos ipſos id, quod eo modo amiſerunt, à civitate ſua non recuperaturos. Sic & in repreſſaliis, quamdiu ſpes eſt, nos noſtrum ſatis facilè conſequi poſſe ab originariis debitoribus, aut ab iis, qui jus non reddendo ſe debitores faciunt, ad eos, qui culpa vacant, non veniendum. *§. 5. n. 1. & §. ult.*

CAPUT VII.

De jure in captivos.

CAPUT XIV.

Temperamentum circa captivos.

I. *An & cur bello capti in ſervitutem redigantur.*
II. *An hoc tantum ſit intelligendum de ſubditis hoſtium perpetuis, an & de aliis ibi deprehenſis.*
III. *An etiam poſteri eorum ſervi fiant.*
IV. *Quæ ſint hujus juris effecta.*
V. *An incorporalia belli jure acquirantur.*
VI. *Captivi, an populi, an ſingulorum capientium fiant.*
VII. *An bello injuſto captis aufugere liceat.*
VIII. *An gratitudo, quam captivus domino ob vitam relictam debet, hoc permittat.*
IX. *An ſervus domino reſiſtere poſſit.*
X. *An bello capti neceſſario apud omnes gentes ſervi fieri debeant.*
XI. *Quouſque homines capere liceat, ſalvâ juſtitiâ internâ.*
XII. *An jus vitæ & necis, in ſervos competens, juſtè ſemper exerceatur.*
XIII. *Quomodo ab iis exigendæ ſint operæ.*
XIV. *An bello juſto capto fugere liceat.*
XV. *Quid circa captivum faciendum ſit, ubi ſervitus in uſu non eſt.*

I. *An*

I. *An captivi possunt fieri servi?*

Grot. l. 3. c. 7. §. 5. ℞. Ut captores à summo illo rigore, quo omnes captivos, & statim & post moram, quamdiu injuriam non remiserunt, possunt occidere, abstineant, apud omnes gentes necessitas & utilitas vult, ut capti possint in servitutum redigi.

II. *An hoc intelligendum est tantùm de iis, qui sunt subditi hostis perpetui, & qui se dedunt, aut servitutem promittunt?*

d. c. 7. §. 1. n. 1. & 2. c. 4. § 7. ℞. Non tantum qui se dedunt, aut qui servitutem promittunt, pro servis haberi possunt, sed omnes omninò bellô capti, ex quo scilicet intra præsidia perducti sunt; & omnium eadem sors est, etiam eorùm, qui fato suo, ut diximus, cum bellum repente exortum esset, intra hostium fines deprehenduntur.

III. *An etiam posteri ipsorum servi fieri possunt?*

d. c. 7. §. 5. n. 2. Grot. l. 2. c. 5. §. 29. n. 2. Pus. l. 6. c. 3. §. 9. ℞. Affirmatur, 1. quia si captores summo jure utantur, illi ipsi nasrituri non sunt. 2. diu alendi sunt è servis nati, antequam opera eorum domino utilis esse possit, & sequentes operæ sui temporis alimentis respondent.

IV. *Quæ sunt effecta hujus juris?*

℞. Ef-

℞. Effecta hujus juris infinita sunt: nulla enim perpessio est, quæ stricto jure belli non impunè illis imponatur, ut modò diximus; & res omnes, quæ captæ fuerunt, cum persona acquiruntur domino. *Grot. l. 3. c. 7. §. 3. n. 1. & 2. Horn. l. 2. c. 1. §. 4. Ziegl. h. c.*

V. *An incorporalia belli jure acquiruntur?*

℞. Non acquiruntur primo ac per se, sed media persona cujus ea fuerunt. Excipienda tantùm ea, quæ ex singulari personæ proprietate fluunt, ac proinde inalienabilia sunt, ut jus patrium. Hæc enim, si manere possunt, manent penes personam, sc. quando pater revertitur ex captivitate, si non, extinguuntur, & liberi censentur esse sui juris; nam qui jam nati sunt tempore captivitatis, non fiunt servi, nisi & ipsi capiantur. *d. c. 7. §. 4. Puf. l. 8. c. 6. §. 22. Grot. l. 2. c. 5. §. 5. Grot. l. 3. c. 9. §. 7.*

VI. *Qui capiuntur, populine an singulorum fiunt?*

℞. Homines hac in re jure belli rebus æquantur, & sic ex his, quæ de præda diximus, hoc definiendum est. *Grot. l. 3. c. 7. §. 5. n. 4.*

VII. *Qui bello injusto capti sunt, possuntne aufugere, vel etiam ii, qui ex iis nati sunt?*

℞. Aufugere possunt, sive bello manente, sive pace facta; sive ad suos, *d. c. 7. §. 6. n. 1.*

sive

five ad alios. Priori casu, jure postliminii consequuntur libertatem, posteriori casu, sc. si fugiant pace facta, vindicari possunt à domino, ipsique reddendi sunt, quia is jure gentium consequitur dominium externum, quod effectum non haberet, si pace facta au-
d. c. 7. §. 6. n. 1. fugere possent. Si nesciatur, ubi sint, aufugientium animis nullum vinculum videtur esse injectum: quia cum belli
l. 3. c. 10. §. 3. causa sit injusta, ipse captor justitia interna eos retinere non poterat, & sic
l. 1. c. 3. §. 2. aufugiendo, propter defectum judicii humani, sibi ipsis jus dicunt. Sic & suas res, quas retinere captor non poterat, sine furti vitio auferunt, aut la-
Grot. l. 3. c. 7. §. 6. n. 4. jung. l. 2. c. 7. §. 2. in fin. Kulpis. h. c. boris sui mercedem, si quam supra alimenta præstari æquum est, nam & hic judicium deficit, & debitum ex facti evidentia satis censetur probatum, si conferantur hujus captivi operæ cum operis aliorum, quibus alimenta & mercedem præstamus; modo ipse neque suo, neque publico nomine, quicquam debeat domino, aut ei, cujus jus dominus acceperat.

VIII. *At captor vitam donavit, ergo propter vinculum gratitudinis videtur esse obligatus, ut nec aufugere, nec res suas, nec mercedem*

au-

auferre possit; nam vita est res inæstimabilis.

℟. Talis captor non habuit jus ipsi auferendi vitam, & sic ipsi reliquit quod jure naturæ relinquendum erat, nec liberalitas est in eo, quod meum est, & auferri non debet. Sic, quamvis latro vitam mihi non auferat, tamen si ex ipsius captivitate evadam, non pecco, nec furtum est, si furi res meas iterum eripiam. Et licet talis fuga & subductio deprehensa graviter puniri soleat, tamen hæc & alia multa faciunt potentiores, non quia æqua sunt, sed quia ipsis expediunt.

Ziegl. h. c. §. 6. & Os. aliter.

Grot. l. 3. c. 7. §. 6. n. 4. in fin.

IX. *Si dominus jus suum externum exsequi velit, an servus potest resistere?*

℟. Hoc jus externum, quia non sola agendi impunitate, sed & judiciorum tutela constat, inane erit, si ex adverso resistendi jus maneat. Nam si domino vi resistere liceat, licebit & magistratui dominum tuenti, cum tamen magistratus, ex jure gentium, dominum in illo dominio ejusque usu defendere debeat.

d. c. 7. §. 7. & l. 1. c. 4. §. 2.

X. *An necessariò apud omnes gentes capti in bello fiunt servi?*

℟. Si necessitas & utilitas hoc exigant, jus gentium apud omnes gentes

d. c. 7. §. 8. Horn. l. 1. c. 3. §. 3.

vult potiùs, ut capti in servitutem redigantur, quàm ut occidantur: & si bella aliter geri possint, quam ut capti libertatem amittant, & servi fiant, ne quidem servi fiunt, quia cessat ratio necessitatis. Sic inter Christianos bello orto, capti non fiunt servi, ita ut vendi possint, ad operas urgeri, & alia pati, quæ servorum sunt: nam non opus est inter ipsos, ut à miseris hominibus interficiendis abducantur minoris sævitiæ concessione; reverentia enim Christianæ religionis sufficit. Mansit tamen etiam inter Christianos mos captos custodiendi, donec persolutum sit pretium, cujus æstimatio in arbitrio est victoris: nisi certi aliquid convenerit expressis pactis, quæ hodie vocari solent *Cartel.* Inter Christianos & Mahumetistas adhuc servi fiunt, quia alio remedio ab interfectione Mahumetistæ non possunt prohiberi.

d.c.7.§.9. n.1. Gudel. de jur. noviss. l.1.c. 4. Str. 40. th. 70. Schutz. vol. 2. Ex. 10. th. 13. lit. F.

d.c.7.§.9. n.2. Text. c.18.n.41. Grot. l.3. c.9. Kulpis. h.c.

XI. *Ubi ergò servitus adhuc obtinet, quando censetur justa?*

Grot. l.3. c.14.§.1. n.1.

℞. Licita est talis acquisitio justitià internà, quousque debiti aut primarii aut subnascentis quantitas patitur; nisi forte in ipsis hominibus peculiare sit delictum, quod libertatis damno puniri æquitas ferat. Et hactenus justum bellum

lum gerens in hostis subditos captos jus habet, idque in alios valide transfert: habita tamen æquitatis & bonitatis ratione in captis, prout vel arma gesserunt, vel aliàs contra nos operas præstiterunt, vel non, ceu diximus, cum de interficiendis hostibus ageretur. Grot. l. 3. c. 4. §. 6.

XII. *Ex temperamento belli, vel habita ratione, quod capti nullam amplius injuriam nobis inferant, quid juris in eos habemus?*

℞. Jus vitæ & necis, quod rigor belli domino concedit, ex æquitate domino præstat, ut domesticam habeat jurisdictionem, sed eadem religione exercendam, qua publica exercetur: etiam in minoribus correctionibus, puta in verberibus; nam & hic adhibenda est æquitas, imò clementia. Grot. d. c. 14. §. 3. & 4. §. 2. l. de his qui sui vel alieni juris. l. un. C. de emend. serv.

XIII. *Quid de operis dicendum?*

℞. Operæ cum modò exigendæ sunt, & valetudinis servorum humanè habenda ratio. Et pro his alimenta servo debentur. Imò, si quid fecerit servus quod servilis officii modum excedit, aut quod non ex imperio, sed ex voluntate præstatur, ubi ex ministerio in affectum amici transitur, beneficii materia d. c. 14. §. 5. n. 1. Puf. l. 6. c. 3. §. 8. Boecl. Inst. Pol. l. 1. c. 4. p. 75. Grot. d. §. n. 2. & 3. Grot. l. 1. c. 1. § 6. l. 2. c. 14. §.

6. Seld. l. 6. c. 7. p. 737. & seqq. teria invenitur. His consentaneum est, ut si quid servus suum defraudans genium comparsit, aut succisivi temporis diligentia quæsivit, id aliquo modo sit ipsius, quod ipsi, citra delictum suum, aut domini necessitatem, auferri non debet: nam servi utilitas utilitatibus domini subest, magis etiam, quam res civium civitati. Sic ex humanitate & beneficentia venit, ut post longas operas, aut valde magnas, libertas detur servo: quod fit per manumissionem.

Grot. d. c. 14 §. 6. n. 4.

XIV. *An fugere fas est ei, qui bello justo captus est?*

d. c. 14. §. 7. & 8. & Os. ibi.

℞. Non, quia jure gentium operas suas civitatis nomine debet: nisi intolerabilis sævitia hanc necessitatem ipsi imponat. Sic & nati ex servis interdum domino tenentur interno jure; si enim parentes suo delicto pœnam mortis erant commeriti, poterunt eorum posteri, qui sperabantur, ad vitam servandam, obstringi servitio, quia alioqui exstituri non fuerant. Pro debito autem civitatis nondum nati non tenebuntur, secus quam ii, qui jam nati erant, quique ut pars civitatis, non minùs quam parentes ipsi, obligari poterant.

XV.

XV. *Quid juris ex temperamento belli apud eos, ubi servitus non viget?*

℞. Optimum erit permutari captivos; proximum dimitti pretio non iniquo. Hoc quale sit, præcise definiri non potest: sed humanitas docet, non ultrà intendi debere, quam deducto superfluo, ne egeat captus rebus necessariis. Alibi, ut dictum, hoc pactis definitur. *d. c. 14. §. 9. & c. 7. §. ult. Gent. l. 2. c. 15. Kulpis. b. c. c. 7. q. 10.*

CAPUT VIII.

De imperio in victos.

CAPUT XV.

Temperamentum circa acquisitionem imperii.

I. *An victor etiam sibi potest acquirere imperium in universos?*

℞. Qui sibi singulos potest servitute personali subjicere, nihil mi- *Grot. l. 3. c. 8. §. 1. & 2. Horn. l. 2. c. 9. §. 2.*

mirum eſt, ſi & univerſos, ſive illi civitas fuerunt, ſive civitatis pars, ſubjicere ſibi poteſt, ſubjectione ſive mere civili (ſc. ut nullum imperium quidem retineant, maneant tamen liberi homines) ſive merè herili (ſc. ut plane fiant inſtar ſervorum, & non amplius ſint civitas, ſed magna familia) ſive mixta, ita ut cum aliqua perſonali libertate ſervitus miſceatur. Victor enim in devictorum capita jus & poteſtatem à Deo conſequitur, a quo eſt omnis victoria: & hinc imperia armis quæruntur, victoriis propagantur.

II. *Quot modis imperium victori poteſt acquiri?*

d. c. 8. §. 1. n. 3. Kulpis. h. c. ℞. Poteſt imperium victori acquiri vel tantum, ut eſt in Rege aut alio imperante, i. e. in quantum mediante populo Deus in regem vel imperantem contulit per electionem vel ſucceſſionem; vel etiam, ut eſt in populo, i. e. in quantum Deus mediante victoria in ipſum contulit abſolutiſſimum aliquod imperium, ut ab ipſius ſolius arbitrio omninò dependeat, & de imperio in vivos & mortis cauſa, ſine populi conſenſu, pro lubitu diſponere poſſit: adeò, ut populus ne quidem ea, quæ à primæva in ſocietatem coëuntium vo-

Grot. l. 1. c. 3. §. 12. n. 3. & 4. l. 2. c. 7. §. 12.

voluntate, antequam imperium est constitutum, dependent, amplius retineat. Nam & in electivis regnis & successivis, vivis imperantibus, populus nullam habet majestatem, sed tantum id, quod à primæva voluntate dependet, & sub imperio non continetur: & tunc regnum vocatur non patrimoniale, sicut aliud patrimoniale. *Grot. l. 1. c. 3. §. 7. n. 2. Os. l. 3. c. 8. §. 1. n. 3. & Ziegl. aliter.*

III. *Quænam res mediante imperio victori acquiruntur?*

℞. Sicut res singulorum jure belli iis acquiruntur, qui eos sibi subjiciunt, sic & res universitatis eorum fiunt, qui sibi subjiciunt universitatem, si ipsi velint, ergò & ærarium & incorporalia seu jura, quæ universitatis fuerunt, debita & credita, ut alibi diximus. Nam qui dominus est personarum, idem & rerum est, & juris omnis, quod personis competit. *Grot. l. 3. c. 8. §. 4. n. 1. & 2. Puf. l. 8. c. 6. §. 22. & 23. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 33. §. 79. in med. aliter.*

IV. *Quid, si populo victo relinquat jus civitatis?*

℞. Etiamsi quis populo victo jus civitatis relinquat, potest tamen quædam, quæ civitatis fuerant, sibi sumere. In ipsius enim arbitrio est, quem velit esse sui beneficii modum. *Grot. d. c. 8. §. 4. n. 3.*

V. *Quodnam temperamentum victori*

est adhibendum circa imperii acquisitionem?

Grot. l. 3. c. 15. §. 1. ℞. Quæ in singulos aut exigitur æquitas, aut laudatur humanitas, tantò magis in populos, aut in populorum partes, quantò in multos insignior est & injuria & beneficentia. Justo bello ut alia acquiri possunt, ita & jus imperantis in populum, & jus quod in imperio habet ipse populus ex primæva voluntate, & sub imperio non comprehenditur, sed quatenus fert aut vindictæ, aut alterius debiti modus. Quibus addenda est causa vitandi periculi summi, quæ semper tum in pace constituenda, tum in utenda victoria maxime spectanda est. Grot. d. c. 15 §. 2. Sapientes pacis causa bellum gerunt, & laborem spe otii sustentant. Si hoc obtineat victor, & injuriæ licentiam adimat hosti, cætera est ut remittantur ex misericordia. In publico autem periculo, quæ modum excedit securitas, immisericordia est.

VI. *Quænam ergo relinquenda?*

Grot. d. c. 15. §. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. ℞. Pendet hoc ex modo vindictæ & debiti, ut modò diximus, & ex prudentia & benignitate victoris. Sic moderatæ victoriæ species est, victis aut regibus aut populis relinquere quod ha-

habuerunt imperium; & ut securitati victoris consulatur, præsidium iis imponere. Tributorum quoque indictio sæpe non tam ad factorum sumtuum restitutionem, quàm ad securitatem & victoris & victi inposterum pertinet. Interdum, ut mutent reip· formam, eamque instituant & accommodent ad remp. victoris. Si minus tutum sit, omni in victos imperio abstinere, temperari res potest, ut aliquid imperii relinquatur ipsis, aut ipsorum regibus. Sed &, cum omne imperium victis eripitur, relinqui illis possunt circa res privatas & publicas minores, suæ leges suique mores & magistratus.

VII. *Quid circa religionem agendum?*

℞. Indulgentiæ pars est, avitæ religionis usum victis, nisi persuasis, non eripere: hoc enim victis pergratum, quia religio sua cuique videtur optima, & plerumque non ratione, sed affectu dijudicatur, & victori est innoxium. *Grot. l. 3. c. 15. §. 11. & l. 2. c. 20. §. 47. n. 4.*

VIII. *Quid, si falsa apud victos sit religio?*

℞. Si falsa apud victos sit religio, ne vera opprimatur, recte curabit victor. *d. c. 15. §. 11. n. 2. Boecl. Inst. Pol. l. 2. c. 4.*

IX. *Quæ eſt poſtrema cautio circa victoriam?*

d. c. 15. §. 12. ℞. Ut in imperio, etiam pleniſſimo & quaſi herili, victi clementer habeantur, & ita, ut eorum utilitates cum victoris utilitatibus ſocientur; & ut videatur tantum mutatus rex, maneant ipſis domus, agri, jus in uxores, in liberos, ut ante fuit. Nam ſi bonam dederimus pacem, & fida & perpetua erit futura; ſin malam, haud diuturna. Hæc ſit ratio vincendi, ut miſericordia & liberalitate nos muniamus.

CAPUT IX.

De poſtliminio.

CAPUT XVI.

Temperamentum circa ea, quæ jure gentium poſtliminio carent.

I. *Quid ſit poſtliminium.*
II. *In quibus locis ſit.*
III. *Quotuplex ſit jus poſtliminii.*
IV. *An & quando in pace poſtliminium ſit.*
V. *Cur exteris, fato ſuo apud hoſtes deprehenſis, in pace poſtliminium ſit, & cur non aliis captivis.*
VI. *Liber homo quando dicatur poſtliminio redire.*
VII. *Quid, ſi ab hoſte venditus, commercio ad ſuos redeat.*
VIII. *Liber homo, qui ſic rediit, an & libertatem & res ſuas recuperet.*
IX. *An etiam res à victore alienatas.*
X. *An etiam jura in ipſum reſtituantur.*
XI. *An dediti jure poſtliminii gaudeant.*
XII. *An etiam in populis integris jus poſtliminii locum habeat.*
XIII. *Quinam jure poſtliminii recipiantur.*
XIV. *Quomodo recipiantur.*

XV.

XV. *Quænam res recipiantur.*
XVI. *An res, intra hostium præsidia nondum perductæ, vel à latronibus captæ, postliminio egeant.*
XVII. *An hæc omnia jure civili alio modo determinari possint.*
XVIII. *An jus postliminii extra bellum, & inter populos, qui non sunt hostes, locum habeat.*
XIX. *An hæc nostris temporibus obtineant.*
XX. *Res, quæ in bello injusto captæ fuerunt, licet jure gentium postliminio non redeant, nec restituendæ sint, an ex æquitate & temperamento juris, prioribus dominis reddi debeant.*
XXI. *An eo in casu sumtus, in possessionem recuperandam facti, recte repetantur; an etiam laboris & periculi æstimatio sit facienda.*
XXII. *An eodem modo populi integri, vel populi partes, restitui debeant.*
XXIII. *An obligatio reddendi nullo tempore exstinguatur.*
XXIV. *Quid, si jus sit ambiguum.*

I. *Quid est postliminium?*

℞. Postliminium est jus, quod nascitur ex reditu in limen seu fines publicos, ita ut prior ante captivitatem status reviviscat. *Grot. l. 3. c. 9. §. 2. n. 1. Text. c. 18. §. 77. seqq. aliter.*

II. *Quid intelligimus per fines publicos?*

℞. Fines nostros, vel etiam sociorum vel amicorum, qui partes in bello easdem sequuntur: apud eos vero, qui amici sunt, sed non earundem partium, seu neutrales, ut vocantur, bello capti statum non mutant, nisi ex speciali pacto. *d. c. 9. §. 2. n. 1. & 2.*

III. *Quotuplex est jus postliminii?*

℞. Duplex; aut postliminio quis revertur- *d. c. 9. §. 3. in fin. §. 4. n. 4.*

vertitur, aut aliquid postliminio recipitur. In bello redeunt postliminio homines, qui antequam caperentur, liberi fuerant: recipiuntur servi & alia quædam.

IV. *An in pace postliminium non est?*

d. c. 9. §. 4. n. 1. ℞. In pace postliminium est his, qui non virtute bellica superati, sed fato suo deprehensi sunt, ut qui, cum bellum subito exarsit, apud hostes reperiuntur. Aliis autem captivis in pace postliminium non est, nisi id pactis sit comprehensum.

V. *Quæ est ratio?*

d. c. 9. §. 4. n. 2. & 3. ℞. Quia in deprehensis apud hostes, bello exorto, nullum injuriæ consilium fingi potest, & tantum ad minuendas hostium vires manente bello retinentur, bello autem composito nihil obtendi potest, quominus dimittantur. Itaque tales in pace semper libertatem obtinent, utpote confessione partium innocentes: cæteri virtute bellica capti, propter injuriam illatam, jure videntur capti, & sic retinentur, nisi pace facta pactis id sit expressum.

VI. *Liber homo quando dicitur postliminio redire?*

d. c. 9. §. 5. Paul. l. 8. c. 6. §. 25. ℞. Quando eo animo ad suos venit, ut eorum res sequatur, sive dolo evadat,

dat, ſive vi, ſive ſponte ab hoſtibus tradatur.

VII. *Quid ſi ab hoſtibus venditus commerciô ad ſuos redeat?*

℞. Liber judicatur, quia eſt alienatus cum ſua cauſa, i. e. ut poſtliminio redire, & ſuum priſtinum ſtatum recipere poſſit. *d. c. 9. §. 5, in fin.*

VIII. *Liber homo qui ſic rediit, quidnam recuperat?*

℞. Non ſe tantum ſibi acquirit, ſed & res omnes, quas habuerat & apud ſuos; & apud populos pacatos, ſive corporales ſive incorporales, etiam dignitates & officia hæreditaria: alia autem, niſi in alios jam ſint collata. Ratio eſt: quia populi pacati, ſicut factum pro jure ſecuti erant in capto, ita & in liberato, ut ſe æquos præbeant utrique parti. Ergo dominium, quod habuerat in res ejus is, qui belli jure eum poſſidebat, non erat ſine omni conditione: ceſſare enim poterat ipſo invito, ſi captus qui fuerat, ad ſuos perveniſſet. Has ergò res ſic ille perdit, quomodo hominem, cujus erant acceſſio. *d. c. 9. §. 6. n. 1. Ziegl. h. c. aliter. Text. c. 18. §. 90.*

IX. *Quid ſi tamen alienaſſet, an qui titulum habet ab eo, qui belli jure eo tempore erat dominus, tutus erit gen-*

gentium jure, an & hæc recuperabuntur?

d. c. 9. §. 6. n. 2. Ziegl. h. c. & de jur. maj. l. 1. c. 33. §. 82. Gothofr in l. 12. §. 7. de capt. & postl. rev. aliter. jung. Feltman. respons. milit. 6.

℞. Distinguendum inter res, quæ ejus sunt generis, ut poliminio redeant, quales sunt res immobiles, & tales videntur alienatæ cum sua causa, ita ut non satis tutus sit tertius possessor, qui agrum ab hoste sibi comparavit, propter jus postliminii, quod in suspenso est, & cui præscribi durante eo bello nullatenus potest; & res quæ extra id genus sunt, ut res mobiles, quæ in præda sunt.

X. *An etiam jura in ipsum restituuntur?*

d. c. 9. §. 7. l. ult. D. de sent. pass.

℞. Sicut ad postliminiô redeuntem jura redeunt, ita & jura in ipsum restituuntur, ac pro eo habentur, ac si nunquam ille hostium potitus fuisset.

XI. *An jure postliminii gaudent dediti?*

Grot. d. c. 9. §. 8. c. 19. §. 1. & 5. l. 2. c. 21. §. 6. c. 2. n. 2.

℞. Armis victi & hostibus dediti postliminio non gaudent, nimirum quia pactiones cum hostibus factæ valent, nec adversus eas datur postliminium. Unde & induciarum tempore non est postliminium.

XII. *An quæ dicta sunt de singulis, etiam possunt obtinere in universis?*

℞.

℞. Quod de singulis personis dictum est, idem & in populis locum habere arbitror, ut qui liberi fuerunt, suam recipiant libertatem, si forte eos vis sociorum eximat hostili imperio: nisi sociali fœdere aliter cautum, vel ipsa multitudo, quæ civitatem constituerat, dissoluta sit; tunc enim nec idem populus censebitur, nec postliminio res restituentur, quia populus qui partium perpetua conjunctione consistebat, earundem dissolutione plane interiit. *d. c. 9. & 12. Text. c. 18. §. 105. Puf. l. 8. c. 6. §. 26. Kulpis. b. c. §. 2.*

XIII. *Quinam jure postliminii recipiuntur?*

℞. Servi & ancillæ, etiam ab hoste manumissi, quia hostium jure manumissio vero domino obesse non potest; transfugæ item, & ab hoste redemti. *d. c. 9. §. 11. n. 1. 2. & 3.*

XIV. *Quid requiritur, ut recipiantur?*

℞. Ut aut revera habeantur à veteri domino, aut haberi facile possint. Quare cum in rebus aliis sufficiat, eas intra fines esse perductas, in servo id non sufficiet. Vicissim non requiritur, ut animo res nostras sequendi venerint, ut in libero homine. *d. c. 9. §. 11. n. 1.*

XV. *Quæ res sunt in postliminio?*

℞. Agri sunt in postliminio, simul ac hostes sunt expulsi, ita ut amplius eò ac- *d. c. 9. §. 13. c. 6. §. 4. n. 1.*

accedere non poſſint. Quod de agris jus, idem eſſe arbitror de omni jure, quod ſolo adhæret. Nam & loca capta ab hoſtibus, quæ religioſa vel ſacra fuerant, ſi ab hac calamitate fuerint liberata; quaſi quodam poſtliminio reverſa priſtino ſtatui reſtituuntur. Sic agrô receptô, uſusfructus agri reſtituitur, fructus autem, ab alio interim percepti, non reſtituuntur. Sic comitatus & aliæ juriſdictiones hæreditariæ poſtliminio redeunt. Res mobiles poſtliminio non redeunt, ſed in præda ſunt. Quare & commercio parata, ubicunque reperiuntur, manent ejus. qui emit, nec apud pacatos reperta, aut intra fines perducta vindicandi jus eſt veteri domino.

Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 33 §. 83. Anton. Fab. C. de locat. def. 33. d. c. 9. §. 14. n 1.

XVI. *Quid dicendum de rebus, quæ intra præſidia perductæ nondum ſunt?*

℞. Poſtliminio non egent, quia dominium nondum mutarunt; hinc etiam quæ piratæ aut latrones nobis eripuerunt, non opus habent poſtliminio; quia jus gentium illis non conceſſit jus dominii mutandi: & ſic res ab ipſis captæ ubique vindicari poſſunt; modò poſſeſſori ſumtus in poſſeſſionem recuperandam facti reſtituantur.

d. c. 9. §. 16. Ziegl. l. 3. c. 6. §. 3. aliter. & de jur. maj. l. 1. c. 33. §. 79. Frantz 2. R. jol 9.

XVII.

XVII. *An omnia hæc, de quibus hactenus dictum, jure civili varie possunt determinari?*

℟. Jure civili, propter propriam civitatis utilitatem & necessitatem, hæc adstringi additis exceptionibus aut conditionibus, & produci ad alia commoda varie possunt. d.c.9.§.10. & 17.

XVIII. *An jus postliminii extra bellum & inter populos, qui non sunt hostes, locum habet?*

℟. Ubi obtinet extra bellum, ibi sunt reliquiæ sæculi Nomadum, quo sensum naturalis societatis, quæ est inter homines, mores exsurdaverant. Hinc apud tales gentes, quæ publicum bellum non gerebant, erat quædam belli inter privatos, quasi ipsis moribus indicti, licentia: ac ne ea licentia ad interficiendos homines prosiliret, placuit, captivitatis jura inter eos introduci; cui consequens fuit, ut & postliminio locus esset, aliter quàm cum latronibus ac piratis, quia illa vis rem producebat ad æquas pactiones, quæ à latronibus & piratis contemni solent. d.c.9 §. 18. Gronov. ibi.

XIX. *An hæc adhuc nostris temporibus obtinent?*

℟. Nostris temporibus non inter

d. c. 9. §. 19. Text. c. 18. §. 85. & 104. Perez. C. de postl. reverf. §. 17.

Christianos tantum, sed & apud plerosque Mahumetistas, jus ut captivitatis extra bellum, ita & postliminii evanuit, sublata utriusque necessitate, ob restitutam vim ejus cognationis, quam inter homines natura esse voluit. Habere tamen locum poterit, si res sit cum gente tam barbara, quæ sine indictione aut causa, omnes externos & res eorum hostiliter tractare pro jure habeat.

XX. *In quo consistit temperamentum circa jus postliminii?*

Grot. l. 3. c. 16 § 1. n. 1. & §. 2.

℞. Consistit in iis rebus, quæ postliminio non gaudent, ut res mobiles. Si enim bello injusto tales res captæ sint & in alium translatæ, huic non acquiruntur, quia ipse captor habuit tantum dominium externum, (i. e. commodum hoc, ut ubique judiciaria auctoritate ac manu pro domino tuendus fuerit) non autem internum, & sic in alium illud transferre non potuit; & sicut ipse justitià internâ reddere rem cogebatur, ita & hic secundus possessor.

XXI. *Quid si commercio res talis ad aliquem pervenerit?*

d. c. 16. §. 3. n. 1. l. 2. c. 10. §. 9.

℞. Æquitas vult, ut imputetur quantum ipsi qui rem amiserat, valitura fue-

fuerat desperatæ possessionis recuperatio. Item æstimatio laboris & periculi, perinde ac si quis rem alienam in mari perditam urinando eduxisset. *& ibi not. Puf. l. 4. c. 13. §. 13.*

XXII. *An eodem modo populi & partes populorum restitui debent?*

℞. Restitui debent his, qui jus imperii habuerunt, aut etiam sibi; si sui fuerant juris ante vim injustam. *d. c. 16. §. 4.*

XXIII. *Hæc obligatio restituendi an nullo tempore potest extingui?*

℞. Si agitur inter cives ejusdem imperii, tempus à legibus civilibus istius civitatis præscriptum observari debet: si inter eos, qui alii aliis externi sunt, ex sola conjectura derelictionis est definiendum. *d. c. 16. §. 5. Text. c. 18. n. 136. Grot. l. 2. c. 4. §. 8. Ziegl. b. l. c. 9. § 13.*

XXIV. *Quid, si jus sit ambiguum?* *d. c. 16. §. 6. & Kulpis ibi.*

℞. Optimum est consilium, ut vel novi possessores pecuniam recipiant & possessionibus cedant, vel ut veteres domini patiantur sibi numerari, quod tanti est, quanti suum recuperare.

CAPUT X.

seu

CAPUT XVII. *ap. Grot.*

De his, qui in bello medii sunt.

I. *An neutralitas, ut dicitur, semper amplectenda sit.*

II. *Quid sit neutralitas.*

III. *An omnis, qui non sequitur alterutram belligerantium partem, sit neutralis.*

IV. *Quotuplex sit neutralitas.*

V. *Quinam neutrales esse possint.*

VI. *An aliquis ad neutralitatem cogi, vel etiam ea alicui denegari possit.*

VII. *Quid sit officium bellantium circa neutrales.*

VIII. *An locus, summa necessitate ita exigente, in eorum territorio occupari possit.*

IX. *An hostis occidi, vel res ejus capi.*

X. *Quod sit officium neutralium circa bellantes.* *An utrique transitum concedere debeant.*

XI. *An alterutri parti arma, & quae in bello usum habent, vendere possint.*

XII. *An & quomodo bellantes ad pacem inducere debeant.*

I. *An utile est, ut quis sit medius in bello, seu neutrarum partium?*

Machiavel. de Princ. c. 21. & ibi Conring.

℞. Est res consilii & prudentiae politicae, ideoque neutralitas, ut loquuntur, non semper vel amplectenda, vel declinanda est.

II. *Quid est neutralitas?*

Boecl. Quies in turb. p. 186. & seqq. Grot. l. 3. c. 17. §. 1.

℞. Neutralitas est status, in quo belli societatem declinamus, & nos inter bellum gerentes quietos tenemus.

III. *An omnis, qui non sequitur alterutram belligerantium partem, est neutralis?*

d. c. 17. §. 1. Text c. 26. §. 1.

℞. Affirmatur in sensu generaliori, quatenus non est socius alterutrius, & sic neutrarum partium ratione belli, ratione autem amicitiae & jurium, quae inde

inde fluunt, focius utriusque, & erga utrumque æquum se præbet. In sensu stricto isti dicuntur neutrales, quibus media ilthæc conditio pacto vel expresso vel tacito est concessa.

IV. *Quotuplex est neutralitas?*

℞. Duplex, alia generalis, alia specialis; item alia absoluta, quæ utramque partem in omnibus æquat: alia restricta, qua certæ tantum res vel certi actus excipiuntur. Item alia expressa, alia tacita, ex usu æqualis amicitiæ, hostibus hinc inde scientibus & non contradicentibus, contracta. *Text. dict. c. 26. §. 1. & 2. §. 10. & 11. dict. c. §. 20. & 21.*

V. *Quinam possunt esse neutrarum partium?*

℞. Omnes, quibus de bello pacisci propria auctoritate & proprio nomine licet. *Inst. Jur. Publ. p. 587.*

VI. *An aliquis cogi potest, ut sit neutrarum partium, aut ut non sit?*

℞. Sicut fœdera bellica sua natura sunt libertatis & consilii, ita & neutralitas est libertatis & consilii, non necessitatis: nam neutralitas contrahitur fœdere, si non de adjuvando in bello, tamen de abstinendo: nisi illi, qui volunt esse neutrales, partium sint subditi; tunc enim cogi possunt, ne sint neutrarum partium. Sic Status Imperii *Boecl. Quies in turb. p. 191. Text. c. 26. §. 2. in fin aliter. & §. 16. & seqq.*

R. Germanici, ubi est bellum Imperii, cogi possunt, & oportet, ut militem, qui in Imperii matricula vel in comitiis est assignatus, mittant.

VII. *Quodnam est officium eorum, qui bellum gerunt, erga neutrales?*

Grot. l. 3. c. 17. §. 1. & 2. n. 3. & 6. & 4. §. 8. n. 2.

℞. Ut nullum exerceant actum hostilitatis, vel in subditis capiendis vel trucidandis, vel in rebus, sive territorium vastando, res publicas vel subditorum occupando vel capiendo. Quamvis enim sæpe maxima sit militum licentia & libido, exacta tamen cura, provisus rerum necessariarum, bene soluta stipendia, & vigor disciplinæ militaris hanc securitatem & temperantiam præstabunt. Hinc etiam rex qui quæ debet stipendia, militibus non solvit, non tantum militibus tenetur de damnis inde secutis, sed & subditis & vicinis, quos media coacti milites male habuerunt.

VIII. *Quid si summa necessitas hoc exigat?*

d. c. 17. §. 1. & l. 2. c. 2. §. 10. & ibi not. Obrecht. de rat. bel. c. 3. §. 3.

℞. Si moraliter certum sit, hostem occupaturum e. g. castrum aliquod, ex quo magnum damnum posset inferre, occupari potest, sed custodia, ut alibi diximus, quæ durante necessitate est sumta, ea cessante restituenda.

IX.

IX. *Possumusne in solo pacato hostem occidere, vel res ejus capere?*

℞. Non; natura enim societatum civilium vult, ut in eos, qui in aliquo sunt territorio, nihil per vim agamus, nisi judicio tentato. Grot. l. 3. c. 4. §. 8. n. 2. Text? c. 26. §. 43. aliter.

X. *Quodnam est officium eorum, qui sunt neutrarum partium?*

℞. Æquos se præbere debent utrisque, in commeatu præbendo legionibus, in obsessis non sublevandis. An utrique transitum concedere debeant? disputatur, alii negant, quia hoc ipsis summe noxium esse potest, cum propter damnum, quod datur à transeuntibus, tum propter bellum ipsum, quod sic facile in territorium ipsorum transferri potest. Grot. l. 3. c. 17. §. 3. & l. 1. c. 2. §. 14. n. 4. & ibi not. & suprà l. 2. c. 2. quæst. 32. & seqq.

XI. *An etiam arma hostibus vendere possunt, & quæ habent tantum necessarium usum in bello?*

℞. Non, quia in exercitu hostium censetur, qui quæ proprie ad bellum usui sunt, hostili exercitui subministrat, ut alibi diximus. Cæterum proderit, cum utraque parte bellum gerente fœdus miscere, ita ut cum utriusque bona voluntate à bello abstinere, & communia humanitatis officia utrisque exhibere liceat. Grot. l. 3. c. 1. §. 5. & ibi not. Text. c. 26. §. 29. aliter.

XII. *An ad pacem possunt inducere partes bellum gerentes?*

Puffen. ad Tacit. l. 1. Ann. p. 13. Rhet. de pac. c. 4. § 15. jung. tamen Boecl. d. dissert. Quies in turb. p. 221.

℞. Sæpe principes bellis fessi pacem optant, sed infra dignitatem esse existimant, eam ab hoste petere, & hoc in casu eorum, qui neutrarum sunt partium, officium est, ut moneant, rogent, imò si pars fortior ultra modum debitum vel satisfactionem, vel vindictam exigeret, cogant (necessitate ita exigente) ut pacem acceptet.

CAPUT XI.

seu

CAPUT XVIII. *ap. Grot.*

De his, quæ in bello publico privatim fiunt.

I. *An privatim hosti nocere licet?*

Grot. l. 3. c. 18. § 1. n. 3.

℞. In bello justo cuilibet concessum est ea facere, quæ parti innocenti, intra justam bellandi modum, profutura confidit.

II. *Quæ*

II. *Quæ est ratio?*

℟. Ratio est indictio belli, vi enim consensus & mandati generalis, civi hostem publicum ubique locorum persequi, occidere, & bonis exuere permissum est.

Grot. l. 3. c. 3. § 9. c. 4 §. 3. & 8. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 33. §. 77.

III. *Quotuplex est hoc mandatum?*

℟. Duplex, aut generale, aut speciale: generale in declaratione belli, quæ hodie fieri solet in Manifestis, ut dicuntur: speciale mandatum habere possunt non hi tantùm, qui stipendia percipiunt, sed & qui suo sumtu militant, & qui, quod plus est, suo sumtu partem belli administrant, ut qui naves instruunt ac sustentant suis impendiis, quibus vice mercedis concedi solet, ut capta sua faciant; intra justum tamen modum, qui & ab iis observari debet, quorum auspiciis bellum geritur.

Grot. d. c. 18. §. 2.

IV. *Sed an civitati ex rebus captis aliquid reddendum?*

℟. Aut civitas spem prædæ, pro compensatione impensarum laboris & periculi, expressè concedit, tunc civitati nihil erit reddendum, quia hæc spes (1.) omnino est incerta, & sicut, si nihil cepisset, omne damnum ad ipsum pertinuisset, ita meritò & omne

Feld. h. c. §. 3. Grot. h. c. 18 §. 3. aliter Kulpis. h. c.

commodum ad ipsum pertineat; (2.) quia periculum vitæ nulla spe prædæ æstimari potest, nam vita est res inæstimabilis, & pluris æstimanda, quàm ipsa libertas. Aut civitas expresse partem sibi ex captis stipulatur, tunc hæc ipsi erit reddenda.

Grot. l. 2. c. 24. §. 6. n. 2. & Osiand. ibi.

V. *Annon peccari interdum potest contra temperamentum, quod in rebus capiendis observandum?*

d. c. 18. §. 4. & c. 13 §. 4.

℟. Affirmatur, ut si appareat, talem prædationem præcipue nocituram, non hostium universitati aut regi, aut etiam his, qui per se sontes sunt, sed innocentibus, & quidem adeò, ut eos detrusura sit in summas calamitates, in quas etiam eos, qui privatim nobis debent, conjicere immisericordia foret. Quod si insuper ista deprædatio neque ad finem bello imponendum, neque ad hostium publicas vires accidendas notabile aliquod momentum habeat, tum verò probo homine, præsertim Christiano, indignus censeri debet quæstus ex sola temporum infelicitate.

Ziegl. ad Grot. h. c. §. 4 jung. Grot. l. 2 c. 25. § 9.

VI. *Quid, si occasione belli publici nascatur bellum privatum?*

℟. Evenit interdum, ut occasione belli

belli publici nafcatur bellum privatum, puta, fi quis in hoftes inciderit, & vitæ aut rerum adeat periculum, quo eventu jufte in hoftem irruit & quovis modo eum lædit. *Ziegl. h. c. §. 5. Grot. h. c. §. 5. aliter & Kulpis. h.c.*

VII. ***An in bello folenni miles, vel alius etiam, obligari poteft, fi ædificia incenderit, vel alia damna dederit?***

℟. Miles, aut alius, etiam in bello folenni, fi ædificia hoftium incenderit, agros vaftaverit, atque id genus dederit damna non juffus, aut citra neceffitatem, & ubi jufta caufa non fubeft, tenetur ad damna ea refarcienda: imo etiamfi jufta fubfit caufa, civitati teneri poteft, cujus leges transgreffus eft, licet hofti non teneatur, cui nullam fecit injuriam. Cæterum videtur hîc Grotius ita militis confcientiam informare, ut ne millefimus quidem fibi hodie perfuaderi patiatur iftas juris interni regulas. *Grot. l. 3. c. 18. §. 6. Kulpis. h.c. Ziegl. l. 3. c. 18.*

CAPUT XII.

feu

CAPUT XIX. *ap. Grot.*

De fide inter hoftes.

I. *Quid*

I. *Quid hîc est fides?*

Grot. l. 3. c. 1. §. 1. & c. 19. §. 1. ℞. Fides hìc est promissio, quâ hostis hosti obligatur vel ad dandum, vel ad faciendum seu præstandum.

II. *Quotuplex est?*

Grot. l. 3. c. 20. §. 1. ℞. Vel est expressa, vel tacita. Item vel publica, vel privata.

III. *Cur fides hosti data est servanda?*

Feld. ad Grot. h. c. §. 1. ℞. Quia promissio jus novum hosti confert, i. e. hostis, quoad hanc promissionem, à statu dissolutæ societatis discedit, & in societatem redit, ita ut ad jura societatis ipsi præstanda hostis
Grot. c. 19. §. 1. n. 3. Ziegl. ibi. de novo videatur obligatus esse. Hinc quamvis, ut hosti falsa eloqui potuerim, tamen nunc ut homini socio non pos-

possum, & promissa servare cogor. Quo accedit communis utilitas & necessitas; si enim fidem hostibus datam violare pro lubitu liceret, nihil aliud inde sperandum esset, quam perpetua diffidentia, cædes & bellum perpetuum. Et hæc obtinent, etiamsi tyrannis vel latronibus aliquid sit promissum. Homines enim sunt, & communionem juris naturalis habent, etiam ipso actu & cum effectu, si nobiscum redeant in societatem, id quod videtur fieri, quoad hanc promissionem; & verò juris naturalis est pacta servare. *Grot. c. 19. §. 3. d. c. 19 §. 2. n. 2.*

IV. *Quid, si cum ipso, ut cum latrone, pactus quis esset?*

℞. Quando piratis & prædonibus cum republica sua, cujus membra fuerunt, aut cum ejus imperantibus negotium est transactum, respublica, quamvis aliàs subditis jura quæsita in pœnam auferre possit, tamen hoc in casu videtur suum jus remisisse, ne actus in vanum recidat. Quando cum privatis res est, e. g. privatus promittit pecuniam, ad redimendam vitam, vel propriam, vel alienam, nullum jus sibi acquirunt, quia, ut alibi diximus, metus injustus tollit in istis facultatem exi- *d. c. 19. §. 3.* *d. c. 19. §. 4. & Puf. l. 3. c. 6. §. 11. in med. aliter.*

exigendi promissum, etiam juratum.

V. *Quid, si desertoribus, aut subditis rebellibus, aliquid esset promissum?*

Grot. d. c. 19. §. 6. & l. 2. c. 18. §. 2. n. 3. & ibi not.

℟. Promissum, quod ipsis novum jus tribuit, & propter quod superior pœnam censetur remisisse, est servandum; imò etsi cum iis tantùm ut defectoribus, aliàs contraxerit, non poterit sine perfidiæ nota promisso pœnam opponere. Adde, si concedatur, ut propter dominium eminens, iis jus quæsitum in pœnam auferatur, videntur inanes fore omnes tales pactiones, ac proinde belli nisi per victoriam finiendi spes nulla. Et cum eminens dominium se exserat, quatenus communiter expedit, in regimine non dominico tantùm, sed & civili, etiam regio, plerumque communiter expedit, talia pacta servari.

VI. *Quid, si tertio aliquid promissum fuerit, qui metum non intulit?*

d. c. 19 §. 9. aliter.

℟. Si metus ideò sit incussus, ut tertio aliquid daretur aut promitteretur, idem erit dicendum, quod de latrone dictum.

VII. *Quid, si de statu puro in mixtum transeatur pactis?*

℟. Pacta sunt servanda, ita ut qui sub-

ſubditi fuerant, incipiant ſummum habere imperium, aut certè partem ejus, etiam cum libertate partis ejus vi tuendæ. d c. 19. §. 10. jung. l. 2. c. 4. §. 12.

VIII. *Quid, ſi in bello ſolenni aliquid promiſſum ſit, an poteſt reſcindi propter metum?*

℞. Sicut bellum ſolenne habet alia peculiaria, ita & hoc, ut quæ in eo bello, aut ejus finiendi cauſa, promittuntur, adeo ſint valida, ut ex cauſa metus injuſte illati, invito eo, cui promiſſa ſunt, in irritum deduci non poſſint. Aliàs enim talibus bellis, quæ valde ſunt frequentia, nec modus, nec finis potuiſſet imponi, quod tamen fieri intereſt humani generis, propter pacem communem. Licet is, qui ex tali bello injuſto aliquid poſſidet, internà (ut alibi diximus) juſtitià illud retinere non poſſit. d. c. 19. §. 11. & l. 3. c. 3. § 3. 5. & 6. Grot. l. 2. c. 4. §. 9. c. 9. qu. 20.

IX. *Quando metus, qui bello ſolenni infertur, pro juſto habetur, de quo metu hoc eſt intelligendum?*

℞. De eo metu intelligi debet, quem jus gentium non improbat. Nam ſi ſtupri inferendi metu extortum ſit quippiam, aut alio terrore contra datam fidem, verius erit, rem conſtitutam intra d. c. 19 §. 12. Kulpis ibi. jung. c. 4. §. 17. & ibi not.

tra

tra jus naturale, quod obligationem omninò improbat, & jus gentium ad talem metum suam vim non porrigit.

X. *An & perfidis fides est servanda?*

d. c. 19. §. 13. *l.* 2. *c.* 11. §. 4. & *ibi not.*

℟. Affirmatur, quia eo ipso, dum de novo cum ipsis contraho, simul remisisse videor perfidiam, & ex meo promisso sibi jus acquirunt perfectum, quod (ut alibi diximus) adimit particulam libertatis, vel in faciendo vel dando, etiamsi sint hostes perfidi.

XI. *Annon potest accidere, ut quis non servet, quod promisit, & tamen à perfidia vacet?*

Grot. d. c. 19. §. 14.

℟. Accidere hoc potest duobus modis, defectu scilicet conditionis, & per compensationem.

XII. *Quomodo defectu conditionis?*

d. c. 19. §. 14. *Alb. Gent. l.* 3. *c.* 24. *Puf. l.* 8. *c.* 9. §. 11. *in fin.*

℟. Si prior alter non impleverit, quod ex sua parte implere tenebatur, etiam ad implenda promissa non teneor. Nam unius ejusdemque contractus capita singula alia aliis inesse videntur, per modum conditionis, quasi expressum esset, hæc ita faciam, si & alter faciat, quæ promisit; & hinc si conditio deficiat, eventus ostendit, nullam esse obligationem, ut quæ non nisi sub conditione contracta erat.

XIII. *Quomodo per compensationem?*

℟. Quod

℞. Quod promisimus, poterit non præstari, si non plus valeat, quàm res nostra, quæ sine jure est penes alterum: vel si vicissim nobis aliquid debeat, sive alio ex contractu, sive ex delicto, ut si damnum dederit intra induciarum tempus, si legatos violarit, aut aliud quid fecerit, quod inter hostes jus gentium damnat: dummodo inter easdem personas fiat compensatio, nec jus tertii cujusquam lædatur, ita tamen, ut subditorum bona, pro eo quod civitas debet, jure gentium obligata intelligantur. d. c. 19. §. 15. 16. 17. 18. 19. n. 3. Ziegl. h. l. aliter.

XIV. *An etiam illud, unde bellum est ortum?*

℞. Non, sicut enim inter litigantes compensari non potest, aut actio, de qua lis est, aut litis damna & impensæ, ita nec manente bello compensari poterit, aut id, unde ortum est bellum, aut quicquid bellico jure gentium fieri solet. Negotii enim natura, ne nihil actum sit, ostendit, convenisse sepositis belli controversiis; nam alioqui nulla esset pactio, quæ non posset eludi. d. c. 19. §. 19. in pr. Str. 21. th. 24.

CAPUT XIII.

seu

CAPUT XX. *ap. Grot.*

De fide publica, qua bellum finitur, ubi de pacis pactione, de sorte, de certamine condicto, de arbitrio, deditione, obsidibus, pignoribus.

I. *Quid sit fides publica.*
II. *Quotuplex.*
III. *Quænam sint principalia in pactionibus bellum finientibus.*
IV. *Quinam pactiones istas, quæ bellum finiant, inire possint.*
V. *Quales res istis pactionibus subjiciantur. An rex per eas imperium aut ejus partem alienare possit.*
VI. *Quid ad id requiratur, ut vel totum imperium, vel ejus pars, valide alienari possit.*
VII. *An & quando bona regni alienari possint.*
VIII. *An successores semper ex promisso regis obligentur.*
IX. *Quid rex in res singulorum, vi eminentis dominii, statuere possit. An damnum in rebus subditorum eo jure datum resarciri debeat.*
X. *An hoc damnum in rebus civis jure belli datum sit, & sic ad reliquos cives non pertineat.*
XI. *Quomodo sint interpretandæ pacis conditiones.*
XII. *Quot modis bellantes, quoad belli justitiam, in pacis conditionibus inter se quam maxime æquentur.*
XIII. *An in dubio præsumatur conventum, ut res maneant quo sunt loco.*
XIV. *Quale tempus inspiciendum sit, si convenerit de restituendis omnibus in eum, quo ante bellum fuerant, statum.*
XV. *An ex tali pacto restitui debeat populus, qui sui juris cum esset, sponte se alicui subjecit.*
XVI. *An damna bello data, si de iis nihil convenerit, utrimque remissa censeantur.*
XVII. *An ea quæ ante bellum debebantur.*
XVIII. *An jus quod ante bellum*

bellum fuit: an pœnæ ante bellum publice debitæ, condonatæ censeantur.

XIX. *An pœnæ privatis debitæ.*

XX. *Quando tamen, quod ante bellum prætendebatur, remissum censeatur.*

XXI. *An post pacem factam capta reddenda sint.*

XXII. *Quomodo interpretandæ sint pactiones de reddendis bello captis.*

XXIII. *An fructus, & à quo tempore percepti, simul cum re sint concedendi.*

XXIV. *Nomina regionum restituendarum quomodo sint accipienda.*

XXV. *An qualitates priori pacto expressæ in posteriori, quod ad prius relationem habet, repetitæ censeantur.*

XXVI. *An in pacto de faciendo, pro faciente sit habendus is qui facere voluit.*

XXVII. *An mora intra breve tempus purgari possit.*

XXVIII. *An in dubio interpretatio contra eum, qui conditiones elocutus est, fieri debeat.*

XXIX. *Quid sit ruptura pacis.*

XXX. *Quando & quot modis pax rupta censeatur; quomodo pacem rumpere & novam causam bello præbere differant.*

XXXI. *Quomodo rumpatur pax, faciendo contra id, quod omni paci inest.*

XXXII. *An, ubi socii nostri vim bellicam inferunt, pax rumpatur. Quid, si subditi nostri tale quid faciant: quid, si eorum factum probaverimus.*

XXXIII. *Quomodo id probatum censeatur per scientiam nostram, puniendi potentiam, & neglectum.*

XXXIV. *Quid, si subditi nostri aliis bellum gerentibus militent.*

XXXV. *Subditis nostris vis illata an pacem rumpat.*

XXXVI. *An per pacem liceat se suaque defendere.*

XXXVII. *An ultionem sumere, aut ablata per vim recuperare.*

XXXVIII. *Quid, si sint piratæ vel similes, in quos judicium postulari non possit.*

XXXIX. *Sociis vis illata an pacem rumpat. Quid, si in pace nominati non fuerint.*

XL. *Quomodo rumpatur pax faciendo contra id, quod in pace dictum est, & an semper propterea rumpatur.*

XLI. *Quid, si pœna sit adjecta.*

XLII. *Quid, si necessitas aliqua conditionum adimpletioni obstiterit.*

XLIII. *An pax, ab altera parte rupta maneat, si lus*

sus & innocens id velit.
XLIV. *Quomodo pax rumpatur, faciendo id, quod specialis pacis natura repudiat.*
XLV. *Ex quibus actibus pax, amicitiæ causa facta, præsumatur rupta.*
XLVI. *An & quando belli exitus sortis aleæ subjici possit.*
XLVII. *An condicta certamina ad bellum finiendum permissa sint.*
XLVIII. *Quorum consensus ad tale certamen requiratur.*
XLIX. *Quis in tali certamine dicatur victus.*
L. *Quid, si victoria à neutro probari possit.*
LI. *Quotuplices sint arbitri, quorum judicio bellum finiri potest.*
LII. *An à tali arbitrio provocare liceat.*
LIII. *In quo consistat arbitri officium.*
LIV. *An arbitrium aliquando significet deditionem puram.*
LV. *Quale sit officium victoris in tales deditos. Quid, si sit deditio conditionata.*
LVI. *Quæ sint accessiones pactionum. Qui obsides dari possint.*
LVII. *Quid sit obses.*
LVIII. *An dominus feudi vasallum obsidem dare possit.*
LIX. *An civitas damnum obsidi datum repensare debeat.*
LX. *An interfici possit obses: an servus fiat.*
LXI. *An ipsi fugere liceat.*
LXII. *In unam causam datus obses, an in aliam retineri possit.*
LXIII. *An mortuo eo, pro quo obses datus fuit, liberetur.*
LXIV. *An rege mortuo, qui fœdus fecit.*
LXV. *An pignorum eadem sit ratio, quæ obsidum.*
LXVI. *An pignus semper lui possit.*

I. *Quid est fides publica?*

Grot. l. 3. c. 20. §. 1. ℞. Fides publica est fides à persona publica data.

II. *Quotuplex est?*

d. c. §. 2. ℞. Aut est expressa, aut tacita: utraque aut summarum potestatum, aut inferiorum. Quæ summarum est potestatum, aut bello finem imponit, aut eo manente vim habet. In his, quæ bel-

bellum finiunt, spectantur principalia & accessiones.

III. *Quaenam sunt principalia?*

℞. Principalia sunt ipsa, quae bellum finiunt, sive actu suo, ut pactiones, sive ex consensu ad aliud relato, ut sortes, praelii exitus, arbitri pronunciatio: quorum illae seu sortes merè sunt fortuitae, alia duo casum temperant cum viribus animi, aut corporis, ut praelii exitus: aut cum facultate judicante, ut arbitri pronunciatio. d. c. 20. §. 1.

IV. *Quinam possunt pactiones inire, quae bellum finiunt?*

℞. Ii quorum est bellum: rei enim suae quisque est moderator. Unde sequitur, ut in bello utrinque publico hoc eorum sit, qui summi imperii exercendi jus habent. Regis igitur hoc erit in statu verè regio, modò is rex etiam jus habeat non impeditum vel naturali impedimento, quale est aetas, quae judicii maturitatem non habet, (quod in regnis aliquibus lege definitur, alibi ex probabilibus conjecturis, ut suprà diximus, erit aestimandum;) & mentis imminutio: vel morali, ut est captivitas, modo regnum ex consensu populi ortum habeat; non enim credibile est, à populo imperium dela- Grot. l. 3. c. 20. §. 1. 3. 4. Horn. l. 2. c. 5. §. 6. Ziegl. de jur. maj. l 1. c. 40. §. 1. & 2. Limn. in not. regn. Gall. c. 8.

 tum

tum ea lege, ut à non libero exerceri possit. Ergò & hoc casu imperii non quidem jus totum, sed exercitiô & quasi tutelâ, erit penes populum aut eum, cui id rex vel populus commiserit. De his tamen, quæ privatim sua sunt, si quid pepigerit rex captivus, ut & de regno patrimoniali, valebit; ita tamen, ut si enormiter læsus sit, possit in integrum restitui. Idem dicendum de rege, qui exul est, si obnoxius vivat, nam sunt & laxæ custodiæ. In procerum aut populi imperio, jus pacifcendi erit penes majorem partem, ita ut etiam eos obligent, qui aliter senserunt. In statu mixto penes eum, cui leges fundamentales hujus juris concedunt exercitium.

Text. c. 20. §. 11. & seqq. paulo aliter. Alber. Gent. l. 3. c. 14. p. 595. & seqq.

V. *Quæ sunt res pactioni subjectæ?*

℟. Sunt res tam publicæ, quam privatæ. Imperium aut omne aut ejus partem reges, quales nunc sunt plerique, regnum non habentes in patrimonio, pacifcendo alienare non valent. Imò, antequam regnum accipiant, quo tempore populus tanquam totum, ipsis tanquam partibus adhuc superior est, lege publica tales actus in futurum plane irriti reddi possunt, propter defectum facultatis, quam talis

d. c. 20. §. 5. Text. c. 20. §. 31. & seqq. Instr. Pac. art. 10. Conring. de fin. Imp. c. 19. Grot. l. 2. c. 5. §. 23.

lis rex non habuit: obligatur enim, quia per pactum ad eam servandam se obstrinxit, adeò ut nec ad id, quod interest, ipsius pactum obligationem pariat. Atque id populos voluisse credibile est, ne alioquin, si ad id quod interest, salvà esset actio contrahentibus, subditorùm bona pro debito regis caperentur, ac sic de non alienando imperio vana esset cautio.

VI. *Ut ergò in pactione pacis vel totum imperium, vel pars transeat, quid requiritur?*

℟. Si regnùm sit non patrimoniale, requiritur populi consensus; & si pars alienetur, etiam (ut alibi diximus) ipsius partis, quæ invita à corpore, cui coaluit, avelli nequit. Sed pars ipsa tamen valide in se imperium transcribet, sine populi consensu, in summa atque aliàs inevitabili necessitate, quia eam potestatem credibile est exceptam fuisse, cum societas civilis coita est.

Grot. d. c. 20. §. 5. l. 2. c. 6. §. 3. & 4. & ibi not. Text. c. 20. §. 35. aliter. l. 2. c. 6. §. 8. in fin. & ibi not.

VII. *Quid dicendum de bonis regni?*

℟. In regno patrimoniali alienari possunt, secus quàm in non patrimoniali, nisi diserte id appareat ex primitiva lege aut more, cui contradictum nunquam est, ut olim in Impe-

Grot. l. 3. c. 20. §. 5. n 4. l. 2. c 6. §. 11. & ibi not. Gabr. de jur. quæst. non toll. quæst. 8. aliter. & Text. c. 20. §. 23.

rio Romano-Germanico.

VIII. *An successores obligantur ex promisso regis?*

Grot l. 3. c. 20. §. 10. & l. 2. c. 14. §. 7.

℞. Affirmatur, quatenus obligandi potestas, ut alibi diximus, sub imperio comprehensa est.

IX. *Quid in res singulorum possunt pacis causa statuere, qui reges sunt, nec in res subditorum aliud jus habent, quam regium?*

Grot. d. c. 20. §. 7. Boecl. not. Imp. 18. & in Grot. l. 1. c. 1. §. 6. Text. c. 20. §. 28 Instr. Pac. art. 11.

℞. Res subditorum sunt sub eminenti dominio civitatis, ita ut civitas, aut qui civitatis vice fungitur, iis rebus uti, easque etiam perdere & alienare possit, non tantum ex summa necessitate, quæ privatis quoque jus aliquod in re aliena concedit, sed ob publicam utilitatem, cui privatas cedere, illi ipsi voluisse censendi sunt, qui in civilem cœtum coiverunt. Sed addendum, ut si fieri possit, à civitate hoc damnum, quod propter alios sentiunt, ipsis resarciatur.

X. *At damnum hoc jure belli datum est, & sic ad civitatem non pertinet?*

d. c. 20. §. 8 & 9.

℞. Jus hoc belli populos alios spectat, partim & hostes inter se, non cives inter se, qui cum socii sint, æquum est, ut communia habeant damna, quæ socie-

societatis causa contingunt. Nec interest, an res, quæ ipsis est ablata, sit acquisita ex jure gentium, an ex jure civili; nam dominium, ex qualicunque causa ortum sit, suos semper habet effectus ex jure naturali: & hinc in omnes æquale est jus regis, & sine causa subditis auferri non potest. Licet autem ad hoc eminentis dominii exercitium justa causa requiratur, externis tamen, qui cum rege contrahunt, nudum regis factum sufficit, cum ob præsumtionem quam secum adfert dignitas personæ, tum etiam ob gentium jus, quod bona subditorum obligari ex facto regis patitur.

XI. *Quomodo sunt interpretandæ conditiones pacis?*

℞. Quò quid plus habet favoris, ut alibi dictum, eò laxiùs accipiendum: quò longius abit, eò restrictiùs. Hinc si jus naturæ merum spectemus, maximus favor in eo est, ut suum quisque consequatur, & qui justa arma habuit, ut id consequatur, ob quæ arma sumsit, & damna sumtusque recuperet; non item ut vindictæ nomine quicquam lucretur; id enim est odiosius. Sin jus gentium spectemus, quia ad pacem veniri vix solet injuriæ confessione, ea

d. c. 20. §. 11. Alber. Gent. l. 2. c. 4. p. 591. Text. c. 20. §. 40.

sumitur interpretatio in pactis, quæ partes, quoad belli justitiam, quam maximè æquat.

XII. *Quot modis hoc solet fieri?*

Grot. d. c. 20. §. 11. n. 2. ℞. Duobus maxime modis: aut ut quarum rerum turbata bello possessio est, ex formula juris antiqui componatur; aut ut res maneant, quo sunt loco.

XIII. *In dubio quodnam ex his duobus præsumitur?*

d. c. 20 §. 12. Text. c. 20. §. 44. ℞. In dubio magis est, ut præsumatur posterius, quia facilius est, & nullam inducit mutationem.

XIV. *Quando possessio restituitur in statum, in quo fuit ante bellum, quale tempus inspiciendum?*

Grot. d. c. 26. §. 13. & c. 9. §. 6. n. 2. ℞. Ultimum, quod fuit ante bellum; ita ut privatis dejectis interdicto, aut vindicatione, apud judicem experiri liceat.

XV. *Quid, si quis sui juris populus sponte se bellantium alteri subjecerit?*

d. c. 20. §. 14. Ziegl. h. c. §. 14. ℞. Ad eum hæc restitutio non porrigetur, quia ad ea tantùm pertinet, quæ vi metuve facta sunt, aut alioqui dolo non nisi in hostem licito.

XVI. *Quid, si de damnis nihil convenerit?*

℞. Omni

℞. Omni pace id actum censeri debet, ut quæ bello data sunt damna, eorum nomine actio non sit: quod de damnis, etiam privatim à militibus hostis nostri acceptis, intelligendum est; nam & hæc belli sunt effecta. In dubio enim ita censentur contrahere voluisse bellantes, ut neuter injustitiæ damnaretur.

Grot. d. c. 20. §. 15. Ziegl. h. l. Schutz. vol. 2. Ex. 13. th. 6. Boecl. de amnest. c. 1. & 2.

XVII. *An ea, quæ cœperunt deberi belli tempore, censentur condonata?*

℞. Non, nam hæc non belli jure quæsita sunt, sed bello tantùm exigi vetita: itaque sublato impedimento, vim suam retinent.

d. c. 20. §. 16. Habn. ad §. de indaganda, I. P. art. 8.

XVIII. *Quid dicendum de jure, quod ante bellum fuit?*

℞. Jus quod ante bellum fuit, quanquam nemini facile ademtum censeri debeat (hanc enim ob causam maximè, ut sua tenerentur, respublicæ civitatesque constitutæ sunt) intelligendum id tamen de eo jure, quod ex rerum inæqualitate nascitur, sive in dominio, sive in contractibus, sive in delictis. De jure ad pœnas & vindictam non æque: nam id jus, quatenus inter ipsos reges aut populos versatur, remissum ideò censeri debet, ne pax non satis pax sit, si veteres ad bellum causas

d. c. 20. §. 16. in med. Habn. d. l. Grot. l. 1. c. 2. §. 1. n. 5.

Mævius & Boxborn. de Amnest. in princ. ſas relinquat. Quare & ignorata hîc venient ſub verbis generalibus: nam optimæ ſunt conciliationes, quæ iram & offenſarum memoriam delent.

XIX. *Quid, ſi privati jus ad pœnam ante bellum habuerint?*

Grot. d. c. 20. §. 18. ℞. De privatorum jure ad pœnam non tanta eſt ratio, ut remiſſum cenſeatur, quia ſine bello judiciis expediri poteſt: tamen cum hoc jus non ita noſtrum ſit, ut illud quod ex vera inæqualitate naſcitur, & pœnæ ſemper aliquid odii habeant, levis verborum conjectura ſufficiet, ut hoc quoque donatum intelligatur.

XX. *An jus, quod ex vera inæqualitate naſcitur, & ante bellum fuit, nunquam videtur condonatum?*

d. c. 20. §. 19. Text. c. 23. §. 44. & 45. ℞. In privatorum jure firmè tenendum eſt, quod non cenſeatur ademtum ſeu condonatum: in jure autem regum aut populorum facilius eſt, ut condonatio aliqua intelligatur facta, ſi jus de quo agitur, non liquidum erat, ſed in controverſia poſitum. Benignum enim eſt credere, id actum eſſe, ut belli ſemina evellerentur.

XXI. *Quid juris, ſi poſt perfectas pactiones capta quædam ſint?*

Grot. d. c. 20. § 20. c. 21. §. 5. l. 2. c. 17. §. 1. ℞. Reddenda eſſe ſatis conſtat: ſublatum

latum enim jam erat belli jus.

XXII. *Quomodo pactiones interpretandæ, quæ ſunt de reddendis his, quæ bello capta ſunt?*

℞. Latiùs ſunt interpretandæ pactiones, quæ mutuæ ſunt, quàm quæ claudicant, quia in illis par eſt utriuſque conditio, ſecus quàm in his. Deinde quæ de hominibus agunt, plus favoris habent, quàm quæ de rebus; & inter eas, quæ de rebus, hæ quæ de agris, plus quàm quæ de rebus mobilibus agunt; & quæ de his, quæ penes publicum ſunt, plus quàm quæ penes privatos; & inter eas, quæ penes privatos ſunt, plus illæ, quæ reddi jubent lucrativo titulo poſſeſſa, quàm oneroſo, ut quæ emtionibus, quæ dotibus tenentur.

d. c. 20. §. 21. Gudel. de pac. c. 5. Schutz. vol. 2. Ex. 13. Rhet. de pac. c. 5. §. 26. Text. c. 20. §. 40. & ſeqq.

XXIII. *Quid juris eſt de fructibus?*

℞. Cui pace res conceditur, eidem & fructus conceduntur, à tempore conceſſionis, non retrò: hi enim, ut alibi dictum, pertinent ad poſſeſſorem priorem.

Grot. d. c. 20. §. 22. Ziegl. b. d. l. aliter.

XXIV. *Si regio ſit reſtituenda?*

℞. Nomina regionum accipienda ſunt ex uſu præſentis temporis, non tam vulgi, quàm peritorum: nam à peritis negotia talia tractari ſolent.

Grot. d. c. 20. §. 23. l. 2. c. 9. §. 11. n. 4. Conring. de fin. Imp. c. 1. & 2. Rhet. de pace, c. 5. §. 14. Schutz. d. Ex. th. 7.

XXV. *Quid juris, ſi pactio ſe refe-*

rat

rat ad pactionem antecedentem?

Grot. l. 3. d. c. 20. §. 24. ℞. Quoties relatio fit ad pactum antecedens aut vetus, toties repetitæ censentur qualitates aut conditiones priori pacto expressæ.

XXVI. *Si pactum sit de faciendo?*

d. c. 20. §. 24. ℞. Pro faciente habendus, qui facere voluit, si per alterum, quîcum controversia est, stetit quominus fieret.

XXVII. *An mora purgari potest intra breve tempus?*

d. c. 20. §. 25. Puf. l. 8. c. 8. §. 4. Ziegl. h. l. aliter. & Schutz. Ex. th. 14. lit. c. ℞. Jure stricto non potest, nisi improvisa necessitas impedimento fuerit.

XXVIII. *Si pacti sensus plane dubius sit?*

d. c. 20. §. 26. Str. Ex. 6. th. 52. ℞. Magis est, ut contra eum fiat interpretatio, qui conditiones elocutus est, quod esse solet potentioris. Habet enim, quod sibi imputet, qui non apertiùs locutus est: alter autem, quod plures sensus recipit, id suo jure accipere potest in partem sibi utiliorem.

XXIX. *Quid est ruptura pacis?*

Text. c. 22. §. 1. Schutz. d. Ex. 13. th. 14. ℞. Est injusta contraventio, qua pax ab altera parte violatur.

XXX. *Quando & quot modis pax rupta censetur?*

Grot. h. c. 20. §. 27. ℞. Tribus modis, aut faciendo contra

tra id, quod omni paci ineſt, aut contra id, quod in pace dictum eſt apertè, aut contra id, quod ex pacis cujuſque natura debet intelligi. Unde patet differentia inter rumpere pacem & novam cauſam bello præbere: quod magnum uſum habet, tum ad committendam pœnam à peccante, tum ad liberandam in cæteris fidem ejus, in quem peccatum eſt.

XXXI. *Quando fit contra id, quod omni paci ineſt?*

℞. Si vis bellica inferatur, ubi nulla nova ſubeſt cauſa, quæ ſi probabiliter adferri poteſt, ſatius eſt injuſtitiam ſine perfidia, quàm cum perfidia admiſſam credi. *d. c. 20. §. 28. Alber. Gent. l. 3. c. 24. p. 703. Text. c. 22. §. 4. ſeqq.*

XXXII. *A quibus illata vis armata pacem ſolvit?*

℞. Si ſocii tale quid fecerunt, rumpunt pacem, ſi manifeſtè appareat, hoc fuiſſe actum: aliàs credi non debet; eſt enim enorme, & communi facientium voto non convenit; ergò in eos, qui vim intulerunt, non autem in eos, qui non adjuverunt, erit belli jus. Si ſubditi quid fecerunt ſine juſſu publico, civitas non tenetur, niſi factum privatorum probaverit: ad quod tria requiruntur, ſcientia, puniendi po- *d. c. 20. §. 29. & 30. Schutz. Ex. 13. th. 14. lit. d. Alber. Gent. l. 3. c. ult. p. 705.*

potentia, & neglectus.

XXXIII. *Quomodo hæc tria probantur?*

Grot. d. c. 20. §. 30. l. 2. c. 21. §. 2. & seqq. ℞. Scientiam evincunt facta manifesta & denunciata. Potentia præsumitur, nisi defectio appareat. Neglectum ostendit elapsum temporis spatium, quale in quaque civitate ad crimina punienda sumi solet.

XXXIV. *Quid juris, si alicujus subditi non per se arma moveant, sed aliis bellum gerentibus militent?*

d. c. 20. §. 31. ℞. Verius est, & hoc permittendum non esse, nisi probabilibus argumentis appareat actum aliud, ut nunc interdum fieri solet.

XXXV. *Quibus illata vis armata pacem rumpit?*

d. c. 20. §. 32. Text. c. 22. § 14. Schutz. d. Ex. th. 14. ℞. Pax rupta censeri debet, non modò, si toti corpori civitatis, sed & si subditis vis armata inferatur, sine nova causa. Nam, ut omnes subditi tuti sint, pax initur: est enim pax actus civitatis pro toto & pro partibus.

XXXVI. *Si causa nova subsit, an se licet defendere?*

d. c. 20. §. 32. ℞. Per pacem licebit se suaque defendere; naturale enim hoc est, arma armis repellere. Ideò abdicatum inter pares non est, ut facilè credatur.

XXXVII.

XXXVII. *An ulcisci licet?*

℞. Ulcisci aut ablata recuperare per vim non licebit, nisi postquam judicium erit negatum: hæc enim res moram fert, illa non. d. §. 21.

XXXVIII. *At si subditorum quorundam ita sit perpetuum maleficium, ut quod faciunt, id credendi sint omninò facere rectoribus suis improbantibus, & judicium in eos postulari non possit, ut sunt piratæ?*

℞. Ab his & res recuperare, & ultionem exposcere licebit, tanquam à deditis propter delictum. At alios innocentes eo nomine armis impetere, id verò est contra pacem. d. c. 20. §. 32. n. 2. l. 2. c. 17. §. 20.

XXXIX. *Quid, si vis inferatur sociis?*

℞. Vis armorum sociis illata pacem rumpit, si in pace comprehensi sint, licet ipsi socii non pepigerint, sed alii pro ipsis: modò postea pacem ratam habuerint. Aliorum sociorum, ut & cognatorum & affinium, qui nec subditi sunt, nec in pace nominati, separata causa est: nec ad pacem ruptam vis in eos trahi potest, licet eo nomine ex nova causa bellum suscipi possit. d. c. 20. §. 33. l. 2. c. 16. §. 13.

XL. *Quomodo rumpitur pax, faciendo contra id, quod in pace di-*

ctum est?

Grot. b. c. 23. §. 34. & 35. Schutz. d. Ex. 13. th. 14. lit. e. & f. Text. c. 22. §. 19. in med. & §. 8. & 9.

℞. Rumpitur, sive faciamus quod non facere debemus, sive non faciamus, quod & cum oportet: sive fiat contra capita majoris sive minoris momenti. Satis enim magna, ut serventur, videri debent, quæ pace comprehensa sunt. Sed quo magis paci caveatur, consultum erit, ut capitibus minoris momenti adjiciatur, ut si quid adversus ea factum erit, id pacem non rumpat: aut ut arbitri prius adeantur, quàm arma inferri liceat.

XLI. *An censetur hoc actum, si pœna sit adjecta?*

Grot. b. c. 20. §. 36. Puf. l. 8. c. 7. §. 12. in fin.

℞. Videtur hoc actum ob negotii naturam, quamvis interdum possit esse electio ejus, cui injuria est facta, pœnam malit, an à transactione recedere.

XLII. *Quid, si necessitas aliqua in causa sit, quo minus pars una impleat id, quod promissum est?*

Grot. b. c. 20. §. 37.

℞. Si adsit necessitas, puta si res perierit, aut ablata sit, sine facto ipsius, aut factum redditum sit alio eventu impossibile, pax quidem rupta non censebitur, quia non solet pendere à conditione casuali. Sed tamen alter opta-

optabit, an expectare malit, si qua spes sit, impleri promissum seriùs posse, an æstimationem accipere, an verò mutuis præstationibus isti capiti respondentibus, aut æquum valentibus liberari.

XLIII. *An, postquam pax est rupta, pars innocens adhuc stare potest paci?*

℞. Pacem quidem non rumpit, qui pactis simpliciter factis posterior non stat; neque enim tenebatur, nisi sub conditione; interim tamen, post læsam fidem, integrum est innocenti pacem servare, quia contra obligationem faciendo nemo se obligatione eximit; & si additum sit, ut tali facto pax rupta habeatur, adjectum id censeri debet in commodum innocentis duntaxat, si eo uti velit.

Grot. b. c. 20. §. 28. Text. c. 22. §. 25.

XLIV. *Quomodo rumpitur pax faciendo id, quod specialis natura pacis repudiat?*

℞. Si pax sub lege amicitiæ contracta sit, rumpitur per ea, quæ fiunt contra amicitiam: quod enim inter cæteros solius amicitiæ officium exigeret, hîc etiam pacti jure præstandum est. Sed hîc quoque detrahenda, quantum fieri potest, facto invidia. Itaque per-

Gr t. b. c. 20. §. 40. Alber. Gent. p. 693. Schutz. d. Ex. 13. th. 14. lit. c in med Grot. l. c. 20. §.

40. n. 2. *Text. c. 22. §. 15. Alb. Gent. p. 601. Betlin. de re milit. tr. 10. tit. 2.*

ſonæ, quamvis conjunctæ aut ſubditæ facta injuria, ipſi quîcum pax inita eſt, facta non cenſebitur, niſi apertè in ipſius ſugillatiouem facta ſit. Sic adulterium aut ſtuprum libidini potiùs, quam inimicitiæ imputabitur, & invaſio rei alienæ novæ potiùs cupiditatis reum faciet, quàm fidei læſæ.

XLV. *Quinam ergò ſunt actus, ex quibus præſumitur, contra pacem, amicitiæ cauſa contractam, eſſe factum?*

Grot. h. c. 20. §. 40. n. 3. l. 2. c. 2. §. pen. c. 22. §. 5. n. 2.

℟. Varii ſunt; huc referuntur atroces minæ, nulla nova cauſa præcedente, arces in finibus ſtructæ, non tuendi, ſed nocendi cauſa, inſolita copiarum conſcriptio, ſi juſtis ſatis indiciis appareat, in non alium hæc, quàm in eum, quîcum pax facta eſt, comparari. Sic oppida aut magnos cœtus, qui civitatis partem integrantem faciunt, recipere non licet, neque magis eos, qui ex ſacramento, aut aliter, miniſterium au ſervitutem debent. Subditos tamen ſingulos, qui ex altera ditione in alteram migrare volunt, ſuſcipere, non eſt contra amicitiam: neque enim naturalis tantum, ſed & favorabilis eſt iſta libertas. Huc refertur perfugium exulibus datum; nam in exules nullum jus civitati.

Grot. h. c. 20. §. 41. n. 1. & 2. & l. 2. c. 5. §. 24. Inſt. Jur. Publ. p. 589.

Grot. l. 2. c. 5. §. 25.

XLVI.

XLVI. *Quando sortis aleæ potest subjici belli exitus?*

℞. Si vera æstimatione, qui injusto bello impetitur, tantô sit inferior, ut resistendi nulla spes sit, videtur sors offerri posse, ut certum periculum incertô evadat; hoc enim est de malis minimum. Aliàs tum demum sors est permissa, quoties de re agitur, in quam plenum habemus dominium; quod de subditorum vita, pudicitia, libertate & similibus dici non potest. Grot. h. c. 20. §. 42.

XLVII. *An prælia, quæ definito numero condicuntur, belli finiendi causa permissa sunt, puta inter singulos utrinque, inter binos, inter ternos &c.?*

℞. Certamen tale justum ac pium est, si alioqui omninò expectandum sit, ut qui injustam fovet causam, victor sit futurus, cum magna innocentium strage; tunc enim nihil imputandum est ei, qui mavult ea ratione certare, quæ spem ipsi maximè probabilem ostentat. Grot. h. c. 20. §. 43. Ofiand. hic, & ad l. 2. c. 23. §. 10.

XLVIII. *Ut hæc pactio valeat, quid requiritur?*

℞. In regno non patrimoniali requiritur & populi, & si qui nati jus ad successionem habent, consensus; in regno Grot. h. c. 20. § 44. Puf. l. 8. c. 8. §. 5. Rhet. de pace c. 4. n. 1.

gno patrimoniali regis, qui sic in prælii exitum conjicit controversiam, consensus sufficit. Jus enim suum quisque sibi adimere potest, non autem alterius, sine ejus consensu.

XLIX. *Quis in tali prælio dicitur victus?*

Grot. h. c. 20 §. 45. Puf. d. l.

℞. Victus non potest videri, nisi qui aut occubuit, aut in fugam datus est. Sic, in fines se aut oppida recipere, victi signa sunt. Illa vero, spolia legere, cadavera ad sepulturam concedere, prælio iterum lacessere &c. per se nihil probant, nisi quatenus cum aliis indiciis valent ad docendam hostium fugam. Et certè, qui loco cessit, in dubio magis est, ut fugisse credatur.

L. *Quid juris, si victoriæ firma non adsint argumenta?*

Grot. d. c. §. 44. n. 3.

℞. Res manet eo loco, quo ante prælium fuit; & aut ad bellum, aut ad novas pactiones veniendum est.

LI. *Quotuplices sunt arbitri, quorum judicio bellum finitur?*

Grot. h. c. 20. §. 45. l. 2 c. 23. § 8. & ibi not.

℞. Arbitrorum duo sunt genera, unum ejusmodi, ut sive æquum, sive iniquum pronuncient, parere debeamus: quod observatur, cum ex compromisso ad arbitrum itum est; alterum ejusmodi, ut ad boni viri arbitrium

trium redigi debeat, & ut fiat conciliator tantùm. Utrovis modò arbiter sumi potest, aut ad bellum evitandum, ut suprà diximus, aut ad finiendum; hîc sumitur ille, cujus dicto parendum omninò sit.

LII. *An à tali arbitrio provocare licet?*

℞. Non; nulla enim hic est potestas superior, quæ promissi vinculum aut impediat, aut solvat. Standum ergò omninò, sive æquum, sive iniquum pronunciaverit. Aliud enim est de arbitri officio, aliud de compromittentium obligatione quærere. *Grot. h. c. 20. § 46. n. 2. Puf. l. 5. c. 12. §. 4. & seqq.*

LIII. *Quodnam est officium arbitri?*

℞. Officium arbitri interdum est instar officii judicis, ut cogatur præcise secundum legem judicare: interdum habet laxiorem potestatem, ita ut omne possit, quod rectius fit, quàm non fit, etiam extra justitiæ proprie dictæ regulas. Qui summam potestatem obtinent, cum judicem communem non habeant, arbitrum censendi sunt adstrinxisse iis regulis, quibus judicis officium adstringi solet. Illud tamen observandum est, arbitros lectos à populis, aut à summis potestatibus, de principali negotio pronunciare debere, *Grot. d. c. 20. §. 17. Schutz. vol. 2. Ex. 13. th. 4.* *Grot. d. c. §. 48. Boecl. quies in turb. p. 222. & seqq.*

Ziegl. h. l. aliter. non de possessione. Et ideô dum causa cognoscitur, nihil est innovandum, tum ne præjudicium fiat, tum quia difficilis est recuperatio.

LIV. *Estne adhuc aliud genus arbitri?*

Grot. d. c. 20. §. 49. & c. 11. §. 18. c. 15. in fin. ℞. Affirmatur, cum quis ipsi hosti de se arbitrium permittit: quæ est deditio pura, subditum faciens eum, qui se dedit; ei verò, cui fit deditio, summam deferens potestatem. Sed hîc quoque distinguendum est, quid victus pati debeat, & quid victor jure, quid salvo omni officio facere possit, quid denique cum maxime deceat. Victus post deditionem nihil non patiendum habet: quippe jam subditus, & si jus belli externum respicimus, eo est loco, ut ipsi nihil non eripi possit, etiam vita, etiam libertas personalis, multò magis bona, non publica tantum, sed & singulorum.

LV. *Ne victor quid injuste faciat, quid spectandum?*

Grot. h. c. 20. §. 50. ℞. Spectare primum debet, ne quem occidat, nisi id suo facinore meritum: sic & ne cui quicquam auferat, nisi in justam pœnam. Intra hunc autem modum, quantum securitas patitur, ad clementiam & liberalitatem propendere sem-

semper honestum est, interdum pro circumstantiis, etiam ex morum regula, necessarium. Et huc pertinet illud Senecæ: *clementia liberum arbitrium habet: non sub formula, sed ex æquo & bono judicat, & absolvere illi licet; & quanti vult taxare litem.* Neque refert, an dedens dicat, se dedere alterius sapientiæ, an moderationi, an misericordiæ, *auff Genad und Ungenad:* hæc enim omnia blandimenta sunt, res manet, ut victor arbiter fiat. Secus, quam quando deditiones sunt conditionatæ, quæ aut singulis consulunt (ut quibus vita salva, aut corporum libertas, aut quædam bona excipiuntur) aut universitati: quarum nonnullæ etiam mixtum quoddam imperium induere possunt. *Grot. d. c. §. 51.*

LVI. *Quænam sunt accessiones pactionum?*

℞. Obsides & pignora. Obsides dantur aut sua voluntate, aut ejus, qui imperium habet: nam in summo civili imperio comprehenditur & jus in actiones subditorum, ut in bona. Et si plures sint, qui ire possunt, danda est opera, ut sorte res dirimatur. *Grot. d. c. §. 52.*

LVII. *Quid est obses?*

℞. Obses est, qui fidei publicæ ser- *Alber. Gent. p. 394.*

vandæ causa, principi aut duci exercitus datur.

LVIII. *An dominus feudi vasallum potest obsidem dare?*

Grot. h. c. 20. §. 52. in fin.

℞. Si vasallus idem sit subditus, dominus potest, etiam invito vasallo; si non sit subditus, non potest; neque enim reverentia, aut obsequium, quæ debet, hucusque pertingunt.

LIX. *Si obses aliquod damnum patiatur, quid juris?*

Grot. d. c. §. 52. Puf. l. 8. c. 2. §. 6.

℞. Civitas aut ejus rector tenebitur illud incommodum ei, qui patitur, aut proximis, repensare.

LX. *An interfici potest obses?*

Grot. h. c. 20. § 53. c. 4. §. 14. Schutz. Ex. 13. th. 12. lit. g. aliter.

℞. Jure gentium externo potest, quia hostis manet, & ex ejus civitate; non autem interno, nisi par ipsius culpa accedat. Servi quoque non fiunt: imò & jure gentium bona habere & hæredibus relinquere possunt.

LXI. *An fugere obsidi licet?*

Grot. h. c. 20. §. 54. Osiand. h. l. Gail. de pace publ. l. 2. c. 2. n. 2. aliter.

℞. Non licet, si ab initio aut posteà, quo laxius haberetur, fidem dederit. Alioqui non videtur is animus fuisse civitatis, obligandi civem, ne aufugeret, sed hosti dandi facultatem, qualis vellet custodiæ.

LXII. *Si obses sit datus in unam causam, poteritne retineri in aliam?*

℞. Odio-

℞. Odiosa est obsidum obligatio, tum quia libertati inimica, tum quia ex facto alieno venit. Ideoque stricta interpretatio hic locum habet, & in unam causam datus, in aliam retineri ut obses non potest. Sed, si in alia causa fides jam violata sit, aut contractum debitum, retineri potest, non ut obses, sed eo gentium jure, quo subditi ex facto imperantium detineri possunt per androlepsiam: quod ipsum tamen ne fiat, caveri potest adjecto pacto de reddendis obsidibus, ubi id, cujus nomine dati erant, impletum fuerit. Grot. h. c. §. 55. Grot. h. c. §. 55. c. 2. §. 3. & 5. Alber. Gent. p. 398. & seqq.

LXIII. *Quid, si obses detur, ut alterum captivum aut obsidem redimat?*

℞. Eo mortuo liberatur: nam in illo, dum moritur, jus pignoris extinctum est, ut in captivo redempto. Grot. h. c. §. 56.

LXIV. *Rege, qui fœdus fecit, mortuo an adhuc tenetur obses?*

℞. Si fœdus fuerit reale, obses adhuc tenetur; si fuerit personale, non tenetur. Nam accessoria non possunt efficere, ut in principalium interpretatione à regula recedatur, sed ejus naturam & ipsa sequi debent. Grot. h. c. §. 57. l. 2. c. 16. §. 16. Tabor. de oblig. success. c. 5. n. 14. Alber. Gent. p. 399.

LXV. *An pignorum eadem est ratio,*

quæ obsidum?

Grot. h. c. §. 59. Alber. Gent. d. p. 399. Forst. ad Tacit. p. 220.

℞. Commune habent cum obsidibus, quod ex alio jam debito retineantur, nisi data fides obstet: proprium, quod quæ de iis est pactio, non tam strictè sumatur, quam illa de obsidibus; neque enim æquale est odium, res quippe natæ sunt, ut teneantur, non & homines.

LXVI. *An pignus perpetuò potest lui?*

Grot. l. c. §. 60. l. 1. c. 4. §. 15.

℞. Multi affirmant, & nullum tempus efficere posse putant, ne luitio sit pignoris, si id præstetur, pro quo pignus suppositum est: nisi certæ conjecturæ aliam interpretationem exprimant; ut si quis luere cum vellet, impeditus id silentio transmisisset tanto tempore, quod ad consensus conjecturam sufficere possit.

CAPUT XIV.

seu

CAPUT XXI. *ap. Grot.*

De fide manente bello, ubi de induciis, commeatu, captivorum redemtione.

I. *Quid sint induciæ.*
II. *Quotuplices*
III. *An nova belli indictione opus sit, tempore induciarum finito.*
IV. *An, si pactis tale quid convenerit, & induciæ fuerint longiores, potius pax censeatur, quam induciæ.*
V. *An dies, induciis adscriptus, exclusus an compre-*

I. *Quid*

I. *Quid sunt induciæ?*

Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 39. §. 2. in fin. Grot. l. 3. c. 21. §. 1. n. 1. aliter.

℞. Induciæ sunt status belligerantium, quo (manente bello) bellicis actibus, ad tempus, ex conventione, abstinendum est.

II. *Quotuplices sunt?*

Horn. l. 2. c. 5. §. 6. Grot. l. 3. c. 21. §. 1. n. 3. & 4. Alber. Gent. l. 2. c. 12. p. 302. Puf. l. 8. c. 7. §. 4.

Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 39. §. 2. in med. aliter. Ziegl. d. l. §. 3. aliter.

℞. Duplices esse possunt, scil. ratione temporis, vel longiores vel breviores. Dari enim possunt in horas, in paucos dies, in annos, etiam viginti, triginta, quadraginta, etiam centum; licet hæ longiores induciæ propiùs ad pacem accedant: & in his idem ferè, quod de pacis tempore dictum est, valet, non ex vi vocis, sed mentis certa collectione. Sic etiam ab objecto dividi possunt, ut si ad certos actus concedantur. Non autem videntur rectè dividi in expressas & tacitas: quia licet, tempore induciarum finito, partes se invicem non lacessant, hoc tamen non fit cum mutua obligatione; sed cuicunque liberum est redire ad actus bellicos, quando ipsi visum fuerit.

III. *Tempore induciarum finito, an nova opus est indictione?*

Grot. h. c. 21. §. 3. Puf. l. 8. c. 7. §. 6.

℞. Non; nam sublato impedimento temporali, ipso jure se exserit status belli, non mortuus, sed sopitus, ut do-

mi-

minium & patria poteſtas in eo, qui à furore convaluit: niſi pactis aliter convenerit, & induciæ fuerint longiores; in his enim, ſi non neceſſum, tamen decorum eſt, ut iis elapſis fiat indictio conditionata.

IV. *At hoc in caſu, ubi aliter convenit (quia opus eſt nova indictione) induciæ potiùs ſunt pax?*

℞. Non; quia utrique parti relicta eſt facultas, citra novam cauſam, bellum repetendi, ſecus quàm ubi pax facta eſt.

Grot. h. c. 21. §. 3. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 39. §. 3. in fin. Text. c. 1. §. 19. Cardinal. Mantica Lucubr. Vatic. l. 27. tit. 2. n. 15. aliter.

V. *Utrum, ad quem diem, aut menſem, aut annum, dictum eſt, duraturas inducias, is dies, menſis aut annus excluſus, an comprehenſus intelligitur?*

℞. Magis naturale eſt, ut terminus ſit pars rei, inprimis ubi temporis productio favorem in ſe habet, ut in induciis, quæ humano ſanguini parcunt. Imò, propter eandem rationem, videtur comprehendi etiam dies, à qua incipiunt; nam hæc etiam eſt pars rei, & idem favor militat.

Alber. Gent. l. 2. c. 12. p. 306. Ziegl. ad Grot. l. 3. c. 21. §. 4. Text. c. 19. §. 22. Puf. l. 8. c. 7. §. 8.

VI. *A quo tempore induciæ obligant?*

℞. Statim obligant contrahentes, ex quo contractus abſolutus eſt: at ſubditos utrinque obligant cum effectu, ubi

Alber. Gent. d. l. Grot. l. 3. c. 21. §. 4.

n. 2. & 3. aliter. Grot. h. c. 21. §. 5. Schutz. vol. 2. Ex. 13. th. 16. lit. k. Text. c. 19. §. 20.

ubi publicatæ sunt, & ad notitiam subditorum pervenerunt. Hinc, si publicatio uno tantum loco facta sit, ea non per omnem ditionem eodem modo se exserit, sed per tempus sufficiens ad perferendam ad singula loca notitiam. Quare, si quid interea à subditis contra inducias factum fuerit, ipsi quidem à pœnis immunes sunt, sed tamen res captæ restituendæ sunt, si extent, aut si sint consumtæ, id quô facti sunt locupletiores. Cæterùm, licet longiores induciæ regulariter complectantur omnes paciscentium ditiones, tamen in imperio latè patenti conveniri potest, ut certis in locis tantùm induciæ observentur, in aliis autem bellum maneat, e. g. populi Europæ, qui in India orientali aut occidentali loca possident, inducias facere possunt valituras per Europam, non autem in India.

Puf. l. 8. c. 7. §. 3. in fin.

VII. *Quantum licet per inducias?*

℞. Ex ipsa induciarum definitione hoc potest intelligi. Illiciti sunt omnes actus bellici, sive in personas, sive in res. Etiam res hostium, si tempore induciarum casu ad nos perveniant, reddendæ erunt, etiamsi antè nostræ fuissent, quia quod jus externum attinet, ipsorum sunt

factæ:

factæ: & hoc est quod dici solet, tempore induciarum non esse postliminium. Et hæc vera sunt, si sint induciæ illimitatæ, inprimis longiores; si enim sint restrictæ, ob specialem conventionem, nihil erit mutandum, ut si sint tantum sepeliendorum hominum causa datæ reliqui actus non sunt permissi: & sic auxilia & commeatus admittere non licebit, verum intercipi poterunt. Sic si obsessis induciæ sint datæ, reliqui, qui extra præsidium sunt, occidi poterunt. Interdum convenit, ne commeare liceat: interdum personis cavetur, non & rebus; quo casu, si ad res defendendas, lædantur personæ, nihil contra inducias fiet.

Grot. b. c. 21. §. 6. & Text. c. 19. §. 10. Betlin. de re mil. part. 5. tit. 3.

Puf. l. 8. c. 7. §. 10. in med.

VIII. *An ire & redire ultrò citròque licet?*

℞. Affirmatur, dummodo id fiat eo apparatu, qui periculum nullum ostentet.

Grot. b. c. 21. § 6. n. 3.

IX. *An durantibus induciis interiùs recedere cum exercitu licet?*

℞. Interiùs recedere licet, item reficere mœnia, militem conscribere &c. omnes enim hi actus præparatorii tantùm sunt futuræ vel defensionis vel oppugnationis; nisi vel expressè con-

Grot. b. c. 21. §. 7. Alber. Gent. l. 2. c. 13. p. 314. Text. c. 10. §. 11. & seqq. Schütz. vol. 2. Ex. 13. th. 10. lit. c.

venerit, ut omnia in statu suo persistant, vel nisi quidam actus expressè excipiantur.

X. *An, corruptis hostium præsidiis, loca invadere licet?*

Grot. b. c. 21. §. 8. n. 1. Schutz. vol. 2 d. Ex. th. 17.

℞. Non licet: talis enim acquisitio justa esse non potest, nisi ex jure belli. Idem habendum, si qui subditi ad hostem deficere velint.

XI. *Quid, si loca fuerint derelicta?*

Grot. b. c. 21. §. 8. n. 2. Alb. Gent. l. 2. c. 13. p. 314.

℞. Occupare licet derelicta, dum verè derelicta sint, i. e. eo animo, ne ampliùs sint, quorum fuerant: non si incustodita, sive custodia ante inducias, sive factis induciis omissa sit. Dominium enim manens injustam facit alterius possessionem.

XII. *Finitis induciis, si quis vi majore impeditus recedere non potuerit, atque deprehenditur intra fines hosticos, an adhuc habet jus redeundi?*

Grot. b. c. 21. §. 9. c. 4. §. 6. c. 9. §. 4. n. 3. Alb. Gent. p. 310. Bodin. de rep. l. 5. in fin. Alb. Gent. p. 310.

℞. Si jus externum gentium respiciamus, par est ejus conditio ei, qui cum in pace venisset, bello repente exorto, inter hostes fato suo deprehenditur. Internum verò si consideremus, seu temperatum ex æquitate (quia non fecit contra inducias, dum casu, puta per valetudinem, per adversam maris tem-

tempeſtatem &c. eſt impeditus, & per eum non ſtetit, quo minus ſecundum conventionem abiret) redeundi facultas ipſi eſt concedenda, multò minùs occidi poteſt.

XIII. *Quot modis finiuntur induciæ?*

℟. Quatuor modis, 1. contraria pactione. 2. ceſſione diei aut temporis in induciis præfiniti. 3. abſoluto actu, ad quem conceſſæ. 4. violatione.

Grot. l. 3. c. 21. §. 6. n. 2. Bart. ad l. 15. de publ. aliter. Text. c. 19. §. 31. & ſeqq.

XIV. *Quomodo violatione?*

℟. Qui durantibus induciis hoſtem laceſſit, i. e. violentas belli functiones, quæque his æquiparantur, doloſas exercet, vel contra perſonas, vel contra res hoſtiles, inducias violat; & quin læſo liberum ſit, etiam ſine indictione, ad arma venire, fruſtra dubitatur, etiam in induciis horariis. Nam capita conventionis inſunt conventioni per modum conditionis: quanquam etiam, ſi læſus velit, ad induciarum terminum uſque quieſcere poſſit.

Grot. h. c. 21. §. 11. c. 19. §. 14. c. 20. §. 36. & 38. Alber. Gent. l. 2. c. 12. p. 308. Mynſ. l. 4. obſ. 7. aliter. quem refutat. Schutz. d. vol. 2. Ex. 13. th. 17. lit. c. Puf. l. 8. c. 7. §. 12.

XV. *Quid, ſi pœna addita, eaque petita & ſoluta ſit?*

℟. Si pœna conventa poſcatur & perſolvatur ab eo, qui contrà fecit, jam bellandi jus non eſt: ideò enim pœna ſolvitur, ut cætera ſalva maneant. Contrà, ſi læſus bellum moveat, à pœna

Grot. h. c. 21. §. 12. & c. 20. §. 36. & ibi not. Puf. l. 8. c. 7. §. 12. in fin.

na recessisse intelligitur: id quod inprimis accidit, ubi læso optio relinquitur; quod tamen regulariter non solet fieri, ut neglectà pœnâ, aliquis statim ad arma recurrat.

XVI. *An rumpuntur induciæ, si privati contrà faciant?*

Grot. h. c. 21. §. 13. & c. 20. §. 30.

℟. Non, nisi publicus actus accedat, puta imperii aut ratihabitionis, quæ etiam intelligitur, si qui deliquerint, nec puniantur, nec dedantur, si non reddantur res.

XVII. *An extra inducias est jus commeandi, seu salvi conductus?*

Grot. h. c. 21. §. 14. Alber. Gent. l. 2. c. 14. p. 163.

℟. Non, sed est privilegium quoddam: quare in ejus interpretatione sequenda sunt, quæ de privilegiis traduntur. Est autem hoc privilegium neque tertio noxium, neque danti admodum grave: ideò intra verborum proprietatem laxa magis, quam stricta admittenda est.

XVIII. *Quid est jus commeandi, vel salvi conductus?*

Becht. de secur. & salv. cond. c. 1 §. 16. Magalot. de salv. cond. in pr. aliter.

℟. Jus commeandi, vel salvus conductus, est justum seu perfectum immunitatis ab offensione, damno, vel inquietatione præsidium.

XIX. *Quotuplex est?*

℟. Vel universalis, vel particularis, qui

qui certis personis vel rebus conceditur. Becht. d. tr. c. 3. §. 32.

XX. *Si militibus concedatur commeatus, quinam intelliguntur nomine militum?*

℞. Intelliguntur non tantùm gregarii, verum etiam medii & summi duces, quia verbi proprietas admittit eam significationem: quanquam est & alia strictior. Grot. b. c. 21. §. 15. Alber. Gent. p. 320. in fin. aliter.

XXI. *Quid in salvo conductu comprehenditur sub itu?*

℞. In itu cautum & de reditu censetur, ut absurdum vitetur; nam nisi tutus esset recessus, videretur petiisse itum, ut veniret in potestatem hostium: quod est ridiculum & improbum. Imò, sicut is ante salvum conductum poterat offendi ubique, sic eo dato nullibi, ne quidem in proprio vel alieno territorio, ubi transit, offendi potest. Et abitus tutus intelligendus est, usquedum cò pervenerit, ubi tutus sit. Grot. b. c. §. 16. & 22. Alb. Gent. p. 318. Becht. de secur. & salv. cond. c. 4. th. 87.

XXII. *An is, cui abire datum, redire potest?*

℞. Non; sed nec is cui venire concessum est, mittere potest, non contrà. Sunt enim hæc diversa, nec extra verba exspatiari ratio cogit: ita tamen, ut Grot. b. c. §. 16. n. 2. Alber. Gent. p. 319. & 320.

error excuset à pœna. Sed & is, cui venire permissum est, semel veniet: nisi temporis adjectio, intra quod sæpiùs abire & redire potest, aliam suppeditet conjecturam.

XXIII. *An patrem filius sequitur, virum uxor?*

Grot. h. c. §. 17.

℟. Non; aliter quàm in jure commorandi. Nam morari solemus cum familia, peregrinari sine ea. Famulus tamen unus aut alter, etiamsi expressus non sit, comprehensus censebitur in eo, quem sine tali comitatu ire, indecorum foret. Nam qui aliquid concedit, concedit simul quæ necessariò sequuntur: necessitas autem hîc moraliter intelligenda est.

Boecl. conductor. Carol. p. 17. & 24.

XXIV. *Quid dicendum de bonis & comitibus?*

Grot. h. c. §. 18. 19. Alb. Gent. p. 325.

℟. Non comprehenduntur hîc quævis bona, sed quæ solita sunt ad iter assumi. Expresso comitum nomine, non sunt intelligendi hi, quorum caussa magis est odiosa, quàm ipsius, cui prospicitur, tales sunt piratæ, latrones, transfugæ, desertores. Gentis expressum nomen in comitibus satis ostendit, facultatem ad alios non porrigi; sic concesso pro Germanis salvo conductu, Galli duci non possunt.

XXV.

XXV. *Si is qui concessit salvum conductum, moriatur, an hic quoque exspirat?*

℞. Non, quia hæc concessio venit ex vi potestatis, quæ transit in successores regulariter. Nam interdum, si utilitas publica aliud suadeat, vel commeatus sine probabili & justa ratione fuerit concessus, is expirat vel potius revocatur. Grot. h. c. c. 21. §. 20. Osiand. h. l.

XXVI. *Quid, si salvus conductus ad beneplacitum concedentis, seu quamdiu voluerit, fuerit concessus?*

℞. Durat hoc beneficium, etiamsi novus actus volendi non intercedat; secus est, si is qui concessit, desierit posse velle: quod per mortem contingit. Grot. h. c. 21. §. 21.

XXVII. *An leges quæ captivos redimi vetant, semper sunt justæ?*

℞. Non sunt justæ, nisi appareat opus esse tali rigore, ut majora, aut plura mala, alioqui moraliter inevitabilia, caveantur; tunc enim captivi suam sortem patienter ferant. Aliàs captivorum redemtio multum habet favoris, maximè apud Christianos, quibus lex divina hoc misericordiæ genus peculiariter commendat. Grot. h. c. 21. §. 23. Osiand. h. l.

XXVIII. *An jus exigendi pretium redemtionis potest in alium transcribi?*

Grot. h. c. §. 25. c. 18. §. 53. aliter.

℞. Affirmatur, quia natura patitur, ut incorporalia alienari possint.

XXIX. *Potestne pretium redemtionis pluribus deberi?*

Grot. h. c. §. 26. Alber. Gent. d. l.

℞. Ita: scilicet, si ab uno dimissus, pretio nondum soluto, captus sit ab alio; sunt enim diversa hæc debita ex diversis causis.

XXX. *An conventio de pretio facta rescindi potest, ideò quod captus nunc intelligatur locupletior, quàm primùm credebatur?*

Grot. h. c. §. 27. l. 2. c. 12. §. 8.

℞. Non, quia jure gentium externo nemo cogitur supplere id, quod in contractu minus æquô promisit pretiô, si dolus non intercessit.

XXXI. *Si captus pecuniam aliquam celaverit, an ei hæc prodesse potest ad pretium redemtionis?*

Ziegl. h. c. § 8. Grot. l. 3. c. 9. §. 4. n. 2. & 3. & h. c. § 28. aliter. Puf. l. 8. c. 7. §. 14. in fin. Alber. Gent. p. 337 aliter.

℞. Non, quia simul cum persona capta intelliguntur ea, quæ penes personam deprehenduntur. Imò & ea, quæ captus alibi habet, apud eos scil. qui sunt neutrarum partium: & victor statuit, ut vult.

XXXII. *An pretium conventum, & ante*

ante mortem non solutum, ab hærede debetur?

℞. Si captivus in carcere mortuus sit, non debetur; promissioni enim inerat conditio, si liberaretur: mortuus autem non liberatur. Nisi convenerit, ut ab ipso contractus momento purè debeatur pretium, & captivus tantùm retineatur, non jam ut jure belli captus, sed ut à se oppignoratus. Sin mortuus sit, cum in libertate esset, debetur: jam enim lucratus est id, pro quo promissum est pretium.

Grot. b. c. §. 29. Alber. Gent. p. 336. Text. c. 18. §. 51. Gl. ad l. 15. de capt. aliter.

XXXIII. *An in carcerem redire debet is, qui dimissus est sub pacto, ut faceret dimitti alterum, qui factum morte prævenit?*

℞. Non tenebitur quidem dimissus reddere se custodiæ; neque enim id conventum fuit, neque tacitè hoc actum intelligi patitur favor libertatis: neque tamen debebit lucrifacere libertatem, sed ejus quod præstare non potest, æstimationem præstabit. Nam in promissis onerosis non sufficit facere quantum quis potest, sed obligatur quis ad id, quod tantundem valet.

Grot. b. c. §. 30. Kulpis. b. c.

CAPUT XV.

seu

CAPUT XXII. *ap. Grot.*

De fide minorum poteſtatum in bello.

I. *Quænam ſunt minores poteſtates in bello?*

Grot. l. 3. c. 22. §. 1. l. 1. c. 3. §. 4. n. 2. c. 4. §. 4. n. 1.

℞. Minores poteſtates ſunt omnes, quorum poteſtas pendet ab eo, cujus auſpiciis bellum geritur; ſive ſint ſummis proximi, quales ſunt duces excellenter dicti, ſive longiùs remoti.

II. *Quot modis poſſunt conſiderari horum promiſſa?*

℞.

℞. Duobus, nam aut hoc quæritur, an summam potestatem obligent, aut hoc, an se ipsos obligent. *Grot. h.c. 22. §. 2.*

III. *Quando obligant summam potestatem?*

℞. Obligant summam potestatem (1.) quando faciunt id, quod probabiliter ipsorum officio contineri censetur; (2.) aut etiam extra illud, ex speciali propositione notâ publicè, aut iis, quorum res agitur; (3.) per consensum subsequentem, quando summa potestas vel expressè ratum habet, quod gesserunt, vel tacitè, ubi scivit summa potestas, quod actum erat, & fieri passa est, quæ ad aliam causam referri probabiliter non possunt; (4.) per rem, in quantum quis fit locupletior ex ipsorum facto. Hinc ab injustitia excusari non possunt, qui pacta improbant, & tamen retinent, quod sine pactis non haberent. Nemo enim cum damno alterius locupletari debet. *d.c. 22. §. 2.* *h.c. §. 3. & c. 20. §. 30.* *l. 2. c. 10. §. 2.*

IV. *An, si habet mandatum, præcisè debemus sequi conditiones in mandato comprehensas?*

℞. Affirmatur; nam si quis sub certa lege, vel interventu cujusdam personæ contrahi voluit, æquissimum est, id servari, cui fuit præpositus; idque suf- *h.c. 22. §. 4. l. 2. c. 11. §. 12. & 13. Puf. l. 3. c. 9. §. 2.*

ſufficit etiam ad hoc, ut alius obligetur, licet habeat mandata arcana, ut alibi diximus. Cui conſequens eſt, ut alii reges aut populi magis, alii minùs, ex ducum ſuorum contractibus teneri poſſint, ſi ſatis notæ ſint ipſorum leges atque inſtituta. De his ſi non conſtet, conceſſum intelligitur id, ſine quo ſatis commodè ea, quæ officii ſunt, expediri non poſſunt.

Ruber. p. 167. in fin.

V. *Quid, ſi fines mandati exceſſerit minor poteſtas?*

Grot. h. c. §. 4. n. 3. l. 2. c. 15. §. 16. & ibi not.

℞. Tenebitur ipſa, ſi id quod promiſit, præſtare non poteſt, ad æſtimationem: niſi lex aliqua ſatis cognita id quoque impediat. Quod ſi dolus acceſſerit, i. e. ſi prætulerit jus majus, quam habebat, jam tenebitur de damno culpa dato, imo & ex crimine ad pœnam crimini reſpondentem.

VI. *An ſemper obligatur is, qui cum minoribus poteſtatibus contrahit?*

Grot. h. c. §. 5. jung. §. 3. h. c. in fin. l. 5. pr. D. de auctor. tut.

℞. Quia ſemper aut ſumma poteſtas obligatur, aut miniſter ejus, certum eſt, & partem alteram obligari, & contractum claudicare non poſſe.

VII. *An inferiores poteſtates obligare poſſunt?*

Grot. h. c. §. 6.

℞. Non dubitandum, quin dux milites, magiſtratus oppidanos obligent, intra

tra eos actus, qui solent ab ipsis imperari; id enim in potestate ipsorum comprehensum est.

VIII. *An dux belli potest transigere de causis belli & consequentibus, & pacem facere?*

℞. Non; neque enim belli gerendi pars est bellum finire. Imò, etsi cum maxima potestate præpositus fuerit, ea tamen de solo belli ductu intelligenda erit. Et eorum tantùm est bellum finire, ut alibi diximus, quorum est bellum.

Grot. h. c. §. 7. l. 1. c. 3. §. 5. n. 3. & ibi not. l. 2. c. 11. §. 12. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 40. §. 2.

IX. *Potestne inducias dare?*

℞. Inducias dare ducum est, nec summorum tantùm, sed & minorum, iis nempe, quos oppugnant aut obsessos tenent, & se suasque copias quod attinet. Et sic particulares & brevioris temporis, puta in horas aut dies aliquot dabunt: nam administrationi militari creditur inesse hæc quietis imago. Universales autem inducias, in aliquot menses aut annos porrectas, cum ad pacem propiùs accedant (pax enim non sunt, quia omnis pax, ex voto paciscentium, debet esse perpetua) majestati soli competere verius est; adeò ut, si de facto Dux longiores concedat, rescindendæ sint.

Grot. h. c. §. 8. Alb. Gent. l. 2. c. 12. p. 305. in med. Frid. Horn. l. 2. c. 5. §. 6. Baud. de Ind. Belg. l. 1. & 2. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 39. §. 5. Rhet. de pace, §. 12. & 13.

X. *An homines, imperia, agros, bello quæsita concedere potest?*

Grot. h. c. §. 7. & c. 6. §. 11. 15. seqq.

℟. Non, nam & hæc ad eum pertinent, ad quem bellum pertinet, & quamvis ducibus concedatur aliquod jus in præda, tamen hoc non competit ex vi potestatis, sed ex cujusque populi moribus.

XI. *Quid de nondum quæsitis dicendum?*

Grot. h. c. §. 9. n. 2. c. 6. §. 15.

℟. Nondum quæsita condonare omninò in ducum est potestate, quia oppida pleraque & homines sæpe in bello se dedunt sub conditionibus vitæ salvæ, aut libertatis, aut bonorum, de quibus summæ potestatis arbitrium exquiri res plerumque non patitur. Pari ratione, jus hoc & ducibus non summis dandum est intra ea, quæ ipsis agenda commissa sunt.

XII. *Hæc ducum pacta quomodo sunt interpretanda?*

Grot. h. c. §. 10.

℟. Quia de re agunt aliena, quatenus contractûs natura patitur, adstringenda est interpretatio, nempe ne aut ex ipsorum facto summa potestas plus, quam vellet, obligetur, aut ipsi Duces damnum subeant officium faciendo.

XIII. *Si in deditionem puram quis à duce sit acceptus?*

℟.

℞. Hoc sic est interpretandum, ut censeatur eo jure acceptus, quo de ipso victoris populi aut regis arbitrium sit. Grot. b. c. §. 11. c. 4. §. 12.

XIV. *Quid, si adjecta sit clausula, ita ratum esto, si majestas censuisset?*

℞. Hæc clausula efficiet, ut ratihabitione non secuta, dux in nihil ipse teneatur, nisi si qua re locupletior factus sit, ut si aliquid accepisset, quod aliàs non accepisset. Grot. b. c. §. 12. l. 2. c. 15. §. 3.

XV. *Si obsessi oppidum tradere promiserunt, quomodo hoc interpretandum?*

℞. Possunt præsidium dimittere, & oppidum tradere. Grot. b. c. §. 13.

CAPUT XVI.

seu

CAPUT XXIII. *ap. Grot.*

I. *An privati fide hosti data obstringantur.*
II. *Quousque privatorum in paciscendo cum hoste potestas se extendat.*
III. *An talia pacta in summa necessitate, & ut evitetur majus malum, permissa censeantur.*
IV. *An lex ea semper prohibere possit.*
V. *An privatorum actus, ubi justa est prohibitio, irriti sint.*
VI. *An valeat promissio captivi de redeundo in carcerem, vel quod contra victorem nunquam militare velit.*
VII. *An fugere possit, ubi contrarium promisit.*
VIII. *An alteri se dedere.*
IX. *An privati à suo magistratu cogi possint, ut hostibus promissa impleant.*
X. *Quomodo hæc pacta sint interpretanda.*

I. *An*

I. *An privati fide hosti data obligantur?*

Grot. l. 3. c. 23. §. 1. & 2. jung. suprà l. 2. c. 11. quæst. 17.

℞. Affirmatur: nec admittenda est opinio eorum, qui statuunt, pacta publicè cum hostibus inita, fidem adstringere, non verò ea quæ à privatis fiunt. Nam, cum privati jura privata habeant, quæ obligare possunt, & hostes capaces sint acquirendi juris, nihil est quod obligationem impediat. Huc accedit, quod nisi id statuatur, detur cædibus occasio, & libertati impedimentum. Sic & latroni & piratæ data privatim fides obligat.

II. *Quousque privatorum in paciscendo cum hoste potestas se extendit?*

Grot. d. c. 23. §. 5.

℞. Difficilis inspectio est. Quod publicum est, à privato alienari non posse, satis constat. Nam, si ne ducibus quidem belli id permissum sit, ut modò diximus, multò minus privatis. Pacta etiam, de ipsorum actionibus & rebus, videntur illicita civibus, propter indictionem belli, & ob civitatis supereminens dominium in rebus ipsorum: militibus verò conductis, ob fidem sacramento datam.

Grot. l 3. c. 3. c. 9. l. 1. c. 1. § 9.

III. *Quid, si sit summa necessitas, & ut evitetur majus malum?*

℞. Ea pacta, quæ majus malum aut cer-

certius evitant, e. g. tributa hostibus promissa ad redimenda incendia & vastationes, magis utilia, quam damnosa, etiam publico, censeri debent, & permissa esse videntur. *Grot. l.3. c. 23. §. 5. n. 2. l. 1. c. 4. §. 7. & ibi not.*

IV. *Annon lex hanc potestatem subditis adimere potest?*

℞. Lex quidem potest adimere subditis, aut perpetuis, aut temporariis hanc potestatem, sed nec lex hoc semper facit: parcit enim civibus; neque semper hoc facere potest. Nam leges humanæ vim obligandi tum demum habent, si latæ sint ad humanum modum, non si onus injungant, quod à ratione & natura planè abhorreat, e. g. si prohibeatur, ne hostibus tributa solvantur, ubi dominus territorii nullo modo subditos à vi hostili tueri potest. *Grot. h. c. 23. §. 5. n. 3. l. 2. c. 13. §. 20.*

V. *Quid, si actus, qui lege aut præcepto interdictus erat, & valere vetitus, interdici æquo jure potuit, e. g. commercia, ne arma, equi, frumentum &c. hostibus vendantur?*

℞. Jam irritus erit actus privati, & puniri poterit, quia promisit id, quod sui juris non erat, maximè, si contra præstitum juramentum hoc fecerit. *Grot. h. c. 23. §. 5. n. 4. l. 1. c. 3. §. 16. n. 2. l. 2. c. 5. §. 10.*

VI. *Promissio captivi de redeundo in*

carcerem an toleratur?

Grot. h. c. §. 7. Alb. Gent. p. 295. & 299. Puf. l. 8. c. 2. §. 2.

℞. Affirmatur, quia nec civitatis nec captivi reddit conditionem deteriorem. Item valet pactum, ne quis in certum locum redeat, ne adversus eum, qui ipsum in potestate habuit & dimisit, militet. Nam & hic patriæ causa non fit deterior, cui is, qui captus est, ni liberetur, jam periisse censendus est. Nisi tamen salus publica omninò id postulet, & civitas in manifesto versetur periculo, ni iste quoque arma capiat, ut alibi diximus.

VII. *Si promiserit, quod non velit fugere?*

Grot. h. c. §. 8. l. 2. c. 17. §. 19. Alber. Gent. p. 595. & 599.

℞. Tenet hoc eum, etiamsi vinctus promiserit, quia hæc vis est licita, & sic solet aut vita servari, aut mitior obtineri custodia.

VIII. *An qui captus est, alteri se dedere potest?*

Grot. h. c. §. 9.

℞. Non, nemo enim sua pactione jus alteri quæsitum auferre potest.

IX. *An privati à suo magistratu cogi possunt, ut pacta servent?*

Grot. d. c. §. 10. & c. 6. §. 2. n. 1. Horn. l. 2. c. 9. §. 3. & 4.

℞. Affirmatur, nam in bello solenni bellum gerentes obstringuntur alter alteri jus reddere, etiam de factis privatorum; ut puta, si à privatis violati essent hostium legati.

X.

X. *Quomodo hæc pacta sunt interpretanda?*

℞. De interpretatione tenendæ regulæ jam aliquoties memoratæ, ut à proprietate verborum non recedatur, nisi absurdi vitandi causa. Sic vitam pactus non habet jus ad libertatem, sunt enim diversa. Vestium nomine arma non intelliguntur. Venisse auxilium dicitur, si sit in conspectu, etiamsi nihil agere possit. Rediisse ad hostem non dicitur, qui clam rediit, ut statim exiret, sed ita rediisse intelligi debet, ut in potestate hostium sit. Justa auxilia in pactis deditionis non faciendæ, si ea advenerint, intelligi debent talia, quæ periculum cessare faciant, &c. *Grot. h.c. §. 11. 12. 13. & 14.*

CAPUT XVII.

seu

CAPUT XXIV. *ap. Grot.*

De fide tacita.

I. *Quid sit fides tacita, & quomodo interponatur.*
II. *An non nimium sit extendenda.*
III. *An signa, quæ ex consuetudine significant, tacitè obligent.*
IV. *An vindictæ remissio ex dissimulatione colligatur.*

I. *Quid est fides tacita?*

Grot. l. 3. c. 24. §. 1. 2. & 3. l. 2. c. 2. §. 16. ℞. Fides tacita est fides, quæ præsumitur aut ex silentio, aut ex negotii natura. Sic qui aut ab hostibus, aut ab externis venit, & in alterius populi aut regis fidem se dat, tacitè se obligat, ne quid faciat adversus statum, in quo præsidium petit. Sic qui colloquium aut postulat, aut admittit, tacitè pollicetur, collocutoribus id innoxium fore.

Grot. l. 2. c. 9. p. 282.

II. *Annon ultrà tacita illa voluntas trahenda est?*

Grot. h. c. 24. §. 4. c. 1. §. 6. Puf. l. 4. c. 1. §. 19. ℞. Non, nam dum collocutores nihil patiuntur, specie colloquii avertere hostem à belli consiliis, sua autem interim promovere, perfidia vacat, & dolis bonis annumeratur.

III. *An etiam signa, quæ ex consuetudine significant, tacitè obligant?*

Grot. h. c. §. 5. & c. 1. §. 9. ℞. Affirmatur: sic hodiè vela candida tacitum habent signum petiti colloquii, obligabunt ergò non minùs, quam si voce petitum esset.

IV. *An vindictæ remissio colligitur ex dissimulatione?*

Grot. h. c. §. 7. c. 20. §. 40. ℞. Non, sed opus est, ut accedat actus talis, qui aut amicitiam per se ostendat, ut fœdus amicitiæ causa; aut opi-

opinionem de tali virtute, cui meritò antè facta condonari debeant, ſive ea opinio verbis indicata ſit, ſive rebus, quæ ex more inſtitutæ ſunt ad talem ſignificationem.

CAPUT XVIII.

ſeu

CAPUT XXV. *ap. Grot.*

Concluſio cum monitis ad fidem & pacem.

I. *An omninò neceſſe & utile eſt, ut ſummæ poteſtates fidem ſervent?*

℞. Omninò opus eſt, tum propter alia, tum ne ſpes pacis adimatur. Fide enim non tantum reſpublica quælibet continetur, ſed & major illa gentium ſocietas: hac ſublata, tollitur quod inter homines eſt commercium. Et fidem tantò magis præſtare ſummi hominum rectores debent, quanto cæteris impunius peccant. Grot. l. 3. c. 25. §. 1. & 2.

 Præ-

Grot. in proœm. §. 18. & 22. Puf. l. 2. c. 3. §. 10.

Præterea magis eſt regum, religioſè hanc colere, primùm, ut conſcientiæ, deinde & famæ, qua ſtat regni autoritas, conſulant. Et ſciant iſti, qui ipſis fallendi artes inſtillant, diu non prodeſſe doctrinam, quæ hominem hominibus inſociabilem facit, & Deo inviſum.

II. *An in bello ſemper in pacem proſpectare debemus?*

Grot. h. c. §. 2. 4. & 5.

℟. Affirmatur, nam ſapientes pacis cauſa, ad quam nati ſunt, bellum gerunt, & pacem non quærunt, ut bellum exerceant, ſed bellum gerunt, ut pacem acquirant. Huc accedit utilitas publica, quæ homines ad pacem colendam invitat, tam eos, qui minùs valent (quia his periculoſum eſt longum cum validiore certamen) quàm validiores: cum, quia pax melior tutiorque eſt, quam ſperata victoria, tum etiam propter improviſas mutationes, quæ in bello accidere ſolent; & ne hoſtes ad deſperationem adigantur, quorum audacia tunc maxime eſt metuenda.

III. *Quid eſt pax?*

Alber. Gent. p. 472. aliter. Schutz vol. 2. Ex. 13.

℟. Pax in genere eſt ſtatus, quo in ſocietate, amicitia & ſecuritate vivimus. In ſpecie, eſt pactum publicum,

cum, vel potius status, quo ii, qui summum imperium habent, ex pacto in societate & concordia perpetuò vivunt. *ib. 1. Rhet. c. 1. de pac. c. 1. §. 2. l. 3. D. de J. & J.*

IV. *Quotuplex est?*

℞. Est vel privata, vel publica: & hæc rursum vel communis omnium hominum in statu naturali, vel certorum populorum. *Grot. l. 2. c. 24. §. 10.*

V. *Quæ pax est tuta?*

℞. Pax tuta est, quæ constat & malefactorum & damnorum & sumtuum condonatione, seu ubi est amnestia quædam generalis. *Grot. b. c. §. 3.*

VI. *Quid est amnestia?*

℞. Amnestia est omnium in bello, ejusque intuitu commissorum perpetratorumque, perpetuò sancita oblivio. *Grot. l. 3. c. 20. §. 19. Rhet. de pac. c. 5. §. 5. & 6.*

VII. *Si amnestia expressè cauta non sit, an tacitè præsumitur?*

℞. Affirmatur, quia pacem tutam, firmam & securam cupimus, qualis esse non potest, nisi sit universalis oblivio injuriarum, & perpetua suspensio omnis vindictæ & ultionis. *Grot. l. 3. c. 20. §. 15. & 17. Boecl. de amnest. c. 2.*

VIII. *Quando convenit pacem facere?*

℞. Optimum tempus de pace agendi est, dum uterque pares adhuc *Grot. b. c. §. 6.*

ſibi videntur, & ſibi uterque confidit.

IX. *An pax ſervanda eſt, qualibuſcunque legibus facta ſit?*

Grot. d. c. §. 7. & 8. ℞. Omninò, ob fidei ſanctimoniam: & hinc ſolicitè cavenda, non tantùm perfidia, ſed & quicquid animos exaſperat. Inſcribat hæc Deus, qui ſolus hoc poteſt, cordibus eorum, quorum res Chriſtiana in manu eſt, & iiſdem mentem divini humanique juris intelligentem duit, quæque ſemper cogitet, lectam ſe miniſtram ad regendos homines, Deo cariſſimum animal.

FINIS.

I N-

INDEX
rerum
PRÆCIPUARUM.

Numerus primus librum, secundus caput, tertius quæstionem notat.

I N D E X.

in

INDEX.

an

Conse-

 justi-

juste

I N D E X.

I N D E X.

Jus

INDEX.

ad

ad-

INDEX.

N.

Post-

INDEX.

 non-

INDEX.

Suc-

INDEX.

JO-

JOHANNIS FRANCISCI

BUDDEI

S. S. Theol. Lic. & Philosophiæ Moralis ac Civilis in Academia Fridericiana Profess. Publ. Ordinar.

HISTORIA JURIS NATURALIS.

Q. D. B. V.

Qui eam philosophiæ partem, quæ mores hominum fingit formatque, quam plerique recentiorum Jus Naturæ appellitant, cum ipsis hominibus natam esse, asserunt, ita ut par est, utque doctrinæ hujus & majestas & antiquitas exigit, sentiunt. Quod enim nonnulli, interque eos C. Cornelius Tacitus (a) rerum suarum longe consultissimus Scriptor, tradidere, ut vetustissimos mortalium, nulla adhuc mala libidine, sine probro, sine scelere, eoque sine pœna & coercitionibus egisse, & sponte sua, sine lege, fidem rectumque coluisse, id ejusmodi est, ut aut à fide abhorreat penitus, aut Principum jussis, tabulisque legum, scriptisque eos saltem caruisse monumentis, evincat condoceatque. Parentes vero suos erudivisse liberos, rectique & honesti non minus imbuisse elementis, quam vero de Numine sensu, id si quis in dubium vocaverit, næ! is simplicium proborumque & sanctiorum, quibus prædití erant cordatissimi mortalium, morum, haud sine æquus est existimator. Ast, cum aut alienæ potentiæ metus, aut alia quævis ratio

a) *Annal. lib. III. add. Ovid. lib. I. Metamorph.* & *Lucretius lib. V.*

Qq 3 tio

tio jungeret homines, & in majores cœtus, quos civitates deinceps appellarunt, coire juberet, pristinis moribus eousque vixerunt, ut à parentibus, quid jus fasque & nefas esset, acciperent liberi, Rectores autem civitatum rerumque Domini, saltem quæ è re civitatis essent, sancirent statuerentque. Erumpere inde in ævum omne nefas, hominum pravitas magis magisque se prodere, fraudibus, dolis, se invicem circumvenire, sceleribus, injuriisque nec modum nec finem statuere. Qui itaque rerum summam tenebant, ruere præcipiti casu & collabascere civitates, intelligebant, ni vitia hominum suis circumscriberentur limitibus, pœnisque coërcerentur. Nimirum & spernere rationis imperium, & domesticam disciplinam negligere, ut rebus deperditis ac profligatis non aliud quid remedio esset, quam publica auctoritate sanctionibusque severissimis, ad observanda ea, quæ honesta sunt, turpia fugienda, homines rationis rectæ contemptores compellere. Sed vero & tunc, ut credo, patuit, quòd nunquam fere non experientia est comprobatum, clarissimum illud fulgentissimumque lumen, infusum à Sapientissimo Numine insitumque mortalium pectoribus, velut nubibus quibusdam obductis abscondi, nec cuivis quid pulchrum honestumque sit, quid turpe fœdumve, semper perspici. Quæ ergo, præeunte ac prælucente ratione, quilibet facere debebat, ad ea civilibus sanctionibus adigi cœpere. Cumprimis, quæ ut homo hominibus exhiberet, fas

erat,

erat, sedulo erant inculcanda, cum & proclives valde pronique sint mortales, ad se invicem lædendos, unde lites, contentionesque, & infinita, quibuscum civitatibus conflictandum est, mala enascuntur. Sic itaque arbitror, quod gentium aut omnium aut plerarumque leges, quæ civiles vocantur, præstantiora simul Juris Naturalis capita, complectantur, id non aliunde magis esse arcessendum. Faciet pretium operæ, qui gentium tum veterum, tum recentiorum, & inter illas earum quam maxime, quæ nostram incoluere Germaniam, leges, quæ ceu servatæ ex naufragio tabulæ, magnorum Virorum ope ad nos pervenere, excusserit, & hujus, quod ratio omnes docet, juris vestigia luculentissima, subinde deprehendet. Romanas enim leges lubens prætereo, quippe in quibus naturales illæ tanto manifestius quandoque se conspiciendas præbent, quanto cæterarum gentium institutis & sanctionibus, eruditissimorum Virorum confessione atque judicio, præstant. Attici quoque juris, quod secundum à Romano, suo merito occupat locum, non minor est præstantia, nec obscuriora hujus sententiæ nostræ suppeditat documenta, id quod ne quenquam fugeret, Johannis Meursii, atque Samuelis Petiti, e tenebris illud strenue eruentium, opera, æternis laudibus digna, effecit. Hunc proinde in modum naturæ leges, positivarum, ut vocari solent, inuolucris vestitæ & circumseptæ, quandoque & per Legumlatorum inscientiam obscuratæ aut e-

versæ, longe quidem lateque, per civitatum omnium jura dispersæ sunt atque diffusæ; simul tamen civiles & naturales inter se confusæ ita atque commixtæ, ut has ab illis secernere, res summi & desperati fere laboris, doctissimis quoque Viris visa fuerit. (b) Intellexit hoc probe, si quis alius, Johannes Seldenus, Brittanniæ illud immortale decus. Namque perplexa rite extricare, confusa invicem distinguere, veri ac falsi confinia horumque sinuosos anfractus, satis habere exploratos; & demum ex eis, quæ superstruuntur, de fundamentis seu principiis recte conjicere, qui illis utique subeundus est labor, qui naturales civilesque leges inter se permixtas secernere rite ac sejungere volunt, rem perquam arduam, pæne inaccessam, & mortalium paucissimorum esse, diserte profitetur. (c) Jam ergo mirari desino, tot effluxisse secula, feracia quidem doctissimorum Virorum, legumque civilium, Interpretum sapientissimorum, quibus ingenium æque ac industria adeo non defuit, ut commentationum, quas seduli assiduique homines in lucem protulere, mole jam pridem orbis eruditus laboret; sed recentiori demum ætate extitisse, qui præclarum istud pulcherrimumque opus, ex involucris suis tegumentisque evolvendi naturæ effata, ingenti animo, labore incredibili, sed successu felicissimo, aggrederentur. Ceterum ut civilibus legibus, id quod commonstratum hactenus, comprobatumque est „ita & sanctiori isti reconditæque disciplinæ, quam Theo-

b) vid. Samuel Rachelius in Proleg. ad Off. Cicer. §. XXIV.

c) de I. N. & G. secundum discipl. Hebr. lib. I. c. III.

Theologiam nuncupant, non minus interspersa fuerunt & intermixta rationis dictata, tanto majori inde industria eruenda & colligenda, quanto acrius sacri Antistites, in campo, in quo illis nec meti nec seri videbatur, ingenii exercuerent vires. Utique ita est, ut non ultimam in hac arte sedem occupent officia, quibus sanctissimum & immortale Numen, ex luminis naturalis praescripto colunt mortales. Dum igitur nondum in civitates coaluissent hominis, unumquemque patrem-familias sacra rite faciendo, & exemplum praeivisse suis, & quid de Numine sentire, quo pacto istud venerari, fas esset, eos edocuisse arbitror. Conditis autem reb. publicis, ut Viris morum integritate, & puritate, & sanctitate praeditis, illud munus demandaretur publica auctoritate, bonorum omnium, Principum maxime, & ipsarum civitatum intereat. Si enim forte, quosdam parentes negligentius suo munere fungi contingeret, contingere autem facile poterat, feroces homines, legumque contemptores, inde prodire necesse erat, qui exemplo alios, ut ad quaevis scelera, ita ad impietatem invitant, civitatesque non raro in maxima salutis discrimina adducunt. Venenum istuc, si semel quorundam mentes afflavit, longe lateque serpit, viresque eundo sumit, & incrementa inopinata. Sanctioris itaque disciplinae Antistites, praeter ea, quae de ratione Deum sacrificiis placandi; aut crimina expiandi, & quae de Numine quemque sentire oporteret. exponebant solerter,

& cum probe ſcirent, mente pura ſcelerumque experti Deum coli quam rectiſſime, ſubinde & de morum ſanctitate pariter ac juſtitia, multa præcepere. Laudo hoc proboque, idque eo magis, quod juris naturalis ſcientiam, quam ita ſibi vendicaverunt ſacrorum Præfecti, iſtorum cura & vigilantia immunis ab omni labe ac errore, ad poſteros & ultima ſecula transferri & propagari potuiſſet, niſi infernalis genii fraude abrepti, non tam rationis rectæ dictamina, aut doctrinam à Majoribus acceptam, quam incepta ingenii ſui commenta, hominibus propinare maluiſſent. Ex quo enim cœleſtem divinamque veritatem erroribus polluere & commaculare cœperunt Gentiles, in ipſo quoque Naturæ Jure nihil ſanum, nihil integrum fuit, cuncta corrupta, depravata, tenebriſque plus quam Cimmeriis involuta. Hoc nomine vero doctas iſtas eruditaſque veterum Theologorum ac Poetarum fabulas, non redarguo. Fuerunt quippe & tum, qui rectius ſaperent, quibus, ne non deſipere fraudi eſſet, aut involucris quibuſdam imaginibuſque occultarunt veritatem, aut certe in ipſis figmentis veſtigia ejus quæſiverunt. Nec vero naturalis ſaltem ſcientiæ myſteria, ſed moralis civiliſque Philoſophiæ cumprimis, Juriſque adeo Naturalis capita longe præſtantiſſima, hiſce ſub tegumentis latitabant, quod cum ab aliis doctiſſimis in hoc literarum genere Viris, Gerhardo Johann. Voſſio, (*d*) Fabio Plancia de Fulgentio, (*e*) Johanne Bocatio, (*f*) Natali Comite, (*g*) Picto-

d) *de Idololat. Gentil.*
e) *in libris III. Mytb.*
f) *in libris XV. de Genealog. Deorum.*
g) *libro X. cumprimis Mytb.*

Pictorio VII, (b) tum maxime à Francisco Bacone de Verulamio, (i) quam luculentissime evictum est & commonstratum. Dispulsa autem quæ orbi universo incumbebat, caligine, ortaque denuo post natum Christum Servatorem cœlesti veritate, redditus est & naturali juri pristinus splendor, restituta puritas, superstitio denique, æque ac impietas, subinde proscripta & profligata. Sublimiora, fateor, longeque sanctiora sunt, quæ à Viris divino afflatu perculsis proficiscebantur, quæ tamen & recta quoque ratio honesta esse dictitabat, tantum abest, ut ab illis rejecta sint, ut potius egregie stabilita & confirmata, Servatore ipso subinde ad rationis dictamen provocante. Ea utique Christianæ doctrinæ est indoles, ut præter fidem, vitam quoque ad omnem honestatem compositam ab hominibus exigat, modo quidem & ratione longe excellentiori, quam ut ad mores Christianos formandos sola sufficiat ratio, interim tali profecto, ut quæ ex rationis præscripto honesta sunt, neutiquam habeat pro turpibus, quin ut ceteras virtutes proprias Christianis, ita & illas, quæ omnibus communes sunt, commendet. Sæpius igitur, antiquissimis etiam Ecclesiæ Doctoribus, de Juris Naturalis capitibus, haud perfunctorie sermo instituitur. Basilium Magnum, Gregorium Nazianzenum, ipsumque Chrysostomum, non tantum Græcæ, sed universæ, quacunque patet, Ecclesiæ summum decus evolvat, legat, scrutetur, cui dubium forte ambiguum-

b) in Theologia Mythologica.

i) de Sapientia Veterum. add. nostra Dissert. de Usu fabularum in Philosoph.

guumque id, quod à me asseritur, videtur. Hos, ingenio acri, judicio singulari juris hujus quæstiones, quoties eas attingerent, (attigerunt autem sæpius) expedivisse constat, ut ipse Hugo Grotius, Restaurator philosophiæ hujus felicissimus, tum demum & pondus, & robur, & lucem insignem, se assertis suis conciliare posse, si Præsulum horum auctoritate, sententiam suam muniret, fuerit opinatus. Ambrosius, qui plane ad Tullii exemplum, tres de officiis libros composuit, quanta solertia, in hac doctrinæ parte fuerit versatus, nemo, ut puto, ignorat, aut, si quis ignorat, Johannem Henricum Boeclerum adeat velim, qui in Præfatione ad hosce Ambrosii libros, quanti Sanctissimi Viri labor sit faciendus, omnes edocuit. Hi ipsi autem Ecclesiæ Doctores, officia hominis & Christiani, id quod non est dissimulandum, multo minus principia diversa utique & admodum inter se differentia, non ita ut par est, secernendo, quæ tamen secernenda esse, ipsi sine dubio quidem perspectum habuere & exploratum, aliis ut in eundem errorem inciderent, &, quod & hodie non adeo infrequens est, (*k*) Theologiam Moralem cum Jure Naturæ confunderent, suppeditavere occasionem. Quod ut excusemus quam lubentissimè, admiremur autem, si imitari non licet, quæ recte sapienterque ab optimis Viris dicta factaque sunt, nostrarum quidem erit partium. Et utinam non duriora fata, & Theologiam & Jus insimul Naturæ, excepissent. Ecquis igno-

k) v. Lambertus Danæus, Crellius, aliique.

ignorat, fuisse tempus, cum fœda & tristis ignorantia orbi universo incumberet, fuisse tempus, cum superstitionis regnum magnis undique viribus stabiliretnr. Deplorent alii cladem puriori doctrinæ cœlesti illatam. Id ego nunc non ago. Philosophiam moralem quoque, cum cæteris artibus incultam, squalore & rubigine obsitam jacuisse, ut proscriptam velut profugamque avolasse, & mortalium deseruisse sedes, censere ejus ætatis homines potuissent, neminem fugit. Non quidem defuerunt, cum Scholasticorum, ut vocant, barbaris vocibus literarum sedes & sapientiæ sacraris personarent, ex ipsis etiam Theologis, qui hanc doctrinæ partem sub incudem revocarent, ast adeo infeliciter, ut nullus dubitem, multos in eam ituros sententiam, satius hosce homines & sibi, & optimæ arti consulturos fuisse, si hæc sacra non contrectassent. Qui vero in horum successerunt locum, ejusdem disciplinæ alumni aliquanto recentiores, industriam profecto & ingenium, & ad scientiam hanc excolendam, quod non diffiteor, attulere, & subtili ac spinoso dicendi genere, quæ fere propria illorum hominum laus est, multa juris naturalis excusserunt capita, sine ordine tamen cuncta tradunt, infirmo aut lubrico fundamento, quæ docent superstruunt, divina humanaque jura miscent, rationum momenta aut plane non, aut jejuna, quandoque & ridicula afferunt, sæpissime contrà ad Patrum auctoritatem, ad Conciliorum canones, ad Romanorum Præsulum decreta, intempesti-

ve

ve provocant. Sunt tamen, quæ indefeſſo horum hominum ſtudio, id quod æquus rerum exiſtimator non abnuet, atque labori incredibili debentur. Nec tamen ab erroribus variis, iiſque graviſſimis, fuerunt immunes, quos Eccleſiæ Tgeologi, qui horum, ceu Majorum ſuorum ſe premere veſtigia, gloriantur, emendaverint correxerintque, ut auxerint etiam, hæreditatem novis commentis locupletatam, ad poſteros transmiſſuri. Certe veteres illos minus deſipuiſſe, contendere auſim, adeo aut ignorantia, aut quod credere malim, malitia eos in transverſum agit. Fidem faciunt illepida iſta de probabilis opinionis uſu; unde judice Ludovico Montaltio, vel potius Blaſio Paſchali, hunc enim Montaltii nomine tegi accepimus, ceu ex vitiato fonte, cetera doctrinæ flagitia fluxerunt, ut & de peccato, ut vocant, philoſophico, commenta. Hujuſmodi figmentorum, ut jam in antiquoribus illis, Thoma, Bonaventura, Vaſquezio, Sanchezio, Carena, Navarro, Corduba, Azorio, Ramirezio, Baſtannegio, Eſcobaria, Ledeſma, Valentio, Caſtro Palao, Medina Sanctio, Arragonio, Lopezio, Martinezio, Zarando, Villaboloſio, aliiſque, cumprimis vero Diana, veſtigia quædam deprehendantur: recentiores tamen Honoratum Fabri, (*l*) Antonium Terillum, (*m*) Amadeum Guimenium, (*n*) & plures, audacia & impudentia eouſque provexit, ut non tantum aſſererent, ſed & ſcriptis publicis contenderent, fas eſſe eligere ſententiam, vel unius Viri, de-

l) *in Apol Doctrinæ Moral. Jeſuit.*
m) *in Reg. Morum contra Elicaldum.*
n) *in Sing. Theolog. Moral. &c.*

doctrina inclyti, auctoritate munitam, utut ceteroquin legi plane repugnantem. Cui quidem furori an addi aliquid poſſit, vehementer dubito: idque intellexerunt cordatiores ſanioresque ex ipſis Eccleſiæ Romanenſis propugnatoribus, Vincentius Baronius, (*o*) Gonetus (*p*) Eſclapezius, (*q*) Antonius Merenda, (*r*) Stephanus Gradius, (*s*) Johannes Sinnichius, (*t*) Antonius (*u*) Calladeus, aliique. Quin Jeſuitici Ordinis Viri ægerrime jam ferre incipiunt, tam lepidi fœtus parentes inter ſuos quæri. Certe Thyrſus Gonzalez in Salmanticenſi quondam Academia Theologiæ Profeſſor, deinde Præpoſitus Generalis Societatis Jeſu, commenti hujus primum excogitati gloriam adeo non ſuo ordini vendicat, ut ceu crimen ab illo amoliri, quin hanc ipſam ſententiam à Societati huic addictis, Ferdinando Rebello videlicet & Paulo Comitolo, primum impugnatam fuiſſe, contendere non ita pridem auſus fuerit. (*x*) Ipſe vero, etſi probabilium opinionum non plane rejiciat uſum, ita tamen eundem temperat, ut longe honeſtiorem ſententia iſta induiſſe faciem videatur. Quæ tamen affert, ſintne veritati conſentanea, ab aliis diſcuſſum iri, nullus fere dubito. Mea quidem parum refert, ſintne Jeſuitæ, an alii figmenti hujus auctores: nunquam tamen à me quiſquam impetrabit, ut non cladem, quam aliis erroribus ſuis & Theologiæ & Philoſophiæ Morali hi ipſi Societatis Jeſu Sacerdotes intulerunt, tantam eſſe cenſeam, ut nullis, quantumvis præcla-

ris

o) in Theolog. Mor. adv. Probabil.

p) in Diſſ. de Probabiliſmo.

q) Contra Probabil.

r) in Diſp. de Conſil.

s) de Opin. Probab.

t) in Tract. de Probabil.

u) cont. Probabil. Jeſuit.

x) in Fundam. Theol. Moral. b. c. tract. Theol. de recto uſu opin. Probabil.

ris istorum in literas bonasque artes meritis, possit pensari. Sed acceperint hunc errorem ab aliis: fortissimos tamen pertinacissimosque ejus defensores hæc ipsa Societas subministravit. Ab ea vero periculosissimas opiniones, subinde in moralem doctrinam invectas fuisse, evictum, ut alios taceam, jam pridem est à Cassiano, à S. Elia (*y*) Theologis Nemausensibus: (*z*) atque Arnaldo. (*a*) Et, nonne profanum istud de peccato philosophico commentum, annitentibus Societatis hujus Doctoribus in scenam prodiit? Aut, si antiquus error est, quod non plane abnuo, a Stephano Baunio (*b*) tamen, eundem maxime ab orco revocarem, exceptum ab Estrixio, defensum (*c*) & propugnatum ab Antonio Burgundo, (*d*) Jacobo Platello, (*e*) Terillo, (*f*) præsertim Divioniensibus Jesuitis fuisse, palam est: si quis vero inficiari ausit, eum rectiora doctissimus Vir Antonius Arnaldus (*g*) docebit. Ita moralis doctrina, optima nobilissimaque philosophiæ pars, profuga velut & extorris, modo per Jureconsultorum, modo Theologorum castra oberrans, mitius profecto ab illis, quam his habita est, quippe quibus parum fuit, non ita ut decebat, illi litare, sed corrumpere insuper & depravare, pulchrum visum fuit. Nec alia eam temere excipere fata potuerunt, ex quo à Philosophis neglecta, quin ejecta in exilium, & penitus proscripta fuit. Rem omnem à primis, quod ajunt, arcessere fontibus juvat. Fuerunt, res nota est, olim homines, qui rerum omnium scrutabantur & inve-

y) *in Theol. Mor. à corruptelis Jesuit. expurgata.*

z) *Kemnitius, Boquinus, Gotuisius in doctrinæ Jesuit. capitibus retextis.*

a) *in Morali Practica Jesuitarum. ad Auctor. libri, Religion des Jesuites.*

b) *in Sum. Pecc.*

c) *in Thes. A. 1688. d. 23. Jul. prop.*

d) *in Thes. A 1670. edit.*

e) *in Synops. Theol.*

f) *in Regula Morum.*

g) *in Nova Hæres. Episc. Princip. denunciata. add. ej. Arnaldi Denunciatio 2. & 3.*

ſtigabant cauſas. Hos Sapientes initio, deinceps poſt Pythagoram, Philoſophos appellabant. Cum vero in naturalium maxime rerum contemplatione ætatem agerent, Socrates tandem, eam veram ſapientiam eſſe intellexit, quæ homines non tantum doctiores, ſed & meliores redderet, adeoque de formandis ad omnem honeſtatem hominum moribus, fuit ſollicitus Permulti ejus fuerunt diſcipuli, qui varias iterum condiderunt ſectas, quarum illæ demum quam proxime ad ſapientiſſimi Viri diſciplinam accedere videbantur, quæ in moribus emendandis, in vitæ integritate & puritate tuenda, plurimum ſtudii atque operæ collocabant. Platonicorum cumprimis & Ariſtotelicorum celebre olim fuit nomen. Et Plato quidem (*) ipſe de morali philoſophia, ſive Jure Naturæ ſubinde præcepit, præſertim vero in Apologia Socratis, in Critone, Philebo, Menone, Alcibiade primo & ſecundo, Charmide; hi enim ſunt Dialogorum tituli, ſed fundamento certo neutiquam inniti ea quæ diſſerit, peritiſſimis harum rerum viris eſt obſervatum. Multa etiam diſſimulaſſe creditur, unde multæ ejus de graviſſimis quæſtionibus ſententiæ, nemini ſunt perſpectæ. Platonici vero, quorum ad nos pervenere ſcripta, Xenocrates Chalcedonius, Plotinus, Philo Judæus, Apulejus, Maximus Tyrius, Chalcidius, Jamblichus, Muſonius, Proclus, Alcinous, ut plurimum de moribus pauca tradunt, quæ vero tradunt tanti non ſunt, ut non aliunde meliora poſſint hauriri. Ari-

*) *v. Fleury Diſſert. de Platone, tract. ejus Gallico de Selectu & methodo ſtudiorum annexa.*

ſtoteles quidem majori longe ſolertia in hac quoque philoſophiæ parte, quam Plato, verſatus eſt: nec contemnenda Peripateticorum, Theophraſti Ereſii, Andronici Rhodii, Alexandri Aphrodiſæi, ceterorumque opera: ego tamen ita arbitror, Stoicos, genuinos Socraticæ diſciplinæ alumnos, in hoc literarum genere ita excelluiſſe, ut Peripateticis æque ac Platonicis Epicureisque dubiam reddiderint palmam. Extat Epiſtola Gregorii Nazianzeni ad Eudoxium Rhetorem, (*h*) in qua cum ceteris Pgiloſophis ita contendit Stoicos, ut his principem tribuat inter omnes locum; cujus judicio plane ſubſcribo. Non ſpernenda, fateor, ſunt Pythagoræorum effata, quæ præter Schallerum, vel potius Marcum Mappum (*i*) aliosque e tenebris produxit Vir Doctiſſimus Magnus Daniel Omeiſius, (*k*) cum Stoicis tamen vix illa quisquam, ut puto, contendere audebit. Utinam vero multæ præſtantiſſimorum Virorum, qui ſtrenue in porticu militarunt, pulcherrimumque de officiis hominum, quæ periêre, commentationes, ad nos perveniſſent! Sane tum demum poſſet intelligi, quantum Jus Naturæ deberet Stoicis. Præclara quidem ſunt, quæ Seneca, Stoicis utique, non Epicureis, ut Scaliger cenſet, aut Cynicis annumerandus, (*l*) Epictetus, & qui, judice Dacerio (*m*) utrumque ſuperat, M. Aurelius Antoninus Imperator & Philoſophus, præcepere, iis tamen, quæ æternis tenebris obruta ſunt. Stoicorum operibus, hæc cedere, puto. Non leviter autem Stoicos

h) ap. Baſilium M. n. CXVIII.

i) in Diſſ. de Ethica Pythagor.

k) in Ethica Pythagor.

l) v. Jonſius de Script. Hiſt. Philoſ. lib. III. c. XX.

m) in Præf. ad M. Aur. Anton. de ſe ipſo ad ſe ipſum.

cos Jus Naturæ attigiſſe, nec intra parænefes ſubſtitiſſe, ſed exhauſiſſe penitus, vel Ciceronis de officiis libri teſtantur. Utut enim Academicorum ſubinde illi probentur placita, in morali tamen philoſophia ex Stoicorum fontibus, ſua ut plurimum irrigavit arva. (*n*) Hæc verò quoties mecum reputo, mirari lubiit, quî factum, ut non Chriſtiani veteres manibus pedibuſque in Stoicorum philoſophiam iverint. Errores enim illorum, haud difficulter potuiſſent reſecari. Hieronymus quidem à Chriſtianorum de moribus placitis quam proxime abeſſe Stoicos profitetur diſerte. (*o*) Nihilo ſecius plerique veterum, Platonicorum abrepti ſunt myſteriis, ſæpius etiam in graviſſimos errores præcipitati. Si conjiciendo hic proficeretur ad rei ſummam, quæ tamen certeroquin lubrica admodum via eſt, haud adeo diſpliceret mihi illorum ſententia, qui multitudine ſua Chriſtianis quam maxime nocuiſſe Stoicos, præſertim cum moribus integris vitaque honeſtiſſime acta, magnam ſibi paraſſent auctoritatem, indeque adeo odio illis fuiſſe, opinantur. Sane Stoicos, ceu ætate omnes ceterarum hæreſium Philoſophos numero ſuperaſſe, Sextus Empiricus (*p*) locuples mihi teſtis eſt. Quicquid hujus ſit, neglexerunt Stoicam Philoſophiam, & Platonicam initio, deinceps vero Ariſtotelicam, inito quaſi certamine amplexi ſunt, eo quidem eventu, ut parum abfuerit, quin moralis doctrinæ penitus jacturam fecerint. Enimvero ut illorum, qui ſe Pe-

n) *v. Henr. Ju. Scheurlius in Bibliograph. Morali. §. CXXIX.*

o) *in cap. VIII. Eſa.*

p) *Lib. 1. de Philoſoph.*

ripateticos aut Aristotelicos esse gloriantur, de undecim virtutibus commentationes, quandoque satis jejunas, dignas esse, quæ hoc titulo superbiant, credam, vix à me impetrare queo. Non is sum, qui de gloria & existimatione summi Philosophi, aliquid detractum cupiam: scio multos vanissimæ ambitionis œstro percitos, eousque dementiæ processisse, ut tum demum elegantissime sapientiæ se litare crederent, si in Stagiritam calumniarum plaustra exonerarent, inter quos Franciscus ille Patritius (q) primum obtinet locum; sed nec illud me fugit, hominem fuisse Aristotelem, & præsertim quæ in philosophia morali scripsit, saltem quæ hodie extant, multis modis & augeri & emendari posse. (r) Et nihilo secius per aliquot secula, ex quo Scholas occupavit Stagirita, intra hosce terminos morum doctrina substitit. (s) Quin majus adhuc malum, græci sermonis imperitia accedebat, unde hi ipsi, qui Peripateticæ disciplinæ præclari audiebant interpretes, ne mentem quidem Stagiritæ satis assequebantur, ludicraque adeo commenta suis propinavere discipulis. Sed huic quidem malo præter alios Petrus Victorius, eruditissimus Vir, obviam ivit. Atque de Aristotele quidem multi præclare meriti sunt, moralis tamen doctrina non alia inde incrementa sumpsit, quam ut nunc demum, quid Aristoteles senserit, neminem facile latere posset. Fata tandem dedere Hugonem Grotium, illum Juris Naturalis Restauratorem felicissimum, qui

q) *in Disc. Peripatet. add. Gassendus in Exercitat. Paradox. cont. Aristotelicos.*

r) *vid. præter alios Omeisii Theatr. Virtut. ab Aristot. omiss.*

s) *vid. Verulam. lib. I. de Augment. Scient. p.* 31. & 34.

qui reſtitutæ ſuo nitori philoſophiæ moralis, gloriam, apud literarum, quacunque patet, orbem, jampridem retulit. Reprehenduntur, fateor, in ejus de Belli & Pacis Jure libris, ſingulares quædam ſententiæ, quas tamen facile declinabit peritus Lector, neque propter aliquem nævum, totius corporis pulchritudinem deſpiciet. Hic ſignum aliquód ad bene de philoſophia morali ſperandum ſuſtulit, viamque primum ingreſſus eſt, quam clariſſimi deinceps ſolertiſſimique Viri ſuis ſignarunt veſtigiis. Alterum à Grotio locum ſibi vendicat Johannes Seldenus, cujus cura atque induſtria factum, ut quæ Hebræorum de graviſſimis Juris Naturalis capitibus ſententia ſit, neminem fugere poſſit. Extitiſſe in hac gente, qui & ingenio & doctrina cum quibuſvis certare queunt, vel Moſis Maimonidis doctiſſimi utique Viri & Juris peritiſſimi, exemplo conſtat. Accedit, quod quæ à Majoribus ſuis acceperunt, diligentia, qua poſſunt maxima, referant Hebræi Doctores, atque vel hoc nomine de morali doctrina non male meriti videri poſſint. Nec omnino nihil Thomæ Hobbeſio debemus. Quin ſi tantam attuliſſet probitatem ad literarum ſtudia, quantum attulit ingenium, ingens ab eo emolumentum cum omnes literæ, tum maxime doctrina moralis capere potuiſſet. Jam vero profanis ridiculiſque commentis, ea, quæ bene excogitata ſcriptaque ſunt, polluendo, & ſe & alios induſtriæ atque laboris ſui fructibus privavit: audaciæ autem ſuæ

& insaniæ pœnas, Cumberlandio, Cockio, Scharrockio, aliisque doctissimis Viris dedit. Nimirum certatim inde Juri Naturali suas consecrarunt operas præstantissimi Viri, interque alios laude sua non privandi sunt, qui aureum illud Hugonis Grotii de Belli & Pacis Jure, opus, aut suis illustrarunt commentationibus, cum Theologi, tum Jureconsulti celeberrimi, Osiander, Zieglerus, Feldenus, Boeclerus, ceterique, aut summam ejus brevi quadam facilique methodo exhibuerunt, quos inter Vir illustris, Philippus Reinhardus Vitriarius, & Dethlevus Marcus Frisius, vel potius Schefferus, hunc enim Grotii Enucleati autorem esse, ipse fatetur Frisius, principem Jure suo sibi vendicant locum. Et Vitriarius quidem quæ accurate & erudite à Grotio scripta sunt, unico complexus est fasce, summaque facilitate exposuit, in iis vero, quæ perperam ab eo sunt prolata, aliter sentire, aliorum quoque non neglectis placitis, neutiquam sibi religioni duxit. Sunt præterea & alii doctissimi Viri, quorum pars in hisce castris strenue militarunt, pars adhuc fortissime militant, quorumque per omnia ora circumvolitat fama: horum vero hic decantare laudes, plane supervacaneum foret, cum nihil de iis tam præclare dici possit, quod non multis superent modis. Ego vero, quoties hæc moralis doctrinæ incrementa mecum expendi, expendi autem sæpius, toties insigni perfusus sum voluptate, felicitatemque nostri seculi satis mirari non

non potui. Jamque certa me ſpes tenet, fore, ut, quæ deeſſe doctrinæ hujus perfectioni videntur, addantur propediem, ſed & ut illi rectius ſapere diſcant, qui Jus Naturæ, à doctrina morali, quam Ethicam vulgo dicunt, ſecernentes, hodie demum aut nudius tertius illud enatum eſſe, docerique cœpiſſe, adeoque è recentiorum ſaltem ſcriptis peti ac hauriri poſſe, perperam opinantur. Tradiderunt quippe jam antiquiſſimi Philoſophi, Ariſtoteles & Plato, ceterique Jus Naturæ, adeoque recentiores ita ſectandi ſunt, ne tamen penitus negligantur veteres. Grotium omnes imitari vellem, iiſque magiſtris, quibus ille profecit, proficere omnes. Philoſophos ille conſuluit omnium ſectarum, conſuluit & Hiſtoricos, Oratores, atque Poëtas, qui haud raro cum Philoſophis paria faciunt. Certe ex hujuſmodi Scriptoribus, quantum roboris, aut præſidii, aut ſubſidii auxiliique, aut cultus & ornamenti accedat morali doctrinæ, ex uno incomparabili Grotii de Jure Belli & Pacis opere intelligi poſſe, Johannes Andreas Boſius vere non minus ac prudenter judicat. (t) Boeclerus (u) vero neminem Grotium, aut amare aut æſtimare poſſe dicit, niſi qui inde profectus ſui rationes expedivit, unde & ipſe Grotius, niſi qui eaſdem artes, eoſdem artium fontes, quibus Grotius aſſuevit, imbibit.

t) de Comp. par. Prud. Civil. §. CVI.

u) in Præfat. Comment. ad Grot.

T A N T U M! .

JOHANNIS FRANCISCI

BUDDEI

S. S. Theol. Lic. & Philosophiæ Moralis ac Civilis in Academia Fridericiana Professſ. Publ. Ordinar.

SYNOPSIS JURIS NATURÆ ET GENTIUM.

Juxta Diſciplinam

Ebræorum.

Q. D. B. V.

EBræorum de morali doctrina sententiam, accurate quidem & erudite exposuit Johannes Seldenus, omniaque, quæ huc faciebant, summo studio conquisivit atque congessit: sed digressionibus subinde eruditissimis, ad historiam aliasque artes spectantibus opus suum multo pulcherrimum ornavit, aliaque attulit, quæ legentibus, linguarum potissimum orientalium notitia non imbutis, tædium creare possunt. Quare operæ pretium me facturum arbitratus sum, si quæ prolixius à Viro summo scripta sunt, in compendium mitterem, & citra ambages, sine cultu, sine ornatu, moralem Hebræorum doctrinam eruditorum oculis subjicerem, & ipsius ut plurimum Seldeni verbis, exponerem. Aliorum etiam Scriptorum, præsertim accuratius jus Naturæ interpretantium, subinde indicavi loca,

usui

usui futura illis, qui revocare ad examen Ebraicæ gentis placita cupiunt.

JUris Naturalis seu Noachidici, quod non ex brutorum actibus, (a) nec Gentium, sive omnium sive plurium opinionibus, moribus, vel constitutionibus, (b) nec ex rationis humanæ usu, (c) sed Numinis sanctissimi imperio sive indicatione,. derivant, quodque intellectus agentis ope, hominibus innotescit, capita alia illlustriora sunt, alia minus illustria. Illustriora septem sunt, de Cultu videlicet extraneo, de Maledictione Numinis Sanctissimi, de Effusione Sanguinis, de Revelatione Turpitudinum, de Furto ac Rapina, de Judiciis, de Membro animalis viventis. (d) Minus illustria subinde attingentur. (e)

Seldenus lib. I. per integ.
a) v. Puf. de J. N. & G. lib. II. c. 3. §. 2.
b) v. Grot. lib. I. de J. B. & P. c. I. §. 12. & Comm. ad h. l.
c) v. Schilter in Manud. Phil. Mor. ad Jurisp. cap. 3. §. 6. p. 81.
d) v. Marshamus in Can. Chronico Sec. 9. p. m. 160.
e) vid. Seldenus lib. VII. cap. 2.

CAPUT I.

Cultus extranei (f) nomine Noachidis interdicitur non modo saxorum, stipitum, statuarum, imaginum, sed etiam qualiscunque Angelorum, corporum cœlestium, elementorum, aliusve cujuscunque creaturæ cultus, sive quo pro Numine supremo ipso habeatur, sive quo velut intermedia, ad

f) Lucem affundent Auctores, qui de Idololatria Ebræorum ex instituto scripserunt, vid. Dion. Vossius Not. ad Maim. Tr. de Idololat. Gentil. Athanasius Kircherus in Pantheo Ebr. Oedip. T. I. Synt. IV. Hottinger. Primit. Heid. p. 382. Leusden Philol. Ebræorum mixt. Diss. 42. Abarbanel ad II. Dig. XVII. aliique.

ad ſupremum colenti placandum invocetur. Si igitur Noachides interdictum hoc violaret, ille tum quidem in ditione Iſraëlitica ſupplicio afficiebatur capitali, ſi eodem & Iſraëlita afficiendus fuiſſet. Iſraëlitæ autem tum demum capitale erat alienum colere Numen, ſi palam & diſertis verbis Deum ſibi novum invocaret; (g) ſive adoratione, ſive immolatione, ſive ſuffimento, ſive libamine, ſive cultu, qui peculiaris erat Numini commentitio, ſive Numini vero proprio.

g) v. infra caput de Judiciis.

Præceptum iſtud de Idololatria fugienda ceterorum præceptorum omnium erat fundamentum, idque late adeo patebat, ut Magos quoque idolatris annumerarent.

Ex jure gentium imperativo diruenda quoque ab Iſraëlitis fuere gentium delubra, atque id genus cetera, cum univerſis horum appendicibus. Id quod de terra promiſſa tantum ex ipſa legis indicatione eſt capiendum, ne idololatriæ contagione facilius ſorte contaminaretur Iſraëlis progenies.

Seld. lib. II. cap. II.

Hanc igitur legis ſacræ rationem ipſi imitati, jus ſuperinduxerunt interveniens, de omnimodis templis, aris, lucis, ceteriſque idolorum cultui ſacratis rebus, diruendis abolendiſque, etiam in territorio quocunque alio, bello ſibi ſubacto.

Bina autem Noachidarum fuerunt genera, (h) quibus ſedes conceſſæ in imperio Iſraëlitico: alterum eorum, qui in ritus Ebræorum prorſus tranſierant; alterum eorum, quibus ſedes ibi, citra aliquam Judaiſmi profeſſionem,

h) add. hic Pauli Slevogtii Diſſ. de Proſelytis, Part. II. Diſput. Academ.

Disp. XIV. Job. Leusden. in Phil. Ebræo-mixt. disp XXI. de Proselytis. Lightfoot in Hor. Hebr. Talm. p. 41. seqq. Christianus Cartwrightius Elect. ad Exod. p. 131. Seld. lib. II. c. III.

nem, permissæ. Prioris Generis alii conditionis seu status erant liberi, quos Proselytos justitiæ nuncupant, alii servi, alii denique libertini.

Omnes autem utriusque generis Proselyti certis ritibus intiabantur, per circumcisionem, ablutionem, & oblationem: fœminæ oblatione & baptismo: mares post templi excidium, circumcisione & baptismo tantum, idque semper præsentibus Triumviris.

Servi, qui Proselyti justitiæ fiebant, eadem ratione qua ingenui initiabantur, Domino Patris vicem sustinente. Et nisi quis libertate in ipso actu baptismi donandus esset, disertis verbis baptizabatur, *nomine servitutis retento*. Libertini erant, qui sive in ipso baptismi actu, sive postmodum, libertate à Dominis donabantur.

De infante è gentibus capto aut reperto statuere ex arbitrio Dominus poterat, velletnè servituti per baptismum illum addici, an libertati restitui.

Major autem servus, qui spreta admonitione sæpius iterata, abnuebat sacris Ebræorum imbui, retro erat vendendus gentilibus: quod si ea lege emptus esset, ut ea ratione, qua Proselyti domicilii consecrabantur, initiaretur, permissum illi erat ita apud Israelitas servire. Sin omnem initationem respueret, morte dignus erat.

Et Proselyti domicilii quidem, cum suas sibi res adhuc haberent Ebræi, ad præceptorum, quæ Noachidis data sunt, observatio-

nem

nem poterant cogi. Quin hospitio excipere, vel transitum concedere illis, quibus Noachidarum præcepta non erant sancta, nefas erat atque piaculum.

Cum vero Ebræi non amplius sui juris essent, invitare quidem Proselytos domicilii, & hortari ad præceptorum Noachidis datorum observationem, at minime cogere licebat.

Effectus initationis duplicis sunt generis. Alii in Jure, juxta quod initiatis ac admissis vivendum erat, cernuntur: alii in ipsa personis, tum ipsorum, tum posterorum, inhærente qualitate, secundum quam censebantur. *Seld. lib. II. c. IV.*

In priori genere illud cumprimis hic non est prætermittendum, pristinæ vitæ conditionem, sive statum idololatricum, tum Proselyti ipsius, tum Parentum ejus, neutiquam probro illi fuisse objiciendum. Idque ad Proselytum justitiæ æque ac domicilii spectabat.

Quoad Secundum genus autem quinque potissimum erant initationis effectus. Regenerabantur quippe Proselyti justitiæ, juris Judaici participes fiebant, Judæorum etiam veniebant nomine, originis tamen & peregrinitatis velut perpetuum quendam characterem retinebant, singularisque posterorum erat conditio.

Et per regenerationem quidem novos quasi sortiebantur natales, ita ut nulla eis dein restaret cognatio sive sanguinis relatio, nec fratrem, sororem, patrem, matrem, liberos antè genitos omnino in suis haberent,

rent. Quin novam cœlitus illis infundi animam nonnulli credidere.

Juris autem Ebræi participatio ad ea saltem sese extendebat officia, quæ juxta præscripta Mosaica tum erga Deum, tum erga alios erant præstanda, neutiquam vero ad Magistratus & Præfecturas capessendas gerendasque, & connubia quædam ineunda. Et hæc etiam peregrinitatis erat nota, quod licet Judæi vocarentur, non tamen ad omnes promiscue honores illis pateret aditus. Proles mascula autem ejusmodi Proselyti circumcidebatur, aliisque fruebatur juribus, de quibus alibi.

Seld. lib. II. c. V. Libertinus in Judaismum cooptatus, undiquaque ejusdem erat conditionis & qualitatis cum Proselyto justitiæ, qui tempore cooptationis erat ingenuus seu liber. Qui primo manumissus, postmodum circumcisus & baptizatus erat, Proselytus justitiæ, non libertinus dicebatur. A quibus tamen differunt Judæi Libertini generis, Tacito aliisque memorati.

Servi licet solenni ritu initiati, libertate tamen carebant, nec sui omnino erant juris. Cognationis autem servilis ratio illis erat nulla. Posteri eorum Parentum sequebantur conditionem.

Proselytos dimicilii, quos, ut dictum, recentiori ætate cogere non poterant, quique præcepta Noachidarum observare abnuebant, pro impuris & inquinatis habebant, ad commercia cum gentilibus evitanda, idque ex jure superveniente.

Seld lib. II. c. VI. Ebræis itaque ac Proselytis utriusque gene-

rieris, nefas erat ſtatuam erigere, lucum plantare, imagines aliaque id genus facere: & Noachidis quidem ex jure ſupervenientе, ceteris ex jure imperativo,

Nimirum ſtatuæ (i) nomine venit opus qualecunque, etiam altare, ideo conſtitutum erectumque, ut conventus publicus, ad ſacra illic peragenda, etiam vero Deo fieret. Eodem modo ſeſe habebat facultas ſaxa figurandi, lucumque plantandi.

Quemadmodum enim Iſraelitæ, ita & Noachidi, neutiquam permiſſum erat, ſive juxta tabernaculum, ſive templum Hieroſolymitanum, ſive in locis, ubi adoraret ipſe qualiſcunque ornatum, lucum plantare (*) ſeu arborum ordines conferre.

Denique quod ad imagines (k) attinet, nefas quidem erat Noachidi imagines facere in territorio Iſraelitico, ne ornatus quidem cauſa, aut in majorum memoriam, ſed & eos, quos & Iſraelitis ex jure imperativo formare piaculum erat, idque ex jure ſuperveniente.

Iſraelitis autem neutiquam permiſſum erat formare imagines in ſolido, ſeu proturberantes, humanas, (l) nec (ſive protuberantes, ſive in plano) cœleſtes, ornatus gratia, ſed tantum docendi diſcendique cauſa.

Non tamen dubitandum, quin pro vario eorum, qui rebus ac diſciplinæ præerant, opinione, ſeculorumque diſcrimine, aliter atque aliter permiſſio ſeu interdictum ſe habuerit.

Ebræus & Proſelytus juſtitiæ, qui hæc ju-

i) vid. Henric. Kippingius in Antiquit. Rom. lib. I c. 7.

*) vid. Job. Spencerus de Legib. Hebræor Ritual. lib. II. cap. 16. p. 364. ſeqq.

k) Rationes, quare Deus per imagines non ſit adorandus, vid. apud Petrum Chauvinum de Relig. Natur. P. II. c. 10. p. 312. ſeqq.

l) de Cherubinis qui hic excipiuntur. vid. Job. Spencerus de Legib. Hebræor. Ritualibus, lib. III Diſſertat. V. ſ. de Origine Arcæ Cherubinarum. Seld. lib. II. c. VII.

ris capita violaverat, verberibus ex sententia forensi puniebatur: Noachides diversimode, pro rerum temporumque conditione.

Sed & actibus per se licitis ideo abstinendum erat, quia cultus extranei erant & imitamenta & invitamenta, idque ex jure superveniente. Ejusmodi actus erant habitu sexum ementiri, (m) vestimentum ex diversis generibus gestare, (n) diversi generis animalia ad coitum, sive ad aratrum simul admittere, (o) fructus ante annum quartum comedere, in rotundum attondere comam, aut barbam radere, (p) cutem incidere. (q) Ideo enim hosce actus Israëlitis esse prohibitos ajunt, quia solenniores antea erant Idololatris, tum aliis, tum præcipue Zabiis (r) à Maimonide aliisque memoratis.

Quin ad usum & possessionem imaginum hoc interdictum extendebatur. Tria vero hic erant imaginum genera. Aut enim factæ erant cultus gratia, necdum cultæ, aut etiam cultæ aut factæ tantummodo in ornatum, sive rusticum, sive urbanum, sive ejusmodi alium usum, citra omnimodam cultus extranei rationem.

Si facta esset imago cultus gratia à gentili, necdum culta, nefas erat ea uti: sin ab Israëlita, modo non culta fuisset, ab omni usu non erat arcenda. Ast quæ nec cultus gratia, sive à gentili, sive ab Israëlita factæ, nec cultæ erant, plane licitæ habebantur, ut pars supellectilis.

Instrumentorum vero, Vasorum, rerumque

m) add. Spencerus lib. II. cap. 17. p. 273. seqq.
n) Spencerus l. c. lib. II. c. 21.
o) add. Spencerus l. c. lib. II. c. 19. p. 385. & cap. 20. p. 391. seqq.
p) Spencerus l. c. lib. II. cap. 12. p. 308. seqq.
q) v. Spencerus l. c. lib. II. c. 13. p. 322. seqq.
r) de quibus præter Spencerum l. c. cap. 1. lib. II. conf. Salmasius de annis Climacter. in præfat. Pocockius in Not. in Specim. Hist. Arab. p. 138. Sam. Bochartus in Geograph. S. lib. II. c. 16. & Huetius in D. E. Prop. IV. c. 4. §. 2. & alii.

que omnium, quæ cultui idololatrico inserviebant, usus, tum Israelitis, tum Proselytis erat interdictus.

Ast vasa & instrumenta, ut & idolum ipsum, poterant resecrari, sive religione solvi, & quidem tantum à Gentili, qui ipse hactenus esset idololatra, sive dominus rei, sive non esset. Id quod tamen rursus sine variis restrictionibus non admittunt.

Quemadmodum vero ceterarum rerum, ita & luci, sive arboris, sive eo nomine, ut coleretur ipsa, sive ut idolum obumbraret, idolumve ornaret, plantatæ, usus illicitus erat. Quod eousque extendebant, ut ne transire quidem, si alia pateret via, per ejusmodi lucum fas esset, & quæ erant reliqua. Erat tamen, ubi ejusmodi arbores non plane destituerentur usu, quemadmodum & res mere naturales, extra rerum prohibitarum numerum fuere.

CAPUT II.

Sequitur alterum juris Noachidici interdictum, de Maledictione Nominis Sanctissimi. Maledictionis autem vox in latiori significatus sui ambitu, prout ei opponitur sanctificatio, duo sub se complectitur, profanationem Nominis Divini, & ejusdem exeerationem. Seld. lib. II. c. X.

Profanari autem tripliciter Nomen Divinum ajunt. Primo modo, ubi Ebræus, ut mortem imminentem evitaret, quid adversus sacræ legis præscripta patrabat, quoties scilicet ex Majorum instituto seu disciplina,

mors præ tanto peccato, ut minus malum fuiſſet eligenda. (*s*) Neque enim ſemper volunt mortem anteferendam: nec levioris periculi ratio habebatur heic ulla.

s) *Conſulantur hic quæ de jure & favore neceſſitatis ſubinde diſputantur vid. præ ceteris Puſendorſius, lib. II. de J. N. & G. cap. 6. per integr.*

Mors autem alicui imminebat, aut ex morbo, aut ex alicujus hominis minis. Si illud, fas erat ægroto tum vetita comedere, tum alia in lege ſacra prohibita qualiacunque facere, quæ ſaluti, ut medicina, conducerent, ſaltem idolalatria, homicidium, & revelatio turpitudinum, excipiebantur.

Quoties autem mortis minis Ebræus ad violationem leges impellebatur, idque extra ſtatum publicæ vexationis, permiſſus illi erat qualiscunque, in quem ſic impellebatur, actus, modo trium interdictorum ante memoratorum, violaretur nullum. Et quidem; ſi actus in emolumentum impellentis cedebat, ſatius erat obtemperare, quam mortem ſubire, ſin vero directe in legis violationem tenderet, tum ſi Ebræi decem pluresve adeſſent, mors præponenda, ſin pauciores, vita obedientiâ redimenda erat. At tempore publicæ vexationis, nefas erat, vel leviſſima legis violatione vitam redemiſſe.

Secundus profanandi modus eſt, ubi quis in præceptum quodcunque, cum contemtu aut ardore animi, etiam ad tentandum, ſeu irritandum Numen, procacius ſeu moroſius quid patrat.

Tertius denique modus nomen divinum profanandi erat, ſi v. g. vir in magna auctoritate conſtitutus, moribus ſe parum decentibus, alios offenderet, quemadmodum

con-

contrà morum ſanctorium, ſive juſtæ tum gravitatis, tum comitatis, ſimiliumque virtutum, diligentior in ejusmodi viro obſervatio, ſanctificatio nominis Divini dicebatur.

Si igitur nomine maledictionis intelligatur profanatio illa, hactenus explicata, utique ſolos Judæos, non autem Proſelytos domicilii hac lege teneri, arbitrantur. *Seld. lib. II. cap. XI.*

Quod vero ad alteram maledictionis ſpeciem, ſeu execrationem nominis Divini, attinet, illam Noachidis interdictam eſſe, extra dubium poſitum eſt.

Vocare eam & blaſphemiam ſolent, committurque, quando Sanctitas, Poteſtas, Veritas, Unitas Numinis, aut (1.) convitio ultro ac diſerte proſcinditur, ut ex profeſſione actuve aliquo palam ac procaciter negari, conſequenter deprehenditur. Velut, ubi quis citra idololatriæ actum aliquem, eam amplectendam ſive aliis ſuadet, ſeu ipſe profitetur, idque ex protervia, non ex ignorantia, ſeu diſciplinæ errore, aut ubi (2.) Iſraëlita Jus Moſaicum, aut Noachides Jus Naturale, ſimili modo violat.

Quocunque igitur modo capiatur execratio, ad Judæos æque ac ad utriuſque generis Proſelytos, lex iſtam prohibens ſpectat; an autem pœna excidii, legi Num. XV. 30. addita, æque ad omnes pertineat, non liquet. *Seld. lib. II. c. XII.*

Quod autem ad pœnam hujus criminis forenſem attinet, tum Judæus, tum utriuſque generis Proſelytus, morte plectendus erat. Et Judæus quidem, ſi expreſſum no-

men tetrogrammaton blasphemasset, neutiquam vero, si cognomini Divino maledixisset. Proselyto domicilii autem etiam cognomini Divino maledixisse, capitale erat, idque ex jure superveniente. Non tamen defuerunt, ex ipsis Doctoribus Talmudicis, qui censerent, Israelitæ æque ac Noachidi capitale fuisse, cognomini Divino maledixisse, illi ex civili, huic ex imperativo Jure. Et hinc intelligitur, quo Jure Christum, blasphemiæ reum peregerit Caiaphas.

Seld. lib. II. c. XIII.

Quod vero Fl. Josephus & Philo tradunt, etiam Diis gentilium maledicere, in gente Hebræa nefas esse, id secus se habet: rectiusque de Magistratibus Lex Divina capitur.

Sed & quando mentionem Deorum facere prohibentur, id non tam de simplici nominandi Deos actu, quam de votis (s) ac juramentis eorum nomine concipiendis, & præstandis, (t) & de societate cum Idololatris ineunda, est capiendum.

Enimvero, ex Magistrorum sententia, non tantum peccabat, qui juramentum per Deum alienum concipiebat, sed & ille qui causa erat, ut alter per idolum juraret. (u) Pœna tamen forensis non infligebatur ex hac lege, nisi ei, à quo aut votum conceptum, aut juramentum præstitum fuerat idoli nomine.

Officia hominis erga Deum duo ista Juris Noachidici capita equidem nobis sistunt, ut videtur, negative: dubium tamen non est,

s) *Vid. Schilterus in Manuduct. Philos. Mor. ad Jurisprud. cap. II. §. 9.*

t) *vid. Grotius lib. II. de J. B. ad P. c. 12. §. 10. & Ziegler. ad h. l. add. Pufendorf. l. IV. de J. N & G. cap. 2. §. 3. & 4.*

u) *videatur Grotius l. c. §. 12. Osiander ad h. l. add. Dn. Vitriarius in Institut. J. N. & G. lib. II. c. 13. qu. 21, Seld. LIII. c. l.*

eſt, quin ſimul hoc innuant Hebræi, Deum cultu tali, quali vult coli, eſſe colendum. Neque enim ſufficit, non adorare idola, non maledicere nomini Divino, ſed inſuper, ut ipſum Deum colamus, amando ipſum, venerando &c. (*x*) requiritur.

Ut vero eo rectius intelligatur, qualis Numinis cultus lege naturali juxta Hebræos exigatur, cultum divinum, tum ante, tum poſt Moſaica tempora, ſigillatim conſiderare juvat; & tandem, qualis cultus Proſelytis domicilii gentibuſque aliis, tum ex imperativo, tum interveniente jure, aut interdictus aut permiſſus, aut quare interdictus permiſſuſque ſit, addere.

Quod itaque ad cultum divinum, ante conſtitutam à Moſe Hebræorum Rempublicam, attinet, conſtat, vetuſtiſſimos mortalium Deo exhibuiſſe oblationes. Preces, item, benedictiones, adorationes, vota in uſu erant, (*y*) Animalia quoque omnis generis, offerebantur, præter ea, quæ Noachidis immunda (*z*) fuiſſe accepimus. Quin & varii generis ſacrificia, (*a*) propitiatoria, expiatoria, euchariſtica, & id genus alia, tum apud ceteras gentes, tum ipſos quoque Græcos atque Romanos, frequentata fuiſſe, compertum habemus.

Aſt cultus divini Ebræis præſcripti, poſt conſtitutam à Moſe Rempubl. varia fuerunt genera. Partim enim precibus, adorationibus, benedictionibus & gratiarum actionibus: partim victimis, ſacrificiis, oblationibus, præſtationibuſque in corpore Moſaico me-

x) vid. Pufendorfius de Officio H & C lib. I. cap. 4 cumprimis §. 6. add. Chauvinus de Relig. Nat. part. 2. c. 1. & 2. Seld. lib. III c. II.

y) Conſulatur hic Heideggeri Hiſtoria Patr.

z) vid. Spencerus l. 1. c. 5.

a) add. Spencerus lib. III. Diſſert. II. de ratione & Origine Sacrificiorum.

memoratis, præter solennem cessationem à laboribus & obedientiam insuper, qua & præceptorum corpus reliquum observandum erat, absolvebatur.

Sed omnes hi actus duplici possunt considerari ratione: aut qua ex humani generis usu solenniores erant, spontaneæ, ac simpliciores, aut qua singulares, ritus, jussa, atque ceremonias Ebræis peculiares, secum conjunctas habuère. Prioris generis erant holocausta plane spontanea, tum quæ sacris usibus reliqua, sive ex voto, sive ex donatione, ultrò ac simpliciter addicta sunt. Posterioris generis exempla habentur in libaminibus, pacificis, expiatoriis, quorum & ritus varii Ebræis præscripti sunt, & finis præter simplicem cultum, diversimode peculiaris fuit, quemadmodum insuper in annuis dimidiorum siclorum pensitationibus, decimationibus, agni Paschalis comestionibus, primogenitorum consecrationibus, & id genus ceteris.

Quod ad tempora (b) autem spectat, hujusmodi cultus, dies festi, præter jejunia, fuère ipsis non pauci, veluti Sabbathum, Paschales dies, Neomeniæ, Scenopegia, alii nemini ignoti. Sacrificia itidem matutina & vespertina, preces pariter cum gratiarum actionibus effundendæ, horâ precum, ut apud *Christianos Canonicæ*, ipsis peculiares; sed precibus, non quidem ex lege sacra, verum ex Majorum sancitis, certum tempus erat constitutum.

b) vid. *Spencerus* l. c. lib. I. c. 6. Sect. 3.

Victimarum & libationum locus taber- nacu-

naculum & templum Ebræis erat. (c) Qua de re variæ extant leges. Preces ubique fundere licebat. (d)

Quod ad gentiles itaque attinet, legis suæ capita illis, siquidem sibi subditi non essent, nunquam ita invaserunt Judæi, ut ejusdem, velut exemplaris optimi, (e) usum, eis pro lubitu, non usquequaque licitum esse arbitrarentur.

Id quod tamen de Proselytis domicilii multo aliter sese habuit. Præterquam enim quod ex jure imperativo, quædam in specie ad eos, æque ad Judæos, pertinebant, etiam ex jure interveniente, multa Proselytis domicilii vetita sunt, quæ Ebræis utcunque sunt imperata, & vicissim alia, illis æque ac hisce permissa.

Nimirum actus sacri aut simplices sunt, omnibus hominibus præstandi, aut cum ritibus, Ebræis tantum injunctis, commixti. Hi nec Proselytis domicilii, nec aliis gentilibus, sacris Hierosolymitanis misceri cupientibus permissi, ut sacrificia expiatoria, pacifica, quatenus ab holocaustis differunt, item primitiæ, decimæ &c. Simplices contrà omnes erant permissi, ut preces, adorationes, gratiarum actiones, holocausta, & omnes spontaneæ oblationes.

Tempora item hisce præstandis promiscue permissa, ita tamen ut nec festum aliquod Ebraicum Proselytis domicilii celebrare fas esset, nec sibi festum aliquod statuere, aut alibi statutum, in ditione Israelitica observare.

c) vid. Spencerus. Part. III. Dissert. I. cap. III. de Origine Tabernaculi & Dissert. VI. de Origine & Ratione templi.

d) vid. Lichtfooti Hor. Ebr. Talm. in IV. Ev. p. m. 292. seqq.

e) vid. Grotius lib. I. c. 1. §. 17. & Comment. ad h. l.

Seld. L. III. c. 4. & 5

(f) vid. Dn. D. Pfeifferus in Dubiis Vexatis. p. 425. & seqq. & cæteri Scriptores de templo Hierosolymitano ibi citati.

Locorum vero ita habebatur ratio, ut non tantum quæ de lucis non plantandis, de statuis sive altaribus non erigendis, supra dicta sunt, à Proselyto domicilii, ex jure superveniente, observarentur: sed permissum illis quoque erat, preces effundere, hostiasque offerre, in templo Hierosolymitano, laxius accepto vocabulo, prout montem templi, seu montem Moriah (f) denotat, qui hoc nomine itidem non raro insigniebatur.

Seld. L. III. c. VI.

Arcebantur quippe, non solum à Sacerdotum atrio, uti & alii Israelitæ Laici, eoque, quod Israelitis Laicis, & qui ipsorum jure pariter ferme in ceteris fruebantur, Proselytis justitiæ, tertioque quod mulieribus proprium erat, verum etiam ab ipso antemurali. Sed post templi excidium gentilibus, ubicunque locorum voluerint, holocausta offerre fas est.

Seld L. III. c. VII.

Unde & simul in magno errore illos versari patet, qui non res ipsas, sed pretia rerum tantum, Hierosolymis à Gentilibus oblata fuisse, contendunt.

Seld. L. III. c. VIII.

Hæc omnia eo pertinent, inde ut evincatur, Noachidas, omnesque adeo homines, ad cultum tam internum, tum externum, ex mente Hebræorum, fuisse obligatos. Cultum externum vero, tum aliis quibusdam præstationibus, tum præcipue oblationibus spontaneis absolvi.

Spontaneæ autem vocantur hæ oblationes, non ac si nulla ratione aliquis ad eas obligetur, sed quia genus, tempus, æstimatio,

tio, offerentis arbitratui ita relicta erant, ut legibus ad Ebræos tantum ſpectantibus, non teneretur.

Nec illud prætermittendum, holocauſta Gentilium, juxta leges generales fuiſſe offerenda, & præterea vices tam ilaſtici atque expiatorii, quam euchariſtici Sacrificii, ſimplices ac ſpontaneas illas oblationes ſuppleſſe, dummodo, quantum ad ilaſtica, confeſſio & pœnitentia accederet.

Seld. lib. III. C. IX. ſeqq.

Non minima quoque cultus Judaici pars erat, ſanctificatio & celebratio Sabbathi. De cujus origine & inſtitutione (*g*) antiquiores Hebræi ita ſentiunt, ut à Moſe demum in Mara illud, juſſu Numinis inſtitutum, ut tum creationem, tum redemptionem ex Ægyptiaca ſervitute, in memoriam ſibi revocaret Iſraelis progenies, magno conſenſu tradant.

Sic & Judæos ordinarios tantum, & Profelytos juſtitiæ, Libertinos itidem, aliosque baptiſmo & circumciſione, in Eccleſiam Ebraicam rite cooptatos; neutiquam vero Profelytos domicilii, (*h*) ſeu eos, qui Judaiſmo nondum nomen dederant, in qualecunque vitæ commercium intra ditionem Iſraeliticam admiſſi, hac lege obligari cenſebant. Quin pœnis graviſſimis obnoxii erant Profelyti domicilii, ſi hoc mandatum obſervarent.

g) vid: Spencer. de Legibus Hebræorum Ritualibus lib. I. c. IV. Sect. 7. uſque ad 13. addantur, Quæſtedius, D. Schmidius & Friſchmuthius, in Diſſertationibus peculiaribus.

h) Præhiſerunt ergo, illis, qui hoc præceptum morale eſſe negant, ut Alphonſus Inſtitut. Moral. T. II. lib. I. cap. I. Teſtatus in Geneſ. c. II. q. 4. Pererius lib. in Geneſ. Azcrius

CAPUT III.

Officia hominis erga Deum excipiunt officia hominis erga alios. Hic primum locum tenet illud de homicidio interdictum.

Nimirum nefas est hominem interficere, (*i*) nisi per modum pœnæ legitimæ, (*k*) aut quasi pœnæ hoc fiat. Idque ad omnes æque homines spectat.

i) v. Pufendorf. lib. III. de J. N. & G. c. 1. §. 6.

k) v. Grot. lib. 1. de J. B. & P. c. 2. §. 5.

Diversimode tamen homicidium punitur, utcunque ex animo & data opera patratum, idque sive genera cædis, sive personas, quæ intermerunt, sive interemptos spectes.

Quod ad genera attinet, cædes ex animo tum ab Israelita, tum à Gentili, patrata sive gladio, sive fuste, sive saxo, aliterve, per ipsum reum, cæsim, punctim, jactu, &c. ultimo supplicio, i. e. gladio ex sententia forensi erat punienda.

Ast vero, si Israelita per alium (*l*) cædem perpetrasset, is quidem ordinarie supplicio capitali non afficiebatur, nisi pacis & tranquillitatis publicæ gratia, præter morem hoc fieret. Id quod tamen in gentilium pœnis secus sese habebat.

l) vid. Grot. lib. II. c. 17. de J. B & P. §. 5. seqq. adduntur quæ de actionum imputatione apud Pufendorf. aliosque disputantur.

Personarum quoque interemptarum nullum erat discrimen. Cujuscunque sexus aut ætatis hominem quis interemisset, perinde erat. Itemque sive Ebræum, liberum vel servum, sive Proselytum justitiæ, sive denique servum à Gentilibus alienum.

Quod si quis suum è Gentilibus servum ita percusserat, ut intra 24. horas stare nequiret, sed ex vulnere statim decumberet & more-

re-

retur, mortis reùs erat: fecus vero fe res habebat, fi ex vulnere non ftatim decumberet, licet intra 24. horas moreretur.

Quæ de muliere gravida percuffa in lege dicuntur, ita intelligunt, ut fi ex abortione mortua non effet fœmina, nec fequeretur pœna ibi præftituta, compenfationem autem damni marito hinc illati æftimabant ex detrimento, quod uxoris corpori inde eveniret, feu juxta id, quod uxoris pretio, fi ancilla effet, inde decederet.

Unde quidem patet, ex mente quorundam veterum Hæbræorum, homicidii reum non fuiffe, (*m*) nec capitale fubiiffe fupplicium, qui mortem intuliffet fœtui in utero matris exiftenti, id quod tamen jure meritoque difplicuit fanioribus, qui hofce non minus homicidii reos pronuntiant, ac nos, qui in lucem infantes emiffos interficiunt, quorum tamen ob cædem, intra triginta dies, quoties novimeftres non effent, ultimum fupplicium à foro non irrogabatur, licet plane impune non committeretur.

Sed & exponere infantes ex mente Ebræorum nefas erat. (*n*)

Eft vero nec illud prætermittendum, capitale fuiffe homicidii crimen, fi ab Ifraelita, Profelyto juftitiæ, vel ab alio rite facris Judæorum initato, aliquis horum interficeretur: aft vero ob Profelyti domicilii, vel gentilis cædem, pœna capitalis non irrogabatur. Unde conftat, eos cenfuiffe, pœnam homicidii non neceffario effe capitalem. (*o*).

m) *à qua fententia non videntur procul abeffe Henriquez, Sanctius, & alii. Sed vid. Leffius lib. II. de J. & J. c. 9. Dub. X. n. 61. Covaruv. Clement. fi Furiofus, part. II. §. 1.*

n) *vid. Pufendorf. de J. N. & G. Lib. II. c. 2. §. 6. add. Lipfius Cent. I. ad Belgas Epift. LXXXV. Thomas Bartholinus de puerperio p. 46. feqq. Defiderius Heraldus lib. I. in Tertull. Apologet. Digreff. 8.*

o) *vid. hic omnino Pufendorf. lib. VIII,*

Si

SI plures concurrissent (p) congenerumque plagis seu jactibus peremissent, ut eorum nullus seorsim hoc fecisset, quod mortem inferre potuisset, cuncti liberi erant à capitali supplicio. Nec etiam homicidium, ceteroquin capitale, si unus tantum adesset testis (q) ultimo supplicio plectebatur. Id quod tamen in Proselyto domicilii, secus sese habebat. Qui & in eo deterioris erat conditionis, quod semper, si alium ex proœresi intermisset, capitale debebat subire supplicium, idque ex jure interveniente, à quo tamen aliquando immunes erant ceteri.

De Vindice sanguinis (r) autem ita statuunt, ut ei fas fuisse asserant, homicidam ejusmodi sine fori sententia, obvium præoccupando, morte plectere, quin & eos plectere, qui ex forensi sententia morte non erant afficiendi, v. g. si Israelita, unico saltem teste convictus, homicidii reus esset. Atque hoc jus ex more gentium Orientalium ad eum spectabat, qui occiso sanguine ita erat conjunctus, ut proximus esset hæres.

Hactenus de homicidio voluntario dictum. Involuntarii tres ex mente Ebræorum sunt species. Prima est, quando quis ex errore & ignorantia simplici atque infortunio, nec tamen sine culpa levi, contracta, hominem occiderat. (s) Huic speciei accedebat homicidium, per se quidem aliàs voluntarium, ast ex ignorantia seu errore cujusdam facti, velut ex jure commissum.

Secunda, quando etiam ex errore quis hominem occiderat, seu casu, sed qui injuriam vel

de J. N. & G. c. 3 §. 26. add. Grot. lib. I. c. 2. §. 5.

p) *v. Pufendorf. lib. III. c. 1. de J. N. & G. & Grotius lib. II. c. 17.*

q) *vid. infra cap. de Judiciis.*

r) *vid. Grotius lib. II. de J. B & P. c. 20. §. 8. sed add. nostram Dissert. de Jure Zelotar.*

s) *vid. Pufendorfius lib. III. cap. I. de J. N. & G. add. quæ ad actionibus per ignorantiam commissis, ut & de triplici culpa, passim traduntur.*

vel violentiam imitaretur, interim casus esset, qui nequaquam in rebus humanis ut plurimum eveniret. Unde nec culpa, ne levis quidem, homicidæ tribuenda.

Tertia homicidii involuntarii species est, ubi quis alium occidit ex errore quidem aut ignorantia, quæ tamen prope accedit ad id, quod spontaneum est seu voluntarium, adeoque intervenit culpa latissima.

Ex hisce homicidii involuntarii speciebus nulla est, quæ morte, ex sententia forensi ordinaria, sive in Ebræo aliove circumciso, sive in Proselytô domicili, aut gentili alio, puniretur.

Urbes asyli autem (t) nec ad secundam nec ad tertiam, sed ad primam duntaxat pertinebant speciem, & tum quidem, quoties percussus statim mortuus esset, non autem ex vulnere langueret. In talem enim Vindici sanguinis nulla erat potestas, quemadmodum & plane non in Magistrum & Patrem, discipulum filiumque ita verberibus corrigentes, inde ut morerentur.

t) add. Johannes Adamus Osiander de Asylis, Rittersbusius de Jure Asylorum, Mæbii Asylologia Sacra, Cocceius ad Sanhedrin. p. 110. seqq.

Secundæ speciei homicida opus habebat asylo: ast tertio urbes asyli non erant præsidio.

Urbes asyli duplicis erant generis, tum sex illæ in divinis literis memoratæ, tum omnes etiam urbes Leviticæ. Ast hoc intercedebat discrimen, quod priores homicidæ memorato semper, posteriores tum demum præsidio essent, si incolæ vellent.

Si quis limites asyli sponte esset egressus, impune occidebatur, tum à Vindice sanguinis,

nis, tum ab alio quocunque; ſin ex errore, occiſori fas erat in urbem aſyli confugere. Quod ſi intra limites aſyli homicida interficeretur, & Vindici ſanguinis, & ceteris hoc capitale erat.

Sunt & qui putant, altare fuiſſe locum confugii, id quod tamen tum demum admitti poteſt, ſi quæ de partibus altaris, de perſonarum & facinorum qualitate, etiam de mora, addunt, rite attendantur.

Ceterum ſi Proſelytum domicilii, ſive liberum ſive ſervum, caſu occiderat Ebræus, migrandum ei erat in urbem refugii. Ad Gentilem autem, qui nondum Proſelytus domicilii factus, ſive Ebræum ſive gentilem ex errore ſeu caſu qualicunque occiderat, urbium refugii privilegia non attinuêre. Nec tamen ex ſententia forenſi morte plectendus is erat, ſed Vindicis ſanguinis arbitrio ita ſuberat, ut ab eo impune poſſet occidi. Proſelyto domicilii autem, ſi Ebræum vel circumciſum occiderat, urbs refugii non proderat, ſecus autem ſe res habebat, ſi Proſelytum ſui generis, ſive liberum, ſive ſervum, occidiſſet. Capitale quippe illi erat Ebræum interfeciſſe.

Patet itaque, non poſſe hominem interfici, niſi per modum pœnæ, vel quaſi pœnæ, quorſum etiam bellica cædes (u) pertinet. Pœna autem capitalis, tum à perſonis publica auctoritate pollentibus, tum à privatis, ut Vindice ſanguinis, poteſt irrogari.

(u) vid. Grotius lib. I. de J. B & P. c. 2. Seld. L. IV. c. III. & IV.

Erant vero & alia pœnarum genera privatis

vatis concessa. Defensio videlicet, & jus Zelotarum.

Nimirum poterat quis non tantum se ipsum (x) sed & proximum suum, (y) hoc est congenerum (z) cum cæde & repulsione violenta invasoris defendere. Sed & adulterii aut incestus omnimodi causa, ut & pæderastiæ, illatam vim, (a) vi propulsare, fas erat. Sed & illius (Israelitæ) qui concivem suum, vel bona ejus in potestatem gentilium tradere volebat, cædem licitam esse pronuntiabant. Quemadmodum & ejus, qui palam atque ad irritandum Numen, ejusve contemptu, præceptum aliquod divinum violasset. Gentilem tamen hac de causa, aut aperta vi occidere, aut circumvenire, nefas erat: licet eos præsenti periculo eripere itidem nefas esset. Existimabant quippe, se non tantum non obligatos esse officia humanitatis gentilibus præstare, sed hoc insuper nefas esse (b) autumabant.

Huc etiam pertinebat, ex eorundem mente, infantis cædes (c) sine illa si mater servari non posset, id quod tamen tum demum admittebatur, si fœtus caput nondum in lucem emisisset.

Supplicium capitale homini ἐπαυτοφόρῳ deprehenso, à Zelotis (d) id est, privatis zelo ductis, infligi permittebant, quoties san-

Tt

x) add. Grotius lib. I. de J. B. & P. c. I. Pufendorf. lib. II. cap. 5. Textor. Synops. Jur. Gent. c. 5. Obrechtus, aliique, qui ex instituto de sui defensione scripserunt, laudati Kulpisio in Colleg. Grot. ad cit. Grotii loc.

y) add. Grotius lib. II. c. 25.

z) vid. Ziegierus in Grot. lib. I. c. 2. p. 91.

a) add. Balduinus in Casib. Consc. lib. IV. c. 1. Voetius de Duellis c. 24. Kulpisius l. c §. 4.

b) Perperam. vid. Zieglerus ad Grot. l. c. p. 91. & Pufendorf. lib. III. c. 3. Seld. L. IV. c. V. c) vid. Antonius Matthæus de Crim. ad l. 47. D. L. V. §. 5. Meisnerus in Philos. Sobr. Sect. I. c. 6. p. m. 230. d) conf. Zieglerus ad Grot. lib. II. c. 20. §. 9. p. 40. add. nostra de Jure Zelotarum Dissertatio.

sanctitatem sive Numinis, sive Templi, sive gentis, Ebræus aut circumcisus alius, seu in Judaismum cooptatus ita violaret, ut palam ac in publico eam sive denegare, sive spernere, speciebus aliquot facti atrocioribus videretur.

Nimirum præsentibus coram decem minimum Israëlitis quempiam facinorum aliquod jam dictorum commissurum, ipso eodem momento, fas erat incurrendo seu aggrediendo eum aut verbere, aut vulnere præpedire ac cohibere, aut etiam cæde perseverantem è medio tollere.

Seld. L. IV. c. VI. VII. seqq.

Sunt & qui putant, Anathemate percussos licite à privatis in gente Ebræa interfici potuisse. Id quod tamen simpliciter admitti nequit.

Nimirum Anathematis quatuor sunt species. (*e*) Aut enim vox illa denotat sacrum donarium, quod Numini seu in sacros usus devovebatur; aut id quod expressim jure belli ac militari, seu ob inimicitias capitales devovebatur perditioni, internecioni, aut odio intestino; aut quod in commissum cadit; aut demum, quod diris, jure tantum pacis onustum.

e) add. Aloysius Novarinus in Schediasm. Sacroprof. lib. VII. cap. 10. Vorstius ad Pirke Elies. p. 226. Dilberus Elector. lib. II. c. 19. aliique.

Atque sic ex secundi Anathematis, non vero ceterorum lege, fas fuisse interficere hominem, palam est.

CAPUT IV.

Quartum Juris Noachidici caput, ex illustrioribus illis, de Revelatione Turpitudinum præcipit. Id quod Ebræorum

Ma-

Magiſtri ita capiunt, ut ante legem Moſaicam, illicitum fuiſſe concubitum pronuntient, cum matre, noverca, uxore aliena, ſorore uterina, maſculo, beſtia. *Seld. L. V. c. I. & II.*

Poſt Legis Moſaicæ promulgationem autem nefas erat concumbere cum matre, noverca, nuru, maſculo, beſtia, idque ad maſculos æque ac ad fœminas ſpectabat, ſocru, ſocrus matre, ſoceri matre, filia, nepte ex filia, nepte ex filio, privigna, nepte uxoris ex filia, nepte uxoris ex filio, uxore aliena, ſorore ſua uterina, ſorore germana, amita, matertera, ſorore uxoris ſuæ, uxore fratris ſui, uxore patrui, fœmina menſibus laborante, ex parte fœminarum, cum patre, & patruo.

Ceterum obligatos eſſe maſculos omnes, ad matrimonium ineundum (*f*) exiſtimabant, ita quidem, ut quicunque expleto vigeſimo ætatis anno, uxorem non duxerit, hoc præceptum violaſſe cenſeatur, niſi aut aſſiduo Legis ſtudio incumbat, acriori libidinis ſtimulo immunis, aut partium, quibus viri ſumus, defectu, generationi impar ſit. Idque præceptum ad omnes æque homines ſpectare. *Seld. L. V. c. III.* *f) vid. Pufendorf. lib. VI. cap. 1. §. 3.*

Nec vero præcepto huic quis ſatisfecerat, ſi uxori ſuperſtes, prolem utriuſque ſexus, ejuſque integri, non haberet. Cujus autem filius & filia mortui, relinquerent liberos utriuſque ſexus, ita ut nec eorum alterutri proles deeſſet, præcepto liber erat. Supplebant videlicet filiorum filiarumque locum, nepotes & neptes.

Proſelytus, qui etiam hoc jure tenebatur, tum demum huic præcepto fecerat ſatis, ſi poſtquam Judaiſmum amplexus erat, utriuſque ſexus liberos ſuſcepit. Id quod tamen non obtinebat, ubi ſervus poſt ſuſceptam ejuſmodi prolem, manumiſſus erat.

Seld. L. P. c. VI.

Ad matrimonium vero non ſufficiebat conſenſus, ſive ipſius conjugis, ſive parentis vel propinqui, nomine ejus promittentis, ſed concubitus etiam requirebatur, (*g*) idque ex Jure Noachidarum. Namque ex jure ſacro ſeu civili conſenſus ſolus apud Ebræos citra omnem controverſiam ſufficiebat.

Sed & innuptarum concubitum Jure Naturali licitum eſſe putabant, (*h*) qui tamen lege Moſaica Ebræis deinceps fuit interdictus.

Plures uxores ſimul habere omnibus hominibus, (*i*) tum ante, tum poſt legis Moſaicæ promulgationem, fas eſt, modo præter alimenta & veſtimenta, ἔννοιαν γαμικὴν omnibus exhibere maritus poſſit.

Seld. L. V. c. VI.

Dimittere etiam conjugem tum maritis, tum uxoribus, ex jure naturali fas erat, idque pro lubitu. (*k*) Nimirum pactum matrimoniale, illis nihil aliud erat, quam ſociorum contractus, qui eouſque ſtabilis manet, cum in eodem conſenſu utrinque perſeveratur,

g) *vid. Pufendorf. lib. VI. c. 1. §. 4.*

h) *vid. Lambertus Veltbuſius in Tract. Morali de Naturali Pudore & Dignitate hominis, part. I. operum.*

i) *vid. tum propugnatores Polygamiæ Ochinus, Lyſerus, perſonati illi Sincerus Warenbergius & Daphnæus Arcuarius: itemque Athanaſius Vincentius, tum oppugnatores Beza, Muſæus, Brunsmannus, Diecmannus, Menzerus, Geſenius, aliique.*

k) *vid. Buxtorfius in Diſſert. peculiari. add. Veltbuſius l. c. & Pufendorf. lib. VI. c. 1. §. 20. ubi & Miltonum refellit.*

tur, & renuntiante ſocietati alterutro, ſolvitur.

Ex Jure Civili autem deinceps ſolis maritis dimittere conjugem, licebat, idque ratione tum in lege Moſaica præſcripta, tum per mores Majorum introducta. (*l*) Noachidæ autem ſive gentiles, ad hunc dimittendi modum non erant obſtricti. Hinc & apud gentiles uxoribus fas fuiſſe dimittere maritos deprehendimus.

Quæ de uxoribus dicta ſunt, etiam de concubinis, h. e. minoris dignitatis uxoribus (*m*) ſunt intelligenda, quippe quæ eadem ratione poterant dimitti.

Quod ad cognationem Perſonarum, quarum heic habenda eſt ratio, attinet, ante legis Moſaicæ promulgationem Parentum & liberorum, (*n*) nec non fratrum atque ſororum, (*o*) matrimonia illicita fuiſſe pronuntiant, ita tamen ut in ipſis rerum initiis, cum præter primos parentes, eorumque liberos, nondum quis alias exſtaret, diſpenſante ita Numine, ſorores quidem, tum uterinas tum germanas, aſt non, ſi uno cum fratre partu in lucem editæ fuiſſent, ducere fas fuiſſe perhibeant. Patri quoque filiam tum ducere licebat, aſt non filio matrem.

Poſtquam vero genus humanum ſatis multiplicatum eſt, cognationumque varietas evenit, cum uterina quidem, aſt non germana, inire matrimonium nefas eſſe cœpit; Patri quoque interdictum eſt, ducere filiam.

Et ita ſe res habuit ante promulgatam Moſaicam Legem. Ceteros conſanguinitatis gra-

l) *add. Buxtorfius l. c. Seld. L. V. c. VIII.*

m) *de concubinatu legatur Grotius lib. I. c. 5. & Zieglerus ac Boeclerus ad h. l. add. Paganinus Gaudentius de moribus Sec. Juſtin. lib. XXI.*

n) *vid. Pufend. lib. VI. c. 1. §. 28. & in Spec. Controverſ. c. 4. §. 21. Veltbuſius l. cit. add. Kulpiſius in Colleg. Grot. ad lib. II. c. 5. §. 7.*

o) *conf. B. Joh. Muſæi Diſſert. de Conjugio. §. 101.*

Seld. L. V. c. IX.

gradus in vitio positos fuisse, non liquet; sane exempla docent, neutiquam nefas fuisse ea ætate, matrimoniali vinculo eas inter se jungi personas, quas jungi lex Mosaica diserte vetat.

Seld. L. V. c. X. Ast post legem à Mose latam, omnes personas supra memoratas, non sine crimine matrimonia inter se contrahere, docebant.

Adultero autem aut stupratori ullam stupratæ aut adulteræ superstitis consanguineam, dictis cognationis gradibus conjunctam, in uxorem ducere, non quidem ex lege, sed ex Majorum decretis, nefas erat, ita quidem ut verberum pœnam subiret, qui contra faceret, non ut inde matrimonium ceu irritum dirimeretur.

Rationes quoque interdictorum de conjunctionibus incestis, afferunt, (p) alteram, ne, si libera forent erga fœminas interdictas, uti erga ceteras, vota conjugalia, ex futuri matrimonii spe, facilius explendæ libidinis ansa prehenderetur, cum personæ interdictæ cum viro cui interdicuntur, sive ob consanguinitatem, sive ob affinitatem, in eisdem simul ædibus, plerumque soleant commorari, quorsum & accedit, ne frequenti tam propinquarum, ut fieri amat, æmulatione Lares inquietarentur: alteram à radice & ramo deductam: Nefas enim esse ajunt, ut radix ramum ducat, aut ramus radicem.

p) quarum aliquot repetit Grotius L. II de J. B. & P. c. 5. § 13. n. 3. sed addatur Velthusius l. c.

Seld. L. V. c. XI. An autem leges istæ Mosaicæ omnes de gradibus consanguinitatis latæ, ad Gentiles æque

æque ac Iſraëlitas ſpectent, non plane inter ſe conveniunt. Plerique tamen autumant, Gentilibus, ex lege Moſaica, eos ſaltem (q) prohiberi concubitus, quos & ante legem iſtam latam, omnibus hominibus, illicitos fuiſſe diximus. Idque de Gentilibus ditionis Iſraeliticæ, h. e. Proſelytis domicilii, praecipue aſſerebant.

q) *Male vid. præter innumeros alios Martinus Chemnitius in Loc. de Conjugio p m. 223. add. Zieglerus ad Grot lib. II. c. V. §. 13. p. 277. Seld. L. V. c. XII.*

Quod ad ſervos ancillaſque attinet, Judæis cum illis inire matrimonia, nefas erat.

Sed duplex erat ſervorum ancillarumque conditio. Alii enim ſervitutis nomine, ſeu ſervitute retenta, in Judaiſmum adſciti erant, & horum quidem matrimonia Judæis erant interdicta, ſi Mamzerum, Ancillam partiariam, & ſervum Ebræum, excipias. Hiſce enim licitum erat, cum hujuſmodi generis ſervis matrimonia contrahere.

Aſt cum illis Gentilibus, qui in Judaiſmum non erant recepti, ſive liberæ ſive ſervilis eſſent conditionis, cunctis Ebræis nefas erat (r) inire matrimonia.

r) *add. Buxtorfius de Sponſa. lib. & Divortiis §. 31. ſeqq.*

Sunt & qui putant ſtatim à tempore circumciſionis inſtitutæ, id in gente Ebræa obtinuiſſe, quod à Moſe denuo ſibi injunctum credunt. Et Moſis quidem leges, matrimonia cum ſeptem populis Ebræis ſaltem interdicere, nonnulli autumant, quas tamen ad omnes omnino gentes extendunt alii.

Ita vero à matrimoniis Gentilium abſtinebant, ut etiam contractus ſponſalitii cum eis initi, plane irriti eſſent. Coitum autem meretricium cum Gentili, non tam ex lege ſacra, quam more Majorum illicitum

pronuntiabant: certe ejusmodi facinus publice perpetrantem Zelotes impune poterat interficere, clam vero patratum verberibus luebatur. Sunt tamen qui secus hic sentiunt. Sunt etiam qui asserunt, fœminam gentilem supplicium subiisse capitale, Ebræum cum ea concumbentem, vapulasse. Prolem vero ex Ethnica susceptam, in liberorum numero non habebant.

Seld. L. V. c. XIII.

Plane vero singulare est, quod plerique tradunt, captivæ gentilis unicæ, quam Ebræus quis in sua præda fortè, bello ultroneo, feliciter gesto, acceptam statim deperiret, domumque duceret, concubitum unicum fuisse permissum, (s) ita tamen, ut sine nuptiis eundem non omnino iteraret, neque aliter posteà ac in lege præscriptum est, eam, tametsi jure belli ancilla fuisset, haberet: idque tum de nuptis, tum de innuptis, capiebant.

s) *consulatur & hic Buxtorfius de Sponsal. & Divortiis §. 32.*

Ast jus hoc uxoris alienæ ita in bello capiendæ, volunt Israelitis singulare fuisse, nec omnino Gentilibus, sive inter se, sive adversus Ebræos belligerantibus permitti, sed eis furti nomine hoc, velut alieni contrectationem, interdici; cum tamen, ipsis fatentibus, captiva ejusmodi gentilis, pro victoris cujuscunque arbitrio, aliena esse uxor desinat.

Non autem licebat Ebræo ejusmodi captivam ducere, nisi Proselyta justitiæ fieret: sin vero & Proselyta domicilii fieri detrectaret, morte insuper erat afficienda, Si Proselyta domicilii fieret, ex unicô hoc con-

cubitu

cubitu illud nanciſcebatur, ut non amplius captivæ aut ancillæ inſtar haberetur. Proles autem ex primo ejuſmodi captivæ concubitu nata, antequam mater baptiſmo initiaretur, ex ſententia forenſi baptiſmo & circumciſione initianda erat.

De Proſelytis juſtitiæ ita ſtatuebant, ut cum nonnullarum gentium, ut ſeptem populorum, Proſelytis utriuſque ſexus, vetita eſſe perpetuo Originariis conjugia, cum nonnullarum, ut Ammonitarum & Moabitarum, ſexus maſculi tantum, cum aliarum, ut Ægyptiorum, uſque ad generationes aliquot; aſt reliquarum gentium Proſelytis, permiſſa cum Originariis, non tamen ſine temperamentis aliquot, contenderent aſſererentque. Id quod tamen poſt Aſſyriacæ & Babylonicæ captivitatis tempora, in deſuetudinem abiit. *Seld. L. V. c. XIV.*

De liberis illud adhuc obſervandum, eos, qui ab Ebræo ex Pagana erant ſuſcepti, plane fuiſſe Paganos, quemadmodum contra Iſraëlitidis proles, ſive à Pagano, ſive à ſervo ſuſcepta, generis erat Iſrâëlitici. *Seld. L. V. c. XV.*

Mamzeris, ut vocant, utriuſque ſexus conjugia Iſraëlitica vetita erant. Proſelytorum juſtitiæ tamen, & Libertinorum nuptiis non arcebantur. Atque iſtud quidem de Mamzero manifeſto, ex decreto legis, de dubio, etiam ex inſtituto Majorum, erat intelligendum. Manifeſti autem inter ſe invicem rite contrahebant, ſed non cum dubiis, nec hi inter ſe invicem. Dubiis quippe non aliunde, quam è Proſelytis aut Libertinis conjuges *Seld. L. V. c. XVI.*

Tt 2 pe-

petere fas fuit.

Ex Eunuchis, illis demum nefas erat ducere Israelitidem, qui ab hominibus erant castrati, qui per naturam tales erant, non item. Proselytas justitiæ autem, & Libertinas, & Nethinæas, & Mamzeras dubias, non autem manifestas, utriusque generis Eunuchi, (t) rite ducebant.

t) *Adeoque ejusmodi conjugia admiserunt: sed perperam. vid. B. Scherzerus in Systhem. Theol. Loc. XXVII. §. alibique.*

Labes *Mamzero* adspersa, tum demum elavabatur, si prolem ex ancilla susciperent, quæ ritu solenni deinceps in Judaismum vel Libertinitatem, cooptabatur.

Seld. L. V. c. XVIII.

Servorum atque ancillarum cum nulla essent cognationis jura, hinc omnia illorum matrimonia, quæ inter se contrahebant, & commixtiones licitæ erant, præter concubitum cum masculo, bestia, & adulterium.

Seld. lib V. c. XVIII.

Proselyti cujuscunque generis & Libertini, cujuscunque etiam gentis essent, rite intra se conjugia contraxere. Iisdem tamen interdicta erant conjugia cum exteris, non Proselytis, ut & servis atque ancillis, æque ac Originariis ipsis. Sed & ratione Mamzerorum, Proselytorum in servitutem addictorum, & Ancillarum partiariarum, eodem cum Originariis fruebantur jure.

Cognatio autem Proselytorum pristina, antequam Proselyti fierent, per regenerationem plane evanescebat, unde nec matris, nec sororis uterinæ matrimonium Proselyto ejusque seu Libertino recens facto, lege sacra interdictum esse, existimabant.

Nimirum pater & filius, & frater & soror, licet unico temporis momento in Judaif-

daiſmum cooptati, cenſebantur tamen ut alieni: quin inter fratres & ſorores, quorum antequam mater Proſelyta facta eſſet, alii, alii poſtea, nati eſſent, vel ſi ſaltem concepti eſſent, antequam facta eſſet Proſelyta, nulla tamen ſanguinis erat relatio. Ceterum iſtud diſcrimen ex tempore Sanctitatis, ut vocant, ita petitum, locum tantum habuit in liberis, qua ſe in vicem reſpiciebant, non qua reſpiciebant parentes.

Quemadmodum itaque ex legis dictamine nulla cogitationis ratione inter ejuſmodi homines exiſtente, non quoque conſanguineorum prohibita erant matrimonia: ita contra ex conſtitutionibus Majorum, non ſane omnes pro lubitu commiſtiones illis licitæ erant; ita tamen ut alia eſſet ratio interdictorum inceſti, quibus ex Noachidarum jure omnes homines obſtringuntur, alia eorum, quæ in lege Moſaica acceſſerunt, alia item concubitus ex matrimonio, alia ſine matrimonio, alia matrimonii ante regenerationem, alia ejus quod poſt inibatur, atque alia demum cognationis paternæ, maternæ alia.

CAPUT V.

Quintum Juris Naturalis caput eſt de furto ac rapina. Quo nomine hic deſignatur contrectatio, ſurreptio, & detentio rei alienæ, uti & damni qualiſcunque citra cædem, alteri facta illatio, contra quam jura, pro varietate ſeculorum locorumque introducta præſtituunt, ſinuntve. *Seld. L. VI. c. I.*

Palam

Palam itaque eſt, præſupponi hic jura dominii, tum rerum, tum perſonarum, quæ aut ab ipſo Numine præſtituta ſunt inſtaurataque, aut ab hominibus inventa & conſtituta.

Et Deus (*u*) quidem initio Adamo, (*x*) deinceps & Noacho rerum omnium dominium univerſale indulſit: (*y*) ſimul tamen hominibus permiſſum eſt, ſingulares inſuper acquiſitionum & tranſlationum dominii inter ſe formulas, & ejuſmodi alia, inſuper introducere, id quod cum citra conſenſum & fidem interpoſitam fieri non potuerit, quodnam heic ex hominum diſpoſitioni præcepti hujus fundamentum ſit, palam eſt. Conſenſus videlicet prærequitur, idque tum in pacis rebus, ut contractibus, omnibuſque ſanctionibus civilibus, tum quæ bellum comitantur, ut jure victoriæ, ſervitutis, captivitatis, ceteriſque, ut & Legationum jure.

Aſt vero ut conſenſus fundamentum translationum dominii & obligationum eſſe poſſit, id ex Numinis illo præcepto, de fide ſervanda, pendet. (*z*) Id quod de omnibus modis ac temperamentis, quæ hiſce obligationibus ſubinde adjici ſolent, pariter eſt intelligendum.

Interim ſupremum rerum omnium Dominium manet penes Deum, (*a*) ita ut etiam do-

u) *vid. Strauchius de Imp. Mar. cap. I. §. 12. Obrechtus in Diſſert. cui titulus: Sacra termini §. 27.*

x) *add: Zieglerus, Oſiander, Bocclerus in Grot. lib. II. c. 2. de J. B. & P.*

y) *Præter Theologos & Jureconſultos, qui ſubinde de Origine Dominii diſputant, vid. Puſendorf. de J. N. & G. lib. IV. c. 4. ſed addatur Strauchius. l. c. & Kulpiſ. in colleg. Grotiano Exercitat. III. ſ. ad Grot. lib. II. c. 2. §. 1.*

z) *Quod contra Connanum Jureconſultum vindicat H. Grotius de I. B. & P. lib. II. c. 11. §. 1.*

a) *add. Dn. Vitriarius in Inſt. J. N. & G. lib. I. c. 1. qu. 19.*

dominium humano consensu qualicunque rite acquisitum, invitis Dominis interdum alio, jussu suo transferat: quin Ebræis, ut hujus gentis Doctores tradunt, permiserit, alienas subinde invadere regiones. Huc & Decimarum (*b*) aliarumque rerum Sacerdotibus Levitis, Pauperibus assignatio divina, aliaque legis Mosaicæ capita, spectant.

De furto itaque tria initio sunt observanda. Primum, quænam in furtivam causam cadant; secundum, quam late furti nomen in naturali hoc interdicto se extendat; & tertium, quodnam & unde inter Ebræos & Gentiles seu Noachidas discrimen.

Cadunt in causam furtivam tum personæ, tum res: & ad illas quod attinet, tum liberi homines, tum servi.

Furti nomen & quod clam & quod palam, nec inscio domino fit, denotat. Damnum cuique illatum, sive ab hominibus sive à brutis, licet alia voce apud Ebræos denotetur, huc tamen etiam refertur. Nimirum damnum quacunque ratione à persona illatum hoc interdicto comprehenditur, jureque adeo naturali vetatur. De damno autem à bestiis illato, secus opinantur (*c*) & quod à Numine ea de re sancitum est, ad leges civiles referunt. Unde porro si Israëlitæ brutum Gentili intulerit damnum, neutiquam ad ejus compensationem teneri Israëlitam: Gentilem vero teneri, si ab ejus bruto acceperit damnum Israëlita, idque ex jure superinducto.

b) add. Nicolaus le Maistre de bonis Ecclesiasticis, part. II. lib. I. c. 2. Henr. Canisius de Decimis. c. III. Rivetus in Genes. Exercit. LXXX. Joh. Busæus ad Petri Blesensis Epist. 82. Seld. L. VI. cap. II.

c) Consul. Interpretes Juris Romani, ad tit. si quadrupes paup. add. Pufendorf. lib. III. de J. N. & G. c. 1. § 6.

Discri-

Discrimen vero quod hic inter Ebræos & Gentiles intercedit, ex eo oritur, quod Juri Naturali varia addiderunt ratione dominii, temperamenta. Unde quidem aliquando id fieri permittebatur, quod ex Jure simpliciter Naturali seu Noachidarum furtum esset; furtum quoque Ebræis non erat, quod itidem ex jure simpliciter Naturali tale fuisset. Huc spectat quod asserunt, operarium extra operæ tempus, uvas comedentem committere furtum: Ebræum contra surripientem id quod minoris est minimo nummo, quem PROTAH vocant, à furti crimine esse alienum. Huc quoque decem ista Josuæ & Synedrii ejus decreta spectant.

Seld. L. VI. c. III.

Non licebat bona alterius hoc nomine aut invadere, aut surripere, aut quocunque modo ad se trahere, quod à Religione Judaica (*d*) esset alienus. Quin & si quis ob apostasiam capitali afficiebatur supplicio, bona tamen ejus ad hæredes spectabant, nisi universitas urbis apostasiæ rea facta fuisset.

(*d*) vid. Vasquius Controv. illustr. cap. XXIV. add. H. Grotius in Mari Libero. c. 4.

Furtum itaque & Ebræus committebat, si Gentilis bona contrectaret, vel dolo malo ad se traheret, sive injusto pondere & mensura, sive alia ratione hoc fieret. Adeoque in alterius sive Ebræi sive Gentilis damnum mentiri, illis nefas habebatur: unde & omnis fraus in contractibus, procul facessere debebat. Ceteroquin tamen fallere Gentiles, & mendaciis erga eos uti, non pro crimine reputabant.

Hoc vero de Pacis jure est capiendum, namque in bello publica auctoritate indicto,

in

in bona Gentilium quævis sibi permissa, statuebant; (*e*) sed & alienas quascunque terras invadere, adeoque res & personas alieni juris in suum redigere, Ebræis fas fuisse perhibent.

Furti nomine etiam contineri volunt, si quis vicini agri terminum seu metas intra confinii lineam aut angulum summoveret. Legem sacram tamen, quæ hac de re extat, ad terram sanctam signanter in lege memoratam, attinere ajunt. Unde si quis secus in terra sancta fecisset, eum & interdictum generale de furto, & legem hanc specialem de terminis, violasse.

Inter modos acquirendi rerum dominia, referebant occupationem. (*f*) Occupari autem res omnes possunt, quæ sunt nullius: quod si res ejusmodi custodia serventur, unde intelligi possit, eas esse alterius domini, non poterant occupatione acquiri, sicuti nec res deperditæ aut derelictæ, quæ in custodiæ aliquem locum stabilem ac occlusum devenerant. Illæ quippe ejus, cujus erat locus, factæ censebantur. Fundus (*g*) tum demum occupatus credebatur, si dominus occupans eum opere quodam coluisset.

Rerum deperditarum seu casu amissarum (*h*) eadem erat conditio, quæ nondum occupatarum, quin si Ebræus rem gentilem repererat, dominusque prior illi innotesceret, eam restituere non tenebatur, desiisse enim per amissionem dominium prioris, credebant: alt si res deperdita fuisset Ebræi, eam ex lege civili, restituere, Ebræi obligati

e) *vid. quæ infra de Jure Belli traduntur cap. XII. & seqq.*

Seld. L. VI. c. IV.

f) *de modis acquirendi in genere, & in specie de occupatione, Vid. Grotius lib. II. de I. B. & P. c. 3. add. Pufendorf. lib. IV. c 6. per integ.*

g) *add. Pufendorf. l. c. §. 8 & 9.*

h) *vid. Grot. l c. §. 19. Pufendorf. l. c. §. 12.*

gati erant, nisi dominus rem deperditam palam pro derelicta haberet. Excipiunt itidem Prævaricatores seu Minim. namque hisce ut res restituerent, non fuisse obligatos Ebræos.

Sed occupari quoque poterant bona Proselyti justitiæ, sine hæredibus obeuntis, itemque ager à Gentili emptus, priusquam Syngrapha contractus firmaretur. Reliquiæ vero frugum in agris, egenorum occupationi expositæ erant. Omnem vero occupationem niti consensu primorum divisorum, (*i*) de admittendo occupante, quoties res aut nondum fuerint possessæ, aut nullius in bonis esse cœperint, existimabant.

Ad contractuum & alienationum (*k*) formulas singulares hoc pertinet, quod olim nullus contractus, nisi calceo tradito, ratus esset. Seculis autem sequentibus, *Prædia* emtoris ita demum fiebant, si aut nummis datis, aut syngraphæ testimonio, aut corporali possessione, ea adquisivisset.

Res mobiles alienabantur fere aut venditione, aut permutatione, aut donatione. Constituto, etiam soluto pretio, in emptoris dominium res non transibat, nisi *prehensione*, *tractu* aut *ductu* & *traditione*. Sed & à permutatione, nec non donatione, priusquam possessio corporalis accederet, æque ac à priori contractu, poterat recedi: idque ex Majorum constitutionibus.

Si qui Judæus Judæo bona mobilia utrisque bona fide vendiderat, pretio, vero rei valore sexta parte, majori seu tanto minori

i) *conf. Pufend. lib. IV. de J. N. & G. c. 4. §. 4. Seld. L. VI. c. V.*

k) *vid. quæ hic Grotius lib. II. c. 12. & Pufend. lib. V. de J. N. & G. c. 2. & seqq. aliique de Contractibus præcipiunt.*

nori (*l*) pars illa ſexta, ei, cui inde damnum ſit illatum, erat refundenda; ſed & contractum reſcindere emtori, nondum finita negotiatione, venditori ſemper, fas erat: quæ omnia ſecus ſe habebant, ſi ſexta parte minus diſcrimen eſſet. Et ita quoque in permutatione rerum fungibilium, exceptis inſtrumentis, vaſis, pecoribus, ſeſe res habebat.

l) *Grot. l. c. § 8. ſeqq. Pufend. l. c. cap. 3. per int.*

Proſelytorum, ut fere nunquam non, ita & hic deterior erat conditio; nec enim Ebræus damnum illi hac ratione illatum, reſtituere debebat. Sed nec moribundus Proſelytus juſtitiæ poterat per teſtamentum bona ſua diſtribuere aut dare proli, natæ aut conceptæ, antequam Proſelytus fieret: idque ex moribus ſuperinductis.

Non prætermittendum, Egenorum in gente Ebræa jus fuiſſe ſingulare. Hujus ſeptem erant capita, Angulus, Spicilegium, Racematio, Acini decidui, quod per oblivionem relinquitur, Decima pauperis, Eleemoſyna.

Seld. L. VI. c. VI.

Et ad Eleëmoſynas, (*m*) quod attinet, non tantum ſimpliciter neceſſaria, ſed & ea inſuper, quæ ad priſtinæ, unde deciderant, vitæ fortiſque ſplendorem ſpectarent, (*n*) & id genus alia, erant ſubminiſtranda.

Publica auctoritate, quæ colligebantur eleemoſynæ, eæ ſententia forenſi etiam exigi pote-

m) *Haſce eſſe Juris Naturalis, agnoſcunt Villalobos I P. Tract. XXII. Dif. 1. 2. Sanchez. Conſi. P. I. L. I. c. V. Dub. V. Trullench. Expoſit. Decal. lib. I. c. 5. Dub. 8.* *n*) *à qua ſententia nimium quantum, diſcedunt recentiores, ut vocantur Moraliſtæ, Durandus, Paludanus, Cajetanus, Vaſquius. vid Ludovicus Montaltius in Litteris Provincialibus Epiſt. 12. cumprimis p. 347.*

poterant: (o) pauperum nomine autem qui venerint, accurate definiunt: fane inter alia hoc addiderunt, ut pauperis jure is demum frueretur, qui artificio honesto ſedulo incumbendo, non tamen quæ vitæ ſuſtentandæ neceſſaria erat, ſibi comparare poterat.

Ceterum quinque priorum capitum ea erat conditio, ut quæ ſic pauperibus erant præſtanda, etiam invitis Dominis potuerint auferri. Id quod tamen non fas erat, ſi partem ſaltem *donorum* ejuſmodi auferrent, vel ſi ea negligerent plane, aut juſto non peterent tempore.

Eodem cum Ebræis hic fruebantur jure Proſelyti juſtitiæ. Proſelyti domicilii eleemoſynarum ſaltem fiebant participes: non tamen arcebantur, uti nec ceteri Gentiles, ſi pauperum qui ei Judæis turbæ ſe commiſcerent, idque ex jure ſuperinducto. Ebræum tamen à Gentili petere eleëmoſynam, nefas erat: aut oblatam palam, niſi urgente extrema neceſſitate, accipere. Eouſque tamen jus & favorem neceſſitatis, ut invito Domino aliquid ſurripi poſſet, (p) ſe extendere, abnuebant.

Nunc quemadmodum perſonarum dominium, Jure Ebræorum acquiratur, eſt diſpiciendum. Triplici ratione oriebatur ſervitus: aut, ſi quis ſe alteri in ſervitutem mancipabat, aut ex fori, aut denique ex Patris addictione.

Seipſum poterat quis vendere urgente extrema neceſſitate. (q) Ex fori ſententia, ſi

o) *conf. Zieglerus ad Grot. de J. B. & P. lib. II. c. 20. §. 20. p. 450.*

p) *add. Laymannus lib. III. tract. 3. p. 1. cap. 1. Leſſius lib. II. c. 12. n. 12. Antonius Eſcobar. tr. III. Ex. IX. n. 20. Grot. lib. II. c. 2. §. 6. & Zieglerus ad h. l. itemque Kulpiſius in Colleg. Grot. Ex. 3. §. 5. aliique.*

q) *conf. Zieglerus ad Grot. lib. II, cap. 5. §. 27. pag. 290.*

ſi quis, furti reus, ſolvendo non erat, actori in ſervitutem addicebatur, non fœmina, quæ, ne ſe ipſam in ſervitutem venderet, aut ſervos emeret, in monitis erat. Addicebatur præterea Ebræo, non Proſelyto cujuſcunque generis, multo minus Gentili. Si quis ſeipſum Gentili vendidiſſet, quod tamen nefas habebatur, Gentilis quidem acquirebat dominium, erat tamen bis redimendus: liberi autem ejus & poſteri non fiebant ſervi.

Servus ex fori ſententia Ebræo addictus, mitius ceteris habebatur, uxorique ejus, & liberis ex ea ſuſceptis, victum, veſtitum, & domicilium, præſtabat Dominus, cui tamen neque hi, neque illa, ſerviebant. Servitus talis ſexennio perimebatur, ceteroquin Jubilæum vel ultroneæ manumiſſionis ſyngrapha finiebat ſervitutem. (*r*) Quod ad mortem Domini attinet, ſi is Gentilis eſſet, etiam plane ſervitutem tollebat, ſi Ebræus, tum demum, niſi filium, qui ſuccederet, relinqueret.

r) add. Pufendorf. lib. VI. de J. N. & G. c. 3. §. 11.

Addicto ex ſententia fori, poterat Dominus ancillam thoro conjungere, ut ita ſervos ex ea ſuſciperet: ſed tum demum, ſi præcepto de multiplicando humano genere, feciſſet ſatis: non tamen poterat Dominus à tali ſervo uxorem legitimam ſejungere, aut binis ſervis unam jungere ancillam. Hæc vero de ſervo, qui ſeipſum vendiderat, non intelligunt, ad quem nec legem de aure perforanda pertinere volunt: ut cetera horum ſervorum diſcrimina taceam.

Ex Patris addictione in servitutem temporariam tradebatur filia, seu ea, quæ adhuc minor, ex consuetudine gentis, erat. Idque urgente extrema paupertate, (s) sed ne tum quidem, nisi spes esset, aut emtorem aut filium ejus, eam ducturum in matrimonium, licebat. Si sponsalia detrectaret emtor, minor ejusmodi pro ancilla per sexennium habebatur, nisi vel ex redemtione, vel alia de causa, servitus exspiraret. Cum libertate & munera illi, ex lege sacra, danda erant: prorogari autem servitus in ancillis, aure perforata, non poterat.

s) conf. Grotius lib. II. de J. B. & P. c. 5. §. 5. & Zieglerus ad h. l. p. 170.

Seld. L. VI. c. VIII.

Servorum Cananæorum aliorumve Gentilium dominium in pace acquirebatur, venditione, permutatione, syngrapha, eodem fere modo ac prædiorum. (*) Ut vero alienatio ista rata esset, debebat servus opus servile præstare, nimirum solvere, aut induere debebat Domino calceamenta. Et ex hisce, non Ebræis, opera mere servilia erant exigenda.

**) conf., Ziegler. ad Grot. lib. II. c. 17. §. 13. p. 405.*

Hi servi duplicis erant generis: alii circumcisi & baptisati, alii tantùm Proselyti domicilii. Priores manumittebantur, pretio Domino dato, aut Syngrapha ultro ei data à Domino, aut si membrum aliquod præcipuum eid. à Domino esset mutilatum. Posterioris generis ex prioribus duabus aliisque quibusdam, neutiquam ex tertia causa, manumittebantur.

Servus gentilis, ab Ebræo Gentili venditus, debebat redimi: nec fas erat ulla ratione servum in terras alienas transferre, hinc

ne

ne quidem licuit domino, ſervum invitum in alienas terras comitem ſibi adhibere.

Ancilla libidini ſe palam proſtituens, niſi caſtigaret eam ſatis Dominus, erat manumittenda.

Proles & poſteri hujuſmodi ſervorum & ancillarum etiam ſervi erant. Et licet ancillæ proles matris ſequeretur conditionem (t) ſervi, nihilominus libera erat, niſi ex ancilla ſuſcepta fuiſſet. Ex Iſraelitide ſuſceptus filius, æque ac ex Gentili libera, filius liber erat.

Quod vero nonnulli dicunt, apud Gentiles prolem ſequi conditionem maris, id de iis Gentilibus, qui matrimonio rite conjungi poſſunt, non de ſervis, peritiores intelligunt.

Etſi fœminarum monitum erat, ne emerent ſervos, ſi tamen hoc facerent, dominium ſibi acquirebant. Nec ſervos facile manumittendos, præterquam in caſibus alibi memoratis, docebant. Nonnulli tamen pro lubitu Dominum hoc facere potuiſſe, contendunt. Sed & ſævire in ejuſmodi ſervos quacunque ratione fas erat. Servi autem minorum natu, ut cetera bona, erant in fori tutela. Regulariter etiam ſervus nihil poſſidebat, ſed quæ habebat, erant Domini, niſi ex Domini permiſſione. (u)

De uſuris (x) ita ſentiunt, ut non tantum

t) vid. Grotius lib. II. cap. 5. §. 29. it. Zieglerus atque Boeclerus ad h. l. add. Pufendorf. lib. VI. c. 3 §. 9.

u) Sed toti huic argumento lucem affundent qui de Servis ex instituto ſcripſerunt, quorum aliquot Tabor edidit, quibus addi poteſt Laurentius Pignorius. Seld. L. VI c. IX.

x) vid. hic præ ceteris Pufendorf. lib. V. c. 7. §. 8. add. Grotius lib. II. c. 12. §. 20. & Oſiander ad h. l. item Balduinus Caſ. Conſcient. lib. IV. c. 3. Meiſnerus in Philoſ. Sobria Sect. I. cap. 6. q. 1. Dominicus à Soto lib. VI. de J. & J. qu. 1. Leſſius de Virt. Card. c XX. d. 4. aliique.

tum mutuum fœnori dare, Ebræus Ebræo, ſine crimine non potuerit, ſed ne accipere quidem: ſed & qui ulla ratione ad ejusmodi actum adhibebantur, ut ſcribæ, teſtes, legem violaverant.

Bina autem fœnoris genera faciunt. Alterum eſt *uſura determinata*, alterum, quod vocatur, *pulvis uſuræ*, i. e. *fœnus ſimulatum* ſeu *quaſi fœnus*. Et prius quidem genus diſerte lege ſacra prohibitum cenſent: quam ſi quis violaverat, ad *reſtitutionem* tenebatur, ex ſententia forenſi: niſi uſura nullius plane pretii, vel fœnerator jam mortuus eſſet. Hæredes quippe, vaſa, veſtes, & alia, quæ reſtabant, non autem pecuniam aut res fungibiles, debebant reſtituere.

Fœnoris nomine etiam veniebant munuſcula mutuo danti oblata, niſi quod munuſcula, quæ *Sapientes* ſibi invicem mittebant, hinc eximerentur. Non enim præſumitur eos interdictum violare.

Quaſi fœnus autem ex ſcitis Scribarum vetitum erat, ſive eſſet uſura antecedens, vel antevertens, ſive ſubſequens. Hoc nomine videlicet, commodum nullum aut beneficium, ne quidem humanitatis officia, ceteroquin uſurpari ſolita, licebat creditori exhibere. Huc referebant omnes illos actus, (y) qui in fraudem legis à fœneratoribus ſolent committi.

Pulvis uſuræ, ut vocant, non debebat reſtitui, adeoque nec repeti poterat à debitore: contractus interea erat illicitus, ex decretis Majorum, & reus criminis, plagis

y) *Talis etiam eſt contractus Mohatra & Baratra Moraliſtarum, Eſcobarii, San-*

gis aliterve puniebatur.

Excipiebantur tamen bona Orphanorum, uti & quæ pauperum sustentationi, aut Synagogarum usui, aut disciplinæ legis addiscendæ, seponebantur. Hæc enim mutuo dari, usurasque pro iis accipere, fas erat.

Ut vero Ebræos & Proselytos justitiæ, usuris vexare nefas, ita contra à Gentilibus usuram exigere non tantum permissum, sed & præceptum esse lege sacra, nonnulli statuunt, (z) à quibus tamen dissentiunt alii.

Ex jure tamen superinducto, non licebat Judæo mutuum quid dare Gentili, fœnori proprie dicto, nisi id fieret, ut saluti suæ, inter Gentiles degens, consuleret. Idque ad evitandam nimiam cum Gentilibus familiaritatem. Excipiunt tamen *usuram pulveris*. Mutuum tamen accipere quidem à Gentibus licitum erat: Sapienti etiam sive Jurisconsulto, dare. Judæi Apostatæ eandem nonnulli volunt esse rationem, id quod tamen negant alii.

Si accepisset à Gentili pecunias fœnori Judæus, & novatione contractus, tam fœnus quam sortem in corpus mutuum unicum conjecisset, id quod fieri debebat, & postea Gentilis fieret Proselytus justitiæ, actio illi competebat tam pro fœnore, quam pro sorte, sic conjunctis. Si contractus illa novatio post Judaismi susceptionem facta fuisset, actione pro sorte, non pro fœnore, uti poterat.

Qui aleâ, talis, & id genus aliis, lucri quid sibi fecisset, furti reus erat,

Etii, Lessii, Suarii, Hurtadi, aliorumque. vid. Ludovicus Montaltius in Litteris Provincialibus Ep. VIII. p. 207. 208. Seld. L. VI. c. X.

z) add. Mullerus in Judaismo part. II. cap. 6. Hoornbekius de Convers. Jud. lib. 7. c. 7.

Seld. L. VI. c. XI.

(z) ex jure à Majoribus superinducto.

Ebræis ergo tantum, non item Gentilibus ludicra ejusmodi certamina erant interdicta (a). Si Judæus cum Gentili certans pignus lucrifaceret, non quidem furti reus erat, violaverat tamen interdictum de ***non incumbendo rebus inanibus.***

Qui columbas, vel alias bestias volucres, sic instituunt, ut comitatiores domum redeant, furti rei, ex decreto Majorum, fiunt: sine enim hoc decreto, non fuisset crimen, sed titulo occupationis columbas alias potuissent sibi vendicare. Huc spectat, quod retia laqueosve, aliis columbis capiendis tendere, vetant, & cetera, quæ de columbis & columbariis præcipiunt.

Acquirebatur autem dominium rerum & personarum etiam jure belli. Bellum duplex erat, aliud, quod vocabatur *Terræ Israelis*, ex præcepto Numinis certis gentibus: aliud bellum ultroneum, ex decreto Synedrii cuilibet genti inferendum. Utriusque generis bella aut ad ulciscendum injurias illatas, aut ad firmandum augendumque imperium, suscipiebantur.

De illius belli, quod certis populis ex præcepto Numinis inferebatur, justitia, non est quod dubitemus. Ad belli ultronei autem justitiam sufficere arbitrabantur, (b) si per illud fines imperii dilatarentur, in quo alias Orientis gentes secum consentientes habuerunt.

Interim bellum hostibus, i. e. quibus arma inferre decreverant, (c) indicere fas erat.

In-

z) add. Pufend. lib. V. c. 9. §. 5.

a) add. Traité des jeux & des Divertissemens par M. Jean Baptiste Thiers

Seld. L. VI. c. XII.

b) Maie. vid. Grotius de J. B. & P. lib II. c. ‥ & 22. ad 1. Pufendorf. lib. VIII. de J. N. & G. cap. 6. §. 5. it. Franc. Victoria Relect. V. & Kulpisius in Colleg. Grotiano Exercitat. X. §. 2. Seld. L. VI c. XIII. Seld. L. VI. c. IV

vid.

Indicebant autem, cum deditionem ac fœdus ſolum ab hoſtibus depoſcebant. Moabitis autem & Ammonitis, ex lege ſacra, ut putant, non erat offerenda pax, petentibus tamen non deneganda.

An autem bellum, quod ex praecepto Numinis certis populis inferebatur, denunciandum fuerit, nondum inter ſe conveniunt. Sunt qui ajunt, ſunt qui abnuunt.

Fœderis autem, ad quod invitabantur hoſtes, tria erant capita (I.) ut ſeptem præceptorum, quibus obſtricti ſunt Noachidæ, profeſſione ſe obligarent (II.) ut ad tributum præſtandum ſe obſtringerent (III.) ut ſervilem in ſe ſuſciperent erga Imperium Iſraëliticum cultum.

Grotius de J. B. & P. lib. III. cap. 3. Zouchæus Jur. Fecial. p. II. §. 10. n. 1. Alberic. Gentilis de J. B. & P. lib. II. cap. 1. Textor. in Synopſi I. Gent. c. XVII. aliique.

Servilis cultus eo præcipue abſolvebatur, ut ſe plane dederent, & ſub Populi Iſraëlitici ditione ſe degere agnoſcerent. Tributi autem nomine non ſolum pecuniarum ſummæ quotannis pendendæ, ſed & obligatio tum ad pecunias, tum ad operas, in publicum commodum, Principis juſſu, præſtandas continebatur. Ceteroquin nec Iſraëlitas ab omni tributo plane immunes fuiſſe, conſtat.

Si fœdus & deditionem renueret hoſtis, & ſpes victoriæ affulgeret, inferebatur bellum. In cujus diſciplina cumprimis obſervandum, quod arbores fructiferas ſuccidere aliterve diſperdere nefas fuerit, (*d*) itemque quod in urbium obſidione hoſtibus locus fugæ fuerit concedendus.

Seld. L. VI. c. XV.

Arborem contra, quæ omnino erat ſterilis, aut fructum nocivum vel inutilem ferebat,

d) add. Grotius lib. III. de J. B. & P. c. 12. §. 2. Textor. in Synopſi

rebat, aut culturæ non pensabat labores, vel arboribus vicinis agrove erat detrimento, vel cujus materies pretio eximio venundari poterat, in quoscunque usus bellicos poterat exscindi, vel radicitus evelli.

Parta victoria, populi isti septem, quibus ex præcepto Numinis bellum inferebatur, penitus fuère delendi. Fueritne hoc permissum saltem, an præceptum, non consentiunt. Amalekitis, ex peculiari lege, nulla quoque ratione erat parcendum.

Quod ad ceteras gentes attinet, mulieribus & parvulis erat parcendum. (e) Majoribus natu voluerintne parcere, nec ne, penes illos stabat. Personæ, quibus parcitum, in servitutem redigebantur, (f) erantque pars prædæ.

Præda ita dividebatur (g) ut thesauri Regum devictorum Regi cederent: reliqua præda bipartito rursus dividebatur, alteram partem Rege itidem sibi eligente, alterâ æquali partitione inter singulos milites distribuenda, ne illis quidem exclusis, qui impedimenta & sarcinas curaverant.

Agri, urbes, & regiones ita dividebantur, ut decimam tertiam partem Rex sibi vindicaret. Si tamen bellum ultroneum à Rege tantum, sine decreto Synedrii M. susceptum, urbes provinciæque omnes Regi cedebant. In bello vero ultroneo, ex de-

Juris Gent. c. XVIII. Zouchæus Jur. Fec. p. II. Sect. 10. Kulpis. in Colleg. Grot. Exercit. 12. §. 3. Seld. L. VI. c. XVI.

e) vid. Grotius lib. III. c. 4. §. 9. 10. add. Alber. Gentilis lib. II. c. 12. Textor. l. c. cap. 18. Kulpisius Exercit. XI. §. 6.

f) add. Grotius lib. III. c. 7. it. §. 1. Kulpisius ad h. l. Exercit. scil. XIII.

g) vid. Grotius lib. III. c. 6. Hugo de Roy de eo quod justum est, lib. I tit. 6. Textor. in Synopsi Juris Gent. c. XVIII Kulpis. ad Grot. loc. cit. Exercit. 12. Seld. L. VI. c. XVII. seq. Seld. L. VI c. XIX.

decreto Syn. M. ſuſcepto, ſed à Rege geſto, terras eodem omnino titulo, eademque ratione poſſideri Maimonides ait, quam ipſa terra promiſſa, quam ſubjugavit, atque Iſraelitis diſtribuit Joſua.

De aliarum Gentium jure bellico ita ſentiebant, ut illarum commilitio ſe non ſubtraherent: ad tributorum etiam ex jure victoriæ, deditionis, fœderis, præſtationem, ſe obligatos eſſe, profeſſi ſunt: licet nunquam defuerint, qui ſecus ſentirent.

De ſervitute perſonali autem, quam ex jure belli capti quandoque ſubire tenentur, ita ſentiebant, apud Gentes non fuiſſe talem ſervitutem, quæ perſonæ inhæreret, ſed tantum apud Judæos. Si itaque Gentilis acquirebat ſervum, ſive Gentilem ſive Ebræum, non in perſonam ſervi, ſed in operam & miniſteria ejus, jus ſibi acquirebat: adeoque & ſine libello manumiſſionis, actu quodam, vel alia ratione, libertatem rite adipiſcebatur. Apud Ebræos contra ſervitus tum in bello captis, tum ſervis à Gentilibus emptis, mere erat perſonalis, h. e. perſonæ ipſi, ut character libertatis omnimodæ amiſſæ, naturalis, inhærens. Paucis: apud Gentiles extrinſecam, apud Ebræos vero ex prærogativa Gentis, intrinſecam ſervitutem fuiſſe, autumabant. Adeoque & totam Gentem Ebræam, aliam, quam extrinſecam ſervitutem, unquam ſubiiſſe, aut ſubire potuiſſe, negant.

De captivis ita ſtatuebant, eos pretio majori quam valerent (*b*) non eſſe redimendos, ne

b) de Æſtimatione hujus pretii vid. Gratius lib. III. c. 7. §. 9. Alber. Gentilis lib. II. c. 15. Textor. c. 18. Stammius de Servitute lib. I. c. 3. aliique.

ne hoſtes frequentius capturæ aſſueſcerent, nec in fugam pelliciendos, ne alicujus fuga irritati cuſtodes, in ceteros nimium ſævirent. Ceteroquin redemptio captivorum inter officia charitatis & munificentiæ, primum tenebat locum. Ordinem tamen certum in redimendis captivis obſervabant. Si omnes redimi nequeant, fœminam potius, quam Virum, Magiſtrum potius, quam Patrem, Matrem potius, quam utrumque, & ſic in ceteris, eſſe redimendos docent.

CAPUT VI.

Seld. L. VII. c. I. i) add. Job. Spencerus in Diſſert. peculiari ad Actor. XV. 20. quæ annexa eſt lib. II. de Legibus Hebræor. Rit. p. 435. ſeqq.

Sextum caput Juris Noachidici illuſtrius de membro animalis viventis, eſuque ſanguinis, præcipit. (*i*) Et quidem ad ſanguinis eſum quod attinet, pecorum, ferarum, & volucrum, mundorum æque ac immundorum ſanguinem edere, Ebræis non licebat. Si quis ſanguinem ejusmodi comederet aut deglutiret, dum effundebatur aut fuſius exiliebat, eum exciſionis pœna manebat. Piſcium vero mundorum locuſtarum, & id genus aliorum ſanguinem, Sapientes, jure ſuperinducto prohibuerunt. Carnis morticinæ, cum carne, unde ſanguis nondum erat emiſſus, eadem erat ratio.

De Gentilibus autem diſſentiebant. Nonnulli interdicto Moſaico vetitum tantummodo illis fuiſſe membrum ſive carnem ab animali vivente diſcerptam exſectamve, contendebant. Alii vero & ſanguinis, qualis videlicet Iſraëlitis ex lege ſacra illicitus erat, eſum

esum cunctis hominibus interdictum, asserebant. Prior sententia tamen meliori fundamento niti videtur. Originem vero hujus interdicti ab Adamo repetunt, sicuti & ante diluvium omnium carnium esum illicitum fuisse putant. Addunt & casus, in quibus Ebræos ab hoc interdicto exemptos putant.

Multa quoque sunt variaque Juris Noachidici capita secundaria, prius paucis attingenda, quam ultimum ex illustrioribus, de judiciis, subjungatur, Inter ea præcipuum est de honorandis Parentibus. (*k*) Ebræis illud non tantum ex communi jure, sed civili etiam lege præcipue observandum fuisse, docent. Debebant autem liberi parentibus exhibere non tantum honorem, sed & timorem seu reverentiam. Ad honorem inter alia & hoc spectabat, quod filii esset, Parentes inopes alere, poterantque ad hoc cogi.

Seld. L. VII. c. II.

k) vid. Grotius lib. II. de J. B. & P. c. 5. §. 1. seqq. it. Pufendorf. lib. VI. c. 2.

Nihilo secius vim hujus legis mirum in modum imminuerunt, partim quod Magistrum seu Præceptorem, à quo legem ejusque δευτέρωσιν quis didicisset, præferre parentibus ex illorum sententia, debebat, partim quod docebant, votis quibusdam omnes liberorum opes ad usus sacros ita transferri posse, ut in parentes, quantumvis pauperes, nullum inde redundaret emolumentum, (*l*) id quod jure ipse Servator redarguit.

Obscurioribus Noachidarum legibus, & aliæ sunt annumerandæ, ut illa de Heterogeneorum usu. (*m*) Ebræis quadruplex Heterogeneorum commixtio erat vetita: lanæ,

l) add. B. Stolbergii Dissertatio peculiaris de Korbam. Seld. L. VII. c. III.

m) conf. Spencerus de Legibus Hebræorum Ritual. l. II. c. 17, 18. & seqq.

& lini in vestibus, seminum diversi generis in eadem agri parte, animalium generis diversi ad coitum, & demum arborum generis diversi insitio. Priores binis Noachidis licitas esse, posteriores interdictas, nonnulli asserebant. Videtur tamen alicubi innuere Maimonides ad Proselytos domicilii, non item ad ceteros Gentiles hoc interdictum spectare.

Sunt & qui legem de uxore fratris sine prole defuncti (*n*) ducenda huc trahunt: quemadmodum & illud, de hominibus æqve ac animalibus cujuscunque generis non castrandis. De Magia vero, quam alii addunt, utpote ad idololatriam pertinente, supra dictum. Tandem quæ Ula in Gemara Babylonica ad Tit. Cholin, memorat, plane ad Noachidarum præcepta non pertinent.

n) add. Buxtorf. de Sponf. & Divort. §. 21.

CAPUT VII.

Sequitur ultimum Juris Noachidici caput de Judiciis: humanis scilicet, quæ & instituì vi legis hujus in rebus publicis ad justitiæ custodiam debebant, quorum etiam decretis & sanctionibus stare debebant subjecti.

Quemadmodum vero Juris, ut putabant, Naturalis erat, judicem instituere, (*o*) ita formulæ, & tempora agendi, & id genus alia, ad indolem cujusque populi poterant attemperari.

Judicia non poterant esse sine facultate puniendi. Et delicta quidem punienda esse, rursus Juris Naturalis est. (*p*) Nihilosecius tamen pœnas aut graviores, aut leviores, pro per-

Seld. L. VII. c. IV. & V.
o) vid. Grotius lib. II. de J. B. & P. c. 20. §. 8. n. 4. add. Pufendorf. lib. VIII. cap. 3. §. 7. Ziegler. de J. Majest. lib. I. c. 8. §. 11.
p) Grotius lib. II.

personarum, temporis, loci, & id genus aliorum, quæ observari solent, ratione, infligi posse, non abnuebant. (q) Saltem quædam delicta, quæ ab Ebræis, ut deinceps dicetur, gladio regulariter erant punienda, excipiunt. Dispiciendum hic imprimis de judiciis, quatenus in Proselytorum domicilii regimine locum habebant. Versabantur autem judicia hæc vel circa jura simpliciter naturalia vel circa gentium seu intervenientia.

Quod ad priora attinet, Ebræis quidem, & eis, qui in eorum ritum transierant, tribunalia fuere ordinaria Triumvirorum, & XXIII. Virorum, per urbes, oppida, pagos, ut & Magnum illud Synedrium LXXI. Virorum, (r) in quibus secundum Leges Mosaicas, & decreta Majorum, tum Ebræis, tum Proselytis justitiæ, & libertinis jus dicebatur, non sine præmonitione, & binis minimum testibus: pœnarum item genera, præter verbera, quatuor, (s) Combustio, Lapidatio, Strangulatio, & gladii.

Proselytis domicilii autem erant peculiaria jura forensia, & tribunalia singularia. Judices autem, tum ex Ebræis tum Proselytis domicilii, illisque, qui fœdere recepti erant, præficiebantur ab iis, qui tribunalibus

c. 20. §. 1. Anton. Matth. Tit. quibus modis crimen extingu. c. V. n. 3. Ziegler. de J. Majest. lib. 2. c. 8. n. 10. 11. Seld. L. VII. c. VI.

q) Grotius & Pufendorf. ll. citt. ubi ex instituto hac de re agunt.

r) vid. Seldeni liber peculiaris de Synedriis; add. Vorstius de Synedriis, Caninius ad L. N. T. p. 62. Schickardus de J. R. p. 9. cum notis doctissimis Carpzovii, aliisque.

s) Crucis supplicium addit. Galatinus de A. C. V. lib. VI. c. 8. Baronius ad A. C. 34 Gretserus lib. I de Cruce c. 19. Lipsius lib. 1. de Cruce c. 11. sed perperam, secundum Scalig. animadv. in Euseb. p. 109. Mornæus de V. C. R. c. 30. Casaub. Exerc. XVI. Calixtus Conc. Ev. lib. VI. cap. 11. Kippingius Ant. Rom. lib. II. c. 8.

bus Iſraëliticis cum imperio præerant. Sed fœdere receptis integrum quandoque erat, judices ſibi ipſis præficere.

Peccabant contra hoc præceptum & illi, qui flagitia perpetrata reticebant aut celabant. Non poterat rite in judicem præfici fœmina. Cauſas pecuniarias ex Jure Ebræorum Civili tres, capitales ad minimum XXIII. Judices cognoſcebant, hic vero ex ſententia Præficientium aliquando ſufficiebat unicus. Quod & de Teſtibus dicendum: inter quos tamen fœminæ non erat locus. (t)

Ratione pœnarum hoc intercedebat diſcrimen: omnia Noachidarum crimina, quibus Jus Noachidicum violabatur, gladio puniebantur: ſed Ebræis & alia ſupplicia, ut dictum, capitalia erant. Præterea non omnia Ebrœorum delicta, quibus Jus Naturæ violabatur, erant capitalia, ſed quædam reſtitutione damni, dupli, quadrupli, puniebantur.

Seld. L. VII. c. VII.

Quod ſi aliquod juris intervenientis caput violaſſet Proſelytus domicilii, pro lubitu eorum, qui rebus præerant, ſive in tribunal Proſelytorum domicilii regimini ſeorſim poſitum, ſive in Iſraeliticum aliquod ordinarium evocandus, ibique vel abſolvendus, vel damnandus erat, pœna Iſraëlitica ſeu civili inflicta, ſic tamen ut judex unicus, unicus teſtis, ſufficeret, nec præmonitio accederet.

Inter alia exempla, illuſtre illud eſt de adulterio. Nimirum cum fœmina deſponſata quidem, antequam cum ea maritus coiverat, non ex Jure Naturali, ſed Civili Ebræorum

(t) De Teſtibus vid. & *Ligtfoot in Hor. E. T. in Evang. p. 484. Hottinger. in Jur. Ebræor. p. 106.*

rum committebatur adulterium. Si itaque Profelytus domicilii adulterium ejusmodi in fponfa commififfet, ex jure fimpliciter fuo, in jus vocari nequibat, interim juxta tenorem Legum Civilium, puniebatur non gladio, (qua pœna ceteroquin omnia delicta, quibus Jus Naturæ violatur, puniuntur) fed fi reus, ante tamen deductionem, quam coitum mariti, lapidatione, fi poft deductionem, & ante coitum, ftrangulatione. Hæc enim pœna ex jure Ifraëlitarum Civili, ipfis quoque Ifraëlitis erat infligenda.

De Profelytis autem domicilii reis cujusdam criminis, & poftmodum in ritus Judaicos tranfeuntibus, ita ftatuunt, ut ob cædem Ifraëlitæ, & adulterium cum Ifraëlitide, non autem ob blafphemiam vel idololatriam, morte fuerit afficiendus.

Memoranda hic etiam funt judicia quædam extraordinaria: quorum alia erant, ubi ex Gentilium litigantium compromiffo Ebræus arbiter feu judex fieret: alia de aliarum cum Ebræis gentium litibus, fub judice cui in utrosque poteftas, agitatis. *Seld. L. VII. c. VIII.*

Ubi ex compromiffo Ebræus arbiter (u) fiebat, tam actore, quam reo Gentilibus, ex jure Noachidarum controverfia erat dirimenda. Et fi pars altera effet Ebræus, ita ab arbitrio ferenda fententia, ut fecundum illud jus five Ifraëliticum, five Noachidicum, quod in caufa Ebræi utilius effet, pronuntiaret.

Lites vero aliarum gentium cum Ebræis, à judice, cui in utrosque poteftas, aliquando

u) conf. quæ de officio arbitri tradunt Grotius lib. II. c. 20. §. 46. feqq. & Pufendorf. lib. V. de J N. & G. c. 13. §. 3. feqq. Seld. l. VII. c. IV. & IX.

ita diremptas, ut secundum leges & Historiam sacram, pronuntiaret, historiola sive fabula de Judæis cum Cananæis, Ismaelitis, & Ægyptiis coram Alexandro M. litigantibus comprobat.

Licet Lex illa Noachidarum, de judicio divino non sit capienda, non abs re tamen erit, de eo aliquid addere, cum ad illud agnoscendum, & Noachidas certa ratione obligatos esse existiment.

Ex sententia itaque tribunalis superioris, h. e. divini, in universum ajunt esse Bonum justis repositum, vitam futuri seculi. Justum autem eum nuncupant, cujus iniquitati præponderant justitiæ merita. Malus autem est, cujus peccata justitiæ meritis præponderant. Qui utrorumque æqualiter est particeps, medium tenet locum. Ut justos itaque æterna vita, ita malos & intermedios aut excisionis pœna, aut Gehenna manet. (x)

Ceterum peccata, quæ tamen delentur confessione & pœnitentia, vel graviora illis sunt, vel leviora: graviora, quæ ex instituto divino tam excisione, quam morte ex sententia forensi punienda erant: quæ secus se habebant, pro levioribus reputabantur. Atque graviorum quidem XXXVI. enumerant ex lege sacra, quibus singulis excisioninis pœna imminet: leviorum tamen insignis & justitiæ præponderans multitudo, eandem potest promereri pœnam.

Excisionis autem non una eademque est ratio: (y) alia solum corpus, alia sola anima, alia corpus & anima simul, exscinduntur.

x) *Sunt qui & purgatorium addunt, Vid. Josephus Voisin de Jubilæo secundum Hebræorum & Christianorum doctrinam, lib. I. c. 13. pag. 163.*

y) *add. R. Isaaci*

tur. Atque XXXVI. iſtorum criminum hoc diſcrimen etiam faciunt, ut aliis primi, quibusdam ſecundi, nonnullis tertii generis exciſio immineat. Nec mirum, quod animae docent: quorundam enim hominum animæ ex illorum mente ſunt mortales. In expiationum autem feſto cuncta hæc crimina tum graviora tum leviora, expiari docent.

Ad Noachidas itaque exciſionis pœnam etiam in certis caſibus ſpectare volebant. Nimirum ob cultum extraneum & blaſphemiam, animam æque ac corpus exſcindi, credebant: adeoque cum hæc crimina naturali jure quoque illicita eſſent, non aliam hic Gentiles manere pœnam.

Abarbanelis Diſſertatio de Excidii Pœna ad Num. XV. addita Buxtorfii Diſſertat. de Sponſalibus & Divortiis, it. Pocockius ad portam Moſis, n. 158. add. Joſephus Voiſin l. c. Seld. VII. c. X.

Concubitibus inceſtis omnibus animæ imminebat exciſio: ab eaque nec immunes Noachidæ erant, in commixtionibus, Jure Naturali illis prohibitis, atque ita in ceteris. Nimirum quoſdam Gentiles Juris Nat. ſcil. violatores æternis cruciatibus addictum iri, alios vero Juris Noach. obſervatores, ad beatorum ſedes perventuros, lices legis Moſaicæ ignaros, diſerte affirmabant.

F I N I S.

JURISPRUDENTIAE HISTORICAE
SPECIMEN

SEU

CONTROVERSIARUM
ILLUSTRIUM JURIS NATURAE ET GENTIUM

EX

HISTORIA ROMANA
CONSPECTUS.

Σύνοψις.

Cur ex historia Romana controversiae illustriores juris naturae & gentium selectae sint? §. I. *Romanae reipublicae exprobratum, quod ex latronum coetu originem duxerit*, §. II. *Latronum coetus à justa civitate quo pacto differat?* §. III. *An & quousque Romani mores mutaverint, ut justam constituere civitatem censeri queant?* §. IV. *Posteris delicta majorum imputari nequeunt, adeoque nulla ex his ad eos redundat infamia*, §. V. *Raptus Sabinarum*, §. VI. *A multis vituperatur, a quibusdam excusatur*, §. VII. *Rationes illorum, qui vituperant*, §. VIII. *Generatim de matrimoniorum libertate, an & quousque aliis concedenda*, §. IX. *Quo jure Romanis gentes vicinae matrimoniorum libertatem denegaverint?* §. X. *Ad ea, quae Romanis objiciuntur, quid responderi queat; & an ex jure belli & necessitatis defendi possint.* §. XI. *Tarpejae virginis fata; quae eam ad hocce facinus induxerit causa? ex quo capite Romani argui aut excusari queant, si ejus rei fuerint auctores*, §. XII. *Erga hostem an dolis & stratagematibus uti liceat? Romanos ex alio capite culpandos*, §. XIII. *Peccasse & Sabinas, praesertim si bona fide egit Tarpeia virgo*. §. XIV. *Asylum à Romulo constitutum*, §. XV. *Aliarum quoque gentium moribus eadem fuere comprobata*, §. XVI. *Exteris an recte asyla pateant*, §. XVII. *& ejusdem reipublicae civibus?* §. XVIII. *Romuli asylum excusari non posse*, §. XIX. *Certamen Horatiorum, Curatiorumque*, §. XX. *Bellorum repraesentatitiorum apud alias gentes exempla.* §. XXI. *Hugonis Grotii contra haec certamina rationes*, §. XXII. *revocantur sub examen*, §. XXIII. *Injustitia ejusmodi certaminum demonstratur*, §. XXIV. *De duellis, quae pro exploranda causae justitia olim apud Germanos suscipiebantur*, §. XXV. *Quando bella repraesentatitia licita esse, Gro-*

Xx 4 *tius*

tius censeat? §. XXVI. *Quod accuratius discutitur*, §. XXVII. *Alius casus proponitur, quo ejusmodi certamina licita videri queant*, §. XXVIII. *De certamine Davidis & Goliathi*, §. XXIX. *Fecialia jura quando instituta?* §. XXX. *Jus feciale quid significet?* §. XXXI. *Ritus Romanorum in bello indicendo*, §. XXXII. *Eos ad speciem justitiae bellis, quantumvis injustis, conciliandam, fuisse comparatos*, §. XXXIII. *Indictio bellica, an, & quousque juris naturalis sit? Speciatim de indictione secundum mores Romanorum, & secundum mores nostros*, §. XXXIV. *Tarquinius Superbus, ob mala facinora, à Romanis ejectus*, §. XXXV. *Tyranno liberasse patriam, olim maximam attulit gloriam*, §. XXXVI. *Quis tyrannus dici debeat, non aeque semper patet*, §. XXXVII. *De Tarquinio Superbo sententia Joannis Marianae*, §. XXXVIII. *accuratius discutitur*, §. XXXIX. *Principes in eundem cum Tarquinio Superbo censum referendos, recte ejici, probatur*, §. XL. *Exemplo tamen Tarquinii caute utendum esse, ostenditur*, §. XLI. *De Bruto quid judicandum?* §. XLII. *Dictatoris in republica Romana constitutio*, §. XLIII. *An dictator habuerit majestatem? affirmatur ab aliis, ab aliis negatur*; §. XLIV. *Non fuisse dictatores unius generis*, §. XLV. *Dictatores, etiam optima lege constitutos, non tamen habuisse majestatem, probatur*, §. XLVI. *An summa potestas perpetua quoque esse debeat?* §. XLVII. *An ex eo, quod aliquando à dictatoribus provocare ad populum non licuerit, probari possit, eos habuisse summum imperium.* §. XLVIII. *Mutius Scaevola per insidias Porsenam adgreditur*, §. XLIX. *Ideo à multis laudatur*. §. L. *Ex multis, quae hic concurrunt, caussis, eam maxime in censum venire, an recte percussoris in se susceperit partes?* §. LI. *Civem, si ejusmodi quid contra principem suscipiet, defendi aut excusari non posse*, §. LII. *Nec peregrinum, si bellum sit injustum; & hinc de Mutio Scaevola pronunciatur*, §. LIII. *Cloelia virgo, an recte fuga se subduxerit?* §. LIV. *Obsides an recte fugam arripiant?* §. LV. *Sententia illorum, qui obsidem, qui se ipsum non obstrinxit, fugere posse, statuunt, refellitur*, §. LVI. *Cloeliam perperam egisse, concluditur*, §. LVII. *Fata M. Manlii*, §. LVIII. *An criminis, cujus postulatus, reus fuerit?* §. LIX. *An, si reus fuit, poena ob maxima ejus merita*,

rita, illi non fuerit remittenda? §. LX. *Sententia illorum, qui jus gratiae quandoque dandum putant.* §. LXI. *Illorum, qui hoc abnuunt, adeoque recte punitum Manlium contendunt*, §. LXII. *Nostra sententia proponitur & explicatur.* §. LXIII. *Fata M. Attilii Reguli*, §. XLIV. *Is fidem Carthaginensibus datam recte servavit*, §. LXV. *An recte liberationem ex captivitate respuerit?* §. LXVI. *De supplicio ejus quid censendum? Jure hic reprehendi Carthaginenses*, §. LXVII. *De jurejurando, quo se Hannibal ad hostilem erga Romanos animum obstrinxit*, §. LXVIII. *Aliquando turpius esse, servare jusjurandum, quam violare: quid tum facto opus?* §. LXIX. *Jusjurandum novam obligationem non producere, multo minus duplicem, ut contra Grotium evincitur*, §. LXX. *Jusjurandum Annibalis illicitum fuisse atque irritum*, §. LXXI. *Quo jure Romani postulaverint, ut Annibalem sibi traderet Prusias Bithyniae rex*, §. LXXII. *Civem recte repeti a civitate; neo tamen insolens postulari ad deditionem peregrinum, qui hostis sit*, §. LXXIII. *Concluditur, recte a Romanis postulatum Annibalem: Prusiamque ad eum dedendum fuisse obligatum*, §. LXXIV. *Sponsio Caudina.* §. LXXV. *Posthumii, sponsionem istam irritam facientis, facinus à multis perperam laudatum; foederum & sponsionum discrimen*, §. LXXVI. *Pactionem istam consulibus potuisse recte imputari*, §. LXXVII. *Quod consules in ista sponsione polliciti sunt, & promittere potuerunt, id eos non praestitisse, adeoque contra datam egisse fidem*, §. LXXVIII. *Perfidiae crimen frustra in Samnites eos transferre voluisse.* §. LXXIX. *An & quousque ipse populus Romanus per sponsionem fuerit obstrictus, & quo jure ab ea discesserit?* §. LXXX. *De sponsione Numantina.* §. LXXXI. *De justitia bellorum, a Romanis gestorum generatim.* §. LXXXII. *De bellis sub regibus gestis; injustitia belli Albani*, §. LXXXIII. *De bello Etrusco cum Porsenna, ut & Latino.* §. LXXXIV. *Bellum cum Aequis, Volscis, Veientibus. Faliscis, Fidenatibus, gestum*, §. LXXXV. *Gallicum, perfidia Camilli, frustra ab Alberico Gentili excusata*, §. LXXXVI. *De bellis, quae iterum cum vicinis gessere Romani*, §. LXXXVII. *Belli Samnitici primi causa, tum impulsiva, tum justifica*, §. LXXXVIII. *An Campanos*, ob

ob deditionem, Samnitibus, utpote sociis antiquioribus, præferre fas fuerit, §. LXXXIX. *Antiquiorem socium praeferendum recentiori, nisi arctius vinculum, aut belli justitia obstet*, §. XC. *Si durante bello socius posterior se nobis dedat. ex causae justitia rem definiendam esse, & hinc Samnitici istius belli justitia dijudicatur*, §. XCI. *Probatur tamen & illorum sententia, qui posteriori socio contra antiquiorem suppetias ferre, fas esse negant*, §. XCII. *De bello Samnitico secundo*, §. XCIII. *Bellum Tarentinum*, §. XCIV. *In ejus caussam inquiritur*, §. XCV. *Bellum punicum primum*, § XCVI. *Ejus caussam tum impulsivam, tum justificam, injustam fuisse*, §.XCVII. *Ad argumenta Alberici Gentilis pro justitia hujus belli, respondetur*, §. XCVIII. *Bellum Punicum secundum*, §. XCIX. *Ex parte Romanorum non fuit prorsus injustum*, §. C *Injustitia belli Macedonici primi, Syriaci, Aetolici, Histrici &c.* §. CI. *Bellum Punicum tertium: ejus injustitia contra Albericum Gentilem evicta*, §. CII. *Achaici belli injustitia contra eundem demonstrata*, §. CIII. *Itemque Numantini*, §. CIV. *De bello Asiatico, Jugurthino, Allobrogico, Cimbrico, Mithridatico, Cretico, Cyprico, Parthico, & reliquis*, §. CV. *In modo gerendi bellum saepius quoque contra justitiae leges a Romanis fuit peccatum*, §. CVI. *De legibus Syllae, quibus proscribebantur, qui cum Mario faciebant*, §. CVII. *Hae leges an servandae fuerint? sententia Ciceronis atque Flori*, §. CVIII. *An vim obligandi habeant leges, ab injusto invasore, aut usurpatore reipublicae latae, praesertim si ipsae iniquae sint? eaedemque an a legitimo principe abrogari queant?* §.CIX *Julius Caesar per summam iniquitatem rempublicam Romanam oppressit: idem quo jure inscio senatu populoque Romano Ariovisto bellum intulerit?* §. CX. *In bello defensivo licere duci bellico, inscio summo imperante, arma capere*. §. CXI. *Minime autem in bello offensivo*, §. CXII. *Triumviratus Octavii, Antonii, & Lepidi*, §. CXIII. *Quae eo tempore fuerit reipublicae Romanae forma, dubitatur*, § CXIV. *Fuisse monarchicam, sed legitimo imperante destitutam: Triumviros autem fuisse tres invasores, concluditur*, §. CXV. *De successione adoptivorum in imperio Romano, quid censendum?* §. CXVI. *Adoptivorum cum filiis naturalibus comparatio*, §. CXVII. *An, & quousque filii adoptivi succedere queant*, § CXVIII.

Quae

Quae generatim dicta sunt, ad imperium Romanum accommodantur, §. CXIX. *Quo pacto facultatem constituendi imperatorem milites tandem ad se rapuerint*, §. CXX. *Hugonis Grotii sententia, jus eligendi imperatorem pertinuisse ad populum, & aliquoties etiam electionem a populo aut senatu Romano factam, refellitur*, § CXXI. *Ad exempla a Grotio allata respondetur*, §. CXXII. *De jure ipso disquiritur, & electiones a legionibus factas vitio non caruisse, probatur*, §. CXXIII. *Finis commentationi huic imponitur.* §. CXXIV.

§. I.

CUm & gentis celebritate, & exemplorum copia ac ubertate, & scriptorum, quos nacta est, praestantia & dignitate, historia Romana multum praestet reliquis monumentis omnibus, quae de aliorum populorum institutis, rebusque gestis, ad nos transmissa sunt, aut hodie transmittuntur: hanc etiam cumprimis, singularia quaedam capita selecturus, quae juris naturae & gentium tractationem, factis ipsis illustratam, jucundiorem pariter ac utiliorem redderent, huic meo instituto perquam accommodatam deprehendi. Animus itaque est, ire per florentissimum istum historiae Romanae campum, & hinc inde, quae usui nostro inserviant, & disceptandi, de gravissimis aequi & justi argumentis, occasionem praebeant, decerpere.

§. II. Prima ergo quaestio haec esto, ad quam ipsa reipublicae Romanae origo nos ducit: an in civitatem evalescere latronum coetus, mutatis moribus, queat? Romanae etenim urbis conditor Romulus, tum alias ob causas, tum & ideo male apud nonnul-

los

los audit, quod latronum coacta manu alienum occupaverit agrum, & fundamenta ita ejus urbis, quae caput orbis futura esset, jecerit. Hinc Aetoli apud Justinum (*a*) Romanos pastores esse dicunt, qui latrocinio justis dominis ademtum solum teneant. Cyprianus populum Romanum de sceleratis & nocentibus congregatum dicit. (*b*) Idem Romulus vero, cum urbi suae incolas deesse videret, asylum in proximo luco fecit, unde mira hominum multitudo, maxime vero facinorosorum ad eum confluxit. Hinc Juvenalis: (*c*)

Et tamen ut longe repetas longeque revolvas,
Nomen ab infami gentem deducis asylo,
Majorum primus quisquis fuit ille tuorum,
Aut pastor fuit, aut illud quod dicere nolo.

Ultimis verbis latronem innuit. Sed & alii similia Romae exprobant. Id vero quo jure fiat, & an similis origo aliis rebuspublicis fraudi esse queat? quaeritur.

§. III. Recte Hugo Grotius (*d*) docet, coetum latronum aut piratatum ideo non esse civitatem, quia criminis causa socientur, etiamsi forte inter se aequalitatem quandam observent. Non itaque differt latronum coetus a justa civitate, ratione potentiae aut virium, aut multitudinis, sed ratione finis. Non enim latronibus hic finis con-

(*a*) *lib XXVIII cap III.* (*b*) *de idolor. vanit. p. m. 155* (*c*) *Satyr. VIII.* (*d*) *lib. III. de J. B. & P. cap. III. §. III.*

constitutus est, quem reliquae civitates sibi propositum habent, securitas scilicet, sed opes ex spoliis congerunt, oppressis quibusvis innocentibus, bellumque gerunt perenne cum hominum genere universo. Quod quamdiu non intermittunt, tamdiu justae civitatis mensuram non implent. Et id quidem positum est extra litem, Sed & si vitae genus mutent, infamia semel contracta non facile, ut videtur, eluitur: unde, an eodem cum reliquis ejusmodi civitas recte habeatur loco, dubitari posset.

§. IV. Hugonis tamen Grotii sententiae plane subscribo, si vitae genus moresque mutent latrones, eosdem civitatem constituere. Romanis itaque latrocinii, quo illorum se obstrinxerunt majores, crimen objici non potuit. Fas enim fuerit, ponere tantisper, mores eos mutasse, aliisque vixisse legibus. Enimvero moribus gentium obtinuit, ut bella quantumvis & atrocissima & injustissima pro latrociniis non habeantur, non aliam ob causam, quam quod a gentibus contra gentes gerantur. Ast sapientum alia hac de re fuerint scita. Horum si standum judicio, uti standum omnino est, tantum abest, ut, mutasse mores censendi sint Romani, ut, quae postea gesserunt bella longe injustissima, latrociniis quibusvis multum fuerint execrabiliora. Sed esto, per bella nullum genti inuri dedecus, quae hodie & recepta gentium est sententia, tum quidem mutasse mores Romanos, largiemur haud difficulter. Et haec tum

ben-

ratio quoque erit, cur pro civitate justa habenda sit Romana. Nam quod alii asserunt, latrocinari moribus gentium licitum olim fuisse, ut praeter alios Justinus (*e*) quoque docet, id hic merito in censum non venit.

§. V. Nimirum imputari delicta nemini possunt, nisi qui illa perpetravit. Posteros itaque ob majorum punire crimina nefas, si iisdem se non obstrinxerunt. Hinc & civitati, quod a latronibus condita, citra iniquitatem manifestam objici non potest. Videtur equidem universitatis alia ratio esse, quam singulorum, eo quod; quamdiu universitas durat, illa eadem maneat, mutatis licet & succedentibus sibi singulis: quem in modum Plutarchus hac de re differit in libro, *de sera Numinis vindicta*. Id vero non semper ita se habet, praesertim in delictis poenam aut infamiam promerentibus; cum haec non committantur, nisi singulorum consensus accedat. Atque hoc recte demonstrat Samuel Pufendorfius. (*f*) Accedit, quod & singuli homines infamiam, quae ex inhonesto vitae genere illis adhaeserat, genere vitae mutato, exuerint, & exuere possint. Id quod Jephtes, Arsaces, & Viriatus exemplis suis comprobarunt, quos ex praedonum ducibus, justos duces factos, pro-

(*e*) *Histor. lib. XLIII. cap. III. add. Hugo Grotius de J. B. & P. lib. II. cap. XV. §. V. Cumprimis autem elegantissimae Jacobi Thomasii dissertationes, quarum altera sub titulo, historia latrocinii gentis in gentem, altera sub titulo, moralitas latrocinii gentis in gentem, extat Observat. selectar. T. VII. observ. VI. VII.* (*f*) *de J. N. & G. lib. VIII. cap. III. §. XXIX.*

pronunciat Hugo Grotius. (*g*)

§. VI. Ceterum Romulus cum intelligeret, quam condiderat civitatem, non admodum diuturnam fore, eo, quod feminis carerent, quos sub imperio suo tenebat, viri, ex quibus liberos procreare possent, initio quidem a finitimis matrimonia petiit, sed, quia non impetravit, ad vim fraudesque animum convertit. Simulatis quippe ludis, virgines, quae ad spectaculum venerant, praeda fuere. (*h*)

§. VII. Hocce facinore an legis naturalis migraverint praescripta Romani? de eo non idem omnes sentire video. Perperam eos egisse, plerique ex doctoribus Ecclesiae contendunt, Cyprianus, Tertullianus, Minucius & alii. Et Minucius quidem desponsatas, destinatas maritis, raptas scribit, (*i*) contra quem persuadere alii de virginibus solis voluerunt. Sunt tamen contra, qui facinus excusant. Ipse Augustinus connubia Romanis inquit negata, & jus propterea belli contra Sabinos fatetur, hoc saltem reprehendens, quod spectaculi fraude usi Romani sint, bellumque idcirco injustum pronunciat. Alii plane ex necessitatis jure defendunt, qua in sententia ornanda prolixus est Albericus Gentilis. (*k*)

§. VIII. Qui damnant istud Romanorum faci-

(g) lib. III. cap. III. §. III. (h) Florus lib. I. cap. I. Livius lib. I. cap. IX. & reliqui. (i) Minucius Felix in Octavio cap XXV. §. III. (k) de armis Romanis lib. I. cap. II. ubi & Tertulliani, Cypriani & Augustini loca profert.

facinus, fractam fidem violata sanctissima hospitii jura, conqueruntur. Nec, ut videtur, immerito. Sed si vel maxime haec abessent, ipsa tamen vis non careret crimine. Namque matrimoniorum copiam exteris facere, ad humanitatis quidem officia spectat, ast ad haec ut jure saltem imperfecto obstricti sunt homines, ita cogi ad eadem nemo potest.

§. IX. Generatim, quid de matrimoniorum libertate sentiendum sit, patet expositumque est ab aliis. Cuncta vero huc redeunt. Matrimonia aut singulis hominibus, aut integris gentibus, si necessitate ad ea expetenda compellantur, denegare nefas: nisi praegnans, quae obstet, nos absolvat causa. Etenim si gens barbara sit, quae matrimonii libertatem expetit, aut aliis, quam nostris, imbuta sacris, aut alia quaedam ratio accedat, quo minus citra nostrum incommodum hoc ei concedere queamus, cessat istud obligationis vinculum, nihil illa juris habet, dari sine injustitiae labe repulsa potest. Aliis ut inserviamus, par est: naturae hoc leges jubent: ast, si ita res se habeat, ne nobismet ipsis noceamus. Inhumanum est, exigere ab alio, quod illi aut grave sit, aut noxium. Idem vero vi extorquere velle, plane iniquum.

§. X. Romanorum haec fuit conditio, ut invidia potius, & crescentis potentiae metu, quàm ulla justa ratione ad matrimonia illis deneganda inductae gentes vicinae videri queant. Hoc qui abnuerit, pec-

peccasse eos multiplici ratione, fateatur necesse est. Et sane potuerunt quaedam caussae accedere, quae gentium reliquarum animos, ab arctiori illa cum Romanis, per mutua matrimonia, conjunctione averterent. Esto vero, aut nullas, aut non justas, reliquis gentibus, aversandi istam cum Romanis conjunctionem, fuisse caussas, tum quidem in Augustini iverim sententiam, inique denegasse reliquas gentes, quod concedere naturae aequitas postulabat: nec vitio Romanis, quod vi matrimonia quaesiverint, prorsus verti posse.

§. XI. Ast fraudes, doli, violata hospitii jura, Romanos involvunt crimine. Augustinus quidem ita sentit; nisi belli pariter, ac necessitatis leges, pro Romanis forte militarent. In hostem enim, quo nomine & is venit, qui denegavit, quae concedere jure perfecto, & necessitate etiam urgente debebat, licere quidvis, etiam dolos, etiam stratagemata, juris naturae consultorum, ipsiusque Hugonis Grotii, scitum est. Et hac quidem ratione excusari haud dubio, si non defendi, Romani possent, si receptis præstantissimorum juris naturae doctorum decretis standum. Unicus tamen me moratur scrupulus, an, quod de necessitate dicitur, semper & ubique locum habeat. Adstricti sumus ad humanitatis officia: sed obligatione imperfecta. Si nostrum incommodum accedat, cessat prorsus obligatio. Accedat in altero necessitas. Quid tum? Si plane nullo jure gaudet, nec necessitas jus

perfectum dabit. Inhumanum videtur, denegare alteri, quod petit: ast inhumanum, quod & supra dixi, petere, quod sine nostro concedi nequit incommodo. Iniquum denegare, quibus indiget: iniquum vi extorquere velle, quae concedere molestum est, & ad quae, hoc ipso, nullum illi jus competit. Nulla ergo necessitatis vis, belli nulla, quae sufficiat causa. Ergo eo magis vituperanda, quae aut belli necessitatis προφάσει excusantur.

§. XII. Aegre hoc Romanorum facinus tulerunt tum ceterae gentes vicinae, tum cumprimis Sabini. Hisce Tarpeia virgo, capitolii praefecti filia, portas prodit, pretium rei, quam gerebant Sabini in sinistris, sibi pacta: dubium clypeos an armillas. Illi ut & fidem solverent, & ulciscerentur, clypeis eam obruere. Ita admissis intra moenia hostibus, atrox in ipso foro pugna. Quam quomodo pax, & utriusque gentis conjunctio secuta sit, historiae Romanae scriptores prolixius exponunt. (*l*) An consentientibus Romanis ad fallendos hostes Tarpeja virgo Sabinis hoc responsum dederit, nondum inter omnes constat. Sunt, qui adamato, ut ille ait, auro prodidisse urbem Tarpejam, & pactis reserasse claustra Sabinis, ajunt. Non aurum adamatum, sed Tatium regem, alii latius canunt. (*m*) Esto,

(*l*) *Florus lib. I. cap. I. Plutarchus in Romulo. Valerius Maximus lib. IX. cap. VI. Livius, Dionysius Halicarnassensis, ceterique.* (*m*) *Propertius lib. IV. eleg. IV. add. Albericus Gentilis lib. II. cap. II.*

Esto, à Romanis hanc scenam fuisse instructam. Hostes fuere Sabini. Hos, si plerosque juris naturalis magistros audias, fallere, circumvenire dolis, perdere stratagematibus licet. Perperam contra qui egisse Romanos censent, dolos, omneque mendacii genus, damnant, nec uti iisdem unquam fas esse, contendunt.

§. XIII. Videtur tamen illorum potior esse sententia, qui & dolis & stratagematibus, fictisque ad veri speciem verbis laedere hostem non esse nefas, autumant. Quos inter ipse est Hugo Grotius. (n) Nec enim alia ratio, cur non liceat fictionibus, dolis, stratagematibus uti, reddi potest, quam quod laedere alium naturae leges vetent. Pone, non laedi iis aliquem, non erunt quoque prohibita: pone ulterius, fas esse, laedere alium; uti quidem hostem laedere omnino licet: iterum iisdem uti non erit nefas. Laeditur vi, factis, armis; laeditur caede, rapina, incendio: cur non & verbis, fictionibus, stratagematibus? Ad minimum ergo, si vitium aliud animi non subsit, aut accedat, contra officia hominis erga alios hac ratione non peccabitur. De Romanis vero ita habendum, reprehendendum hoc in illis esse, sed ex alio capite. Causam belli ipsi dederant. Bellum, quod gerebant, si locum habeant, quae supra disputavimus, injustum erat. Injusti itaque omnes actus bellici, injusta vis, injustus dolus.

§. XIV. Nec tamen & Sabinorum faci-

(n) *lib. III. de J. B. & P. cap. I.*

nus forte laudaveris. Subdola interpretatione dum fidem datam eludunt, eam frangunt, violant. Est ea erga quosvis, etiam hostes, etiam perfidos, etiam proditores, servanda. Cum his dum paciscimur, dignos judicamus, quibus fidem servemus. De aequivoca interpretatione idem sentiendum, quod de aequivoco sermone, si quis eodem data opera utatur. Nec hunc, nec illam quisquam probaverit; si in alterius damnum cedat. (o) Et haec quidem ita se habent, si bona fide egisse Tarpejam ponamus. Sin fallere Sabinos, instinctu Romanorum, voluit, jure suo Sabini usi sunt. Qui fas putat fallere hostem, non putet nefas, se ab iisdem falli, quacunque demum id ratione fiat.

§. XV. Prius autem quam à Romulo discedamus, asylorum quoque injicienda mentio. Namque hic ipse Romanae urbis conditor, ut eo plures ad eam incolendam alliceret, proximum lucum asylum esse jussit, ad quod quivis, cui alibi tuto degere non licebat, se reciperet. Statim mira vis hominum, Latini, Tuscique pastores, quidam etiam transmarini, Phryges, qui sub Aenea, Arcades, qui sub Euandro duce influxerant. Ita ex variis elementis congregavit quasi corpus unum, populumque Romanum ipse fecit. (p) De asylorum itaque

(o) *conf. Pufend. de J. N. & G. lib. IV. cap. I. Rivetus in explicat. decal. p. 397. Ludov. Montaltius Litter. Provinc. epist. IX.* (o) *Florus lib. I. c. I Livius lib. I. Plutarchus in Romulo.* (p) *Florus lib. I. c. I. Livius lib. I. Plutarchus in Romulo.*

que jure quid ſentiendum ſit? quaeritur.

§. XVI. Si annales gentium conſulimus, apud pleraſque aſyla, & perfugia quaedam, delinquentibus patuiſſe deprehendimus. Templorum, praeſertim ararum, ea erat ſanctitas, ut omnes, qui ad illa ſe reciperent, aut has occuparent, adverſus quamvis vim tuti eſſent. De Graecis & Romanis res nota eſt. (q) Apud Ebraeos Deus ipſe certas urbes refugii conſtituerat. (r) Horum exemplum deinceps ſecuti chriſtiani, (s) ſuorum templorum aliarumque aedium cultui divino conſecratarum, idem jus eſſe voluerunt. Quin & aliis quandoque locis ac aedibus idem conceſſum fuit, ut aſyli vicem delinquentibus praeſtarent. Viditque noſtra aetas, Romae legatos quorundam orbis chriſtiani principum eandem ſuis aedibus aſſerere ſanctitatem.

§. XVII. Eſt vero omnino conſiderandum, an aſyla etiam exteris pateant? an tantum civibus? & ſi hoc ſit, an quibusvis praeſidio ſint? an tantum innocentibus? Etenim ad exteros, hoc eſt, alterius reipublicae cives quod attinet, puniendos eos eſſe, ſi deliquerunt, aut dedendos, ſapientum ſcitum eſt, juſta ratione ſuffultum; tantum abeſt, ut aſylum iis aut erigi, aut concedi debeat. (t) In ipſam enim rempublicam val-

(q) *Vid. Ludov. Coelius Rhodiginus lect. antiquar. lib. VI. cap. X.* (r) *Deut. IV.* 17. *add. Seldenus de J. N. & G. lib. IV. cap. II. Moebius in Aſylologia ſacra, Coccejus ad Sanhedrin p.* 110. *ſeqq.* (s) *Hoc Lynkius de jure templorum, aliique pluribus ediſſerunt.* (t) *vid. Grotius lib. II. cap. XXI. §. IV.*

valde injurius est, qui civem ejus recipit atque tutatur, quem puniri ejus maximopere intererat. Immo e re omnium hominum est, ne impune delicta committantur. Innocentes autem si fuerint, qui ad aliam rempublicam confugiunt, recipi atque defendi etiam sine asylis poterunt.

§. XVIII. De ejusdem vero reipublicae civibus palam est, principem posse illis asyla constituere, ad quae se recipiant, qui non ex proaeresi, sed ex errore & ignorantia peccarunt. Etiam pro conditione populi aut reipublicae hoc aliquando necessarium esse videtur, ut Ebraeae gentis exemplo patet. Ejusmodi contra si desint rationes, tutius est, nulla constituere asyla. Equidem cum delictum ex errore commissum, aut nullam, aut leviorem promereatur poenam, securitati horum quam rectissime quovis modo consulitur. Id vero cum utplurimum absque asylis commode fieri queat, his contra homines improbi haud raro, ut maximorum scelerum consequantur impunitatem, abutantur; non temere ea constituenda, aut aperienda, quivis facile intelligit. Qui vero sacris aedibus nescio quam sanctitatem adhaerere putant, aut sacri ordinis hanc demum ἐξοχὴν esse credunt, ut imperantium potestati obnoxii non sint, qui in templa aut monasteria confugiunt, & quid dicant asserantve nesciunt, & civilis potestatis limites, quod jus fasque non est, arctius, quam par erat, constringunt. (u) §.

(u) *Addendi, qui de asylis, & jure asylorum, ex insti-*

§. XIX. Colligas itaque ex dictis, quod Romulus erexit asylum, excusari nulla ratione aut defendi posse. Omnes enim recipiebat in asylum Romulus. Nec servum domino, nec creditoribus nexum, nec magistratibus criminosum reddebat; ut auctor est Plutarchus. (x) Et Lucianus: (y)

Romulus infami complevit moenia lucu.

Cyprianus, (z) cujus & supra usi sumus testimonio, cum dixisset: populus de sceleratis & nocentibus congregatur, addit: *& asylo constituto facit numerum impunitas criminum.* Quibus & alii magno numero suffragantur. Nihil igitur in Romanae urbis ortu, quam injustitiae exempla videas, haud obscuro argumento, talem fore rempublicam, quae ut imperii ita & criminum magnitudine, ceteras totius orbis superaret, sedemque aliquando hanc urbem praebituram ei; in quo omnis omnium seculorum malitia ad summum perducta fuit fastigium.

§. XX. Cum Tullus Hostilius rei Romanae summam teneret, inter Romanos Albanosque bellum exarsit. Sed cum pari robore frequentibus praeliis utrique comminuerentur, misso in compendium bello, Horatiis atque Curiatiis tergeminis hinc atque inde fratribus, utriusque populi fata commissa sunt. Tribus igitur ex Curiatiis vulneratis, & Horatiis duobus occisis, qui supererat Horatius, addito ad virtutem do-

stituto commentantur, ut Conradus Rittershusius, Jo: Adamus Osiander, ceteri. (x) *l. c.* (y) *phars. VII.* (z) *l. c.*

lo, ut distraheret hostem, simulat fugam, singulosque, prout sequi poterant, superat. (a)

§. XXI. Equidem & apud alias gentes ejusmodi bella, quae *repraesentatitia* a nonnullis vocantur, non infrequentia fuisse, deprehendimus. Davidis & Goliathi ipsae divinae commemorant litterae, (b) de cujus tamen justitia sunt, qui adhuc inter se disceptant. (c) Sic & Argivi & Lacedaemonii, cum de agro quodam controversia esset, bellum hac ratione coarctarunt, ut auctor est Herodotus. (d) Edmundus atque Canutus, ille Anglorum, hic Danorum, identidem hoc pacto finire bellum adgressi sunt, (e) ne quid nunc de reliquis, quorum passim celebrantur exempla, dicam.

§. XXII. Rationibus standum est, non exemplis. Hugonis Grotii hac de re haec est sententia: (f) Gentium jure fas esse, ejusmodi subire certamina, quae interna tamen, ut loquitur, justitia destituantur. Nemini enim jus esse in vitam suam, secus ac plurimi ex Graecis, Romanis, aliisque gentibus existimaverint. Peccare itaque eum, qui in ejusmodi certamen descendat, in Deum, dum vitam, quam a Deo accepit, tam vili aestimat, ut pro re exigui momenti eam perdere velit; peccare in seipsum, cui vitae custodia merito sancta esse debeat;

(a) *Florus lib. I. cap. III. Livius lib. I. &c.* (b) 1 *Sam. XVII.* (c) *conf. praeter alios, Alphonsus Testatus Abulensis in* 1 *Sam. XVII. qu.* 45. (d) *lib. I. cap. VI.* (e) *vid Cambdenus in Brittannia. p.* 151. (f) *lib. III. cap. XXIII. § XLIII.*

beat; injurium denique esse in alium, quem itidem ex levi perimere causa, sibi religioni non ducat.

§. XXIII. De gentium jure, quod hic Grotius monet, ad rem parum facit. Sua sponte patet, mores gentium, hi enim hoc nomine veniunt, maximam partem improbos, hic non venire in censum. Rationes, quas idem affert, ad id, quod cupit, evincendum, parum valent. Aut enim me omnia fallunt, aut iisdem, si ulla earum vis esset, probari posset, militiam nunquam subeundam, nec in ullo unquam dimicandum esse praelio. Nemo vitam pro lubitu conjicere in discrimen debet. Peccabitque adeo, qui in praelio contra hostem pugnat, & in Deum, & in se ipsum, & eos, quibus vitam eripere illi animus est. Nihil hic regeres, quod non eodem pacto rationibus Grotii opponi queat. Sive enim dicas: publica auctoritate munitos id milites facere, sive reipublicae defendendae causa istud eos subire periculum, & hac quidem ratione non esse nefas, se mortis discrimini exponere, utrumque ejusmodi est, ut non minus in certaminibus singularibus, principis populique auctoritate susceptis, quam in justis praeliis locum inveniat.

§. XXIV. Aliam itaque ego hic ingrediendam viam censeo. Enimvero aut res, quae belli causam praebet, ejusmodi est, ut confici plane sine ullo praelio ac certamine possit, aut omnino praelio ejusque eventui committenda. Illud si sit, tum praelia mul-

torum, tum singulorum certamina, injusta, esse pronuncio. Namque & unius hominis, sine summa necessitate, mortis periculo objicere vitam, nefas est. Sin expediri sine certamine nequeat, rursus nefas, unius aut paucorum hominum fortunae, totius populi ac civitatis salutem concredere. *Si res bello digna agitur*, recte ait Grotius, (*g*) *ut multorum innocentium salus, pro ea totis viribus nitendum est.*

§. XXV. Sed & id recte subjicit idem Hugo Grotius: *conducto certamine uti, tanquam testimonio bonae causae, aut judicii divini instrumento, vanum est, & a vera pietate alienum.* Referunt se haud dubio haec verba ad illam veterum Germanorum consuetudinem, qua lites duello finire solebant, ut nimirum dubiis in judiciis, cum utriusque argumenta essent obscura, armis litigantium crederetur, victusque pro nocente haberetur. Hinc inter illa judicia Dei, ut vocabant, seu ordalia, probatio etiam erat per duellum. Leges Alemannicae ita sanciunt: (*h*) *Si quis liber libero crimen aliquod mortale imposuerit, & ad regem aut ad ducem eum accusaverit, & inde probata res non est, nisi quod ipse dicit, liceat illi alio, cui crimen imposuit, cum tracta spatha* (stricto gladio) *se idoneare contra illum alium.* Suffragantur & Boioariorum, Anglorum & Werinensium, Frisonum, Longobardorum, aliarumque Germanicarum gentium leges;

(*g*) l. c. (*h*) tit. XLV. §. I.

leges; (*i*) quibus & recentior lex Ottonis accedit. Nec populo tantum fuit ea facultas, ut innocentiam suam gladio defenderet, sed & principes proceresque singulari certamine lites in campo discernebant. Itaque Otto Bavariae dux, cum vitae Henrici III. imperatoris insidiatus argueretur, jussus ab imperatore est, *ut objectum crimen, congressus cum accusatore suo, propria manu refelleret*; uti Lambertus Schaffnaburgensis loquitur. (*k*) De Guntheramno Bosone duce, singulare quoque exemplum legitur apud Gregorium Turonensem. (*l*) Manifesta autem cum impietate ista judicia Dei conjuncta fuisse, cum per se pateat, non necesse est, ut prolixius hoc demonstremus.

§. XXVI. Videtur tamen, aliquando ea rerum facies esse posse, ut si non utrinque, saltem ab alterutra parte, singularia ista certamina recte permittantur. Hugo Grotius ita censet. (*m*) Si duo, quos inter de regno controversia est, parati sunt, inter se armis cernere, pati id posse populum, ut major calamitas ceteroqui imminens evitetur, idque tum ad finiendum, tum ad praeveniendum bellum. Quomodo, inquit, Assyrium Regem Cyrus provocavit, & apud Dionysium Halicarnassensem Metius ait: non iniquum fuisse, ut ipsi principes populorum

(*i*) *quas affert Paulus Hacbenbergius Germania media dissert. III.* §. *XVIII.* (*k*) *apud Hacbenberg. l. c.* (*l*) *Histor. Franc. lib. VII. cap. VIII.* (*m*) *l. c. n.* 5.

lorum armis rem inter se disceptarent, si de ipsorum, non de populorum potentia aut dignitate controversia fuisset. Sic Heraclium imperatorem cum Chosroë, filio Persarum regis, pugnasse singulari certamine legimus.

§. XXVII. Verum & illud nondum positum extra omnem controversiam arbitror. Aut de juribus principum, aut de injuriis illatis vindicandis agitur. Si illud, non video, cur ad certamen singulare recurrendum sit, cum res commode tandem per arbitros aut sortem transigi queat, si modo res tam obscura sit, ut, quis potior jure sit, post accuratam discussionem non pateat. De injuriis autem vindicandis cum agitur, dispiciendum quidem, annon satius sit, ex christianorum disciplina aequo eas ferre animo; aut si tanti res sit, ad resarciendum damnum, quod aut in opibus, aut in existimatione passi sumus, alter cogi debeat, non video, cur non & totius populi viribus ea res agenda sit. Etenim cum & cujuslibet civis defensionem recte suscipiat respublica; multo magis principis aut imperantis. Praesertim cum interdum satius sit, multorum civium vitam exponere periculo, quam principis, ut alias rationes taceam. Quam stulte itaque Franciscus I. Galliae rex Carolum V. Imperatorem provocavit, tam sapienter hic singulare illud certamen declinavit.

§. XXVIII. Fateor tamen, si forte populi ea sit conditio, ut certissimam perniciem non

non aliter, quam per certamen singulare evadere queat, tum nullam me videre rationem, cur illud reprehendi debeat. Pone, jam ad incitas fere redactum populum, ultimaque illi instare fata: pone, non superesse vires, ut justo praelio cum hoste concertare aut possit, aut audeat; pone, hostem tunc certaminis singularis conditionem offerre: tum, si ceteroquin causa resistendi justa adsit, recte & populus permittet, & miles suscipiet ejusmodi certamen: ille vero populus, qui talem conditionem offert, ab imprudentiae nota liberari vix poterit: in causa vero injusta eum versari cum supponamus, de injustitia quoque non erit dubitandum. Non licet declinare perniciem, justi praelii non datur copia; in summa itaque ista necessitate satius est, unius hominis aut paucorum in discrimen adduci vitam, quam totam perire rempublicam. Et idem quoque dicendum, quotiescunque unus aut pauci milites, non tam ex conventione, quam belli jure, aliquid adgrediuntur, quo hosti noceant; de hisce enim, quin recte agant, si cetera, quae ad actuum bellicorum justitiam requiruntur, recte se habeant, dubitari nequit.

§. XXIX. Jam, quid de Davidis & Goliathi certamine statuendum sit, facile intelligitur. Initio quidem id positum est extra controversiam, non fuisse hoc certamen ex duellorum istorum numero, quae judicia Dei vocantur, uti nonnulli volunt, quos ideo operose refellit Don Iizchac Abarbanel.

(n)

(n) Ostendit namque, ad ejusmodi certamen, quod ad causae justitiam explorandam suscipitur, requiri primo quidem, ut causa dubia sit, super qua disceptetur, veritasque in obscuro lateat; tum, ut conventio atque pactum inter pugnaturos intercedat, testibus aliisque documentis confirmatum, ne post victoriam alteri parti ab eodem resilire liceat; praeterea ut paribus armis, aequalique prorsus pugnent conditione, nec quis altero ulla in re sit superior; denique ut judices ac arbitri constituantur, qui dispiciant, ne quis ulla in re ab altero circumveniatur. Ast haec omnia cum in certamine Davidis & Goliathi secus se habeant, patet, judice Abarbanele, illud ad hanc certaminum singularium classem perperam referri. De conventione equidem seu pacto dubitari posset, ob haec verba Goliathi: *eligite vobis virum; & descendat ad me, si possit pugnare mecum, meque percusserit, erimus servi vestri, sin a me victus caesusque fuerit, eritis servi nostri, nobisque servietis.* Sed respondet ad haec Abarbanel, dum primum requisitum abesse hic asserit, docetque, non per modum conditionis qua certamen hoc ineundum, haec verba esse prolata, sed ad jactantiam potius & ostentationem:

ברו איש וירד אלי וגו׳ היו דברי גוזמא ומה
שאמר והתפארות ולא תנאי עצמי ולזה כוון
במה לבם שאמר אני חרפתי את מערכות
ישראל היום

(n) *Comment. in 1 Sam. XVII.*

ישראלהיום וגו׳: *Et quod dicit, eligite vobis virum, qui descendat ad me, &c. verba erant sarcasmi & ostentationis, non autem conditio ipsa* (certaminis) *& id indicat ipse, quando dicit: ego hodie opprobrio affeci castra Israëlis.* Deinde vero accedit. quod nec Israelitae consenserint in illam conditionem, ut idem Abarbanel recte iterum observat: כי אותם הדברים אשר דבר גלית לא הוסכמו בין ישראל ובין הפלשתים: *& in illa verba, quae locutus est Goliathus, non consenserunt Israëlitae & Philistaei.* Ex quo colligas, non modo non spectare hoc certamen ad judicia Dei, sed nec ulla ratione ad bella repraesentatitia esse referendum, in quibus utriusque partis consensus adesse debet. Nimirum non alia erat ratio praesentissimo periculo populum Israeliticum eripiendi, quam ut Goliathus ille prosterneretur. Omnibus copiis adgredi Philistaeos Israelitae non audebant: Goliathus unius viri poscebat certamen. Facile intelligebatur, Goliatho prostrato, animum rediturum Israëlitis. Hoc ergo agebat David, non ut ipse de fortuna utriusque populi ex conventione pugnaret, sed ut, Goliatho devicto, ad fortitudinem accenderet Israelitarum animos, vel potius suo exemplo eos condoceret, fiducia in Deum non minus, quam armis ad profligandos hostes opus esse. Et ita quin recte egerit David, per ea, quae supra diximus, dubitari nequit.

§. XXX.

§. XXX. Sed revertimur ad historiam Romanam. Tullum Hostilium excepit Ancus Martius, nepos Pompilii. Hic cum videret, populum Romanum bellorum amore ardere bellicos ritus & ceremonias, quas *fecialia jura* adpellitant, ab Aequicolis acceptas instituit. Hoc praeter alios Servius docet. (o) Non tamen desunt, qui jam a Nůma Pompilio jura fecialia introducta opinantur, ut Herodotus, (p) quem tum alii, tum etiam Plutarchus (q) sequitur.

§. XXXI. Jus autem *feciale* a *fecialibus* dicitur, quorum Romae integrum erat collegium, in quo de belli jure, itemque de eo, quod circa fœdera, pacta, conventiones populorum & regum, circa legatos, inducias, & id genus alia, fas nefasque esset, disceptabatur. Qui autem huic collegio praeerat, *pater patratus* adpellitabatur. Unde patet, qui fecialis juris nomine totam illam, quae de belli jure praecipit, disciplinam designant, non inepte hac voce uti; id quod Richardus Zouchaeus facit, in libro de jure & judicio feciali. Cum vero circa belli indictionem praecipua fecialium cura occuparetur, hinc postea invaluit, ut id, quod circa belli indictionem observandum est, *jus feciale* speciali quadam ratione adpellitaretur.

§. XXXII. Praeterquam vero quod bellica indictio jure naturae quodammodo nitatur,

(o) *ad lib. X. Aeneid. p.* 1470. *add. Alex. ab Alexandro, dier. genial T. II. lib. V. cad. III.* (p) *lib. II.* (q) *in Numa & Camillo.*

tur, moribusque gentium fit comprobata, Romani non tantum hunc morem frequentarunt, fed varios infuper ritus ac ceremonias, quibus bellum indicerent, excogitarunt. Nimirum, ut paucis rem complectar, poltquam quatuor feciales, in terram hoftilem profecti, fruftra injuriae illatae reparationem poftulaverant, iterumque fancte teftati erant, populum iftum nullam habere juris rationem, pater patratus folenni formula bellum indicebat. Tum haftam fanguineam in terram hoftilem conjiciebat, principium cladis ab exercitu imminentis. (r) Aliarum gentium alii fuere ritus, quos enarrare omnes, hic noftri inftituti non eft.

§. XXXIII. Lactantius (s) hoc Romanorum non adeo probare videtur inftitutum. Per feciales enim illos bella indicere, ait, ut legitime injurias inferre viderentur. Id quod à moribus Romanorum non abhorret; quibus nihil folennius, quam virtutis & juftitiae fpeciem quibusvis aufibus, quantumvis iniquiffimis, obtendere. Per iftos autem ritus quod juftitia conciliata fuerit Romanorum bellis, qui fibi perfuaferit, nae! eum ftrenue ineptum effe oportet. Sola caufa efficit, bellum ut juftum fit, vel injuftum: folenne autem, aut minus folenne ut dici queat, id ritibus ejusmodi, gentiumque moribus tribuendum.

(r) *conf. Alexander ab Alexandro l. c. & Tiraquellus ad h. l. it. Barnabas Briffonius de Formulis, lib. IV. p.* 341. *(s) lib. IV. Inftitut. divinar. cap. IX.*

§. XXXIV. Missis ritibus, cum de ipsa indictione seu denunciatione, sermo instituatur, eam hactenus juris naturalis esse arbitror, quando ut ultimum tentamen, amicae compositione litem finiendi, bellumque adeo avertendi, spectatur. Enim vero & prudentia jubet & naturalis aequitas postulat, ut priusquam per vim nostra nobis asseramus, omnes rationes ineamus, componendi amice litem. Bellum enim, quod tantam malorum cohortem secum trahit, ut ultimum atque extremum remedium est, ita ad illud neutiquam provolandum, nisi alia ratio nostra consequendi nobis non suppetat. Admonendus ergo per indictionem hostis est, ut nobis faciat prius satis, quam extrema experiri cogatur. (t) Et Romani quidem, quin huc suam voluerint comparatam indictionem, dubio caret: cum per eam, ut diximus, justitiae speciem suis conciliare voluerint bellis. Idque ut eo magis hominum sermonibus celebraretur, varios istos adjunxerunt ritus. Sed cum haec omnia ad bellum justum nondum sufficiant, nisi causa justa subfuerit: hac autem plerumque destituti essent Romani, ut deinceps demonstrabitur; recte quidem totus ille indictionis & juris fecialis adparatus inter commenta politica refertur. Quae hodie obtinet indicendi bellum ratio, ne eo quidem comparata videtur, ut pro ultimo conatu avertendi bellum haberi debeat, adeoque, ni fallor,

(t) *add. Hugo Grotius lib. III. cap. III. Richardus Zouchaeus de jure feciali part. III. sect. X.*

fallor, non tam jure naturae nititur, quam consuetudine inani, gentiumque moribus. In his autem non raro, postquam res ipsa jam dudum amissa est, quandam ejus umbram atque speciem conspicias.

§. XXXV. Regum Romanorum ultimus Tarquinius superbus fuit, qui rapere regnum maluit, quam exspectare, sceleréque partam potestatem non melius egit, quam acquisiverat. Namque in senatum caedibus, in omnes superbia grassatus est. Tandem cum unus ex filiis Lucretiae uxori Collatini stuprum intulisset, Lucretia quidem dedecus ferro expiavit, sed Tarquinius cum familia ejectus, imperiumque regibus abrogatum fuit. Si Floro credimus, & superbi illius importuna dominatio plurimum rei Romanae profuit. *Sic enim effectum*, inquit, *ut agitatus injuriis populus cupiditate libertatis incenderetur*. (*u*)

§. XXXVI. Quo jure ejectus Tarquinius, regnoque depulsus, hic quaerere liceat. Tyranno liberasse patriam, magnificum olim & praeclarum facinus. Hoc gentium annales comprobant, ex quibus quae huc pertinent, summatim complexus est Jo. Mariana: (*x*) *Praeterea*, inquit, *ab omni memoria consideramus, in magna laude fuisse, quicunque tyrannos perimeri adgressi sunt. Quid enim Thrasybuli nomen gloria ad cœlum evexit*,

(*u*) *Florus lib. I. cap. VII. Livius lib. I. Fenestella de Magistratibus Romanis, cap. VIII. reliqui.* (*x*) *de rege & regis institutione lib. I. cap. VI. p.* 57.

xit, nisi gravi triginta tyrannorum dominatu patriam liberasset? Quid Harmodium & Aristogitonem dicam? quid utrumqve Brutum? quorum laus gratissima memoria posteritatis inclusa & publica auctoritate testata est. Multi in Domitium Neronem conspirarunt conatu infelici, sine reprehensione tamen, ac potius cum laude omnium seculorum. Sic Caius Chereae conjuratione periit, monstrum horrendum & grave: Domitianus Stephani: Caracalla Martialis ferro occubuit: Praetoriani Heliogabalum peremerunt, prodigium & dedecus imperii, ipsiusmet sanguine expiatum piaculum. Quorum audaciam quis unquam vituperavit, ac non potius summis laudibus dignum duxit?

§. XXXVII. Sed caute hic incedendum atque valde circumspecte. Etenim cum recte idem Mariana pronunciet, *facti quaestionem in controversia esse, quis merito tyrannus habeatur, juris in aperto (esse,) fas fore, tyrannum perimere*; constare accurate de omnibus prius debebat, in numerum tyrannorum eos referendos esse, quam laudentur, qui eos interfecerunt, aut ejecerunt. Ista vero non tam facilis est disquisitio, uti quidem plerisque videri poterat. Vix enim ulla occurrit de ejusmodi principe narratio, cui affectus non se ingesserit. Tyranni nomen statim in ore habent, quibus princeps displicet, aut qui praesentem rerum aegre intuentur statum. Tyrannos contra, quantumvis immanes, facile excusant, qui sua interesse putant, ut pro justis reputentur

prin-

principibus. Nihil itaque aliud supereſt, quam ut characteres tyranni rite conſtituantur, & is demum tyrannus judicetur, in quem iſti palam & nemine diſſentiente quadraverint.

§. XXXVIII. Prolixus equidem in characteribus tyrannorum exponendis eſt idem Mariana: ſed dicta ab eo diſcutere accuratius, non eſt noſtri inſtituti. Ea tantum afferemus, quae de Tarquinio ſuperbo docet: *Tarquinius, inquit, ſuperbus Romae primus regum, ut traditur, morem de omnibus conſulendi ſenatum ſuſtulit: domeſticis conſiliis rempublicam adminiſtravit, bellum, pacem, foedera, ſocietatesque per ſe ipſe cum quibus voluit, injuſſu populi ac ſenatus, fecit, diremitque. Latinorum ſibi gentem maxime conciliavit, ut peregrinis quoque opibus tutior inter cives eſſet. Sic Livius ait libro primo. Quin & primores patrum interfeciſſe affirmat, in eorum locum nullos legiſſe, quo contemptior paucitate is ordo eſſet: cognitiones rerum capitalium ſine conſiliis per ſe ſaltem exercuiſſe, quae ſunt omnia tyranni praecipuae notae.*

§. XXXIX. Fateor, arguunt haec principem iniquum, & regiminis formam, quae in republica conſtituta eſt, evertentem. An tyrannum arguant, definiendum tum fuerit, cum, quid tyranni nomine deſignetur, conſtiterit. Multi forte hodie reperientur principes, qui eadem deſignare, religioni ſibi non ducent. Nec tamen hos ſtatim in tyrannorum claſſem referent recentiores politici. Qui tyrannum vocant, qui hoſtili erga patriam eſt animo, rem pau-

cis, sed obscurius efferunt. Nisi qui sibi potius, suisque rebus consultum cupit, quam reipublicae, hostili in hanc esse animo censeatur, quod iterum durum nimis multis videbitur. Hostilem ceteroquin erga rempublicam evincere animum, perquam difficile erit: rarissimusque tum inventu erit tyrannus. Mihi ita videtur, exemplis rectius, quam definitione, quis tyrannus sit, declarari. Enimvero si quis revera talia perpetret, quae Tarquinium perpetrasse historici perhibent, is si non tyrannus dicendus, jure tamen suo in rempublicam excidit, ut eum regno depellere, & arma contra vim intentantem expedire liceat. His si quis crudelitatem in omnes, ceteraque vitia addat, eo minus dubitandum, quin recte hoc nomine insigniatur.

§. XL. Ejusmodi autem princeps, quocunque eum nomine designes, qui ea perpetrat, quae perpetrasse Tarquinium perhibent, modo revera perpetret, quod recte sua exuatur dignitate, probari haud difficili negotio potest. Nititur enim principum auctoritas sanctitasque certo pacto, quo cives se ad obsequium obstringunt, princeps autem ad conservandam rempublicam, ejusque statum tuendum. Hoc licet inaequale pactum sit, indoles tamen atque natura pacti non aliter permittit, quam ut, si palam a principe abrumpatur, nec civibus nefas sit ab eodem discedere. Et tum quidem, si ad vim princeps se convertat, quod vim ei opponant cives, vitio illis nulla ratione verti potest.

§. XLI.

§. XLI. Frequens in scriptis monarchomachicorum, ut vocantur, est exemplum ejecti Tarquinii. Ast incaute haud raro, turpiterque eodem abutuntur. Prius constare debebat, recte ejectum Tarquinium. Hoc equidem concedo, si vera sunt, quae vulgo de eo narrantur. Ast si quis narrationes istas, ab ejusmodi hominibus profectas, qui per reipublicae, in qua vivebant, rationes non poterant non iniquo in Tarquinium esse animo, sollicitaverit, defendendi forte Tarquinii rationem invenerit. Istud cumprimis cogitandum, stuprum a regis filio Lucretiae illatum, nondum justam mutandi reipublicae statum praebuisse caussam. Injuriae privatis illatae divinam promerentur pœnam, vinculum, quod inter imperantes & cives intercedit, non solvunt. Deinde despiciendum, an per omnia Tarquinio similis sit, quem iisdem subjicere animus est fatis. Ipse Mariana, cum varia de tyrannis docuisset, quae, sano sensu accepta, non sunt rejicienda, in eo haud dubio aberravit turpiter, quod Henricum III. etiam Galliae regem in hunc censum retulit. Quo nomine, uti constat, ut & ob alia perniciosa, quae in hoc libro continentur, dogmata, promeruit, ut haud ultimum inter monarchomachos locum occuparet.

§. XLII. Ast de Bruto quid censendum? Potuit recte ejici Tarquinius, ut idem tamen non recte fieret à Bruto? Quod vero regnum auferre cognatis Tarquinii voluit,

an etiam ſtudio libertatis? Certe oſculum terrae dedit, quo praeriperet regnum ſibi: & praerepti retinendi viam praeivit. Quem hic à Tarquinio rege magiſtratum tenebat, in Tarquinium exercuit perfidus. Perfidus & in collegam, bonum atque innocentem virum, levicula, aut nulla potius occaſione, quod Auguſtinus adnotavit. Ita contra Brutum diſſerit Albericus Gentilis. (y) Nec omnia tamen ejusdem ſunt ponderis. Officii, quod quis a principe accepit, ratio non impedit, quo minus contra principem reipublicae cauſam agat, ſi quidem princeps ſuo jure excidat. Immo hoc ipſo non amplius princeps eſt: unde, ſi quae erga ipſum in officio obligatio fuit, haec jam ſua ſponte exſpiravit. Ut taceam, magiſtratus conſtituere principem ea autoritate, quam à republica accepit: magisque adeo magiſtratus toti reipublicae obſtringi, quam principi, ſi hujus commoda illius ſaluti adverſentur. In collegam quae deſignavit Brutus, ea ita defendit Cicero: (z) *Cum Collatino Tarquinio collegae Brutus imperium abrogabat, poterat videri facere id injuſte: fuerat enim in regibus expellendis ſocius Bruti, conſiliorum etiam adjutor. Cum autem conſilium hoc principes cepiſſent, cognationem ſuperbi, nomenque Tarquiniorum, & memoriam regni eſſe tollendam: quod erat utile patriae conſulere, id erat ita honeſtum, ut etiam ipſi Collatino placere debebat. Itaque*

(y) *lib. I. cap. IV. p.* 26. (z) *de officiis lib. III. p. m.* 451.

que utilitas valuit propter honestatem, sine qua nec utilitas quidem esse potuisset. Hoc sibi vult Cicero, facinus illud ob utilitatem, quam inde percepit patria, honestum fuisse. Etenim cum privatorum commoda patriae & reipublicae cedere debeant, haud dubio non peccat, qui incommodis quibusdam eos subjicit, ut patriae consulat. Non qualiscunque autem utilitas, sed magna, immo ipsa salus reipublicae, hic intelligitur, ut per se patet. Non recte itaque Ciceronis mentem aut percepit, aut retulit Albericus Gentilis, (*a*) dum eum scribere ait, *factum Bruti non admodum cum honestate conjunctum*, eo colore defendi posse, *quod patriae extiterit utilissimum*. Nimirum quia patriae utilissimum, ideo & omnino honestum dixit Cicero. Quod vero primo loco contra Brutum affert Albericus Gentilis, id fateor, majoris momenti est, nec tamen facile definiendum, cum arcaniora consilia, & intimos mentium recessus, in illis, qui talia perpetrant, nobis introspicere datum non sit: externa autem ambiguae sunt interpretationis.

§. XLIII. Cum, expulsis regibus, reipublicae Romanae administratio ad consules esset translata, dictatorem quandoque, si reipublicae id exigeret necessitas, constituere placuit, quem penes belli tempore summa rerum esset, ut ex arbitrio atque nutu suo cuncta gerere posset. Sed ne in tyrannidem, aut regium iterum imperium

(*a*) loc. cit.

haec poteſtas abiret, eam itidem temporariam eſſe voluerunt Romani. Namque bello confecto, aut negotio peracto, cujus gratia dictator conſtitutus erat, ad priſtinam vitae eum redire oportebat conditionem. Cincinnatus dictator creatus belli gerendi cauſa, cum intra dies quindecim hoſtium copias fregiſſet, ac bellum confeciſſet, dictatura ſtatim abdicavit. Servilius Priſcus intra diem octavum, Mamercus eodem ipſo die, quo dictator dictus eſt.

§. XLIV. Sapienter hoc ita fuiſſe conſtitutum, nemo dubitaverit, pluribusque comprobat Nicolaus Machiavellus, (*b*) Bella vix unquam feliciter geruntur, penes plures ſi ſumma rerum ſit poteſtas. Aſt hæc ne noxia Romanae libertati eſſet, aptiſſimum erat, ad tempus eam uni concedere. Sed hic illa exoritur quaeſtio, ſuper qua jampridem inter eruditos concertatum, an ſummo imperio, ſeu majeſtate, ut vocant, praediti fuerint Romani dictatores? Abnuit hoc, vir acerrimi ingenii, Joannes Bodinus, (*c*) quem praeter alios hic ſequitur Samuel Puſendorfius. (*d*) Affirmat contra, ut alios nunc taceam, Henninges, Arniſaeus, (*e*) qui magno conatu hoc agit, ut majeſtatem dictatoribus aſſerat, eumque ſequitur cum Lampadio Hermannus Conringius. (*f*) Et Conringius quidem ad veterum conſenſum pro-

(*b*) *diſcurſib. in Liv. lib. I. cap. XXXIV.* (*c*) *de repub. lib. I. cap VIII.* (*d*) *de J. N. & G. lib. VII. cap. V. §. XV.* (*e*) *Relect politic. lib. II. cap. II. ſect. XV.* (*f*) *annot. ad Lampadii part. II. §. VIII.*

provocat. *Non eſt*, inquit, *quod quem turbet Bodini & aliquot ſectatorum exiſtimatio, cum longe & numero plures, & doctrina praeſtantiores, non noſtri duntaxat aevi, ſed veteris, in facili ſit auctores adducere. Ita enim utique ſenſiſſe Livium, Ciceronem, Polybium, Dionyſium Halicarnaſſenſem, Plutarchum, Pomponium, Eutropium, Lucium Ampelium, aliosque certum eſt, nec ſolet negari ab iis, qui diſſentiunt.*

§. XLV. Conſtat vero, ipſique obſervatum eſt Conringio, non ſemper dictaturae eandèm fuiſſe auctoritatem, & interdum eam nonnihil fuiſſe reſtrictam, ſive vim intimam poteſtatis attendas, ſive res ipſi commiſſas. Interdum enim ad certos tantum actus dictatores fuere conſtituti, ut clavi figendi cauſa, aut comitiorum, aut feriarum, ſive ludorum, aut ſenatus legendi, aut quaeſtionum exercendarum. Horum itaque munus multum diverſum fuit ab eorum dignitate, qui *rei gerendae cauſa* creati dicebantur. Prioris quidem generis dictatores non gaviſos fuiſſe ſummo imperio, poſitum extra litem eſt. Aſt de illis, qui rei gerendae gratia, aut, ut Feſtus (*g*) loquitur, optima lege fuere conſtituti, haud immerito dubitatur.

§. XLVI. Aſt horum quoque, niſi me omnia fallunt, iis limitibus circumſcriptam fuiſſe poteſtatem, ut pro ſummo imperio haberi nequeat, multa hiſtoriae Romanae monumenta produnt. Dictatoribus non fuiſſe

(*g*) *voc. optima lex.*

fuisse fas, vel creare, uel dejicere tribunos plebis, Plutarchus docet. (*h*) Cumque aliquando bini fuerint aequali dictatoria potestate, Q. Fabius Maximus, & Minutius, divisis inter se negotiis, huic eos praefuisse muneri facile conjicias, sicut & legiones omnemque reliquum exercitum hi inter se divisere. Ex quo colligas, non ad quaevis olim dictaturae vim pertinuisse. Sed vero & in iis, ad quae pertinuit, certis limitibus circumscriptam fuisse hanc potestatem, vel illud argumento erit, quod a dictatore ad populum provocare fas fuerit, ut diserte testatur Festus. (*i*) Sic contra Papirium dictatorem, ut auctor est Livius, ad populum provocavit M. Fabius: & contra M. Furium Camillum dictatorem plebiscitum conditum: *ut si M. Furius pro dictatore quid egisset, quingentorum millium aeris ei mulcta esset*; (*k*) ut reliqua exempla, ex eodem Livio haurienda, nunc praetermittam.

§. XLVII. His rationibus Joannes Bodinus addit, quod dictatoris non perpetua fuerit potestas. Sed negat Conringius, *perpetuitatem esse summae cujuslibet potestatis necessarium requisitum*, qui & auctoritate Hugonis Grotii, (*l*) idem asserentis, se tuetur. Ego tamen aliter sentio. Etenim hoc ipso, dum illa potestas fuit temporaria, non potuit esse ἀνυπεύθυνος, id quod tamen ad summum imperium seu majestatem requiritur. Cur enim non fuit perpetua? Ideo, quia

(*h*) *quaest. Rom. LI.* (*i*) *l. c.* (*k*) *lib. VI. c. XXXVIII.*
(*l*) *de J. B. & P. lib. I. c. III. §. XI.*

quia ad certum tempus tantum fuit constituta a republica: ergo fuit dependens ea potestas, ergo non summa. Praeterea ex eo, quod ad certum tempus collata fuit, sequitur etiam, certos tantum eam respexisse actus. Confecto bello, depulso periculo, cessabat ista potestas. Ergo se non ad omnia, quae sunt in republica, extendebat, ergo non fuit summa potestas. *Duratio* equidem, ut Hugo Grotius ait, *naturam rei non immutat:* sed addendum, nisi natura rei cum ipsa duratione tam arcte conjuncta sit, ut hac mutata, illa quoque non possit non immutari.

§. XLVIII. Validius adhuc, ut ipse fatetur Conringius, dictaturae summam potestatem oppugnat provocatio ad populum. Regerit vero, illam sero cœpisse, & cum *immutato jure*, neutiquam vero *optima lege*, idque ex Festo constare, pariter ac Livio, aliisque. Atque istud quidem rerum Romanarum non imperitus haud abnuet. Nihil tamen obstat, quo minus & illorum dictatorum, a quibus provocare non licuit, non alia quam magistratuum fuerit potestas. Etenim quantacunque ista auctoritas fuerit, a populo tamen tantum ideo concessa fuit, quod reipublicae necessitas ad certum tempus eam requireret, ponendaque iterum fuit ad populi arbitrium. Potuerunt itaque dictatores quidam a provocatione ad populum esse exempti, ut tamen non statim summo gauderent imperio. *Neque absurdum est*, inquit Pufendorsius,

(*m*)

(*m*) *dari magiſtratum*, *a quo*, *ſaltem in certo negotiorum genere*, *provocatio non concedatur*. Eſto itaque, nullum in hiſtoria Romana reperiri exemplum, ratihabitae provocationis contra dictatorem, quod operoſe eundo per ſingula evincere annititur Conringius, nihil hoc nobis obſtat. Namque & gaudere hoc jure, & eſſe tamen ſimul tantum magiſtratus, extraordinaria tamen poteſtate gaudentes, potuerunt. Certe, qui cauſam, rationem, finem conſtitutae dictaturae ſecum reputaverit, qui reipublicae Romanae ſtatum, eo tempore, ſecum expenderit, & quam inviſa Romanis fuerit regia poteſtas, regium ac monarchicum imperium vix ſibi perſuadebit, voluiſſe eos conſtituere poteſtatem, quae ſupra populum eſſet, & cui ad regiam praeter durationem nihil deeſſet. A noſtra itaque nihil eſt, quod nos dimoveat ſententia.

§. XLIX. Expulſos Tarquinios ingentibus copiis reducere annitebatur Porſenna, rex Etruſcorum. Quocum bellum gerentibus Romanis, Mutius Scaevola regem per inſidias in caſtris ipſis adgreditur, ſed cum pro rege ſcribam obtruncaſſet, capereturque, ardentibus focis injicit manum, terroremque geminat dolo. *Ut ſcias*, inquit, *quem virum effugeris*, *idem trecenti juravimus*. Cum interim hic interritus, ille trepidaret, tanquam manus regis arderet. (*n*)

§. L.

(*m*) *l. c.* (*n*) *Florus lib. X. cap. X. Livius lib. II. cap. & reliqui.*

§. L. Magnum animum, dolorisque & mortis contemptorem, quis non miretur? Nec tamen haec obſtant, quo minus ipſum vituperandum ſit facinus. Laudat Cicero, (o) laudat Valerius Maximus, (p) laudant alii, praeſertim ii, qui Romana nunquam non laudanda putant. Ipſe Porſenna, ſi quoſdam audias, nihil niſi virtutem in eo agnovit. Sed faceſſant teſtimonia, cedant auctoritates. Laudare facinus, quod à Romanis laudatum ſit, ineptum. Illis ſaltem ita videbitur, qui ſub tanta virtutis ſpecie nequitiae & iniquitatis documenta uberrima deprehendunt.

§. LI. Multa hic concurrunt. Inſidiae, fraudes, mendacia, animusque ingratus. Sed iſta quidem nunc tranſeant. Daboque hoc Alberico Gentili, Scaevolam defendenti, & inſidias ſtruere, & fraudes adhibere, & mendaciis uti, non eſſe nefas, ſi cum hoſte res ſit, quem quovis laedere modo, abrupto ſocietatis vinculo, liceat. Animi ingrati labem abſtergat amor erga patriam. Debebat aliquid Etruſcis Scaevola, aut Porſennae, plus debebat patriae. Hoc ergo ſupereſt, rectene in ſe percuſſoris ſuſceperit munus. Hoc caput cauſae eſt. Regum ſanctitas, gentium mores, obſtare videntur, ne laudemus, qui in reges principesque ejusmodi quid audent.

§. LII. Sunt vero percuſſores non unius ejusdemque generis. Nonnulli caedi perfidiam addunt, ſi civis principi, ſi ſervus do-

(o) *pro Sextio.* (p) *lib. III. cap. III.*

domino insidias struat, vitamque eripere audeat. Hos aut laudare aut excusare, id quidem esset, laudare aut defendere manifestissima scelera. Nec immunes criminis sunt, qui hos ad facinus perpretandum sollicitant, impellunt, hortantur. Fidem datam non servare, semper nefas. Ad id vero, quod omnium judicio nefas est, qui alium impelleret, num innocens esset? Sententiam philosophi ferant, quorum jampridem hoc extitit effatum, criminis non minus reum esse qui perpetravit, quam qui, ut perpetraret, auctor fuit, aut suasor, aut hortator. Hostis est, inquiunt, quem ferit. Tuus quidem, non percussoris. Tibi ergo hostem laedere fas fuerit, non civi regem, non servo dominum. Hic ergo, si peccat, criminis profecto non erit purus, qui, ut peccaret, induxit.

§. LIII. De illis, qui peregrini sunt, nec ullo vinculo principi obstricti, aliter pronunciandum. Sed addendum, si is, cujus sequuntur partes, bellum justum gerat. In injusto nihil recte, nihil juste peragitur. Hoc ergo de Scaevola cogitandum. Hostem adortus est. Hoc sufficit. Sive hoc solus, sive cum aliis in praelio faceret, quid intererat; Eo ergo res redit, an recte Porsenna arma intulerit Romanis? Recte, si hos ejecisse Tarquinios statuamus, minus recte Porsennam eos reducere voluisse, concludamus par est. Nec mores gentium nos morentur. Hos laudarem, si bonorum tantum principum vitae, & incolumitari, prae-

sidio

ſidio eſſent. Jam vero, quicquid in moribus gentium humanitatis & venerationis erga principes ſpeciem prae ſe fert, eo comparatum eſt, ut improbis, & per hominum caedem, per regnorum ſtragem, per gentium ruinam, ad imperium graſſantibus, tuto & impune quidvis committere liceat.

§. LIV. In eodem bello, quod cum Porſenna Romani geſſerunt, Claeliae virginis quoque eluxit virtus. Virtutem ſaltem vulgus vocabit, immo Florus *virtutis monſtrum.* Haec quippe, cum aliis regi obſes data, impetrat, ut in flumine lavare liceat. Cuſtodibus ergo remotis Tiberim transnatat, fugaque ſibi conſulit. Immemor utique fuiſſe videtur, pro obſide ſe Porſennae datam, aut non ſatis, quae obſides partes ſint, intellexiſſe. Valerius itaque Publicola populusque Romanus hoc minime adprobarunt facinus, ſed ad Porſennam eam remiſerunt, ut auctor eſt Plutarchus. Porſenna ipſe virilem Claeliae laudavit quidem animum, foedus tamen pro rupto ſe habiturum profeſſus eſt, niſi obſes reddatur. (q)

§. LV. Nec tamen, an peccet ſemper, qui fugam arripit obſes, inter ſe conveniunt. Videndum ajunt, num fidem obſes ipſe dederit aut ſua ſponte, aut forte ut laxius haberetur: an contra, nullo intercedente ejusmodi pacto, à civitate fuerit traditus. Si fidem ipſe obſes dederit, eum fu-

(q) *Florus lib. I. cap. X. Livius lib. II. cap. X. Plutarchus in Valerio Publicola, &c.*

gere non posse, manifestum est. Datam migrare fidem, nefas est. Nullo autem ipse se obstrinxerit pacto, nihil obstare autumant, quo minus auffugiat: cum non is animus fuisse videatur civitatis, alligandi civem, ne fuga sibi consuleret. Ita quidem illi rationes subducunt.

§. LVI. Falluntur tamen perperamque sentiunt. Civitas enim, cum obsidem tradit, omnino eum obligat, ne auffugiat. Hoc ni faciat, frustra obsidem tradere, & agere quid, quod effectu careat, videtur. Hoc sibi persuadere, ineptum. Praeterea, si obsidem traderet, ut integrum tamen illi esset, fugere, tum hoc faceret, aut quod non vellet eum permanere, aut quod eum ad hoc obstringere non posset. Illud non admittas, cum obses ut fidei pignus certissimum tradatur. Alterum prorsus falsum est. Si enim civitati ex imperio, quod vocant, eminenti, licet vitam civium periculo exponere, quidni libertatem? quidni liceret eum obsidem dare? Immo si hodie mos ille maneret, ea lege obsides tradendi, ut, ni promissis suis staret civitas, fas esset illos interficere, & id per naturae leges facere posset civitas.

§. LVII. Quae cum ita sint, non posse excusari Claeliam virginem, palam est. Sive enim consenserat in id, ut obses traderetur, sive non consenserat. Illud si fuit, eo minus excusari potest. Sin hoc dicas, jure tamen obstricta fuit civitati, & ideo manere debuit, quod, quae eam tradidit, id voluerit respublica. Incaute ergo nimis, & parum circum-

cumſpecte agunt, qui, quaecunque eis ſe offerunt in hiſtoria Romana, promiſcue laudant.

§. LVIII. Rapidiſſimum procurrentis imperii curſum, parumper Gallorum Senonum incurſio morata eſt. Quod tempus populo Romano utrum clade funeſtius, an virtutum experimentis ſpecioſius fuerit, dubitat Florus. Enituit in eo praecipue virtus M. Manlii, quippe quo duce juventus Romana capitolini martis arcem inſedit, tantaque fortitudine & conſtantia Gallorum inſultus repulit, ut, accepta certa auri ſumma, recedere cogerentur. Sed paulo poſt eundem Manlium, affectati regni reum, tribuni de Saxo Tarpejo dejecerunt. Qua quidem de re Livius, (r) Diodorus Siculus, (s) Aurelius Victor (t), aliique (u) pluribus exponunt.

§. LIX. Id evincendum primo loco erat, criminis, cujus poſtulatus, reum quoque fuiſſe Manlium. Ea de re non immerito dubito, cum dubitare videam ipſum Livium. (x) *Cum dies venit*, inquit, *quae praeter coetus multitudinis ſeditioſasque voces, & largitionem, & fallax indicium, pertinentia proprie ad regni crimen, ab accuſatoribus objecta ſint reo, apud neminem auctorem invenio.* Ingenua confeſſio. Sed nollem, quae ſubjicit, addidiſſet Livius: *nec dubito, haud parva fuiſſe, cum damnandi mora plebi non in cauſa, ſed in loco fuerit.* Perinde enim hoc eſt, ac ſi dixiſſet, quia magno impetu ad eum da-

(r) lib. V. cap. XXXVI. (s) lib. XIV. (t) de viris illuſtribus cap. XXIV. (u) Florus lib. I. cap. XIII. Valerius Maximus lib. VI. cap. III. (x) l. c.

damnandum concitata plebs fuit, ideo recte damnatum fuisse. Nec una ratione in hoc Manlii judicio peccatum, uti jam ostensum est ab aliis.

§. LX. Nobis vero id saltem revocare sub examen constitutum est, an, si reus criminis sit, hoc non, ob maxima ejus in rempublicam merita, illi fuerit remittendum? Ipsum populum Romanum, cum suae mox severitatis poeniteret, in hanc fere credo descendisse sententiam. Aliam mutatae voluntatis causam refert Livius, superstitionem, cui tamen haec iubesse quodammodo potuit, nisi prorsus innocentem deinceps judicaverit, quod ille tamen non innuit. *Populum brevi postquam periculum ab eo nullum erat, per se ipsas recordantem virtutes, desiderium ejus tenuit: pestilentia etiam brevi consecuta, nullis occurrentibus tantae cladis causis, ex Manliano supplicio magnae parti videri orta, violatum capitolium esse sanguine servatoris: nec Diis cordi fuisse, poenam ejus oblatam prope oculis suis, à quo sua templa erepta e manibus hostium essent.*

§. LXI. Hugo Grotius, (y) postquam contra Stoicos evicit, omnino poenam aliquando remitti aut mitigari posse, causas, propter quas aliquis a poena legis liberari soleat, vel *internas*, vel *externas* esse, asserit. Internam quidem vocat, cum, si non est injusta, dura tamen est pœna, ad factum comparata. Ut cum, qui contra mandatum principis feram ceperunt, capitali afficiuntur supplicio. Externam autem, quan-

(y) *lib. II. de J. B. & P. cap. XX. §. 26.*

de

do reus ex merito, sive alia re commendatur. Jus itaque aliquando gratiae dandum, & ob insigne meritum, aut remittendam aut mitigandam poenam, statuit. Eadem in sententia, ut reliquos nunc taceam, versatur Cicero (z) *Oportet eum, qui sibi ignoscatur postulat, commemorare si qua sua poterit beneficia: & ostendere, ea majora esse, quam haec, quae deliquerit, ut plus ab eo boni, quam mali profectum esse videatur. Deinde majorum suorum beneficia, si qua extabunt, proferre* &c. Exemplis praeterea constat, etiam apud Romanos quandoque jus gratiae datum, virtutisque & meritorum majorem habitam fuisse rationem, quam delicti.

§. LXII. Reclamant prudentiae civilis magistri (*a*) Aequum esse, ut magnorum virorum praemiis compensentur praeclara facinora. Ut poenae remissione aut mitigatione compensentur, tam iniquum esse, quam id noxium reipublicae. Non posse sancte satis custodiri leges. Vel unicum impune migratae legis exemplum satis esse, ut evilescat, vimque omnem amittat ac auctoritatem. Rempublicam autem tamdiu salvam esse, quamdiu legibus sua constet auctoritas. Idque eo magis, quando crimen ad ea pertinet, quibus jura reipublicae continentur, de quibus violandis vel cogitare nefas. Recte ergo punitum Manlium: nec enim tanti fuisse, non compensare merita, quanti fuerit, non punire vel

 co-

(z) *de invent. lib. III.* (a) *Scipio Amiratus dissert. politic. lib. II. discurs. VII. Machiavellus discurs. in Liv. lib. I. cap. XXIV.*

cogitatum facinus, quod perniciem afferre reipublicae potuisset.

§. LXIII. Expediri itaque res ea ratione potest, ut à divinis humanas discernamus leges. In illis, quae a Deo ipso constitutae sunt poenae, modo constitutae sunt, ab hominibus tolli aut mitigari nequeunt: In humanis ad causam rationemque legis, cumprimis ad salutem incolumitatemque reipublicae respiciendum est. Si ratio, quae sanctissime observari legem jubet, cesset, nihil obstat, quo minus remitti poena queat, idque tum eo magis, si praeclara ejus, qui deliquit, merita accedant. Hinc & Hugo Grotius, (b) cum dixisset, ob meritum remitti poenam posse, recte addit: *quod caussae genus tum maxime sufficiet, si ratio legis, saltem particulariter cesset, in facto, de quo agitur.* Idem vero de commodo & salute reipublicae censendum. Ob hanc enim tantum cum & leges & poenae constitutae sint, oppido inhumanum esset, punire bene meritum, licet hoc reipublicae non magnopere prosit, aut ad ejus etiam conservationem non sit necessarium. Et haec quidem omnia sedulo consideranda sunt, si de Manlio ferre sententiam velimus. Ego quidem, si nocens fuit, recte punitum non dubito, cum nec merita ejus tum delicti gravitatem aequassent, & reipublicae ratio omnino ejusmodi poenam exegisset.

§. LXIV. Devicta & subjugata Italia, ad exteras gentes transferre arma placuit. Obstabant

(b) l. c.

ſtabant cumprimis Carthaginienſes. Atrociſſima hinc inter hos & Romanos exarſere bella. Quid mirum? Eodem namque tempore pares utrique & votis, & viribus, imperium orbis agitabant. Et in primo quidem bello Punico immortale adeptus eſt nomen M. Attilius Regulus. Hoc duce proſpera initio omnia ac fauſta Romanis. Sed a Xanthippo tandem Lacedaemoniorum duce, quem Carthaginienſes accerſiverant, victi praelio Romani, duxque ipſe captus. Sed hic quidem par tantae calamitati fuit. Romam namque miſſus, diverſa, quam hoſtes mandaverunt, cenſuit, ne pax fieret, ne commutatio captivorum reciperetur. Rediit deinde, ut hoſti quoque datam ſervaret fidem, Carthaginem, ne quicquam aut carceris Punici moleſtiam, aut crucis ſupplicium metuens. Sunt, qui reſectis palpebris, & in machina illigatum, vigilando enecatum dicunt. (c)

§. LXV. Hunc M. Attilium Regulum itaque maximis in coelum evehunt laudibus Romani ſcriptores. Nec immerito, ſi quod ex laudis & gloriae cupiditate profectum, ſimulque ad certiſſimnm opprobrium declinandum comparatum fuit, laudem meretur. Licet enim nonnullis parum conſulto, pacem Romanis, & captivorum reſtitutionem diſſuadendo, & ſe ipſum vita, & rem-

(c) *Florus lib. II. cap. II. Valerius Maximus lib. I. cap. I. & lib. IX. cap. II. A. Gellius N. A. lib. VI. cap. II. & IV. Cicero officior. lib. I. cap. XIII. Augustinus de C. D. lib. I. cap. XV.*

rempublicam bono cive & duce privasse videatur: nihilosecius tamen, postquam Romanis constitutum erat, utrumque denegare Carthaginiensibus, recte quidem fecit, dum ad vincula rediit. Idque non ideo, quod pulchrum sit, *memorabilem & in opere virtutis mori*, quae quorundam est sententia, sed quia fidem dederat, quam hosti etiam servandam ratio jubet. Clarissime hoc demonstrat Hugo Grotius, qui & hoc ipso Reguli exemplo utitur, & eum non gloriose saltem, sed illud, quod facere debebat, fecisse, recte pronunciat. (*d*) Accedit, quod fidem datam jurejurando confirmavit, quod sancte esse servandum, & ratio dictitat, & communia saniorum gentium suffragia testantur. Non deerant equidem, qui *postliminii* praetextum ostenderent, perjurii nexum & religionem hoc ipso demere cupientes: (*e*) sed Regulus *solidioris sapientiae placita tenuit*, ut Jo. Henricus Boeclerus loquitur, (*f*) (an satis accurate, videant alii) *& ad supplicia reverti, quum dissolvere religionem maluit.*

§. LXVI. Praeterea ad commendandum Reguli facinus pertinet, quod captivorum redemptio non salutaris patriae sit, & plurima secum incommoda vehat. Ea summatim, Reguli exemplum exhibens, complectitur Horatius: (*g*)

Hoc

(*d*) *lib. III. cap. XXIII. §. VI.* (*e*) *vid. Eutropius lib. II. & metaphrasis Paeanii.* (*f*) *in milite captivo pag.* 15. (*g*) *Horatius carm. lib. III. ode V.*

Hoc caverat mens provida Reguli,
Dissentientis conditionibus
Foedis, & exemplo trahenti
Perniciem veniens in aevum.
Si non periret immiserabilis
Captiva pubes &c.

Et paucis interjectis:

Auro repensus scilicet acrior
Miles redibit? flagitio additis
Damnum. Neque amissos colores
Lana refert, medicata fuco.
Nec vera virtus, cum semel excidit,
Curat reponi deterioribus.
Si pugnat extricata densis
Cerva plagis, erit ille fortis,
Qui perfidis se credidit hostibus,
Et Marte Poenos proteret altero,
Qui lora restrictis lacertis
Sensit iners timuitque mortem.

Sed quantacunque ea commoda sint, majus tamen est incommodum, quod haud raro optimis fortissimisque civibus respublica privetur, si redemtio captivorum locum non inveniat. Accedit, quod & iniquum & inhumanum sit, milites, haud raro praeter omnem culpam suam eo deductos, hostium arbitrio permittere. Quam ob rem in Reguli facinore haec sedulo sunt discernenda, quod fidem datam servaverit, & quod liberationem ex captivitate respuerit. Prius haud dubio laudandum. Posterius tum demum, si plane e re civitatis Romanae fuerit, ejusque in eo constiterit salus, ut traderent potius Regulum Carthaginiensium furori,

quam aut pacem cum eis facerent, aut captivos permutarent.

§. LXVII. Licuitne ergo Carthaginiensibus tanta saevitia uti erga Regulum? Ego quidem, minime licuisse, arbitror. Aut enim ob delictum eum puniverunt, aut ex captivitatis jure. Commisisse Regulum, quod poena aut animadversione dignum, ego non invenio. Fortitudo & fides in patriam, suamque rempublicam, in hoste quoque laudanda, non punienda erat. Nec quod captivus esset, puniri poterat. Licet utique belli jure, hostem, sive miles is gregarius, sive belli dux sit, quamdiu nobis nocere potest, interficere. Hoc & finis & ratio belli requirit. Postquam captus est, & jam abductus, cum omnes nocendi vires ei jam tum ademptae sint, egoque non intelligam, quo pacto ex militis aut ducis caede tunc ad bellum finiendum aliquod momentum accedere queat, summum nefas esse arbitror, aut vitam illis eripere, aut alia quacunque ratione in illos saevire. Mores itaque cultiorum gentium, captivos custodientium, donec aut redimantur, aut cum aliis permutentur, plane ratione convenientes arbitror. Sed permutationem dissuaserat Regulus? Ergo poterat & debebat retineri in captivitate: puniri ideo non poterat. Nec enim ad summam belli quidquam hoc ipso proficiebant Carthaginienses. Accedebat modus supplicii, cum barbara crudelitate conjunctus, & adeo ab humanitate, quam ratio suadet & jubet, alienus.

§. LXVIII.

§. LXVIII. In secundo bello punico Romanos ad incitas fere redegit Annibal, Carthaginiensium dux fortissimus. Hunc adhuc puerum pater Hamilcar ad aram jurare jussit, quod nunquam cum Romanis in amicitia esse vellet. Rem pluribus exponunt Polybius, (*h*) Livius, (*i*) Appianus, (*k*) Valerius Maximus, (*l*) alii. (*m*) Et Annibal quidem religiosissime illud observavit, dum inimicum erga Romanos animum non nisi cum vita posuit. Id quod tum res ab eo gestae docent, tum confessio ad Antiochum regem evincit, comprobatque. Rectene autem pater ad illud eum induxerit jusjurandum, & an eodem obstrictus fuerit, jure dubites.

§. LXIX. Nullum vinculum ad adstringendam fidem arctius jurejurando ipsi ethnici censuerunt, ut locuples testis est Tullius. (*n*) Nec id quidem immerito. Simul tamen constat, posse homines, imprudenter & incaute jurejurando se obstringendo, in eam se conjicere conditionem, incertum ut dubiumque sit, turpiusne sit, jurisjurandi insuper habere religionem, quam perficere ad quae nos obstrinximus. Hic ergo, quid facto opus, quae ineunda sit via, id quidem est, de quo disquisitio subinde instituitur.

§. LXX. Nos tantisper ponimus, quod ab aliis evictum est, & demonstratum, jusjurandum per se non producere novam obligatio-

(*h*) *lib. III. cap. XIII.* (*i*) *lib XXI. cap. I.* (*k*) *in Annibalicis.* (*l*) *lib. IX. cap. III.* (*m*) *Silius Italicus. l. 77. Florus lib. II. cap. VI.* (*n*) *lib. I. de offic. p. m. 50.*

gationem, ſed ei, quae jam antea aderat, adceſſorium velut vinculum ſupervenire, eamque confirmare. Dum enim juramus, ſupponimus aliquid, quo non praeſtito, divinam in nos provocamus poenam. Atque ineptum hoc eſſet, niſi illicitum foret, non praeſtare id quod ſupponitur, adeoque niſi jam antea obligaremur. Quod non ſatis ſecum perpendit Hugo Grotius (o) qui omnino duplicem obligationem ex jurejurando enaſci arbitratur. Nam & Deo & homini jus quoddam inde acquiri, contendit. Perperam quidem, Non Deo, quia, qui jurat, nihil Deo, ſed hominibus promittit: licet Deum ut teſtem & vindicem invocet. Nec enim obligatio, quam Deus ut ſupremus imperans omnibus ad obſequendum ſibi imponit, confundenda cum ea, qua alteri ad aliquid praeſtandum ex promiſſi lege tenemur. Non homini, quia promiſſum jam adeſſe debet, cujus tantum per jusjurandum confirmatur obligatio. Ex quo & ſua ſponte conſequitur, ſi quid promiſimus, quod in viribus noſtris poſitum non eſt, aut ſine crimine promitti & perpetrari nequit, tum quidem nec jurejurando, ſi acceſſerit, nos obſtringi.

§. LXXI. In eo, quo Annibal ſe obſtrinxit, jurejurando, hæc omnia ſollicite ſunt conſideranda. Non dicam, juraſſe puerum, rationis uſu forte non usquequaque valentem, immo patris auctoritate & inſigni cupiditate, patrem ad bellum proficiſcentem co-

(o) *lib. II. cap. XIII.*

comitandi, praepeditum: quanquam nec haec contemnenda sint, & ut jurijurando sua decedat efficacia, multum conferant. Hoc saltem assero, non potuisse sine crimine aut exigere talia a filio Hamilcarem, aut promittere Annibalem. Bella non sunt gerenda ex odio, sed ex reipublicae commodo ac necessitate. Sine causa justa se populi cujusdam hostem profiteri, saltem ut hostes simus, id quidem & barbarum est, & atrox, & cum clarissima naturae lege, alterum non laedendum, nisi idem & nos laeserit, è diametro pugnat. Quare ut gravissime uterque peccavit, in re iniqua jusjurandum aut exigendo aut praestando, ita Annibal eodem obstrictus non fuit. Immo gravius peccavit, & perficiendo, quae saltem promittere nefas erat, quam jurisjurandi si migrasset religionem, cujus nulla efficacia erat, nullum vinculum.

§. LXXII. Sed aliud adhuc in historia Annibalis occurrit, quod nobis plane praetermittendum non est. Ex patria in exilium ejectum, cum per varia regna provinciasque errasset, excepit tandem Bythyniae rex Prusias. Romani, postquam hoc intellexerunt, à rege petierunt, ne hominem sibi inimicissimum secum haberet, sed eum ut dederet. Prusias jus hospitii non violaturus, se quidem dedere posse Annibalem negavit, permisit tamen, ut Romani, si possent, eum caperent. (*p*)

§. LXXIII. Ut civitas aut princeps civem suum,

(*p*) *Cornelius Nepos in vita Annibalis cap. XII.*

fuum, fibique fubjectum, ab alia civitate, ad quam forte fe recepit, dedi fibi poftulet, fi quidem is deliquit, infrequens non eft. Ratio quoque jubet, ut, qui ad nos poenam declinaturus confugit, aut puniatur à nobis, aut dedatur. Id vero infolens videri alicui poterat, hoftem, qui civis nofter non eft, ab alio, ad quem fe recepit, poftulare. Nec tamen exempla defunt. Samfonem fibi tradi ab Ebraeis poftularunt Philiftaei: (q) Fabiosque à Romanis fibi dedi, poftularunt Galli, (r) ut reliqua, Hugoni Grotio (s) commemorata, taceam.

§. LXXIV. Sane quidem ad poenam hoftis expeti nequit. Punire aliquem, qui noftro non fubjectus eft imperio, nefas eft. Perfequi hoftem, ubicunque degat, licet. Cumque illi, quibuscum nobis nulla intercedunt bella, fuas regiones armis turbari, aegre ferant: nihil amplius fupereft, quam ut tradant ipfi, cui nocendi adimi vires, noftra intereft magnopere. Annibal ergo ut fibi traderetur, recte petierunt Romani. Num Prufias recte denegavit? Obftabat, fateor, hofpitii jus. Aft magis hominum generis intereft, ut coërceantur, qui iniqui in alios funt, & bella injufta movent, quam ut hofpitii non violentur jura. Et revera, hoc jam violaverat Prufias, permittendo Romanis, ut, fi poffent, Annibalem caperent.

§. LXXV. Ad illuftre nunc Romanae hiftoriae

(q) *Judic. XV.* (r) *Livius lib. XXXVIII. cap. XIX.* (s) *lib. II. cap. XXI. §. IV.*

ſtoriae caput devolvimur, quod ampliſſimum diſceptandi argumentum viris doctis praebuit, *ſponſionem Caudinam*. Occaſionem huic dedit bellum Samniticum. Clauſo enim per inſidias intra ſaltum, unde non poſſet evadere, exercitu, ſtupens occaſione tanta dux hoſtium Pontius, Herennium patrem conſuluit: & hic, mitteret omnes, vel occideret, ſapienter, ut ſenior, ſuaſerat. Ille armis exutos mittere ſub jugum maluit, & hoc cum ſubiiſſent, tum eos ſe dimiſſurum edixit, ſi in aequas victis & victoribus paces conſentirent. Si agro Samnitium decederetur, coloniae abducerentur, ſuis deinde legibus Romanum ac Samnitem, aequo foedere victurum. Conſentiunt, urgente neceſſitate, tandem Romani exercitus praefecti, ſpoſponderuntque conſules T. Veturius & Sp. Poſthumius legati, tribuni militum, obſides etiam ſexcenti equites fuere dati, qui capite luerent, ſi pacto non ſtaretur. At cum Romam veniſſent, deque hac pace deliberatio in ſenatu inſtitueretur, auctor fuit ipſe Poſthumius, ut cum reliquis ſponſoribus ipſe Samnitibus dederetur, populum enim ex hac ſponſione neutiquam obligari: adprobante hoc conſilium populo, tribunis fruſtra retinentibus. Immo cum deditio à feciali Samnitibus fieret, Poſthumius femur fecialis genu, quanta maxime poterat, vi percutit, & clara voce ait; ſe Samnitem civem eſſe, illum legatum, fecialem à ſe contra jus gentium violatum, eo juſtius bellum geſturos. Hinc nova belli

caufa,

causa, quod Papyrio duce gestum est. (t)

§. LXXVI. Celebratur hoc Posthumii facinus passim. Nec enim Romani scriptores ullam temere occasionem, suorum facta, quantumvis turpia, aut praedicandi, aut excusandi praetermittunt. Magnifice, ut Florus censet, consules voluntaria deditione turpitudinem foederis dirimunt. Sed aliter forte pronunciabit, qui praejudicatis, quae mentem obsident, procul remotis opinionibus, rem omnem consideraverit. Quod ut recte fiat, ponere tantisper, quae de sponsionibus, harumque a foederibus discrimine, sapientiae magistri docent, extra controversiam liceat, cum nota satis sint & dubio careant. A foederibus namque in eo sponsiones, ut hic vocem capimus, differunt, quod illa ab ipsis summis imperantibus percutiantur, iisdemque adeo obstringantur; hae autem ab imperantium ineantur ministris, qui & ad id, quod polliciti sunt, praestandum soli sunt obstricti, nisi imperantis deinceps quacunque ratione accedat consensus, aut aliud forte obligationis, qua & is teneatur, subsit vinculum. (u)

§. LXXVII. Praeterea & illud dubio caret, potuisse consulibus Romanis, qui duxerunt exercitum, istam pactionem, parum profecto populo Romano honorificam, imputari. Sua enim omnino imprudentia in istas difficultates conjecerant exercitum Ro-

(t) *Livius lib. IX. cap. I. seqq. Florus lib. I. cap XVI. Cicero de offic. lib. III. p. m. 240. Eutropius lib. II. &c.*
(u) *vid. Grotius lib. II. cap. XV. §. XVI.*

Romanum, ut illi aut pereundum prorsus, aut maxima cum ignominia jugum subeundum esset. Dum vero Posthumius, in senatu verba faciens, se omissurum esse defensionem suam profitetur, *quamvis ea non difficillima esset, apud non ignaros fortunarum humanarum necessitatumque*, (*x*) lepidos illos imitatus videtur disputatores, qui, cum argumentum affertur, ad quod respondere nequeunt, hoc ne dignum quidem esse, ajunt, in quo ingenii periclitentur vires, facilique posse refelli negotio.

§. LXXVIII. Jam quid spoponderint, videndum. Id autem facile colligas ex conditionibus, à Pontio & Samnitibus propositis, licet diserte non commemoretur à Livio. Pacem scilicet petierunt consules à Samnitibus conditionibus aequis. Has recusaverat Pontius, praescriptis aliis. In has cum injussu populi Romani consentire consules non possent, hoc tamen promittere poterant, se curaturos, ut pax iis conditionibus à Romanis iniretur. Et hoc etiam polliciti sunt ea sponsione; ad hoc ergo etiam obligabantur. Num vero praestiterunt? Omnium minime Sp. Posthumius. Namque ceteri sponsores, vel inviti ut sententiae Posthumii subscriberent, coacti sunt: nec eo tamen excusandi prorsus, cum ex promissi sui ratione, ad impediendam deditionem, pacem contra promovendam, plane fuerint obstricti. Posthumius vero diserte, contra datam fidem, pacem dissuasit, auctorque prae-

(*x*) *Vid. Livius lib. IX cap. VII.*

cipuus populo Romano fuit, iſtud ut abrumperetur foedus. Hocce autem erat, omnem adhibere operam, ut iſtud quod ſpoſponderat, ratum eſſet populo Romano? (y)

§. LXXIX. Quod vero etiam lepido ſtratagemate, ut illi quidem videbatur, perfidiae crimen transferre in Samnites Poſthumius voluit, id vero ejusmodi eſt, ut mirer maximopere, in populo gravitatis & ſapientiae laudem tanta contentione affectante extitiſſe, qui tam pueriIibus ineptiis, & Numini & hominibus illudere, in animum inducere potuerunt. Deditus erat Samnitibus, ergo ſtatim civis: percuſſit legatum, ergo Samnitibus ob legati violatam ſanctitatem inferre arma fas erat? Scilicet. Commentus tamen aliquid eſt Albericus Gentilis (z) ad Poſthumii cauſam agendam: *Nec tamen, aut illa Poſthumii dediti ludibria ſunt, ut Picene, credis: ille enim aut ſe confecturum foedus promiſit, aut dedititium futurum Samnitum, quae conventio & ex parte iſtorum ſtat, qui habituros eum dedititium ſimul ſtipulati intelligentur. Et ergo illorum erat Poſthumius.* Sed cum ipſe Albericus, quam haec omni robore deſtituerentur, intelligeret, tandem ad ſtratagemata ſe recepit. Hoc vero eſt, ineptias ineptiis defendere.

§. LXXX. Ita ergo, cum conſtet, ſponſores, etiam in deditionem ſuam conſentiendo,

(y) *add. Chriſtiani Thomaſii diſp. de ſponſione Caudina, quae ſexta eſt inter Lipſienſes, §. LV. ſeqq.* (z) *lib. II. cap. VI. p. 167.*

endo, fidem tamen suam non liberasse: de populo Romano nunc quaeri posset, an facta deditione ad nihil aliud fuerit obstrictus? Ita quidem praeter Albericum Gentilem, aliosque, existimat Hugo Grotius, (a) hac ratione inductus, quod populus Romanus in istam pactionem non consenserit. Quae ipsa ratio eo magis probabit, milites saltem suam nondum liberasse hoc modo fidem, cum eos omnino consensisse constet. Sed quicquid hujus sit, contra Romanos pronunciat Samuel Pufendorfius. (b) Sane quidem non consenserat populus Romanus: & hactenus vera erant, quae proferebat Posthumius: (c) *Civem neminem pro nobis spondere jussistis: nihil ergo vobis, nec nobiscum est, quibus nihil mandastis, nec cum Samnitibus, cum quibus nihil egistis.* Non ergo ex consensu obligabatur: bene tamen ex alio capite. Est hoc inter prima atque praecipua juris naturalis scita, neminem debere locupletem fieri cum damno alterius: aequitati enim naturali hoc manifesto repugnat. Lucrum ingens profecto, maximumque ad Romanos inde redundaverat commodum, quod exercitum integrum, salvum, incolumemque recepissent. Hoc ergo cum lubenti animo acciperent commodum, debebant etiam adprobare sponsionem, ne hac irrita facta, maximum contra incommodum redundaret in Samnites. Et hoc Samnitium etiam dux Pontius urgebat: *Si populum Romanum spon-*

(a) *l. c.* (b) *de J. N & G lib. VIII. cap. IX. § XII.*
(c) *apud Livium lib. IX. cap. IX.*

ſionis ad ſurculas Caudinas factae poenitet, reſtituat legiones intra ſaltum, quo ſeptae fuerunt, nemo quemquam deceperit, omnia pro infecto ſint, &c. (*d*) Accedebat, quod ipſa ſponſio nihil iniqui continebat, adeoque nulla erat cauſa, quo minus eam ratam eſſe vellet populus Romanus. Ceterum quae Albericus Gentilis (*e*) hic diſſerit, de reſtitutione in integrum, quam fieri à Romanis non potuiſſe contendit, huc plane non faciunt. Namque nec Pontius aut Samnites hoc poſtulabant, nec neceſſaria ea erat, cum à Romanis nihil amplius exigebatur, quam ut ſponſionem conſulum ratam eſſe juberent. Ignominiam autem exercitus pro damno & caſu bellico interpretari debebant: eamque, imprudentiam ducum puniendo potius, quam irritam reddendo ſponſionem, vindicare ſatius fuiſſet.

§. LXXXI. Non multum ab hoc exemplo abeſt ſponſio Numantina. Non temere, ut ipſe fatetur Florus, ullius belli cauſa injuſtior, quam quod contra Numantinos geſſerunt Romani. Segulenſes, ſocios & conſanguineos, Romanorum manibus elapſos, exceperant. Habita pro eis deprecatio nihil valuit. Ad bellum res venit: tandemque Hoſtilium Mancinum aſſiduis caedibus ita ſubegerunt, ut ne oculos quidem aut vocem Numantini viri quisquam ſuſtineret. Tamen cum hoc quoque foedus maluere, contenti armorum manubiis, cum ad interne-

(*d*) *Livius lib. IX. cap. XI.* (*e*) *lib. II. cap. VI. pag. 165. ſeq.*

necionem saevire potuissent. Sed non minus Numantini, quam Caudini illius foederis, flagrans ignominia ac pudore populus Romanus, dedecus quidem praesentis flagitii *deditione Mancini* expiavit, si Floro credimus. (*f*). Hoc scilicet expiare erat, si sponsores dederent. Ast vero & hic ad pactum potius servandum adstrictos fuisse Romanos, per se patet. Eadem enim hic plane ratio, ac in sponsione Caudina. Aut si quod discrimen intercedit, id ad augendam Romanorum perfidiam comparatum est. Cajus equidem Hostilius Mancinus bona fide egit, eoque nomine longe praeferendus est Posthumio, qui datam fidem multis modis violavit. Romani autem longe turpius hic se gesserunt, quam in Caudina sponsione. In hac namque gravissima affecti erant ignominia, cum Numantini contra exercitum Romanum, quem perdere poterant, non incolumem modo, sed & sine ulla ignominia dimisissent, immo Tiberium Gracchum magna humanitate, post initam sponsionem, excepissent. Romani, cum re vera beneficium Numantinorum & humanitatem agnoscere debuissent, & ex hoc quoque capite, ut ratam juberent sponsionem, obstricti essent, non modo eam non servarunt, sed solius Mancini deditione se fidem suam liberasse putabant, cum tamen

 prae-

(*f*) *Florus lib. cap. XVIII. Epitome Livii lib. LVII. seqq. Eutropius lib. IV. cap. III. Vellejus Paterculus lib. II. cap. IV. Orosius lib. V. &c.*

praeterea Gracchus, & honestissimus quisque Romani exercitus, inter sponsores essent. (g) Perfidiae & injustitiae addiderunt crudelitatem. Duce enim Scipione, repudiatis quibusvis conditionibus, quantumvis aequis, Numantinam prorsus delevere gentem.

§. LXXXII. Sed ipsa tandem nunc Romanorum consideranda sunt bella, summatimque & velut per compendium, de illorum aut justitia, aut injustitia, dicendum. Nec aliorum judiciis recensendis immorabor, cum nec desint, qui & justitiam in illis laudaverint, & vituperaverint injustitiam. Saltem illud, quod Albericus Gentilis professus est, non possum non meum facere: *Nos, in ultimo temporum positi, mala Romanorum scire non possumus, nisi per eos, qui laudavere Romanos. Sed intelligimus tamen, quam valde multa injusta fuerint Romanorum facta, qui videmus, emanasse non pauca injustissima in tanto studio laudandi.* (h) Eo minus autem iniquitatis erga Romanos aliquis nos arguet, qui pleraque illorum bella injustissime fuisse demonstrabimus: cum gesta cuncta fuisse tantisper supponamus, prout illorum scriptores, in suae gentis laudem tam vehementer proni, illa exhibent; de justitia autem & injustitia, ex naturae, quas omnes admittunt, legibus decernamus.

Ju-

(g) *conf. Christiani Thomasii dissertat. de sponsione Romanorum Numantina, quae est inter Lipsienses XIV.* (h) *lib. I. cap. VII. p. 41.*

Juvabit autem primo de caufis bellorum, tum vero & de modo; quo ea gefferunt, difpicere. Contingere namque poteft, ut, qui caufam juftam habet arma alteri inferendi, in modo tamen multiplici ratione peccet. Id quod jam Hugoni Grotio, aliisque, obfervatum eft.

§. LXXXIII. De bellis, quae fub regibus gefta funt, exiftimare forte aliquis poffet; iis, fi caufam fpectes, juftitiam non defuiffe. Non tantum quod Romani fcriptores omnibus perfuafum cupiant, ad defenfionem faltem ea fuiffe gefta, fed & quod ex ipfo ftatu populi Romani, pariter ac ex aemulatione atque invidia gentium vicinarum, idem probabili quadam ratione colligi poffe videatur. Sed accuratius tamen cuncta penfitantes aliter forte pronunciabunt. Id quod vel ejus belli, quod cum Albanis gefferunt Romani, exemplo, comprobari poteft. De Tullo Hoftilio Livius: (*i*) *Hic non folum proximo regi diffimilis, fed ferocior etiam Romulo fuit: tum aetas, viresque, tum avita quoque gloria animum ftimulabat. Senefcere igitur civitatem otio ratus, undique materiam excitandi belli quaerebat.* En veram belli Albani caufam! ambitionem regis, & ne civitas otio fenefceret. Nihil ineptius aut futilius cogitari poterat, quam quae ad haec diluenda congerit Albericus Gentilis. (*k*) Feciffe eum, ait, ad quod natura omnes ducit: ideoque excufandum. *Naturae paremus omnes: à natura non datas vires*

(*i*) *lib. I. cap. XXII.* (*k*) *lib. II. cap. III. p.* 126.

vires frustra, intelligimus omnes. Scilicet hoc probandum erat, recte facere, qui naturae ad prava ducenti pareat. Viribus à natura concessis utendum, non ut lubet, sed ut licet. Sed accipe belli πρόφασιν. (*l*) Fortè evenit, ut agrestes Romani, ex Albano agro, Albani ex Romano, praedas invicem agerent. Utriusque legati fere sub idem tempus ad res repetendas missi. Nihil aliud tum Tullus agebat, quam ut prius indicti Albanis belli gloriam referret. De reddendis, quae Albanorum erant, aut serio, quae Romanorum erant, repetendis, ne cogitabat quidem. Bellum saltem cupiebat: de causa, justane, an injusta, parum sollicitus.

§. LXXXIV. Pulsis ex urbe regibus, prima pro libertate arma corripuit. Porsenna namque Etruscorum rex reducere Tarquinios, regnumque illis restituere, in animum induxerat. Tarquinii sane, quas poterant, gentes contra Romanos excitabant: poteratque vicinis haec perquam opportuna videri occasio, crescentum Romanorum imminuendi potestatem. De hoc autem bello statuendum ex iis omnino est, quae supra de Tarquiniorum expulsione disputavimus. Praeter fas enim, si eos à Romanis ejectos dicas, licuit profecto vicinis gentibus, ad eos reducendos arma jungere. Nihil enim laudabilius, quam innocenti suppetias ferre, & iniquos populi adversus imperantes legitimos ausus coercere. Sin sua culpa ami-

(*l*) *vid. Livius l. c.*

miserunt regnum Tarquinii, perperam quidem Etrusci ceterique illorum egerunt caussam: Romanisque, quod vim vi repulerint, vitio verti non potest. Latini belli initio eadem causa fuit. *Latini quoque*, inquit Florus, (*m*) *Tarquinios asserebant, aemulatione & invidia, ut populus, qui foris dominabatur, saltem domi serviret.* Pro Latinis dici posset, non aemulatione & invidia, sed justo metu, ne à Romanis opprimerentur, arma eos induisse. Quicquid hujus sit. Eadem hic, quae in priori, cum Etruscis, bello, recurrit ratio, idemque adeo & de hujus belli, pronunciandum est justitia. Mutata tamen & deinde belli causa est, Latinis contra injustissimas Romanorum invasiones, ad sui defensionem, arma corripere coactis. Id quod non dissimulat Florus (*n*) *Hactenus*, inquit, *pro libertate, mox de finibus cum iisdem Latinis assidue & sine intermissione pugnatum est.* Instituta ac indolem reipublicae Romanae plane ignoret necesse est, qui sibi persuaserit, pro finibus defendendis Romanos pugnasse contra Latinos, & non potius his suorum finium defendendorum à Romanis impositam fuisse necessitatem.

§. LXXXV. De Aequis, Volscisque, qui Latinorum pervicacissimi Romanis scriptoribus audiunt, speciatim dicere nihil attinet. Pugnatum deinceps cum Veientibus, Faliscis, Fidenatibus fuit. Causam facile eandem cum ea, quae Latinos cum Romanis commisit, suspiceris. Etenim si vel maxime

Bb b 5 hi

(*m*) *lib. I. cap. XI.* (*n*) *l. c.*

hi populi lacessiverunt Romanos, quod ex horum colligas historicis, modo lacessiverunt, praesentissimo ut se eriperent servitutis certissimae periculo, hoc eos fecisse, ut credam, animum facile induco meum. Non equidem nescio, metum ex vicina potentia ad defensionem rite instituendam non sufficere, idque recte docet Hugo Grotius, (o) sed hoc de metu qualicunque & incerto intelligendum esse, cum aliis idem Grotius docet. (p) Cum contra, *si non tantum de potentia, sed & de animo constet, & quidem ita constet, ut certum id sit ea certitudine, quae in morali materia locum habet*, omnino fas sit, suae defensionis causa arma corripere. Atque ita quin res se plerumque habuerit in illis bellis, quae cum vicinis gesserunt Romani, ego nullus dubito.

§. LXXXVI. Bellum Gallicum sequitur, à Romanis pro sociorum defensione susceptum. Clusium obsidebant Galli. Pro sociis ac foederatis intervenit populus Romanus, missis ex more legatis. *Sed quod jus apud Barbaros? ferocius agunt; inde certamen.* Ita Florus. (q) Ex quo colligas, quod non statim Romanis obediverint Galli, id vero his scriptoribus erat *ferociter agere*, ab illis arma fuisse correpta. Quicquid hujus sit, sociorum causam armis tueri, honestum ac laudabile est. Satis hoc evicit Hugo Grotius. (r) Laudanda ergo hic Romanorum fuerint arma, si

(o) lib. II. cap. I. §. V. (p) lib. II. cap. XXII §. V. (q) lib. I. cap. XIII. (r) lib. II. cap. XXVI.

ſi ſociorum cauſa ea corripuerunt. Nec vertendum iis vitio, quod, clade graviſſima accepta, deinceps pro ſalute dimiçarunt contra Gallos. De Camilli autem facinore, qui, cum pace inita diſcederent Galli, ſubito à tergo eos adortus adeo caecidit, ut omnia incendiorum veſtigia Gallici ſanguinis inundatione deferet, aliter eſt pronunciandum. Perfidia enim facto inerat manifeſta, quae nullis, quantumvis conquiſitis coloribus, tegi aut excuſari poteſt. Quae vero pro eo defendendo in medium affert Albericus Gentilis, (s) tam jejuna, tam frigida ſunt, ut cordatioribus gravedinem moveant atque tuſſim. Florus (t) nimirum, ut ſpeciem juſtitiae conciliaret huic facinori, Gallos *addito ad iniqua pondera gladio, ſuperbe, victis increpaſſe*, ait. Ex quo Albericus Gentilis colligit, primos foedus rupiſſe Gallos. Mea vero opinione fœdus rumpit, qui non ſtat conditionibus foederis. At ſteterunt Galli. Militarem autem iſtam jactantiam & oſtentationem, quis ſtatim pro rupti foederis haberet argumento? Plane lepidum eſt, quod idem Gentilis porro addit, ut evincat, pacem à Romanis initam non pertinuiſſe ad Camillum: *Non hic decipiuntur Galli, non alii. Qui cum alio contrahit, vel eſt, vel debet eſſe non ignarus conditionis ejus, aut ſibi imputet, inquit lex. Sibi Galli imputent, ſi obſidio ſuo jam fatigati receſſum ſic venditarunt, nec de qualitate emptorum quae-*

ſiere.

(s) *lib. II. cap. VI. pag.* 163. (t) *lib. I. cap. XIII.*

fiere. Multa hic perperam congerit Albericus. Etenim cum summa rerum, adeoque & facultas paciſcendi penes populum Romanum fuerit, & Camillus ut civis Romanus hic conſiderari debeat, manifeſtum eſt, tum reliquos cives, tum ipſum etiam Camillum, hoc foedere fuiſſe obſtrictum. Promiſſo enim civitatis, vel eorum, qui civitatem repraeſentant, omnes etiam ac ſingulos teneri cives, quis dubitaret? Et qui aliter ſuſpicari poterant Galli? Hinc & non tenebantur in *qualitatem emptorum* ulterius inquirere, quia cum illis paciſcebantur, qui & gaudebant paciſcendi poteſtate, & eam prae ſe ferebant. Sin Romani paciſcendi poteſtatem finxerunt, qua tamen gaviſi non ſunt, quod tantisper ponere licet, Romanorum iterum, non Gallorum hoc crimen erit, nec liberari illi ulla ratione à perfidiae nota poterunt.

§. LXXXVII. Recruduere, devictis & profligatis Gallis, bella cum vicinis. Horum quosdam calamitatibus Romanorum in ſpem depellendae à cervicibus ſuis imminentis ſervitutis erectos, arma cepiſſe, non negavero? nec tamen ideo injuſte prorſus egiſſe cenſendi fuerint. Conſiderandae autem, in juſtitia horum bellorum dijudicanda, omnes circumſtantiae fuerint, in primis Romanorum haud amplius obſcurum conſilium, per vicinarum gentium ruinam amplum condendi imperium, & harum rurſus gentium tot funeſtis documentis firmatus, juſtiſſimusque adeo metus. Haec ſi quis probe expenderit,

rit, dubito, an subscripturus sit Alberici Gentilis, post enumerata haecce bella, ita pronunciantis, sententiae. (u) *Invenimus vero nihil, in quo non justitia, & virtus omnis Romanorum eluceat.* Sed hisce nunc immorari animus non est, cum quae majus momentum trahant, se nobis offerant.

§. LXXXVIII. Cumprimis Samniticum bellum, & quidem primum accuratiorem promeretur considerationem. Causam ejus paucis complectitur Florus: (x) *Precibus deinde Campaniae motus* (populus Romanus) *non pro se, sed quod est speciosius, pro sociis Samnites invadit. Erat foedus cum utrisque percussum. Sed hoc Campani sanctius & prius omnium suorum deditione fecerant.* Duabus hic videtur probare voluisse rationibus justitiam armorum Romanorum contra Samnites, primo quidem, quod gesserint bellum non pro se, sed pro sociis, deinde, cum & Samnites socii fuerint, propter deditionem Campanorum, his illos recte fuisse postpositos. Sed revera una saltem est ratio, &, quod initio paucis dixerat, pro sociis Romanos arma cepisse, distinctius deinde explicat. Nec vocem *speciosius* eo acceperim, ac si ea hoc sibi voluerit Florus, sociorum defensionem, πρόφασιν saltem Romanis augendae potentiae praebuisse: cum potius id significavit, hunc belli titulum majorem justitiae ac aequitatis opinionem conciliare armis Romanorum potuisse, quam quoties ea pro se

(u) *lib. II. cap. VII. p.* 172. (x) *lib. I. cap. XVI. add. vius lib. I. cap. XXX.*

ſe capere neceſſe habuerunt. Res ipſa tamen poſita eſt extra litem, Romanos ſaepius ideo ſociis tuliſſe ſuppetias, ut ſuum ſaltem, primo ſociorum hoſtibus, deinde ſociis ipſis, devictis, amplificarent imperium. Veriſſimeque, ſi quid aliud, Cicero dixit: *Noſter populus ſociis defendendis terrarum jam omnium potitus eſt.* Nec abnuo, in bello hoc Samnitico ita rem ſe habuiſſe, licet forte hoc verbo id non doceat Florus. Videtur tamen clarius deinde mentem Romanorum prodere. Cum enim felicitatem ubertatemque Campaniae deſcripſiſſet: *omnium non modo Italia, ſed toto orbe terrarum pulcherrima Campaniae plaga eſt. Nil mollius coelo: denique bis floribus vernat: Nil uberius ſolo &c.* addit: *pro hac urbe, iis regionibus, populus Romanus Samnites invaſit.* Quibus forte ſignificat, non tam Campanorum ſocietatem, quam agri Campani fertilitatem, Romanos, ut illis ſuppetias ferrent, impuliſſe.

§. LXXXIX. Erant Campani Romanorum ſocii, erant & Samnites, & quidem antiquiores. Cur ergo his praeferebant Campanos, cum contra prudentum ſcitum ſit, recentiorem ſocium cedere antiquiori? Cauſam affert Florus: (y) *foedus Campanorum propter deditionem fuiſſe ſanctius, & hinc eos Samnitibus recte praelatos.* Idem urget Livius: (z) *Tum jam fides agi viſa, deditos non prodi, nec facturum aequa Samnitium populum cenſebant, ſi agrum*

(y) *lib. I. cap. XVI.* (z) *lib. VII. cap. XXXI.*

agrum urbemque, per deditionem factam populi Romani oppugnarent. Id ergo in quaestionem venit, an ob deditionem factam praeferendi Campani fuerint Samnitibus, licet antiquioribus sociis.

§. XC. Sane quidem, cum antiquior socius recte praeferatur recentiori, eo quod recens contracta obligatio tantum eousque valeat, quousque antea existens hoc permittit; rursus si in posteriori socio aliud & quidem arctius vinculum, per deditionem, accedat, hunc praeferendum illi esse, manifestum est. Ad subditos enim, vel qui illorum loco sunt, potius defendendos nos obstrictos esse, quam socios, si utrosque non licet, nemo dubitaverit. Et ita omnino se res habet, si utrique sociorum cum aliis bellum intercedat, nec utrique tamen succurrere in nostris positum sit viribus. Immo & si socii inter se bellum gerant, modo causae justitia hoc permittat, eum qui ante bellum exortum se nobis dedidit, defendere contra socium, utut antiquiorem, licet. Eadem enim id ratio suadet.

§. XCI. Sed quid si durante bello socius posterior se nobis dedat? Id enimvero est, de quo hic disquiritur, cum Campanos id fecisse constet. Hugonis Grotii (*a*) si sequi decreta placeat, ex causae bellicae justitia de toto hoc negotio pronunciandum fuerit. Quae ratio licet non probetur aliis, mihi tamen simplicissima, & in hisce quaestio-

(*a*) *lib. II. cap. XV. §. XIII.*

ſtionibus recte procedere, videtur. Quod vero addit Grotius, *id ita verum eſſe, niſi convenerit hoc quoque, ne adverſus eum auxilia mittere liceat*, id ſupervacaneum ego puto, immo rectius hoc omitti. Dubito enim, an quis ſe obſtringere aut velit aut poſſit, *quod adverſus ſocium, qui alterum injuſte oppugnat, auxilio mittere nolit:* ad haec enim cum jure naturae obſtricti ſimus, ſi noſtrarum rerum ſtatus hoc permittat, iniquum eſſet, pacto huic obligationi obviam ire. Eſto ergo, reſpiciendum hic unice ad cauſae juſtitiam fuiſſe, videtur quidem pro Romanis hic pronunciandum eſſe, ſaltem ſi horum hiſtoricis credimus. Campanos enim bello aggreſſi erant Samnites, quod Sidicinos antea adjuviſſent. Sidicinis vero injuſta arma intulerant Samnites, ut auctor eſt Livius. Injuſtum itaque etiam erat Samnitium adverſus Campanos, Sidicinorum defenſores, bellum, cumprimis quod avide hanc occaſionem opprimendi Campanos arriperent, ut Campani quidem aſſerebant. Sed quod Campani hic aſſerunt, & Livius refert, injuſta fuiſſe Samnitium in Sidicinos arma, id nondum evictum eſt, niſi hominum in propria cauſa teſtimonium perhibentium ſtare velimus auctoritate. Deinde eſto, injuſta fuiſſe haec arma, non tamen profecto juſtitia fuit, quae à Romanis auxilia impetravit. Ante deditionem haec diſerte negabant. Deditione vero facta, *fides agi viſa*. Immo utilitas, & opportuna occaſio imperii fines proferendi, cui

cuncta

cuncta consilia attemperabant Romani.

§. XCII. Haec licet ita se habeant, non tamen plane displicet mihi eorum sententia, (*b*) qui posteriori socio contra antiquiorem suppetias ferre, fas esse negant. Utique hoc ex natura & indole societatis fluit. Non enim de pacis, sed societatis foedere, hic sermo est. Unio nimirum ad certum finem, quam societatis ratio jussit, non potest non per bellum turbari prorsus atque dissolvi: unde qui alterius se profitetur socium, simul in id consentit, non velle se adversus eum alteri auxilia mittere. Quae enim ceteroquin societas? Multo magis itaque iniquum est, alium in societatem recipere, saltem eum in finem, ut priori socio bellum indici queat. Atque hoc cum de quibusvis, tum etiam de illis, qui per deditionem recipiuntur, intelligendum est. Quamdiu enim antiquius illud foedus durat, tamdiu committendum mihi nihil est, quo illud infringi aut violari queat. Ceterum ad ea, quae Albericus Gentilis pro justitia belli Samnitici disputat, (*c*) non necesse est, ut respondeamus; cum ex dictis dilui cuncta facilè queant.

§. XCIII. Cum Etruscis deinceps arma ceperunt Samnites. Causa non satis aperta. Violati foederis à Romanis accusati Samnites, quod cum Palaepolitanis multa hosti-

(b) conf. Christiani Thomasii dissert. de sponsione Romanorum Caudina, §. XXIV. (c) lib. II. cap. VII. p. 168. seqq.

lia adversus Romanos, agrum Campanum Falernumque incolentes, fecerint, quodque populos Privernatem, Fundanum, & Formianum haud ambigue sollicitaverint. Sed nec deerant Samnitibus, quae ad haec regererent, Romanos rursus injustitiae accusantes: (d) *haud ullo publico consilio auxiliove juvari Graecos, nec Fundanum, Formianumve à se sollicitatos. Ceterum non posse dissimulare, aegre pati civitatem Samnitium, quod Fregellas ex Volscis captas dirutasque ab se, restitueret Romanus populus, coloniamque in Samnitium agro imposuerit, quam coloni eorum Fregellas appellant. Eam se contumeliam injuriamque, ni sibi ab iis, qui fecerint, dematur, ipsos omnino depulsuros esse, &c.* Quae facile docebunt, nec in hoc bello Romanorum armorum justitiam demonstratam satis, atque evictam esse.

§. XCIV. Tarentinum bellum, unum quidem titulo & nomine, sed victoria, quam retulerunt Romani, multiplex. Campanos namque, Apulos, atque Lucanos, & quod caput belli, Tarentinos, id est, totam Italiam, & cum istis omnibus Pyrrhum, clarissimum Graeciae regem, una velut ruina pariter involuit. Ita Florus, (e) qui causam porro hoc modo enarrat: Imminet portui, (urbis Tarentinae) ad prospectum maris positum, majus theatrum? quod quidem causa

(d) *vid. Livius lib. VIII. cap. XXII. XXIII.* (e) *lib. I. cap. XVIII.*

ſa miſerae civitati fuit omnium calamitatum. Ludos forte celebrarunt, cum adremigantem littori Romanorum claſſem inde vident: atque hoſtem rati, emicant, ſine discrimen inſultant. Qui enim, aut unde Romani? Nec ſatis. Aderat ſine mora querelam ferens legatio. Hanc quoque foede, per obſcenam turpemque dictu contumeliam, violant. Et hinc bellum, quod cum aliis Pyrrhum regem involvit, qui ſemigraecam ex Lacedaemoniis conditoribus civitatem vindicaturus, advolabat. Floro & ceteri Romanarum rerum ſcriptores ſuffragantur. Contumeliae genus, quo affecti legati, expreſſius deſignat Dionyſius. (*f*) Pulſatos Livius (*g*) ſcribit; Polybius (*h*) generatim ἀσέλγειαν vocat.

§. XCV. Legatorum itaque jus violatum querebantur Romani, & hanc bello Tarentino obtendebant cauſam. De ſociorum enim armis, ex cauſa principe belli, pronunciandum. Hic equidem ſi probare vellem, ſanctos omni tempore ac inviolabiles gentium moribus fuiſſe legatos, rem ſuſciperem prorſus ſupervacaneam, cum id jam actum ſit abunde ab aliis. (*i*) Adeoque non videtur de juſtitia armorum Romanorum contra Tarentinos, horumque ſocios, dubitandum, cum violatos ab his illorum le-

(*f*) *excerpt. Leg. IV.* (*g*) *epitome XII.* (*h*) *lib. I. cap. VII. add. Val. Maximus lib. II. cap. II.* (*i*) *vid. Paſchalius cap. XXVI. Frider. de Marſelaer diſſert. XIII. add. Tacitus hiſt. lib. III. cap. LXXX.*

legatos, in confeſſo ſit apud omnes. Nec hoc ad Romanorum cauſam agendam praetermittit Albericus Gentilis. (*k*) Nihiloſecius duo hic expendi accuratius, atque conſiderari vellem. Alterum, cauſam irritati populi Tarentini callide à Floro, forte & à ceteris, diſſimulari. Adremigaſſe littori Tarentino claſſem Romanam, ait Florus. Cauſam non addit, cur ad littus acceſſerit claſſis, & annon ea id factum ratione, ut cauſam juſtam ſuſpicandi, hoſtili animo venire Romanos, habuerit populus Tarentinus, non indicat. Alterum, à plebe velut per tumultum, contumelioſe habitos legatos: ut dubium ſuperſit, an conſenſerit aut magiſtratus, aut principes civitatis? Et rurſus, an Romani rite contumeliae retractationem poſtulaverint à Tarentinis, & quo minus amica compoſitione lis finiretur, nihil in ſe deſiderari paſſi ſint? Quantumvis enim graviter laeſus, recte tamen arma non induit, ſi ulla ratione penes eum ſteterit, ne alia, quam armis, ratione, controverſia dirimatur.

§. XCVI. Miſſis vero reliquis, quae minoris momenti ſunt, ad punica nos convertimus bella: cum, maxime illuſtria hujus argumenti capita ſaltem conſectari, animus ſit. Et primi quidem punici belli injuſtitia tam manifeſta eſt, ut nec ipſi Romanae hiſtoriae ſcriptores eam inficiari, aut diſſimulare, potuerint. Rem omnem planiſſime enarrat Polybius, (*l*) ex quo paucis, quae ad noſtrum inſtitutum faciunt, repetemus.

Cam-

(*k*) *lib. II. cap. VII. p.* 179. (*l*) *lib. I. cap. X. ſeqq.*

Campani videlicet sub Agathocle merentes, Messanam urbem callide in suam redegerunt potestatem. Subdole namque specie amicorum ingressi, urbis potiti, cives partim ejecerunt, partim jugulaverunt, & cuncta pro libidine, qua quisque ferebatur, designarunt. Hi Mamertini dicti, aliquandiu graves finitimis, à Syracusanis vero repressi, tandem in factiones scindebantur: pars Carthaginienses advocabant, quibus etiam arcem dederunt, pars petebant à Romanis auxilia. Ceterum ad exemplum Campanorum etiam Romani, quo tempore Pyrrhus in Italiam trajiciebat, à Rheginis in auxilium vocati, horum urbem sibi subjecerant, improbante tamen senatu populoque Romano, & graviter deinceps in eos, qui Rhegium tenebant, animadvertente. Hinc cum Mamertini, quorum tamen non melior causa erat, quam illorum, qui Rhegium occupaverant, auxilium peterent, Romani, quid consilii caperent, perdiu ancipitibus animis dubitaverunt: *quippe auxilii ratio manifestam prae se ferebat absurditatem. Nam eos, qui paulo ante cives suos, ob violatam erga Rheginos fidem, gravissimo supplicio affecissent, repente Mamertinis, qui similia patrassent, non solum erga Messaniorum urbem, sed etiam Rheginorum ire auxiliatum, id vero cum eo delicto conjunctum erat, quod excusari difficulter posset. Neque sane haec nesciebant Romani &c.* Causae itaque aequitas, vel ipsis fatentibus Romanis, non erat, quae eos ad hoc bellum inducebat. Veram

itaque caufam fubjungit Polybius: *fed quod Poenos viderent non Africae regiones duntaxat, verum etiam in Hifpania pleraque loca juris fui feciffe, infulis praeterea Sardei Etrufcique maris omnibus potitos, anxii fupra modum erant, ne, fi hoc amplius Siciliae dominatum adipifcerentur, valde fibi graves, & formidabiles vicini forent, qui & circumdarent undique populum Romanum, & omnibus Italiae portibus imminerent.* Ergo metus crefcentis nimis potentiae Punicae vera caufa belli hujus fuit, juxta Polybium. Sed accuratius, ni fallor, rem tangit Florus, (m) qui non diffimulat, veram & principem hujus belli caufam fuiffe cupiditatem potiundae Siciliae. *Praedae hujus* cupiditate *adeo exarfiffe* populum Romanum, ait, ut *quatenus haec infula nec mole jungi, nec pontibus poffet, armis belloque jungendam, & ad continentem fuum revocandam bello* cenfuerint. Et iterum aperte, *fpecie quidem focios juvandi, re autem follicitante praeda*, eos bellum hoc fufcepiffe pronunciat.

§. XCVII. A προφάσει itaque fecernenda vera caufa, fi rite belli hujus conftare juftitia debet. Vera caufa haud dubio ea fuit, quam Florus defignat, cupiditas obtinendae Siciliae. Hanc palam iniquam fuiffe, nulla indiget demonftratione. Efto vero, eam fuiffe veram caufam, quam innuit Polybius, metum ob crefcentem nimis Carthaginienfium potentiam, tum quidem & Italiae populis non poterant vitio vertere, quod

(m) lib. II. cap. II.

quod & ipſi creſcentem nimis Romanorum potentiam quovis infringere modo allaborarint. Immo licet pro quorundam Italiae populorum, contra Romanos, armis defendendis, uſurpari hoc argumentum queat, non tamen aeque pro Romanis contra Carthaginienſes procedit. Namque profecto quicquid Polybius dicat, nondum erat ea rerum facies, ut creare ultimam perniciem Romanis Carthaginienſes potuiſſent, ſi vel maxime voluiſſent. De Mamertinorum autem cauſa ita cenſeo, non poſſe certi quid de ea ſtatui. Namque una pars advocabat Carthaginienſes, altera Romanos. Aſt quam penes cauſae juſtitia ſteterit, cum non conſtet, nec, cui prae altera ſuccurrere fas fuerit, definiri poteſt. Ex eo tamen, fateor, quod Mamertini fraude urbe potiti ſint, & multa inique perpetraverint; nihil confici poteſt, cum, & ſceleratiſſimis mortalium in cauſa juſta ſuccurrere, non ſit nefas. Sed cum & Carthaginienſibus & Romanis longe aliud quid, quam ſalus civitatis conſtitutum fuerit, haec quidem in cenſum hic non veniunt: praeſertim cum ipſi Romani crediderint, ſibi fas non eſſe, ſuccurrere Mamertinis.

§. XCVIII. Quae Albericus Gentilis (*n*) pro juſtitia belli punici diſputat, tam jejuna ſunt, tam inepta, ut vel referre ea pigeat. Speciminis ſaltem cauſa quaedam commemorabimus, ut ex ungue, quod ajunt, leonem cognoſcere liceat. Ad id, quod Flo-

(*n*) *lib. II. cap. VIII. p. 150. ſeqq.*

rus ait, exarsisse Romanos cupiditate praedae opulentae, regerit: *exarserunt cupiditate etiam praedae opulentae, sed naturali alia adhuc cupiditate restituendi suo corpori avulsum membrum.* Egregie! Scilicet, quia Sicilia velut pars Italiae olim fuit, ideo Romanorum, quibus nec in Italiam, nec in Siciliam ullum jus fuit, cupiditas ea potiundi & imperio suo subjiciendi, *naturalis* fuit, ideo etiam justa. Quis istam vel in turpissimo sophista stultitiam ferret? Sed pergit: *Sit justa adquirendi causa, voluntatem nemo vituperaverit.* Ast an justa adquirendi causa fuerit, id vero est, de quo adhuc disceptatur. Nec Florus hoc adserit, dum dixit: *Sed ecce nec occasio defuit.* Ergone occasio & causa justa unum idemque est? Voluntatem adquirendi non vituperandam ethnici forsitan adprobaverint. Ab homine, christianae disciplinae alumnum se profitente, ejusmodi proficisci vocem potuisse, merito miror. Id rursus lepidum est, quod addit. Siciliam fuisse patriam Cyclopum, nutricem tyrannorum, captivam servorum, & quae reliqua sunt: ergo recte eam potuisse occupari a Romanis. Ita cuncta conquirenda erant, ne color qualiscunque armis Romanis deesset. Sed ad caput causae accedamus. Quod Florus dixit, praedam sollicitasse Romanos, auxilium sociis ferendum ab illis obtentui sumtum, ad hoc Albericus noster: *de interiori animi sensu disputandum tamen non est: aperta belli causa justa est.* Ast apertam belli causam justam fuisse, nondum est

eſt evictum. Saltem ipſi Romani, ſi non injuſtam credebant, certè de ea dubitabant, ut diſerte docet Polybius. De interiori vero animi ſenſu, ſi is documentis certis prodatur, cur non eſſet diſputandum? Scio, nonnullos inter bellum juſtum, & quod juſte geritur, diſcrimen conſtituere, ita quidem, ut ad illud cauſa juſta ſufficiat, ad hoc inſuper recta animi intentio accedere debeat. Id tamen fatentur omnes, inique & perperam agere, qui ex cauſa juſta licet, non tamen ob cauſam juſtam arma corripit. Atque hoc cum vel Alberico fatente fecerint Romani, injuſtitiae criminisque haud dubio rei ſunt. Et id vero eſt, quod demonſtrare voluimus. Mittimus cetera, quae more ſuo congerit atque miſcet, cum ex dictis facile dijudicari queant.

§. XCIX. Peracto primo bello punico, poſt brevem admodum quietem, cum Liguribus, Inſubribusque, Gallis & Illyriis, & cum his quidem ob legatos Romanos violatos, pugnatum eſt. Hi namque laceſſebant Romanos, ſi Floro credimus. (*o*) Ignobiliora haec nos non morabuntur bella, in tanta praeſertim circumſtantiarum obſcuritate, ut de illorum juſtitia, praeter conjecturas, vix quicquam adferre liceat. Ad bellum ergo punicum ſecundum accedimus. In cauſa belli hujus Saguntus deleta eſt, vetus Hiſpaniae civitas & opulenta, fideique erga Romanos magnum quidem, ſed triſte monumentum: quam in libertatem

(*o*) *lib. II. cap. III. ſeqq.*

communi foedere exceptam, Annibal caufas novorum motuum quaerens, & fuis & ipforum moribus evertit, ut Italiam fibi rupto foedere aperiret. Ita Florus: (p) fed paulo obfcurius. Res ita fe habet. Cautum in foedere, facto inter populum Romanum & Carthaginienfem, poft bellum de Sicilia, erat: *utriusque populi focii ab utroque populo tuti funto.* Poft autem hocce foedus Sanguntini ad focietatem populi Romani acceflerant. Annibal itaque, Carthaginienfium dux, cum bellum in Hifpaniam transtuliflet, Saguntum quoque urbem oppugnavit, Romanorumque legatis non auditis, expugnavit tandem atque delevit. Hanc ob caufam legati Carthaginem miffi funt, qui; fi Annibalis factum ibi probaretur, ac defenderetur, bellum indicerent. Carthaginienfes ad bellum quidem parati, de caufae tamen juftitia dicebant, non pofle Romanos fracti foederis fe infimulare, cum in foedere inter utrumque populum percuflo, de fociis, qui tum fuerint, non de iis, qui futuri eflent, fermo fuiflet. *Nobis*, inquiunt, (q) *vobiscum foedus eft à Luctatio confule ictum, in quo cavetur utrorumque fociis: nihil de Saguntinis (nec dum erant focii veftri) cautum eft.* Et cum regerere poflent Romani, in foedere, quod cum Asdrubale ictum, Saguntinorum mentionem fieri, in quo & cautum fuit, ne Iberum Carthaginienfes tranfirent, addunt, hoc foedere, fine confenfu quippe populi Car-

tha-

(p) *lib. II. cap. VI.* (q) *apud Livium lib. XXI. cap. XXI.*

thaginienſis facto, ſe non teneri, ſimulque ad exemplum Romanorum provocant: *Si vos non tenent veſtra foedera, niſi ex auctoritate & juſſu veſtro icta, ne nos quidem Asdrubalis foedus, quod nobis inſciis icit, obligare potuit.* Legati quidem bellum denunciare, quam diſceptare de jure, magis ex dignitate populi Romani eſſe cenſuerunt. T. Livius (r) tamen hanc diſputationem ingreditur, & ad rationes Carthaginienſium reſpondet: diſcrimenque omnino inter foedus Luctatii & Asdrubalis interceſſiſſe contendit, cum in illius diſerte additum eſſet: *ita id ratum fore, ſi populus cenſuiſſet:* in Asdrubalis autem foedere, nec tale quid exceptum fuiſſe, & multorum inſuper annorum ſilentio idem fuiſſe comprobatum. Saguntinis autem ſatis cautum fuiſſe putat, ſociis utrorumque exceptis: *nam*, inquit, *neque additum erat, iis, qui tunc eſſent, nec, qui poſtea aſſumerentur: & cum aſſumere novos liceret ſocios, quis aequum cenſeret, aut ob nulla quenquam merita in amicitiam recipi, aut receptos in fidem non defendi? tantum ne Carthaginienſium ſocii ſolicitarentur ad defectionem, aut ſua ſponte deſciſcentes, reciperentur.*

§. C. Cum ergo vox *ſocii* utramque recipere ſignificationem queat, ut & praeſentes tantum, & futuros quoque deſignet, Hugo quidem Grotius (s) ſtricte eam hic interpretandam cenſet, ut tantum praeſentes deſignet,

(r) *lib. XXI. cap. XXII.* (s) *lib. II. cap. XVI. §. XIII.*

gnet, *quia agitur de foedere rumpendo, quae odiosa est materia.* Licuisse tamen Romanis putat, defendere Saguntinos, non ex vi foederis, sed ex jure naturali, quod foedere non erat abdicatum. Ita ut Saguntini apud utrosque eo essent loco, quasi nihil de sociis convenisset. Quo casu, inquir, nec Carthaginienses contra foedus erant facturi, si in Saguntinos arma moverent, quae justa arbitrarentur, nec Romani, si eos defenderent. Verum notissimam illam Hugonis Grotii, aliorumque regulam, de odiosis stricte, & favorabilibus late interpretandis, omni destitui fundamento, jam alibi ostensum est. Et sane, uti Carthaginiensibus *odiosum* videri poterat, abrumpere foedus, ita contra *favorabile* & Romanis & Saguntinis erat, Saguntum conservari, aut, postquam jam excisa erat, periculis Romanae reipublicae inde imminentibus occurrere. Planeque existimo, à naturali vocis significatione hic sine praegnanti causa non discedendum fuisse, qua socios qualescunque, praesentes & futuros denotat, id quod recte urget. Ergo justa fuerunt Romanorum arma, quae pro Saguntinis ceperunt: idque eo magis, quod haud obscure intelligatur, ad ulciscendam cladem, in priori bello acceptam, bellum à Carthaginiensibus, vel ab Annibale, intempestivo & inconsulto impetu abrepto, conniventibus Carthaginiensibus, fuisse motum. Id quod bene exprimit Florus: (*t*) *Urebat nobilem populum ablatum*

m

(*t*) *lib. II. cap. VI.*

mare, captae insulae, dare tributa, quae jubere consueverat. Hinc ultionem puer Annibal ad aram patri juraverat, &c.

§. CI. Quis belli hujus eventus fuerit, constat. Annibal à suis domum revocatus, victus in Africa à Scipione est. Qua clade Poeni pacem, quanquam iterum duriorem à Romanis accipere coacti sunt. Post Carthaginem vinci neminem puduit, ut Florus ait. (*u*) Secutae sunt statim Africam gentes, Macedonia, Graecia, Syria, ceteraque omnia. Macedonico bello obtendebatur, Philippi regis cum Annibale societas, pax infida adversus Aetolos, & injuriae Athenienfibus illatae. Primam & ultimam causam adfert Florus: (*x*) *Causa coepit à foedere Philippi, quo rex jam pridem dominantem in Italia Annibalem sibi sociaverat: postea crevit, implorantibus Athenis auxilium contra regis injurias, quum ille ultra jus victoriae in templa, aras, & sepulcra ipsa saeviret.* Mediam tangit Livius. (*y*) Sunt vero haec ejusmodi, de quibus multa adhuc disputari in utramque partem possent. Foedus cum hoste initum, nisi hostilem simul in nos animum arguat, nobisque defendendi nos, aut occupandi hostiles impetus, necessitatem imponat, nondum justam belli causam praebet. De Aetolis pariter ac Athenienfibus dispiciendum fuerat, qua causa inductus arma intulerat illis Philippus. Sane non defuisse Philippo causam justam, vel ex Livio probari

(*u*) *lib. II. cap. VII.* (*x*) *l. c.* (*y*) *lib. XXXI. cap. I.*

ri poteſt. Nec juſta ſemper & quaevis arma ſunt, quae pro ſociis, iisque, qui noſtram implorant opem, expediuntur: neceſſe eſt, ut in cauſa juſta verſentur, quorum in nos defenſionem ſuſcipimus. Quae adduntur, ultra jus victoriae in templa, aras, & ſepulchra ipſa à rege ſaevitum, Graecanicam valde ſapiunt rhetoricam: ſi vera ſunt, inique regem egiſſe oſtendunt: belli cauſam juſtam Romanis nondum praebent. Sed quales Aetoli fuerint, in quorum gratiam arma Romani arripuerunt, eventus docuit. Minus enim ſpe ſua, praemium in hoc bello adepti, Antiochum magnum Syriae regem adverſus Romanos ſollicitant. Thoas enim, praetor Aetolorum in concilio Naupacti, conqueritur *injurias Romanorum ſtatumque Aetoliae, quod omnium Graeciae gentium civitatumque inhonoratiſſimi poſt eam victoriam eſſent, cujus cauſa ipſi fuiſſent.* (z) Hinc ergo bellum Syriacum Lepide hac de re Florus (a) *Macedoniam ſtatim, & regem Philippum Antiochus excepit quodam caſu quaſi induſtria, ſic adgubernante fortuna, ut quemadmodum ab Africa in Europam, ſic ab Europa in Aſiam, ultro ſe ſuggerentibus cauſis, imperium procederet.* Scilicet, cum latrones unam praedam poſt aliam invadunt, ultro ſe ſuggerentibus cauſis, belle admodum illis res procedere videtur. Imprudentiae uti que notam non effugiet Antiochus, & quo Romanis, quibus multis modis inferior era bellu:

(z) *vid. Livius lib. XXXV. cap. XII.* (a) *lib. II. c. VIII.*

bellum intulit, & cum inferre decrevisset, quod Annibalis non usus est consilio. Inique si quis eum egisse contendat, eum, quod oppressos, deque salute sua sollicitos, defendere susceperit, grande Antiochum admisisse facinus adfirmare necesse est, cui expiando insigni eum regni sui decedere parte oportuit. Saltem cum eadem, aut similia prorsus Romanis arma capiendi, haud raro fuerit causa, aut tum inique egisse Romanos, aut Antiochum excusandum, fatendum fuerit. Syriacum bellum Aetolos, Histros, Gallograecos, post se traxit. Hisce omnibus nihil aliud fraudi fuit, quam quod Antiochum adjuverant. Facile enim intelligebant, & hoc devicto, sibi quoque servitutis subeundum esse jugum. De bello Macedonico secundo, & tertio, nihil nunc dicam. Romani rebellionem interpretabantur, quam alii innatam omnibus recuperandae libertatis cupiditatem dixissent: Saltem constare Macedonibus de justo Romanorum in illos imperio debebat, si rebellionis jure eos voluerunt arguere Romani. Causa Andrisci, qui se Philippi filium mentitus est, peculiaris fuit, ob quam promeritas ille poenas dedit, sed cum causa Macedonum, seu populi Macedonici, tamen non commiscenda. Illyriis non licuit impune adjuvare Macedones. Non enim justior Romanis servitutis causa visa est, quam socios adjuvando, servitutem a se depellere.

§. CII. Quae Albericus Gentilis (*b*) de qui-

(*b*) *lib. II. cap. IX. p. 200. seqq.*

quibusdam horum bellorum, praefertim ejus, quod cum Antiocho geftum eft, pro Romanis difputat, ne digna quidem funt, quae à nobis commemorentur. Adeo more fuo fophiftam agit. Quare ad bellum punicum tertium accedimus, tempore exiguum, & in comparatione priorum, minimum labore, fed plane maximum eventu. Vitio illis datum, quod contra foedus naves haberent, & Mafaniffam focium regem armis infeftarent. *Caufa belli*, inquit Florus, (c) *quod contra foederis legem adverfus Numidas quidem femel paraffet claffem & exercitum, frequens autem Mafaniffae fines territabat.* Avide arreptam hanc qualemcunque πρόφασιν ex eo colligas, quod ftatim de exfcindenda Carthagine in fenatu deliberatum fit, iis quidem rationibus, quae facile fuadeant, de fuis potius commodis, quam de belli juftitia, Romanos fuiffe follicitos. Id jam ab Orofio (d) obfervatum, qui ita rationes fubducit: alii volebant Carthaginem dirui ob fecuritatem, alii ob virtutem acuendam fervari, igitur caufa non ex injuria Carthaginienfium erat. Quicquid hujus fit, nihil minus quam caufae juftitiam Romanos ad bella, fpeciatim Carthaginienfe hocce, moviffe, longe eft manifeftiffimum. Albericus Gentilis (e) cum fateatur, invidia ad exfcindendam Carthaginem effe inductos Romanos, dixiffe tamen aliquid fibi videtur, dum addit: *non invidia tantum, fed*

&

(c) *lib. II. cap. XIV.* (d) *lib. IV. cap. XXII. XXIII.*
(e) *lib. II. cap. VIII. p.* 194.

& noxia ejus temporis, quam ostendi, & quae noxia justam nobis fecit *exscindendi potestatem: sicut fecit invidia voluntatem. Fateor invidiam, fateor : & illo utor Caesaris : Invideo gloriae tuae, Cato, quoniam & tu invidisti meae. Invidimus gloriae Carthaginis, quoniam & Carthago invidit gloriae nostrae.* Impudentem valde, & bonae mentis inopem esse oportet, cui haec fucum faciant. Nocere quo pacto hoc tempore Carthago Romanis potuerit, tot jam cladibus debilitata, ut hi illius excidio suae consulere securitati necesse habuerint, ego quidèm non intelligo. Esto, migraverint Carthaginienses foederis leges: facili poterant negotio in ordinem redigi, ut sanctius eas imposterum observarent. Caesari, ethnico homini condonandum, quod dixerat: *invideo gloriae tuae, Cato, quoniam tu invidisti meae:* quanquam & gravissimos ethnicorum philosophorum suffragantes sibi habeant, qui prorsus negant, fas esse, pravo erga alium esse animo, quia is tali est erga nos. Quis autem in Alberico Gentili hoc ferat? Quorsum ruit coecus rerum Romanarum amor? Sed progredimur ad alia.

§. CIII. Carthaginis ruinam statim Corinthus excepit, Achaiae caput, Graeciae decus. *Haec, facinus indignum! antea oppressa est, quam in numerum certorum hostium referretur.* Ita Florus. (*f*) Ergone de belli injustitia adhuc dubitas? Edisserit causam idem: *Critolaus causa belli : qui libertate à*

Dd d Re-

(*f*) *lib. II. cap. XVI.*

Romanis data adversus ipsos usus est: legatosque Romanos, dubium, an & manu, certe oratione violavit. Sed uberius ex Justino (g) rem totam enarrare juvat. Poenis ac Macedonibus devictis, Aetolorumque viribus debilitatis, soli adhuc ex Graecia universa Achaei nimis potentes tunc temporis Romanis videbantur, non propter singularum civitatum nimias opes, sed propter conspirationem universarum. Quaerentibus igitur Romanis causas belli, tempestive fortuna querelas Spartanorum obtulit, quorum agros Achaei propter mutuum odium populabantur. Spartanis à senatu responsum est, legatos se ad inspiciendas res sociorum, & ad injuriam demendam, in Graeciam missuros: sed legatis occulta mandata data sunt, ut corpus Achaeorum dissolverent, singulasque urbes proprii juris facerent, quo facilius ad obsequia cogerentur, & si quae urbes contumaces essent, frangerentur. Igitur legati omnium civitatum, principibus Corinthum evocatis, decretum senatus recitant, quid consilii habeant, aperiunt. Quod ubi omnibus innotuit, velut in furorem versi universum peregrinum populum trucidant: legatos quoque ipsos Romanorum violassent, nisi audito tumultu trepidi fugissent. Jam haec in summam colligamus. Belli causam quaerebant Romani, Achaeorum dissolvere volebant societatem, liberum populum suis cupiebant parere mandatis, & tamen justa eo-

(g) *lib. XXXIV. cap. I. seqq.*

eorum in Achaeos arma fuisse credis? Ast advocabantur à Spartanis. Non tamen Spartanorum causa veniebant. Hoc ergo nihil ad rem. Et si venissent, num Spartanorum causa justa erat? *Propter multum odium Spartanorum agros populabantur Achaei*, inquit Justinus. Legati tamen violati sunt. Non violati sunt, si Justino credimus, parum tamen abfuit, quin violarentur. Sed à quo? A furente plebe, incitatore Critolao. Ergone statim exscindenda Corinthus? Num principes hoc facinus adprobabant? Num detrectabant satisfactionem? Hanc verò ne postularunt quidem Romani, urbemque prius oppresserunt, quam in certorum hostium numerum referretur. Egregie hic se traducit Albericus Gentilis. (*b*) *Quaerebant*, inquit, *Romani causam: scilicet remedium, quo tutior suus & firmior status evadere possit*. Scilicet, aliis injuste oppressis, suum statum tutiorem & firmiorem reddere licet. *Voluerunt corpus Achaeorum dissolvere: quia Romanis libertas Graeciae curae cordique erat*. Nimirum ut lupo salus agni. Diserte Justinus, voluisse eos ideo hanc societatem dissolvere, quia Achaei hac ratione nimis potentes Romanis videbantur. Sed transeant reliqua.

§. CIV. Hispaniae subjugandae bella punica dedere occasionem. Initio non cum Hispanis, sed cum poenis in Hispania pugnatum est, inde *contagio*, & *series*, *causaque bellorum*. De justitia deliberare supervaca-

Ddd 2 neum;

(*b*) *lib. II. cap. I. pag.* 101.

neum visum. Vel Numantini belli exemplo hoc constat. Testem luculentum damus Florum: (*i*) *non temere, si fateri licet, ullius belli causa injustior*. Nihil clarius dici poterat. Sed loquatur res ipsa. (*k*) Segulenses, socios & consanguineos, Romanorum manibus elapsos, exceperant Numantini. Habita pro eis deprecatio nihil valuit. Quum se ab omni bellorum contagione removerent, in legitimi foederis pretium jussi arma deponere. Hoc vero erat illis abscindere manus. Hinc ad arma ventum. Albericus Gentilis hic in omnem se vertit partem. (*l*) Mox Florum accusat nimii erga patriam (Hispaniam) amoris: mox alias ex Appiano adfert causas: mox à Floro allatam defendit: *tu Hispane scriptor, quid popularibus tuis, quid blandiris?* Esto, fuerit Hispanus Florus: non sufficit dicere, eum aliquid patriae amori dedisse, probandum erat. Praesertim cum nimius potius erga imperium Romanum amor in toto hoc opere eluceat. Esto, rhetorem quandoque potius agat, quam historicum, potuit rhetor & vera dicere. Sed alias audiamus causas. *Num rebellis non erat Numantia?* Jure debellatam prius probare oportebat, quam rebellis dicatur. *Num illic consilium non est initum contra Romanos?* Vix credo de urbe, quae omni

(i) lib. II. cap. XVIII. (k) conf. de causa & justitia belli Numantini Christianus Thomasius, in dissert. de sponsione Numantina, §. IV. seqq. (l) lib. II. cap. VIII. p. 192.

mni ſtudio à bellorum contagione ſe removit. *Sed juſta fuit cauſa belli, quia Romanorum hoſtes receperunt.* Ita non tantum Gentilis, ſed & Freinshemius, (*m*) cui non adeo injuſta cauſa belli videtur, receptatores hoſtium invadere: additque ex Juſtino, (*n*) cum Thebis dirutis idem feciſſent Athenienſes, hoc admodum graviter tuliſſe Alexandrum. Sed ordine hic procedendum, ne diſcernenda miſceamus. Videndum, quinam recipiantur, ſocii & conſanguinei, an peregrini, noxii, an innocentes. Quae barbaries! non permittere recipi, à quibus nullum amplius nobis periculum? Videndum, quomodo recipiantur. Numantini non id hoſtili fecerunt animo: ſed quodam neceſſitudinis vinculo: hinc deprecatio, belli evitatio, foederis honeſtae oblatae conditiones. Nihil haec proficiunt, apud Romanos, faſtu turgidos & ambitionis oeſtro percitos. Illud vero Scipionis, qui dedere ſe honeſtis conditionibus volentes, ideo recipere nolebat, quia *veram*, & *ſine exceptione* cupiebat *victoriam*, quam iniquum, quam inhumanum, quanta cum crudelitate conjunctum! pereundum miſeris fuit, ne Scipionis gloriae quicquam deeſſet. Forte hoc non probavit Romanus populus? Certe improbaſſe non legimus.

§. CV. Cetera nunc unico complectemur faſce. Etenim creſcentibus cum imperio Romanorum vitiis, in bellis quoque,

 ut

(*m*) *ad Florum lib. II. cap. XVIII.* (*n*) *lib. XI. cap. IV.*

ut in reliquis negotiis omnibus, minus justitiae habita est ratio. Auctor hujus rei nobis ipse Florus est; (o) *Hactenus populus Romanus pulcher, egregius, pius, sanctus, & magnificus: reliqua seculi ut grandia aeque, ita vel magis turbida sunt & foeda: crescentibus cum ipsa magnitudine imperii vitiis.* Non ergo, ut diu his immoremur, necesse est, Asiaticum bellum ad vindicandam Attali regis hereditatem susceptum. (p) Multa hic quaeri possent: an testamento transferre Attalus regnum in populum Romanum potuerit? an Aristonicus, regii sanguinis juvenis, recte à successione exclusus? quibus causis inductus testamentum hoc condiderit Attalus? Nondum puto haec ita prorsus expedita esse, ut de causae Romanae justitia nullum supersit dubium. Bello Jugurthino causa, non diffitendum, non defuit. Certe per summum nefas, si vera sunt, quae Romani scriptores tradunt, Jugurtha, Micipsae Numidiae regis filius adoptivus, ejusdem naturalibus Hiempsali & Adherbali praeferri voluit. Adoptivos enim in successionibus postponendos esse naturalibus, constat. Per summum etiam nefas alterum occidit, alterum regno expulit. (q) Haec aliaque ejusdem scelera recte ulciscebantur Romani, in quorum tutela regnum erat. Cum Salyis, Allobrogibus, aliisque Germaniae Gal-

(o) *lib. II. cap. XIX.* (p) *vid. Justinus lib. XXXVI. cap. IV. Plutarchus in Tiberio Graccho, Vellejus Paterculus lib. II. cap. IV. &c.* (q) *vid. Sallustius in bello Jugurthino p. m. 53. seqq.*

Galliaeque populis pugnatum est, ut socios suos ab horum incursionibus tutos praestarent. Nihil honestius; modo quae πρόφασις fuit, eadem semper & causa censeri debet. Sed ni fallor, libertatis amor & metus servitutis imminentis, quem Romanorum victoriae & mores haud parvum incutiebant, plerosque Galliae & Germaniae populos in Romanos armavit. Hoc vero illis vitio vertendum, Cimbrorum, sedes à Romanis postulantium, haud aequa petitio: cum quae illis tribuerent Romanis non essent, nec tutum profecto satis, gentem bellicosissimam in sinum recipere. Thraces pro rebellibus habiti: recte, si jure antea victi. Mithridates querebatur, *Attrectari terminos suos à Nicomede Bithynico*, cujus causam agebant Romani. (r) Esto, idem elatus animis ingentibus Asiae totius, & si posset, Europae cupiditate flagraverit. Nihil inde melior causa Romanorum. Eadem, immo major & in illis cupiditas. Potest autem contingere, ut uterque pravo consilio bellum gerat, adeoque & uterque peccet. De Cretico bello rursus citra ambages Florus: (s) *Creticum bellum, si vera volumus noscere, nos fecimus: sola vincendi nobilem provinciam cupiditate.* Cyprus deinde sine bello recepta, invitantibus, quibus abundabat, divitiis,

(r *Florus lib. III. cap. V. add. Appianus in Mithridaticis, Plutarchus in vitis Sullae, L. Luculli, Cn. Pompeji, &c.* (s) *lib. III. cap. VII.*

tiis, ut idem innuit.(t) Gallicum à Caesare gestum, ut hic suae litaret ambitioni immensae, & immodicae. Eandem ob causam & in Britanniam transfretatum. De Parthico bello iterum nos dubitare non sinit Florus: (u) *nec de fortuna queri possumus: caret solatio clades, adversis & diis & hominibus, cupiditate consulis Crassi, dum Parthico inhiat auro &c.* De piratico autem, servili, & civilibus bellis, nihil attinet dicere, cum, quid de iis censendum sit, nemini obscurum esse queat.

§. CVI. Et per haec quidem bella, maximam partem longe injustissima, ad tantam magnitudinem crevit Romanum imperium, ut mole sua rueret. Saltem, postquam ad Imperatores rerum summa pervenit, simul ad fastigium, fatorum legibus illi destinatum, pervenisse videbatur, unde, quae sub iis gesta sunt bella, conservando magis & propulsandis periculis, quam augendo, si pauca admodum, ex dictis fere dijudicanda, exceperis, fuere comparata. De caussis ergo bellorum à Romanis gestorum cum satis dictum sit, nunc, quod alterum tractationis nostrae caput est, etiam de modo, sed paucis, despiciemus. Ad hunc ergo quod attinet, primo quidem constat, bellum, etiam ex justa causa susceptum, tam diu saltem continuari posse, donec laesus satisfactionem acceperit, simulque certus reddatur, se non amplius imposterum lae-

(t) lib. III. cap. IX. (u) lib. III. cap. XI.

laesum iri. Tunc vero credas, hoc obſervaſſe Romanos? Ad caſas illis redeundum fuiſſet. Tantum enim abeſt, ut reſtitutione impetrata, & ſecuritatis futurae pignore, ut non temere arma poſuerint, priusquam gentem ipſam, quacum dimicabant, imperio ſuo adjeciſſent. Eundo per ſingula bella hoc intelligere licet. Praeterea in bello non quosvis promiſcue interficere licet, ſed eos ſaltem, quorum caedes ad finem belli obtinendum eſt neceſſaria. Hinc nec in bello juſto feminas, pueros, ſenes, & qui hoſti reſiſtere nequeunt, interficere fas eſt. Hujus quidem legis haud raro obſervantes fuerunt Romani, ſed quandoque etiam immemores. Capta Ilorgi Hiſpaniae urbe, ἔκτειναν ὁμαλῶς καὶ παιδία καὶ γυναῖκας, *ſine diſcrimine interemerunt etiam mulieres & pueros*, ut auctor eſt Appianus. (x) Germanicum Caeſarem cum vicos Marſorum ferro flammisque vaſtaſſe, narraſſet Tacitus (y) addit: *non ſexus, non aetas miſerationem attulit.* Titus Judaeorum etiam pueros, & feminas, in ſpectaculo feris laniandos propoſuit: ut reliqua nunc taceam. Idem cenſendum eſt de rerum vaſtatione. Etenim ſi rerum vaſtatio hoſti ita noceat, ut ad victoriam & finem belli obtinendum aliquid conferat, in bello juſto reprehendi nequit, ſive res ſacrae ſint, ſive profanae. Romani quidem & hic magnam pietatis & juſtitiae prae ſe tulerunt ſpeciem:

Dd d 5 tem-

(x) *apud Grotium de J. B. & P. lib. III. cap. IV. §. IX.* (y) *lib. I. Annal. cap. LI.*

templa & facratas Numini aedes non devastarunt, nisi Numine prius evocato: quemadmodum & urbium genium prius evocabant, quam flammas eis injicerent. (z) Haec ad fucum incautis faciendum spectabant. Ceteroquin quam parum & hujus legis obfervantes fuerint, vel Corinthus testatur. De rebus in bello captis constat, quod tantum capere liceat, quantum debiti ratio postulat. Atque id de civium quorumlibet etiam rebus cenfendum, eo quod bellum cum tota civitate, adeoque & cum ipfis civibus geratur. Romanos vero enormiter hic peccasse, facile probari potest. Etenim existimaverunt, tantum sibi licere bello capere, quantum capere poterant, id quod pluribus documentis evincit ipse Hugo Grotius. (*a*) Hominum eam hic conditionem esse, volunt naturalis juris consulti, ut saltem illi non recte capiantur, quos capi ad finem belli parum interest. Unde tales nec interfici jure possunt, nec capi queunt. Praeterea in captos non pro lubitu saeviendum, sed humanitatis omnino habenda est ratio. Parum hic rursus cum rationis rectae fcitis consentiebant mores Romanorum. Capiebant, quos poterant, quos volebant: in hos statuebant, quicquid lubitum erat. Id quod rursus vel ex iis patet, quae ipse hac de re affert Hugo Grotius. (*b*)

Im-

(z) *conf. exercitatio nostra de jure belli circa res sacras*, §. *IX.* (*a*) *lib. III. cap. VI.* §. *II.* (*b*) *lib. III. cap. VII.* §. *I. seqq.*

Imperium denique tum demum acquiritur, cum nulla alia ratio superest, aut restitutionem damni dati, aut securitatem futuram consequendi. Quis vero sibi persuadeat, omnium gentium, quas vicerunt Romani, hanc fuisse conditionem, ut horum juribus & securitati non aliter, quam imperii cessione, subjectioneve, consuli potuerit? Sed plura addere, hoc vero esset in re non dubia uti argumentis non necessariis.

§. CVII. Et de bellis quidem Romanorum cum satis dictum sit, idque ea ratione, ut per illustria rerum eundo capita ad ea deducti simus tempora, quibus ob nimiam amplitudinem res Romana quodammodo ad insignem mutationem vergebat: nunc reliqua prosequamur, quae adhuc hinc inde se offerunt. Ambitio civium perniciem atque ruinam reipublicae haud dubio accelleravit. Inter hos haud postremus fuit Lucius Sylla, qui, profligato Marii exercitu, non tantum urbe potius est, omnemque in eam furorem effudit, sed legem etiam tulit, per quam multi, qui cum Mario fecerant, proscribebantur, proscriptorum bona vendebantur, eorumque liberis omnibus aditus ad honores in republica, intercludebatur. Rem pluribus enarrant Cicero, (c) Plutarchus, (d) Appianus, (e) Seneca, (f) Orosius (g) alii. (h)

§. CVIII.

(c) lib. II. de offic. p. m. 136. (d) in Sylla. (e) lib. I. Civil. (f) lib. V. de benefic. cap. XVI. (g) lib. V. cap. XXI. (h) Lucanus lib. I. Florus lib. III. cap. XXI. Augustinus lib. III. de C. D. cap. XXVIII.

§. CVIII. Hae leges, à Sylla latae, an servandae fuerint? ipsi Romani scriptores disputant. Cicero apud Quintilianum (*i*) eas servandas censuit, eo quod status civitatis iisdem contineretur. Nec abit hinc procul Florus. (*k*) Lepidus enim, inquit, acta Syllae rescindere parabat, nec immerito, si tamen posset sine magna clade reipublicae. Mox tamen addit: *expedivisse sauciae reipublicae requiescere quomodocunque, ne vulnera curatione ipsa rescinderentur.* Ut ergo, quid rationi conveniens sit, pateat, duo hic in censum veniunt: alterum, leges hasce latas fuisse ab eo, qui non habuit potestatem leges ferendi: alterum, leges istas in se quoque fuisse injustas.

§. CIX. Quod ad primum attinet, in quaestionem deducitur, an leges, ab injusto invasore, aut usurpatore reipublicae, latae, vim obligandi habeant? & rursus, an à successore, vel legitimo principe abrogari queant? De posteriori namque nullum est dubium. Cum enim quilibet princeps, summo imperio gaudens, antecessoris sui leges abrogare possit, multo magis injustas, aut ab invasore latas, abrogare poterit. De priori autem aliter sentiendum. Namque licet injustus invasor non habeat facultatem leges ferendi, obligant tamen leges ab eo latae ideo, quod probabile sit, eum, qui jus imperandi habet, malle interim rata esse, quae ab illo constituta sunt, quam legibus ju-

(*i*) *lib. II. instit. orat. cap. I.* (*k*) *lib. III. cap. XXXIII.*

judiciisque sublatis, summam induci confusionem. Recte id exprimit Henningius: (l) invasorem hic saltem ministrum esse ejus, quem penes de jure summum imperium esse debebat, adeoque suo jure nihil agere. De legibus autem injustis, quales Syllae fuisse constat, ita censendum, illas per se nulla obligandi vi pollere. Tolerari tamen, quae per eas constituta sunt, utcunque possunt, si civitatis salus ejusmodi quid postulet, nec sine graviori reipublicae periculo mutari queant. Et id quidem est, quod Cicero, quod Florus, sibi voluerunt.

§. CX. Quod Sylla, aliique frustra tentarunt, perfecit tandem Julius Caesar. Hujus res gestae, civilium moraliumque rerum scriptoribus, non unum differendi atque disceptandi argumentum praebent. Id vero, quod in ejus historia praecipuum ast, reipublicae Romanae invasio & oppressio, civiliaque bella ab eo concitata, adeo palam cum omni justitia pugnant, ut nemini ulla dubitandi ratio superesse queat. His vero missis, de bello saltem, quod cum Ariovisto, Germanorum rege gessit, aliquid monebimus. Huic namque, pariter ac Germanis, Caesar, inscio senatu populoque Romano, bellum intulit. Quod quo jure fecerit? quaeritur. Certe Cato Caesarem perperam egisse contendebat, hinc & eum Ger-

(l) *ad Grotii lib. I. cap. IV. §. XV.*

Germanis dedi voluit. (*m*)

§. CXI. Factum id quidem haud semel est ab aliis belli ducibus. Id historiarum nos condocent monumenta. Ex ipsis Romanorum ducibus Cn. Manlius, injussu populi Romani, bellum Gallo-graecis intulit. Ast non exemplis, sed regulis, haec causa disceptanda. Discernendum vero hic statim à bello, quo nostra defendimus, illud est, quo injuriam illatam reparamus. Illud cum interdum moram non patiatur, a magistratu inferiori recte geritur, etiam non consulto summo imperante. Immo omnibus, quorum munus est, vigilare pro salute reipublicae, hac potestas à summo imperante, repellendi hostium insultus, concessa intelligitur.

§. CXII. De eo vero, quod ad illatam injuriam reparandam suscipitur, aliter rursus est pronunciandum. Hoc à nemine recte, nisi à summo imperante, suscipitur. Nec temere talis necessitas hic oriri potest, ex qua rite colligatur, inferioribus magistratibus eam facultatem concessam. Accedit, quod noxium admodum foret, ejusmodi potestatem inferioribus magistratibus concedere, qua bellis, quorum incertus semper dubiusque eventus est, involvere rempublicam, & hanc adeo in maxima conjicere pericula possent. Nec sufficit con-

(*m*) *Livius Epitom. CIV. Caesar de bello Gallico, lib. I. cap. VII. & XII. Plutarchus in Caesare cap. VI. Orosius lib. VI. cap. VII.*

conjectura voluntatis, si videlicet occasio detur, illatas injurias feliciter vindicandi. Cum enim longe majora incommoda ex ista facultate consequi possent, nunquam hoc voluisse imperantem, recte colligitur.

§. CXIII. Populus Romanus, Caesare & Pompejo trucidatis, rediisse in statum pristinae libertatis videbatur: & redierat, judice Floro, (n) nisi aut Pompejus liberos, aut Caesar haeredem reliquisset, vel, quod utroque perniciosius fuit, si non collega quondam, mox aemulus Caesareae potentiae superfuisset Antonius. His accessit Lepidus, quem divitiarum cupido, quarum spes ex turbatione reipublicae, ut Antonium ultiones de his, qui se hostem judicassent, Caesarem inultus pater, & manibus ejus graves Cassius & Brutus, agitabant. In hoc velut foedus, pax inter tres duces componitur; apud Confluentes inter Perusiam & Bononiam jungunt manus: & hinc alter *ille triumviratus* exsurgit (o)

§. CXIV. Hoc tempore quaenam Romanae reipublicae fuerit forma, dubitare, immo disceptare viros doctos videas. Monarchicam non fuisse, patet, cum non unus, sed tres summa rerum fuerint potiti, & quidem aequaliter divisa potestate. Ex quo etiam colligas, non potuisse eam aristocraticam esse, cum optimates in hac forma junctim demum subjectum summae potestatis

(n *lib. IV. cap. III.* (o) *Florus lib. IV. cap. VI.*

ſtatis conſtituant, cum inter triumviros quiſque pro ſe imperare auſus ſit. Accedit, quod nec populus in triumviratum conſenſerit unquam: unde prorſus pro legitima poteſtate triumviratus iſte haberi nequit. Sunt, qui triumviros tres tyrannos dicunt, & eleganter Juvenalis eos tres Syllae diſcipulos vocat. Dio (p) ſtatum ejusmodi fuiſſe putat, qui nec monarchicus, nec popularis, vocari poſſit. *Populus*, inquit, *amiſſo jam ſtatus popularis imperio, nondum tamen ſub unius poteſtatem devenerat, ſed Antonius & Caeſar aequata potentia rerum potiebantur.*

§. CXV. Poteſt autem res omnis ita expediri. Pono, tempore Julii Caeſaris jam formam reipublicae Romanae ex democratica in monarchicam fuiſſe mutatam. Praeterea manifeſtum eſſe puto, penes triumviros nondum reipſa fuiſſe ſummum imperium. Facto ipſo, non ex conſenſu populi, imperitabant, adeoque pro invaſoribus potius, quam pro legitimis imperantibus habendi erant. Octavius vero poſt triumviratum demum, accedente populi conſenſu, imperium adeptus eſt. Quae cum ita ſe habeant, dici poteſt, ipſam quidem formam fuiſſe monarchicam, ſed legitimo imperante deſtitutam: triumviri autem iſti invaſores erant, imperium, ejusque admini-

ſtra-

(p) *lib. L. ſub init. add. Jacobus Lampadius de republ. Romano-German. part. II. §. IX. & Conringius ad h. l.*

strationem sibi vindicabant, quidem, jure nondum gaudebant.

§. CXVI. Augusto nihil magis curae fuit, quam de certo successore sibi prospicere, & ita res suas firmare. Tiberium itaque in filium adoptavit, cum ipse mascula prole, quae succedere in imperium posset, destitueretur. Adoptionis itaque jure successio Tiberii nitebatur. (q) Nihil utique solennius fuit Romanis, quam aliorum adoptione orbitatis suae solatium quaerere, quem morem qui de Romanis antiquitatibus exponunt, (r) pluribus edisserunt. Augusti vero exemplum alii deinceps ex imperatoribus imitati sunt, ut per adoptionem promptissima ad imperium via pateret. Id quod quo jure factum, & an successio in imperiis ad adoptivos etiam filios pertineat, disceptari solet.

§. CXVII. Exemplis si standum, jam res confecta est. Sed videamus rationes. Adoptio, aeque ac arrogatio, mutuo consensu nititur, quo adoptans se parentis instar futurum pollicetur, qui autem adoptatur, filii partes in se suscipit. Si ergo officia pariter ac jura adoptantis erga adoptatum spectes, haec eodem plane modo comparata erant, quo se habent officia & jura patris erga filium. Hoc saltem discriminis intercedit, quod pater naturalis & filius, ex lege naturae, adoptans autem & adoptatus,

Eee ex

(q) vid. *Tacitus Annal. lib. I. cap. III.* (r) *Faber in Semestribus, Barnabas Brissonius de formulis, aliique.*

ex consensu obligentur. Hinc sua sponte etiam sequitur, quod quae jura filiis naturalibus competunt, eadem & adoptivis competant, cum inter hos & illos nullum intercedat discrimen, quam fundamentum officiorum, atque praestandorum, utrobique diversum.

§. CXVIII. In iis itaque regnis, in quibus succedendi ratio à voluntate & arbitrio summi imperantis pendet, adoptivorum successio dubio caret. Adoptans enim cum filii loco adoptivum habeat, manifestum est, eum quoque voluisse, ut sibi succederet, quod eo magis patet, si eam ob causam, ut succederet, eum adoptavit. Quod autem in regnis legitimis secus se res habet, id non tam discrimini, quod inter filios naturales & adoptivos intercedit, quam regnorum diversitati, est tribuendum. In his quippe cum succedendi ratio dependeat à voluntate populi atque consensu, aut expresso, aut tacito, quoad filios naturales quidem haec semper adest, non autem quoad adoptivos. Namque nisi populus diserte circa horum successionem mentem suam declaraverit, in eam consensisse credi nequit: cum adoptivi per naturam non sint pars ejus familiae, in quam regiam dignitatem contulit populus. Equidem, si ex eo, quod salutare reipublicae est, colligendam quis populi voluntatem censeat, expedire quandoque adoptionem fateor: rectiusque per eam reipublicae rebus consuli, quam per nativitatem. Adoptari

ptari enim optimus quisque potest, & de quo magna spes est, bene eum rempublicam administraturum, Exempla quaedam id testantur, & judicium Plinii, in panegyrico Trajano imperatori dicato, comprobat, (s) Galbaeque imperatoris apud Tacitum. (t) Nihil secius & pessimos quandoque adoptatos, constat, non dicam studio, quanquam de ipso Augusto non desunt, qui hoc asserant: saltem communi omnibus judicii imbecillitate, qua haud raro fallimur, optimosque fore credimus, qui omnium evadunt pessimi.

§. CXIX. Haec cum satis clara sint, non tamen aeque, quid de Romanorum imperatorum adoptionibus censendum; patet. Posset facile aliquis in eam ingredi sententiam, vel ex his ipsis adoptionibus recte colligi, fuisse imperium Romanum velut in patrimonio imperatorum. Accedit namque, quod, vi oppressa Romani populi libertate, cum ipso imperio, potestatem quoque de successione statuendi, ad se rapuerint. Sed non desunt, quae huic sententiae opponi queant. Saltem Tiberius non videri voluit, eo modo hoc imperium acquisivisse, quo acquiri imperia patrimonialia solent. (u) Quicquid hujus sit, si & pro legitimo habeatur imperium Romanum, locum tamen habere poterat in eo successio adoptivorum: quia adoptiones in pu-

(s) cap. V. (t) Hist, lib. I. cap. XV. (u) Tacit. Annal. lib. I. cap. VII.

pulo Romano receptae erant, nec quisquam abnuebat, quin omnibus liberorum naturalium juribus fruerentur adoptivi. Ergo si ponamus, populum adoptivis eadem jura, quibus naturales gaudent, tribuere, recte inde concludimus, velle quoque eum, ut in imperium non minus adoptivi, quam naturales succedant. Tiberio quidem adoptionis titulus, ad cupiditates res novas molientium refraenandas, non satis firmus visus est. Sed hoc, puto, inde factum est, quod probe sciret, adoptionem ejus non tam judicio Augusti factam, quam Liviae matris ambitu, & artibus, procuratam fuisse.

§. CXX. Ceterum non desunt, qui succedendi rationem, electione quadam temperatam, in Romano olim imperio obtinuisse, putant. Quod de primis tamen imperatoribus non aeque concessero; apud quos haud dubio per successionem imperium ab uno ad alium transibat: Post Neronis tamen obitum invaluit licentia militum, Caesares constituendi. (x) Quantum malorum hinc in rempublicam Romanam redundaverit, praeter Tacitum atque Suetonium, Spartianus, Lampridius, Vopiscus, ceteri historiae augustae scriptores testantur. Nobis vero de jure electionis istius, à legionibus factae, paucis dispicere animus est.

§. CXXI.

(x) *vid. Tacitus histor. lib. I. cap. I.* (y) *lib. II. cap. IX. §. XI.*

§. CXXI. Hugo Grotius (y) jus eligendi imperatorem ad populum pertinuisse putat, & aliquoties etiam à populo, aut per se aut per senatum, electionem factam esse: quae autem à legionibus modo his, modo illis factae sint, non fuisse ratas ex jure legionum, sed approbatione populi. Ast fallitur haud dubio magnus ille Grotius, dum à populo electos imperatores adserit. Ejus enim rei nullum proferre potuit exemplum. Tacitum imperatorem à senatu electum, sunt, qui perhibent, (z) quanquam nec illud dubio careat. Accedit, quod ad Neronem usque successio in imperio Romano obtinuerit, post eum vero invaluisse militarem licentiam imperatorem constituendi, jam antea monuimus. (a) Ex hoc vero non colligendum, semper obtinuisse electionem, cum illud facti, non juris sit, quod hanc potestatem sibi vindicaverint legiones: & praeterea, ex successivo electivum fieri regnum, non sit insolens.

§. CXXII. Miror equidem, Grotium, quod dixerat, exemplo Adriani, Pertinacis, Juliani, Severi, Macrini, Maximini, Balbini, Aureliani, aliorumque probare ausum esse. Satis utique incaute. Hosce enim omnes, quorum meminit, nec à populo Romano, nec à senatu electos fuisse, palam est. Vel unicum Adriani hoc probat exemplum. Hunc

(y) *lib. II. cap. IX. §. XI.* (z) *Flavius Vopiscus in Floriano cap. I.* (a) *conf. Conringius ad Lampadium part. II. §. X.*

namque, Aelius Spartianus auctor est, cum ad senatum scriberet, *veniam petiisse, quod de imperio suo judicium senatui non dedisset, salutatus scilicet praepropere à militibus imperator, quod esse respublica sine imperatore non posset.* (*b*) Diserte à militibus eum salutatum imperatorem] dicit. Nec est, quod quem moveat excusatio Adriani, & quod veniam petierit. Id namque fecere nonnulli imperatores, ut speciem auctoritatis pristinae senatui conservarent, non quod eligendi potestas penes senatum esset. Simulate potius quam vere hoc eos fecisse, luculenter probat Isaacus Casaubonus. (*c*)

§. CXXIII. Quicquid hujus sit, an à legionibus salutatus, rite electus imperator censeri queat? id est, de quo quaeritur. Negare id videtur Grotius, affirmare Gronovius. (*d*) De legionibus enim hic ait: *Haec faciebant, sustinebant, destituebant, destruebant, ubi libuisset, principem, si non jure, at quasi jure: populum Romanum plorare jubebant, aut adulari.* Sed aliud est, an imperator à militibus constitutus summum habuerit imperium, sive jure, sive facto? aliud, an electioni vitium adhaeserit? Prius evincunt rationes à Gronovio adlatae: non autem posterius. Electionem enim istam à legionibus factam non caruisse vitio, prorsus arbitror. Constituebant, fateor, milites partem reipublicae: non tamen totam rem-

(*b*) *Spartianus in Adriano cap. VI.* (*c*) *ad Spartiani l. c.* (*d*) *ad Grotii l. c.*

rempublicam, Eſto, deſinat ſucceſſio: haud dubio facultas eligendi ad totum populum, qui tum rempublicam conſtituit, redit. Quae vero a parte populi, ut militibus, per vim peragitur electio, nec ab iis, à quibus fieri debebat, nec eo modo, quo eam fieri par erat, facta cenſeri debet. Equidem ſi militibus à republica haec facultas conceſſa fuiſſet, aliter eſſet pronunciandum, ſed id fruſtra adſeritur, cum idoneis documentis probari nequeat.

§. CXXIV. Huc usque itaque progredi animus fuit. Reſtat equidem ultima imperii Romani periodus, ſub imperatoribus, & ea maxime tempora, quibus primo diviſum & laceratum, mox deſtructum penitus, atque everſum fuit Romanum imperium. Sed haec ut vitiorum, quam virtutum, fuere feraciora; ita non adeo multa noſtrae diſceptationi ſuppeditant argumenta. Nonnulla tamen, quod non abnuo, & hic occurrunt, accuratiori disquiſitione non indigna: ſed nobis ſpecimen ſaltem dare jurisprudentiae hiſtoricae conſtitutum fuit: quod jam abunde nos praeſtitiſſe, arbitramur. Ergo vela contrahimus, & reliqua aliis discutienda relinquimus.

S. D. G.

